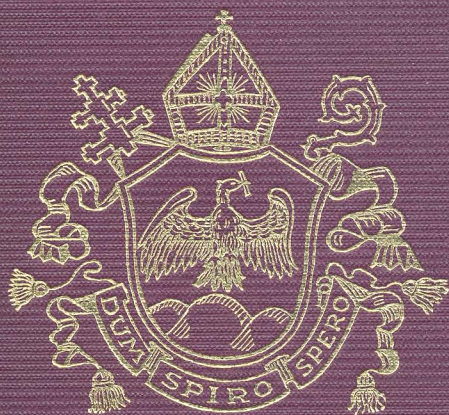

PROHÁSZKA OTTOKÁR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYŰJTEMÉNYES DISZKIADÁS

PROHÁSZKA OTTOKÁR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

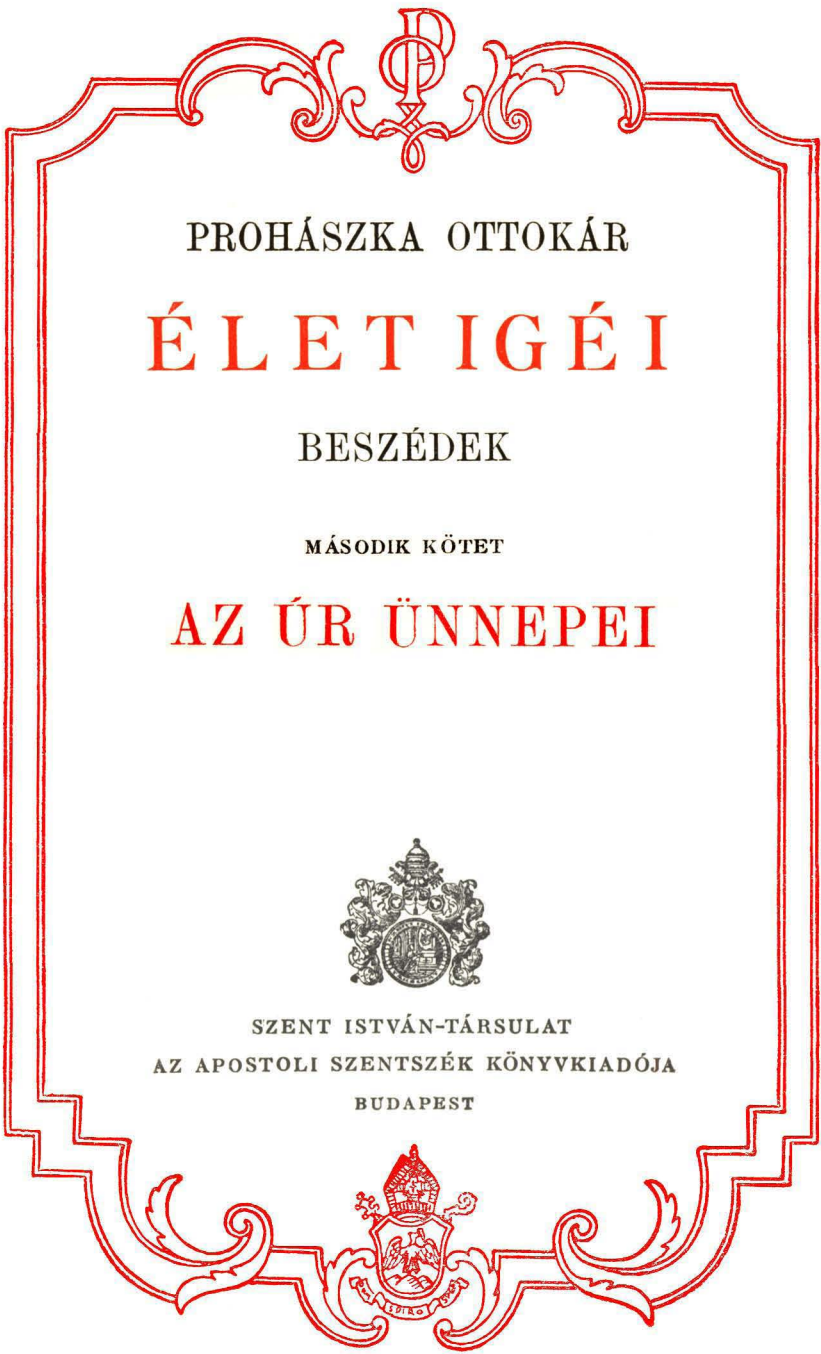
SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

SCHÜTZ ANTAL

XVII. KÖTET.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

PROHÁSZKA OTTOKÁR

ÉLETIGÉI

BESZÉDEK

MÁSODIK KÖTET

AZ ÚR ÜNNEPEI

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA

BUDAPEST

Feendartunk minden jogot, a fordítás jogát is.
Copyright by Stephaneum Budapest.

Nihil obstat. N. 1977. Dr. Theophilus Klinda, censorum praeaes. Imprimatur.
Striscoll, die 7. Junii 1929. Dr. Stephanus Breuer episcopus, vic. gen. ad int.

Kiadja a Szent István-Társulat.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. sz. — Nyomdakazgató : Kobl Ferenc.

BEVEZETÉS.

Prohászka nagyságának korántsem kimerítő jellemzése, hogy tüneményes szónok; szónoki kiválósága csak egyik szembetűnő hajtása sokkal mélyebb gyökerű nagyságának. Mindazáltal ez a nemzedék Prohászkaiban a szónokot külön hangsúlyozással emeli ki; és így érthető, hogy az ő ítélete szerint Prohászka értéke irodalmilag nincs kellően kifejezve, ha összes műveiben csak egy kötet beszéddel szerepel. Ezzel az igénnyel számot vet a 25 kötetes összkiadás, mikor még két kötet beszédet nyújt.

A 13. kötet bevezetésében kifejezett alapelvektől eltérni a kiadó nem talált sem okot, sem jogot; ezúttal is csak hiteles Prohászka-műveket akar adni; és a különféle konferencia-kiadványokról ma sincs módjában enyhébben ítélni, mint akkor. Ha mindamellett rászánta magát arra, hogy a 13. kötetből kiszorult, nyomtatásban megjelent hiteles beszédekén kívül itt közli a ma is még itt-ott található és drága kincsként őrzött híres könyvmatos esztergomi spirituális beszédek, a következő meggondolásokra támaszkodott: Ezek a beszédek a beavatottra mindjárt a hitelesség benyomását teszik és a gondos stenografálás minden jegyét magukon hordják. De ennél még jelentősebb az a tény, hogy közülök mintegy 40 Prohászka életében az ő nevével változatlanul, illetőleg egészen lényegtelen külső változtatásokkal megjelent különféle hit-szónoklati folyóiratokban, tehát megnyerték a szerző hitelesítését; de ez akkor kiterjed az összes többiekre is; hiszen a szerző jónak látta változatlanul közreadni az esztergomi litografált szöveget.

Egyébként, ha valahol, ép ezekkel a beszédekkel szemben van helye annak a kritériumnak, mellyel Bossuet eldöntött egy névtelen töredékről folyó vitát: «M.t disputáltak? Nem látjátok rajta az oroszlán-körmöket? Így csak Pascal írhatott!» Elég elolvasni

VI

pl. ennek a kötetnek 142. lapján található beszédet : így csak Prohászka beszélhetett ! Még pedig a szelleme májusát élő Prohászka, a Diadalmas Világnézet szerzője, aki fogyhatatlan termékenységgel és eredetiséggel hullatja ránk a legeredetibb gondolatoknak, lelki mélységeknek, költői szépségeknek valóságos virágözönét. Nem nehéz fölismerni itt az Elmélkedések Prohászka-ját. Ezekből a beszédekből nőttek ki az Elmélkedések ; nem egy beszéd szó szerint átment oda. Ezek itt természetesen kimaradtak.

A Prohászka-kutató számára ezeknek a beszédeknek az is külön varázsa, hogy belevezetik a nagy papnevelő és lelkivezető műhelyébe ; meg-megnyitják előtte azt a szentélyt, amelyben nagyra nőtt, egészen a heroizmus magaslatáig, az aszkéta és imádkozó Prohászka. A Naplókön kívül nincs Prohászkanak írása, mely annyi személyes vonatkozást tartalmazna, mint épen ezek az esztergomi beszédek.

Mindent összevéve ezek a beszédek hivatva vannak külön értéket képviselni az író és szónok Prohászka kincsesházában.

Az elrendezést gyakorlati szempontok irányították, melyek az olvasó előtt már első áttekintésre maguktól világosakká válnak.

Budapest, 1929 pünkösd (május 19.)

Schütz Antal.

TARTALOM.

	Oldal
<i>Bevezetés</i>	V

A karácsony ünnepköre.

Advent 1. vasárnapjára : Készület és kezdet (1898) ...	3
Advent 3. vasárnapjára : Isten-gyermekség (1901) ...	8
Advent 4. vasárnapjára : Krisztus kegyelmei (1904) ...	14
Karácsony utáni vasárnapra : Deo gratias (1901) ...	18
Az év utolsó estéjére (1901)	23
Újévre : I. A magyar kereszténység hálaadása (1900)	30
II. Az idő értéke (1902)	35
Újév utáni vasárnapra : Kelj föl és fuss (1897) ...	40
Jézus szent nevének ünnepére : I. Jézus neve hitünk és reményünk (1896)	46
II. Jézus neve üdvösségünk (1898)	51
Vízkeresztre : I. Amit Jézus Szent Szíve a legforróbban óhajt (1886)	56
II. A népek meghívása (1899)	61
III. Az egyház katholicitása (1902)... ..	67
IV. Apostoli szeretet és buzgalom (1903)	72
V. Eljött-e Isten országa? (1905)	77
Vízkereszt utáni 1. vasárnapra : I. Az áhitat lelke (1898)	81
II. Az egyház két nagy kincse : a hit és az erkölcs (1904)	87
Vízkereszt utáni 3. vasárnapra : Krisztusi élet a papságban (1903)	91
Vízkereszt utáni 4. vasárnapra : Az élet igaz realizmusa (1900)	96

A húsvét ünnepköre.

Hetvened vasárnapra : I. A jócselekedetek érdemszerző ereje (1898)	102
II. Szent Pál apostol (1903)	108
Hatvanad vasárnapra : I. Apostoli szeretet (1900) ...	113
II. Apostoli áldozatkészség (1903)	118
Farsang vasárnapra : I. Jézus Szentséges Szíve (1899)...	122
II. A szent szeretet iskolája (1900)	127
III. Természetfölötti szeretet (1903)	132
Nagybőjt 1. vasárnapjára : I. Istent áldozattal imádjuk (1899)	137
II. Verbum crucis (1902)	142
III. A kísértésről (1903)	146

VIII

	Oldal
Nagybőjt 2. vasárnapjára : I. A lelkiismeretvizsgálatról	
(1897)	150
II. Jézus gondolatai a keresztről (1899)	156
III. A megváltás műve (1902)	161
IV. Tábor-hegyén át a Golgotára (1903)	166
Nagybőjt 3. vasárnapjára : I. A keresztény reményről	
(1898)	170
II. A szent kereszt dicsősége (1899)	178
III. Vir poenitens (1902)	183
Nagybőjt 4. vasárnapjára : Jézus szereti keresztjét (1902)	187
Nagybőjt 5. vasárnapjára : Mater dolorosa (1902)...	192
Húsvétnapra : I. A föltámadás dicsősége (1887) ...	197
II. Az örök élet hite (1899)	202
III. A lelki derűtlenségről (1899)	208
IV. Jézus dicsőséges, örvendező, győzelmes élete	
(1904)	212
Fehér vasárnapra : I. Az első szentáldozásról (1896)	217
II. Krisztus a mi bizalmunk (1897)	220
III. Békesség nektek (1898)	224
Áldozócsütörtökre : A másvilágról (1896)	228

A pünkösd ünnepköre.

Szentháromság vasárnapjára : A Szentháromság titka	
(1897)	235
Pünkösd után 2. vasárnapra : Az igazi Úrvacsora (1904)	239
Pünkösd után 3. vasárnapra : A jó pásztor (1896) ...	244
Pünkösd után 4. vasárnapra : Kegyelem, szeretet, krisztusi hasonlóság (1901)...	248
Pünkösd után 10. vasárnapra : Az alázatról (1898) ...	253
Pünkösd után 17. vasárnapra : I. Az Isten-szeretetről	
(1896)	259
II. A buzgóságról (1902)	264
III. Az angyalokról (1903)	268
Pünkösd után 18. vasárnapra : Homo Dei (1902) ...	272
Pünkösd után 19. vasárnapra : Simile est regnum caelorum homini regi (1897)	276
Pünkösd után 21. vasárnapra : A szent tisztaság (1901)	282
Pünkösd után 22. vasárnapra : I. A szent tisztaság : szépség (1901)	287
Pünkösd után 23. vasárnapra : Az igazi élet kútforrása	
(1904)	292
Pünkösd után 24. vasárnapra : Purgatórium (1902)...	297
Pünkösd után 25. vasárnapra : I. A szent tisztaság : erő	
(1901)	303
II. Requiem aeternam (1902)	309
Pünkösd után 26. vasárnapra : I. A bűcsúról (1901)	313
II. A megszentelő malaszt (1904)	318
Pünkösd után utolsó vasárnapra : I. Az ítélet nagy napja	
(1897)	322
II. Három ítéltőszék (1898)	328
III. A végső állhatatosság kegyelméről (1895) ...	333
IV. Az idő felhasználásáról (1899)	339
A kiadó jegyzetei	344

AZ ÚR ÜNNEPEI

A karácsony ünnepköre.

Advent 1. vasárnapjára.

Készület és kezdlet.

(1898)

K. T. U. ! Ma kezdődik az advent. A természetben ez rendesen ködös, kellemetlen, nyirkos, hideg idő. De a kegyelemben nem úgy van ; ott ellenkezőleg dereng, mint korai hajnalban. A természet aludni akar, készül téli álmára ; a lelkek nem akarnak aludni, azok nem is tudnak aludni, azokat a novemberi nap is keltegeti és biztatja, hogy nem lesz ez mindig így. Nem lesz mindig ilyen sötét, ilyen ködös, ilyen borongós, ilyen homályos ; lesz meleg, lesz világosság, fény, élet, erő. Az a köd, az a homály az adventben, az csak jelenti a lelki halált, mert hiszen az egész emberiségre nem vetődött lelki halál soha ; a bűn után ugyanis rögtön ott ragyog, igaz, hogy novemberi homályban, messze az Úr Jézus. «Ab alto Jesus promicat !» messziről dereng az igazság napja. Ha hideg is van, ha a fáknak zuzmarás bóbítáin, ha az ablakok jégvirágos tábláin keresztül is, de azért mindig kelteget az a sugár. Eljön, eljön a tavasz, zenitünkre hág a nap, nem fagyunk meg, élni fogunk. Addig pedig várunk s vágyódunk ; az is, hogy oly lassan bontakozik ki a kurta nap a ködös elnyújtott reggelből, jól illik a lelkek világába. Elnyújtja a lelkeket, felébreszti bennök a vágyat, hiszen az advent a lelkek vágyának ideje ; eszünkbe hívja azt a hosszú négyezer évet, amely elnyújtotta a lelkeket hosszú vágyban : Jöjj el Úr Jézus, az volt a vezérgondolatuk.

Tehát, k. t. u., ebbe a szent készületbe s szent vágyba állít bele minket minden évben az egyház. Megismétli a nagy megváltás történelmének mozzanatait, hogy alkalmas pontjai legyenek mély lelki érzelmek kiváltásának ; azt akarja, amit Szent Pál : Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu ; ismételje meg mindenki azt az életet, amelyet Krisztus élt. Mindenkit odaállít az advent homályába, hogy vágyód-

jék oda a jászol mennyei világosságába ; hogy felgerjessze szeretetét, egére tűzi az epifania csillagát ; hogy lelkesedjék, nem kímél meg senkit a Golgotától, hogy lába s szíve is vérezzék. Azt akarja, hogy az emberi lelkek egyre folyton éljék át nagy reményüknek eseményeit. Azért én is azt gondolom, hogy Kegyetek az adventben sokkal szívesebben foglalkozni lelkükkel, s hogy a kedves, izgalmas, gyertyafényes, fenyőillatos karácsony felébreszti Önökben is a mélyebb és gyengédebb érdeklődést azíránt, hogyan lehetne az Úr Jézus elfogadására jobban készülniök.

1. Az a kedves kis Jézus az Istennek nagy ajándéka, el akar hozzám is jönni és engem boldogítani ; van nekem most adventem, a kegyelem adventje, készülni akarok, hogy őt méltón fogadjam. Különösen két dolgot akarok Önöknek ajánlani, két érzelmet akarok az adventi életből kiemelni, amely megfelel az advent hangulatának : *Az advent először készület.* Az adventet röviden így lehet jellemezni : «Jön az Úr». Ebből a legközvetlenebb következtetés : Tehát készüljünk ! Jön az Úr, főleg a kegyelmek ünnepén, karácsonykor, ad nekünk nagy kegyelmeket : az Isten nagy ajándéka, maga az a megfoghatatlan Isten — édes, cukros, kedves kisgyermek alakjában jön hozzánk. Hogy az ilyen isteni kegyelmek fogadására készüljünk, nemde ez magának a dolognak természetéből folyik ; ha akarunk nagy kegyelmeket nyerni karácsonykor, készüljünk rá most az adventben. Mielőtt a fa ég, meg kell azt melegíteni, nyirkos fa tüzet nem fog. Épenúgy, ha akarjuk, hogy az Úr Jézus minket kegyelemteljes karácsonnyal megörvendeztessen, nemde készülnünk kell? Jobban kell magunkat összeszednünk, önmagunkba térnünk, a lelki élet vitorláit kifeszítenünk, törekvéseinket jobban kiemelniünk.

De nemcsak a karácsonyra való előkészületet mondja az advent, hanem mondja azt az előkészületet, amely az egész életen át folyik, mert a tulajdonképeni Úrjövet az nincs karácsonykor, hanem a boldog halálban : eljön az Úr. Az egész szentírás egyre ezt hangoztatja, hogy készüljünk ; *similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei* ; hasonló a mennyek országa nagy várakozó cseléd-sereghez, amely várja az urat, hogy hármikor jön, nyissanak ajtót neki. Az egész élet a szentírás szerint nagy vigilia ; mikor az Úr kopog, nyitnunk kell neki. Az Úr Jézus a tiz szűzről mondott remek hasonlatában szintén azt akarja, hogy minden lélek olajjal telt lámpával várja őt. *Simile est regnum*

coelorum decem virginibus, quae accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso; olajjal telt lámpák velünk, Krisztus elé siethetünk.

A szemináriumi élet is valami vigiliaféle! A theológia négy éve négy adventi időszak, melyben várjuk az Urat, várjuk a jegyest. Hasonlók vagyunk a régi gót dómok portáléihoz: ott künn áll Ádám és Éva, a próféták és patriarchák, várják az Urat. Mi is az ajtó előtt állunk és várunk, hogy az Úr bevezet az oltárhoz és eljegyez magának; nem kell-e minden kispapnak érdemekben gazdag jó cselédnek, olajtartó szűznek lennie, aki várja az Urat? Ezeket a gondolatokat főleg az adventben kell beleoltanunk lelkivilágunkba. Legyünk szűzies lelkek, töltsük meg lámpáinkat olajjal, ne legyünk oktalán szűzek, kik várnak ugyan, nem alusznak, de nincs olajuk, sötétségben állnak. Az advent oly sötétség, amelyben a buzgalom lámpájának kell világoskodnia.

2. Hát a másik gondolat? *Az advent nemcsak készüllet, hanem kezdet.* Ez sokkal finomabb vonás. Az egész életnek bizonyos értelemben kezdetnek kell lennie. Miért? Mert a kezdő lelken van két pszichológiai jellemvonás, amely nagy lelki haszonnal jár. Mikor az ember kezd valamit, akkor egyrészt lelkesül, másrészt meg van győződve, hogy még semmit sem művelt. Mikor út kezdetén állunk, látjuk magunk előtt az utat, de azt is tudjuk, hogy még egy lépést sem tettünk; mikor nyelvet tanulunk, felütjük a grammatikát, látjuk az első lapot, akarunk tudni, lelkesülünk, de azt is tudjuk, hogy még semmit sem tudunk. Ha kezdünk tanulni művészetet, érezzük újjaink tehetetlenségét, ridegségét, keménységét; akarunk, de még nem bírunk. Nagyon szerencsés hangulat a kezdetnek hangulata, kivált a lelki életben. A lelki életben kell az embernek mindig kezdőnek lenni, mindig akarni és úgy akarni, mintha még semmire sem ment volna.

Fiacskáim — mondja Assisi Szent Ferenc — kezdjük szeretni az Istent; az az ember, akinek át van lyukasztva keze, lába és oldala Krisztus misztikus szégeitől és lándzsájától, azt meri mondani — alighanem félrebeszél: — fiacskáim, kezdjük szeretni az Istent! Azt akarja azáltal jelezni, hogy a lelki életben tényleg mindig kezdőnek kell lenni. De nemcsak Szent Ferenc, van még egy nagyobb tekintély. Szent Pál azt mondja, hogy ő mindig kezdő: «Nem mondom, hogy már megfogtam azt, de csak azt az egyet teszem: amik mögöttem vannak, elfelejtem; amik előttem vannak, azokra

kiterjeszkedem ; vagy nem tudjátok, hogy azok, akik pályát futnak, mindnyájan futnak ugyan, de csak egy nyeri el a pályadijat? Ugy fussatok, hogy elnyerjétek azt. Ugy futok tehát, nem mint bizonytalanba, úgy küzdök, nem mint aki levegőt verdes, hanem sanyargatom testemet, nehogy mikor másoknak hirdetem az ígét, önmagam elvettessem». — Mi a buzgó lélek vonása? Amik előtttem vannak, azokra kiterjeszkedem, amik mögöttem vannak, elfelejtem, vagyis mindig kezdő vagyok. Ha kezdő vagyok, buzgó vagyok ; mert aki kezd, az rendesen lelkes ; azért azt akarja az Apocalypsis szeretője, hogy a mi szeretetünk első szeretet legyen ; ne az a megtépett, ne az a savanyú, ne az a sokszoros csalódásoktól megtört szeretet, nem az kell neki, hanem az első szeretet : *charitas prima*. Az Úr Jézus szereti az első szeretetet ; az özvegyi szeretetet, úgy látszik, nem kedveli, neki szűzies szeretet kell. Az özvegy, mikor házasodik, az nem az első szeretet. Annak már az élet gyászfátyollal borította be lelkét, egy drága koporsónak szemfödője libeg szemei előtt. Nekünk nem kell lemondó szeretet, hanem első és lelkes szeretet. Fiacskáim, kezdjük szeretni az Istent !

K. t. u. ! Mikor a hárs és tölgyfa — legyen bár száz, kétszázéves, legyen bár kemény, mint az acél, bütykös, görcsös — hajtani kezd : puhává és kenetessé lesz rügye ; mert ami kemény, az nem hajt, még a kemény tölgy is ott, ahol hajt, puha lesz és olajos. A lelkek is így vannak. A kezdők kenet, annak a szent szeretetnek illata való. Ha szeretni fogjuk az Úr Jézust igazán, gyermekdeden, fiatal fogékony-sággal, ha lelkünk fel lesz kenve a tavaszi, első szeretet illatával és kenetével, akkor igen, haladunk. Hát, fiacskáim, kezdjük szeretni az Istent ! Az Úr Jézus fölkeni azokat, kiket szeret és akik őt szeretik. *Dilexisti justitiam* — mondja ő — szeretted az igazságot, *odisti iniquitatem*, utáltad a bűnt — ez a kezdő lélek *arculata*, — *propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae consortibus tuis* ; azért a jókedvnek, buzgalomnak, a tavaszi élet vágyainak olajával fölkent téged az Úr. K. t. u., az adventben, amely tavaszi légkör, amely várja az Urat, csupa kenetes lélek áll, erdő a tavasz leheletében. Mindegyik nőni akar, mindegyiknek kedve van hozzá ; *oleum laetitiae*, a jókedvnek olaja tölti el az embert. Mi mit akarunk? No ez világos, ezt kétségbevonni, de még csak kérdés tárgyává tenni sem lehet. Mi mindnyájan mindig kezdünk ; igaz, hogy sokszor visszacsúszunk, sokszor teszünk kerülőt, két lépést előre, egyet hátra, de azért ne hagyjunk fel a szent

vággyal : akarunk kezdeni. Ó az advent érzelmeköre nagyon alkalmas arra, hogy a mi kezdő lelkünk első szeretetét felélesszük, következőleg ezt a két érzelmet magunkra öltjük : készülni és kezdeni. Nemcsak készülni, de kezdeni akarunk ; újra összeszedettek leszünk, kezdeni akarunk, újra tisztábbak leszünk, mert azt hisszük, hogy az ember mindig boldog kezdő lehet, és akkor az Úr Jézus nem fogja nekünk szemrehányáskép mondani: Emlékezzetek meg Lót feleségéről; vagyis ti olyanok vagytok, hogy a rosszból kiindultok, Szodomából kimentek, a világból kiléptek, de aztán megálltok, visszanéztek. Nem fogja az Úr Jézus nekünk mondani: senki aki az ekére teszi kezét és visszanéz, sem méltó a mennyek országára, vagyis aki beéri az eddig végzett munkával és gyönyörködik a feltúrt barázdán, nem méltó hozzám? Mit is használ a barázda, ha nem jön vetőmag bele? Kicsoda méltó tehát az Úrhoz? Csak az, aki méltán vallhatja: amik mögöttem vannak, elfelejtem — mégha Pál apostol is volna — és amik előttem vannak, azokra kiterjeszkedem. Mángolja ki a mi lelkünk vágját az advent, húzza ki és nyujtsa ki lelkünket az Úr szeretete s a tökéletesség bírásának szent vágya!

Az Úr Jézus ab alto promicat, magasan fölöttünk és fenségesen áll Krisztus. Ó Istenem, már csak szegényes, tört szívvel, megtépázott, beteges lemondó lélekkel nem akarunk feléje menni, hanem friss, lelkes és vágyódó szívvel. Meg vagyok győződve, kedves barátaim, ha az advent ilyen érzeteket vált ki bennünk, akkor a karácsony is kegyelemteljes ünnepünk lesz. S az a másik advent, az igazi Úrjövet sem talál majd készületlenül. Karácsonynál, húsvétnál fontosabb a halál napja, midőn lelkünk megjelenik a dicsőséges Krisztus előtt. Nagy nap, s ha dicsőséges talál lenni, amint-hogy annak kell lennie, végtelen diadalt ülünk az napon. Addig is készítsük azt elő; kis kikezdésekből készül ez a dicsőség; a legkisebb és legegyszerűbb dolgok, a disciplina s a kötelesség teljesítésének legegyszerűbb gyakorlataira kell a kezdő szeretetnek kiterjeszkednie, sőt a kezdő szeretet egyáltalában nagyot nem ismer, az csupa kicsinnyel dolgozik, kicsivel foglalkozik, azt ápolja, kenegeti, nyujtogatja; a sok kis sejtől épül föl a tölgy; s a lélek apró gyakorlataiból alakul a tökéletesség. Nőjjünk, hogy nagyok legyünk!

Advent 3. vasárnapjára.

Isten-gyermekség.

(1901)

K. T. U ! Miről is lehetne karácsony körül beszélnem másról, mint az Isten Fiáról; arról az Igéről, amely testté s az által testvérünk lett; arról a csodálatos lélekről, amely beleteremtett in gremium divinitatis, s arról a szent vérről, mely a Szent Szűz szívéből ömlött Jézus szívébe, s ott váltságdíjünká lett; test, lélek, Isten ígéje . . . ez a mi imádandó Krisztusunk, plenus gratiae et veritatis. Talán az is elég volna, ha ráfüggesztenők szemeinket erre a ragyogó Isten-képre és gyönyörködnénk benne. Hisz ezt az Isten is teszi: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ! Az Úr Jézus a végtelen Istennek kedvtelése és öröme; mennyivel inkább a mienk ! Az ember gyönyörrel szemléli a műremeket; szemléli és élvezi; elmerül a harmóniák mélységébe és elfelejti önmagát; ez is öröm és élvezet. De műértő lelkesülés, ez isteni gyönyörködés minket ki nem elégít; nem vagyunk oly önzetlenek és oly gazdagok, hogy beérjük vele; mi az élvezetben és tiszta gyönyörben végre is önmagunkra gondolunk s nyomorúságunkat s gyöngeségünket szeretnők azzal, ami szép és előkelő, gyámolítani. Ha a sas fel is repül a magas égbre, bármennyit kóvályog is a felhők közt, végre sziklafészkébe tér vissza, vissza a kietlen környezetbe; az ember is bármennyire lelkesül s gyönyöríttasan kiindulván önmagából felejtetni kész a nyomorúságot, végre is visszatér önmagába, ott érzi a szegénységét s azt kérdezi, hát azok a ragyogó képek, az a lelkesülés és buzdulás mit létesítenek bennem? mily kegyelem és áldás hármlík rám belőlük? Úgy adta-e elembe az Úr az ő képét, hogy nézzem, vagy hogy éljem? Nem lehetünk kétségben a felelet iránt, mert a szentírás mondja: «dedit illis potestatem filios Dei fieri».

Valóban az Isten-fiúságnak, mely Krisztusban megjelent, Isten-fiúsággá kellett kivirágoznia mibennünk. A karácsonyi öröm nem marad meg annál, hogy az Isten ember lett, hanem, hogy minket is Isten gyermekeivé tett; a karácsonyi öröm az Isten Fia felett megsokszorozódik azon szívünkbeli fakadó hiten, hogy mi is Isten gyermekei lettünk. Jézus, a mi testvérünk által Isten gyermekei lettünk, ez a mi karácsonyi örömünk.

A mi Isten-fiúságunkat hirdeti a szentírás. Szent János és Szent Pál különösen kedvelik e nagy igazságot. Szent János mindjárt evangéliumának bekezdésében hirdeti, hogy mint Isten gyermekei, Istenből születtünk. Máshol is «semen Deinek nevez. Szent Pál negyvenszer említi az Atyát, — leveleit az ő nevével kezdi, a Zsidókhoz írt levelet kivéve. Azt is írja, hogy térdet hajt az Isten mint Atya előtt, kitől ered minden atyaság az égben és a földön. Athenében pedig még a pogány költő verseit is idézi: «ipsius et genus sumus». Öntudattal hirdeti, hogy mi már a fiak szellemét vettük; a régiek Jehovában a félelmetes, szigorú, büntető Istent, a bosszuló Jahvet, az Urat imádták, «nos accepimus spiritum filiorum, in quo clamamus Abba Pater». Ezzel a szóval «Atya», változott el a föld színe, mikor megjelent a Fiú, ki velünk az Atyát megismertette; mert tény, hogy nem ismertük meg az Atyát csak a Fiú által, s ha Fia nincs s nem jelenik meg köztünk, számunkra a Jehova nem atya.

A kereszténység azzal az öntudattal lépett föl, hogy az Isten gyermekeit állítja be a világba; ez volt legnagyobb műve, ez minden egyéb áldását magában foglaló sikere! Azért féltékeny erre s követeli és sürgeti, hogy mindnyájan Isten gyermekeinek érezzük magunkat. Akiknek nincs ez a szelleme, az az újszövetségben idegen; azt nem az egyház szülte, vagy ha szülte is, de más érzület nevelte őt nagygyá. Ha tehát valóban az Isten gyermekei vagyunk, hát kutassuk föl, hogy miben áll ez a mi Isten-gyermek voltunk, mi az bennünk, ami az Isten szemeiben úgy tükröződik mint egy gyermekarc, oly arc, melyről ő mondja: ez az én fiam!

Bár fölrérthetnők az isteni valóságot bennünk; de ezzel is úgy vagyunk mint minden étellel: élünk, de hogy az élet micsoda, azt nem értjük; van azonban négy körülmény vagy jelleg, mely támpontul szolgál e kutatásunkban; ezekre támaszkodva haladhatunk.

Az első a születés. Minden gyermek születik; az Isten gyermekei is születnek; nem voltak és lesznek, élnek és meghalnak. E születéshez nem elég az, hogy mint emberek születtünk; új születés kell, melyben az Isten gyermekei születnek; ez újjászületés szerint is leszünk, élünk, fejlünk! Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto! Újjászületés! Az ember mikor születik, hoz magával testet, lelket, érzéket, tehetségeket; belép egy világba, sajátos légkörbe, fénybe és melegbe; épúgy az Isten gyermeke hoz magával új természetet, új erőket és tehetségeket, új szemeket, amelyeket előbb

nem bírt ; hoz magával új érzéket, s belép egy világba, amely előbb nem létezett reá nézve. E természetfölötti világban körülveszi őt fény, a hit fénye, mely lelkébe hatol s a testi szemre, valamint a természetes értelemre nézve láthatatlan világot tár föl előtte ; gondolatai s érzelmei más motívumokból táplálkoznak ; akaratát természetfölötti energia feszíti, s ezt az értelmi s erkölcsi életet természetfölöttinek s a hozzá való isteni befolyást kegyelemnek hívjuk. Tehát új ember születik az újjászületésben, melynek lelke fizikailag különbözik a természetes lélektől, legalább is annyira, ahogy az izzó vas fizikailag különbözik a hideg vasdarabtól, csak hogy ott az izzást nem a természetből, hanem közvetlenül Istentől kellene eredeztetnünk. Ez az új ember fejlik «in plenitudine aetatis Christi» ; ez az ember meg is halhat, s ez eleven halálnak temetője az örök kárhozat.

De, k. t. u., elég ez nekem? Hisz ezek szavak ! Azt mondhatnók, ez is olyan, mint minden élet ; van, de nem értjük. Az ember látja, hogy a fa él. De meg akarván érteni azt, szét-szedi rostjait, s akkor már nincs, meghalt. Az ember önmagát érzi, hogy él, de hogy micsoda, azt nem tudja. Mikor életéről gondolkozunk, valósággal rostával vizet meregetünk.

Azonban ad a szentírás mégis gondolatot, mely mélyebbre vezet, s ez a «semen Dei». Ez termékeny gondolat. Mi a «semen hominis»? Ami a vért, a fajt adja ; mi a termetet kiépíti, a nemes és nemtelen ösztönöket magában rejtji s a faji különbségeket kifejti. A semen Dei is valami olyan, ami természetet, vért, fajt ad, ami erőt, értéket, tüzet, nagy stílt kölcsönöz. Ne botránkozzanak meg, hogy hasonlatokba bocsátkozom. Nézzék, mily különbség van egy telivér angol paripa és egy közönséges ló között. Mi a különbség? A vér ! Mily különbség van egy neufundlandi kutya és közönséges kuvasz között ! A vér ! Nézzék, mily különbség van a nemzetek között ; a zsidó nép, az egyiptomi, asszír nép között ! Továbbá az egyes nemzetekben mily különbség van a családok, a családokban az egyes fajok közt ! Ime a vér, a faj teszi ! Ha a vér szerencsés kombinációjú, akkor kitűnő fajt ad. Németországban a porosz faj különös vér, német és szláv keverék. A zsidó nép egy teljesen különálló vér, mely nem keveredett össze semmivel. Zsidó lányok mehetnek másokhoz nőül, de zsidó férfi nem vett el pogányt. Van valami titokzatos elem a vérben ; ebben az értelemben is igaz, hogy «anima in sanguine est» ; még különösebb lesz az, ha Szent Tamás szerint igaz volna az, hogy a lelkek magukban véve mind egyformák.

A szentírás azt mondja, hogy van semen Dei, hogy van Isten-mag, Isten-vér, tehát isteni ember; mint ahogy van angol, van olasz, van porosz, van zsidó, van magyar vér és faj, úgy van isteni faj. Ipsius et genus sumus. Ami a vér az emberi típusban, az a semen Dei a krisztusi típusban. Az nem hit, nem szeretet; egyáltalában nem akarat, hanem fizikai adat. Azért a katolikus tan a iustitiá-t mint fizikumot állítja eléánk. A iustitia elsősorban nem morális, hanem fizikai fogalom. A iustus nem erény, hanem faj, rassz, mint ahogy a vér nem erény, hanem az erény s a bűn hordozója; mert ha tisztá, nemes a vér, fenkölt, nemes gondolatai és érzelmei is lesznek; ellenkező esetben pedig nemtelen és alacsony lesz az életirányzata. S a nemes vagy nemtelen vér, az adva van, az születik; épenúgy az isteni, a semen Dei, születik; csak később lesz öntudatos erénnyé.

A lutheránusok ezt a fönséges tant nem értették; szerintük a csecsemő nem lehet iustus; mert hogyan is lehet erényes az, akinek nincs öntudata. Szerintünk a csecsemő is iustus, ha újjászületik, mint ahogy zsidó, vagy angol, vagy magyar a csecsemő, ha nincs is öntudata. Hiszen a vér teszi, a semen teszi!

A mi iustitiánk eszerint nem annyit tesz, mint érezni, akarni, tenni; a mi iustitiánk elsősorban annyi, mint lenni. A protestantizmus teljesen a morálisba állítja bele a iustitiát, mi a természetfölötti fizikába! Másrészt azonban közeledünk a modern tudományhoz, mely a morálist is a vérben keresi! Aki a malasztot megnyeri, az iustus, ha csecsemő is; ha a megtért bűnös, föloldoztatván a büntől, tele van még bűnös hajlamokkal, az is iustus; mert, ismétlem, a vérhez nem kell gyakorlat, nem kell öntudat; a vérhez kell jó, alkalmas anyag! E természetfölötti fizikum következtében, különös összeköttetésben vagyunk Istennel; ő lakik bennünk. De az nem erény, nem érzés, hanem valóság és tény. Mi tehát az Isten-gyermekeket úgy tekintjük, mint valóságos Isten-vért, úgy mint aki fizikailag Istené!

Ezt az isteni ingenuitást állította a kereszténység a világba; istenek vagyunk, semen Dei, genus Dei sumus. A servus és dominusa, graecus és barbarus, mind Isten-vér lett, mind Istennek érezte magát. A kereszténység buzdította híveit, hogy ezt az isteni vért becsüljék meg s arra büszkéek legyenek. Megtanította őket arra a benső méltóságra és kitűnőségre, melynél fogva az Isten bennünk lakik kimondhatatlanul, s ők az Isten vére és faja lettek. Ez a tan léptette a világba a nemes

értelemben vett arisztokraciát, a szellemi méltóságot, az erkölcsi öntudatot, a lelki előkelőséget, amilyen addig nem jelent meg a föld színén. Addig önérzettel mondhatták : *civis Romanus sum*, mint Szent Pál mondta, vagy : *ingenua ego sum*, mint Szent Agatha mondta ; de csak most kezdődött az a páratlan arisztokratizmus, mellyel Szent Pál is és Agatha mondhatta : *Summa ingenuitas ista est, in qua servitus Christi comprobatur !* «Non degeneremus — írja Szent Pál — ab excelsis cogitationibus filiorum Dei». Mindenki közülünk, ha szolga, ha úr, ha görög, ha barbár, újjászületett Isten-gyermekek. Ez nem az alacsonyság, nem a lelki inferioritás szava ; ez nem a rongyba, a kuckóba vágyó léleknek érzése, ez a cézárénál s a római klaszikus típusokénál hatalmasabb, nemesebb, előkelőbb érzület. Most született az erkölcsi arisztokrácia !

A szív minden dobbanása arra figyelmeztet, hogy ki vagy. Ne vesd el magadat, te az Isten gyermeke vagy. Ha gyenge is vagy, ha érényed nem alapos, te mégis az Isten gyermeke vagy. Ez a te méltóságod magyarázza meg a halálos bűnnek sajátságos gonoszságát s az Isten megbántásának égbe kiáltó voltát : Isten lakik benned ; gyermeki viszony fűz hozzá ; királyi, isteni sarj vagy, s a bűn által elszakadsz tőle s lész nemtelen, alacsony érzések s egyesülések áldozata. Minden bűn degenerál minket. Hasonlókép az Isten-vér, az Isten-gyermek méltósága okolja meg a keresztény érdem értékét : minden, amit a kegyelem állapotában erkölcsi cselekedetet teszünk, az mind isteni érdem ; isteni jószág értéke van benne. Az érdem nemcsak onnan van, mert Isten ígérte, hogy a jót jutalmazza ; hanem adott is képességet, jót, isteni jót tehetni. Minden fohász az Isten-gyermek pihegése, minden miatyánk az Isten-gyermek imája, könnye az Isten-gyermek lelkének fájdalma ; azért van érdeme, mert isteni értéket ajánl föl az Úrnak. Ne kicsinyeljétek tehát, hogy kis cselekedetekért mennyország jár, a kis cselekedetek isteniek ; ne botránkozzatok, hogy öt miatyánkért elengedik a büntetést ; az öt miatyánk Krisztus testvérének imája, azzal megköveti az Urat : isteni engeszteléssel járul hozzá ! A mi iustitiánk tehát isteni lét, isteni elvtől átjárt természet ; lenni, lenni, istenileg lenni : ez a iustitia. Mikor pedig már megvan az isteni lét, mikor pezseg az isteni vér : természetes dolog, hogy életet, öntudatos érzést, erőteljes cselekvést hordoz. A nemes vér nemes érzelmeket táplál ; a semen Dei-ből isteni világ fejlődik. Így van ez minden élőben. A természet a cselekvés

miatt van; a természetnek célja az aktus. Mihelyt tehát az Isten gyermeke fölfogta s átértette isteni méltóságát, gondolatai, érzelmei s törekvései is mind a nemes, előkelő irányban fognak haladni; értelmi világát a hitnek világosságába deríti föl, vágyai pedig reménybe s szeretete isteni barátságba nőnek! Az Isten-gyermek mindennél többre becsüli majd méltóságát s inkább meghal, semhogy azt elveszítse. A félelem nem lesz az ő szemében rossz indulat; de azt átérzi, hogy gyermeknek lenni s nem szeretni, gyermeknek lenni s csak félni, nem lehet, ez ellenkezik az isteni vérrel. A szükségesség és a függőség törvényét ő is érzi, de Isten-gyermeknek lenni, s a törvény betűjét kislelkűen követni, nem fér össze lelkületével. S ha kell áldozat, forró szeretet, ugyan hol lobban föl lángja, ha nem az Isten vértől hevülő szívben? Hol fognak hősök és szentek teremni, ha nem az isteni rokonságban? Hol sarjadzanak szűzek, tiszta angyali lelkek, ha nem az isteni vérből? S ha a vér sehol sem való arra, hogy megaludják, s a faj arra, hogy elkorhadjon: bizonyára az isteni vér s a semen Dei lesz az, mely hevülni, lelkesülni, áldozni s nagyratörni tud.

K. t. u. ! Scimus, qua simus origine nati ! Érezzük át méltóságunkat: Isten gyermekei vagyunk. Érezzük át, hogy Isten vére vagyunk; az melegít minket. Ne érjük be a szolga lelkületével; a gyermek lelkületét áhítazzuk. Ha az Istent megbántjuk, ne a pokolba nézzünk; nézzünk az Isten megszorított arcába. Fogadjuk el, hogy Isten-vér vagyunk, s egész belső életünk elváltozik. Más irányt, más alakulást nyer az ember; s valamint a fizikában isteni, úgy a morálisban is isteni lesz. Minél több karácsonyt érünk, s minél több karácsonyi örömet élünk, annál inkább fejlődjük ki bennünk a Krisztus-arc, az Isten gyermekének arca, hogy az Isten ráismerjen bennünk gyermekeire. Találja föl az isteni Megváltó saját vonásait lelkünkben, gyönyörködjek az Isten rajtunk, mint a Krisztus-arc hasonmásain. Ez karácsonyi öröm Istennek és karácsonyi boldogság szívünknek.

Advent 4. vasárnapjára.

Krisztus kegyelmei.

(1904)

K. H. I Mi most megint az Isten kegyelméből karácsonyt akarunk ülni. Válasszunk tehát ki magunknak egyet ; mert van különféle, mindegyik mély, bensőséges, édes. Melyikét választjuk?

Talán a Szent Szűz karácsonyát? Mindenki érzi, hogy mily kifejezhetetlen s szinte érthetlen boldogság, édesség töltötte el a Boldságos Szűz szívét azon szent éjen. Mindenki érzi, hogy az érzelmeknek mily árja lejtett végig lelkén, szívéen, kedélyén, mikor ott térdelt az Úr jászola előtt. Úgy látom én az ő lelkét, mint az istálló szemetjében, mely a nagyvilágnak hűséges képe, leszúrt liliomot, melyet az Isten kiválasztott magának, hogy legyen a zord barlangban, a sötét éjben valami, amin megpihentesse vigaszosan szemét. Gyönyöröm telik a Szent Szűzben, abban az egyetlen virrasztó szűzben, kinek mécsese ki nem aludt, kinek szíve lángol s megvilágítja a nagy vándornak, ki az égből éjjel lejön a földre, éji utait. Az ő szíve mint a mágnes, mely az Istent húzza. Virginitate placuit, humilitate attraxit. Gyönyöröm telik ebben a Boldságos Szűzben, ebben a győzelmes lélekben és ugyanakkor alázatos szolgálóban, kinek ajkán e diadalmi ének: a «Magnificat» hangzik, de ugyanakkor az «Ancilla Domini»-t úgy hangsúlyozza, hogy szinte szükségesebbnek tartja. De a Szent Szűznek karácsonyáról most nem szölok.

Van egy más karácsony, az az Isten karácsonya. Mert az égben, mondjuk az Isten szívében különös karácsonyi ünnep folyik. Hogy az égben is van ünnep, még pedig nagy ünnep, azt hirdeti a csillag, melynek gondviselészerű útja van a mindenségben. Az a csillag az Isten szeme. Abban az éjben biztatólag int felénk, hogy az a nagy, végtelen Isten rólunk meg nem feledkezett. A csillag reményt és bizalmat int ; nektek is van még csillagtok, nem kell az éjben úgy, mint akik utat vesztek, elmerülnötök ; nem kell a bűnben kétségbeesnetek, gondol reátok az Isten. És egy darab eget elküld a földre, puha, ragyogó szárnyakon ereszkedik le az a darab ég, az a hangos ég, s itt énekli el azt a földön idegen dalt, hogy «dicsőség az Istennek» ; «békesség az embernek». Az ugyan itt a földön nincs otthon, száműzve van, hanem

az angyali ajak már evangelizálja, hogy itt lesz majd otthona. De nekem most az Isten karácsonya sem kell.

Van egy harmadik karácsony k. h.: magának a krisztusi léleknek a karácsonya. Mert a többi: csillag, angyalarc, angyalszárny, Szent Szűz, gloria in excelsis, mennyei fény, az mind csak kerete annak a képnek, mely a mi karácsonyi látomásunk. Az mind csak sugárzása annak a «splendor gloriae»-nek, mely kigyúlt köztünk. Nekem maga a kép kell, nem a keret. Nekem az a sas kell, mely hegyek, kertek, bércek fölé emelkedik. És ez a krisztusi lélek. Nyissuk ki tehát szemünket és nézzünk bele abba a krisztusi lélekbe, hogy milyen az ő karácsonya.

Az Úr Jézus lelke sok mindenféle kegyelemmel díszes; mély érzelmek járják, bensőség hevíti, de mindenekelőtt három nagy kegyelmet és háromféle életet különböztet meg benne.

Az első, hogy a krisztusi lélek látja magát az Istent. Ennek a krisztusi léleknek ha szemébe nézek, ragyogó napként szűrja meg a lelkemet az ismeret, mely benne volt. Mindenki akarja úgy-e az Istent látni? Hisz megindító dolog az, hogyan tapogatódzik, hogyan sir az emberiség az Isten után. Hogyan gyújt magának az oltárokon tüzet, hogy lásson irgalmat és kegyelmet. Hogyan rimánkodik, hogy örül bele a babonaságba — nekem ez az Isten-keresésnek örülete. Beleörültek a vágyba, megtévelyedett eszük, elvesztették a tiszta ismeretet, mert akartak látni. Az Úr Isten pedig Ádámnak álmokban, a prófétáknak látomásokban, a jóleleknek pedig sugallatokban beszélt, megmutatta magát, de ez mind nem a lét látása. A tudomány is ráncigálja a leplet, az egész nagy természetet, mely ráborul az Isten arcára. Szegények mit látnak? Csupa dirib-darabot, vízcseppet, atomot, néhány nagy gondolatot, de annak a végtelennek az arcába itt a földön még senki sem tekintett. Egyetlen egy lelken látom azt az észbontó sugárzást, látom azt a porba terítő fényességet, az Isten látását, mely a «dumen Christi». A karácsonyēj annak a léleknek a közénk való lépte, mely ismereteink éjfelét az Isten látásával mint új ragyogó nappal besugározza. Ez az Úr Jézus karácsonyēja, melyet a Magnificat antifonájában megéneklünk. «O oriens, splendor lucis aeternae et sol iustitiae, veni et illumina sedentes in tenebris et in umbra mortis». Jöjj el igaz világosság, jöjj el! Hozzánk jött abban a szent éjben az Isten látásának a lelke. Felgyúlt, kigyulladt a Krisztus lelkén az első dicsőséges léleknek a

sugara, az a sugár, melyet Mózes nem akart látni, mert félt, hogy meghal, az a sugár, melyet Izaiás csak ködben látott, mely a templomot eltöltötte. Kigyúlt a földön a visio Dei ; a szent kisded itt Betlehembben a kettős éjben, a világ és barlang éjében látta magát az Istent. Az első dicsőséges lélek ez a kis Krisztus. Az első, fénnel telt lélek, valóságos oriens, valóságos naphasadta ; az örök dicsőség napja benne kelt föl. Hogyha nem volt köztünk még oly bölcs, ki az Istent megközelítette, olyan tudós, ki az Isten igazságába elmerült, íme most jelent meg végre valahára a bölcs, a tudós : a látó Krisztus lelke. Tudom róla, hogy jóllehet kettős éjben, az égnek és a barlangnak kettős éjében született, mégis a világ világossága lesz ; benne ragyog majd föl az Isten látása, s mi mindnyájan testvérei leszünk, olyanok, mint ő, mi is meglátjuk majd az Istent. Kérdéseimmal és kétélyeimmal, melyekre nincs felelet, le kell borulnom a jászol elé. Meg kell csókolnom annak a kis Krisztusnak lábait ; ezek a lábak fogják taposni az igazság ösvényeit ; meg kell csókolnom az arcát, ez arc Isten látásának a tükre ; bele kell mélyednem szemeibe, ezekből a szemekből az Istenben boldog léleknek a sugara sugárzik elem. Ó isteni Megváltóm ! értem én azt, hogy éjben születél. Születél éjben, mert napot akartál, születél sötétségben, mert világosságot hoztál. Sok lélek volt már itt, de te vagy az egyetlen, dicsőséges lélek. A Szent Szűz bár tiszta, nem látta az Istent ; kegyelem-teljes lélek ugyan, de te vagy az Istent látó lélek. Téged leküldött az Isten, odatűzött egünkre, te vagy a mi hajnalunk, a mi napunk. A sötét éjben, barlang homályában felkeltél számunkra, isteni igazság napja !

A második nagy kegyelem Krisztus lelkének a teljes büntetlensége. Nevezhetném tisztaságnak, lelkiségnek, átlátszóságnak, valamiféle érzékenységnak, melynél fogva a lélekben a homály, árnyék nem létezik. Mikor erről beszélni akarok, nem áll rendelkezésemre egyéb, mint csupa merő hasonlat. Látom, hogy van fehérség a földön : fehérség, mint a közönséges papirnak fehérsége, mint a kendervászonnak fehérsége. Fehérség, mint a lenpatyolatnak, mint a hónak a fehérsége. Mindez fehér. Büntelenek a szentek, azok az áldott lelkek, melyek mint a kender, mint a lennek rostjai össze lettek törve, szöve, fehérítve. Vannak tiszta márványok, jegeces tündöklő kövek. De mik ezek a nap fényével szemben ? S miféle tündöklő fehérség van ott, ahová az éj, a tökéletlenség nem vetett egyellenegy kisebb foltot sem, hol csupa

ragyogás van? Ez a lélek csak a legfölségesebbre, a legtökéletesebbre alkalmas. Ez a lélek issza a tisztaságot, a büntetlenséget, az Istennek erényét úgy, mint a hó az áprilisi napsugarat. És valamint a hó elvész a napsugártól, úgy izzik és olvadoz ez a lélek is a tündökléstől; örül a jónak, utálja a rosszat; lehetetlenség, hogy vétkezzék. Megjelent tehát a földön az isteni Megváltónak szeplőtelen szívtisztasága. Most épült ki az Isten igaz temploma; mert most került meg az a szeplőtelen föld, egy darab a régi paradicsomból, ahol az Isten járt, otthon volt. A Boldogságos Szűz Mária egészen szép, de nem magamagától, hanem az Isten kegyelme varázsolta át ilyené; míg Krisztus Urunk lelke a tulajdonképeni originalis justitia hordozója. Ezzel a lélekkel nem fér össze semmi tökéletlenség, sem alacsony, műveletlen irányzat. A napsugár nem arra való, hogy éjt szőjjünk belőle, a ragyogó márvány nem való arra, hogy kriptát építsünk belőle; úgy Krisztusnak lelke sem való arra, hogy vele a világon bármit, ami tökéletlen, összeköttetésbe hozzunk. Ezzel a páratlan szív-tisztasággal, ezzel a tündöklő lelkiséggel lép a szent karácsonyba az Úr Jézus lelke; szívtisztaságot lehel. Megérteti velünk, hogy mit keres és mit akar az Isten. Már abban is, hogy a Boldogságos Szűzet odatérdelteti a jászol mellé, sürgeti, hogy neki nem kell a világon más, csak a tiszta szív. De még jobban megértjük ezen előszeretetét, ha magába a krisztusi lélekbe tekintünk és meggondoljuk, hogy az Úr Jézusnak mily substantialiter büntelen lelke van.

Harmadik kegyelme Krisztusnak a páratlan és megközelíthetetlen szentség. Senkinek szentsége nem volt oly nagy, mint Krisztus szentsége. Azért mert senki sem volt annyira Istené, mint az Úr Jézus lelke. Senkiben sem lángolt annyira az Isten szeretete, mint az Úr Jézus lelkében. Következésképpen ezt a Krisztus-lelket megkoszorúzta minden kegyelemmel, a megszentelő kegyelemmel és minden segítő kegyelemmel. *Corona gratiarum coronasti eum*. Megkoszorúzta a Szentlélek összes adományaival. *Spiritus Dei super me, propterea unxit me*. Ennek a léleknek homlokára tűzte oda az Urísten a legfölségesebb szentség csillagát, ő neki kell vezető léleknek lennie mindenben, ami tökéletesség, erény, hősiesség. Ennek a léleknek arca olyan szép, hogy az «Énekek-énekét» külön neki énekli el az Isten. Mert hogyha Énekek-éneke az Isten szeretetének éneke az emberi lélekről, a jegyesről, mennyivel inkább és mennyivel páratlanabban hangzik el az Énekek-éneke az örök szeretet ajkán Krisztusnak lel-

kéről? «A te arcod olyan szép, mint a galamb arca»; ennek a léleknek szépsége, szentsége, az Istennek legszebb műve. A te ajkadon van méz és kellem, mel et lac, melyet maga az Isten megkíván, concupivit rex, a nagy király; ezt a lelket felkente az Úristen minden kegyelemmel, oleo laetitiae unxisti eum. Egy lélekről sem mondja az Isten annyira: lelkem, mint Krisztus lelkéről. Egy lélek sem szent mélysegebben és gyökeresebben, mint az Úr lelke; mert ha szent az oltár az áldozattól és szent az ereklyetartó az ereklyétől, mennyire szent Krisztus lelke a benne lakó Istenségtől? Ha az ember szent lesz a benne lakó kegyelemtől, mily szent lesz Krisztus lelke és szíve a vele lényegileg egyesült Istenségtől? Ó Úr Jézus, a te lelkedet vonzza igazán az Isten. Hogy szorít téged Isten az ő szerető keblére; hogy bűgja neked az Énekek-énekének azt a versét, hogy una est columba mea, immaculata mea.

Jóllehet ez a szentéj mindenekelőtt Krisztusnak ünnepe, ünnepeljük meg mi is azt a szentéjet az isteni Megváltónak érzelmeivel. Emeljük fel fejünket mi is, miután elsőszülött testvérünk felemelte a fejét és biztat, hogy bízzunk. Hamuval behintett fejek fölé emeli koszorús homlokát s kiáltja: levate capita vestra, ecce appropinquat redemptio vestra. Necsak a gyermek könnyűit nézzétek, hanem tekintsetek szemeibe, hogy lássátok az Isten látásának az izzását. Járjunk azokon az utakon, amelyeket az isteni Megváltó tapos számunkra, és legyünk meggyőződve, hogy semmiféle éjben sem támadt fel oly világosság, mint a karácsonyi szentéjben. Megjelent az, akin az Isten dicsősége, szentsége és szépsége tükrözik; ha alázatosan, hívó lélekkel nézünk rá, megtaláljuk és meglátjuk «az Isten egyszülött Fiának dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal». Amen.

Karácsony utáni vasárnapra.

Deo gratias.

(1901)

K. T. U. ! Még három napot remélünk, azután átlépünk az új esztendőbe. Az ember Szilveszter estéjén úgy érzi magát, mint a halottak napján. Elmult ugyan már az év, de mintha hivatalos temetése csak most folynék. Valami fájós érzet szállja meg az embert, mintha egy darabját mélyesz-

tenék sírba az édes életnek, annak az életnek, melyről el kell mondania: Istenem! mennyi öröm, mennyi kegyelem, de egyszersmind mennyi hiba és bűn foglaltatik benne! A fájdalomhoz aggodalom is csatlakozik. A jövő ugyanis olyan előttünk, mint egy ködös tenger. A határozatlanság érzete, a bizonytalanság félelme ráborul mindenre s mi inkább ködöt, mint napfényt látunk.

Azonban, k. t. u., ezen a két érzeten kívül Szilveszter estéjén megszállja lelkünket egyszersmind a kötelesség érzete; mert visszatekintvén a múltba, végignézve tengeren, hullámon, küzdelmeken, veszedelmeken, zátonyokon, amelyeken lelkek és életek törtek össze, s mi szerencsésen megmenekültünk; elmerengve a napfényen, az Úristen kegyelmein s a keserőségek, kísértetek és lehangoltságok megpróbáltatásain; visszaemlékezve az örömökre, a rózsákra, a laetitia virágaira: nem zárhatjuk másképp az évet, mint forró, mély, alázatos hálaadással! Hálát adni, a Deo gratias szívünk mélyéből hangoztatni, ezt a három napot a hálaadás tri-duumává felavatni: ez a mi kötelességünk.

Stolz Albán utolsó munkájának címe: «Das Nachtgebet meines Lebens», «Életemnek estimája». Ez estimában felszámolja az Isten kegyelmeit és saját bűneit; a hitetlenséget, melybe beleesett, és a hitet, melyet azután nyert; felszámolja a jót s a rosszat, s mindezt mégis csak imába, estimába foglalja össze. Nekünk is kell, k. t. u., minden év végén estimát rebegnünk! E hálaimára mindenekelőtt ösztönöz az, hogy a hálaadás a szerető szívnek imája, mondhatjuk, az Isten-szeretetnek imája. Sok mindenféle imádság emelkedik az ember szívéből; ösztönök, erények, szükségek, érzelmek imádkoznak bennünk. Van sok ima, mely a szív közönséges ösztöneiből való, az önszeretet sugallataiból. Roppant természetesek ezek az imák, még ha természetfölöttiek is, mert érdek-imák. Imádkozni, mert gyöngé vagyok, imádkozni, mert beteg és nyomorult vagyok, ezt mindenki érti. Nem dobok én ezért rá követ, Isten ments, hisz tudom, hogy maga a hit kényszerít minket imádkozni és pedig azzal a motívummal: gyöngék vagytok, esedeznetek kell. Kimondja az evangélium, hogy a vágyódó imádság vonja meg a kegyelmek árkát. Aki nem imádkozik, kap kegyelmet, de különös kegyelmet nem kap. A hit jótáll, hogy az Isten megsegíti az embert, de csak azzal a hozzáadással: akik imádkoznak, azok kapnak. Ha az ember elgondolja, hogy végcélja az örök boldogság, s a boldogságot saját természetes eszközeivel, erőivel nem

érheti el; ha elgondolja az örvényeket és veszedelmeket, melyek közt vonul élete, mi lehetne a szív közönségesebb érzete, mint hogy imádkozik? Valóban mikor az apostolok a tengeren voltak s a Mester aludt a viharban, nem mondták: Mester, taníts meg imádkozni; mindenki tudott imádkozni. És a tíz belpoklost senki sem buzdította imádkozni; az evangélium s a közmondás szerint is a veszedelem, a tenger tanítja meg az embert imádkozni. A kananei asszony is tud imádkozni, pedig pogány volt: imádkozik azzal az alkalmatlankodással, mely az apostoloknak terhes, de az Istennek kedves. Ezek az imádkozók keresnek valamit, imádságaik érdek-imádságok. Vannak a szeretetnek is imádságai. Az apostol imádkozik a lelkekért, hogy megnyerje őket az Úrnak s az üdvösségnek; az anya imádkozik a gyermekéért, és a gyermek imádkozik a hitetlen szülőjeért. A szeretet imái ezek! De, k. b., ezek az imádságok is, jöllehet tiszták, mégis kérnek, keresnek valamit. Mondják meg, melyik az az ima, mely nem keres, mely nem szükségből fakad, amelyben a szív a legnemesebb illatát árasztja az Úristen elé? A hálaadás imája ez! A színarany léleknek felragyogása a hálátadó adoráció. Benne leheli ki a lélek köszönetét, szeretetét s nem keres, nem kér semmit. Aki azért ad hálát, hogy több kegyelmet nyerjen, az nem tiszta hálaadás, hanem a kérésnek egyik behízelt módja. Hanem mikor az ember nem kér, mikor csak szeret és hálát mond, akkor imádkozik tiszta önzetlenséggel. Az adoráció is tiszta, önzetlen imádság; tényleg azonban a teremtmény szívében ez a két szál egybe van sodorva, mert hát az a nagy végtelen Isten, akit imádunk, csak teremtmény szeretete folytán képesít minket még ez adorációra is, s a következő percben ezt a jóságát már meg kell köszönnünk. Aki azt mondja: Magnus Dominus et laudabilis nimis, az a következő pillanatban már azt is vallja: Confitemini Domino, quoniam bonus!

Tehát két szálból van a szív önzetlen imája sodorva: az adorációból és hálaimából.

Másodszor, a hálaimára kötelez minket szívünknek az a sajátsága, hogy a hála nyomán lép föl szívünkben a tökéletes szeretet. Szeretetet, k. t. u., csak jótéteményekkel ébreszthetünk s nevelhetünk, s jótéteménynek veszem a szeretetet is, mellyel mások irántunk viseltetnek; sőt ez a legnagyobb jótétemény! De hódít-e a jótétemény, lép-e föl nyomában szeretet, mielőtt hálára tudtuk indítani a jótéteményekkel elárasztott szívet? Nem, míg nem hálás, addig nem szeret;

szeretni akkor kezd, mikor hálás kezd lenni! E hálát, s a hála nyomában a szeretetet akarja szívünkben fakasztani az Isten; azért kiveti jótéteményeinek hálóját s figyelmeztet: úgy szerette Isten a világot! Emberek — kiáltja az Úr —, nézzétek, mit tettem értetek; úgy-e szerettek titeket?

A theológusok sokat vitatkoztak, hogy a hálából fakadt bánat tökéletes bánat-e; hiába vitatkoznak; ez csak a könyvekben képez nehézséget, de a szívekben nem; mert a szentírás nem ismer más bánatot, mint amelyet a hálás szeretet fakaszt az ember szívéből. *Fratres diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos!* Ő előbb szeretett; ő jót tett velünk, tehát szeressünk és bánjuk meg bűneinket.

Tehát szeretet hála nélkül nem létezik. Az érzelmeknek ez összeköttetéséből megértjük azt is, hogy a hála csak nemes szíveknek tulajdonsága. Durva, önző, felületes emberek nem érzik a hálaadás s a háladatosság köteleességét; de finom lelkek, azok ugyancsak érzik; azoknak a hálátlanság oly bűn, mint más bűn. Onnan van az, hogy a finom lelkek rendkívül hálásak, s hogy a hálaadás imája a szentek imádsága. Azért plántálta át Jeromos a doxológiát: *Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto*, a keleti egyházból a nyugatba s kérte a pápát, hogy ezt az imát az egyház egyre hangoztassa. A szentek érzik, hogy mivel tartozik a világ az Úrnak s szenvedéllé szeretnék fokozni a háladatosságot! Azért figyelmeztet minket Szent Pál: *Gratias agentes Deo semper in omnibus*, s annyira szívünkre köti a hálaadás köteleességét! Azért lebbenti szét előttünk Szent János az eget, s onnan is a hála imája hangzik le hozzánk: *Benedictio et claritas et gratiarum actio*. Bizonyára igaz, hogy a boldogság mennyországa a hálaadás hazája. Míg a lelken van salak és nyomorúság, míg küzdelem és gyengeség fonnyasztja, addig vágyik is, kér és könyörög; mikor pedig a mennyország teljes lesz s a földön sem lesz már kiért könyörögni, akkor a hálaadó adoráció foglal le minden imádkozó szellemet. A hálátadó imára buzdít minket az Úr Jézusnak példája is. Nemcsak saját lelkének, de az egész világnak kegyelmeiért is hálát adott az Úr. Hálát adott ünnepélyesen, mikor mondotta: Hálát adok neked Isten, mennynek és földnek Ura. Megindító *gratiarum actio*-t tartott főpapi imájában s ezt az imát folytatja az Oltáriszentségben annyira, hogy maga ez a titokzatos jelenléte az egyházban, eucharisztianak, *gratiarum actio*-nak hivatik. Különös, hogy honnan veszik magukat a terminus technikusok, milyen pl. o. az eucharisztia, az ecclesia

Hogy Krisztus orgánumát kiáltó szónak, ecclesiának hívják, azon eléggé nem csodálkozhatunk; igazán találó nevet választott a Szentlélek, mely kifejezi az ingyen való kegyelmet. Époly csodálatos az, hogy Krisztusnak köztünk levő jelenléte gratiarum actio-vá, eucharisziává lett. Ime mire figyelmeztet minket ezáltal is az Úr! Mire hív föl, mihelyt kebelébe jutunk; mire tanít, mikor őt magunkhoz vesszük; arra, hogy eleven eucharisziák, megtestesült hálaimák legyünk.

K. T. U. I Álljanak bele szívük magányába, közeledjenek szívük őszinteségében az Úristenhez, s gondolják el a kegyelmek rózsaláncát, mellyel magához igyekszik Önöket kötni; gondolják el a szent keresztségben nyert kegyelem-től fogva az Úr valamennyi jótéteményét egész eddig a föl-szólalásomig, mely Önöket buzgó hálaadásra inti. Mennyi kegyelemmel, a fölvilágosítás mennyi sugarával hinti be útjaikat. Ha tövisek is szóródnak útjaikra és azok nem lábukat, hanem a szívüket szúrják, gondolják meg, hogy ezáltal is mennyi kegyelem hárul Önökre; a szenvedés realisabbá teszi erényüket s lehűti szenvedélyeiket. És ha vétkezünk, amint vétkeztünk, a hálának nemes, önmagát felejtő érzelmeivel adhatjuk az Úristennek a legtökéletesebb engesztelést. Gondolják el, hogy e szeminárium lelkükre nézve igazán az, amit a neve mond, veteményes kert, s ha buzgón közreműködnek, hortus deliciarum is lehet. Itt nőnek korban és kegyelemben; itt tágul lelküknek látóköre! Számlálják el a sok kegyelmet, melyet nyernek, ha jól meditálnak; mily verőfényben, mily rózsaszínben ragyog emlékezetükben méltán ez a kápolna, mely tökéletesedésüknek szentélye s egész életükre kimondhatlan befolyással van! Gondolják el, hogy a szentségek vételésén, kivált a szentáldozásban, a szeretet mily melege csapja meg Önöket! Valamint a halász az árba veti hálóját s azután egyre szűkebbre húzza s végre a partra tereli benne zsákmányát: úgy tesz az Úr Jézus; kiveti az élet iszapos, fölkavart tengerébe jótéteményeinek aranszálú hálóját; be akarja fogni lelkeiket; egyre a part felé, az oltár szent köve felé tereli Önöket, nem azért, hogy zsákmányává, hanem, hogy koronájává, dicsőségévé, papjaivá, barátaivá, testvéreivé tegye. Nem érzik-e, hogy: Vere dignum et justum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique, sed in hac potissimum die gratias agere? Nem kell-e szívünk lelkesedésében elénekelnünk a zsoltárt: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in saeculum

misericordia ejus? ! Nem kell-e a szent kapucinus fráter, san Felicét utánoznunk, ki az utcán is elragadtatással énekelt: Deo gratias! Deo gratias! Ó igen, ezt a Deo gratias-t akarjuk elénekelni, elrebegni; szívünk háláját akarjuk az Úrnak bemutatni. Ne mondhassa rólunk az Úr, hogy hálátlan fiakat nevelt; hisz akkor nem szeretnők őt, s ellanyhulnánk szolgálatában. Távol legyen tőlünk! Aki szeret, az hálás; aki hálás, az buzgó. Aki nem hálás, az ellefejtí vagy nem méltányolja az Úr szeretetét. Vigyázzunk tehát s ne oltssuk ki azt az izzó parázst, melyet az Úr fejünkre hullat jótéteményeiben! Becsüljük meg a jászolt, a keresztet, az oltárszekrényt, a tengernyi kegyelmeknek forrásait, s az évesti adorációban foglaljuk hálaimáinkba azokat a névtelen s ismeretlen kegyelmeket is, melyeket az Isten életünkbe szőtt bele, anélkül, hogy csak tudomást is vettünk róluk. Az ilyen évváró megnyitja számunkra az újévben is az Istennek kezét s a térdénálló anyaszentegháznak megörvendzeti szívét, mely nem hiába hangoztatja Rafael arkangyal szavait: Deum benedicite et cantate illi!

Az év utolsó estéjére.

(1901)

Ájtatos hallgatóim! Van a Szilveszter-estének különös áhitata, melyet mindenki végez akár a templomban, akár a kórháznak betegágyán, akár a városban, akár az erdei irtások csendes magányában; van különös hangulata, mondhatnám megilletődése, van különös titokzatossága, melyet mégis mindenki megért; magyarázni nem kell. Miért? Mert ott állunk az idő és a mulandóság szakadó partján, és mialatt az időnek folyama elzúg lábaink alatt, keresünk egy pontot, ahova elmenekülhetnénk sírből, enyészetből; fölszáll a lelkünk, mint a madár a recsegő ágról; vész körülöttünk a világ, jónak látjuk, hogy letérdeljünk és imádkozzunk. Idők Ura, Istene, előtted térdelünk. Valóban á. h., egy év aránylag rövid idő, és mégis mennyi veszély és mennyi jótétemény magas árja torlódik az évnek utolsó napján szemünk előtt. Mennyi gondolat szövődik bele az évnek életébe, mennyit dobbant szívünk gyűlöletben, szeretetben; mennyi keresztet cipelt vállunk, és mi van mindebből? Előttünk az évnek utolsó napja olyan, mint a halottak estéje; sir előtt állunk, s mivel keresztények vagyunk, elzarándokolunk lélekben

ahhoz a sírhoz, rátűzzük hitünknek keresztjét és ráfűzzük a keresztre szeretetünknek, hálánknak, imádságunknak koszorúját.

1. Igen, imádkozunk és pedig elsősorban engeszteljünk ! Mert, Istenem, egy év alatt mennyi bűn, mulasztás, hanyagság nehezedik az ember lelkére, emlékeinken mennyi folt sötétlik, lelkiismeretünk hány vádlót hív sorompóba ellenünk, s beigazul rajtunk a próféta szava : Adduxit contra me tempus ; *ellenünk állította vádlólul az időt*. Látom ez év fölött is Isten haragjának sötét felhőjét, látom, hogy a sok kegyelem, amelyet az Úr juttatott, sokszor esőcsepp volt háztetőre és sziklára ; érzem, hogy ez évre nézve is igaza van a költőnek : *«Sírod fölött zeng az engesztelő szózat»*. Imádkozom, hogy ez az év is az Istennek irgalmába és kegyelmébe legyen ajánlva, imádkozom, hogy ez az év is egyszer valamikor az idők föltámadásának nagy napján ne lépjen föl velem szemben oly vádlólul, akinek szemébe nem nézhetek.

De ha az embert Szilveszter napján ily bámulatos, fájdalmas érzés fogja el, nemde van akkor okulásnak is helye? Ha az egész élet olyan, mint a buborék, olyan, mint az elszető hullám, ugyan állítsuk meg valahogyan ezt a szétfolyó életet, szerezzük meg valamiképen e tengernek gyöngyeit, hogy ne kelljen majd egyszer sirunkra is azt írni, hogy volt, nincs ; elmúlt, még pedig az Isten szemeiben és ítéleteiben is elmúlt, céltalanul élt. Ha világiasan élünk, ugyan kérlek, mink van az életből? Mennyi kín és szenvedés nehezedik ránk, á. h. ! ha a világért tűrjük ; életünk voltaképen börtön, telve a szegény rabnak hasztalan sóhajaival ; mennyi munkát végzünk, mily szorgalmat fejtünk ki, de ha csak a világért élünk, koszorúkat szerzünk, milyeneket halottak napján szokás kivinni a temetőbe, papírkoszorúkat, melyek az éjféli harmattól széthullnak, a sírnak nem díszére, hanem éktelenségére válnak. Míg ellenben, ha Istenért, ha hitből, ha az örökkévalóságért élünk, életünk nem múlik el hiába, akkor nem vizet emelünk rostában, hanem halászsunk gyöngyöket örökkévalóságunk és halhatatlanságunk koszorújába. Ha a megszentelő malaszt állapotában, halálos bűn nélkül élünk, akkor perceinket az Úr számlálja és az Isten angyala írja föl azokat ; ha a megszentelő malaszt állapotában élünk, akkor az év háromszázhatvanöt napja háromszázhatvanöt koszorú, nem papírlánc, hanem valószínű gyöngyfűzér, amelyet maga az Isten fog egyszer odatűzni a megboldogult lélek homlokára. Míg ellenben, ha az ember a földnek él

és az élvezeteket hajhássza, szomjas ajakkal szürcsöli a mérget; minden percnél leszakasztja virágát, hogy bódító italt készítsen magának s az elhulló virág helyett töviskekből font koszorút szorongasson.

Ó, á. h., a Szilveszter-nap, a Szilveszter estéje írja bele a lelkünkbe az életnek vágyát; annál inkább meg akarjuk ragadni magát azt a halhatatlanságot. Nem akarunk kriptákat építeni, hanem templomokat emelni, saját halhatatlanságunk templomát, nem akarjuk az Isten fájára, a keresztfára fölróni bűneink rovását, hanem meg akarjuk szerezni a keresztény élet öntudatának kincsét, amely kincs az embert kíséri, mint ahogy a szentírás mondja: *«Opera autem illorum sequuntur illos; cselekedeteik kísérik őket»*.

2. Azonban ez a szilveszteri hangulat, ez csak olyan, mint az orgonaszó. Az orgona azért szól, hogy ének szövődjék bele; az engesztelés s a mulandóság hangulata mélységes, bánatos szózat; de van a Szilveszter-estének egy más imája is.

Mi a Szilveszter-estének imája? A Szilveszter-estének himnusa a *Te Deum laudamus*, és ennek a *Te Deum laudamus*-nak az az utolsó verse: *«Benediximus tibi, Domine, quia tu es qui vivis et regnas cum Patre et Spiritu Sancto in unitate Spiritus Sancti per omnia secula Amen»* — elhal az éjféli tizenkettedik órának ütésével, amely azt a napot és évet zárja. Ha az ember imádkozni akar Szilveszter napján, imája okvetlenül a hála imája lesz. Látom az evangéliumban, hogy maga az Isten Fia, az Úr Jézus, a hála-imát mutatja be Istennek elfogódott lelkének és szívének legünnepélyesebb és legszentebb perceiben: *«Hálát adok néked, Atya, mennynek és földnek Ura»*; s mi más az Oltáriszentség, mint a folytonos hálnak megtestesülése, szent titka, s azért görögben is, latinban is Eucharistianak, vagyis hálaadásnak nevezik.

De, á. h. l minek hivatkozzam én az isteni Megváltóra? hiszen minden ember, aki ezt az évet átélte, még ha betegágyon is élte azt át, valóban az Úr Istennek járó-kelő jótéteménye. Mi mindnyájan az Istennek kezéből élünk, minket az Isten lehelete éltet, napja melegít; ha kegyelme nincs velünk, lépten-nyomon ott kandikál és leselkedik a halál; minden perc egy halál. Az a szegény kőfejtő-ember is, aki a kopár hegyoldal sziklaiból fejti ki kerges kézzel kenyerét; az a szegény földműves, ki a rétség dűlőjén túrja a földet; az a szegény iparos, az a szegény külvárosi ember, aki a szegénység keresztjét hordozza, mindnyájan az Isten kegyelmének gyermekei. Mindenki elmondhatja magáról, amit a

próféta mond: *«Ha az Isten irgalma és könyörülete nincs velünk, már rég elvesztünk volna»*. Csakhogy az Istennek jótéteményei olyanok, hogy az ember észre sem veszi azokat, olyanok, mint a levegő, amelyet beszívunk, anélkül, hogy gondolnánk rá; olyanok, mint a víz, melyet iszunk; olyanok, mint a föld, melyen folyton járunk. Ha megrendülne a föld és ez a templom, és sírunkká válnának romjai, úgy-e, akkor éreznők át igazán, hogy minden perc egy élet; ha a dögvész megmételtyezné a levegőt, ha a penészgombák megmérgeznék kutainkat, úgy hogy nem az üdülés, hanem a mérgezés forrásai válnának belőlük, úgy-e, akkor éreznők át valóban, hogy az isteni kegyelem minden percéért külön hálát kell adnunk. Minden lépés Istennek egy-egy jótéteménye; sokszor ballépés, félrelépés, sokszor ugrás mily bajt hozhat ránk; összecsomósodnak idegeink az agyban, átszűrődik vérünk, megpattannak ereink, utolsót dobbanhat szívünk. Nem kell az embernek vasúton járni, mindenütt úgy jár, mint a halálfia.

De nemcsak a közönséges testi életnek percei képezik az Isten kegyelmének és jótéteményeinek hosszú láncolatát, hanem a társadalmi élet esélyei is. Megnehezül fölöttünk az idők járása, és az emberiségben annyi elfojtott szenvedély, annyi keserűség, annyi kegyetlenség s szívtelenség. annyi düh és harag lappang, hogy valamint a föld alatt rejlő tűz csak lesi a nyílást, amelyen kiáradhatna és elpusztíthatná a világot, úgy a szenvedő és nyomorgó emberiség elfojtott dühe kitörhet minden percben, hogy elpusztítsa a pusztulásra érett világot. Ezeket a jótéteményeket nem szokás megbecsülni, pedig belőlük szövődik az élet. Az emberi társadalom meg nem állhat, ha csak nem erkölcsi alapon, s az embereket nem lehet összekötni kötéllel és láncsal, hanem összekötjük erénnyel és kivált szeretettel. De mily könnyen változik az emberi szeretet gyűlöletté, mily könnyen bomlik meg házas felek között a szeretet viszonya, mily könnyű a meghidegülés és félreértés, meghül a családi tűzhely, és ott, ahol előbb a szeretet lángja égett, most a féltékenység, tán a gyűlölet szilánkja izzik. Az emberek, hogy igazán emberek maradjanak, jó gondolatokra, jóságos indulatra szorulnak. Honnan vannak azok?

Ez mind az Istennek kegyelme, és valamint a tenger mélyéből egyre tódulnak a hullámok, épúgy minden egyes emberi lelket folyton az isteni kegyelmeknek és befolyásoknak árja öntözi; valamint hőzivatarban töméntelen sok hő-

pehely esik ránk, anélkül, hogy tudnók, épúgy repkednek erkölcsi és természetfölötti életünkben a ragyogó gondolatok, a jó érzelmek, Istennek indításai, vonzalmai, amelyek fönttartják az embert, hogy az ember ember maradjon s vadállattá ne váljék.

Ime, á. h. ! ki bírná elképzelni, ki bírná elszámolni az Istennek jótéteményeit akár a *fizikai*, akár az *erkölcsi*, akár a *természetes*, akár a *természetfölötti* rendben? S ha az idők válopontján megszállja lelkünket a jótétemények emlékezete, ugyanakkor nem menekülhetünk a kötelesség elől, hogy Istennek mindezekért szívből hálát adjunk. Sürget erre az az egyház, mely nem akar hálátlan, hanem hálás lelkeket; minden misében fölhív: «*Gratias agamus Domino Deo nostro; adjunk hálát a mi Urunknak, Istenünknek*». Fölhív saját lelkünk érzete, amely rákényszeríti nyomorúságunkat, hogy bízva kövessük Istennek további áldását, szeretetét, kegyelmét; sürget maga az Úr Jézus az evangéliumban, mert kérdezi: Hát a kilenc hol van? — mert találkozott egy olyan is, aki hálát jöjjön mondani az Úrnak, mikor a tíz belpoklost meggyógyítja; sürget az Isten, aki panaszkodik a prófétánál, mondván: «*Fiakat neveltem és fölmagasztaltam, és ők megvetettek engem*». Nem, á. h. ! a hálátlanságnak foltja ne érje lelkünket, és ha tán háromszázhatvannégy napon át nem emlékeztünk meg szent kötelezettségeinkről, a hálának kegyelméről, ne múljk el a háromszázhatvanötödik nap, ne lépünk be ezzel az adóssággal az 1901-ik évbe, mert félő, hogy a jó Isten kegyelmeit szűkebben méri azoknak, akik azokat meg nem becsülik. Tehát, á. h., hálát akarunk adni szívből, lélekből a mi Urunknak Istenünknek.

De látok lelki szemeimmel embereket, akiknek nehéz a hála, mert az Istennek jóságos keze, amely puha nekünk, kik a jót élvezzük, nagyon nehéz nekik; mintha nem is atyai kéz volna, amely amihez nyúl, azt megroppantja! Látom azokat a szenvedőket, szenvedő betegeket, szegényeket, akiknek kevés jutott a világ örömeiből, akiknek az a jóságos Ég akárcsak ércből volna, akiknek a csillagok mindig téli csillagok, nem melegítik soha föl őket, vigasztalan, nyomorult robotban, napszámban tengetik életüket. Van talán itt is, á. h., ember, akinek az élete nem öröm, de teher. Jaj be nehéz ennek az embernek azt mondani: térdelj le testvérem, adjunk hálát az Istennek! Van talán ember, aki ezt az évet a betegágyon töltötte el; van talán ember, olyan szegény foltozó cipész hét gyerekekkel a nyakán, akinek

ez a Szilveszter-est nem hoz teát, nem hoz édes vigaszt; hogy mondjam én a boldogság e szegény száműzöttjének: térdelj le testvérem, imádkozzunk! Vannak talán szülők, akik gyermekeik elől úgy futnak, mint Dávid Absolon fia előtt; vannak, akiknek nehézségük a régi bölcsnek nehézsége: Ezek nem törődnek Istennel, és mégis élnek; és én nyomorgok, jóllehet egyre a keresztfát karolom! Nehéz ilyen embernek mondanom: testvérem, imádkozzunk! Vannak talán, akik jót tettek és rosszul fizetnek nekik vissza; vannak talán, akik mint Tóbiás, az irgalom szolgálatában elvesztették szemük világát, és most az a szem nem való arra, hogy ragyogó napot és csillagot lásson, hanem csak arra, hogy sírjon és könnyezzen. Mégis, á. h., azt mondom, nem tettetésből, de meggyőződésből: Testvérem, imádkozzunk! Adjunk hálát a jó Istennek, hálát még azért a szenvedésért, azért a szomorúságért s nyomorúságért is, amellyel lenyom és megroppant a Mindenható keze. S ugyan, hogy merem azt mondani? Merem mondani, mert olvasom a könyvben, melyet meg nem cáfol senki: «Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum coelorum; sok *nyomorúságon és megpróbáltatáson át kell bemennünk az Isten országába*». Egy feszítőrúdja van az emberiségnek, ez a feszítőrúd kifeszítette a pokol kapuját, hogy a jó lelkeket kimentse; kifeszítette a mennyország kapuját, hogy az ember boldog legyen legalább valamikor; ez a feszítőrúd a keresztfá, és az ember saját boldogságának nehéz köveit, amelyekből föl akarja építeni halhatatlanságának templomát, nem képes hengeríteni, nem képes odábbítani másképp, csak ezzel a feszítőrúddal, a kereszt fájával.

Á. h. hiába szabadkozunk; segítsünk egymáson! De a nyomorúságot nem fogjuk soha a világból száműzni, a mi szántóföldeinken mindig bojtorján lesz, testünkben az enyészetnek és a halálnak férge terem. Valamint rongyból csinálnak papírt és írnat rá költeményt, épúgy az emberi életnek cafataiból, rongyaiból, összetörve azokat, az erénynek hengerei közt készülnek a lélek tiszta lapjai, melyekre rálehel az Úr saját maga képét. Aztán meg, á. h., bátor vagyok azt mondani: Mit csinálna az evangélium, ha a földön csak jómódú, csak boldog, csak szerencsés emberek volnának? Mit csinálna az Úr Jézusnak irgalomteljes szíve, és ki hajolna szívére, mikor azt mondja: «*Jöjjelek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok?*» Hát ti, kik boldogok vagytok! Jaj, Istenem, azok számára nincs hívó szöve Krisztus-

nak! Mit csinálna az evangélium, mikor világosan mondja Krisztus: *«És a szegényeknek az evangélium hirdelletik»*, mit csinálna Krisztus az ő boldogságaival? — Boldogságait csak a világ nyomorultjainak akasztja nyakába; *«Boldogok, akik sirtok és üldözést szenvedtek az igazságért, mert tietek a menyek országa»*. Á. H. ! merem mondani még annak a szenvedőnek is: testvérem, adjunk hálát, imádkozzunk!

Azt mondja Avilai Szent János: Egy *«Deo gratias»* a szenvedésben többet ér, mint ezer örömben. Ha a szegény, nyomorult ember, a földműves, a kézimunkás, az a szegény mosónő, a foltozó iparos és napszámos itt köztünk az oltár elé leborulva azt mondja: *«Deo gratias, Istenem, hálát adok neked»*; ó, ez az a zene, amelytől elcsitul az angyalok éneke, ezt a gyöngyöt keresi az isteni Megváltó a Szilveszter estéjén s angyalokkal szedeti föl; a világ száműzöttjeinek és nyomorultjainak lelki egén kigyulladnak a hála tüzei s elhomályosítják az ég csillagait, s ez a hálaadás s engesztelés áll oda az Isten trónja elé viszonzásul az 1900. év minden jótéteményeiért.

Tehát, Á. H. ! ha jó dolgunk volt, ha rossz, adjunk hálát az Istennek! *«Téged Isten dicsérünk, Téged Urunknak vallunk!»* Legyen minden év egy-egy lépcső, amelyet meghágunk, s amely fölvezet minket az Isten oltára elé. Legyen minden napunk egy-egy szárnycsattogás, mellyel a mulandóságból kiemelkedünk a halhatatlanságba, s addig igyekszünk és addig törekszünk a világot megvetni és legyőzni erényben, buzgalomban, míg valaha eljutunk ahhoz, akit Szent Pál az idők halhatatlan királyának nevez, hogy valamint a Szilveszter estéjén egy évnek jótéteményeiért adunk hálát, úgy adhassunk hálát egyszer az egész élet jótéteményeiért az idők halhatatlan királyának, és az ő kezéből fogad hassuk az élet koszorúját, kinek legyen hála, dicsőség és imádás mindörökké. Amen.

Újévre.

I. A magyar kereszténység hálaadása.

(1900)

Ez az év az ezerkilencszáz éves kereszténységnek szent éve; így hirdette ezt ki maga szentséges Atyánk, a római pápa; szent év, az imáadásnak, hálaadásnak, penitenciának szent éve, melynek folyamán egy század kegyelmeiért, áldásaiért hálát adjunk s egy század bűneiért eleget tegyünk. Minden év a siető időnek egy-egy szaka, minden Szilveszter-est egy-egy mérföld-jelzője; de kivált azok az évek nyúlnak jobban szívünkbe s mély megilletődésre hangolnak, melyek századokat zárnak vagy nyitnak. Ilyen az 1900. év. Még nem teljes a XIX. század; ez az év tölti azt be; még nem lépünk be az új századba, hanem utolsó évét éljük a hanyatló századnak. Ez az év tehát a XIX. század Szilveszter-estéje; ez évvel hanyatlik le, alkonyodik napja, s a szíveken erőt vesz mély megilletődés, mely ezt az évet a nemzetek imáadásának, hálaadásának, engesztelésének ünnepévé avatja, mely azt nagy magaslattá, az idők válpontjává emeli, amelyről végig nézhetünk a nemzetek életén. De ha e századvég mindnyájunkra nézve a hála s engesztelés éve, mi lesz az a magyar kereszténységre? Szent év és szent hegy, melyről végignézzünk 900 év áldásain, küzdelmein, csapásain, dicsőségén, bűnein, bánatán, s ugyanakkor egy új századnak még csak borongós távolán. Ó jöjj, népem, menjünk föl a hegyre; az idők, a század föl-tornyosuló magaslataira! Menjünk föl a hegyre, hogy imádkozzunk, — menjünk, hogy Istenhez közel, kegyelmeit s áldásait jobban átérethessük! Tudom, hogy e hegy az Isten ítélőszékévé válik, melyen az Úr ül s füledbe dörög: Quid ultra debui facere vineae meae et non feci? Mihelyt a tengernyi kegyelmen s a Gondviselés útjain s nemzeti létedet fenyegető örvényeken áttekintesz, szégyenedben s bámulatodban összerogysz előtte hálátlanságod s hűtlenséged terhe alatt; de ugyanakkor fölemeli bánkodó lelkedet s engesztelésedért egy új élet reményével tölt el.

1. Tekintsünk végig először kilencszázéves életünk kegyelmein.

Ültünk már millenniumot, fölemlegettük harcainkat, s a kiállításhoz mint egy diadalmenetben elléptettük a világ szemei előtt a magyar nemzet életét és tevékenységét; de

nem igen kutattuk, mi volt a harcokban ellenállásunk ereje, mi volt az ezeréves fönnállásnak titka ; nem kérdeztük, honnan az ősök hazaszeretetének önzetlensége s az erény törhetlensége? Mondjuk ki hát most : nem ezeréves, hanem csak 900 éves mindaz, ami a nemzetet nagygyá, életképesé s hősiessé tette.

Ős hazájából hozta népünk a szabadság lángoló szeretetét, de fönnmaradásának biztosítékait nem hozta el, azokat kapta a kereszténységtől ; ragaszkodott a multhoz, a nemzeti hagyományok- és szokásokhoz, de a haladás vágya és ereje a keresztyvítől pezsdült föl benne. Megvolt a nemzeti lélek jó, rossz tulajdonságaival, de ápolás alá csak az ezredik évben fogták ; ekkor támadt igazi Mózesünk, Szent Istvánunk, ki mikor a természetfölötti világba s ugyanakkor a művelt keresztény népcsaládba bevezetett, adott nekünk hazát. Hazát akkor nyertünk, mikor a keresztyvíz kezdte megtermékenyíteni a rögöt ; akkor lett sátor helyett házunk, mikor a templom köré építkeztünk ; azóta lett drága, édes a haza, mióta szent lett, s minden jelvényén a keresztény áldás szent olajcseppje reng.

Nézz végig kutató szemmel, keresztény lélek, s mutass föl valamit, amit a magyar nép nem a kereszténységnek köszön ! Nem találsz ! Hit, ház, haza, trón, család, műveltség, nemesség, erkölcs, erény, dicsőség, mindez a kereszténységből való.

Hazát tulajdonkép a hit adott. Nem a hit vezetett a Kárpátok szorosain át hazánk rónáira, de a hit biztosította e hazát számunkra. Volt itt előttünk sok nép ; német, római, szláv ; s amint jöttek, úgy mentek ; elsodorta őket az áradat. Miért nem fogózkodtak Tátra, Mátra, Fáttra szikláiba ; miért nem építettek sáncot az ár ellen? Az ár megjött, szorította őket, s nem volt horgonyuk, melyet a bősziűt árba ledobhattak volna ! Jött a magyar ; azt is szorította a népek tengere ; de volt horgonya, s azt ledobta az árba ; a horgony a kereszt volt, s az leszlegeződött a hármass bércre, azóta is ott ragyog a magyar címerben.

Békét nekünk a hit adott régen és újabban. Elapadt volna a magyar vér pogány őseink csatáin ; elszivárgott volna idegen földön neantelen garázdálkodásban, ha nincs, aki a vért nem a porondra önti, hanem verejtékes munkában gyönyözteti s kamatoztatja. A kereszténység tapasztotta be a vérző nemzet sebeit, mikor a harc mestersége helyett az ipar s földművelés munkájára tanította. A kereszténység szabadi-

totta föl a török járom alatt tespedő népünket s visszaadta bár csak kis részben azt a sok áldozatot a XVII. és XVIII. század törökverő csatáiban, mit a magyar nép a keresztény nyugatért hozott háromszáz éven át.

Műveltséget, eszményeket nekünk a hit adott. Az építette templomainkat s iskoláinkat, az közölte velünk a műveltebb nyugat szellemi kincseit. Magyarország régtől fogva az a hely, melyen a nyugat s a kelet találkozik, s ez is, az is foglal ; itt van a vízválasztó vonal, melynek egyik lejtőjén az európai haladás fejlődik, másikon az ázsiai tétlenség vesztegel. Mi lesz a magyar nép sorsa, ha nem Róma, hanem Konstantinápoly vonzza ; ha nem II. Szilveszter pápa, hanem a bizanci császár küld Szent Istvánnak koronát? Mi is az aldunai népek késő ébredését várhattuk volna ! Így pedig a műveltség kizáró határait Erdély mögé vetettük ; műveltségünket biztosította római kereszténységünk. Valamint más népeket, úgy minket is kiemelt a megtestesült Istennek kegyelme és hatalma a legmélyebb vallási, erkölcsi, értelmi zűrzavarból ; szívet adott nekünk, felebarátot mutatott az emberben, kiben üldöztük s gyűlöltük ellenségünket ; feleséget, gyermeket adott nekünk, kiket addig csak jószág-számba vett ; igazságra tanított, melyről lemondunk ; erkölcsre, tiszta életre, melyet lehetetlenségnek néztünk. Honnan szereztük világos és általános erkölcsi ismereteinket, s honnan az igaz fölvilágosultságot, a jóakarató nézeteket, a valódi, házias élvezeteket, az egyéni biztonságot? Ki építette házainkat, ki alapította városainkat, ki csinált nekünk utakat, ki adta a tízparancsolatot, ki ismertette meg az illemt és tisztességet? Mindezt a kereszténység tette.

S hogy amit tett, azt az idők árja le ne mossza, s amit plántált, azt a népek viharja ki ne szakítsa, összeforrasztotta maga-magát a nemzet életével ; királyokat adott nekünk, akik szentek, koronát adott, amely szent korona, hogy mikor nagy királyaink sírjait keressük, oltárokhöz járuljunk, s mikor nemzeti ünnepet ülünk, Isten-tiszteletet tartunk, s mikor a koronára emlékezünk, a szentek aureolája jusson eszünkbe. Minden ami szent, nemzeti lett ; s minden ami nemzeti, szent lett. S mikor megkeresztelt minket apostolai, Szent Adalbert és Szent István által az Úr, keresztanyául a mi szent királyunk magát a Boldogságos Szűzet jelölte ki, legyen az a nemzet anyja, oltalmazója és pátronája ; azontúl a magyar zászlón a Szent Szűz képe lengett s Szent István, László, Imre, Szent Erzsébet, Margit, Jolánta, Kinga, az Árpádház dicső szentjei

lebegtek a zászló körül s lelkesítették a nemzetet dicsőséges 900 éves harcaiban.

2. Azonban nemcsak az Isten kegyelmei, hanem történetünk, nemzeti életünk veszedelmei is készítetnek térdre rogygni, ha végig tekintünk rajtuk.

Igen, térdre! hiszen nyílt sírok előtt állunk, sírok előtt, melyekbe bele nem veszünk, hanem melyeket elkerültünk. A magyar nemzetnek is voltak nyílt sírjai. A költő beszél sírról, melyben nemzet sülyed el; a sírt népek veszik körül, s a népek millióinak szemében gyászkönny ül. Hány nép szállt le már a mulandóság dicstelen sírjába; behantolták s a történelem ráírta sírkövékre: volt, nincsen. Hőseikből a legendák hideg árnyékai lettek; erényeik szétfoszló emlékek vékonyodtak; zivataraiknak, melyekben véresen megállták helyüket, utolsó sóhaja is elhalt; nincsenek többé.

Nézz végig a századok történetén: hány sír nyílt a magyarnak. Már a sír szélén állt akárhányszor; támolgott; de megragadta őt őrangyala. Nézd a nagy, véres sírokat: a Mohi-pusztát . . . a mohácsi gyásztért. Egy sír is elég embernek s nemzetnek egyaránt; nem kell abból több; miért nem veszünk el tehát mi, kikre nem egy, de sok sír tátotta száját? Isten kegyelméből!

De e sírokat török-tatár ásta; vannak azonban sírok, melyeket a honfi még sűrűbb gyászeplel szeretne eltakarni; sírok, melyeket a pártütés, a visszavonás, a testvérharc vájt. E sötét hatalmak csapásai alatt látom elhullani az Árpád-családot, a szentek családját, s utánuk kevés fénnnyel sok árny váltakozik, s a történelem szelleme gyorsan forgatja dicstelen könyvének fekete lapjait. S mikor a nemzetre halálos csapást mért a török, nyugotnak zord szele végig száguldott a már elpusztult országon s meghozta a reformációt, hogy a szét-húzást belevigye a lelkiismeretekbe, s hogy a nemzetet, mely már meg volt törve testében, ketté hasítsa még lelkében is. Nem török és magyar, nem keresztény és pogány állnak már most szemben egymással, de kuruc és labanc; keresztények, kik Szent István örökéhez s a Szent Szűzhöz hívek maradtak s olyanok, kik Szent István hitével Szűz Mária tiszteletét is elhagyták s Mária országát a vallási harcok örvényébe, testvérharcba sodorták.

S igazán, majdnem hogy lekonyult végleg a szent kereszt s a katolikus hit; főurak, nemesek, köznép, városok és várak pártoltak el tőle, s ha Isten nem segít, s nem támaszt új apostolokat, csak hirmondóknak maradtak volna köztünk azok.

kik Magyarország pátrónáját tisztelik s első István nevéhez a szent jelzőt szúrják.

De Isten segített, Szűz Mária közbenjárt, Szent István, Szent László, Szent Imre, Szent Erzsébet, Szent Margit, boldog Jolánta és Kinga könyörögtek értünk, s vagyunk s hiszünk. A századok veszély- s vizzálydús történetén át vezetett az Úr erős karja ; biztatott s csitította panaszainkat ; rámutatott a dicső magyar szentekre s ismételtette bízó híveivel a régi zsidók imáját : Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui ! Isten kegyelméből áthidaltuk a nemzeti enyészet sírjait, fényt derítettünk az elhomályosodott szent hitre, hűséggel öveztek az elhagyatott egyházat, s az Úr megsegített : leszúrta a romok közé a vérrel áztatott szent keresztet, s ez a kereszt ismét szívünkbe plántálódott, hogy régi szent királyaink emlékéhez csatolja a hitnek, a tiszta erkölcsnek, az igaz hazaszeretetnek gyümölcseit.

Ime ez év záró-éve az Isten kegyelmeinek, melyeket a XIX. századon át nyert a nemzet, a királytól az utolsó zsel-
lérig. Egy század kegyelmeivel s ajándékaival s jótéteményeivel vagyunk ismét adósak ; ugyan mit tegyünk, mit ez évszázadot záró éven át? Ez az év léptesse el szemeink előtt ismételten az Isten kegyelmeit, vegyük fontolóra folyamában bűneinket, engeszteljük meg az Urat s emelkedjünk föl ahhoz a szívhez, melyből életünket merítettük ; mosakodjunk meg, ha nem is az újjászületés, de a bánat vizeiben ; rántsuk le szemeinkről a hitetlenségnek s a hálátlanságnak hályogát, világosan lássuk töméntelen, nagy adósságunkat.

S ez adósság lerovására boruljunk le s tartsunk Te Deumot egy éven át, nem annyira ajakkal, mint inkább étellel. Élünk ez éven át egy imádó, hálátadó, engesztelő szent évet. Élünk buzgóbban, mint a régiek ; hiszen mérhetlenül több kegyelmet nyertünk mint ők.

Igen, előtted borulunk le, Te a lelkek pásztora s a századok halhatatlan királya ! A századok zivatarjai, kétségei és harcai imáandóbbnak mutatják be nevedet ; 900 éven át vezettél, ápoltál, neveltél, óvtál, segítettél ; elhagyjunk-e téged most, mikor jobb korszak küszöbére állítottál s új századok életének eseményét bennünk fölébresztetted. Nem elhagyni, imádni s dicsőíteni akarunk téged.

Te vagy az erős Isten, győzesz enyészeten és mulandóságon s kilencszázéves életet adtál nekünk, de nem hagysz el zentül sem ; fölnyilalsz győzelmesen a magasba mint a sas, s nemesebb, teljesebb, boldogabb életre hívod hívó népedet.

Neved a legszentebb ; kétségek és bűnök le nem törülték fényét ; valamennyi nagy és szent nevünk a te nevedtől veszi ragyogását, s ez a név szívünkbe szívedből áldást s kegyelmet sugároz, megutáltatja a bűnt, legyőzi a kísértést. Találunk-e szentebb, biztatóbb nevet, melyhez életünket s reményeinket fűzzük? Nem, nem találhatunk, el nem felejtethünk ; szívünkbe, lelkünkbe, történetünkbe, emlékeinkbe van ez a név írva, égetve és róva !

Ird föl újra Úr Jézus, a te szent nevedet néped homlokára ; szítsd föl e szent név szeretetét a keresztény magyarban : akkor ismét ránk virrad e szent imádandó név üdvözítő kegyelme, s ez országban oly nép fog lakni, melynek térde imában meghajlik e névre, melynek szíve e név hitét vallja, hogy lelke s ajka akkor is ezt a szent nevet suttogja, mikor már a halálban kékül és hül, hogy halála a síron át nem ezeréves, hanem örökkévaló életre bevigyen. Amen.

II. Az idő értéke.

(1902)

K. H. ! Ami a Jóremény-foka a hajósoknak, az az év eleje a keresztényeknek. Két óceán találkozik s ömlik egymásba ott, azért a tenger viharos, s partjait magas hullámok mossák. Hullámoz a mi szívünk is, k. h., s mélyebb érzelmek szántják föl lelkünket az évforduló alkalmából ; két óceán találkozik ilyenkor életünkben, a múlt s a jövő, emlékeink s reményeink, fájdalmaink és vágyaink, lemondásunk s lelkesülésünk, fáradtságunk s buzdulásunk ; s mégis, mégis a fájdalmat, a vágyat, a lemondást leszorítjuk öntudatunkban s lelkünkéből a jóremény, a jóvágy érzelme küszködik föl, mely az Isten házában imává válik, midőn azt mondjuk : Boldog új esztendőt !

Boldog új esztendőt ! Ezt kívánták tavaly, ezt harmadéve, ezt mióta a világ áll ; mindnyájan csak arról beszéltek, álmodtak, hogy boldog legyen az az új év. S k. h., boldog lett-e az az év? Ezt kívánták sok egészségesnek, s ime az egészségesek az év folyamán betegek lettek ; lett-e nekik boldog új évük? Ezt kívánták a gazdáknak, s ime a jó év helyett sanyarú, rossz év köszöntött be. Ezt kívánták az élőknak, s hányan haltak meg közülök ! Boldog új évet, ezt kívánták az ártatlanoknak, kiknek talán ép akkor esett sárba fejük koszorúja ; ezt kívánták a híveknek s megzava-

rodtak szívükben ; ezt kívánták a becsületeseknek, kik közül sokan elbuktak. S mi mégis reméljük s kívánjunk boldog új esztendőt? De hisz talán megbetegszünk, elnyomorodunk, talán halottak napján már sirunkra tűzik a szentelt gyertyát? Jaj, k. h., mennyi csalódás a multban, mennyi gúny játszik a tapasztalat szigorú ajkain, s mi mégis reméljük, bízunk s kívánjunk boldog új esztendőt?

Igen, mi mégis megmaradunk a jó régi szokás mellett, s bár viharos tenger az élet, bár nem tudjuk, hogy mit hoz ránk a jövő, bár biztosra vesszük, hogy küzdelem s harc előtt állunk, mégis lefoglaljuk magunk számára az évet, föltekintünk az égre s mondjuk : Uram, adj boldog új esztendőt ! S miben bízunk, s mi által akarjuk magunknak biztosítani a boldog s nem a boldogtalan, az áldott s nem az átkozott új esztendőt?

E mai ünneppel Jézus nevét írjuk rá ; ma adta Szent József a Jézus nevet az Üdvözítőnek, s Jézus vérért hintjük rá, ma metéltetett körül a gyermek s hullott a földre először Jézus drága vére.

1. Ráírjuk az új évre a Jézus szent nevét, ha e szent név világosságában tekintjük az időt, s ha e szent név s e szent vér erejében éljük át az évet. Jól mondják, hogy a jövőendő homályos és sötét, mint a kora reggel ; csak épen egy-két lépésnyire látni benne. Ha akarod, tengernek, ködös tengernek is mondhatnók, melyen küzdeni, dolgozni, evezni kell, azt tudjuk ; de hogy mi sors ér rajta, azt nem sejtjük. S amilyen az egy évnek a homálya s a veszedelme, olyan az egész lét és élet ; köd s bizonytalanság borong fölötte, s az embert sokszor környékezi a kísértés : ugyan hát minek élek? De, k. h., gyujtsunk gyertyát, szentelt mécset, s állítsuk oda az új évnek s az egész jövődőségnek szürke, ködös homályába : a Jézus nevének világosságában megnyílik a szemünk, a jövődőség kétes homálya kiderül, s mi tisztába jutunk az idő s az élet iránt, s megtudjuk, hogy minek élünk s megtudjuk azt is, hogy mikor lesz boldog az új esztendő.

Ne ámitsd magadat sem étellel, sem jóléttel, sem egészséggel ; ne biztasd magadat jó szerencsével, jó kedvvel és sikerrel ! K. H., én szívből kívánom nektek ezt is, ha az Úr megadja nektek ; de én többet akarok ; én kívánom, hogy jó és balsorsban, betegségben s egészségben, szenvedésben s örömben, hogy mindig s minden balsors és viszály dacára mégis csak boldog új esztendőtok legyen, s az csak a Jézus nevében lesz : ha neki éltek.

Neki élni, az örökkévalóságnak élni ; ezt, ezt sürgessétek, ezért imádkozzatok, ezt keressétek, ez az igazán boldog új esztendő.

S ugyan, k. h., hát talán kételkedtek benne? Ha kételkednétek máskor, azt még érteném, de kételkedhettek-e ebben az új évnek napján? Nem érzitek-e, hogy peregnék az évek, sietve lejtének a napok? Nem látjátok-e, hogy az idő egy nagy folyam, s hogy e folyamban egy iszonyú szörny lakik, melyet mulandóságnak hívnak? Ez a szörny megeszi munkátokat, egészségeteket, birtokotokat, elnyeli életeteket; ez a szörny kiemeli fejét, s el akar nyelni titeket is; nem nézi, vajjon őszbezsavarodott vagy rózsakoszorús-e a fejed; nem nézi, vajjon temetni mész-e, vagy menyasszonyodért mész-e; nem nézi, hanem mint az ifjú Tóbiást a nagy folyó szörnye el akarta nyelni, ép mikor feleséget keresett: úgy akar elnyelni a mulandóság szörnye mindent, mindent, s el is nyeli, ha nem teszed meg, amit az arkangyal kiált Tóbiásnak: Tóbiás, ne félj, fogd meg kopoltyújánál, húzd ki, vágd föl s kend meg májával a vaknak szemét. Nemcsak hogy el nem nyel a hal, de a vak is látni fog. Halljátok, ti vándorok, ti, kik boldogságot kerestek s boldog új évet kívántok; ti, kik az idő folyamán úsztok, s kiket el akar nyelni a mulandóság szörnye munkástul, törekvésestül, szenvedésestül, hogy ne maradjon semmitek, hogy elfolyjon életetek, s ti mint koldusok érkezettek éltetek végéhez — halljátok: fogjátok meg s mélyedjete bele a mulandóság gondolatába, s leesik, mint hályog, mint pikkely szemetekről a tévhit, a csalódás, s föl ismeritek, hogy ne az időért, hanem az örökkévalóságért, ne a világért, hanem Jézusért éljete.

2. Ha Jézusért éltek, ha a Jézus nevét írjátok rá az évre s annak minden napjára: akkor nem búsultok, nem borongtok, nem szorgoskodtok, hogy hát mi is lesz majd velünk, hanem ellenkezőleg, igazán boldogoknak fogjátok magatokat érezni, mert az időben s ebben az új évben is az Istennek nagy ajándékára, s lelketek nagy kincsére ismertek.

Igen, k. h., az új év egy nagy kincs, királyi hozománya a léleknek; sőt, nem királyi; keveset mondtam: isteni hozománya a léleknek; mert ha valami, hát bizonyára az élet az igazán isteni ajándék. Ez isteni ajándékkal köszönt be hozzád az Úr ez új év hajnalán s mondja: «Fogadd ezt tőlem; ez ajándékban van a kegyelem, az érdem, az erény, a Krisztus hasonlósága s az örök boldogság! Ez ajándékba foglalom önmagamat... az Istent». Nagyszerű szavak, s szószertint

igazak. Ez új esztendőben beláthatlan sok kegyelem vár reánk, melyeket senki meg nem számlálhat ; annyi kegyelem, mint amennyi levél fakad az erdőn, esőcsepp szivárog az égből, hullám emelkedik a tengerből. Végtelen sok kegyelem vár reánk. E kegyelmek, mint a magvak ; belőlük fakadhat az erény virága, az érdem gyümölcse ; ha közreműködünk a kegyelemmel, akkor erdőn, mezőn, szérún, otthon s az úton, mindenütt, ahol járunk-kelünk, Krisztushoz hasonló életet élünk, s magát az Istent zárjuk szívünkbe. Ime, k. h., minden van az időben : kegyelem, erény, érdem, Krisztus, Isten !

3. De ha nem hiszed, hogy az élet a legistenibb ajándék, föltéve, hogy Krisztusért élsz, kérdezd hát meg a szenteket. Ha volna vágyuk az égben a föld után, csak az idő után vágyódnának ; ha volna szomjuk az égben a föld forrásai után, csak arra a forrásra gondolnának, melyből az élet, az érdemszerző élet fakad. S ha elbájolja szemeidet dicsőségük, ha elnyom hatalmuk, ha láthatnád azt, amit szem nem látott, s hallhatnád, amit fül nem hallott : ugyan mondd csak, honnan mindez a fény, pompa és hatalom ? Nemde az idő, az élet érdemeiből. Kérdezd meg a szenvedő lelkeket, azokat, kik Istent szeretik ugyan, de akiknek tisztítóhelyi életében nincs érdem ; kik olyanok, mint a fa őszkor, leveleit lehullatta, virága nem fakad, gyümölcse leesett, él ugyan, de terméketlen, meddő életet. Kérdezd meg, hol volt tavasza, hol, mikor nyílt virága, hol süttött rája az a nap, melyből erőt, értéket nyert gyümölcse ? Hej, hol van lelkünk tavasza, hol vagy drága élet ; élet, melyet a kegyelem hordozott, élet, melyre rá volt írva az Úr neve ? Hol vagy élet, midőn templomba jártunk, az evangéliumot hallgattuk, az orgonaszóval énekelünk, szentelt vízzel tisztultunk ? Hol vagy élet, mikor az újév napján az Oltáriszentséggel megáldottak minket, hogy áldás és kegyelem kísérje lépteinket ? Élet, drága élet, hol vagy ? Ó, ti gazdag k. h., titek az Isten kincse, a kegyelem s az érdem ; reátok néznek a szentek, reátok a szenvedő lelkek, s ha megirigyelhetnének, megirigyelnék életeteket, azt az életet, melyet Istenért éltek !

Hogy a poklot nem kérdezem, érzitek úgy-e, hogy miért nem teszem ? Hiszen ha csak egy perc engedtetnék az elkárhozottaknak abból az életből, abból a kegyelmi új évből, akkor a pokol kiürülne ; abban az egy percben a tökéletes bánat által megtisztulna minden sötét, átkozott lélek ; de ép az a baja, hogy nincsen ideje, nincs egy perce abból a boldog

új esztendőből, melyet a kegyelem termékenyít s Krisztus vére öntöz. Igen, ez a pokol! «Tempus non erit», nem lesz kegyelmi idő!

Ime tehát a szentek vágya és boldogsága, hogy az idő életté, örök életté változott: Vitam petiit a te et tribuisti ei longitudinem dierum in saeculum saeculi! Ime a pokol átka, hogy az idő halállá dermedt! S mivé lesz majd kezeink közt az idő? kincssé, dicsőséggé? átokká és kárhozattá? S az mind tőlünk függ; s kételkedjünk talán, hogy mikor ennyi áldás, érdem s dicsőség fölött rendelkezünk, boldognak ne mondjuk az új évet?

4. Csakhogy értem én, k. h., azt a fekete gondot is, mely az új év napja fölött borong, s mely az ember könnyelműségéből emelkedik s leül homlokunkra. Értem én azt a nagy vádat, mely fölhangzik szívünkben s megsirattja életünkben az elvesztett időt. Ha visszatekintünk ifjúságunkra — imára, a bánat imájára nyílik meg ajkunk: Delicta juventutis meae et ignorantias ne memineris Domine! Elgondoljuk, hogy bűnben és kegyelem nélkül éltünk talán sok, hosszú éven át, s elmaradt tőlünk az az igazi vallás, melyről a zsoltáros írja: Confitebor Domino in via immaculata. Mily szomorú élet az, mikor az embernek nem marad belőle csak egy fekete keret, a bánat emléke, melybe életét foglalja! Mily szomorú élet az, mely a sírért s a kárhozatért dolgozik, mely csak az állatot szolgálja s dicsőségét pókhálósálakból szövi! Mily végtelen veszteség az, melyet a bölcsesség könyvében felpanaszolnak a világiak: Nos insensati, vitam illorum aestimabamus insaniam!... Valóban, szinte összetör a bánat, s keserű könnyeket sírhatnánk veszteségünk fölött. De ime, k. h., itt az új év; használjuk föl, örüljünk neki, hogy kipótolhassuk veszteségeinket. Elvesztettük tán érdemeinket? Ime, az érdemszerzés boldog új esztendője! Leesett tán fejünk koszorúja? Ime kössünk magunknak új koszorút az erény virágaiból! Bánt talán egy bűnben eltöltött ó-évek emléke? Úzzuk el a hideg kísértetet; rajta! Öltözködjünk föl ismét kegyelembe! Hát ez nem boldogság, hogy ezt megtehetjük? Hát ez nem a gazdagság, hogy mindenre telik? Mindenre, még egy elvesztegetett életnek pótlására is!

Ó, k. h., nézzétek, mint küzd szívetekért a mulandóság s az örökkévalóság, mint száll szembe egy élet áldása a fölületes életnek mámorával, mint küzd az Isten lelketekért, az Isten, az idők halhatatlan ura, az enyészet szellemével! Kinek pártjára akartok állni? Terméketlen, meddő, szétfolyó

életet akartok élni, hogy szegényekké legyetek, kiket meg nem szánhat senki ; vagy gazdagok akartok lenni, kik érdemet szerezhetnek az örök életre?

Mit akartok? Ó, válasszatok ! A szőlősgazda kimegy a piacra, s látja a dologtalan népet s így szól hozzájuk : mit álltok itt egész nap hivalkodva, menjetek, dolgozzatok s meglesz jutalmatok. Az Isten, a szőlősgazda ez új év elején minket is így szólít meg : ime, elöttetek az idő, az év ; vajjon hivalkodva akarnátok-e ezt az évet eltölteni s meg akarnátok vetni az én ajándékaimat? Isten ments, k. h.! Ki állna meg közülünk bízvást az Úr Jézus ítélőszéke előtt, ha mindezek után nem értenők meg, hogy buzgólkodnunk, dolgoznunk kell, s hogy az időt nemcsak bűnre használnunk, de még elvesztegetnünk sem szabad? Minden perce, minden arasza kegyelemmel van átjárva. Jézus szent véréől van átáztatva ; azzal visszaelnünk nem szabad, de azt elvesztegetnünk sem szabad ! S hogy ezt el ne felejsük, tartsuk szem előtt azt, amit Szent Ambrus egy milanói templom földjével tett ; fölvelt belőle egy maroknyit s megnyomta, s ime vér folyt belőle : Nézzétek hívek, kiáltott Szent Ambrus, nézzétek, mily szent ez a föld ; vértanúk vére szivárog belőle. K. H., használjátok föl az időt, éljétek Istennek ; ne vétkezzetek, tartsátok meg az Isten parancsolatait, mert az idő s annak minden perce szent ! Tudjátok, mi rejlik benne? A Krisztus érdeme, a Krisztus kegyelme, a Krisztus vére ; értéke annyi, mint a mennyországé ; minden perce egy Istent szerető lélekben annyit ér, mint Krisztus vére, mint az örök dicsőség Amen.

Újév utáni vasárnapra.

Kelj föl és fuss !

(1897)

Éjt emleget a szentírás ismét, a szentcsalád futásának éjét. Éjjel vette Szent József az Isten üzenetét, hogy keljen föl és menjen Egyiptomba, s Szent József fölkel s vette a gyermeket s anyját éjjel, és futott. Tehát alig hogy elmúlt a karácsony szent éje, Szent Máté beleállít egy más éjbe, de nem az örömmek, nem a csendes imádásnak éjébe, hanem a félelem, az üldözés, az aggály sötét éjtszakájába, melyben nem a glória, hanem az ijesztő szózat hangzik : Kelj föl és fuss.

Az embernek is, k. h., sötétség száll a lelkére, midőn a szentírásnak e történetét olvassa ; homályba borul értelmünk, s érthetetlen előttünk az az isteni végzés, mely a szentcsaládról nem gondoskodott másképp, hanem a menekülésre, az éji homályra, a pusztai ösvényre utasította Szent Józsefet. Nem értjük, hogy az, kit az angyalok köszöntöttek glóriával s kit Isten fiának mond Gábor angyal, most mint forgács hányódik ide s tova az üldözés hullámának taréján, az éj leple alatt rejtőzik, idegen országban bujdosik s nem is angyalszárnyakon ragadtatik, hanem az aggódó Szent Józsefnek s a bánatos Szűzanyának karjain menekül.

Ezt a végzést ember el nem gondolta, ezt a sorsot ember nem rendezte volna így ; ha ránk bizzák, bezzeg nem engedték volna meg, hogy Heródes üldözzé az isteni gyermeket, hanem tán szörnnyhalált bocsátottunk volna rá ; vagy ha megengedték volna, hogy Heródes üldözzé, de megmeresztették volna a katonák karjait, vagy láthatatlanná tettük volna a kisdedet ; vagy ha már el kellett volna vonulnia a kisdednek az üldözők elől, angyalokat rendeltünk volna oda, kik a gyermeket elvigyék. Tudom, hogy így rendelkezünk volna ; de senkinek sem jutott volna eszébe, senki sem mert volna gondolni arra, amit Isten végzett : hogy nem csodák által akarja megmenteni szent Fiát, hanem azon parancs által : «Kelj föl és fuss !» Azt akarja ezáltal az Úr lelkünkre kötni, hogy az ember dolgozva, fáradva, esztét, kezét használva boldoguljon ; nem akarja az élet terhét rólunk levenni, de segít azt vinni ; nem kímél meg a megaláztatástól, de a megaláztatásban is fönttartja bennünk a lelket ; kemény rendelkezet ad, nem kímél meg a szenvedéstől, de érezteti, hogy velünk van ; parancsol és biztat ; ad erőt, de elvárja, hogy tegyünk, dolgozzunk s szenvedjünk ; szóval, ezekben megfelelt az Isten az embernek panaszaira, aggályaira, vágyaira, az élet nehézségeire, mikor úgy rendelte, hogy a) tegyen az ember mindent, ami tőle telik ; b) bizzék az Istenben s megsegíti őt ; c) de ne várja, hogy bajtól, gondtól, szenvedéstől megkíméli, az nem volna jó s nem szolgálna javára.

Úgy van-e? K. H., a szentírás s a világtörténelem a tanúnk rá !

1. Dolgozni, fáradni, vesződni ésszel s kézzel, ez az emberi boldogulás útja. Segíts magadon s megsegít az Isten, mondja minden nép- és nyelvnek közmondása, s az Isten is a kész világba állította az embert, lábai alá teremtette a földet, de az pusztává lesz s mocsaraiból halált lehel, ha az ember

nem műveli ; felhőt és villámot, levegőt és szélvészt, tüzet és fagyot, vizet és jeget, esőt és tengert teremtett köréje, de a láng elperzselheti s a fagy megdermesztheti, s a víz elmoshatja s a tenger elsöpörheti, ha az ember nem lát hozzá s nem fékezi meg e hatalmakat ; ha nem épít gátat s nem rak házat s nem védekezik tűz, fagy s villám ellen ! « Domina-mini », uralkodjatok, mondja a szentírás ; de az uralkodó embernek trónját nem építette meg, azt neki magának kell megtennie ; királlyá tette, de a koronát nem adta kezeibe, azt neki magának kell megszereznie ; életet adott neki a földön, s tény, hogy mindenütt kél az élet, de leskelődik a halál is ; az a napsugár, mely a szőlőt érleli, keleszti ki a mérges kígyót is ; az a meleg napvilág, melytől az arany kalász érik, emeli ki a mocsarakból a veszedelmes láznak kísértét is ; az a levegő, melyet szivunk, tombol végig néha vad vihar alakjában a világon ; az a Duna, mely aranyport hengerget homokjában, elpusztítja vetéseinket s romba dönti városainkat. Ime az ember küzdelme vízzel, földdel, tűzzel, levegővel, penésszel, betegséggel s végre a halállal.

Ettől a küzdelemtől nem óv meg az Isten senkit, sem jót, sem rosszat, sem igazat, sem bűnöst. Mindnyájan bele vagyunk teremtve e világba, mindnyájan bele vagyunk pólyázva a természet e törvényeibe ; mindnyájan, az Isten szent Fiát, az Úr Jézust sem véve ki ! Nekünk tehát e hatalmakkal számítanunk kell, s aki ezt nem teszi, az nem boldogul ; nekünk az Isten szent akaratát teljesítenünk kell, s az Isten szent akarata nemcsak a kinyilatkoztatás, hanem a természetnek készítő parancsa !

Hiába mondod, hogy te Istent tiszteled és szereted ; ha gyöngye jégre mégy, az alattad is beszakad ; ha a tűzhöz közel mégy, téged is megperzsel ; ha elbukol, te is megütöd magadat. Ne botránkozzunk meg ezeken, hiszen Isten a világba teremtett bele minket ; erőt és tehetséget, észet és munkabíró kezét adott ; a többit nekünk kell elvégeznünk. Isten-adta erőnk van ; Isten-adta eszünk van, használjuk föl s ne várjuk, hogy az Isten azt elvégzi, vagy elsimítja s utunkból eligazítja, amit mi magunk is, bár fáradva és küszködve, megtehetünk.

Krisztus Urunk is a vizet borrá változtatta, de a vizet a szolgálóknak kellett a kútból meregetni, azt ő már meg nem teremtette ; meglátogatta a tengeren küzdő tanítványokat, de az evezőt kezükből ki nem vette ; tizenkét apostolt rendelt, de Judás helyebe nem állított újat, azt már Péter és a

többiek tették. Az apostoloknak sem nőtt szárnyuk, hanem gyalog jártak ; nap, por, eső nem kímélte őket ; Szent Pál hajótörést szenvedett s a tengeren hanyódott, vadállatok és örvények fenyegették apostoli útjain, s nem mondta : hiszen én szent vagyok, hát miért izzaszt meg a nap, miért hany-vet a tenger s kerget a vadállat ; sose mondott ilyet, hanem küzdött, óvakodott, futott, dolgozott, sírt, túrt, szenvedett, amint az élet sora reá hozta. Így kell az embernek gondolkoznia : munkára és küzdelemre teremtett az Úr, szent és bűnös egyaránt nyög e törvény alatt !

2. De már most azt mondhatná valaki, hát az Isten ész és munkabíró kezét adott ugyan az embernek, de azután magára hagyta szegényt ; beledobta a világ kerekéi közé s azután elhagyta ; nem törődik vele ; mintha csak azt mondaná : boldogulj, ahogy tudsz, én meg tettem a magamét ; nincs többé közöm hozzád ! K. H. ! aki így gondolkodnék, az káromkodik ! mert az Isten a földre, a természet erői közé állította az embert ; akarja, hogy küzdjön s dolgozzék ; de azért le nem vette róla kezét, gyermekének tartja a keresztyén lelket s akarja, hogy a földön járva s fáradva is benne bízunk, segítségét kérjük. Mit jelentene különben a szentírás számtalan biztatása ? mit jelentene az Isten szava, mellyel bátorítja híveit ? «Kiálts hozzám a szűkölködés idején, s meghallgatlak téged», mondja egy helyütt ; «vesd bizalmadat s reményedet az Úrba, s ő majd elintézi ügyedet», mondja máshol ; nem természetes-e, hogy az egyház is azt éneklí : «Benned bíztam, Uram, s nem fogok megszégyenülni». Ó csak bízunk az Úrban, mondta multkor egy ájtatos grófnő, hiszen megbántanók az Urat, ha kételkednénk s bizalmatlankodnánk benne.

De hogyan segít hát az Úr a természet vasszükségének kerekéi közt ? Vajjon megakasztja-e azokat ? vajjon belenyúl folyton csodák révén azokba ?

K. H. ! Igen ; néha az Úr csodák révén is segít. Az evangélium, a szentek élete s a mi napjainkban a lourdes-i Szűz Mária tanú rá, hogy az Úr a természet vasbékóit is szét szakítja, — a természet kerekéit is megállítja, ha neki úgy tetszik. Azonban ezek a gyógyulások csodák.

De segíthet az Isten máskép. Intés, fölvilágosítás által. Szent Józsefre álmot bocsátott s megintette : fuss, menekülj. Máskor fölvilágosítja az orvost, hogy kellő gyógyszer tudjon adni a betegnek. Máskor az emberrel olyasmit választat, amiről kezdetben nem is tudjuk, hogy mire jó az ; például

a vasúton három év előtt utazott egy úr a leányával, s mikor kinéznek az ablakból s látnak egy falut, azt mondja a leány apjához : édesatyám, szálljunk le a legközelebbi állomáson s menjünk ebbe a faluba, mert ott lakik egy igen jó, kedves barátnóm. S bár a jegyeik továbbra szóltak, mégis kiszálltak. A vonat tovább ment s összeütközött ; izzé-porrá tört az a kocsi is, melyből az apa leányával kiszállt ; mi lett volna belőlük, ha Isten a kiszállás gondolatát nem adja nekik ! Az ember élete olyan, mint amilyenek gondolatai, s a közmondás is azt mondja : akit az Isten meg akar büntetni, elveszi az eszt. Hát akit meg akar áldani, azzal mit tesz? Jó gondolatokat ad neki, jó gondolatokat ad másoknak is s így segít az embereken.

Mennyi baj van a világon a telhetetlen önzés miatt ! mennyi baj a szívtelenség miatt ! mennyi baj a rossz törvények miatt ! A szegénység iszonyú réme nem kísértene így a világon, ha az önzés s a rossz törvények nem döntenék ennek a rémnek karjaiba az emberiséget. Lám, pedig ez mind a rossz gondolatoktól függ ! Ember az embernek nyomorgatója. A fagytól s a szárazságtól mindenkinek volna kenyeke ; de ha nincs, azt csak az emberek bűneinek, az önzésnek, a hatalmasok telhetetlen pénzvágtyának, a rossz törvényeknek kell betudnunk. Ha e pokoli hatalmak kivesznek a földről, ismét a paradicsom kertje díszleg majd körülöttünk.

Ó tehát Uram ! Te vagy segítségünk, a te fényed, a te kegyelmed elűzheti a világ sötét borúját. Azért imádkozunk : küldd ki lelkedet, és terem az ismét s megnyitja a földnek színét. Ó Uram, Uram ! segíts ! láncainkat magunk kovácsoljuk ; kérünk, fesszítzd szét, repeszd szét azokat ; benned bizunk s nem önmagunkban ; mert ember embernek ellensége, ha a te lelked távozik belőle ; koronát akar csinálni, pedig békót kovácsol ; koszorút akar kötni, pedig kötelet sodor ; csak Te segíthetsz rajtunk ; benned bizunk, hogy el ne vesszünk.

3. Látjátok már, k. h., hogy miképen kell ezt a kettőt megegyeztetni : a munkát s az Istenben való rendületlen bizalmat. Most még egyet akarok különösen kiemelni : azt, hogy a bizalom mindig erőt ad, de nem szünteti meg mindig a bajt. Az Isten ugyanis kétféleképen segíthet, vagy úgy, hogy elveszi tőlünk a bajt, vagy úgy, hogy segít a bajt elviselni ! S melyik mód szolgál nagyobb dicsőségére s az embernek biztosabb üdvösségére ? Ó, k. h., ó ti szegény kereszt-hordozók, ó ti bánatos, szenvedő lelkek, ó ti szomorú szívek,

ó ti töviskoszorús szentek, ó ti rongyokban bujdosó vándorok, adjatok bátorságot, hogy ki merjem mondani azt a nagy igazságot, hogy az Isten koszorújának rózsái tövisek közt nőnek, — hogy az áhitatnak olaja az elnyomorított olajfán érik —, hogy a lelkek színaranya a szenvedés kohójából folyik; adjatok bátorságot, hogy hirdessem a szentírás igazságát, mely azt mondja, hogy az Isten dicsősége s az ember üdvössége régen és most a kereszthez van kötve.

Hát keresztény lélek, bízol-e az Istenben? Ó ha bízol, ne bízzál úgy, hogy bizalmasan az Isten dicsőségét feloszlatni s üdvödet veszélyeztetni bírná! Ne bízzál úgy, hogy azt gondold, ha bízom az Istenben, keresztmem rögtön lehull, ellenségem meghal; ne úgy, ne úgy! Ezek emberi gondolatok. Hanem bízzál úgy, hogy csókold meg az Úr rád nehezedő kezét! Bízzál úgy, hogy a töviskoszorút te jó asszony, ki virágkoszorút vártál életedben, vedd az Úr Jézus kezéből s nyomd fejedbe Krisztusért! Bízzál úgy, hogy a halálesetet családotban az Úr Jézus látogatásának tarsad! Bízzál úgy te férfiú, az élet küzdelmei közt az Úrban, hogy ha szegénységbe is hanyatlás sorsod és családot, mindent kész légy föl-áldozni s odaadni a hitért s az örök reményért! E bizalom gyökerein teremnek a szentek, a hősök, Isten dicsősége és koszorúja!

Hajtsuk le tehát fejünket a Boldogságos Szűzzel a kis Jézushoz, ki az anyja ölében melegszik s éjjel fut Egyiptomba. Heródes üldözi, a pusztá kegyetlen, a vadállatok fenyegetik, idegen emberek, bálványozó világ körítik a szentcsaládot; futnia kell, félnie kell, nyomorognia kell, dolgoznia és tűrnie kell, de a Szent Szűz csak lehajtja fejét a kisdarócára, megcsókolja s mondja: szíves-örömet futok, szenvedek, nélkülözök, tűnök, csak te légy velem, édes Jézusom, szívem szerelme s reménye. S minden keresztény lélek eltanulja ezt a Szent Szűztől s büszkeségét helyezi abba, hogy Krisztussal s Krisztusért a világ pusztáján, a hitetlenség Egyiptomában, az ellenséges szenvedélyek Heródesei közt élhet, küzdhet és szenvedhet. Csak Krisztust, az ő kegyelmét óvjuk meg számunkra; ha ő velünk, ki ellenünk? ha ő bennünk, mitől félünk s mit restelünk? A halhatatlanságtól duzzad s erősödik a mi reményünk, s a Bölcsesség könyve az ilyenekről azt mondja: «Quorum spes immortalitate plena est», reményük telve van halhatatlansággal. Halhatatlan reményt adj nekünk Uram!

Jézus szent nevének ünnepére.

I. Jézus neve hitünk és reményünk.

(1896)

Fönségesen írja le a szentírás Izrael gyalázatát Saul király alatt, mikor a király tábora egybegyült a terebinti völgyben a filiszteusok ellen. «És a filiszteusok, mondja a szentírás, a hegyen állának egyfelől, s Izrael fegyveres népe pedig másfelől. És kijöve a filiszteus táborból egy geti Góliát nevű fattyú férfiú, hat könyöknyi és egy arasznyi volt magassága, rézsisak volt fején és pikkelyes páncél testén; páncélja nehézsége mázsánál többet nyomott; dárdájának nyele mint a szövők zugolyfája; és megállván, kiálta Izrael seregei előtt és mondá nekik: «Miért jöttetek harcra készülve? Válasszatok közületek férfiút, ki lejöjjön párviadalra. Ha megvihat velem és megver engem, szolgálítok leszünk; ha pedig én leszek erősebb és megverem őt, ti lesztek szolgálók». De senki sem mert kikötni Góliáttal; «Saul és az izraeliták álmélkodnak és igen félnek vala. Ekkor érkezett atyja nyájai mellől a táborba a pásztorfiú Dávid, és fájt a szíve, hogy senki sem találkozik, aki megvívjon a geti fattyúval és fölajdult, mondván: Kicsoda ez, hogy az élő Isten hadseregét gúnyolja? és vevé botját és parittyáját és őt síma követ a patakbold és elindult Góliát ellen. «Te karddal és dárdával és pajzsosál jössz ellenem, én pedig egy másféle, előttem ismeretlen hatalommal és erővel. Ha akarod tudni, mi az én erőm? az, hogy az «Úr nevében» jövök ellened; és megforgatta parittyáját és homlokon találta az óriást, és leteremté őt parittyával és kövel az «Úr nevében».

Igen, k. h., az «Úr neve», ez az az új erő, mely leütötte Góliátot, a hívő nép ellenségét; az «Úr neve», ez annak az új reménységnek zöld olajfaága, melyet a viharos élet tengere fölött lenget az evangélium galambja; az «Úr neve», ez az az új, biztató, megnyugtató szó, mely békét és boldogságot ígér. Csakhogy ami erő, reménység és boldogság rejtett régen az ószövetség korában az Isten szent neve alatt, mindaz százszoros mértékben előtör az Úr Jézus szent nevéből. Az Úr Jézus neve az az üdvözítő erő, mely legyőzi a világot (non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri). Az Úr Jézus neve reményünk záloga (quicunque invocaverit nomen Domini salvus erit). Az Úr Jézus nevében lesz végleges megpihenésünk (habebant nomen ejus

et nomen Dei sui scriptum in frontibus suis). Lássuk ezt az erőt, ezt a törhetetlen reményt, ezt az édes boldogságot, mely az Úr Jézus szent nevében rejlik.

1. Mit jelent a Jézus név? Jelenti először azt az erőt, melyben legyőzzük a világot, jelenti a szent hitet. E névre vagyunk ráírva, bejegyezve az Úr könyvébe. E névnek megvallása: a mi hitünk s a mi egész tudományunk. Amire e nevet jegyezve látjuk, az szent előttünk, s abból nem engedünk. Hitünk ágazatai mint a vaslanc szemei, mindegyikre rá van vésve, minden láncszemre rá van sütve a név, Jézus. Ez a vaslanc tart minket, fűz minket az örök élet révpartjához; erős e lánc, s meg nem szakad egyetlen szeme sem. Mit használna különben, ha egyetlen egy is elszakadna? lezuhannánk a hitelenség örvényébe. Óvakodnunk kell tehát, hogy a Jézus neve alatt prédikált evangéliumnak, az apostoli szent hitnek egyetlen egy ágazatát sem vonjuk soha egy percig sem kétségbe. Jézus neve van minden tanon. Ez a mi hitünk lánc. S amily erős e vaslanc szeme: oly biztos és szent igaz, amit Jézus nevében hiszünk, és semmi sem kell nekünk, amit más név alatt hirdetnek. Mert egy a mi tanítónk: Jézus! Ez a Jézus név a lelkek éjjelében a ragyogó vezércsillag; nincs más.

Ez a Jézus nevében hirdetett szent hit nemcsak erőnk, hanem élvezetünk, mihelyt ezt a hitet elménkben s szívünkben forgatjuk, mihelyt gyakran reá gondolunk s útmutatásai szerint igazodunk. Úgy vagyunk e részben a Jézus szent nevébe foglalt hittel, mint a mustármaggal: ha csak szájadba veszed s nyelveden forगतod, nem csíp, de ha szét harapod, égni kezd nyelved; úgy érzed, mintha tűz folyna ereidben, úgy hevít s melegít. Jézus szent nevét s a nevébe foglalt szent igazságot ízlelni kell s vérré kell változtatni; aki megízlelte, annak tűz nyilal ereiben, lángol, hevül s erős lesz a haláláig. Nézd csak a megízlelt hitnek erejét és élvezetét; támoiyogva lép ki a vesztőhelyre a 13 éves Szent Ágnes leány, szíve szorul, előtte ég a máglya, neki van elkészítve; pattog a hasábfá, serceg a tűz, rettenetes sors ez: élő testtel megégni; de halavány ajka egy szót rebeg: «Jézus»; s öröm neki a halál és édes az áldozat Krisztusért!

Ó, mily érzelmekkel kell ajkainkra vennünk nekünk, hitben gyöngé ivadékoknak, a Jézus szent nevét, melyből erőt vettek a hitbevallásra a vértanúk? I mi, akik a hitben oly gyöngék és koldusok vagyunk, mikor ők hősök voltak. Lelkük a Jézus neve által erős lett, mint az acél; de meg

is becsülték e nevet. Fejet, térdet hajtottak e névre, s e névre való hitbe foglalták életüket. Akik a Jézus nevében élni tudtak, azok a Jézus nevéért szívesen meg is haltak. Azért is tehát, k. h., e név, a Jézus szent neve nekünk egy véres hitvallás, millió vértanú véréből piroslik. E név, a Jézus neve villant meg agyukban, midőn a tűz körülnyaldosta talpukat, lábukat, s fölkúszott testükön s rácsapott arcukra ; e név, a Jézus neve lebbent el ajkukról, mikor vonaglottak ; e név van megszentelve végtelen kínok és fájdalma által, vér és tűz, szent élet és küzdelem és végleges győzelem által. E néven ragyog és ég a szent hitnek ereje és dicsősége. Jézus neve a hitnek ereje ! «Ez a győzelem, mely meggyőzi a világot : a mi hitünk.»

Ha oly nagy s világos legyőző erő a Jézus szent neve, szenteljük meg mi is e nevet, hogy bennünk is diadalmas hatalommá váljék. Ó, k. h., hát ki merné e nevet meggyalázní? ! iszonyú gondolat! . . . Ki merné e nevet káromolni, mely millió vértanúnak homlokán ragyog? A Jézus szent nevének káromlása a keresztény hitnek haldoklása ; vagy lehet-e káromolni azt a nevet, mely a hitnek erejét árasztja belénk? Nem taposod-e magát a hitet, nem téped-e ki szivedből a hitet, te, ki káromkodva sárba taposod azt a nevet, mely a hitnek ereje és kegyelme? Ne, ne tegyük azt, k. h. ! Teljünk el borzalommal, a legszentebbnek meggyaláztatását látva ; emelkedjünk szívünkben, mikor valakit káromkodni hallunk, föl a Jézus nevét áldó, dicsérő, imádó szentekhez, — a hitért vérüket ontó vértanúkhöz, s mondjuk : ó ti, a Jézus szent nevének véres hősei, imádjátok e nevet, mely hitünknek ereje s melyet a mosdatlan szájú nyomorék teremtés sárba ránt ! Áldott, imádott szent név, Jézus neve, légy menedékünk és oltalmunk !

2. Mit jelent még a Jézus szent neve? Jelenti az örök reményt. A Jézus szent nevére építjük reményeinket, hogy mi, kik gyarlóságunkból boldogulni nem bírunk, mégis földön segítséget, mennyben üdvösséget nyerünk ; mert Jézus annyi, mint üdvösség, annyi, mint kimentés. Ragad minket a mulandóság árja, s a mulandó életben magában sodor örvénybe a szenvedély ördöge : ki lesz az a vaskarú ember, ki e sodró árból kiúszik s ki ez örvényekből szerencsésen kimenekszik? Embernek emberi erővel ezt megtenni nem lehet, azért a hívő szív fölkiált s reménységét e szavakba foglalja : adjutorium in nomine Domini, a mi segítségünk az Úr nevéből való.

A Jézus szent neve, ha a szívben megolvadt s az ajkáról lefolyt, oly édes kiáltás az Isten felé, mint a veszélyben forgó gyermeknek kiáltása, mellyel anyját hívja: «Anyám, anyám! hol vagy? segíts!» Az ember is kegyelmet eszközöl ki magának a Jézus szent nevének hívó s bizó szívvel való segítségül hívása által: «Jézus, Jézus, lelkem üdvössége és Üdvözítője, hol vagy? veszélyben forog gyermeked, segíts! Lelkemet ostromolják rossz gondolatok; szívemet emésztí a bosszú, a harag, az elkeseredettség kegyetlen zsarnoka, ó segíts!» K. H.! aki így kiált az Úrhoz, aki Jézus szent nevét ily vágyódó, üdvösségét szerető szívvel rebesgeti, ó vajjon az a Jézus, ki haldokolva mondta: szomjazom, szomjazom lelketeket, ó lelketeket adjátok nekem! — vajjon az a Jézus szívtelenül nézi majd gyermekeinek küszködő reményét s magára hagyja őket? Soha, soha! Az Úr neve üdvösség.

Azért hirdeti azt, hogy a Jézus neve az emberek remény-sége, már a megtestesülésnek szent anygala, midőn József-hez szól álmában: «Pariet autem filium et vocabit nomen ejus Jesum; ipse enim salvum faciet populum suum». Miért fogod Jézusnak hívni, Szent József, az isteni kisdedet, mondd, miért? Mert ez a gyermek «megmenti népét». Az apostol pedig egyáltalában hirdeti: Nincs más név, melyben üdvösségünket, reményünket és segítségünket föltalálnók, mint a Jézus neve. A szentírás ezáltal nemcsak kísérteteinkben és bajainkban utal oda minket a Jézus szent nevéhez, hanem minden cselekedetünkre segítséget kérni és várni Jézustól tanít. Azért veti meg hálóját Szent Péter az Úr nevében; azért fog a szántóvető munkájához az Úr nevében; azért szegi meg a kenyeret a családapája az Úr nevében; mert az Úr nevében van reménységünk; reméljük, hogy Jézus szent nevéből jön segítségünk. Ah Uram, nehéz az életem, de bízom, hogy kibírom a te nevedben; ó Uram, keserves e csapás, mely rám zúdult, de elviselem, bírom a te nevedben; természetlen a föld s kiveri az élet küzdelme a falat kenyeret is kezemből, de a te nevedben — igen, a te nevedben akarok küzdeni, remélni és bízni!

Nem biztat-e csodálatosan a pásztorfiúnak, Dávidnak bizalma, mellyel nekimegy Góliátnak. «Hogy mered magad itt csak mutatni is, te parittyás fiú? nem látod-e ellenséged páncélját, dárdáját és szikrázó szemeit?» «Hagyjátok el, feleli a pásztorfiú, az én erőm az Úr neve, s ha az Isten hajítja követet, bizton találók», s megforgatta a parittyát s vérző homlokkal borult le Góliát! Az Úr neve az én bizalmam...

mondom én is; ha ő velem, ki ellenem? Ha elfáradok, ha elcsüggedek, újra fölkelek az Úr nevében. Ha sír és vérzik szívem s azt suttogja nekem: hiába való törekvésed és erényed, fölkiáltok: az Úr Jézus nevében állok és küzdök; a jóval soha föl nem hagyok, s ha letipornának is, akkor is csak azt hangoztatom: Jézus, Jézus segíts!

Nem csoda tehát, k. h., hogy az Úr szent nevében rejlik az emberi léleknek ideiglenes és örök boldogsága is. Mert ha az Úr Jézus szent nevébe van belefoglalva hitünk és reményünk: okvetlenül szükséges, hogy e szentséges névből származzék boldogságunk is. A szentírás ezt gyönyörűen kifejezi, mikor az Úr megnyitja Szent János evangélista előtt az eget s láttatja vele a boldogokat. Minden boldogult lélek homlokára rá volt írva az Úr Jézus szent neve. E név ugyanis, k. h. a boldogság koszorúja; akire az Isten ráírja szent fiának nevét, az az övé; az ő gyermeke, az ő megdicsőült szolgája! Akire az Isten ráírja szent fiának nevét, azt lefoglalja a maga számára; a többi, kinek homlokára nincs ráírva a Jézus neve, az bitang jószág s az ördög prédája. Azért olvassuk egyik-másik szentnek, különösen Szent Ödönnek életében, hogy szokása volt este, mikor lefeküdt, újjával ráírni homlokára az Úr Jézus s a Boldogságos Szűz Mária nevét; így akarta magamagát lefoglalni az Úr Jézus számára. De ha az ember csak újjával homlokára írja az Úr Jézus szent nevét, azt senki sem láthatja és senki sem olvashatja, mert ha újját végighúzta, már nem látszik abból semmi; de az Úr dicsőséges szent nevét rá kell írunk életünkre; az Úr Jézus szent nevének vonásait ki kell fejezni önmagunkon, vagyis úgy kell gondolkoznunk, úgy kell éreznünk, mint az Úr Jézus. Azért mondja másutt a szentírás: írd föl engem szívedre és karodra; írd föl belső életedre és munkádra; más szóval: légy kívül és belül olyan, amilyen volt az Úr Jézus. Aki ilyen szívvel és lélekkel, melyre rá van írva Jézus neve, él a világban: annak nagyon sok vigasza és édes békéje van, mert vele van az Úr; annak az Úr neve oly kellemes, mint a kiöntött illatos olaj, «oleum effusum nomen tuum»; annak az Úr neve mint édesanyjának háza; ha sok keserősége van, oda megy vigasztalódni — Jézus, reád emlékezés a legédesebb örvendezés, és téged bírni meghalad minden gyönyört az ég alatt.

De kivált vigasz s boldogság Jézus neve halálunk óráján. Boldog, kinek homlokára van írva halálában az Úr Jézus legédesebb neve! Boldog, kinek e név édes méz a halál

keservében, mint amely szent név megnyit neki örömet és örök életet. Ez kell nekünk, k. h.; Jézus neve legyen homlokunkon halálunk óráján; legyen ez a mi koszorúnk s a mi koronánk; lépünk át a másik életbe is az «Úr nevében». Csak a halálos büntől tiszta szív viseli homlokán a Jézus szent nevét, mert csak a tiszta lélek az Úr Jézusé. Rajta, k. h., szerezzük meg s óvjuk meg a megszentelő malasztot; ragyogjon rajtunk az Úr neve! S ha tiszta szívvel, vagyis az Úr nevében lépünk az örökkévalóság kapuja elé, az is megnyílik nekünk. Az Úr neve megnyitja az eget! Nemcsak azt, de az ég szentjei is azt éneklék felénk: Áldott, ki az Úr nevében jön! Hozsanna! dicsőség a magasságban.

II. Jézus neve üdvösségünk.

(1899)

K. T. U.! Et vocabis nomen eius Jesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Nem kell törnünk a fejünket, hogy mit jelent a Jézus neve. Ezt a vigasztaló exegézist maga az Úristen nyújtja: hívni fogod az ő nevét Jézusnak, mert ő szabadítja meg bűneitől népét. Következőleg «Jesum» et «salvum facere» ez a kettő mint a hang s visszhang, egymásnak felel; ugyanakkor pedig valóban sok mindenféle érzelmet, sok mindenféle gondolatot vált ki szívünkbelől. Mert értelmünkben Jézus neve ragyogó nap, legalább is olyan, mint az a fényoszlop, amely vezette a pusztában a zsidó népet; az Úr Jézus szent neve lelkünknek szelíd fény, amely magának az Istennek homlokán tükröződik: a köztünk járó Istennek derengő fénye. Szívünkben az Úr Jézus szent neve tiszta merő szeretet; a szentírásnak azt a szép szavát: in hoc cognovimus caritatem, egy névvel, egy szóval sem lehet oly kimerítően fedezni, mint épen a Jézus szentséges nevével. De a hit valóban csak árnyék, a szeretet itt a földön csak vergődés és küzdés. Nem mond eleget a hit, nem a földön járó és vergődő szeretet arról és abból, amit a Jézus szent neve jelez. Mert hiszen az Úr Jézus szent neve *üdvöt és boldogságot mond*; abból pedig itt nem igen sok van. Azért én az Úr Jézus szent nevében nem annyira a hitet és szeretetet, mint inkább az örök reményt, a bátorítást, buzdítást hallom visszhangzani!

Igen, az Úr Jézus szent neve boldogságot mond és oda állít a világ óceánjának partjára, fellázítja szívünket s eltölti azzal az öntudattal, hogy mi boldogságra vagyunk teremtvé,

örök boldogságra ; néhány mámoros cseppel hinti meg lel-künket, érezteti velünk a mennyei boldogság előízét vigaszai-ban, örömeiben ; lelki szemeink elé odaállítja érdemét, har-cait, hogy biztasson : nézzétek, mit tettem értetek ; ne kétel-kedjétek, bízzatok ! Halhatatlanságot, örök boldogságot emleget lépten-nyomon ; itt a földön győzelemről beszél, Isten-hasonlóságról, kegyelmekről, kifogyhatatlan erőről, ezt mind magában foglalja Jézus neve ; azért a hiten, szereteten kívül kivált az örök reményre utal, s egyben az Úr Jézus szentséges neve ugyancsak bátorít, buzdít, biztat. Ha az Úr Jézus szentséges neve a mi harci kiáltásunk, biztosan tudjuk, hogy mindig győzünk és pedig elsőben magának az Istennek szívéen, mert hisz a szentírás mondja : amit nevemben kéren-detek, megadja nektek ; tudjuk, hogy győzünk a poklon, mert hiszen az Úr Jézus szentséges nevében leválik a bűn békója és lánca az emberi lélekről ; győzünk az emberi nyomo-rúságon, mert Jézus nevében állít minket talpra, ha még oly gyengék és nyomorultak voltunk és vagyunk, az isteni kegye-lem ; Jézus szentséges nevében győzünk magán az egen, mert annak kapuit is megnyitja az Úr Jézus szent neve. Szóval ráírjuk ezt a nevet az égre, s boltjai megnyílnak, és a pokolra, s kapui bezáródnak ; ráírjuk az életre, és akkor ez nemcsak küzdterrre, hanem győzelmünk terévé válik. Azért alkalmas, ha az Úr Jézus nevének napján mi ezt a győzelmes reményt, ezt a harcolni vágyó, mert győzelmünkről biztos, örök reményt ébresztjük fel magunkban és végig tekintünk azon, hogy voltaképen mit remélünk, s milyen a keresztyén remény szel-leme és hatása.

1. K. T. U. ! Mit remélünk? Először is reméljük az örök életet. A mi krédóunk reménnyé olvad, mert az utolsó akkord, amelyben a krédó végződik, már nem is annyira hit, mint inkább remény, vagyis inkább remény, mint hit. Credo vitam aeternam, hiszem az örök életet, magát az örök boldogságot, ez hitünknek is, reményünknek is tárgya. Hogy itt a földön minden csak boldogság után jár, minden éredek ezért küzd, azt felesleges emlegetnem. Az ember mikor boldogságról beszél, mindjárt közhelyekre téved, mert hiszen minden név, amelyhez a földön az emberiség küzdelmei fűződnek, volta-képen boldogságot, kilátásokat egy jobb létre emleget. Hanem, ha minden név valami jobbat akar és minden küzdelem és minden emlék, amely nagy férfiak nevéhez fűződik, valamivel magasabbra akarja emelni az emberi élet színvonalát, gon-doljunk el, hogy mennyivel többet mond e részben az Úr Jézus

szent neve. A halálnak partján minden név elhal, a haldokló ajkán nincs semminek értelme, minden egyéb beszéd zűrzavar, értelmetlen nyelv, a halhatatlanság határán csak egy nyelvet, egy beszédet értenek, s ennek a nyelvnek s beszédnek egy szava; ez a szó egy név, mely mindent megmond: az Úr Jézus szent neve. Az Úr Jézus szent neve üdvöt, boldogságot jelent; lelkünk előtt kitárul az örök élet beláthatatlan óceánja, hullámai fel-felsiklanak a lejtős parton, hivatgatnak, le akarnak húzni abba a mélységbe, amelyben az emberi lélek majd boldog lesz; de hogyan lehet kilátásunk az örök élet óceánjára kelni, nekünk arasznyi életű s vergődő teremtményeknek? Nem a mi nevünkben, hanem Jézus nevében. Duc in altum, — mondja nekünk; evez ki az örök élet feneketlen mélységeire . . . nevemben! Az Úr Jézus szentséges neve a mi reményünk, mert általa reméljük, várjuk magát az örök életet.

A mi reményünk második tárgya a kegyelem. A kegyelem mint állapot annyit jelent, mint Istenhez-hasonlóság; consortes naturae divinae, valami részesség magában az Istenben, melynél fogva az a szénégető, az a zsellér, az a szegény munkás, az agyonnyomorított ember is az Istennek gyermeke. Vakmerő gondolat, vérmes reménység ez, elismerem, de azt a vakmerő reménységet nem szabad sehol s soha sem feladnunk. Isteni kegyelem mint cselekvés: isteni élet. Az a köveztvám-szedő a pilismaróti úton a deszka-bódéjában isteni életet élhet; a közönséges szolgáló, aki napestig tesz-vesz, seper a konyhában, isteni életet élhet, semmivel sem alsóbbrendű, mint akárki más, akár a király. Az ember a keresztségben megfeszíti legvérmesebb vágyának szárnyait egész az örületig, a megszakadásig, s mégsem szakad meg.

Reményünk harmadik tárgya az érdem. Mi meg vagyunk győződve, hogy a kegyelem állapotában a legkisebb cselekedettel is örök érdemeket szerzünk; úgy, hogy az örök érdem, amely most bennünk van, s az örök boldogság közt csak az a különbség, mint a mag és virág között. Minden ember gyökér, és az élet a sötét föld, bele vagyunk szúrva a földi életbe, a dicsőség virága már megvan bennünk képesleg; mihelyt az örök világosság napja hasad majd ránk, a gyökér rögtön virágot ereszt, kivirágzik magába az örök halhatatlanságba.

2. Örök boldogság, kegyelem mint isteni élet, érdem, amely már most van bennünk: íme, ez az isteni reménynek tárgya. Úgy-e ez mind oly nagy, hogy nagyobbat és vakmerőbbet gondolni, vérmesebből álmodni sem lehet. De éppen azért,

mert nagy, valóban roppant nehéz. A boldogsággal szemben az ember magára maradván nem érezheti magát kisebbnek s tehetetlenebbnek, mint az ember törékeny deszka-sajkában az óceán partján, ahol látja, hogy mennyi a hullám, amely ott folyton gördül reggeltől estig s esttől reggelig kifogyhatatlanul, s hogy neki ezen az óceánon keresztül kell törnie, s hogy ezen túl más világ van, ahova ő való; látja, hogy a tenger keserű és mély, tudja, hogy ezen a tengeren nemcsak nap-sugár jár, hanem köd s sötétség, tudja, hogy mindenki vergődik és kínlódik rajta, s nagyon sok hajótörést szenved: s mégis a lelki világ óceánjára mindenkinek kell szállnia, minden gyermek azzal végzi krédóját, hogy vitam aeternam. Törtető hatalmas szellem a keresztény remény szelleme. Vegyük az isteni életet, a remény második tárgyát; ugyan miféle isteni élet van bennünk? ! Lelki életünk még javakorában is gyermekbetegségekben sinlődnünk; a külső-belső életet salakréteg és ólompáncél fűdi, amely bennünk a nemest s pláne az istenit fojtogatja; fejlődünk, haladnunk kell, de ez a fejlődés és haladás egy rongyolt, piszkos könyv, amelynek alig van valami tiszta lapja, s minden lap s jegyzés rajta kiadásról s kevés bevételről, sok bukásról s kevés erényről beszél; hol, merre van az az álmodott isteni élet? Úgy-e valóban törtető, hatalmas szellem ez a keresztény remény, mely mindennek dacára isteni élet után vágyik. Nem lehet mást mondanunk, mint expansio alarum tuarum spes nostra, o Salvator; a te szárnyaidon emelkedik föl reményünk, ő Üdvözítő. Az Úr Jézus feszíti ki imádandó lelkének szárnyait s fölvesz minket; ő él, ő gondolkodik, érez, akar, tűr, imádkozik bennünk, reá támaszkodva, belőle élve van reményünk a dicsőségre; ő ad erőt nekünk. Ez erőből ki nem fogyunk éltünk tengerén. A keresztény remény olyan, mint a gőzhajó csavarja, amely az ellenszegülő hullámot fehér tajtékká törí: az élet minden kísértését a keresztény remény tajtékká törí, s nehézségen, küzdélmen, sőt bűnökön és keserű hullámon keresztül oda ér az üdvösség révpertjára. Törtető szellem. A keresztény remény nem pihen s nem nyugszik el soha, olyan, mintha csak folytonos, alig hallható sóhaja volna a természetnek, vagy mintha a léleknek feszülő szárnya volna. Az ember vele töltkezik; valamint az erdőben tele szívjuk tüdönket étellel, épúgy tele szívjuk magunkat az Úr Jézus szentséges neve erejében ezzel a törtető, küzdő szellemmel, belőle merítjük életünket s az ő erejében nem fogunk tágítani és összezúzódni.

3. Mert, hogy a harmadikra térjek, mi a főkísértése az

embernek itt a földön? Aggodalom, kétség egyfelől és gyávaság, lemondás másfelől; mindkettőn segít a keresztény reménység. Az aggodalmat és kételkedést a keresztény remény a békével ellensúlyozza, a gyávaságot és lemondást a bátorsággal küzdi le. A keresztény remény ad nekünk először is, dacára a küzdelmeknek és harcoknak, szívben békét. Azt mondja az apostol: aki által kiengeszteltettünk az ő vérében, hogy békességünk legyen az Istenben; s már a zsoltáros is emlegeti: *iacta sollicitudinem in Dominum*, a remény és bizalom által az ember ráveti minden sötét gondját az Istenre. Micsoda gondot? Ami a multat illeti: romok és a bűn, ami a jövőt illeti, kételkedés, kísértés, félelem. *Iacta sollicitudinem in Dominum*, az embernek a remény által kell békét szereznie. K. T. U., nemcsak a hit s a szeretet isteni erények, hanem a remény is. Bíznom kell, hogy az Isten megsegít, megnyit s boldogít, és ez a remény és bizalom gyermeki bizalomává válva, megbékíti és megnyitja aggódó, bizalmatlankodó szívemet; igaz, hogy ez a béke itt a földön teljes nem lehet, mert az embernek mindig kijut a harcból és küzdelmekből, és a győzelem nem nap, hanem inkább alkony; világosan és tisztán senki sem látja. Innen van, hogy jóllehet a remény bátorít s örök, halhatatlan életet, dicsőséget és győzelmet emleget, mindig azt is akarja, hogy féljünk, in *timore et tremore*, félelemben és rettegésben kell saját üdvünket munkálnunk; míg az úton vagyunk, folyton haladnunk kell, le nem üllhetünk; végleges megpihenés az úton nem adatik, az csak otthon adatik; de jóllehet az ember egyre jár, mégis azt kell várnia és remélnie, hogy a célhoz ér; mert ki menne, ha alaposan aggódnék, hogy rossz úton jár; ki lesz a vándor, aki nyakába vesz életre terjedő utat és az első lépést azzal az aggodalommal teszi, hogy talán célt nem ér? Az embernek tehát bizton remélnie kell, hogy azon az úton jár, amelyen megpihenhet majd, hogy azt a harcot vívja, amely békét hoz. Tehát aggodalom és megnyugvás, harc és békés kilátás szövik a keresztény reményt; egyik elem nem olthatja ki a másikat; az aggodalom nem csitul el végleg, de annyira mégis elcsitul, hogy bízó és békés nyugodt szívünk legyen.

A másodikra már ki nem terjeszkedhetem ez alkalommal, értem a bátorságot. Fölösleges e részben hivatkoznom másokra, akár a szentírára is; elég elmélyednünk szívünk történetébe. Csak akkor lehetünk bátrak, ha magát az Istent látjuk magunk mellett; minden egyéb segédeszköz sok esetben, kivált a halál órájában, elégtelen. Látjuk a szenteken,

hogy azért voltak bátrak, mert a remény világosságában magát az Istent látták maguk mellett állni; mindegyikről el lehet mondani, amit Mózesről mond Szent Pál: *invisibilem tamquam videns sustinuit*. Fáraó mögött látta magát az Istent s azért nem félt; nekem is nehézségeimben, a halál torkában is kell látnom az Istent. Az Úr Jézus szentséges neve ezt a fenséges érzelmet ébreszti fel szívünkben: az örök reményt. Végzem Szent Pállal: A békesség Istene töltsön el titeket örömmel, hogy elteljetez minden erővel az Úr Jézus által. Az ő szent neve valóságos olaj, az ömöljön el a szíveteken, hogy eltöltsön harcaitokban is örömmel s nyugtalanságtokban szent reménnyel.

Vízkeresztre.

I. Amit Jézus szent szíve legforróbban óhajt.

(1886)

«Mikor tehát született Jézus
Juda Betlehemében, Heródes
király napjában, íme bölcsék
jövénék napkeletről Jeruzsá-
lembe» (Máté 2, 1).

K. H.! Úgy-e csodálatos vándorút ez, melyen a messze napkeletről három szent király siet a kisded Jézushoz? Sok millió és millió ember közül csak három! S ez a három messziről jön — akik pedig közelebb laktak, azok nem mozdultak. Ha már most valaki azt kérdezte volna az útra indult három bölcstől, hová mentek, mely város-, vagy faluba? azt felelték volna: Judeába, de sem várost, sem falut nem ismerünk. Ha tovább azt kérdezi: kihez mentek? hogy hívják? azt felelték volna: nevét nem tudjuk, csak csillagát látjuk. Nem jött hozzájuk angyal, aki szólt volna, mint a pásztorokhoz. Csak egy csillag tünt föl az égen váratlanul s ragyogón. De ki mehet csillag nyomán? Nézz föl az égre, válassz magadnak csillagot s kövesd, ha bírod! Hová jutnál! Azért mondom csodálatosnak ezt a vándorutat; mert annyi sok mindenféle kérdés és kétség torlódik föl ellene, hogy alig győzzük felelettel, s ha egyre-másra feleltünk is, még akkor is lesz ember, aki rázza fejét, mondván: csodálatos vándorút ez, melyen messze földről út és ösvény nélkül egy csillag a vezető.

Azonban, k. h., hamar tűnik a sok kérdés és kétség, hogyha nem az útra és csillagra, hanem az út tervezőjére és

a csillag alkotójára gondolunk ; hogyha szemünket arra a kised Jézusra fordítjuk, aki a csodálatos vándorútban szent szívének csodáit akarta föltárni s azért vezette oly csodálatosan a bölcseket. Az Isten minden műve a földön tükröz, melyben jóságát s hatalmát tükrözteti ; a három szent király vándorútja is azért oly csodálatos, hogy a kised Jézusnak szeretetét s forró vágyait minél feltünőbbben tükröztesse. Lássuk csak, a született Megváltónak mely érzelmeit s vágyait ismerjük föl benne?

1. Mindenekelőtt s mindenekfölött vágyát, forró vágyát az emberek üdvözítése után. Alighogy született, leszáll a zsidó néphez az ő mennyei követe, az angyal s meghívja a pásztorokat Betlehembe — imádásra ! «Nagy örömet hirdetek nektek . . . , mert ma született nektek az Üdvözítő». Látod Jézus szíve érzelmét? Mihelyt megjelenik a földön, maga körül kívánja látni azokat, kiknek üdvéért jött. Mindjárt az első szent éjben a jászol elé hivatja a népet, hogy amire őket később szóval fogja tanítani, azt most, mivel még csecsemő s beszélni nem tud, példájával lássák. De hol marad a többi? Hol marad a töméntelen pogány nép, melyhez fogva a kis Zsidóország, mint csöpp a vödörben? Amilyen széles a föld háta, s amilyen magas az égbolt, oly jelet ad ezeknek is a kised Jézus : egy ragyogó, rendkívüli csillagot támaszt, mely az éjnek csendjében széles e földön hirdesse őt. Hogyan hirdesse? Bálaám próféta szavaival, melyeket az emberek emlékezetébe visszahívjon : «Csillag támad Jákobból, és vessző, vagyis uralkodó Izraelből» (IV. Móz. 24, 17). Lám mennyire terjeszkedik ki Jézus forró vágya az emberek üdvé után : a földre, az égre, népekre, időkre ! Ugyanis sok száz és száz évvel előre hirdeti, hogy jön, s mikor megjött, tüstént mennyei jelek nógatnak, hogy menjünk el hozzá ; szeretné mozgásba hozni az eget s a földet, hogy kiemeljen és mentsen.

2. De Jézus látta, hogy milliók közül csak három jött, a többi vagy nem érti, vagy nem törődik vele. De Jézus szíve vágya oly nagy, hogy három is sok, nagyon sok neki, aki minden egyest megváltani siet. Három embernek ragyogtatta tehát a fönséges csillagot ; de megtette volna egynek is. Lám, mennyire becsüli Jézus az emberi lelket, mennyire kívánja az üdvösségét ! Ha valami gazdag város vagy ország nagy ünnepet ül, éjjel is szokták a napot folytatni, emiatt mindenféle színű tüzeket gyujtanak, kivilágítják az utcákat, nagy tűzijátékot szerveznek, mely sokszor százezer forintba

is került. Ezt ugyan megteszik a királynak, megteszik győzelmes hadvezérnek — szóval nagy ritka ember, aki ilyen megtiszteltetésben részesül. Ha közülünk valaki fölmenne Bécsbe vagy Pestre s mondaná: itt vagyok, rendezetek számomra ily tűzijátékot — esztelennek tartanák. Észreveszed-e már, mennyire szereti s becsüli Isten az embert! Jóllehet tudta, hogy csak három ember fog megindulni imádására, a legragyogóbb, rendkívüli csillagot támasztja az égen, ragyogó tűzijátékképpen rezegteti a csodálatos csillag sugarait, kivilágítja vele az éjt; s nem egy városban, hanem az egész világon észreveszik, hogy az Isten ezt a világító nagy testet valaki számára oda kitűzte az égre ünnepi kivilágítás gyanánt; mert örvend, hogy az embereket magához vonzhatja — hacsak hármat is. Mily nagyra tartja Isten az embert! Micsoda bármily tűzijáték e csillaggal szemben? Játék! Azok az apró, idestova röppenő tűzek hamar kialusznak, füst és bűz marad belőlük, egy darabra emelkednek, azután visszaesnek; ragyogásuk köszén-, kén- s vitriolból való. És az Isten mit tesz az emberért? Mindig nagyobb és mindig többet, mint amennyit az egész világ bír és ér. Támaszt csillagot az égen, mely tán nagyobb, mint a föld s ragyogóbb, mint a drágakő. De sőt maga is lejön végtelen irgalommal; s hogy közelebb legyen a legszegényebbhez is, s hogy ne kelljen szolgálótól, óróktól s udvari emberektől kérni bebocsáttatást, istállóban születik. Csak az a csillag hirdeti, fönséges néma nyelven, melyet a fül nem hall, de a szív megérzi, hogy ez az ég Ura!

Ó kedves hallgatóság! Min ismerjük meg jobban Jézus szíve forró vágyát üdvünk iránt, ezen csecsemő isteni szívének legőszintébb óhaját, melynél fogva mindnyájunkat maga körül látni kívánna? Ezért csillagokat is kész föltüntetni az égen, sőt három emberért is megteszi ugyanazt! Ki ne akarna ily forró vágnak híven megfelelni!

3. S miért hívja a napkeleti bölcseket éppen csillag által, s miért nem másképen? Ismét ugyanazon okból, mert forrón kívánja az ember üdvét. Ő ugyanis mindenáron meg akarja nyerni szívüket, s hogy azt megtehesse, alkalmazkodik hozzájuk, mindenkit a maga módja szerint, természete-, állása-, foglalatosságához mérten vonzza. Hogy hívhatta volna Isten a bölcseket, ha nem csillag által? Talán zsidó próféták által? De ezeknek nem hittek volna! Tán magasból eredő dörög és hangok által? De ezeket félreérthették volna! Tán angyalok által? De ezeket téves hitükben talán imádták

volna! Mindezt mellőzi, s vezeti a bölcseket csillag által. Mert ők csillagvizsgálók voltak; tekintetük éjjel az égre irányult, nézték, mint járnak a csillagok pályáikon; az Isten tehát itt, a csillagok közt kereste föl őket; csillagot támasztott, ami leginkább meglepte őket, s régi prófétájuknak is megfelelt; s a csillag ragyogása által világított be lelkükbe.

Az Isten szeretete s irgalma nagyságában olyan lesz tehát mint az édes anya: a kétéves gyermekkel másképen beszél, mint a tízévesrel, ezt másképp kecsgetteti, mint azt. A szeretet kicsinnyé teszi, gyermekké; szeretet nélkül ezt meg nem tehetné. Az Isten is, mert forrón szeret s kívánja, hogy hozzá jöjjünk, különféleképen hív, amint előre látja, hogy hívásának engedünk.

Pedig úgy tesz velünk is folyton-folyvást! Különféle jó gondolatokat támaszt bennünk, mindmegannyi csillagot! Mást és mást — a szerint, amint vigak vagy szomorúk, szenvedők vagy örvendő, szerencsések vagy szerencsétlenek vagyunk. Ha szerencsétlenek vagyunk, lelkünkben föltámad a gondolat, hogy bizzunk az Úrban, mert el nem hagy — lám, ez a gondolat az Istentől jön, mint egy csillag; arra való, hogy téged Istenhez vezessen. Ha betegen fekszünk, lelkünkben föltámad a gondolat, hogy ez az Úr látogatása, aki ki akar próbálni, azután jutalmazni — lám, ez a gondolat Istentől jön. Abban az éjben, melyet a fájdalom lelkedre borított, úgy fényeskedik, mint egy csillag! Ha szegényt látsz s Istenért megesis rajta szíved, ha keresztképet nézesz s elérzékenyül a Megváltó szenvedésén lelked, ezen érzelmek mindmegannyi csillagok az Istentől; sugallatoknak is mondják. Ha valamikor temetés láttánál vagy jó gyónásnál vagy, szent emberek példáján egyszerre áthatva érzed magadat valami ismeretlen mély érzelemtől, mely kényszerít s szinte rád ijeszt, hogy térj meg, élj jól — lám, ez is csak oly csillag, melyet Isten tűzött lelked homályába. S így tesz mindnyájunkkal, így tesz folyton folyvást; számlálhatlan sok csillagot gyújt lelkünkben, hogy el ne tévedjünk.

4. Kísérjük tovább a napkeleti bölcseket. Hová is vezette őket a csillag? Jeruzsálembe, Heródes király s a zsidó főpapok és írástudók elé. Zsidóország fővárosában a népnek színe-java elé állította őket, hogy mondják ki nyíltan: mi az újonnan született zsidó királynak csillagát láttuk napkeleten, s imádni jöttünk őt. Gondold el csak, k. h., nem vezethette volna az Isten a bölcseket Betlehembe, anélkül, hogy kérdezősködjének utána? Akinek csodajelt, csillagot támasztott

az égen, szorult-e az a zsidókra, hogy utasait útbaigazítsák. De Jézus szíve, mondtam, forrón kívánja az emberek üdvét, s keresi azt minden úton-módon. Ebben is kitűnik; mert azért vezette a bölcseket Jeruzsálembe, hogy fölrázza a lakoságot álmából, hitetlenségéből. Hiszen a zsidók is látták azt a csillagot, s tudták nagyon jól Bálaám jövendölését, hogy mikor a csillag megjelenik, a Messiás fog születni; sőt még sok más is tudtak: kezükben voltak a szentiratok, jól ismerték a próféták szavát, s mégis tétlenül s hitetlenül éltek világukat. Pedig a Messiás köztük volt, két óránnyira messze volt Betlehemben. Jézus szíve nem tűrhette, hogy ez a nép oly közönyös legyen szent hite s reményei iránt, odavezette hát a pogány bölcseket: ezek szavára majd csak hisznek. Ha látják, hogy a pogányok Jézust keresni indulnak, mennyivel inkább majd ők; ha látják, hogy azok messziről jönnek, mennyivel inkább özönlenek majd ők, kik közel laknak; ha látják, hogy idegenek tisztelik jövendő nagy királyukat, mennyivel inkább sietnek majd ők maguk hódolatára! Bizonyára megszegyenülnek s a napkeleti bölcsekkel együtt vonulnak Betlehembe! Ezt kívánta az Úr Jézus.

Lám, mennyi mindenféle módon vonzza Isten az embert. Lehet-e valaki igyekvőbb, szemesebb, élhet-e valaki jobban az alkalmakkal, az eszközökkel mások megnyerésére, mint az Úr Jézus Krisztus? Ilyen szívet, ilyen szeretetet hozott magával! Még csak néhány napos, s máris mennyit tesz, hogy az embereket megnyerje. Angyalokat küld, azok hirdetik a zsidóknak: jertek az Üdvözítőhöz, mert forrón szeret; csak most született, s máris látni óhajt titeket. Csillagot támaszt, hogy hívja a pogányokat, megindít három bölcset, kik úton-útfélen hirdetik, hogy a Messiás született, s hódolatára sietnek. Megindítja s megfélemlíti Jeruzsálemet csak azért, hogy elhagyva a világias életet, reá is gondoljanak. Megkérdezteti nyilvánosan a főpapokat és írástudókat, hol kell születnie a Megváltónak, hogy a nép szemeit Betlehemre fordítsa, ahol őreá vár. A kisded Üdvözítő ekkép folyton-folyvást hangsúlyoztatja ama régi szót, mely öt oly szeretetremlőnőnek tűnteti föl előttünk: örök szeretettel szerettelek, azért magamhoz vontalak könyörületesen.

K. H., az a ragyogó csillag hajdanában a bölcseket Jeruzsálemből Betlehembe Jézushoz is elvezette; elgondolhatjátok, hogy hűségüket és szeretetüket az isteni kisded kimondhatlan áldással és szívvigasszal jutalmazta. Meg vagyok győződve, hogy aki az isteni Megváltó csodálatos,

lángoló vágyát az emberek üdvöztetése s magához való édesgetése után csak némileg is átgondolta, annak lelkében izgett-mozgott valami jó gondolat, valami jó érzelem : az a gondolat, az az érzelem, hogy ezen isteni kisded Megváltónak megfelelően s neki hűségét az élet nehézségei s kísértései közt bebizonyítsa ; az a gondolat, hogy őt híven keresse az isteni parancsok ösvényén, nem tekintve másokra, kik őt nem keresik, vele nem törődnek. No lám, ez a gondolat, ez a jó föltét egy új csillag, melyet az Isten lelkedben támaszt. Ó, menj e csillag nyomán ; Jézushoz vezet ! Ne hagyd el, ha néha le is tűnik emlékezetedből. Ha imádkozol, ha jó tanácsokat kérsz, ha az Isten szavát hallgatod, újra föl-föltűnik, s végleg is Jézushoz érsz. Úgy legyen.

II. A népek meghívása.

(1899)

«Ubi est, qui natus est Rex Judaeorum, hol van a zsidók született Királya?», ezt kérdezték a napkeleti bölcsek s velük kérdezik a Megváltót váró pogány népek ; «eljöttünk imádni őt !» De hiszen a zsidóké az a király ; mit hódoltok hát neki ti, idegen népek, távoli földek lakói? Hódolunk neki, — mondják ők — mert hisszük, hogy ő az a nagy Úr, kinek hatalma, mint csillagának sugara végig reszket a teremtesen s nincs határa, s bár a zsidók királyának hivatik, trónja nem a zsidó trón, hanem a világ maga : «thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi», a te trónod, Isten, örökké áll.

1. A fölvilágosult szem a mai ünnepben a nemzetek meghívására ismert rá ; a zsidók kiválasztottságának ez a csillag hirdeti végét, s ezentúl a zsidók reménye a népek közkincsévé válik. Eddig a zsidóság tartogatta az igaz hit magvát, most ez a mag a népek kebelében világot beárnyékoló fává növekszik ; eddig a zsidóság őrizgette az igazság élesztőjét, most a népek közé kevertetik, hogy erjedjenek tőle a szívek, a lelkek. A három király a kis Jézus lábánál élő képben megjeleníti azt a küldetést, melyet az Úr később adott : menjetek, tanítsatok minden nemzeteket ; a szende csillagfény emlékeztet az evangélium fényességére, mely kihat minden népre s egy szent közösségbe köti majd az emberiséget. A különböző fajból és népből való férfiak hódolata jelenti azt az országot, mely fajok, népek, országok, nemzetek különbsége nélkül kiterjed a világra : szóval a három szent

király a kis Jézus előtt előjátéka az egyháznak, katholicitásának, az evangélium általánosságának, a népek nagy közösségének, ahol Jézus lesz a király s mi leszünk boldog szolgálai és testvérei.

Ime mi vagyunk azok. Hálás szívvel üljük meg az epifaniát. A három szent király útja és hódolata rajtunk teljesült, jelentése valósággá lett; mi keresztények vagyunk «ex gentibus»; boldogoknak érezzük magunkat, hogy az egyházhoz tartozhatunk s kegyelmének forrásainál, mint a vízfolyások mellé ültetett fák, díszelgethetünk. Elgondoljuk, hogy mi volna belőlünk más körülmények közt, hisz az embert a körülmények teszik, s a sok eshetőség és lehetőség izgalmától lankadtan, az Úr Jézus lábaihoz húzódunk, mondván: jó itt nekünk.

2. Azonban az epifania más érzelmeket is ébreszt bennünk; önmagunktól ugyanis másokra is fordítja tekintetünket. Hiszen a pogányságnak járulása Jézushoz nem kész, nincs befejezve, hanem egyre érvényesül és folytatódik. A csillag most is az égen ragyog, a tudatlanság, a bűn éjében s a hit homályában; egyre bujdosik, elnyelik fényét az eszmények s a szenvedélyek, majd eltűnik, majd kigyúl, még keresztény országokban is; azonkívül pedig vannak távoli vidékek a lelki élet térképén, melyeket a pogányság s a tévely fest sötétre; azokba még el nem jutott a csillag fénye. Rengeteg sok lélek van távol az Úrtól: először a tévhitűek; tekints végig Ázsián, melyet a skizma s a régi eretnekségek árnyai borítanak; Európán, melynek legéletrevalóbb népei a reformáció áldozatául estek el; tekints végig az egyház kebelén élő tömérdek sok megátalkodott bűnös lelken, azon a sok helytelen, téves nézetten, azon a sok gyakorlati eretnekségen; tekintsd a hitetlenséget, mely a kornak szellemével sok lelket megtévesztett, s végül nézz végig a pogányságon, Elő- és Hátsó-Indián pagódjaival, Kinán sárkányával és megakasztott műveltségével; tekints északra, hol jégbe fagy a pogányság, s Afrikára, hol fekete a bőre is... s képzelj el e világ fölé a három szent király csillagát! Hol vagyunk attól, mikor teljesezésbe megy a zsoltár szava: *Et ambulabunt gentes in lumine tuo et reges in splendore vultus tui?* Mily érzelmek küszködnek szívünkben ennyi tévely láttára; felnézünk az égre s kérdezzük: meddig, meddig, Uram, tart a sötétség hatalma? Meddig viselsz s túrsz el minket?! Megszáll a kétség s tépelődünk a gondolaton: hogy van az, hogy az evangélium nem terjedt el jobban? Hogy van az, hogy fénye

nem űzte el végkép a sötétséget? Úgy látszik, mintha hitetlenkedő gondolatok volnának ezek, s bizalmatlanságot ébresztenének bennünk az Isten kegyelme s az evangélium ereje és hatalma iránt ; de ha megfelelünk e kérdésekre, az ellenkező jó hatást fogjuk észlelni : hitünk szilárd lesz s buzgalmunk föléled. Meg is felelek rájuk.

3. Az Úr az ő műveit emberek által hajtja végre. A végtelen Isten számunkra [nézve] érthetetlen ; gondolatai fölülmúlják a mi gondolatainkat, mint az ég a földet ; számlálhatatlan világokat alkot, melyekben kinyilvánítja hatalmát, bölcseségét ; de mindez, úgy amint van, hideg is, nehéz is fejünknek és szívünknek ; végre tehát gondolatait, szavait, terveit, esztét, szívét emberi alakban lépteti fel köztünk : *postea in terra visus est et cum hominibus conversatus est*. Született ; ha született, gyermek lett ; ha gyermek volt, gyöngé lett ; gyöngé, mert emberi eszközökhöz nyúlt. Az igazságot emberi gondolatokba foglalta, emberi szóval adja elő. Velünk szemben úgy áll, mint ember emberrel szemben. Terveit, szándékait, gondolatait közli velünk, s mi azokat elfogadhatjuk vagy elvethetjük ; a szabadság talajára áll s fölhev, hogy kövessük, s mi követhetjük vagy elhagyhatjuk. A kegyelem titkos ereje ugyan közreműködik vele, de ez az erő is titokzatosan alkalmazkodik hozzánk, erőszak s kényszer nélkül. Ime tehát az Isten ember lett ; hol van bölcsességének világossága? emberi gondolattá lett. Hol van az az Isten, ki olvasztó tűz? emberi szeretetté lett. Hol van hódító hatalma? emberi buzgalommá lett. Hol vannak seregei s hadai? az apostolok, a hitvallók soraiban. Vannak neki seregei, melyekről mondja : *plus quam 12 legiones angelorum* ; de azok színre nem kerülnek ; hüvelyükbe csapják kardjukat s ki nem rohanhatnak ; mert hiába, a megtestesült Istennek emberek a társai, emberi eszközök az ő hatalmának hordozói. De ha az Isten is emberi lett ; ha szava, szeretete, karja emberiek lettek ; ha útjai emberi utak, ha háztartása, életmódja emberi lett ; ha az emberi viszonyok fejlődésébe fektette világtervét : világos, hogy az embernek kell az Isten szándékait végrehajtani.

Lépjetek tehát ki a színre nehézségeitekkel s kérdezzétek újra : miért nem terjed el jobban az Isten országa? S én azt felelem rá : Nem mondta-e nekünk is az Úr : Menjetek, tanítsatok minden népeket ! Miért nem mentek? miért nem buzgólkodtok? miért nem imádkoztok? miért nem adakoztok missziókra? Kérdezzétek ismét : Hogy van az, hogy oly

tehetetlen az Isten országa? S én azt felelem: Az Isten országa bennetek vagyon; ha gyöngé, ti vagytok okai; ha tehetetlen, rajtatok múlik. Igen, k. h., mi rontjuk el az Isten műveit; mi tartóztatjuk föl az igazság terjedését; mi rontjuk el hitelét az evangéliumnak, s miután elrontottuk, csodálkozunk s kérdezzük: miért van ez így?! Miért nem terjed, miért nem győz az evangélium? Rossz katonái vannak, gyarló apostolai vannak, azért nem terjed, azért nem győz! Ez ugyancsak megsejgyenítő s megalázó igazság.

Nem üthetjük el ezt az igazságot azzal az ellenvetéssel sem, hogy Isten műveiben nem ember dönt, hanem a kegyelem, s így az evangélium lassú térfoglalásának oka is alighanem a kegyelem szűk mértékében van; ezt nem mondhatjuk; mert igaz ugyan, hogy a természetfölötti rendben a hódító erő a kegyelem, de a kegyelem lépten-nyomon, mindennütt föltételezi a természetet; rajta épül. Természet nélkül nincs kegyelem; a kegyelem bele van szöve a természetbe, mint ahogy a napsugár beleszövi magát a lombba s aranyos zölden tetszik át rajta; őszi, sárguló lombban nincs aranyos zöld fény, hanem bágyadt világosság; épenúgy beteg, erőtlenséggel természetben a kegyelem nem fejti ki erejét. Gyenge, beteges szívvel fogjuk föl a kegyelmet, azért aztán a kegyelem is erejevesztett lesz; beteges, alantjáró lelkülettel nézünk az Isten nagy gondolatai elé, azért aztán az Isten gondolatai is ellapulnak. Miért nem nő a boróka sudár fenyővé? miért nem a kőkény izmos tölggyé? hisz van napsugara, van termőföldje, meleg légárama, hús harmata, üde esője! Azért, mert a kőkény fáján, azon a sejtiszövedéken nem épülhet föl a tölgy törzse. Úgy van ez a lelkiekben is. Az Úr Jézus maga mondja, hogy ő üdvözíteni jött minden embert, s mégis nem mindenki «alkalmas a mennyek országára». Vannak alkalmassak, vannak, kik nem alkalmassak. Némely lélekből a kegyelem kőkényt fakaszt, másból erős tölgyet formál. S ne vigyük a különbség okát csak a kegyelem bőségére, vagy kisebb mértékére vissza! Ó, hiszen kegyelmet sokat ad az Isten; a kegyelem úgy hull ránk, mint esőben a cseppek; de az emberi gyarlóság a kegyelmet elüti céljától s nem termékenyít lelket, nem gyújt szívet. Ha az Úristen kegyelme mindig fogékony szívre találna; ha az Úr Jézus buzdító szózata mindig visszhangra akadna; ha a kereszténység bennünk szellem és élet volna: vajjon léteznék-e annyi bűn, borongana-e a hitetlenség éje, aludnák-e a népek a lelki halál

álmát? Nem, soha! Látjátok úgy-e, k. h., hogy mi oltja ki az epifánia csillagának fényét!

4. Azután van még egy akadály, mely már nem az egyes emberekben, hanem a népekben s a történelem korszakaiban rejlik. A népek fejlődése rossz irányt vehet; vannak kemény, szívtelen, érzéketlen korszakok; a büszkeség, az önzés, az élvezetvágy megdermeszti és elerőtleníti a népeket. Az igazság megismerésére kellenek megállapodott viszonyok; zavar, hányattatás, háborúk, bizonytalanság, nyomorúság, emésztő gondok lehetetlenné teszik az igazságba való behatolást. «Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto», mondta az Úr, üljetek, vonuljatok meg csendben, imában, úgy jön majd le rátok a Szentlélek. Ülni kell, meg kell nyugodni, önmagunkba térni legalább némikép, hogy a Szentlélek eljusson hozzánk. Már most tekintsetek végig a történelmen, s figyeljétek meg, hogy az igazságot kereső csendből, nyugalomból, zavartalanságból, erényes törekvésből mennyi van ott.

Népek, melyek sátorokban laknak s barangoló életet élnek, melyeknek nincs hazájuk és házuk, azoknak nincs is egyházuk; az arabs a Mádián pusztáiban, az ázsiai vad népcsordák, a vándorcigányok nem alkalmasak az Isten országára; először meg kell szeretniök a földet, hogy megszeressék az eget; előbb meg kell pihentetni fejüket, hogy megnyugtathassák szívüket; előbb barázdát kell vonni a mezőn, mielőtt termőfölddévá válik lelkünk; előbb dolgozik a kéz, utána művelődik a szív. Amely népek le nem települnek, azokhoz nem hat el az epifánia csillaga.

S miután már letelepedtek, még akkor is mi minden zavarhatja meg a békés fejlődést! A kezdődő középkor zavarai, a népvándorlás izgalmi, mikor a vallásosság a pogány elől való futásban s a mindenszentek litániájának elmondásában állt, s a jelenkor küzdelmei a kenyérért, mikor az emberiség nagy része el van csigázva a megélhetés gondjaitól, mikor egyik a másiknak szájából ragadja ki a falat kenyeret, vajjon alkalmasak-e mély magábatérésre s a szívnek s lelkeknek egy fensőbb igazságban és szeretetben való megnyugtatóására? Az újkor küzdelmeiben egy imát szokás mondani: minden-napi kenyerünket add meg nekünk ma; egy okoskodást szokás hajtogatni: ha van munka, megélek, ha nincs munka, elveszek, akár imádkozom, akár nem.

Szegény, elcsigázott, elkeseredett emberek! Kemény a szívetek s sötét gondok borujába merült a fejetek; szemeitekből az elkeseredés s a gyűlölet villámai cikáznak; úgy-e,

nektek fogalmatok sincs a kis Jézus hívó csillagának szeléd fényéről? S van-e nektek, kik gazdagságban, kincsszomjban s élvezetben éltek? Ti, kiknek látszólag semmi sem hiányzik, talán az égről is lemondtatok? Két szomj bántja lelketeket : a bírvágy s az élvezetvágy : ez a ti kettős, sötét csillagotok, s minél inkább csitítjátok e szomjaitokat, annál inkább kivesz belőletek a vágy a kegyelem s az Isten bírása után.

Ime, k. h., az epifánia csillaga ragyog, de a földön a gyűlölség, a vadság, az elkeseredés, a műveletlenség terjeszti ki sötét, sűrű ködleplét ; a csillagfény tehát át nem tör s vár jobb időket. Jobb időket, mikor a rossz kiéli magát, mikor a szív szenvedélyeinek fekélyei fölpattannak, mikor a mámor eloszlik. Rongyokból nem varrhatni a Krisztus köntösét, annak tündöklő gyolcsnak kell lennie ; cafatokká tépett népekből nem szövi az Úr az ő dicsőségének ruháját. A bűn tönkreteszi a népeket, s néha annyira vagyunk, hogy senki sem segíthet rajtuk. Új nemzedékeket kell nevelni, új állapotokat kell teremteni, az evangélium elveit kell érvényesíteni mindenütt. Mindenütt, k. h., nemcsak a templomban, nemcsak a családban s az iskolában, hanem mindenütt : boltokban, gyárakban, irodákban, műhelyekben, piacokon, adásvetésben, cselédekkel, munkásokkal, hivatalnokokkal szemben ; mert a rendetlenség s a gonoszság mindenütt ront és mérgez ; rontja az embereket, elmérgesíti a szíveket ; s ha el vannak rontva, nehezen alkalmasak az Isten országára.

Ime a buzgalomnak mily tere nyílik az ember előtt. Mindenki előtt ; az asszony, a dajka, a szolgáló, a munkás, a gyáros, a kereskedő, az ügyvéd, a hivatalnok előtt ; mindnyájan közreműködnek az Isten országában ; vagy rontanak, vagy használnak, vagy emelik, vagy döngetik falait ! Bár értenők meg mindnyájan, hogy mindnyájunknak szól a Miatyánk könyörgése : jöjjön el országod. Ime az Isten országát mindnyájan építjük. Ne rontsuk, k. h., hanem építsük. Ne vesszen el miattunk egyetlen egy lélek sem ; ne lássa az Úr Jézus bennünk az ő országának ellenségeit, verejtékének és véres munkájának elrontóit. Isten ments ! Sőt amennyire tőlünk függ, segítsük őt ; működjünk közre vele ; szegődjünk hozzá : akkor az epifánia csillaga nemcsak a mi szívünkbe, hanem sok más nép és nemzet lelkébe fog behatolni s teljesedik majd az írás : *Et ambulabunt gentes in lumine tuo et reges in splendore vultus tui. Fiat, fiat ! Úgy legyen !*

III. Az egyház katholicitása.

(1902)

K. T. U. ! Az Úr Jézus környezetében minden beszél ; csak meg kell érteni nyelvét ; beszél a jászol, a barlang, az éj, a tér ; hasonlóképen az eseményeknek is, melyek a jászol körül lefolynak, mély jelentésük van. Hogy az isteni Megváltót a Boldogságos Szent Szűz fogadja és imádja, hogy a Szent Szűz imádását a pásztorok tisztelete s hódolata váltja föl, ez különös és bájos fényt vet az isteni gyermeknek hajlamaira. Ez azt hirdeti, hogy az isteni Megváltó, mikor a világba jött, szűzies földre akart lépni s az egész nagy teremtésből a Szent Szűz érzelmeit foglalta le maga számára ; édesanyjának büntelen szépsége kárpótolta őt mindenért ; mit kívánjon még? No és a bűnös emberek közül kiválasztott magának néhány egyszerű, alázatos pásztorlelket.

A mai ünnepnek is csodálatos, mély jelentősége van. A csillag az égen jelenti azt az égi világosságot, mely a magasból jön, hogy a mélységekbe vezessen. Az a csillag, mely besugároz egy világot, jelenti az evangéliumot s missziójának határtalanságát ; a három napkeleti bölcs pedig képviseli a nemzeteket, melyek az isteni Megváltónak hozományát képezik. Mikor ezt a három bölcsét a jászol előtt térdelni látjuk, el kell gondolnunk, hogy ez a katolikus egyház, a «regnum Dei» csirájában, magvában, «simile grano sinapis», mely később terebélyes fává nő ; bemutatott hódolatuk pedig az imádás, odaadás, amellyel a szívek viszonzni fogják az isteni Megváltó szeretetét.

1. Valóban, K. T. U., a mai ünnepnek első jellege az, hogy a katholicitás ünnepe. Krisztus országa, a közönséges, általános anyaszentegyház előre veti árnyékát ; világot felölelő királysággá kell lennie, melyet ez a királyi lélek, az Úr Jézus alkot meg. Ő alkalmas, ő hivatott arra ; hiszen meghódít, akit akar : hatalma mint a napsugaré, ki gyűlölné azt? Azt csak szeretni lehet ; már pedig Szent János írja, hogy ez az a lumen, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Aki az Úr Jézust egyszer látta, az őt el nem felejt ; aki az isteni Megváltót megismerte és szemén keresztül a szívébe hatolt, annak a lelkébe van beírva Krisztus képe kitörülhetetlenül. Igen, mihelyt megismerjük Krisztust, hódolunk neki ; mert kinek hódoljon másnak az

ember, ha nem az Isten fölségének, nagyságának? És ezt tudja Jézus is, s biztos győzelmről: omnia traham ad-meipsum. Szent Pál is hirdeti, hogy minden térd meghajol a Jézus neve előtt az égen és a földön, s így a szellemi hódolat kimaradhatlan. De nemcsak ezt a hódolatot akarja, melyben valamiképen minden nagy, hatalmas szellem részesül, hanem ő külön akarja a hódolatot a regnum Dei alakjában; királysággá akarja szervezni híveit, melyben megvalósuljon az angyal szava: dabit illi Dominus sedem David, patris eius, et regnabit. Ez intézménybe forrasztja majd a hozományba kapott nemzeteket; ez ország élére állítja majd a földön az apostoli hatalmat, melyről az Úr Jézus mondja: Tibi dabo claves coelorum. S figyeljék meg, hogy hányszor beszél az Úr Jézus az Isten országról, milyen nagy előszeretettel emlegeti; paraboláiban játszik a «regnum Dei»-vel, mint a gyermek az almával. Majd a belső regnum Dei-t érti, majd ennek hüvelyét, az egyházat. Kimutatja szeretetét és sürgős vágyát, mellyel ezt a regnum Dei-t megalkotni kívánja: exito in plateas et vias et compelle intrare huc; testamentuma is ennek a regnum Dei-nek szól: euntes docete omnes gentes. Addig is pedig türtőzteti magát, míg teljesülnek vágyai, míg a világot bejárják apostolai, míg fölépítik az általános anyaszentegyházat; de a gyermek szemeiből kivillan már az öröm, a diadal önérzete, s mikor a három szent királyon pihenteti tekintetét, a «granum sinapista», a mustármagot látja, melyből kifejlődik majd a katolikus anyaszentegyház.

Igen, a mai ünnep a katholicitás ünnepe, és a három királlyal ott térdelünk mindnyájan; a nemzetek képviselőikben máris hódolnak és a csillag nyomán várják az apostolokat, akik nem néma szólással, hanem lelkeket felderítő ékes-szólással hirdetik azt, amit a csillagfény hirdet. Eljön majd az idő, midőn az apostoli szó és belső kegyelem megalkotja a minden nép, nyelv felett álló szellemi, lelki birodalmat.

Ennek az országnak kellett katholikusnak, vagyis általánosnak lennie; általánosnak mint az igazságnak, mint az Isten jótéteményének, mint az Úr foglalásának, hol ő az Úr, ő minden. A katholicitás képezi a Megváltónak egyik vonását, szemben a pogány ziláltsággal s a zsidó elzárkózottsággal. A pogány politheizmus zilált volt, a tévely általánosságát léptette a világba, de az a tévely sohasem és sehol sem volt egy. Viszont a zsidókat az igazság elzárkózottsága jellemezte, az, hogy az igazság egy népe, a zsidó népe. A tévely

általánossága és az igazság elzárkózottsága helyébe lépett az igazság általánossága. Előbb hihetett mindenki, amit akart. A költészet volt a pogányságnak teológusa, az csinált isteneket; a helyi kultusznak föltétlen hitet követeltek; hogy a második, harmadik városban mit hitt már az ember, azzal nem törődtek. A zsidóság a faj, a vér, a nemzet vallását ismeri; eredetileg nem térít; sőt nem is szabad nemzetébe fogadnia idegent; szemet hűny a nagy világ baja előtt s azt mondja: ez nem az én dolgom; majd a Messiás gondol rájuk. Mily óriási munka, mily isteni föladat az, a tévely általánosságát legyőzni, s az igazság érvényesülését faj, vér, nemzetiségtől függetlenül biztosítani. Ez történt a katolikus egyházban; ez excesszusa, győzelme volt a szellemnek az elmaradottságnak korlátain; azért nekünk is a szellem az érvényesülését, e legnagyobb világtörténeti vívmányt, mindenek fölé kell helyeznünk, faj, nép, állam, haza fölé. Értelmes teológus, krisztusi gondolkozású férfiú előtt valóságos rossz tréfaszámba megy az ilyen kérdés, hogy mi több: a haza-e vagy az evangélium; a nemzetiség-e vagy az egyház; a vér-e vagy a kegyelem; az igazság-e vagy pedig a nyelv? Ki fog ily dolgokat egymással szembe állítani? Miért kell gondolnunk, hogy az egyiket a másikért el kell hagynunk? Annyi bizonyos, hogy az igazságot nyelv és vér felett, az egyházat nyelv és haza felett kell becsülnünk. Különben pedig ne zavarjuk meg a harmóniát, melyet az Úr Jézus teremtett család, nemzet, egyház között. Mind-egyik dajkálja az ember életét; egy-egy magasabb kiindulást ad szellemének; lépcsőket alkot a haladás fölfelé törő útvonalán, hogy egyikről a másikra érjünk; miért rontanók le az alsóbbat a magasabb miatt? Az igazság apostola sohasem zavarja össze az evangéliumot a nyelvvel és hazafissággal; sohasem hirdeti az evangéliumot oly nyelven, melyet a nép nem ért. Német gyereket nem tanít kátéra tótul, a magyar gyereket nem németül! Derogál az isteni intézmény méltóságának a lényegét a járulékért, a magot a hüvelyért elcserélni vagy elhanyagolni. Nem tölti-e el az embert undorral a «Los von Rom» mozgalom? Nem azért, hogy a katolikus protestánsná lesz, de hogy politikából vallást változtatnak s a legfőbb kincseket a legzavarosabb s legpiszkosabb üzelmeknek játéklabdájává alacsonyítják. Ez visszaesés három századdal hátrább, a «cuius regio, eius religio» korszakába. Az ember subát cserél s vallást cserél a szerint, amint német vagy cseh, osztrák vagy porosz határfákat lép át.

Mily iszonyú elvadulása ez a kedélyeknek, s mennyire pusztulhatott el az emberekben a pozitív hittel Isten iránt s önmaguk iránt való tiszteletük! Ez nemcsak bűn, ez merénylet az emberi méltóság ellen. S ide, ragadja azokat a megtévesztett dühöngőket a faj s a vér iránt való szeretetük; ennyire ragadja a hazafiság a hitben megfogyatkozott tömeget. Nem fontos intése ez ránk nézve, hogy a vallást a politika céljaira, a magyarosítás, tótosítás, németesítés napszámában ne használjuk, s a nemzeti génuszok béka-egérharcát a templomba bele ne vigyük? Az oltár a legszentebb áldozatnak szent köve, a szószék az evangélium hirdetésére szánt hely; lábaink alatt a pokol táton, megtérésre s bűnbánatra van szüksége szkithának és görögnek, magyarnak és németnek. Ezt adják meg a szomjazó lelkeknek: törjenek nekik kenyeret. Jó hazafiak lesznek, ha az apostoli férfiaknak önzetlen, népet mentő, erkölcsnemesítő munkáját és gazdasági kihatásait képviselik. De az oltárnál s a szószéken politikai vagy faji érdeket ne szolgáljanak. Ne ékesítsék az oltárt Magyarországon háromszínű szalaggal, Poroszországban hétszínűvel; az evangélium katholicitását sértik meg ily eljárás által. Kegyetek nem fognak félreérteni. Én nem beszélek haza, nyelv és faj ellen. Ezek előttem szent dolgok, mert az Úristen gondolatait és rendelését látom bennük, s az ember nem tehet okosabbat, mint hogy a rendet megtartja; tartsuk meg hát a rendet; s akkor a faj jeles tulajdonságai az evangéliumot s az evangélium a vér nemességét mozditja elő; *sanctum erit religionis et patriae nomen*!

2. De ez az ünnep nemcsak a katholicitás ünnepe, hanem a katolikus egyházat alakító erőnek, az Isten hívó kegyelmének is ünnepe; ma ünnepeljük meg azt a csodás jelentését az egyháznak, mely nevében, az «ecclesiában» nyer kifejezést. Ecclesia annyit jelent, mint hívás. Hív az Isten, qui vocavit nos, hív a csillag, nyomában járnak a népek. A hívó szótat megtestesülése az egyház; az Úr Jézus az egyház által hív. A csillag még csak néma hírnök, de az apostolok szava elhat a világba; az evangélizáció siet szerte-széjjel: *exit cito in vias et sepes*. Ez kell az Isten országához: apostoli, hívó szótat. A nemzetek képviselte ma mutatkozik be az Üdvözítőnek s viszonzásul apostolokat kér, sok, sok apostolt kér. S Jézus biztosítja a népeket, hogy elküldi apostolait hozzájuk. Érzik ezt a napkeleti bölcsek, s mikor a jászol előtt térdelnek, lelki szemekkel a sötét világot látják, de rajta egyszersmind elsiető, ragyogó alakokat, az apostoli

férfiak őrangyalait. A jászol előtt látják térdelni Szent Pétert, Pált és a többi tizenhármát; látják a nemzetek apostolait, Ágostont, Patrikot, Remigiust, Bonifáciust, Emeránt, Szent Istvánt, Olafot, Kanutot; látják Xaveri Szent Ferencnek és más kínai és amerikai misszionáriusok őrangyalait; azután látják az ima-apostolság híveit, az imádkozó apostoli lelkeket, Szent Terézia izzó lelkét, amint a reformációban elpártoltakért kér s kieszközöl kárpótlásul másokat az egyháznak. Dabo tibi gentes, mondja a zsoltár, s az egyház imádkozik: da nobis animas.

A három király alakja a barlangban izzó légkörben áll, az apostoli lelkek feszültségében. Mennyi erő, mennyi nemes egyéniség, jellem, hősiesség, áldozat, mily hó ima, pihegés, vágy tölti el a jászol környékét; epifánia ünnepén az apostoli egyháznak imája tölti be a földet a világ megtérítéseért: ó adj, adj Uram apostolokat; sicut misit te Pater, sic et tu mitte alios! Et quomodo praedicabunt, nisi mittantur? Apostol annyit tesz, mint kiküldött; hát hogy legyen valaki kiküldött, ha nem küldöd őt? Apostoli lelkeket adj, Uram! Az hódítja meg a világot. Ezt az apostoli lelket kell nekünk kérnünk az epifánia ünnepén! Hogy az epifánia igazán kinyilatkoztatás legyen, mutatkozzék be rajta az isteni Megváltó azáltal, hogy csillagokat támaszt az égen, vagyis apostoli férfiakat; mutatkozzék be azáltal, hogy ragyogó lelkekben tüzet, lángot gyújt, mutatkozzék be azáltal, hogy hideg szívünket a lelkek szeretetével izzítja át. Az apostoli férfiakat mindenkor a lelkek szeretete jellemezte; átérezték, hogy az Isten is szereti a lelkeket, szereti kimondhatatlanul. Die Gleichheit der Seelen vor Gott, dieser Sprengstoff, dieses Dynamit — mondja Nietzsche. A régi világot ez a meggyőződés vetette szét, a meggyőződés, mint a kereszténység hirdette, hogy a lelkek Isten előtt mind egyformák, és úgy szereti őket, hogy a szívét is odaadja értük s mindegyikét külön-külön szentséges vérén akarja melengetni, lelkével éltetni, testével táplálni; velük akar egyesülni, mindnyájukat corpus Christivé változtatni. A legutolsó lélek annyit ér, mint a király lelke! S mindegyikért annyi áldozatot kell hozni, amennyit Krisztus hozott. Azért az is igaz, hogy az apostoli szellem borzasztó nyomokon jár; azon az alomszalmán és fővényen vérnyomokat látok! Alighogy megjelent az Úr s hívja a népeket, máris vér folyik; de mennyi vér! Mennyi vértanúnak bíbor-tógas alakja merül föl a látóhatáron; mennyi véres harcot vívnak a történelem távlataiban!

Látom az albigensi, a huszita harcokat ; látom a németalföldi, az angol üldözéseket. Borzasztó ; semmiféle hatalom sem ontott annyi vért, mint a szeretet hite ; semmi sem kínoztatta az embereket annyira, mint a boldogság, az üdvösség reménye. Dehát a kisedet ontja-e a vért? Vagy a világ? Herodes, a kegyetlen, önző, koronás bűn, a hatalomvágy, a kéj- és kincsszomj, a gyűlölet, az elfogultság, a fanatizmus : ezek ontják a vért ; azok pedig, akik hisznek és remélnek, azok az áldozatok. De áldozataik a legnagyobb kincset keresik, s azt óvják meg az emberiségnek. Ők szenvednek, nem mert gyűlölnék, hanem mert szeretnek !

Szeressünk tehát, k. t. u., szeressünk vérig, hogy az apostoli szellem erejében, a vértanúk szeretetével meghódíthassuk a világot. Nekünk a három királlyal és a három király által képviselt népek érdekében egyre a kegyelmet kell kérnünk, hogy adjon az Úristen apostoli buzgalmat. Álljunk mindig a katolikus igazság szolgálatába, szeressük mindig az emberi lelkeket s törekedjünk meghódítani a világot abban a kis körben, melybe a Gondviselés állít : akkor részünkről megtettünk mindent, amit tehettünk, s bizonyára befolyunk abba a hódító hadjáratban, mely az Úr Jézus szent nevét vér- és életáldozat árán is fölmagasztalni akarja.

IV. Apostoli szeretet és buzgalom.

(1903)

K. T. U. ! Hogyan álmodhatott egy hívő zsidó réges-régen a Messiás életéről? Hogyan képzelte el magának azt a hatalmas imperiumot, amely kiterjed tengertől-tengerig, amely összefoglal népeket, nemzeteket, amelyben Tarzis és Szába a kis Messiásnak lábanyomát csókolják, mint a zsoltár mondja? E ragyogó képeket színezhette színekkel, melyeket a prófétákból meríthetett. De valljuk be, a kép, melyet magának alkotott, nem felelt meg a valóságnak. A valóság és a kép úgy viszonylanak, mint az igazság és a tévely. Pedig a Messiásnak mégis csak jár imperium, és a mai nap a három szent királynak bemutatkozása ennek az imperiumnak lefoglalása. *Primitiae gentium*, a nemzetek zsengeje mintegy kis csokorban át van adva a Messiásnak. *Dabit tibi gentes in haereditatem*, nemzeteket kapsz örökbe. S mégis azok a bámulatos bepillantások, melyeket a szentírás nyit meg előttünk a nagy, világhódításra készülő Messiásnak lelkébe, azt látszanak

mutatni, hogy neki az imperium nem kell. Nem kell neki semmi, ami által a világot meghódítaná; nem keresi, sőt visszaautásítja az uralmat. Mindezt neked adom — mondja a kísértő. Légy cészár, — ismétli — mindezt neked adom. Jézus feleli: nekem ez nem kell. Légy cészár, csak úgy lehet világot hódítani, lépj azoknak a nagy hódítóknak nyomába, kik eddig uralkodtak, és terjeszd ki egyházadat erővel, joggal, politikával, hatalommal. Mert hogyan hódoljon a tömeg? A tömeg urat keres. Ül a nyakára, és hódol neked. Halld, mit kiabál a tengeren túl: Panem et circenses! és egy vasmarkot hozzá. Mert az embernek a szabadság nem való; az ember örül, ha ettől a végzetes kiváltságtól megszabadul. Nézz oda át, ott látod típusait a hatalomnak s a tömegnek. De az Úr Jézus azt mondja: nekem ez nem kell. Adj neki kenyeret, — hangzik ismét a kísértés — ha kenyeret adsz neki, elveheted szabadságát is. Ha el tudod tartani a nemzeteket, rabszolgáid lesznek. Ne törődjél mással, ne adj nekik eszméket. Mit eszme? Adj kenyeret! De az isteni Megváltó azt mondja: erre az útra nem térek. A kenyér hozzáadatik nektek. Még valamit, — folytatja a kísértő — a tömegnek imponálni kell, csinálj csodákat. Ha fellépsz a te nagy, hatalmas egyéniségeddel, elbájolod, elbűvölöd őket; meglátod, hogy lábaid elé feküsznek. Azért ne beszélj, hanem menj fel a templom tetejére és szállj le. Az Üdvözítő azt mondja: Nekem ez sem kell. De hát mi kell neked, Filius hominis? Szabadság kell; a haja szálát sem görbítem meg senkinek. Engem az emberek szeressenek. Senkinek sem adok enni azért, hogy nekem szolgáljon; legyen szabad, mint én.

Belépett az isteni Megváltó mint az ember fia, szeretetet, szabadságot, méltóságot hirdetett és birodalmát ez alapra fektette. Ha csinált is csodát, szinte megbánja már, mert «signa sunt propter infideles». Az ő hatalma az igazság és a tiszta, meleg szív, amelynek sugárzását megérzi, akinek szíve van. Én ugyan csinállok csodát, mert Jánosnak is azt felelem: caeci vident, de nem a csodának imponáló hatalma miatt, hanem az én imperiumomnak bemutatkozására, hogy lássák, hogy az evangélium igaz s boldogító hatalom. Holtakat feltámasztok, de csak azért, hogy mutassam, hogy életet teremtek belétek. Elevenítő erőt árasztok; aki lélekkel megérint, az feléled és engem megszeret. És, k. t. u., ez a dicsősége az evangéliumnak. Mert az evangéliumnak nem kell jog és erőszak. Az egész Hegyibeszéd leheli a nemes, szabad emberiséget. Amit Szent Pál későbbben mond: Regnum Dei iustitia,

pax . . . et gaudium. Hol van ez? Ott ül a hegyen s elmondja a nyolc boldogságot. Jog, erőszak, imperium előtte nem jön számba; az Úr Jézus úgy megy végig a világon, hogy szinte fel-emeli ruháját, hogy ezekkel a különös, az embereket «boldogító» hatalmakkal érintkezésbe ne jusson. Kell-e adót fizetni? Mutassatok egy dénárt! Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, Istennek, ami Istené! A fő dolog az, hogy ti azt az új világot, új országot ne a császárnál keressétek, hanem keressétek önmagatokban. Regnum Dei intra vos est. Hogyha én kérdezem, mik azok a hatalmak, melyek a Messiás új imperiumát, a próféták által megjövendölt országot meg fogják alapítani: szeretet, lángoló buzgalom, nemes emberiség, mindez átszőve az Isten kegyelmével, mert természetfeletti rendben állunk.

Valahányszor az isteni Megváltó fel-feltámaszt a világban egy lelket, mely hódít az ő számára, valahányszor az anyaszentegyház köpűjéből kiszáll egy új raj, mely szárnya alatt viaszt és ajkán mézet hord, mindannyiszor észrevesszük, hogy a világot ezen régi program alapján akarja meghódítani: szeretet. Szeretet, az igazi, őszinte jóindulat, mely az embert fölkarolja és hozzá leereszkedik, mert látja, hogy szenved és nyomorult. Az Úr Jézus gondolja, mely az ő lelkét nyomja, a világ üdvössége; az ő látomása: a tömegek pásztor nélkül. Ezek közé a tömegek közé lép minden apostoli lélek, mert a világ elsősorban lélek szerinti nyomorúságban szenved. És a lelkeket emelni neki másnak nem lehet, csak a lelkeket megbecsülő, az embert tisztelő szeretetnek. Csak az a szeretet van oly finom, hogy minden szenvedésnek jajja százszorosan visszhangzik szívében; csak az a szeretet van oly érzékeny, hogy mikor a kezét kiterjeszti, nem töri le a lélek fakadásait, hanem óvja azokat. Csak ez a szeretet van hivatva, k. t. u., hogy az embereket mentse, emelje, tanítsa, öntudatukra ébressze. Emelni embert, ahhoz finomság, ahhoz mértéknélküli szeretet, áldozatkészség kell; ahhoz türelem, kitartás szükségeltetik. Ezt az erkölcsi erőt csakis a szeretet adja. Később látjuk, hogy a szeretet lehül, s az erő lép nyomaiba; a jog, mely mindig alkonyodását jelenti a szellemnek. Először jártak az emberek templomba szeretetből, és nincs törvény. Később járnak az emberek törvényből: halálos bűn, ha valaki nem megy templomba. Ez a szeretet alkonyodása. Először járulnak az Eucharisziához törvény nélkül, később járulnak törvény alatt kényszerből. A kényszer, a törvény kényszerét értem. Ahol a törvény és a jog fellép, ott a szeretetet gyámolítani akarja, de tulajdonképpen nincs szerencséje benne!

Csináljanak, k. t. u., az anyák számára törvényt, hogy kell a gyermeket nevelni, vége van az emberiségnek. Mihelyt az anyai szeretetet kodifikálnák és azt mondanák : az anya, ki ezt nem teszi, megbüntettetik, egy képtelen világba lépünk. Ha mi kodifikálnók az apostoli szeretetet : a papnak ezt kell tenni, akkor az egyház gyász-korszakát élné ! Krisztus nem erőszak és kényszer által, hanem a szeretet által győzött ; a buzgóságnak, a szeretetnek nincs mértéke, nincs törvénye és nincs határa. A szeretetet leírta Szent Pál a korinthusi levélben és magáról azt mondja, hogy dajka lett és nem prétor. Itt-ott hivatkozott apostoli hatalmára, de nem azzal hódította meg a híveket, hanem apostoli szeretetével.

A szeretettel egyesítenünk kell az apostoli buzgalmat. A szeretet lágy, a buzgalom erőt húz bele. Minden apostolnak égnie kell. Mi a mostani felfogás szerint hajlandók vagyunk a szeretetet mézesnek, lágynak képzelni. Ez a gondolat téves, mert egyoldalú. Az igazi szeretet erős, szívós, tüzes, kitartó. Ez az apostoli erő hitből és reményből táplálkozik. Hitből, mert látja, hogy hová jutnak a lelkek ; reményből, mert reményli, hogy az örök életbe juttatja őket, ha kitartó lesz. És ez a két sark hordja magába akasztva az apostoli buzgalomnak lendítő-kerekét. És nemcsak hordja, hanem tényleg lendíti folytonosan. Az Úr Jézus maga jöllehet szeretettel akarja meghódítani a világot, magáról mondja : Ignem veni mittere in terram. Én tüzet gyújtottam, de akarom, hogy a tűzből tűzvész legyen. Szikrákat szórtam, de akarom, hogy minden szikra lobbot vessen. Az Úr Jézusnak az apostoli buzgalomban legsikerültebb tanítványa, Szent Pál, ezen a nyomon jár ; szenvedélyt áruel, mikor lélekről beszél. Akár ő maga is kárhozzék el, csak az emberek el ne kárhozzanak. Folytonos kínban van, ha arra gondol, hogy testvérei elszakadnak tőle. És a szentek később mind olyan energikusan lépnek fel, küzdenek, szenvednek, belesántulnak mint Jákob látomásában a küzdő, de mindegy ; csak áldás legyen harcaikon ! Végleg győznek majd, de csak mikor áldás lesz. Ezt az apostoli buzgalmat két forrásból meríthetjük : a pokolból és a mennyországból. Miután megismertük a lélek értékét, ez az ismeret egy mély-séges, titkos erőnk, erjesztőnk, mely egész életünket átjárja. Erő, mely folyton nyomunkban van, minket pihenni, lemondani nem enged. Az egész ember bele van állítva abba a nap-számba. Nem egyik-másik tehetsége, hanem egész egyénisége, nem hivatalos órái, hanem egész élete. Vos estis sal terrae, vos estis lux mundi. Az egész egyéniség dolgozzék a hivatás-

ban. Meg kell arról győződünk, hogy az embereket másképp meg nem téríthetjük, mint ha az evangéliumot, az Úr Jézus kegyelmét mi magunk leheljük. Hogyha azt a békét és örömet, melyet mi magunk átélvezünk, mások szívébe fektetjük ; ha a boldogító erőt, azt a megkoszorúzott iustitiát először saját magunkban kifejezzük, hogy lássák bennünk Krisztust és a szerint engedelmeskedjenek ; ha ezekkel a gondolatokkal lépünk fel, mindenesetre hódítunk. Aki nem él apostoli módon, lehetetlenség, hogy Krisztus szellemében működjék. Mert az ilyen a világi nagyravágyásba s abba a belső ellentmondásba esik, mely a tett és a szó között, önmagunk és az evangélium között van. Leszünk az evangélium olvasói, de nem a lelkek szabadítói. Gyöngé, jellemtelen, önző emberek leszünk. Mindig a földet s a földieket keressük. Hej, ez nem Krisztus apostolsága !

Azt mondta egy híres, középkori apát, Szent Ferenc egyik előhírnöke : *Quid verus monachus aliud in terra suum reputat, nisi citharam?* Mi kell egy igazi barátnek más, — a barát alatt érti az akkori felfogás szerint Krisztus követőjét — mi kell egy Krisztust követő léleknek egyéb, mint egy citera? Mi kell egy a Krisztust szerető léleknek más, mint a belső harmónia, mely bennünk énekel. Mi kell más, mint mélységes átélése Krisztus szellemének. És mikor Szent Ferenc kiküldte második világhódító útjára tanítványait, nem adott nekik mást, mint : békét és örömet, citerát. Énekeljétek el az én énekeimet és meghódítjátok a nemzeteket. Érezze ki a világ, hogy harmonikus lelkek, hogy egész emberek vagytok. Érezze ki a világ, hogy lelkekben az evangélium oly bűvös-bájos világot teremtett, mely teljesen kielégít. Lehetetlenség, hogy ily lelkek nyomaiban ne járjanak az emberek. Tehát, k. t. u., nagy szeretetet, apostoli buzgalmat s mindkettőt összefoglalva azt a citerás, harmonikus, nemes emberiséget kívánom Önöknek, melyet az evangélium beleállított a világba és amelyről az Úr akarja, hogy másokon úgy kihasson, mint a só s a világosság a testekre, hogy hódító erő legyen, mely az Úr Jézus számára megnyerje a lelkeket.

V. Eljött-e Isten országa?

(1905)

«A nemzetek a te világosságodnál járnak» (Izai. 1, 61).

Úgy látszik, hogy a három királynak fölvonulása nem illik bele az evangéliumnak egyszerűségébe. Ha látom azokat a tarka ruházatú embereket, a szőnyeggel borított tevéket, a selymes-aranyos nyergeket, aggodalom szállja meg lelkemet, vajjon ez a menet eltalál-e az istállóba? Nem akad-e fönn az egyszerűsége és szegénysége, mely a világgal mégis csak ellenkezni látszik? Nemde éppen a kegyelemnek története tele van botránnyal, és az Úr Jézus maga mondja: *«Boldog ki meg nem botránkozik bennem»*. Boldog, aki eltalál hozzám, aki az Istent nem kevesli az emberi fönségben, akinek az egyszerű nem szálka szemében. Boldog, aki fölfogja azt, hogy az Isten mikor megjelent, gazdaságban, fénnel, pompával övezve meg nem jelenhetett... Aztán hogyan illik a betlehemi csendbe Jeruzsálem megháborodása? A kaján Heródes tekintete ráesik Betlehemre, s Jeruzsálem melegen érdeklődik; úgy látszik, valóban teljesül a próféta szava: *Kelj föl... Jeruzsálem! «Emeld föl szemeidet... és szemléld: mindezek hozzád gyülekeznek és fiaid messziről jönnek és leányaid lávólól indulnak»* (Izai. 1, 63.). De a következő pillanathban látom, hogy nem a prófétának szava teljesül, hanem hogy Jeruzsálem azért kel föl, hogy a Messiást halálra keresse. Csupa ellentét.

Elvonul a fényes menet és leborul a kis Jézus előtt; akkor meg a szentírásnak más lapjain ütődik meg és akad fönn tekintetünk és sejtjük, hogy ezt jelenti tán az a másik szó: *«A nemzetek a Te világosságodban járnak»* (Izai. 1, 61.). Meglehet, hogy ez a menet, a nemzetek jelmezes fölvonulása, előképe az egyház katholicitásának, amely megtöri a zsidók vallási egyeduralmát, és a három királyban mutatja be a népek hódolatát. Nyolcszáz évvel Krisztus előtt mondta ezt a próféta, Krisztus után pedig már 1904 év mult, mindössze 2704 év; sok idő, ugyan hát teljesült-e már az a nagy szó: 1. hogy *a népek a te világosságodban fognak járni?* És 2. *mit kell tennünk, hogy ez beteljesedjék?*

1. Igaz, hogy Európa és a világot vezető nemzetek tényleg mindent az evangéliumnak köszönhetnek. Sokszor tombol ugyan a szenvedély viharja Európa fölött s néha az ész istennőjét állítja az oltárokra, hanem ez csak pillanatnyi

megzavarodás, olyan felhőféle, amely nem is vonul el a földön, csak az árnyéka esik a földre ; néha úgy látszik, mintha a szenvedélyek kitörései szét akarnák szedni a keresztény műveltségnek termőföldjét és lávával elborítani a világot, néha magát a kalendáriumot meg akarják változtatni s az emberi gondolatoknak új árkokat vájni ; azonban csakhamar látjuk, hogy az eseményeknek és gondolatoknak folyása visszatér régi medrébe. Az emberek s a nemzetek egy felsőbb egységbe, a hit és szeretet egységébe iparkodnak ; vannak közös mozgalmak, melyeknél fogva az egész világot akarják kereszténnyé tenni és jöllehet sokszor az ipar bálványképeket gyárt jó üzlet reményében, máskor kivonul Európa hadserege és tengeri páncélos szörnyei, hogy a kereszténységet védjék.

Tagadhatatlan, hogy a világ homlokán a kereszt ragyog, és a napkeleti bölcseket vezető csillag sugarát nem lehet onnan letörölni. Mégse vagyunk hajlandók valami nagy lelkesülésbe kitörni, mikor olvassuk a próféta szavát : És a nemzetek a te világosságodban járnak. És miért? Azért, mert hiszen ha csak a számot nézzük, nemde az emberiségnek mily rengeteg része nincs bent a Megváltó világosságában? Ha végigtekintünk Ázsián, látjuk, hogy a pogányság fönt belefagy a jégbe, lent pedig Afrikában megsül a naptól ; látjuk, hogy Ázsia többi részét a szakadárság és az 1500 éves eretnkség árnyéka borítja ; látjuk, hogy magában Európában mennyi az eretnek, a tévtanító, és hogy a hitetlenség hány szívből tette tönkre és változtatta sötétséggé a Messiás világát. Látjuk, hogy magában Európában is az epifánia csillaga majd kigyúl, majd pedig végleg kialszik ; vannak felhők, melyek ezt néha teljesen elborítják. Ha a pogányságra tekintünk, ott van Elő- és Hátsó-India az ő pagodáival, Kína sárkányai, a szigetek bálványai. Hány ember bujdosik még az epifánia csillaga előtt ! Igaz-e tehát, hogy az egész világ imád téged : *«Minden nép eljön és hódolni fog neked, s a szerencsének előlled a földet nyalják mély hódolatuk jeléül.»* Valóban nem. Megszáll minket a hitnek nehézsége, érezzük ennek a kérdésnek keménységét, és az ember várakozó szemmel néz az égre s kérdezi, mikor lesz ez?

Még nagyobb lesz a nehézség, ha elgondolom, hogy a szentírás maga mondja, hogy az Isten többet nem tehet, hogy az Isten mindent folyó pénzzé, eleven erővé váltott ki, hogy az Isten minden hatalmát és erejét befektette, hogy nagy művét megvalósítsa, hogy az Isten emberré lett, igazsága evangéliummá, jósága irgalmas szeretetté, hatalma emberi buzgósággá, befolyása kegyelemmé ; összes terveit, azoknak

kivitelét, mindent emberivé változtatott, hogy azáltal oda-férkőzzék a szívekhez és meghódítsa a világot. Ime, k. h., hát mit csináljunk ezzel az óriási nehézséggel? Magában a nehézségben megvan a megoldás. Ember lett az Isten, következésképp embereknek kell az isteni tervet megvalósítani. Apostolkodni kell, hogy mielőbb megvalósuljon az ő országa.

2. Emberi testet öltött az Isten, emberi kezei vannak, emberi ajakkal szól, emberi szívet vett, az Isten már szinte nem létezik, minden emberi lett; az Istennek légiói elmaradtak — «tizenkét légiót kérhetnék az Atyától, egy légióval tönkretelhetném az egész világot». De az angyalok légiói nem jöttek le, egy-egy angyal föltűnt a macchabeusok harcaiban, hogy az ütközeteket eldöntse, de a Krisztus szellemi harcaiban nem lépnek föl; tizenkét légió angyal helyett ott van a tizenkét apostol. Ezek az ő légiói, az ő hatalmi, ereje, mellyel meg akarja hódítani a világot. Az emberi buzgóság építi, emeli országát.

A mi nehézségünk következőleg így oldódik meg: Az Isten az ő tervét, a világ meghódítását, a nemzetek hódolatát megszerzi magának az emberek által. Azt kérdezhetjük, hol van az Isten országa? hogy lehet az, hogy az Isten országa oly gyenge és gyatra? Az Isten országa bennetek van. K. H., rajtatok múlik, ha gyatra, rajtatok, ha erős. Azt mondjátok, miért nem tér meg a világ, hogy van az, hogy a prófétai szó nem teljesül? De hát miért nem lesztek apostolokká, miért nem mentek szét hirdetni az evangéliumot? Nemde Krisztus mondta: *«Menjetelek, tanítsatok minden népeket; ha nem mentek, nem fognak a népek hinn»*. Azt mondjátok, hogy van az, hogy az Isten országa, az Isten ereje keresztül nem tör a hitetlenségen és nem változtatja virágoskertté a kötörmelékes, omladékkal és rommal fedett világot? Miért van az, hogy a hit és erkölcs nem bír az erkölcstelenséggel? Megmondta a szentírás: Azért, mert ti az Isten igazságát igazságtalanságban lefoglaljátok. Miért van az, hogy az a sok ezer szentmiseáldozat láthatólag nem gyümölcsözik? . . . Mert kevés, gyarló a mi hitünk. Hogy nem jön el az Isten országa, hogy nem sétálnak a nemzetek Krisztus világosságában, csak rajtunk fordul meg, mert nem apostolkodunk.

Mindannyian apostolok vagyunk. Apostolkodnunk kell. Keresni kell Krisztust, keresni kell nagy városokban, keresni kell falun, hegyen, völgyben, sivatag és erdőségekben . . . Hirdetni kell őt az élet Betlehemjének útján. Másoknak is meg kell mondani, hogy megjött, hogy köztünk van, hogy

várja, hogy betérhessen szíveinkbe kegyelmével... De hát, hogy apostolkodjam? mit csináljak, hogy eljöjjön az ő országa? — kérded.

Apostolkodjál otthon. Ez az első ország, amit meg kell hódítanod. Van férjed, szorítsd imára, templomba-járásra, tisztességes életre. Van feleséged, ápolj benne az erkölcsös hitet... És a gyermekeid? szolgálád? hivatalbeli alattvalóid, jóbarátaid, ismerőseid...? Jaj, mennyi ország, amelyen még nem Krisztus uralkodik!

Apostolkodjál az életben. Apostolkodjál a sajtó útján, hogy elterjedjen az igazság, hogy az emberek Krisztus világosságában járjanak. Ne olvass, de másnál se hadd szó nélkül az olyan olvasmányt, amely Heródes álnokságával Krisztus ellen tör. Legalább hónaponként szánj bizonyos összeget jó olvasnivalókra; ha elolvastad, add tovább.

Apostolkodjál az irgalmasság terén. Ó azok a betegek, elhagyottak, árvák szintén Krisztus országa akar lenni. Légy te azoknak szomorúságos napjaikban vezérlő csillaguk. Vezesd őket Krisztushoz, hogy imádkozzanak, hogy kérjenek, hogy Krisztus betérjen bűnbánó lelkökbe és megvigasztalja őket. Támogasd a Szent Vince, Jézus szent gyermeksege, Óltár-egyesület, Regis szent Ferenc, a Szalézi társulatokat stb.

Hát még a munkások között mennyi tennivaló van! Mennyi lélek, de mennyi megtévelyedett lélek! Mikor a napkeleti bölcsek az úton haladtak, ők maguk hirdették, mi járatban vannak. Talán munkában buzgólkodókkal is találkoztak az útfélen. Ha nem szólnak nekik, nem tudták volna meg, hogy megjött a Krisztus. Ember, a te kezéd a munkára teremtetett, azaz hogy munkásságod üdvözítsen... Látod, Krisztus már megszületett, itt van a Krisztus, aki várja, hogy háborgó, elégedetlen, panaszos szíveddel fölkeresd. Nem a nyolcórás munkaidő, sem a fizetésfölemelés, se a vagyonfelosztás, avagy az oltár és trón romlása nem elégíti ki szívedet. Azok a napkeleti bölcsek az aranyat odaadták Krisztusnak. Krisztus elfogadta az aranyat, de a mirhát, a szenvedést is, és békességet adott szíveikbe. Nem fölemelt fenyegető öklökkel, de imádkozó kezekkel jön el Isten országa, jön a szocialista szívekbe a Megváltó... Ebben az értelemben, így apostolkodjál. A gyár, a műhely, a munka dohos, bűzös levegős pincéi is Isten országa, szentséges vérrrel megváltott lelkek vergődnek, kínlódnak ott; mutasd meg nekik az utat Betlehem felé.

Apostolkodjál szűnös-szüntelen... Apostolkodjál úton-

útfélen . . . Ne bízd azt az egyház szolgálaira, a papokra csupán . . . Lásd, a zsidó főpapok kikeresték, el is mondták, hol a Krisztus — de a betlehemi úton a napkeleti fejedelmeken kívül a pásztorok jámbor serege is járdalt . . .

Nemcsak az apostolok, de tanítványai, sőt az első keresztények is apostolkodtak. Tanítottak, hirdették az Igét s nemcsak imádkozva kérték: hogy jöjjön el az ő országa. De ugyancsak hozzáláttak, hogy eljöjjön . . .

Ez a munkálkodás a kamatja annak a megbecsülhetlen értéknek, amely a Fiúisten emberré-levésében nekünk adatott. Nekünk egyenkint adatott abból a nagy kincsből: Jól kamatoztassuk s ne kössük keszkenőnk csücskébe, félvén, hogy valamit elvesztünk abból . . . Rajtunk áll tehát, hogy minden nép és nemzetek az ő világosságában járjanak . . . Csak rajtunk, és senki másan.

Ó, tehát tárjuk ki a szívünket, feszítsük ki a lelkünket, acélozzuk akaratomkat a nagy feladatokkal szemben. Az epifánia csillaga ragyogtassa előttünk a buzgóság szükségének belátását és indítson arra, hogy amilyen igazán kívánjuk az Isten országát, amilyen őszintén imádkozzuk: jöjjön el országod, éppen olyan őszintén adjuk rá lelkünket; legyünk buzgók saját tökéletességünk előmozdításában; legyünk apostolok, fáradhatlan apostolok. Ezen buzgóságunk lesz az a feszerő, amely a világot mozgatja; saját lelkünk bensőségéből fognak más lelkek élni, és az evangéliumnak világossága azáltal gyullad ki más lelkekben, ha először bennünk vált világossággá. Akkor a nemzetek csakugyan az ő világosságában fognak járni. Istenem, milyen nagy e földadat! Nemde, nyugodtan zárom le szemeimet, ha az az öntudat édesíti végső pillanataimat, hogy sok léleknek szemeit nyitottam meg az epifánia világosságának. Amen.

Vízkereszt utáni 1. vasárnapra.

I. Az áhitat lelke.

(1898)

A vallásos lelkeknek egyik legkedvesebb menhelyük a názáreti szent ház, s az evangélium elvezet minket e szent házba, hogy élvezzük csendjét, békéjét, bensőségét, áhitatát; kiváltképp pedig szemeink elé állítja e háznak kedves gyermekét, az Úr Jézust. A názáreti ház, mikor ezt a gyermek Jézus:

benne megpillantjuk, s körülötte a Szent Szűz boldogságát sugározni s Szent József édes gondjait megpihenni látjuk, olyan, mint egy gyöngyház, s e gyöngyháznak gyöngye a gyermek Jézus. Csoda-e, ha e házba lépve, megszállja lelkünket az áhitat, az imádás, a szív megnyugvásának kegyelme? Csoda-e, ha itt kezdjük megtanulni s becsülni a világtól elvonult életnek isteni értékét? Ha érzékkel kezdünk bírni aziránt, hogy nagyobb a boldogság az egyszerű, szerény, munkás életben, mely Jézus, Mária, Szent József társaságában Istenért folyik, mint a világ nagyzásában, mely elérhetetlen s tűnékeny boldogság után uszítja az embereket, hogy azután megcsalódva még keservesebben tengődjenek? Álmodozásokkal, hiú reményekkel, sopánkodással tölti el a szíveket, s azalatt elfordítja szemeiket az egyedül biztos, Isten szíve szerint való s boldogító életmódtól ; mindig azt keresteti velük, amijük nincs s megakadályozza őket, hogy elvonultságban, igénytelenségben, alázatban, szerénységben megtanuljanak boldogan élni. Ime, nézzétek az Isten életét a földön ! — azt kiáltja felénk a názáreti kis ház — emberek, jöjjetek ! Megmutatja nektek maga az Úr, hogy mikép kell élni szalmazúpos, nádfedeles házakban, gyaluforgács és fűreszpor közt ; szerény, polgári ruhában, kenyér és egyszerű koszt mellett s mégis boldogan, kimondhatlanul boldogan, az egész mennyországot hordva a szívben.

Ennek az imádandó, csodálatos életnek én ma csak egy vonását tárom elétek, azt, hogy e házban úgy éltek, mint akik érzik, hogy az Isten van köztük, hogy vele beszélnek, szenvednek, dolgoznak ; azt a vonását annak az életnek, melynél fogva úgy éltek, mint akik Istenhez közel vannak, az ő körében és közelségében s vele való egyesülésben tesznek-vesznek, dolgoznak, söpörnek, főznek, esznek, szenvednek ; ami miatt megvalósult e házban a szentírás szava : ecce habitatio Dei cum hominibus, ime itt lakik együtt az Isten az emberekkel s az emberek az Istennel.

K. H. ! miféle élet fejlődik ki az Istennek oly közvetlen közelében, különösen, hogy mint érez az olyan ember, azt akarom ma nektek kifejtteni.

Az Istennek a közelsége a gyermek alázatos félelmét, de ugyanakkor bizalmát is fölkelte az emberben. Közel van hozzám az én Uram, mondja magában az ember, enyém s hozzám tartozik ; nem idegen velem szemben, hisz nálam van, egy födél alatt lakik velem ; igaz, hogy Uram, Teremtőm s Istenem, s azért mély tisztelet s imádás jár neki ; de velem

osztozik mindenben, ő küldi rám a bajt s az örömet s mindenben javamat akarja : tehát Atyám. Istent atyánkul nézzük, a Boldogságos Szűzet anyánkul, a szenteket idős s dicsőséges testvéreinkül, s amint nézzük, úgy bánunk is velük, úgy érezünk velük.

Ezt a lelkületet kegyeletnek hívjuk, pietásnak, s a Szentlélek hét ajándékai közt magyarul az áhitat lelkének és adományának nevezzük. Az áhitatnak ez a lelke, az sugárzik ki az Istennel egyesült lélekben ; az volt a gyermek Jézusban, Máriában s Szent Józsefben. Mi tehát az áhitat, mi a kegyelet? Ahelyett, hogy száraz szavakban elmondanám, inkább föl-sorolom azt, hogy mit tesz az, aki áhitatos és kegyeletes : Az először Istent Atyjának nézi, vele gyermeki módon érintkezik, parancsait gyermeki lelkülettel s készséggel megtartja ; másodszor : a Szent Szűzet anyjának, a szenteket testvéreinek tartja és tiszteli ; harmadszor : az egyház iránt úgy viseltetik, mint szülői háza iránt, ahol atyja, anyja, testvérei laknak ; negyedszer : a vallás s istentisztelet minden gyakorlatát nagyra becsüli s szereti, hiszen ezek az ő szülői házának, az ő otthonának szokásai, s azért kedvesek neki ; ötödször : felebarátjaiban küszködő testvéreit látja, akik a szenteknek, az idős testvéreknek nyomaiban járnak, s azért irántuk jó, testvéri indulattal viseltetik s őket szívesen segíti ; nem néz rájuk gyanakodó, kaján, irigy, gyűlöletes szemmel, hiszen otthon a testvérek nem szoktak így viselkedni egymás iránt !

Ime így tesznek azok, kikben megvan az áhitat lelke. Sokan, mikor áhitatról van szó, imádságot értenek alatta ; ájtatos embernek hívják azt, ki szívesen és sokat imádkozik, ki a templomba gyakran jár ; de ezek a gyakorlatok csak jelei az áhitatnak ; maga az áhitat abban áll, hogy valaki Isten iránt bensőséggel, otthonossággal, gyermeki kegyelettel viseltessék. Istennel lenni, Isten közelségét érezni, szívben-lélekben valamikép mindig vele összeköttetésben lenni, reá többször s könnyen, szinte felé húzódva gondolni : ebben áll az áhitat kegyelme.

Siessünk a szentekhez, k. h., hogy megtanuljuk tőlük is az áhitat szellemét. Ők otthon voltak a názáreti házban, s azért értenek hozzá, hogy mily szellemet lehel az a szent ház, s mily lélekre kell szert tenniök azoknak, kik házaikból názáreti szent házat, családaiukból szent családokat akarnak varázsolni.

Emberek ! Testvérek ! — így szólunk ők hozzánk — Isten a mi atyánk s testvérünk lett, hát viselkedjetelek vele

szemben úgy, mint atyáttal és testvéreikkal. Ő akarja hogy szeressétek őt ; hát ne fojtsátok el szíveiteket, hanem nyissátok meg egészen, teljesen, s járuljatok hozzá úgy, mint mi. Nézzetek ránk ; mi szívünk minden érzelmével járulunk hozzá, könnyeinkkel, fohászaikkal, gondjainkkal, nehézségeinkkel. Engesztelhetitek, sírhattok előtte, panaszkodhattok . . . ő lévén a szív alkotója, szeretetét elsősorban a maga számára kívánja. Azután ott van Krisztus Urunk s az ő csendes otthonai, a tabernakulumok az oltáron. E csendes, hallgatag hajlékok felé vonzódunk ; az oltárszekrény ajtaján hallgatózunk, s mikor a szentmisében föláldozza magát, hogyha csak tehetjük, oda sietünk. Vagy tán nem tudjátok, hogy mit kell tennetek, mikor azt mondják nektek : Nézd, itt az Isten, itt lakik, itt imádkozik érted s helyetted? Hát van-e szív benned? Vagy miféle száraz szívacs van ott szíved helyén, ha ez igazságok nem melegítik föl, ha nem vonzanak s nem tesznek téged alázatos, bízó, vonzódo gyermekké !

Igen, k. h., az áhitat kegyelme a szív virága ; ne tiltsátok meg a szívnek, hogy ne nyíljék. Ha nyílik atyánk, édesanyánk, testvéreink, barátaink iránt : zárva maradjon-e Isten iránt? Ha vonzódunk testi szüleink s közeli hozzánk-tartozók iránt : hát lekössük-e lelkünket az érthetetlen közöny békóiba, mikor Isten vonz minket? Ha meg nem tiltjuk, s le nem kötjük, biztosítlak, mindnyájan az áhitat lelkét kapjuk meg.

Az áhitat e lelke az első Isten-gyermekről, a gyermek Jézusról sugárzik felénk, s valamint első lakát, a názáreti házat eltöltötte vele : úgy tölti el az áhitat e lelkével az egyházat. Az egyháznak szívéből szakadt hívei, azok mind gyermekek. Gyermekek Isten iránt, gyermekek az egyház iránt, gyermekek örömeikben, gyermekek szívük romlatlan érzelmeiben.

Isten iránt való áhitatukat már említettem ; tekintsük meg most az egyház iránt való lelkületüket. Forrón szeretik az egyházat s mély tisztelettel viseltetnek az élő tekintély iránt ; szentségei, imái, szertartásai, szentelményei, templomai szentek előttük ; semmit sem korholnak abból, amit az egyház rendel, lelkiatyáikat meg nem szólják. Az oltárok dísze szívüket örömmre hangolja ; virágaikat hozzák el ékességül s énekeikben szívük emelkedik ég felé ; az öröklámpa nekik az Oltáriszentség titkába világít, a gyertyák lobogó fénye az oltáron örömtől sugároz szemeikbe. A harangszó, az orgona lelkükben visszhangzik, a szentelt víz és olaj cseppjei valóságos

harmata s kenete lelkünknek, a szent ereklyéket aranyba, drágaköves foglalatba zárják.

S mit mondjak az áhitat érzelmeiről az emberek iránt?

Egy szó jelzi e lelkületet : testvéreink ők ! Mély részvét s nagy szolgálatkészség támad föl az emberek óriási világcsaládja iránt az áhitattól eltöltött szívben. Úgy tartja, hogy a szegények szolgálata valóságos Isten-szolgálat, a betegek gondozásában angyalokkal versenyeznek, s a lelkek mentésében a hősie s találékony szeretet csodáit léptette a világba. Eladta magát Nolai Szent Paulinusban ; Acrapionban, a puszták lakójában nagy részvétet gerjesztett két színész iránt, s hogy ezeknek lelkét megmentse, rabszolgákká tette őt, ki mindenütt szolgált, kísérté, követte urait, hogy az égbe juttassa őket ; Szent Márton szemeibe könnyeket csalt, mikor látta, hogy a halászsas mint csap le a vízbe s kifogja a csillogó halat, s elgondolta, hogy így halász az ördög a lelkekre ; Szent Ferencet oly résztvevővé teszi, hogy a féregnek is kitért, hogy el ne tapossa s kiváltatja vele a mérszárostól a bégető báránnyát, hogy le ne ölessék. Gyermekekké, igen, gyermekekké lettek mindazok, kik az áhitat kegyelmét bírták, s midőn gyermekekké lettek, akkor magukat is, másokat is boldogítottak.

Ezt az áhitatos lelket Isten, szentek, egyház, felebarát iránt, ezt tanuljuk meg a názáreti házban, és sehol másutt, vagy legalább sehol oly jól s oly könnyű szerrel, mint itt !

A világ ugyancsak nem ismeri. Ellenkezőleg, tele van azzal az önös, önző, rideg, hideg lélekkel, mely az imát nem szereti ; tele van a frivolitás s az Istennel szemben való meghidegülésnek lelkével, mely fagyasztó egykedvűséggel beszél mindenről, ami isteni. A szívek a világban kemények lesznek, nincsenek lágy, jóságos indulataik az emberek szenvedései iránt ; botránkozva, szeretetlenül viselik felebarátaik hibáit, mialatt önmaguk iránt csupa érzéssel és figyelemmel telnek el, egészen úgy, mint az apostol mondja : Mert az emberek önszerető, kérkedők, kevélyek lesznek, szeretetlenek, irgalmatlanok, kegyetlenek, inkább a gyönyörűségnek, mint az Istennek szeretői (II. Timot. 2, 3).

Hol látjuk a világ nagy házában, hol vesszük észre, hogy közel van hozzánk az Úr, akihez bízó törekvéssel járulunk s kinél bizalmas megnyugvással pihenjünk ? Minden olyan kegyetlen és száraz ! A filozófia úgy emeli ki az Istent, mint a szépség s jóság végtelen tengerét, de ez a tenger jégtenger ; a politika a hatalomnak tényezői közé sorolja az Istent.

melyekkel számol, melyeket szükségesnek tart az emberi szenvedélyek s vágyak lenyűgözésére ; a társadalom úgy beszél az Istenről, mint forrásáról egy ködös, elmosódott, bizonytalan vigasztnak, melyről sok szépet lehet mondani, de ha valakinek nem kell az Isten, annak nem rójják föl bűnül, hogy nem törődik vele — de Istenem ! hol fognak minket arra rátanítani, hogy Isten a mi atyánk, s hogy mi a gyermekek bizalmával, szeretetével, kegyeletével járuljunk hozzá ? Hol van az az iskola ? hol az a filozófia ?

Kedves názáreti ház, a te csended, békéd s az a benned lakó gyermek Jézus, ez többet mond nekem erről, hogy az Isten az én atyám s én az ő gyermeke, s következésképp hogy gyermeki indulattal, áhitatos lelkülettel fogjam át őt, a szenteket, az egyházat, az embereket, többet, többet, mint az egész nagy, fényes, de hideg s önző világ, minden tudományával, okoskodásával, nagyzásával együtt ! Kedves názáreti ház, nyisd meg ajtódat, s fogadj be engem ; közel lenni az Úrhoz s vele lenni mindig, ez lelkemnek égő vágya !

Rajta, k. h., legyünk gyermekek az áhitat szellemében Isten, egyház s felebarátunk iránt !

Boldogok leszünk, ha Isten gyermekeivé leszünk ; ha eltölt minket az áhitat gyermeki lelkülete ; az a szelíd, türelmes, odaadó, józan, értelmes, tisztaszemű, ítéletben érett, a hallgatásban bőségesen szóló, az alázatban méltóságos, a megaláztatásnak örvendő lélek. Az a lelkület, mely az Istent mindenütt látja és soha sem szakad el tőle, s ha még oly közönséges a foglalkozása, milyen a ház körül való, vagy az iparos, fuvaros, szántó-vető munka, összeköttetésben marad vele. Ez a lelkület Istent mindig közel érzi magához, s mindig talál okot és alkalmat az Urat dicsérni ; nem kell fejét törnie azon, hogy hol fogja meg ; minden napsugár és virágszirom eléje tárja őt egész pompájában. Így lesz a lélek Istentől teljes ; így lesz otthonunk názáreti ház, ahol Isten lakik velünk.

A világ s az élet vajudásaiban tehát, k. h., engedd meg, hogy egy igénytelen jókívánsággal toldjam meg azt a sok üdvkívánságot, melyekkel barátaid jóindulatukat az új év elején kifejezték, s ez az : legyen otthonod a názáreti ház, lakjék az Isten veled. Úgy legyen.

II. Az egyház két nagy kincse: a hit és az erkölcs.

(1904)

K. H. I Az epifánia egyszersmind az egyháznak ünnepe is. Megcsillan ezen az ünnepen az egyháznak katholicitása. Előreveti árnyékát az a tény, amelyet a gondviselés a történelem folyamán majd bevált: quomodo sedet sola civitas plena populo. Látjuk az anyaszentegyházat, nem annyira a népek úrnőjét, mint inkább nevelőanyját s szeretetnek révén királynőjét. Látjuk, hogyan jönnek hozzá a nemzetek, hogy nevelje őket, nem, hogy uralkodjék rajtuk. Az Úristen az anyaszentegyháznak rendkívül sok erőt, kegyelmet, kincset adott.

És az epifánia, az aranya, tömjéne és mirhája nemcsak a három királynak hódolatát jelenti, hanem jelenti azt, amit az Úr Jézus tömjénből, aranyból, mirhából belefektetett az anyaszentegyházba. Jelenti azokat a kegyelmeket, azokat a nagy szellemi erőket, melyekkel az Úr Jézus az ő kedves jegyesét felszerelte, hogy hivatására képesítse. S az anyaszentegyház ezekkel a kincsekkel valóban megfelelt az Úr Jézus terveinek. Mert mindenki elismeri, hogy az egész kultúra keresztény. Mindenki elismeri, hogy polgárosodásnak alapját és az alapokra felépített templomot kizárólag az anyaszentegyháznak köszönhetjük. Az egyház nevelte fel a nemzeteket, a román és a germán népeket, amelyek eddig a kultúrát hordozták. Az egyház neveli továbbra is azokat a népeket, amelyek később lépnek majd föl a kultúra színterén. A XIV. századig, mondja maga a protestáns Harnack, a népek mind (értsd Nyugat-Európát) az egyháznak útjain jártak; csak a XIV. századtól kezdve térnek el, oly utakra, melyekre az egyház őket nem követheti. Hogy ezeken az utakon mennyire fognak előre haladni és fognak-e valamikor visszatérni, az a jövő titka; mert kilengéseket, hullámvázokat látunk, melyeket előre ki nem számíthatunk. Hanem mi, k. h., meg vagyunk győződve, hogy az az út, melyet az egyház kikezdett s amelyen a népek haladtak, az egyetlen út, a boldogulásnak útja, s következőleg mindenkinek, ki azt már itt a földön akarja magában hordozni, előbbutóbb ezekre az utakra kell térnie.

S mi teszi kizárólagos érvényűekké s nélkülözhetetlenné az egyháznak útjait? Különösen két dolog: a hit és a tiszta erkölcs.

1. Sehol másutt nincs a természetfölötti krisztusi hit biztonságban, csak az egyházban. Látjuk, hogy azok, akik külön utakra tértek, bármilyen formában szervezkedtek, előbb-utóbb ezt a drága kincset elvesztették, ezt az igazi aranyát az emberi léleknek. Az Úr Jézus az anyaszent-egyházra bízta kinyilatkoztatását, pihegő és szerető keblére helyezte az evangéliumot és az evangéliumnál többet adott mézédés ajkára, t. i. az egész kinyilatkoztatást. Ráültette az anyaszentegyházat egy hatalmas szirtre és biztosította, hogy lába alól ezt a szirtet soha ki nem mossa semmiféle hatalom. Ölébe tette az evangéliumot s a szentségeket, s azt mondta neki: őrizd ezeket! S hogyan támadtak neki a népeket oktató, nevelő egyháznak! Azt a dogmák történelme mutatja. Rávetette magát a sötét ármány s az ázsiai gondolat, épűgy a derűlt világnézet, a hellén filozófia; rávetette magát az erőszak és a halál irányzata Bizancban. Jöttek fiatal, kamasz népek, gótok, longobardok, avarok, melyek nemcsak ármánnyal, hanem pikáikkal s kardjaikkal dőfögették az Irást s az egyházat. Az egyik leöntötte a szent könyvet: ez a manicheizmus; a másik belekötött lapokat: a gnoszticizmus; a harmadik összekötötte a szent-írást Platóval és ráírta, hogy «klasszikusok»: ez a pelagianizmus; a negyedik teljesen kiforgatott minden sort és betűt. És végre jött a modern korban a papírozón, mely elől épűgy kell a hegyek magaslataira menekűlnűnk, mint a régi víz-özönben menekűltek az emberek, de szerencsétlenül még a legnagyobb hegyre is <feljut>. Gondoljunk csak arra, k. h., hogy ezt a hitet, kinyilatkoztatást mennyi ellenség támadja; hogy óriási gépek, mint megannyi ágyű, rotációs sajtók, hogyan dolgoznak éjjel-nappal; hogy mennyit ront egy könyv, egy szám, és hányszor sokszorosíttatik a szellemi támadás a sajtó által. Gondolják el, hogy hány téves elv, hány történelmi hazugság repűl szét ólomszárnyakon, — az ólom-betűket értem, — szerte a világon; mindenféle kiadásban, a szépirodalom termékeiben szórja az egyháznak, a papságnak gyűlöletét. Ki bírja azt öntudatra hozni, hogy hányféle ellenséggel kell az egyháznak küzdenie!

S az egyház küzd! Azt a tintát, melyet a manicheizmus ráöntött a szentkönyvre, azt lemosta, a szétmarcangolt kötést összefűzte, a kiszakított lapokat, a kitörűlt betűket, szavakat kipótolta s a könyvet tisztelettel keblére szorította, mondván: csak ez az; csak nála van az igazság. Jönnék a mindenféle bölcsek és azt mondják: borzasztó könyv ez

a szentírás; haragudni akarnak az Írásra, de megint csak kinyitják és olvassák; veszedelmes könyv ez a szentírás, ismétlik; dühösek lesznek, de nem bírják eldobni; kinyitják és olvassák újra, mondván: bűvös-bájos könyv ez a szentírás; ki szabadít meg minket igézete alól? Eddig senki sem szabadított meg. Sem a Buddha «Védá»-ja, sem másféle bölcsesség, sem a kritikának tettetett fölénye, sem az emberi műveltségnek fitogtatása, hogy nem szorul rá; az emberek, akik hallják az evangéliumot, visszatérnek hozzá.

Az emberi lélek visszatér a legtisztább és legnemesebb emberi gondolatokhoz, visszatér ahhoz az egyházhoz, amelynek a kebelén a szentírás pihen. K. H., nekünk ezzel a mély-séges öntudattal kell a szellemek óriási harcát vívunk. Bízunk kell a győzhetetlen egyházban, melyet nem sisak és pajzs, hanem a hit győzhetetlen karizmája óv és véd. Elszakadni tőle annyi, mint elveszni; ha elfelejtlek Jeruzsálem, sorvadjon el szívem, mondja a próféta. És Montalembert a pápához, IX. Piuszhoz intézett iratában írja: Ha elfeledkezünk rólad, katolikus anyaszentegyház, sorvadjon el kezünk, mert akkor elsorvadt már szívünk, lelkünk. Minél jobban gyökeresedünk meg e hitben, annál jobban uralkodik majd rajtunk a hit szelleme.

2. Mert nem elég csak hinni, hanem a hitből kell élni! A hitből való élet épen olyan, mint a többi élet; rejtélyes forrásai vannak, s ami az embert át nem járja, az nem alkotja életelemét. Valamint az arcszínt nem lehet festeni, — akik festik, azok hervadó virágok, — hanem az életnek legtitkosabb forrásából, a vérből, az életeréből kell annak kigyuladnia, épenúgy a hitnek szellemét nem lehet sem mondásokkal, sem betanult prédikációval pótolni; meggyőződést pótolni nem lehet. Ha a hit mint mély meggyőződés él bennünk, akkor az embert Jézus iránt való imádás s mély tisztelő, az egyház iránt való teljes odaadás, saját üdvösségünknek az ő üdvével való azonosítása járja át; ez a szellem igazítja el minden gondolatában, érzésében, cselekedeteiben, ez lesz a mi őrangyalunk. Hogy a lélek mily kincs, azt a hit tudja; hogy a lélekért mennyit kell tenni és áldozni, azt a hit oltja belénk; hogy az embert az élet bajaiban, az emberekkel való érintkezésben a jóságos türelem el ne hagyja, azt nem lehet egy feltétellel elérni, annak abból a belső érzésből, az apostoli szeretetből kell fakadnia. Hogy az ember a templomban mily tisztelőt tanúsítson, hogy a prédikációra hogyan figyeljen, hogy a térdét mily tisztelőt hajtsa meg,

hogy az Oltáriszentség előtt hogyan boruljon térdre, azt nem lehet illemtanból tanulni, — ahhoz szellem és lélek kell!

A hitnek ezt a szellemét, k. h., ti a szentmiséből, a prédikációból, a szent tanításból, az esetleges szent olvasmányból merítitek, mely belső meleggel, meleg párázattal tölti be az embert. Nem fog akkor titeket megingathatni sem a világ az ő könnyelműségével, sem a hitetlenek az ő kifogásaikkal. Mert tietek lesz az élet, a meleg, erőteljes, boldogító élet! Azoké a betű, a forma, az agyarkodás! S mi több: az élet vagy az ellene hajtogatott szó? Egy virágzó gyermek több, mint egy göthös orvos minden tudományával. A liliom a kertben több, mint valamennyi botanikus rendszer; a madár az ágon több, mint az egész zoológia, izom- és hártíaszövettan, mert az a valóságos, igazi élet. Ha én a hitből élek, én egy teljesen befejezett alak vagyok, aki tudja, honnan és hová. Meggyőződéses ember vagyok, aki harmóniát mutat érzéseiben, gondolataiban. S ez kell a világnak.

Jól mondja Morin, az arsi plébános életírója, hogy az emberek nem akarnak betűt s elméletet, hanem embert akarnak látni, egy hitből élő embert, egy a hit szerint élő embert, kinek láttára mindenki öntudatára ébred annak az egységnek, bensőségnek, annak a megtestesült szépségnek, melyet egy, a hitből élő, boldog ember képvisel s önmagán kifejez. Ha a hitből élek, a hit szelleme áraszt reám szépséget, az lelkesít engem. Én egy típus vagyok, amilyent Krisztus gondolt. Ember vagyok, akiben az örök boldogság és az idő egybe van kötve. Ember vagyok, ki az élet nagy föladatának él, de azért az élet apróságaira is tudja árasztani az élet szeretetét. Az ilyennek az élet nem üres, akár a betlehemi istállóban lakjék, akár a názáreti házhoz hasonló házban, mindent megvilágít boldogságának fényével, mindent kitölt tartalommal; az ilyennek az élet nem üresség, nem lángoló kín, nem sorvasztó panasz, nem égető könny. Ezt a fölányét s meleg életrevalóságát a hitnek nem képes eldisputálni tőlünk semmiféle rendszer, tudomány, művészet, kultúra, civilizáció, politika!

Mi nem disputálunk, mi élünk! Mily erőszak! Ellenállhatatlanul hódít! Ráerőszakolja magát nem erővel, hanem boldog életének fölányével kihívja az embereket versenyre! «Lelkek, szeressetek valami hozzám foghatót; de ha nem találtok, jertek ide vissza, s legyetek ti is oly boldogok, mint én!» E fölányunk öntudatában nem leszünk erőszakos-

sak. Traján, mikor császár lett, legnagyobb ellenségének azt üzente: evasisti, megmenekültél! Mintha azt mondta volna neki: én hatalmas lettem, rád sem tekintek; a hatalom öntudata bennem oly nagy, hogy valamint az oroszán legyekkel nem él, úgy én sem nézek oda ellenségeimnek. Aki hitből él, az ily hatalmas és boldog; s ép azért türelmes; aki a hitből él, az tudja, hogy hit nélkül nincsen boldogság. Akin pedig meglátják a hit boldogságát, annak hisznek mások is. Mert önmagukban is érzik már a vallásosság boldogító erejét s a vágyat is jobb élet után, ámde az élet zajában az édes hangok csakhamar elhalnak; de ha látnak meleg valóságokat, jellemes férfiakat, akik hitből élnek, elszánják magukat s azt mondják: ha valakit követünk, követjük ezt. Így mindegyikünk apostolává lehet az Úr Jézusnak, mert példájával másokat is a hitből táplálkozó életre ösztönöz, sürget, vonz és magával ragad. Tehát, k. h., melegen hitből élni, a hitnek boldogságát lehelni, az erény szépségét s az életnek harmóniáját szeretni! Ezzel a telt szívvel járunk itt a földön, hogy eljussunk az égbe! Amen.

Vízkereszt utáni 3. vasárnapra.

Krisztusi élet a papságban.

(1903)

K. T. U. ! Minél többet járok és minél többet olvasok és tanulok, annál inkább értem azt, hogy mit kíván a világ az anyaszentegyházról. Ha rossz emberekkel, hitetlenekkel társalgok, azt veszem észre, hogy nekik nincs kifogásuk az evangélium ellen és nem becsméri Krisztust, hanem leginkább kifogásuk van az egyház ellen. Ha beszélek jó emberekkel, akik buzgók, akik a jobb után vágnak, felpanaszolja őket is, hogy mi az, amit nélkülöznek: krisztusi életet a papságban. A mai világ határozottan individualista és realista s a vallásosságban sem éri be szavakkal, hanem akar tetteket, nem éri be hivatalnokokkal, hanem apostolokat keres, nem éri be formákkal, hanem életet sürget. S valljuk be, az Úr Jézus ugyanezt akarja. Ha kegyetek olvassák az evangéliumot, észre fogják venni azokat a nyílt és titkos támadásokat, melyeket Krisztus intéz a mózesi papság ellen. Ha csak az irtalmas szamaritánusról szóló parabolát olvassák, mily sértő abban a parabolában az a körülmény, hogy az ügyefogyott

mellett az Úr elmeneszt egy papot s utána egy levitát s hegyibe egy szamaritánust. A szamaritánusban több élet van, mint a papban és mint a levitában. Igaz, hogy az Úr Jézus hirdeti: super cathedram Moysis sedebunt sacerdotes... tiszteljétek őket; de: opera autem illorum ne faciatis. Dicunt enim et non faciunt.

A mai világ, ha életet sürget, szintén csak azt mondja: dicunt enim et non faciunt. Hogy az anyaszentegyháztól elidegenedjenek a szellemek, nem kell ahhoz más, mint hideg papok, önző leviták s mások, kik a hivatalos egyházhoz nem tartoznak s mégis több szeretetet és vallásosságot hordoznak magukban. A középkori herezisek a tizenharmadik századtól kezdve, mind ezen a húron pendülnek. Igaz, hogy Dante szenvedélyesen szereti az egyházat, jöllehet olyanokat üt és rüg a pápákon, de azok, akik utána jönnek, szenvedélyes szeretetben nem, hanem csak szenvedélyes gyűlöletben osztozkodnak. Ők nem tudják szeretni az egyházat és korholni a papokat, hanem ők a papok miatt már ellenségei az egész intézménynek. Wicclef elpárologtatja az egész egyházat a rossz papság révén. A rossz pap kezében szinte nincs misztérium és a rossz pap homlokán nincs tekintély. És nem tudván eligazodni az iránt, ki igaz és ki nem, az egész anyaszentegyház intézménye olyan, mint a reggeli köd, melybe belesüt a nap; szétfoszlik. Látjuk a protestantizmus történetében, hogy Luther néhány év alatt úgy megrendítette a német nép rajongó áhitatát a szentmise iránt, hogy a szentmise valóságos hókuszpókusz lett és a megvetés és gúny tárgya, de nem más által, csak a rossz papságra való utalás által. Mihelyt átvitték a papság bűneit az intézményre, az intézmény gyűlöletes lett. Azt mondhatnám tehát, nem valami újság, hanem csak a régi, ösztönszerű hajlamnak a folytatása, hogy a mai világ is nem papokat, hivatalnokokat, hanem apostolokat keres és akar. Nem akar embereket, akik prédikálnak hideg szavakat, hanem akik feltűnnek és ragyognak meleg étellel, akik sürgetik folyton, hogy az anyaszentegyház a krisztusi élet szerve, s a papságnak nem kell más, mint ez a krisztusi élet.

1. K. T. U., ha kegyetek megértik az idő szükségletét, meg fogják ragadni ezt a gondolatot, hogy kegyeteknek is meleg, bensőséges, szerető vallásosság kell. Kegyetek megértik majd a világot, hogy mi igaz van abban, mikor nem dogmákat, hanem szeretetet akar. Nem abban a vízenyős, a fogalmakat összetévesztő felfogásban, hogy a dogmák mellékesek; dehogy mellékesek! Hiszen a dogma a bölcsesség

talaja ; de mit ér a talaj, ha nincs virág rajta, mit ér a köszén, a holt energia, ha nem gyúl ki sehol melege. Nem kell mindig a legrosszabbat feltételezni. A világnak is van jó érzéke, és ha néha-néha rosszul is fejezi ki magát, de megérti, hogy mi kell. Valóban nem kellenek dogmák mint holt energiák, hanem élet kell, létté kell azokat változtatnunk. Hogyha pedig ezt elfogadjuk, elsősorban szert kell tennünk egy mélységes, bensőséges, szerető vallásosságra. Az evangélium szeretetre tanít. Én azonban nem maradok ennél a sokszor használt és sokszor semmit sem jelentő frázisnál, én megmondom, hogy mit kíván kegyetektől. A szeretet kívánja elsősorban a halálos bűnnek mindenekfölött való kerülését, a lelki életnek legnemesebbmotívumokból való kifejlesztését egész az exsztatikus szeretetig. Hogy azután mennyire emelkedik valaki a magasba az Úr Jézus édes és lángoló szeretetében, az inkább a kegyelemnek, mint a jó akaratnak műve — értem a természetes akaratot, — de ami illeti a szeretetnek országútját, melyen mindenkinek járnia kell, az abba az irányba vezet, hogy a halálos bűnt ösztönszerű gyűlölettel gyűlöljük. Bele kell magunkat nevelnünk abba, hogy az isteni Megváltóhoz szenvedélyesen ragaszkodunk és ezt a szeretetet a keresztség-áldozatból, az eucharisziából és a názareti házból, az evangéliumnak e három titkából meritjük. Kereszt, eucharisztia, názareti ház, mind a három leheli a bensőséges, mélységes szeretetet az aranyos, édes gyermek, az édes ifjú s az ideális tökély, Jézus iránt. Mind a három leheli az áldozatkész, igénytelen, de mindig tüzes szeretetet, melyet az Úr Jézus hozott magával és amelyet ki akar árasztani szívünkre. Hogyan állunk, k. t. u., e szeretetet illetőleg? Mennyi vért és áldozatot vagyunk képesek felajánlani Istennek, hogy a szeretetnek lángja soha ki ne aludjék lelkünkben? Ha ragaszkodunk Istenhez mindenek felett és a halálos bűntől annyira vagyunk, mint a pokol az égtől, akkor azután térjünk be a názareti házba, hogy a szeretetnek bensőséges életét megtanuljuk az isteni Megváltó közelében. Ha valaki akar szerető életet, ne menjen máshová, csak a názareti házba. Tudom, hogy a hálás szeretet elvisz a kereszt alá, elvisz az utolsó vacsora termébe, de ezek a jelenetek meteorok, melyek sisteregve égnek, ezek átmenő aktusok, de az állandó szerető atmoszférát, ahol minden villamos és mégis nyugodt, hol minden erős és igénytelen, a názareti házban találjuk meg. Az ember szíve úszik abban az emberivé vált Isten-szeretetben. Ó, legyünk hálásak az Úr Jézus iránt, hogy ezt a házat, az igény-

telen Isten-szeretet házát, iskoláját megnyitottal! Itt tanuljuk meg szeretni őt, kivált mi, kik annyiszor be-betérünk hozzá! Mert ki szeresse az Úr Jézust, azt az aranyos fiút, ha nem mi? Ki érezze magát közelebb Krisztus szívéhez, ahhoz a köztünk élő lángoló szívhez, ha nem a pap? Mi, kik a názareti ház szellemében, Jézussal egy föld alatt élünk, mi, kik a szemináriumban neveltetünk, mi, kik reggel meditálunk, s az Úr Jézushoz napközben be-betérünk, mi, akik választott fiai vagyunk a Szentséges Szívnek, mi nem értenők meg, hogy lehet az isteni Megváltót szenvedélyesen és őszintén szeretni? Azok, akik szép frázisokban írnak s lelkes cikkekben akarják megreformálni az anyaszentegyházat, a tűzhelytől messze állnak, az evangéliumi életnek csak egy-egy szikráját kapják; de mi a tűzhelynél melegszünk; remélhetőleg tehát mi jobban értjük meg, hogy mi kell a szívnek s hogyan lehet azt megújítani. Bár öntudatára ébrednénk földadatainknak s Jézus iránt való kötelességeinknek! Félre a megszokottság bilincseivel, félre a lelketölő gondolatlansággal, félre a tehetetlenséggel, nekünk szeretnünk kell Krisztust lelkesen és őszintén, tehát egész szívvel! Ha valaki csak külső gyakorlatokkal akarja megreformálni az életet, az nem fogja meg gyökerénél a fát, az csak fönn a levelek közt motoszkál; mi teljes odaadással akarjuk Krisztust szeretni. Öntudatos szeretetet sürgetünk Krisztus iránt, mely tudja, hogy az evangélium a legfőnségesebb, hogy Krisztus az egyedül imáandó, Krisztus az eszménykép, senkiért sem lehet úgy rajongni, senkit sem lehet exstatische úgy szeretni, mint az isteni Megváltót. Ő, bár tudnók mindnyájan átérezni azt, ami Szent Pál lelkén átvonaglott, ami a középkori zárdák szüzeinek szívében égett, ami Szalézi Szent Ferenc lelkét mézessé tette, bár tudnók mi is úgy szeretni az isteni Megváltót.

2. E szerető vallásosság, mely a názareti ház küszöbén átvezet minket, megszeretteti velünk a magányt, hogy jobban szeressünk. Mert a szent szeretetnek magány kell; magányban lesz csak erős a lélek. Magányban fejlík ki az öntudat, magányban születnek a nagy gondolatok; abban a csendes elszigeteltségben, mely távol tartja a világ szellemét, képesítettünk az isteni Megváltó gondolatainak, sugallatainak fölértésére. Igaz, a magányt kell szeretni; a bensőséges vallásosság nem fejlík ki sehol oly hatalmasan, mint a szent magányban. Ebben a magányban sok élvezet van; édes zenét hall az ember; azoktól a néma gondolatoktól tud fellángolni a szív. Ebben az elszigeteltségben lesz élvezetes a

világ. Minden szól hozzánk különös csengő, édes nyelven, melyet a szív s nem a fül ért.

Továbbá a magányos bensőséges életben válik az ember lelkes emberré s ez oly szükséges, mint a karaj kenyér. Aki akar egész ember lenni, annak lelkes embernek kell lennie. De honnan vegyük a lelkesülést, ha nincs meg bennünk a szent szeretet ösztöne és lángja, ha nincs vallásosságunk, mely önzetlenségre és vallásosságra nevel? A lelkes korszakok a mélyen vallásos korszakok. Volt-e valamikor nagyobb lelkesülés, mint a keresztes hadak napjaiban? ! Ezren és százeken mennek a szentföldre az Úr Jézus szeretetéből. S ugy-e kell nekünk lelkesülés, hogy megálljuk helyünket és szeressük az embereket? Hogy az ember jól gyóntasson, már ahhoz nem is elég a köznapi szeretet, ahhoz lelkes szeretet kell. Hogy az ember úgy álljon be egyéniségével az életbe, hogy mindeztől benne éljen s összes erőivel szolgálja a célt, azt nem lehet megtenni, csak lelkes szív által. Pedig egyéniségek kellenek manapság, kellenek férfiak, akik nem beszélnek, hanem tesznek ; kiknek nemcsak a szavuk meleg, hanem a szívéük, akik igazán föloldódnak az életben és ezáltal megizlettetik másokkal is az erénynek mézét és édességét. Olyan feladatra férfiak csak lelkesülésből születnek.

Ez a lelkesülés bennünk is számtalan élvezetet fog teremteni. Élvezetet a lelki világban, élvezetet a lelkek megmentésében s azokban a szolgálatokban, melyeket az isteni Megváltónak felajánlunk. Élvezetet a gondolatban, hogy Krisztusnak élünk, erőnket, mindenünket neki fölajánljuk. Élvezetet abban az érzésben, hogy életünk nem napszám, hanem a szent szeretet áldozata ; ó, ily élvezet nem található fel, csak a mélységes, szerető lelkek világában. Ezek az élvezetek kárpótolnak a világ élvezetéért annyira, hogy üreseknek találjuk azokat, s képesítenek arra, hogy az erényért mindent megveszünk ; ez lévén örömünk, mely nélkül nem lehetünk ! Következőleg, k. t. u., járjanak buzgón a názáreti házba. Kérjék az isteni Megváltót : Úr Jézus, nekem élet kell ! Én azért is jöttem, hogy életemet neked felajánljam. De ha azért nem is jöttem volna, látom, hogy szolgálatodban meg nem állok, ha egész életemet át nem adom. Vezess el engem szereteted édes magányába, gyullaszd fel lelkemet szent lelkesüléssel és add nekem azokat az örömeket, melyek kárpótolnak engem a világ örömeiért, s föltüzeljének még izzóbb szeretetedre, hogy mély érzéssel mondhassam : «mihi Deo adhaerere bonum est».

Vízkereszt utáni 4. vasárnapra.

Az élet igaz realizmusa.

(1900)

K. T. U. ! Mi nem érjük be azzal, hogy mondjuk : Domine doce nos orare ; mi többet akarunk, mi azt mondjuk : Domine doce nos vivere, Uram taníts meg élni. Mert mi azt akarjuk, hogy életünk teljes, tökéletes legyen, hogy visszatükröztesse az Úristen gondolatát, s természetfölötti természetté kiváltott isteni gondolat legyen ; azt akarjuk, hogy miután lelkünk átsiklik az életen, úgy térjen meg az Isten színe elé, hogy az Úr ráismerjen : ez belőlem való. Ez oly fontos, hogy az ember ezért járja be az eget, a földet, kérdezze, kutassa, miben áll az igazi és teljes élet.

Multkor az életbölcsesegnél tudakozódtunk és kaptunk három szóban feleletet, hogy mi kell az igazi és teljes élethez. Gondolatok, jelentékeny tettek és örömök kellenek ; most megint három szót találunk a szentírásban, Szent Pálnál. Három szót, mely egész mennyországot jelent, három szót, mely mindazt jelenti, ami szép, nagy, fölséges, amiért élni érdemes. Regnum Dei non est potus et esca, sed iustitia, pax et gaudium. Mi a teljes élet? Iustitia, pax et gaudium. Az első a iustitia. Róla mondják : iustitia fundamentum regnorum, s ime Szent Pál fölfogása szerint nemcsak regnorum, sed et regni Dei. A szentírásban általában az erényt jelenti. Azt mondja az Úr Jézus Keresztelő Szent Jánosnak : Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Az Isten gondolatai és parancsai szerint élő férfiú igaznak mondatik, s aki bűnből kitér s az Isten hasonlatosságát ölti magára, az megigazul. Előbb nem volt igaz, hanem látszatos, hamis, kétszínű ; miután a jót szereti, lett igaz és való. A iustitia alatt tehát az Isten gondolatai szerint való igazságot, az igaz valóságot értjük, mely az emberi életben testet ölt. Az egész emberi életben, nemcsak valamely részében, pl. nemcsak észben, hanem akaratban és érzületben is. Az életté kiváltott valóság az a iustitia, mely nem önámítás. Az életben megtestesült igazság, mely nemcsak az észnek gondolata, nemcsak tudás, nemcsak eszme, hanem átélt valóság, ez a iustitia. A veritas más. A veritas az észnek a valósághoz való helyes viszonyát jelzi ; mint ilyen az észre szorítkozik s más egyébre nincs tekintettel. A veritas azt mondja, hogy mi az

én viszonyom az Istenhez, a végtelenhez. A iustitia ezt a tant kifejezi hitben, odaadásban, szeretetben, bizalomban. A veritas tájékoztat engem, hogy mi vagyok én, megismertet önammal. A iustitia ezt az igazságot léletté változtatja ; léletté az alázatban, bánatban, törekvésben, buzgalomban és a többi nekem való erényben. A veritas a felértése annak, hogy az engem környező világ mily viszonyban van hozzám. A iustitia az elhelyezkedés, egyensúly az engem környező világ körében.

Tehát a veritas csak képlet, a iustitia ennek a képletnek kialakítása életben. A veritas csak rezgés, mozgás, súly és mennyiség, a iustitia a szín, hang, íz, illat a valóságos életben. Mit használ a veritas, ha nincs iustitia ! Mit használ a valóság, ha eleven léletté nem lesz ! Élni valóban, igazán : ez a mi feladatunk. Ha valaki ebbe beletalálja magát, legyen meggyőződve, hogy az Isten gondolatait találta meg s gazdag forrására akadt az erénynek s a tiszta életörömöknek, termő földre rejtette a gyökeret, és az ki fog hajtani ; életét az örökkévalóság sarkcsillaga alá helyezte, lelke nem lesz romlás felé iramló, pályáját tévesztett bolygó, hanem Isten útjain tör a boldogság felé. Egy ilyen öntudatos, magát mindig számonkérő, valóságot kereső, hiúsággal szakító élet olyan, mint a trópusok növényzete : páras melegben kifejti összes életerejét ; a szentírás szerint ut palma florebit, s amellet nem puha, nem álmos, van benne erő, sicut cedrus Libani multiplicabitur, s nő a magasba az Isten hegyein.

De nem könnyű valóban, igazán élni, és nagyon kevés ember él a valóság szerint. Fontoljuk meg először, mit jelent való-igazán élni Istennel szemben.

1. Valóban élni Istennel szemben annyit jelent, mint klauzulák, kifogások, föltételek nélkül teljesen meghódolni neki, átadni neki magát eszünkben a hit által, szívünkben életünk odaadás által, törekvéseinkben, minden munkánk-nak, verejtékünk s könnyeink gyöngyeinek fölajánlása által. E valóságnak sok foka van ; az élet körülményei határozzák azt meg ; más a papnak, más a családtyának életvalósága ; többet ad neki az egyik, kevesebbet a másik ; de bármennyit ad, a valósághoz az is kell, hogy ne tartson magáról semmit a legnagyobb hűség mellett sem : servus inutilis sum, quod debui, feci ; hogy ne igényeljen maga számára semmi különös kegyelmet, semmi különös providenciát, elég, hogy az Isten szeret minket és szeret engem ; hogy ne várjon különös revelációkat, elég nekem a reveláció napja, melynek sugaraiban

én a nagy Istennek kis mezei virága vagyok. Nem várok jelenéseket Krisztustól vagy a Szent Szűztől; elég nekem, hogy az Úr Jézust megismertem az evangéliumból. Hogy én valami rendkívüli, valami különös teremtménye vagyok az Úr Istennek, ez nem való, ezt nem képzelem. Hogy én a magam számára igénylenék különös tehetségeket, gondviselést: ez nem való. Jól tudom, hogy Európában, Ázsiában, Afrikában sok olyan lélek van, mint én vagyok; tudom, hogy sok erdei tisztáson gyönyörű virágok nyílnak, szebbek, érintetlenebbek, mint az országutak árkaiban; látom, hogy a homokban a kis kvarc-jegecek sziporkáznak a nap fényében, pedig azok csak homokszemek s az ember tapossa őket; tudom, hogy a világban sok lélek jobban megfelel az Úr szándékainak, mint én magam; s azért mégsem vesz róluk tudomást sem az egyház, sem a világ; félre tehát képzelgés, félre illúziók; valóságot keresek; elég nekem, ha mezei virág lehetek, mely oly szerény, hogy senki számba nem veszi, de oly szép, hogy a szentírás is megakad rajta.

Ez a valóság tetszelgés nélkül, ez a szent egyszerűség hiúság nélkül, ez a iustitia olyan, mint az egészséges gyökér, melyet beteges képzelgések, valótlanságok férges nem rág. A világban sarjad, de nem a világ számára. Neve nincs, valósága van. Nem névért él, de örök valóságért. Azok a vértanúk, kiknek nevét nem ismerjük, kik nem törődtek azzal s nem okoskodtak azon, hogy milyen pálmát nyernek, hanem a kínok közé rohantak Istenért; a milánói leányok, kiknek neveit Szent Ambrus nem említi s csak azt mondja róluk, hogy oly buzgók s áldozatkészek voltak, hogy anyáik őrizték őket, nehogy Szent Ambrus beszédeit hallva, a világot is elhagyják: e mosolygó névtelenek a valóságnak kedves alakjai!

Ó, de úgy-e mennyit képzelődik az ember! És néha még a meditációk is elkenyéztetnek s az Isten szeretetének s kegyelmének elgondolásával beleringatnak szent hiúságba; ilyenkor éldelgünk azon, hogy mily kedves gyermekei vagyunk az Istennek, mily különös gondviselés kísér minket. Valóban az Isten nagyon szeret minket, de különös gondviselést ne igen foglaljunk le magunk számára; ez szubjektív nézet s gyakran beteges érzelem. Maradjunk csak mezei virágoknak, használjunk fel mindent és ne képzelődjünk; ha nem képzelődünk, való lelkek leszünk.

2. Még nehezebb a valóság önmagunkkal szemben. Fölsímerni önmagunkat s méltányosnak s igazságosnak lenni

VIZKERESZT UTÁNI NEGYEDIK VASÁRNAPRA 99

e többé-kevésbé titokzatos ismeretlen iránt, vajmi nehéz. Az ember test és lélek, értelmi, érzéki és tenyésző élet, és ez mind egy akaratban; rendkívül sok nem függ tőlem, ami bennem van. Valamint külső testalkatom nem tőlem függ, úgy az egész bensőség közvetlenül nem tőlem függ. Az Isten beleállít a világba egy-egy lelket, teremti egy-egy szívet; más-más szálakból, sejtekből, hajlamokból, benyomásokból épül föl mindegyik; az élet végighúzódik rajtuk, elborítja hullámaival, kedvelt gondolataival; a törvény s az erény pedig azt mondja: uralkodjál magadon, hódítsd meg magadat. Jár felettük derű és ború, bú és bánat, szenvedély, harc, betegség, s a lélek, a jellem ezek közt érvényesül. A gyeplőt foghatja, de a szenvedélyt el nem tagadhatja; a hullám gördül, a talaj nem biztos; a tengeren járni nem lehet, de evezni igen. Aki pedig evez, az elkerülheti a hullámokat, de meg nem rögzítheti, felhasználhatja, hegyén-völgyén átsiklik, hogy célt érjen. Zajongó tenger a világ, nem lehet megfagyasztani, megrögzíteni; hullámszik, apad-dagad; meg nem fagy; s rajta élünk.

Káromkodnék Isten ellen, ki a tenger hullámozását kifogásolná s szárazföldet kívánna helyébe; nem volna igazságos, nem ismerné a világ rendjét, ki a hullámmal való küszködést elítélné; de époly nagy hibába esnék az is, ki a lélek s a szív hullámozását, a szenvedély izgalmait, az érzelmek járását kifogásolná, aki elégedetlenkednék abban, ami természetes, s elítélné magamagát azért, amiről nem tehet; ha szenvedne türelmetlenül azon benyomások alatt, melyeken nem változtathat. Milyen nem való lelkek, akik panaszkodnak, hogy kísértéseik vannak, kik az igazságot abba helyezik, hogy szívük ne fájjon, hogy ne járjon felettük szomorúság és jókedv, buzgalom és szárazság s a hangulatok változó világa. Mily nem való lelkek, akik csakis panaszkodnak, kik az élet fejlődését siettetni akarják, s mikor az egész világon tavasz, nyár, ősz, tél jár, azt kívánják, hogy a lélekben minden egyszerre készen legyen, és ne legyen semmi, amivel az Isten kegyelmének meg kell küzdenie. Vajjon tengeren járnak-e ezek vagy szárazföldön? Ez nem igazság, nem valóság! Legyünk igazságosak magunk iránt is.

Azonban azt mondhatná valaki csitító szavainkra: hát a szentek nem panaszkodnak-e? Telve vannak ők is panasszal és — mondjuk — igazságtalansággal önmaguk iránt. Panaszkodik Szent Pál, hogy mily szerencsétlen ember, Szent Bernát, hogy mily gyarló teremtetés; panaszkodik

Boldog Alacoque Margit, hogy mily gyatra lélek. Ügylátszik, hogy a lelkiélet folytonos elégiázás.

De kedves barátaim, vigyázzunk, hogy a szenteket igazságtalanokká ne tegyük. Mindezekben szükséges mértéket tartani, és csak az igaz, ami természetes. Ha valaki keresi az erényt ott, ahol nincs s olyan módon, ahogyan nincs, az nem való lélek, s a nem való léleknek tökéletesednie nem lehet; ha abban túloz, az igazi szentségtől messze eselik. Nekünk tehát való életet kell élnünk és azt kell tudnunk, hogy a tökéletesség nem abban áll, hogy kísértések ne legyenek, s hogy változó hangulatok vannak, az nem tökéletlenség. Az erény nem abban áll, hogy lelkünk változást, emelkedést és leszállást ne érezzen; s a tökéletesedésnek nem az a követelménye, hogy a természetes fejlődési menet ne tartassék meg. Nem, ez mind nem jó; ez nem kell nekünk. Hogy egyszer bánkódom, majd örülök, hogy lesiklom és megint felemelkedem, hogy van napom és éjem, hogy fádom és melegelem van, az az igazi valóság; ez kell nekem. A puritánok, fanatikusok, zelóták nem ismerik a természetet s azért nem is győzhetnek fölötte, azaz, hogy nemtelenségei fölött; a fanatikusok nem való emberek. A szép, a jó, a valóság az, hogy az ember mindenütt ember; a kegyelem befolyása alatt is. E méltányos gondolkozással, önmagunknak igaz és igazságos fölismerésével helyezkedünk el jól a minket környező világban. Mi nem akarunk esprits forts lenni, kik megvetik az embereket; nem filozófusok, kik a profanum vulgust megvetik, hanem abban a körben, hová az isteni gondviselés állított, valósulni kívánunk. Ki az, aki valósul? Aki köztük hisz, szeret, köztük él. Lelki, társadalmi, gazdasági, történelmi viszonyaink vannak, vannak szülőink, barátaink, embertársaink; éljünk itt, de éljünk valóban. Az az elégedetlenség, mely mindig más világot keres, mindig máshol keresi súlypontját, a jelent feledi és a jövőről álmodik, az semmitsem ér. Maradjunk a való élet szilárd talaján, itt keres fel minket az isteni kegyelem, ebbe a való életbe szövődik bele gondolataink, indulataink révén s testet keres cselekedeteinkben, testet azaz való életet! Ebben a körben, ezekkel az emberekkel szemben sürget természetfölötti életet, ezekkel a kellemetlenségekkel, megpróbáltatásokkal szemben helyezkedik egyensúlyba. Ez a valóság. Itt kell türelmesnek, engedelmesnek, alázatosnak lennem, ez a valóság. Megvetni pedig, kicsinyleni, elégedetlenkedni, ez nem valóság, hanem álmodozás, öncsalás. Nekem az embereket úgy kell vennem, amilyenek, nekem nem lehet

siettetnem semmit, egyik napot át kell élnem, hogy a másokra ébredjek. Az embereket úgy kell vennem, amint vannak, ki jó, ki rossz ; gyöngéi a jónak s jótulajdonságai a rossznak is vannak. Alkalmazkodom, dolgozom és bízom. Erőt használok, de nem erőszakot.

Hát hogy dolgozik az élet? Erőszakkal? Úgy-e nem ; nem vasfogóval húzza ki tavaszkor a fűvet, lombot, nem dolgozik szegekkel és kalapáccsal, hanem tavaszi fuvalommal, meleggel ; épúgy tesz a való élet ; a természet és a kegyelem erőivel dolgozik, türelemmel, mindig a földön járva, vágyai szerint néha repülve, de a valóságos erényt mindig a valóságos körben keresve él és iparkodik.

Ha kegyetek ezt a való életet sürgetik, ha a természet-fölötti kegyelemnek megvalósulásait az élet tetteiben keresik : akkor reális s amellett ideális emberek egyaránt. Érzelmeket, föltételeiket, buzdulataikat, ömlengéseiket tegyék próbára az élet valóságában. A belső hőt az erény tündöklése jelezze ; az ömlengés a nemtelen természet rögeit ömlessze ; a lelkesülés az érzékiség sötétségét derítse világos nappallá ; hadd lássuk, van-e tisztulás, salakkivetés, fölvilágosodás ; ha van, akkor valóság lett az érzetből és tett az érzelemből. Ellenkező esetben lesz sok érzélgés, ömlengés, sopánkodás, de nem lesz valóság ; nem lesz egyensúly lélek és világ közt ; ki többet akar, mint amennyit lehet, magát aggasztja s önmagával meghasonlik. Az ilyenben sem pax, sem gaudium in Spiritu Sancto nincs, s nincs azért, mert nincs igazság, nincs valóság. Keressük tehát az Isten országának igazságát : *iustitia fundamentum regni coelorum*.

A húsvét ünnepköre.

Hetvened vasárnapra.

I. A jócselekedetek érdemszerző ereje.

(1898)

K. H. ! Gyakran megesik a szívünk önmagunk fölött, gyorsan tűnő, rövid életünk fölött, s néha úgy vagyunk hangolva, mint akik sírni szeretnének, mint akik meg akarnák siratni üres, hiú életüket. Mert napjainkat elragadja a mulandóság, s azon vesszük észre magunkat, hogy esteledik, s jön a halál éje, mikor már senki sem dolgozhatik. Mi lesz hát életünkéből s fáradságainkból? Mi lesz törekvésünkéből s munkánkból? Vajjon szétfoszlik-e az is? Vajjon csak olyan lesz, mint a napalkonyat felhője, mely míg a látóhatár fölött ég, addig izgat s gyönyörködtet, de amelyet rövid néhány perc múlva megsohajt az ember? Valóban, aki gondolkozik s nemcsak arasznyi életet élni, hanem örökké élni akar, az nem surranhat el e legfontosabb kérdésen, azon a kérdésen, hogy hát hiába dolgozunk-e? Azon az aggodalmon, hogy hát van-e kihatása s eredménye, nyoma műveinknek? Szerezhetünk-e magunknak jutalmat annál, akinél van az igazság s az ítélet?

Erre a kérdésre felel meg az evangélium mai példabeszéde, melynek értelme következő:

Isten országában ugyanaz történik, mit egykor a család- atya cselekedett. A család- atya az Isten ; a piac a világ, hol Isten hívása előtt mindenki mintegy hivalkodva áll ; a szőlő az istenes élet az anyaszentegyházban ; a mivesek a hívők ; a gondviselő Krisztus, ki minden munkásnak megadja bérét. S mi az a bér? egy tizes ; a tizes jelenti az örök életet. Megnyeri azt minden jó munkás, de nem egyenlő fokozatban, ha nem egyenlők érdemeikre nézve. E példabeszéd tehát tanítja, hogy a jócselekedetek érdemet szereznek az örök életre.

Mindenekelőtt ujjongjunk s örvendjünk, k. h., e jó hír

hallatára : az ember érdemeket szerezhet az örök életre ! Az ember, kinek élete s dicsősége mint a mezei virág, akár előkelő, akár szegény legyen, akár tudós és művelt, akár egyszerű s együgyű legyen, közönséges jó cselekedeteivel örök érdemeket szerezhet. S hogy az ember eszméljen s becsülje e nagy szerencsét, az Isten jár utánunk, s hív és küld : menjetek, menjetek ! Ti is menjetek szőlőmbe, ti is ; mindnyájan, kik éltek, főleg ti, kik a nagy meghívást megkaptátok a keresztségben. A hivalkodóknak pedig szinte nyomában van, s nem szünetel nógatni, akár kora reggel, akár dél legyen ; mert az Úr legjobban tudja, hogy egyszer él az ember ; ő tudja megbecsülni legjobban azt a kegyelmet, melyet az embernek adott, hogy az saját jócselekedeteivel örök érdemeket szerezzen magának.

Már most, k. h., ha semmi sem lehet ránk nézve fontosabb, semmi vigasztalóbb, mint az, hogy érdemeket szerezünk magunknak : iparkodjunk megismerni s megtudni azokat a föltételeket, melyek alatt cselekedeteink Isten előtt érdemszerzők lehetnek.

1. Az első föltétel az, hogy kegyelem állapotában végezzük jócselekedeteinket. Megjegyzem, hogy itt cselekedetek alatt nemcsak a látható, külső műveket értjük, hanem mindent, amit az ember akar és megkíván, tervez, beszél, tesz és tűr. Amit kívül nem látni, az az ember belső világa, melyben szintén minden Isten előtt folyik le ; Isten veszi számba annak minden lüktetését, s előtte minden belső moccnásunk, gerjedelmünk s vágyódásunk tudva van. Tehát egész belső és külső életünkről van itt szó ; ez az egész élet Istené lehet, s Isten szemei előtt oly ragyogó lehet, mint egy kristályos, jegeces barlang, melybe a napfényt árasztottuk. A föltétel pedig, mely alatt a legkisebb s legközönségebb cselekedeteből örök érdem válik, az, hogy kegyelem állapotában legyen lelkünk.

Kegyelem állapotában legyen, vagyis Krisztussal összeköttetésben legyen s ezáltal isteni életet éljen.

Ezt az összeköttetést jelezte az Úr, midőn mondotta : «Én vagyok a szőlőtő s ti a szőlővesszők. Aki bennem marad s én ő benne, az sok gyümölcsöt terem. Nélkülem semmit sem cselekedhettek» (Ján. 15, 5). Igen ; Krisztus Urunk az örök élet tőkéje, s csak e tőkén fakad az a gyümölcs, mely az Istennek tetszik, s azért azt aztán az örökkévalóságra méltatja. Ha igaz hit és élő szeretet által e tőkébe vagyunk beleoltva s ha parancsának hűségese teljesítése által szívünk tisztaságában

e tőkétől el nem szakadunk : akkor tényleg örök s Isten előtt kedves gyümölcsöket hozunk. De ha szerencsétlenségünkre az Úr Jézustól a bűn folytán elszakadunk, akkor jó gyümölcsöket, milyeneket az Úr kedvel, nem hozhatunk, mint ahogy nem hoz gyümölcsöt a venyigevessző, melyet a szőlőtőkéről lemetszünk. «Nélkülem semmit sem cselekedhettek», t. i. semmi érdemeset ; semmit, amit Isten az örökkévalóságban jutalmaz, nem művelhettek.

Ne csodálkozzunk azon, hogy az Úristennek csak a kegyelem, csak az isteni tetszik ; hogy csak azt kedveli, ami isteni ismeretből, a hitből fakad s amit az isteni szeretet éleszt. De hogyan is lehetne az máskép? Ő maga lett emberré ; szent Fiában élénk állította az isteni embert, s úgy akarta, hogy mi mindnyájan hozzá hasonlók legyünk. Isteni gondolatokat közöl velünk a hitben ; vajjon elveszük-e azokat magunktól? S ha elvetjük azokat, s nem szerintük cselekszünk, vajjon lehet-e tetszése az Úrnak az ily cselekedetekben? Barátságát ajánlotta föl nekünk szentséges Fiában, sőt megosztja benne velünk életét s azt akarja, hogy oly bensőségesen egyesüljünk vele s oly osztatlanul éljünk belőle, mint a szőlővessző a szőlőtőkéből, s ha mi ez összeköttetést kicsinyeljük és semmibe se vesszük, s életünket s erényeinket s reményeinket e leereszkedő Istentől függetlenül rendezzük el : vajjon ezt az életet jutalmazza-e az Úr?

Nem jutalmazza, figyelmére sem méltatja ; olyan az előtte, mintha holt, mintha hulla volna. A szentírásban határozottan állítja élénk az Isten, hogy nem tetszik neki a bűnös embernek jócselekedete, ha nem irányul a kegyelemnek visszaszerzésére ; a bűn állapotában végzett jócselekedetek Isten előtt halvaszülött gyermekek ; s melyik atya vagy még anyja is öleli keblére a halvaszülött gyermeket? Inkább undor jelentkezik ilyenkor szívünkben, mint vonzalom és szeretet. Ha tehát imádkozol is és bőjtölsz, ha alamizsnát adsz és kórházakat építesz s a bűnnel szakítani nem akarsz : hiába dolgozol ; «in vanum laboravi», hiába dolgoztam, így kiáltatsz föl te is az örökkévalóságban fölébredt gazdaggal. Akárcsak a Dunába szórtad volna a pénzedet ; Isten előtt cselekedeteid nem jönnek számba.

Erre talán azt fogja valaki mondani : de ha a bűnös jócselekedetei Isten előtt számba nem jönnek, akkor hiába imádkozik, bőjtől, tart penitenciát ; hiába igyekszik megtérni ; mert hogyan térjen meg a bűnös? Bánata is a bűnösnek bánata lesz !

Igaza van ; a bánat a bűnösnek bánata ; de az Isten úgy akarta, hogy a természetfölötti bánat, bár a bűnösnek bánata az, megigazulást szerezzen ; úgy akarta, hogy az imádság, mely az Istent engesztelni kívánja, bár a bűnösnek imádsága, mégis Istenhez elhasson s a bűnbocsánat kegyelmét elnyerje. Azért tehát a bűnösnek törekednie kell, hogy mindenekelőtt bűnei bocsánatát elnyerje s a kegyelem állapotába jusson. Tisztítsuk meg a gaztól és bojtortjától a szántóföldet, mielőtt magot vetünk bele ; jó és egészséges lehet az a mag, melyet elvetni szándékozunk, de ha föl nem szántott földbe vetjük, mi lesz belőle? Épen úgy, k. h., tisztítsuk meg előbb szívünket a bűntől, s csak azután vessük bele a jócselekedetek magvait. A jócselekedet magában kifogástalan lehet, de bűnös szívből eredve bojtortján, s Isten átka közt nincs áldás rajta ; erre figyelmeztet minket a próféta, mikor írja : «Törjetek föl új ugarat magatoknak és ne vessetek tövisek közé!» (Jer. 4, 3). Ez legyen tehát első gondod : Istennel összeköttetésben lenni s ezáltal a jócselekedeteknek örök értékét biztosítani.

De ha még bűnben is vagy, akkor se hanyagold el az ima, a mise, a böjt, az irgalmasság gyakorlatát ; mert ha nem is szereznek neked ezek a bűn állapotában végzett cselekedetek örök jutalmat, használnak mégis közvetve, amennyiben ezek által Istentől a megtérés kegyelmét nyerheted ; az imádkozó, Istenhez vonzó lélek ugyanis, ha bűnben is van, vallásos cselekedetei által megnyeri a fölvilágosítás s a megtörődés, tehát a bűnbánat kegyelmét.

Ez tehát az örök érdem első és fő föltétele : a kegyelem állapota, az Istennel való összeköttetés.

2. De mondok még egy más kelléket, amely ugyan nem oly főbenjáró, mint az első, de mégis igen fontos és sok embert igazíthat el jobb s észszerűbb életre. Ez a kellék abban áll, hogy az a jócselekedet, mellyel érdemet szerezni kívánunk, állásunknak megfelelően s állapotbeli kötelességeinkkel ne ellenkezzék.

Ne kicsinyeljétek, k. h., ezt a kelléket. Hiszen ép ennek elhanyagolásából származik sok mindenféle baj s lesz hitel-vesztetté sok ájtatos embernek istenes élete. Akárhány van ugyanis, aki érdemeket akar szerezni, de a maga esze és kemény feje szerint. Elhanyagolja saját állapotbeli kötelességeit s más fölös jócselekedetek után töri magát. Innen azután ered a sok kemény szó és kíméletlen ítélet, mellyel a kevésbé buzgó emberek pálcát törnek az ilyen buzgólkodó, de oktalatlanul és helytelenül buzgólkodó lelkek fölé. Azt

mondják: Nézzétek, ez búcsút jár, a templomban órákat tölt, s kötelességét elhanyagolja; a szentségekhez járul, s gyermekeit nem gondozza. Nézzétek ezt a vallásos urat, aki hisz és templomba is jár, de a munkáját nem végzi; nem lehet belőle kivárni semmit. Nézzétek ezt a jó embert, az ingét is odaadná, de dolgaiban semmi rendet nem tart, a Csáky-szalmája a jószága. Nézzétek ezt a jó asszonyt, sírni tud, mikor imádkozik, de a leányaira nincs gondja, azok szabadon viselkednek s a fegyelmet nem ismerik.

De minek folytatni az életnek e szomorú sorsát; jól ismeritek ti ezt, k. h. ! De ép ezért, mert ismeritek, be fogjátok látni, hogy Isten előtt kedves s örök érdemszerző cselekedet az nem lehet, ha valaki könnyelműségből vagy helytelen fölfogásból mindig a fölös vagy nem neki való jócselekedetekben bővelkedik s állapotabeli kötelességeinek elhanyagolása folytán könnyen halálos bűnbe eshetik; s mit használ akkor a jócselekedet, ha nincs meg a lélekben a kegyelem !

Ennek a második kelléknek a megokolására csak azt mondom : K. H., akartok Istennél érdemet és jutalmat? Ha akartok, akkor azt tegyétek, amit ő akar és követel tőletek. Ahová s aminek rendelt titeket az Úr, azt cselekedjétek. Akarja-e az Isten, hogy az almafa szőlőt s a rozs körtét hozzon? Nem akarja; hanem azt akarja, hogy minden fa a maga gyümölcsét hozza s az a gyümölcs jó gyümölcs legyen. Épen úgy rendelt az Isten az embereknek hivatásokat; kijelölte állapotaikat; meghatározta kötelességeiket; ezeknek meg kell felelniök; ha többet tesznek ezeken kívül, jól van, dicsérem őket; de ha mást tesznek s ezeket elhanyagolják, vagy ha olyasmit tesznek, ami kötelességük teljesítésében gátolja őket: akkor nem dicsérem őket; nem dicséri őket az Isten, de még a világ sem, sőt ez ítéli el őket legélesebben !

Erre figyelmeztet Szent Pál, sőt nemcsak figyelmeztet, hanem kér, midőn írja : «Kérlek titeket, hogy a hivatásban, melyre hivatva vagytok, méltólag járjatok» (Efez. 4. 1). Hivatal alatt ő a keresztény életet érti; de e keresztény életbe bele van foglalva minden egyes hivatás és állapot; benne van a keresztény anya, a keresztény atya, a keresztény ügyvéd, a keresztény tanító, a keresztény hivatalnok, a keresztény pap, stb. hivatása. Kérlek titeket, hogy e hivatásokhoz méltólag járjatok. Szalézi Szent Ferenc pedig igen érdekesen ír ekkép: Minden állásnak és hivatásnak megvan a maga sajátos erénye, melyben kiváltkép kell magunkat gyakorolnunk. Más erényei vannak a püspöknek, más erényei a király-

nak ; mást követelünk a katonától s mást a hitvestől ; másban kell kitűnnie a kereskedőnek s másban a magában élő, elvonult özvegynak. Szent Paula nagyon szerette az önsanyargatást, hogy a lelki élet örömeit annál nagyobb mérvben élvezze ; de szükségesebb volt neki az engedelmesség lelki vezetője iránt, s azért gáncsolja is őt Szent Jeromos, hogy elüljárójának parancsa ellenére megtörte egészségét szigorú élete által. Azért mondják az apostolok is, hogy a szegények gondozását a diakonusokra hagyják, mert különben az evangélium hirdetését el kellene hanyagolniok. Pedig a szegények gondozása nagy erény ; de ha olyan végzi azt, akinek más a kötelessége, akkor oktalanul és Isten akarata ellen cselekszik.

Állapotbeli kötelességeid ellen volna, ha te mint család- atya ház körüli gondjaidat elhanyagolnád, s hátul a kamrában remete életet élnél. Állapotbeli kötelességeid ellen volna, ha te mint családanya apácamódra élnél ; ha te, mint szolgál, csak jó könyveket olvasni, vagy mint szolgáló, csak bőjtölni akarnál. Jó az istenes, a szűzies, az eszmélő, az önmegtagadó élet, de ne legyen az azután Isten akarata ellen ; ha ilyen cselekedeteket végzünk, akkor hasonlók vagyunk ahhoz a vándorhoz, ki nagy lépéseket csinál, de rossz irányban, útvészton. Mire való az ilyen iparkodás, s ki dicsérje meg az ilyen buzgóságot? A végtelen bölcsesség ugyancsak nem dicséri meg az ilyen buzgóságért, hanem inkább azt fogja kérdezni tőlünk a próféta szavaival : Ki kívánja ezeket a cselekedeteket kezeitekből? (Iz. 1, 12.) Az ember sajnálja az effajta buzgóságot s szeretné jó irányba terelni azt.

Ime, k. h., itt a jó irány ; tenni azt, amit Isten kíván tőlünk ; amire állapotunk s hivatásunk rászorít ; tenni azt, ami okvetlenül szükséges, s csak azután azt, ami hasznos és dicséretes ; tenni azt, amit a jól rendezett szeretet követel, s csak azután azt, amit hajlamunk sugall ; tenni azt, amit a hit s az ész javal, s ne azt, amit a természet ajánl. Így ha valaki másnak üdvösségét keresi s a magát elhanyagolja, vajjon buzgóság-e az? S ha valaki imádkozik, mikor dolgozni kell ; szelíd és engedékeny, mikor szigorúan kellene föllépnie ; szemet huny alázatos gyávaságból, mikor bátran kellene megküzdeni a rosszal ; ha a jót rosszkor teszi s többet ront vele, mint használ : ugyan megérdemli-e élete az erény dicséretét? Nem önámítás-e ez inkább, melyben az ember saját hajlamait, saját természetét követi s azért teszi a jót, mert jól esik neki, s nem azért, mert Isten parancsolja? Ne ámítsuk magunkat, k. h., csak tiszta, természetfölötti, s

Isten akarata szerinti jócselekedeteket jutalmaz meg az Isten ; de azokat azután megjutalmazza istenileg, százszoros bérrel s örök üdvösséggel !

Föl tehát a munkára, k. h., dolgozzunk, míg bírunk ; szerezzünk magunknak érdemet, míg élünk. Az örök érdem többet ér, mint minden nyereség, mint minden kincs. Mondd meg csak, ha állapotbeli kötelességed teljesítéseért mindennap este ezer aranyat fizetnének : nem kelnél-e föl kora reggel, s nem fognál-e nagy buzgalommal munkához? elkerülné-e valami figyelmedet? tán fölhánynád, hogy sok a dolog, nehéz a munka? nem volnál-e jókedvű, mint akire mosolyog az egész világ? Jól éreznéd magad kunyhódban, jól az istállóban, jól a konyha körül ; de még jól a zimankós télben vagy a forró nyárban is ! S miért? mert nagy jutalom vár reád !

Nagyobb azonban az Isten jutalma ; nagyobb, mintha ezer aranyat fizetne bármily potomságért ; nagyobb, mert örök boldogságot ad, örök életet. Ezzel szemben a királyok kincse koldusság s a világ dicsősége merő szegénység. Nézz csak a gazdag kriptájába vagy a királyok koporsójába, odaadnád-e ezért szíved egy dobbanását vagy a tavaszi réten pihenő szemednek egy tekintetét is? Megbillentenéd-e ezért csak a kis ujjadat is? Úgy-e nem? hisz amit fogsz, por és hamu az ! «Menjeteek szőlőmbé», szólal meg ezzel szemben az Isten ; menjetek, ne resteljétek a munkát, a verejtéket és hőséget ; hiszen megjön az este, a leghosszabb nyári napnak is van estéje, s akkor én fizetek ; minden munkáért örök jutalmat adok ; nem port és hamut, hanem boldogságot. Siessünk tehát, menjünk széjjel az Úr szőlőjében ; dolgozzunk, ki-ki a maga helyén, a maga állapotában és hivatásában erélyesen, s kivált kegyelemteljes, Isten-szerető és együttérző és együttélő lélekkel. Jöjj, Úr Jézus ! . . . kiáltjuk akkor majd este, éltünk estéjén, jöjj és gyujtsd meg számunkra az örök világosságot !

II. Szent Pál apostol.

(1903)

K. T. U. ! Ezen három vasárnapon : septuagesima, sexagesima, quinquagesima vasárnapján az egyház, talán hogy felpozsdítse lelkünket, három lectiot olvas Szent Pál két korinthusi leveléből. Ez a három darab három ének, három elragadtatás ; mondhatnám, hogy elragadtatott a harmadik égbé. Úgy érzem magam, mint hogyha égő erdő szélén állnék,

melyből izzó zsarátnokok vetődnek rám, forró, meleg áramok csapják meg az embert. Végre azután nagy recsegéssel és ropogással leszakad az egész, és az ember nem lát mást mint izzó vörös parázstengert. Szent Pál megmutatja lelkét; kigyullad ez a szép hatalmas lélek és a leggyönyörűbb színekben játszik előttünk.

Valóban minek nevezzem másnak, mint izzó kigyulladásnak azt, amit a mai lectiohan olvasunk: *Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. Sic currite, ut comprehendatis. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere: et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar. Nektek kell ezt írnom, ti korinthusiak, nektek, kik ott az Isthmoson laktok s a küzdelmekben a viaskodásokhoz szoktatok. Lássátok, én is valóságos gladiátor vagyok, azaz, hogy inkább olympusi küzdő vagyok. Küzdök, leteszek mindent, csak egyet látok; látom azt a hervadhatlan koszorút, melyet nekem az Úr ígért. Azért kifeszítem és megfeszítem magamat; ezért égek és lángolok és amellet oly alázatos, félénk reszkető lélek vagyok. Apostol vagyok, az evangéliumot hirdetem a világnak, de amellet bűnbánó lélek vagyok, mert félek, hogy elvesztem azt, amit másoknak ajánlok.*

1. Ez magában is fölséges lelkület. De az ember kérdezi, mi indította Szent Pált a lelkületének kitartására? Mi hevitette őt e szenvedélyes, lelkes kitörésre? Gondolhatjuk, hogy nem dicsekvésből teszi, hanem, mint mindent, úgy ezt is csak a lelkekre való tekintetből teszi. Szent Pál meg akarja hódítani a korinthusiakat; apostoli lelke tüzei őt: nyerd meg az embereket, s ha kell, mutasd be önzetlenségedet, vágýódásodat, törekvéseidet, csakhogy őket megnyerjed. Szent Pál elhatározza magát arra is. Előadja, hogy neki joga van arra, hogy a korinthusi hívek őt eltartsák, de ő e jogot nem vette igénybe. S ennek kapcsán lefesti apostoli lelkét, hogy tulajdonképen hogyan is érez ő. Megtanuljuk ebből, hogy egy apostoli léleknek mi a lelkülete. Megtudjuk, hogy ő apostol szenvedélyből s nem hivatalból. Az ő apostolkodása hév és tűz, oly nagy az a cél, melyre ő életét szentelte: a lelkek üdvözítése, és a lelkeket azért kell neki üdvözítenie, mert szereti Krisztust. Neki nemcsak az lebeg szeme előtt, hogy lelkek pokolba ne jöjjenek, hanem ösztönzi őt az Úr szeretete,

mintha úgyszólna hozzá : «Pál, szeretsz-e engem? Ó, ha szeretsz, akkor tudod, hogy mit tégy? Ments, üdvözíts!» Ez a szeretet ragadja őt, ez a szeretet az ő ura ; ő a szolgája. Szent Ágoston erre azt mondja : *luminosissima, flagrantissima caritas, ineffabilis potestas*. S hogy mennyire hatalmas ez az erő, s mily heves ez a szent szenvedély, azt Szent Pál találóan jellemzi, mikor azt szükségességnek mondja : *necessitas mihi incumbit*. Látjátok, hogy dolgozom, buzgólkodom, égek ; de ne csodálkozzatok. Nekem kell ezt tennem, ragad a szív. Annyira megy, hogy azt mondja, hogy neki ebben érdeme sincs : Ne dicsérjetelek engem mindeztért a munkáért, mert ha ezt önként tenném, volna dicséretem, de mikor ezt akaratlanul is teszem, mit dicsértek? én ragadtatom. Azt mondhatnók erre Festussal : «Pál félrebeszél. A szeretet megzavart téged!» Valamint másutt Pál annyira embernek érezte magát és gyengének, hogy azt mondta : érzek egy más törvényt tagjaimban és véremben : nem azt teszem, amit akarok ; itt pedig hasonlóképp egy más törvény, az égő, a lángoló szeretet alattvalójának vallja magát. A szeretet tesz velem, amit akar ; ne dicsérjetelek. *Infelix ego homo* — kiáltott föl az előbbi törvény említésénél, most pedig mi kiáltjuk : *O felix homo*, mily boldog ember, aki így szeret. Szent Pált a buzgóságra, a lelkek iránti hevülésre az Úr Jézus iránti szeretet izsítja. Ha valaki buzgó akar lenni, annak sok mindenféle motívumból lehet kiindulnia. De a legtermékenyebb motívum a szeretet az Úr Jézus iránt. Ha valakit hevit az Úr Jézus, ha a szeretet ragadja, annak van kifogyhatlan, mérhetetlen buzgósága.

2. Másodszor Szent Pál ezt a buzgalmat azonosítja egy teljes odaadással és alázattal. Ő belefekteti apostoli munkájába egész életét, mindenét. Maga számára csak kezeinek munkáját akarja hasznosítani. Az ősi evangéliumnak ez egy gyönyörű vonása, amelyet Assisi Szent Ferenc is utánzott, mert ő kezdetben nem kolostorokban lakó barátokat, hanem oly hiveket akart nevelni, kik a világban Krisztus törvénye szerint s kezük munkája után élnek. Szent Pál tényleg egy oly lélek, mely mindent befektetett hivatásába : örömet, gondot, szabadságot ; mindenhez alkalmazkodott, hogy mindenkit megnyerjen. Ezt is fölemlíti ott, hogy lebilincselje a szíveket magának s Krisztushoz vezesse őket : Mikor független voltam s senkire sem szorultam, lemondtam szabadságomról s mindenkinék szolgájává lettem. Élhettem volna mint tisztességes farizeus elvonultságban ; nem tettem. Szolgálni jöttem s

szolgálatba fektettem bele életemet. Lehetnék anachoréta, élhetnék magamnak ; lehetnék tisztességes keresztény, élhetnék csendben Istennek ; nem teszem. Mindenkinek élek most, szolgálok mindenkinek, hogy mindenkit Krisztushoz vezessek. Máshol elmondja egy kedves hasonlatban, hogy olyan mint a dajka. Dajka, aki édes tejével táplálja Krisztus gyermekeit. Tényleg ez a legnagyobb szeretet, ha valaki odaadásból és nem bérért teszi. K. t. u., miféle aranyos, felséges, ragyogó lélek lehetett ez a Szent Pál ! Hogy kell egy apostoli léleknek melegedni a tűznél, hogy kell az embernek ide iskolába járnia ! Csak akkor lesz boldog, ha ezt eltalálja. Csak akkor lesz teljesen boldog, ha vérével, életével, erejével másokat iparkodik segíteni és mindenkit segít, akit lehet. Mily áldott hivatás, ha valaki apostolnak válik be, ha boldogságát lemondásban lelheti. De az a lemondás gazdag ; boldogsággal s élvezettel teljes. Egy ily lélek oly remek, oly mély, élvezetes, hogy a gondolat másokért, minden tekintet más szükségért s üdvözítésre kíváltja benne az energiát, és ő dolgozik.

3. Harmadszor Szent Pál az ő apostoli lelkét teljes önzetlenségben mutatja be nekünk. Nem keres ő a világon semmit. Hiszen a buzgalom e kirohanását azok ellen intézi, akik gyanúsítják, hogy ő valamit keres. Nem keresek semmit, pedig a törvény azt mondja : «non alligabis os bovis trituran-tis», és a cézár azt mondja : «quis militabit stipendiis alienis», és az Úr Jézus azt mondja, hogy akik az oltárnak szolgálnak, az oltárról egyeznek, és Szent Pál mégis mindenek után azt tartja : nekem az sem kell. Inkább meghalok, semhogy a teljes önzetlenség dicsőségét magam számára meg ne tartsam. És mi lesz végre is az én összes dicsőségem, koszorúm ? Semmi más, mint az evangélium maga ; én boldognak érzem magam, ha az evangéliumot hirdethetem. K. t. u., önzetlenség legyen lelkületünk, mert aki önző, az lealázza a hitet, az evangéliumot s a kegyelmet ; ami önző, az a legnagyobbat nem tartja leg-többre s kisebb dolgokat többre becsül.

A papnak önzetlennek kell lennie. Az önzés degradálja őt, a hőst béreissé lefokozva. Maradjon a sas sasnak, maradjon a hős hősnek, ne keressen alábbvalót ! Az én glóriám, hogy én csakis titeket szeretlek és töletek semmi szolgálatot nem fogadok el ; én szolgálom nektek.

És mikor ily hévvel és tüllel és amellelt teljes odaadással és önzetlenséggel szolgál a «Paulus insaniens», amellelt olyan mint a gyerek. Hős ő és apostol, de ugyanakkor gyermek, s az apostolnak ragyogó és felséges lelkén a legragyogóbb

vonás, a gyermekded alázat. Sic curro ... sic pugno ... castigo corpus meum et in servitutum redigo, ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar. Ezek a termékeny lelkek; lelkek, melyek égneek, de amellett alázatosak a félénkségig, lelkek, melyek hősök, de amellett aggályosak, azt mondhatnám a kislelkűségig; nem mintha kételkednének Istenben, de mindig tudják, hogy <ott> van az emberben az «inferior homo», akinek mindig sarkantyú, fegyelem, önmegtagadás, letörés kell, még az apostolban is. Ó, én értem Szent Chrizosztóm lángoló szeretetét Szent Pál iránt, értem, hogy fölkiált homiliáiban: «Paulus, Paulus, mit beszélsz?! Megnyílnak majd egykor a sírok a feltámadás napján, de főleg egy sírra lesz a világ szeme függesztve, Péter és Pál sírjára. Ó, ki adja nekem azt a szent kardot, amely Pál fejét vette. Koronát csináltatnék belőle, nem kellene nekem más korona az örök dicsőségben, mint amelyet Pál kardjából kovácsoltatnék».

Mi pedig, k. t. u., ennek a nagy léleknek izzó szívéből tanuljunk buzdulást. Gyakran említettem és ajánlom másoknak is, hogy főleg kinn, ha megcsappan buzgalmuk, ha az emberi hálátlanság kioltja a szent tüzet, melyet szívükben gyújtottak, ha a nagy világnak posványos légköre veszéllyel fenyegeti az apostoli önfeláldozást, olvassák Szent Pál leveleit. Amit nem értenek, olvassák a jegyzetekből. Ez a lélek 1900 év múlva is oly erős, hogy magával ragadja a lelkeket. Tanuljunk tőle apostoli buzgalmat, hogy szenvedéllyel dolgozzunk Krisztusért, önzetlenül, odaadással és amellett a lelki életnek azzal az aggályosságával tegyünk s dolgozzunk, mely nem bizik magában. Az a hős, ki ezeket kiemelt a bűn fertőjéből a kegyelem világába, az a lélek, mely számtalan lelket az örök dicsőségbe segített, az a lélek legyen alázatos is. Ennek a kettős léleknek összekapcsolásából fejlődik ki bennünk az apostoli lelkület, és mi is beleéljük magunkat, hogy hogyan kell boldognak és szerető léleknek lenni áldozatok közt is; hogyan kell mindent, az életnek minden áldozatát meghoznunk abban az érületben, hogy Krisztus szerelméért dolgozzunk, nem keresvén semmit magunknak, csakis a lelkeket szolgálva. Biztosan várom, aki oly önzetlenül futottam be pályámat, hogy az Úr megadja a koszorút, remélem, hogy lelkem, mely úgy futott, úgy áldozott, nem esik el az apostoli dicsőségétől.

Hatvanad vasárnapra.

I. Apostoli szeretet.

(1900)

K. T. U. A második korinthusi levélben igazán lendületes leckét olvasunk ma. Az apostol előadja életét, nem hallgat el semmit, elmondja még gyöngeségeit is. Előadja, hogy mit várt: hálát, elismerést, és hogy mit kapott helyette. Előadja külső szenvedéseit, hogy százkilencvenöt botot kapott, hogy háromszor megvesszőzték, hajótörést szenvedett, hogy végtelen sok baj, nyomorúság, veszedelem érte. «In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum... in labore et aerumna, in vigiliis multis, in siti et fame, in ieiuniis multis.» Leírja lelkének szenvedéseit: «quis infirmatur et ego non infirmor, quis scandalisatur et ego non uror?» Nyomja őt az egész egyháznak a baja: «sollicitudo omnium ecclesiarum». De nemcsak a közembernek, nemcsak az apostolnak szenvedései érik, vannak kísértetei is. Igaz, hogy az Űristen felemelte őt a harmadik mennybe, de megint lenyomja őt az emberi gyarlóságnak mélységébe. Arculcsapdossa őt az ördög úgy, hogy kéri az Istent, hogy vegye el tőle legalább a testi kísértéseket. De az Isten ebben a kegyelemben nem részesíti, hagyja őt nyögni: *sufficit tibi gratia mea*. Ráhagyta tehát, hogy nyomorúságában keressen vigasztalást: «propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus», mert a nyomorúságban érzem az Isten kegyelmét. De egy baja van még mindennekefelett, hogy apostolságát nem akarják elismerni. Elmondja tehát, hogy «signa apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis et prodigiis et virtutibus». Hát mivel vagyok én kisebb, mint a többi? Abban vagyok talán kisebb, hogy kenyeret nem kértem tőletek; *quid est enim, quod minus habuistis prae ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos?* És ebben a keserűségben az apostol szinte gúnyossá lesz: «*donate mihi hanc iniuriam*». Igen, megsértettelek titeket, érzem, igazságtalanságot követtem el rajtatok, nem fogadtam el a párbért, elengedtem a stólát, magam kenyerén éltem, ebben hibáztam úgy-e? Bocsássátok ezt meg nekem.

Szent Pál lelép arról a piedesztálról, hová mi az apostolt képzeljük, szétozlatja a fényugarat, melyet feje köré sző-

vünk, szétszakítja azt a ragyogó felhőt, melyben a mi képzeletünkben úszik és lelép erre a sáros, poros, nyomorult földre. Az apostol befekteti összes reményeit, vágyait, fájdalmát a küzdelmes életbe, szétszedi magamagát és azt mondja: nézzétek, ez az apostoli élet. Ne ijedjünk meg tőle, hanem legyünk hálásak Szent Pál iránt, hogy úgy kitárta saját lelkét. Mindazokat az álmokat, derűket, borúkat, reményeket, fájdalmakat és kísértéseket, mindazt, ami keserűség lelkén átvonul, kijelenti nekünk. Nézzétek, ilyen az apostoli lélek. Mit képzeltek róla? Mikor apostolt emlegettek, elfelejtitek tán, hogy ember, s mikor emberre gondoltok, megszűntök tán az apostolt tisztelni? Tévedtek mindkét esetben; keresétek az igazságot, a valóságot; ismerjétek meg az apostolt, amint tényleg van!

Kérdezzük hát ezek után, miben áll az apostoli lélek, amely Szent Pált jellemzi? Szenvedések, keserűségek, bántalmak elviselésében, türelemben? Nem. Égő, kitartó emberszeretethen áll, mely az apostolt mindezen külső és belső bajokat legyőzni segíti, mely a világba beleáll s privilégiumokat nem vár, mely kísértetik és küszködik, mely az embereket úgy veszi, amint vannak, s ebbe a tarka egyvelegbe beleállítja az apostol szeretetét.

1. E szeretetnek első jellemvonása: szeretni mindenkit Istenért. Szeretete a caritas Dei. A szentírás az emberszeretetet az Isten-szeretet foglalatába zárta; az Úr Jézus tanít ki minket eziránt legékezzőlóbban, mikor kérdezik tőle, hogy melyik az első parancsolat. Az első az, hogy szeresd a te Uradat Istenedet, de hozzáteszi, jöllehet senkisémet kérdezte: de szeresd felebarátodat is, mint tenmagadat. Miért köti össze az Úr Jézus ezt a kettőt, mikor csak az elsőt kérdezték? Melyik az első parancsolat? Az Isten-szeretet? Igen, az; de Isten-szeretet nem létezik emberszeretet nélkül, a kettőt mindig össze kell kötnötök. Szeretni az Istent és szeretni az embert; sohasem lehet ezt a kettőt elválasztani, következőleg a mi szeretetünkben az emberek iránt az éltető ideg, lüktető ér maga az Isten-szeretet. Az apostol szeretete az emberek iránt az Istenből táplálkozik. Megfordítva van a mai világban. Ma emberszeretetet, humanizmust emlegetnek s mindenütt ki akarják hagyni az Istent; régen az Isten-szeretetet emlegették, de az Úr Jézus példája szerint seholye hagyták ki az embert. Ma szeretetet emlegetnek az ember iránt, de elmetszik gyökerét, a caritas Dei-t. Régen a caritas Dei és a caritas erga homines testvér volt, most a humaniz-

mus meg akarja tagadni az Istent, de nem boldogul ; legalább azt az egyetlen páratlan gyengédséget, mely erőt és lelkesülést ad, azt elveszti. A régi apostoli szeretet Isten-szeretet s az Isten-szeretéből fakadó emberszeretet ; a hálátlan, a pletykás, a könnyűvérű korinthusiakat az apostol Jézus szíve érzelmeivel, «in visceribus Christi» szereti. Azért azonosítja magát az isteni Megváltó mindenkiel, aki szeretetre szorul. Amit egynek ezen legkisebbek közül cselekedtek, azt nekem teszitek. És mivel a szerint fogtok megítéltetni, hogy mit tesztek nekem, minden fel lesz írva, amit a legkisebbnek is tesztek.

Az Isten-szeretet emberszeretetté váltva az apostoli szív első jellemvonása. Ha apostoli szeretetet akarunk, kell ugyan az embereket szeretnünk ; hogy nagyon, kitartóan, nagylelkűen, kifogyhatatlanul, apostoli szívvel szerethessük, Krisztusban kell őket szeretnünk. Krisztus felé tör az apostoli szív szeretete s róla leáradva, rajta irányt nyerve visszahull a földre s átfogja az egész emberiséget.

2. De ez csak egyik jellemvonása ennek a türelmes, hősies, küzdelmes szeretetnek. A másik az, hogy e szeretet nem jár a felhők között, hanem a földön és alkalmazkodik az élet körülményeihez. Ha valaki medítál s szép gondolatok felhőin úszik, ha a szent szeretetért lelkesül, talán könnyen elhiteti magával, hogy valóban szereti az emberiséget. Ha beszél jótékonyági vagy kultúregyletekben és az emberiséget, a népet, a testvériséget emlegeti, ezek a szavak édesdeden hangzanak s visszhangzanak mindenki szívében, de úgy-e, ki bízne ez elvont szeretetben? Ebben a szeretetben, mely csak fényben úszik, de meleget nem sugároz ; mely szívesen elismeri, hogy minden ember testvér, de iparkodik minden ily testvértől lehetőleg messzire állni? Ebben a szeretetben, mely azt mondja, meg kell osztani mindent, életet is másokkal, de önzésében elvonul minden ily közösségtől. Ki bízne ily szeretetben?

Az apostol a köznapi élet útjain jár, érintkezik mindenkiel, elviseli mindenki tökéletlenségeit, nehézségét, darabosságát, szellemtelenségét s lendíteni iparkodik rajta. Nem vagyok filozóf, nem rétor, nem szenátor, apostol vagyok ; tehát dajkává lettem köztetek, úgy ápollak, alkalmazkodom mindegyitekhez, elnézem hibáitokat, sok keserőséget nyelek el, iparkodom alkalmazkodni minden szokástokhoz. Nézzék, k. t. u., ez szeretet, mely csupa élet.

Felolvastam önöknek az egyik előadáson, hogy mily

különbséget talál még Henrik porosz herceg is a katolikus és protestáns missziók között. A katolikus missziókban a páterek előélnek, a protestánsokban a prédikátorok bibliát olvasnak föl. Vagyis valamint szokás hímzés előtt a vászonra nyomatot készíteni s csak azután hímezik ki a rajzot, épúgy az apostoli szeretet a vadak közt él, életében kirajzolja azt az életet, melyet a tudatlan, vadembereknek utánozniok kell. Az apostol ilyen dajka Korinthusban, Philippiben, Macedóniában. Mindenütt letelepszik, megnyeri az embereket, elnyeli gyengéiket, alkalmazkodik szokásaikhoz.

Ime, az apostoli szeretet földön járó, köztünk járó szeretet, gyalog és nem hintón járó szeretet. A kunyhókat, tanyákat, szérűket, falukat végigjáró szeretet; a velünk letelepedő, köztünk szenvedő, velünk küzdő, éhező szeretet. A konkrét élet szeretete. Mire van inkább szüksége a buzgó lelkipásztornak, mint hogy belenyúljon a konkrét világba, az életbe; hogy érezze szükségét annak, hogy életét szétszedje és másokkal megossza?

Csak az szeret minket, ki köztünk és velünk él, ki úgy él, úgy imádkozik, úgy szenved kísértést és éhséget, mint mi. A konkrét életben lelkendező szeretet az apostoli szeretet.

Ha a pap elmegy a betegekhez, szegényekhez, és a szegényekkel szegény, s a betegekkel beteg lesz, a bűnbánókkal sír, a hívekkel imádkozik, velük jár ugyanazon utakon, él és meghal kunyhóikban, ez a konkrét szeretet. Szent Pál egész élete mindig azokkal közös, akik között megfordul.

3. S végül az apostoli szeretetnek e két felsorolt tulajdonságtól elválaszthatatlan jellege a személyes szolgálat. A szent szeretet csupa személyes, egyéni szolgálat. Ha valaki ad egy milliót, de nem adja önmagát, annak van ugyan szeretete, de nincs igazi, keresztény, apostoli szeretete. Csak aki önmagát adja, aki érezteti, hogy testvérünk, az szeret igazán. Ha Szent Erzsébet csak leküldte volna Wartburgból ajándékait, de nem ment volna le önmaga, nem ünnepelnők őt mint a szegények angyalát, és ha társzekeret küldött volna le, de maga le nem jön, nem érezték volna akkor sem s mi sem hétszáz év múlva meleg szívének hevét. Hagyja ott a társzekeret és fogja kötényébe azt a néhány kenyérdarabot, akkor visz rózsákat, különben követ küld. Mi által lesz rózsává a kenyérdarab? A személyes szolgálat által. Ha az ember küld a betegnek orvosságot, ez sokszor nagyon keserű, de ha maga nyújtja neki, megnyerő, szíves mosollyal megédesíti azt. És a kereszténység életében ez a személyes

szolgálat képezi a szeretet gyöngyének magvát. Másban a keresztény szeretet nem konkurrálhat sem az állammal, sem a humanizmussal, sem a zsidók millióival, csak a személyes szolgálat szeretetében. Maxime Du Camp írja, hogy a legtöbb alamizsnát Franciaországban a zsidók adják. Ime, leesik tehát a kereszténység fejről a szeretet mirtuskoszorúja! Azzal dicsekedett, hogy szeretete van, s íme ezt a díszet is elhomályosítják? — Ne féljeteK s meg ne zavarodjatok! Szeretetet kerestek; ugyan mi a szeretet? Pénz? Föld? Ház? A szeretet a magamagát odaadó jó szív! Láttatok már zsidó apácákat, zsidó kedvestestvéreket? Azok nem testvérek, legfeljebb egymás közt, de odaadást nem ismernek. És ha adnak milliókat, de hiányzik azokból az egyéni szolgálat, akkor a millió a társadalom baján nem segít; az örvényeket ki nem tölti, át nem hidalja; az emberek egymással szemben idegenek maradnak, mert nem érzik, hogy testvérek; szeretet, mely ad dolgokat, de nem ad személyeket. önmagát, nem hegeszt be a társadalom bajait.

És e személyes szolgálatot mindenki nyújthatja. Példákat nem mondok; bámulattal tapasztalják majd, hogy az egyszerű emberek mily hősies odaadással segítenek gyakran egymáson!

Az apostolnak pénze nincs; pénzt nem adhat, de mindenkinek odaadja önmagát. «*Omnia impendam et superinpendar ego ipse*», s kitart ebben a szolgálatban még akkor is, mikor látja, «*etsi plus diligens minus diligit*». Vigaszát képezi az Úr Jézus Krisztus, aki a legnagyobb szeretet indulatában önmagát adta oda azokért, kik nem szerették, hanem gyűlölték; de ugyanakkor tudta azt is, hogy e szeretet áldozatában fölmagasztaltatik, minden szíven győz.

E győzelmes, apostoli szeretet legyen eszményképünk, s ha nincs is pénzünk, legyen szívünk, melyet személyes szolgálatban felváltunk. Ezt kell nekünk már itt egymás közt is gyakorolnunk, s ha ezt a szeretetet gyakoroljuk és meleg szívünket, egyéni szolgálatunkat belefektetjük, megédesítjük életünket, érezni fogjuk, hogy legszebb erény a testvéri szeretet, mert más erényben csak egy darabja lehet az embernek, ebbe az erénybe az egész ember felmegy. Nos és mi az apostol? Ember, ki egy gondolatnak él s úgy él, hogy életét emészti föl érte! Önmagát fölemészteni mások éltetésében — ez az apostoli szeretet!

II: Apostoli áldozatkészség.

(1903)

K. T. U. I Álljunk meg még egyszer Szent Pálnak sírjánál, csináljunk «statio-t ad Sanctum Paulum» és hallgassuk meg azt a második éneket, melyet a korinthusi levélben prózában zeng az apostol lelke: Libenter suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim, si quis in servitutum redigit, si quis devorat. Vannak köztetek is ingadozó lelkek; de én azt nem tűrhetem, hogy titeket félrevezessenek, korinthusiak; gondolatok arra, hogy mit tettem értetek! Bízhatok bennem, mert szenvedtem érettetek, buzgósággal akartam meghódítani lelketeket. Szenvedtem testemben, szenvedtem lelkemben. Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus... Sollicitudo omnium ecclesiarum. Nyomja a lelkemet egy félvilág terhe. Aggódok, nincs nyugtom: quis infirmatur et ego non infirmor, kicsoda szenved, hogy ne szenvedjek vele? Quis scandalisatur et ego non uror? Kicsoda szenved kárt lelkébe., kicsoda zavarodik meg s én nem égek a buzgóságtól érte? Mivel nem vagyok képes másképp bírni veletek, kitárom mindezt, hogy talán ennek emlékével meghódítlak titeket.

Talán nem tudtuk volna meg, hogy mit szenved Szent Pál, ha szívének e kiárasztásával nem akarta volna meghódítani a korinthusiakat. K. t. u., aki akar a lelkekért dolgozni, annak okvetlenül buzgónak kell lennie, s aki buzgó akar lenni, annak okvetlenül kell szenvednie. Buzgóság, amely a szenvedést nem veszi programjába, mindenesetre ál-buzgóság lesz. Lélek, mely kiméli magát, mikor lelkekről van szó, az ne kecsgettesse magát, hogy a lelkeket meghódítja.

1. És miért kell a buzgóságnak, ha az akar lenni, szenvednie? Kívánja ezt először az isteni Megváltó maga, mert Krisztus ezeket az utakat taposta ki az apostolok számára. Aki az Úr Jézus nyomában akar járni, annak szenvedni, küzdeni, lemondani kell. Az Úr Jézus azt a szőlőtőkét, melynek venyigéi aranyos gerezdekkel, gyönyörű lombbal ékeskednek, kavicsos földbe ültette, karót tűzött melléje, mely az ő szent keresztje. Aki nem köti a venyigét a karóhoz, gyümölcsöt nem remélhet. Mert a venyige, ha buján is hajt, de a földön kúszik, virágait elveszti, a szél a kőhöz csapdossa,

leszedi a hímport, gyümölcs nem lesz rajta. Fel kell kötni azokat a venyigéket a kereszthez. Minden tökéletességi fokon az Úr Jézus áldozatot követel; az apostoli munkásokat sem veszi ki e kötelezettségből; azoktól önmegtagadást és áldozatot vár. Valamennyi apostol e részben úgy hasonlít egymáshoz, mint egyik tojás a másikhoz, mind krisztusi arc. Ezen a krisztusi arcon ül a méltóság kifejezése, de van rajta szent ború is. Ezt az árnyat a gond veti rá. Mindezen az arcokon elomlik a szépség, de felszántják azokat a szenvedés barázdái is. Ezeket a barázdákat a küzdelem, a kín szántja beléjük. Mert minden apostol szenved és aggódik; siratja gyöngye gyermekeinek botlásait; bántja őt visszaesésük. Bántja őt a világ érzéketlensége. Aggasztja a lelkek üdve s elszomorítja a lelkek kárhozata. E vonások az Úr Jézus vonásai s minden apostolon föllelhetők. Valamennyiükről lehet elmondani Szent Ferenc meséjét, hogy volt valahol egy király és feleségét a sors csapása elszakította tőle, ki is pusztába kerülve nevelte gyermekeit. Megemlékezően pedig uráról évek múltán, elküldte hozzá fölnőtt gyermekeit. A gyermekek aggódtak, hogy a király meg nem ismeri őket s kérdezték anyjukat: Mit szóljunk, ha a király elé jövünk, honnan tudja meg, hogy gyermekei vagyunk?! «Ne féljete, arcotokra néz és megismer.» Minden apostol arcán ott van a krisztusi vonás. Az önzetlen, áldozatos lélek. Ne gondoljuk, hogy mi más utakat találunk. Áldozatot hozni, az legbiztosabb útja az apostoli szeretetnek, legbiztosabb kulcsa a lelkek meghódításának.

2. Azonban nemcsak azért kell áldozatosakká lennünk, hogy az isteni Megváltóhoz hasonlítsunk, hanem önérdünk is kötelez minket az áldozatra, mert aki buzgó akar lenni, annak saját maga lelki javáért áldozatot kell hoznia. Magunknak teszünk szolgálatot, ha áldozatos lelkek leszünk. Ez úton, az áldozatok útján biztosítja Szent Pál saját maga üdvét, ez úton kell nekünk is járnunk, ha üdvözülni akarunk. S most nem is a szenvedélyek leküzdésére vonatkozom ezzel, hanem inkább arra, hogy a buzgóság és az áldozatkészség együtt jár. A buzgóság áldozatból él, abból táplálkozik. Mennyi áldozatot követel az a kifeszült lélek, melyről Szent Pál írja: Elfeledkeztem arról, ami mögöttem van, csak azt látom, ami előttem van. Mindig csak azt látom, ami hiányzik még nekem; hogy mit értem el, fel nem számítom. És mi minden hiányzik még nekem? Végtelen sok. Hány lélek vár még rám, hány nyomorult és tehetetlen, hány eltévelyedett, hány

a világ gondjaitól feltartott vár szabadítót? Ugyan hány? Meg se tudom, hogy hány, ha buzgó nem vagyok. Mert ezt a privilégiumot, hogy legyen szemem és ne legyen hályog rajta, s hogy megérezsem a világ baját és ne legyen kő a szívem helyén, csak akkor nyerem el, ha áldozatkész lélek vagyok. Az ilyen úszik az ár ellen; s ki nem fárad, mert aki a kezét az ekére téven, visszanéz, nem érdemes a menynek országára, mondja az Úr Jézus. Az, aki tétováz és nem akarja az ekevassal a földet túrni, aki a már fölszántott barázdákon éledeleg s nem nézi a még föl nem szántott nagy mezőt, nem érdemes a Krisztus országára. Ime, mennyi munka, fáradság és áldozat! S hozzájárul az a belső munka, mely elcsigáz, a lelkekért való tépelődés, önemésztés, mely kiszí, elfáraszt s gyöngít. Áldozat, áldozat kell neked, buzgó lélek, a tökélyesbülésnek minden fokán; akár a tisztulás útján jársz, akár a felvilágosulás útján, akár haladó vagy, akár már az egyesülés magaslataira törsz, mind ez az út küzdelmes út, áldozatok nélkül nem haladhatsz rajta. Az biztosítja csak lelkünk üdvét, az tesz minket érzékkel bíró lelkékké, s nem enged pihenni; mert jóllehet sok kegyelmünk van s a kegyelmet föl is használjuk, de a kegyelmek láncának csak az egyik végét tartjuk kezünkben, a másikat meg be nem akaszthatjuk. Csak ha a jó halállal be lesz akasztva az örök révpartba a másik lánc-vég, csak akkor pihenhet el tulajdonképen az áldozatkészség.

3. Harmadszor, k. t. u., áldozatot kell hozni, mert az ember embereket munkál, lelkekkel dolgozik, szenvedélyekkel küzd, s ez a matéria porfirnél keményebb; a lelkek oly nehezen kezelhetők; a szenvedélyek vadállatoknál vérszomjasabbak. Ha az ember porfir-követ munkál meg, végtelen sok acélvéső kopik el bele, míg egy alakot váj ki benne: hasonlóképen aki lelkeket munkál meg, sokat izzad, szenved, gyötrődik; szikrázik és csorbul, s az mind fáj! Mert az emberek nem veszik észre saját érdeküket és képesek azokat elhanyagolni, mindenféle alacsony érdekért feladják a legnagyobb érdekeket. Aki e lelketlenséggel akar küzdeni, annak okvetlenül hősnek, kemény munkában megacélosodott munkásnak kell lennie. Kell sokat és buzgón imádkozni, kell magunkat mélyen megaláznunk, kell az emberi lelkeknek változékonyságával számolnunk. Nem lehetünk egészen nyugodtak, míg a haldoklónak le nem csuktuk a szempilláit s nem vittük át szinte kezeinkben lelkét a föloldozás kegyelméből az Isten színe elé. Ó, mily munka és mily gond! Aki

a lelkeket szereti, abban az szenvedéllyé válik, szenvedéllyé, mely olyan, mint a tűz, harapódzik egyre és nem mondja, hogy elég, felszítja munkaerőnket és áldozatos szeretetté és buzgalommá változtatja azt. Gondoljanak arra, hogy egy faluban, hol 100 lélek van, az apostolnak százféle veszedelemmel, százféle visszavonással kell megküzdenie. De te lelkeket mentsz, ez a gondolat nyugtat meg minket. Tu animam lucraveris ! S ez a legnagyobb tény ! Mert bármit teszesz és bármilyen költségen emelnél intézeteket, segítvén a szegényeket, mindezzel nem teszesz oly nagy jót, mint ha egyetlen egy lelket üdvözítsz ! Az apostol sem akar más dicsőséget, mint azt, hogy ő lelkeket menthet. Ha van szenvedély, mely képes az apostoli lelket áldozatra vinni, úgy ez a lelkek üdvözítésének vágya, semmibe sem venni az áldozatot, ha lelkeket menthet. «Ti vagytok a mi dicsőségünk», ti, mondja Szent Pál a hívekről. Nem akarok más koszorút, nem akarok más virágot, mint azt, amelyet szeretetemnek tüze nevelt.

Hol nyílnak pedig ezek a virágok? Mindenfelé, a népnek szenvedő rétegeiben csak úgy, mint a királyi udvarokban. Nyomorult földből fakadoznak, sárból, de az Isten kegyelmének s a gondos nevelésnek erejében, melyben én részesítem őket, fejlenek. K. t. u., ha kegyetek kint ismertek már buzgó papot, azt nagy kegyelemnek vegyék, mert látták, mit kell tenni, mennyire kell szenvedni, bánkódní, mennyit szomorkodni a lelkekért ; a buzgó pap nagy kegyelem egy kispapra nézve. Valamint nagy baj, ha lanyha, rest, béreslelkű papok közt nőttünk fel, mert így kevés lendületben részesültünk a gyakorlati élet részéről. Már pedig mi nem dicsekedhetünk sok buzgó pappal, keveset látunk abból a buzgalomból, amelyet a szentek kifejtettek s azok, akik az ő nyomukban jártak. K. t. u., ne fegyverezze le az önök fiatal buzgóságát a nyomorult példák szemlélete. Ne nézzenek azokra, qui retro sunt, hanem azokra, kik ott elől ragyognak. Gondoljanak az apostolokra, akik világot mozgattak, akik azt a szent kereszténységet nevelték: csupa vér, csupa verejték, csupa áldozat. Csont és vér termékenyítette meg a világ szántóföldjét. Az apostoloknak örökébe akarunk mi lépni, mi is buzgó és lánglelkű papok akarunk lenni. K. t. u., ha ily lelkek akarnak lenni, áldozatos lelkek legyenek, iparkodjanak megtagadni önmagukat nemcsak a szigorú kényszerűség miatt, hanem az apostoli szeretetnek lendületes, derült motívumaiból is. Én akarok küzdeni, akarom magamat a küzdelemre nevelni, akarok áldozatos lélek lenni, s már jókor hozzászokom, hogy

áldozatokat hozzak. S be nem érem azzal, hogy magamért hozok áldozatot, hanem már most akarok áldozatot hozni az Úr Jézus Szentséges Szívének a lelkekért és azért, hogy buzgó pap legyek. Akinek van már erre érzéke, az észre fogja venni, hogy ez a felfogás nemcsak erőt ad, hanem vigaszt is ad. Jól érezzük magunkat mindazokban az áldozatokban, melyeket az apostoli buzgóság sugallataiból hozunk. Vágyódunk korona után, mely lelkekből van kötve, hogy az apostolhoz és az apostol által Krisztushoz hasonlók legyünk.

Farsangvasárnapra.

I. Jézus Szentséges Szíve.

(1899)

K. T. U. ! Magna de Christo sentire, eximiae virtutis est — mondja Aranyszájú Szent János; Krisztusról nagy fogalommal bírni és ennek a fogalomnak a behatása alatt cselekedni — kitűnő erény. Valóban a fogalom adja első-sorban is a meggyőződést, legalább ez az első kelléke; nagy eszmékről meggyőződni másképp, mint azokat magasztosan és lelkesen felfogni, nem lehet. De úgy látszik, hogy nem szabad a fogalmaknál maradni; magna de Christo sentire nemcsak azt jelenti. Érezzük, hogy itt az egész embernek bele kell menni a gondolatba, azt pedig csakis ésszel tenni nem lehet, ahhoz szív kell; magna de Christo sentire, nagylelkűen érezni Krisztussal szemben, kiváló erény; nagylelkűen úgy, hogy az Úr Jézusnak adjuk át magunkat, ki tudunk tartani mellette hősieken, következetesen, elszántan; fel tudunk áldozni életet, sok küzdelmet, reményeinket hozzáfűzzük, belőle élünk; ez a nagylelkű érzés és gondolkozás Krisztussal szemben: nagy, kiváló erény. Már pedig ez java-részből a szívből való; a gondolatok nem ragyognak és nem gyúlnak ki soha, ha szívünk lángján nem hevítjük. Fizikában lehetetlen, hogy a fény hő nélkül legyen, a pszichológiában azonban lehetséges, hogy nagy gondolatok nem mozgatnak, nincs hevük, mert szívünk nem ég. Ha tehát nagylelkűen érezni és gondolkozni akarunk, járunk a szív iskolájába; ha magasra akarunk törni gondolatainkban, ne bízzuk magunkat az ész fényére, vegyük hozzá a szívnek melegét; menjünk egyenesen oda a szívbe és a szívhez: az Úr Jézus Szentséges Szívéhez, tartsuk oda szívünket ezen Szentséges

Szívhez, kölcsönözzük ki ezen Szívnek dobbanásait, dobbanjon vele a mi szívünk is, akkor fogunk nagylelkűen érezni és gondolkodni Krisztussal szemben. Mindenesetre a Szentléleknek, aki korszakok szerint más-más kegyelmet osztogat az egyháznak, kiváló ajándékát kell az Úr Jézus Szentséges Szíve tiszteletében látnunk, és mindnyájunknak, már azért is, hogy a Szentlélek indításának megfeleljünk, kiváló tiszteelővé kell lennünk az Úr Jézus Szívének.

De, hogy önöket erről meggyőzzem, más gondolatok helyett figyelmüket irányzom az egyház történetére.

1. K. T. U. ! Körülbelül 300 év óta ragyog áhitatunk egén Jézus szíve. Hát 1600 évig hol volt? 1600 éven át nem tudta azt az egyház, hogy Jézusnak van szíve? Hát nem volt-e azoknak a nagy görög és latin egyházatyáknak finom és gyengéd érzékük, hogy eltalálhassanak nagylelkű érzés útján az Úr Jézus Szívéhez? Hiába okoskodunk, erre egy felelet van: a Szentlélek maga tűzi oda az egyház elé azt, ami neki való. És tény, ha a történelmet tekintem, más feleletet, amely kielégítene, amely valamikép megoldaná ezt az én kétseget, nem talállok. Azt akarja az Isten most, hogy az ember a buzgalmat, a mély kereszténységet, főleg pedig az apostoli, papi lelkiületet az Úr Jézus Szentséges Szívéből merítse. Szent Vazulnak és a Gergelyeknek ájtatosságában nem találok ezt a vonást: az Úr Jézus Szívét. A Gergelyek kora a klasszikus kifejezést viseli homlokán, előkelő s valamikép merev, azt a nemes, finom szubjektivizmust nem értette; pedig a szív a szubjektív világnak színtere. A régi tévelyek az emberiség figyelmét egyre a kereszténységnek legmélyebb titkára, Krisztus istenségére irányozták, és e fölötti küzdelmükben és harcaikban úgy látszik, mintha a szívet s az emberit szem előtt tévesztették volna. Nem mintha az első herezisek között is nem voltak volna olyanok, amelyek Krisztus emberiségére vonatkoztak; voltak; mondták, hogy Krisztusnak nincs teste, mert ő Isten és az anyag rossz, hogy Krisztusnak nincs emberi akarata, mert az emberi akarat ellentétes lehetne, de mikor emberséggel foglalkoznak, azt filozófiai szempontból, a dolgok lényegét s kivált az Isten fenségét tekintve teszik. Az Istenember pszichológiája, istenemberi érzése s akarása még nem szerepel náluk. Az isteni Gondviselés azt akarta, hogy a kereszténységnek ez a gerince és tengelye, Krisztus istensége és a Krisztus istenségébe fektetett hit sziklaközzé váljék. Csak később, mikor a szikla már állt, kezdi borítani pázsit, akkor nő ki rajta a leggyengédebb

érzelem virága, az áhítat Krisztus embersége és különösen Szent Szíve iránt.

De azért nem úgy van, mintha ezt a vonást egészen és teljesen nélkülözné a régi történelem. A lyoni és viennai vértanúk szenvedésének leírója Blandinus és Sanctus vértanúságáról szólva csodálkozásának ad kifejezést a fölött, hogy a fiatal diakonus és a leány ily rettenetes kínokat bírtak kiállani, s okul azt hozza föl, mert az az eleven víz tartotta bennük a lelket és üdítette fel őket kínjukban, amely az Úr Jézus szívéből folyik. Tán ez az első hely, ahol az Úr Jézus Szíve egyenesen és közvetlenül mint a kegyelemnek kútfeje meg van említve. A középkornak, ah, annak nagy szíve volt, de különös, hogy e lángoló szívek kiváló figyelmét, amelyek pedig éreztek Jézus Szívével, senkinek sem sikerült Jézus Szívére fordítania. Kell-e lángadozóbb lélek, mint a keresztes hadak gyújtogatója, a clerveaux-i apát, Szent Bernát? Szent Bernátnak áhítata Jézus Szíve körül is forog, de még nem volt itt az idő, hogy Szent Bernát, aki a világot mozgatta a Szajnától a Rajnáig, az Ardennektől az Alpeseig és aki beszélt latinul és franciául a németeknek, s jöllehet egy szót sem értettek belőle, mégis utána tódultak, ez az ember nem mozgatta a keresztény áhítatot Jézus Szívével; rámutatott Jézus sírjára, s a templáriusok fehér köpenyegére nem a szívet, hanem a véres keresztet tűzette. Menjünk tovább! Egy másik lángadozó szenttel találkozunk, akin Krisztus öt szent sebe kiverődött. Látom a vézna, halavány alakot, amint jár-kel az Alvernia hegyén, Krisztus dicsőségesszegényét, Assisi Szent Ferencet; szeretetből szeretetet merített, sebből sebet vett, s jöllehet Assisi Szent Ferenc Krisztus Jézus Szíve sebet is hordozza magán, de a Szent Szív áhítatát sehol se vezette be. Tanítványa, Szent Bonaventura ír Jézus Szívéről; de hogy a Szent Szív a szerafikus rendnek s áhítatának új tűzhelye legyen, arra nem gondol. Ott van a másik hírnes és befolyásos egyházi rend. Látom Szent Domonkos fehér gyapjúruhájában Szienai Szent Katalint, aki úgy tudott olaszul beszélni, mint alig valaki az ő korában, aki városokat békített és véres ellenségeskedéseket megszüntetett; ki a pápát visszahozta Avignonból Rómába, akinek maga az Úr Jézus megmutatta lángadozó Szívét, sőt Katalin oldalából kivette szívét és a maga szívét tette helyébe, hogy úgy érezzen, mint Krisztus: ez a Szent Katalin semmit sem szól Jézus Szívéről, csak Jézus véréről. Egyszer mintha nem is kerülhetne volna el, szinte beleakad, egy alka-

lommal kérdezi Krisztus Urunkat : És mért szúrattad át, Uram, oldaladat? Azt várjuk, hogy most okvetlenül a szívről lesz szó ; de az Úr Jézus feleli : «hogy megmutassam szívem kincseit és végtelen szerelmét» és ezzel vége lett. Szent Katalin azóta is csak a vérről álmodozott s a szívről nem beszélt.

2. Hát mit akar az Úr Jézus Szentséges Szíve most? Okvetlenül azt kell mondanom : bizonyára vannak különös szándékai, s biztosít arról maga Szent Mechtild, vagyis inkább Szent János evangélista, aki Szent Mechtildnek azon kérdésére : «Hogy van az, hogy Jézus Szívén pihentél és erről a Szent Szívről evangéliumodban nem beszélsz?» — azt feleli : Fel van tartva ez a későbbi időkre : «in tepescitem et torpescitem mundi aetatem»; midőn a szeretet kialszik, midőn a szívek szeretni többé nem igen tudnak, akkor nyilatkozik meg majd a Szent Szív, és tényleg boldog Alacoque Margitnál, mikor a Szentséges Szív kinyilatkoztatja magát, nemde ugyanazokat a húrokat pengeti : «torpescens caritas», arra való ez a Szentséges Szív, hogy ezeket a szíveket, melyek el vannak zsibbadva és többé a nagy gondolatokat, az áldozatos érzelmeket felfogni nem képesek, fölhevítse.

És ki akarna ennek az útmutatásnak ellentállni és az Úr Jézus Szentséges Szíve vonzó ígézetét megvetni? Ki akarná egyik fülén be, a másikon kiereszteni azokat a fenséges ígéreteket, amelyekkel az Úr Jézus szíve mintegy sokpontú szerződésben lekötötte magát, hogy azokat a lelkeket, amelyek szívéhez bizalommal jönnek, felvillanyozza, új embert alkot belőlük, azok a lelkek, amelyek szeretni nem tudnak, szeretni megtanulnak, azok a papok, akik apostoli papok akarnak lenni, az Úr Jézus Szentséges Szívében a legmegrögzöttebb bűnösök megtérésére is elegendő kegyelmet merítenek. Meglehet, nem akarom önöket ijeszteni, meglehet, hogy nem érzik magukban ezt a vonalmat Jézus Szíve iránt és nem tudnak talán még most úgy lelkesülni, benne bízni és megnyugodni, belőle lendületet és hevülő szeretetet meríteni ; nem baj, ezt is kérni kell. Magna sentire de Christo, eximiae virtutis est, nagylelkűen érezni Krisztussal szemben, kiváló erény. Ha valakinek szívét melegíti Jézus Szentséges Szíve, ez nagy, kitűnő kegyelem. És ezt a kegyelmet nem kell-e kérni? nem kell-e kedvéért a meditáció ekevasával felszaggatni a közöny hantját? Nem kell-e a nagy, szép gondolatokat, melyeket Jézus Szívéből az evangélium és a szentek révén szerzünk, eleven mag gyanánt önmeg-

tagadásunk barázdáiba elvetnünk? Csak ez úton remélhetjük, hogy szívünk is majd egyet dobban, és ez a dobbanás meleg érzés, részvét, szeretet, lelkesedés lesz az Úr Jézus Szívében.

3. Az egyház történetéből vont érven kívül a mai világ irányzata is buzdít Jézus Szíve tiszteletére. Korunk mindenütt csak az emberit és az embert keresi, még a vallást is természetessé akarta tenni; naturalizmus, verizmus uralkodik a művészetben; közvetlenség mindenütt; embert nevelni, emberileg érezni, embert tisztelni, ez a kor iránya. Legyünk vallásosak és erényesek, de emberileg; uralkodjék közvetlenség Isten és ember közt; legyen a vallásos érzület szívünk-ből fakadó, ne legyen ez rántukmált érzelem. E fölfogásnak az Úr Jézus Szívéhez kell vezetnie. Igen, mi úgy akarunk érezni Istennel szemben, mint atyánk-, urunk-, királyunkkal szemben.

Jézus a mi testvérünk és szeretett mesterünk; tőle tanulunk gondolkozni, érezni, szeretni. Nézd e Szívet, ha Istenről méltóan gondolkozni s őt szeretni akarsz. Isten gondolatai és gondjai nekünk Jézus Szívének aggodalmai; Istennek tervei a vajdó Szent Szívnek vágyai. Ime a vallás Jézus Szívén emberivé lett! Viszont egész életünket, bűnt, bánatot, örömet, gondot, aggodalmat, félelmet, mindezt isteníthetjük Jézus Szentséges Szíve érzelmeivel egyesülvén; ami bánt egyedi életünkben, ami botránykó a világ járásában, ami a lelkesedést emeli, a buzgalmat lankasztja, mindazt ember-isteni érzelmmé olvasztva megtalálják az Úr Jézus Szentséges Szívében. Kivált pedig, ha a bűn bánt, ha saját bűneink ijesztenek s a világ bűnei keserítenek s engesztelést s vigaszt keresünk, mily fenséges engeszteléssé váltja ki keserűségünket s bánatunkat az Úr Jézus Szíve iránt való áhítat.

Farsang van, k. t. u.; mutassuk be az Úr Jézus Szíve iránt ápoltt vonzalmunkat az engesztelés, megkövetés, megkérlelés érzelmeivel. A megkérlelés gyakran hathatósabban ébreszti föl a szeretetet, mintha közvetlenül szeretetre akarók gyullasztani szívünket. Egyesítsük megkérlelésünkkel áldozatainkat. Az áldozat a szeretet eleven idege; engeszteljük meg az Úr Jézus Szentséges Szívét önmehtagadásainkkal, buzgó, fegyelmezett étellel; apró áldozatokkal, amelyeket az engesztelés koszorújába fonunk, okvetlenül kieszközöljük az Úr Jézus Szíve szeretetét, ha nem a lángját, legalább szikráját; ha nem delező hevét, legalább hajnalhasadását.

II. A szent szerelet iskolája.

(1900)

K. T. U. ! Nem nehéz szeretni az Istent ; sőt azt kell mondanom, hogy az Úr mindenképen megkönnyítette ezt nekünk. Legalább a nemes és Isten kegyelmétől átjárt s sugallt léleknek nem nehéz az Istent szeretni. Nem nehéz az Úr Jézust szeretni, miután ő tényleg egy lett közülünk, beleállt életünkbe, viszonyainkba és oly közel van hozzánk, hogy szinte lehetetlen, hogy szívünk fel ne melegedjék közelségétől. Úgy bánhatunk vele, mint bárkivel közülünk ; akarja, hogy a közönséges életnek szolgálatait vele szemben teljesítsük, hogy a szerető szívnek figyelmét, érzelmeit, áldozatait neki bemutassuk. Jó néven veszi, ha előtte, kivált templomaiban, a legnagyobb figyelmet tanúsítjuk ; ha lábújjhegyen járunk körülötte tiszteletből, szeretetből ; ha virágot letörünk és odatűzzük az oltárra ; ha röpimával feléje emelkedünk. De azt gondolom, hogy a szeretetnek e természetességét és közvetlenségét illetőleg semmi sem lép meg annyira, mint az Úr Jézusnak az a kívánsága, hogy iránta való szeretetünk szána-
közö szeretet legyen. Jézus panaszkodik, panaszkolja szívének kinját s várja, hogy mi eltaláljuk szívünk sugallatából a hangot, mely a sírásra felelni, fájdalmát enyhíteni, panaszát csitítani tudja. Semmi sem bizonyíthatja jobban, hogy Krisztus egy közülünk ; Jézus szeretetének közvetlenségét s szeretetünknek iránta természetfölötti természetességét semmi sem tünteti fel úgy, mint az, hogy Szentséges Szíve részvétet keres, elégtételt szomjaz. Úgy-e az okoskodó embernek ez szeget üt fejébe ; különös, bizarr gondolatnak látszik előtte, hogy az Isten szájalmat keres. Hogyan, mikép szánjuk meg az Istent? Mit nélkülöz a minden? Mit adjunk a végtelennek? E gondolatok a nehézségek borúját öntik a gondolkodó fölé ; de a szív ebben különös nehézséget nem talál. Tapasztalásból tudja, hogy e világon minden az ellenkezés, a harc, a törtetés útjain jár ; tudja, hogy minden, tehát az Isten, tehát az Úr Jézus is, aki beleáll ebbe a világba, annak okvetlenül szeretni, de szenvedni is kell ; sőt minél inkább s minél nagyobbat szeret, annál több jut ki neki a gyötreléből. Az Úr Jézusnak érdekei vannak a földön, és ezek az érdekek harcba vannak beleállítva ; hogy pedig, aki harcol, sebet ne kapjon, még ha Isten is, hogy aki küzd, vereséget ne szenvedjen, még ha Jézus is, túlsok volna a csodából, s tényleg nem is történik.

1. Az Úr Jézus érdekei a földön egészen emberiek, és ami emberi, bármi legyen, még ha legjobb is, annak bölcsőjét küzdelem és harc ringatja. Még az erény is a harc útján törtet előre. Tehát, ha az Isten beleállt a világba, szeretet, szenvedés, küzdelem, győzelem és szájalom viszonyába állt bele.

Az Úr Jézusnak vannak törvényei, azokat meg lehet vetni; ha vannak lelkek, kik el is ájulnak ezen vakmerőség láttán, ha vannak, kiknek elszorul, sőt meg is reped a szívök a bűn iszonyától: vannak viszont mások, kik Istent nem tekintik s a bűnt úgy isszák, mint a vizet. Mit csináljon velük az Úr? Sujtja villámmal? Temesse örvényekbe? Az Úristennek szent akarata bármily végtelen s abszolút legyen, itt a földön csak mint hipotetikus akarat jár köztünk. Ha akarod, megteszed, amit én nagyon kívánok, szeretek és megjutalmazok, de ha nem akarod, megvetheted. Így állunk az egyházzal is. Az egyház az Úr Jézus teste. Mily harc folyik körülötte! Vajjon jobban bánnak-e a misztikus testtel, mint bántak a megtestesült igével? Mily megvettetés, üldözés, mily hideg szívek fogadják mindenfelé! Ime az Úr Jézus sorsa a földön. Tövis és bojtortján terem számára is bőven, sőt úgy látszik, szenvedésből s kínból sehohsem kerül annyi, mint épen az Isten ügyeiben. Tapasztalják ezt mindazok, kik hevülve, lángolva Krisztusért, érdekeiért harcolnak s a szent ügyet szolgálják; kis vártatva azon veszik észre magukat, hogy töviskoszorú fonódott szívük körül. Non vivitur in amore sine dolore!

És minél nagyobb a szeretet, annál mélyebb a fájdalom. Meglehet, hogy e töviskoszorúja az Isten-szeretetnek még nem igen fonta körül szívünket; meglehet, hogy még nagyon durva anyag vagyunk ahhoz, hogy az Isten-szeretetnek fénye járjon át s hogy akadályt ne találjon bennünk, mely árnyékot vet áttetsző fényének; meglehet, hogy még nagyon érzékiek vagyunk ahhoz, hogy az Isten-szeretet bennünk azokat a tisztá érzelmeket keltse, melyekből a fájdalom rózsái fakadnak. Mihelyt pedig a lelkiség elérte áttetszőségét, mihelyt a szív érzelmei megtisztultak kellőleg: azonnal öntudatunkba lép a bánat s a szájalom az Isten érdekeinek sorsa iránt, melyek lépten-nyomon a rövidebbet húzzák s a szerető szívekre a fájdalom árnyát borítják.

De, kedves barátaim, minek erről sokat filozofálni, mikor az Úr Jézus határozottan kijelentette, hogy fáj neki, hogy az emberek őt megvetik. Boldog Alacoque Margitnak határozottan kijelentette, hogy szenved. Megmutatta szívét, mely

végtelenül boldog az ő megdicsőülésében, de ugyanakkor tövisszorosító környezi azt s kereszt árnyékolja be a szent sebnak fájalmát. Nem képzelhetek el magamnak lényt, még a dicsőségben sem, mely érzéketlen legyen minden iránt, ami neki kedves ; nem képzelhetek el megdicsőült szívet, még az Úr Jézus Szívét sem, hogy az ne érezze sérelmeit. S sérelmeit érezni és szenvedni, az mindegy. De meglehet, sőt bizonyos, hogy ez a szenvedés nem olyan, mint amilyen a földi kín és gyötorem ; nem borul rá mint egy leteperő árny, nem mint győzelmes gyöngeség. A szomorúság ott az örök örömben van foglalva, s a veszteség a végleges győzelemnek hordozójául tűnik föl : így látja azt az a lélek, Jézus lelke, az isteni mindentudásnak csodálatos fényében, mely bevilágítja e világ terveit, a harcok fejlődését s azt is, hogy a bűn, mely lándzsát dőf az ő szívébe, dicsőségét szolgálja már most is.

De hiszen nekem nem is az a feladatom, hogy tudjam a megdicsőült szív szenvedését boldogságával megegyeztetni, hanem hogy elhiggyem, hogy az a Szent Szív, mely annyira szerette az embereket, viszonzásul csak megvettetést, közönyt arat. Elég ez nekem ahhoz, hogy azt mondjam magamnak : «Engeszteld meg ezt a szívet, szánd meg ezt a szívet». Reánk nézve ez a legfontosabb következtetés.

A szeretetet okvetetlenül résztvevő szeretetté kell átválttatnunk s nem szabad megijednünk, hogy Isten iránt való szeretetünk is a részvét, szánalom vonásait hordozza magán. Nem mi adtuk rá ; belőle, saját lényéből, Isten érdekeihez való viszonyából verődtek ki rajta. Istent bántják meg az emberek ; a megsértett Istent sirassuk hát ; az érzékies, eldurvult világ nem érti s gyalázza Jézust, hálátlanul, szívtelenül, hidegen viseltetik vele szemben : fájlaljuk e szerencsétlen viselkedést s nyujtsunk elégtételt a meggyalázott Szent Szívnek s legyünk meggyőződve, hogy ez az érzelem valóban tökéletes, valóságos Isten-szeretet.

Azonban távol attól, hogy kételkedjünk, vajjon igazán Isten-szeretet-e a szánakozó szeretet, ellenkezőleg meg vagyunk győződve, hogy a szánakozó szeretet annyira igaz, való Isten-szeretet, hogy még anyja is, dajkája is, iskolája is a legtökéletesebb szeretetnek. Aki akar szeretni megtanulni, az kezdjen szánakozni. Nem lehet szeretni sehol annyira az Istent, mint a szánakozó, résztvevő szeretet szellemében. És ez világos előttem. A tetszés szeretete, az amor benevolentiae ugyanis sokkal nagyobb tökélyt tételez fel, mint a szánalom szeretete. Az ember nehezebben tud mással örölni, mint más-

sal szenvedni ; jobban illetődik meg felebarátjának könnyétől, mint sugárzó arcától ; már pedig a szívre, ha szeretni akar, legfontosabb az, hogy meginduljon, meglágyuljon ; a lány érzelmeknek porhanyós göröngyében könnyen virul ki a szeretet. Ez lévén a szív s a szeretet természete, Isten is ez oldalról támadta meg, e gyökérrostján fogta meg a szívet. A theológusok mondják, hogy az Úr Jézus azért szenvedett annyit, hogy az embert meglágyítsa ; szenvedett nem közvetlenül az Isten-szeretet, mint inkább az emberszeretet miatt. Ó ti, kik az úton átmertek, figyeljete és lássátok, mily nagy az én szenvedésem, s ha meglátjátok, biztos vagyok benne, hogy meglágyul tőle szívetek ; Jézus vére valóságos permetező tavaszi eső lesz, melytől szétmállik az érzéketlenség göröngye. Ami Istent illeti, elég lett volna bármily kis szenvedés, mert a legkisebb is végtelen értékű, de nem volt elég a kis szenvedés arra, hogy a szeretet iskolája legyen. Ehhez olyan kin és szenvedés kellett, mely belenyúljon az emberi szívbe és azt összetörni képes legyen.

Ime az Úr Jézus azért szenvedett tehát, hogy megessék rajta szívünk ; mi ez más, mint hogy résztvevő szeretetet keresett s ennek révén kívánta meghódítani szívünket? Ne feledjük tehát megszánni az Istent ! Jézus kívánja, hogy szánjuk őt, menjünk bele e meleg érzelmekbe s mutassuk be neki az engesztelés szeretetét ; e szeretet magában színarany ; de ha nem is volna az, még akkor is a tökéletes szeretetnek ez nyitná meg ajtaját.

2. A részvét Jézus iránt még más módon is jelentkezhetik, s ez a mód is kiváló iskoláját képezi a szent szeretetnek. Ha Istent igazán szeretni kívánjuk, iparkodjunk nemcsak a magunk, de mások bűnén is szomorkodni. Azt mondod talán : nekem szegény bűnösnek elég a magam bűne-baja, mit sirasam én másokét? Én ép ebből veszem érveimet : ha sok a bűnöd, nagy szeretetre van szükséged ; ha pedig ezt keresed, mi az út? szánjad-bánjad mások bűneit. Engedjék meg, hogy e különös felfogást értésünkhöz közelebb hozzuk.

A nagy bűnösnek úgy-e, minél tökéletesebb bűnbánatra van szüksége, s e részben az ember gyakran érzi, hogy nem tudja úgy bánni bűneit, ahogy szeretné. Valami gyengeség, szellemtelenség van bánatában. Az önszeretet, az önérdék beleáll a bánatba is s lehűti azt, mint az olvadó jég a vizet ; mindenütt ott állok én. Non est illustris sensus poenitentiae ; ha az ember még ott is magát keresi, magát helyezi a központhba, a szerelmes én körül forog a bánat is, mely azt a

rossztól megóvni iparkodik s a bűnt mint a kárhozat okát tekinti. Ha az ember annyira tudna felemelkedni, hogy itt elsősorban Jézus érdekeiről van szó ; ha elsősorban az Isten gyalázatát látná a bűnben, úgy, hogy saját érdekeitől, pokoltól, boldogságtól is eltekintene, úgy-e az ilyen bánat édes öntudatot s biztos reményt ébresztene az iránt, hogy amily érdektelen, oly hathatós és büntörlesztő?!

No, hát hol találjuk ez érdektelen bánatot? Mily réven növelhetjük azt magunkban? Szomorkodjunk másoknak vétkein, sírjunk másoknak bukásán, s tiszta érdektelen fájdalom fakad majd szívünkben! Ha látjuk, hogy a világ Jézust feledi, hogy megfagy Szentséges Szívének lángjai mellett, szent borzalom tölt el s megrémülök a meggyalázott Isten sorsától ; undorral telem el e sötét hatalomtól, mely egyedül képes tönkretenni az Isten kegyelmét s szeretetét. Ily körülmények között a bűnt tényleg mint Isten gyalázatát, szenvedését fogom fel, nem magamat, nem az én büntetésemet tekintem már a bűnben, hanem magára a meggyalázott Úrra gondolok ; megfedekezem bajaimról s az ő sérelmei fölött bánkódom. A szív így emelkedik kerülő úton önmaga felé. Ez úton vezette a tiszta bánat magaslatára Dávidot is Náthán próféta. Nem adta elő Náthán Dávid bűneit, nem förmedt rá az Isten nevében, hanem előadta egy mesebeli embernek gáztetteit, szívtelen keménységet, zsarnokságát, s bosszúra gyúlt az alávaló ellen ; szánta az Istent ; ugyan kinek bűne miatt? Bizony tulajdonkép a magáé miatt. Így tesz velünk is a szánakozó szeretet ; ez a mi prófétánk ; felénk jön s megszólít : keresztény lélek, nézd, mit tesz a világ az Istennel ; utolsó sóhaja, legalacsonyabb érzelme előbbre való, mint az Isten érdeke. Ha van benned nemes szív, állj oda s kárpótold a megvetett Istennek szeretetét ! Töröld le az emberiség homlokáról a Kain bélyeget, iparkodjál, hogy, ahol most bűn sarjad, erény viruljon, legyen buzgalmad engesztelés a világ galád érzelmeivel szemben.

Ime, hogy felmelegszik az ember szíve a mások bűneitől, és amit talán saját önszeretetének ellensúlyozása mellett nem vett volna oly komolyan, azt most ugyancsak komolyan, szíve bús érzelmeiben elítéli. S ugyan voltakép kinek bűnét ítéli el, vagy legalább kiét is? Úgy-e mindannyiszor a magáét is? Így lesz a résztvevő szeretet az igaz, komoly bánatnak iskolája. És ez a résztvevő szeretet nem marad meg ennél, hanem apostoli buzgalommá fejlődik, mely nekimegy a világ nemtelenségének és azt gondolja, ha mások oly hálátlanok,

nekem kell a megvetett Istennek szeretetét valamikép kárpótolnom. Tesz, áldoz, sír, mindent odaad, csak hogy a gyaláztatnak valahogy végét vesse. Ime az apostoli buzgalom, a szent szeretet, apostoli odaadás — a résztvevő, szánakozó szeretet melegében. Aki ezt érzi, az belelép a meleg kereszténység illatos kertjébe s a legszebb lelkek érzelmi közösségébe. Érti Szent Ferencet, ki a perugiai erdőkben tud sírni. Érti, hogy osztozik valamikép Szienai Szent Katalin érzelmeiben, ki azt mondá, hogy amint az Úr Jézus oldalából víz és vér folyt, épúgy minden léleknek a szent vérben tüzessé, a vízben fájdalomossá kell lennie ; a vér jelenti a jegyesnek lángoló szeretetét ; a víz pedig azt a hatást, melynél fogva a lelkek megolvadnak a résztvevő, szánakozó szeretetben.

Ó, k. t. u., megengesztelni az Úr Jézus Szívét, szomorkodni mások bűnein ; élénken érezni a világ aljasságát : ez az Isten-szeretet elnyerésének biztos módja. A szánakozó szív résztvesz az Úr Jézus fájdalmaiban és örül annak, ha valamit is tehet, ami a megbántott isteni szívnek kedves. S mialatt így szánakozik, lélekben erősödik az ember. Mert az Isten-szeretet sehol sem gyengít, még a könnyekben sem, sehol sem tesz erőtlenné, még a gyengéd érzelmekben sem, hanem felkeni a lelket áldozatos lélekke, amelynek szenvedélye : minél többet tenni, minél többet adni ; mindent odaad Istenért és magának nem tart meg semmit.

E szánakozó szeretettel akarjuk az Úr Jézus Szívét főleg e három napon át megengesztelni, és meg vagyunk győződve, hogy mikor engeszteljük ezt a Szívet, ugyanakkor a magunkét emeljük közel hozzá, megosztjuk gondolatait és azt, amit legjobban akar megosztani velünk, mert leginkább válik hasznunkra : fájdalmait.

III. Természetfölötti szeretet.

(1903)

K. T. U. ! Mióta a mi szeretetünk az Úr Jézus Szentséges Szívének jegyében áll, azóta a farsangi idő különösen az engesztelő szeretetnek van szentelve. Ezt a szeretetet akarja fölkelteni bennünk az egyház ; azért a mai evangéliumban rávetíti lelkünkre a passió árnyait ; lélekben elkísérjük az Úr Jézust, aki felmegy Jeruzsálembe szenvedni. Azonkívül a mai mise leckéjében felolvastatja, elszavaltatja, elénekelteti a szeretetnek himnuszát, melyet Szent Pál írt és élt : elmondja, hogy

mi a caritas, hogy mily kincs, mily boldogság; «caritas patiens est, benigna est, caritas nunquam excidit». Mikor ezeket halljuk, lelkünk elé lép Szent Pál izzó, tüzes lelke; szeretetet lehel s szeretni hív föl. Magasra emelkedik, sicut aquila provocans pullos suos, mint a sas, mely izgatja, hívogatja a magasba a fiókjait. Valóban mint aquila, nem mint bűgő gerlice tűnik fel az apostol, s hogy szeretete csakugyan ilyen, hogy nemcsak érzelem, hanem csupa erő és tett, azt az apostoli élet távlatából látjuk, melyek fölséges alakja körül nyílnak. Gyönyörködünk ezen a lelken, mely sírni tud elkeseredésében és bánatában, mely panaszkodni tud, mint az édesanya s ki nem fogy sem szeretetéből, sem gondjaiból, elvisel mindent s nem török soha, frangit, non frangitur. Szent Pál lelke e részben valóságos kincsesbányánk. Gyönyörrel és kincsvágyó lélekkel ereszkedünk beléje, mert felcsillan gondolataiban és életének történetében a szeretet gyöngye s az áldozatos lélek aranyfonala. Itt lehet szeretetet tanulni; hevülő, emésztő, könnyező, bánkódó, nagy'elkü szeretetet, s az apostol szívesen vállalkozik tanítónknak; nincs forróbb vágya; kérdezzük meg tehát őt, hogy mit tesz s mint kell szeretni.

Aki tudni akarja, hogy mit tesz szeretni, az ne nézze a definíciót, ne kérdezze az észet, kérdezze a szívet. Ha az észet kérdezi, kap két hideg szót; azt mondják: szeretni annyit jelent, mint jót akarni. De az ember érzi, hogy az ilyen szeretet csak a könyvben van meg, a szívben máskép van; akarni, az hideg szó, hideg, elvont fogalom s olyan a szeretetben, mint a csontváz az örömtől repeső vagy a bánattól agyonkínzott emberben. Olyan szeretet, mely csak jóakarat volna, sehol sem létezik; ahol létezik, ott szenved, fél, csügged, lelkesül a lélek. Tehát hagyjuk az elvont fogalmakat; hagyjuk a szerény jóakaratot, s tekintsük meg a szeretetet, amint él és ég, s ne féljünk ezzel az eleven szeretettel lépni Isten elé. Különbön is furcsa jelenség, hogy mikor Istent szeretni vagy bűneinket bántani akarjuk, egyre oly halvány, elvont fogalmakkal dolgozunk, melyek szíveket nem gyujtanak. Mintha bizalmatlankodnánk érzelmeink iránt, vagy profán megnyilatkozásnak tartanók az Istennel szemben. Félünk talán, hogy érzelmeink, amelyek boldogságunkat s erőnket képezik, az indulat rohamosságában vagy a vigaszok édes élvezetében elfeledtetik velünk az észszerű és kötelességtudó cselekvést; félünk talán, hogy az indulatok virágok lévén a szív kertjében, elbódítanak majd minket illatukkal? Félünk, hogy mikor tetterre kerül a dolog, az érzelem illatos ködfelhője szétfoszlik, a virágos lepel

eltépődik s a lélek gyöngeségében magára marad? Meglehet, hogy a reális erény szolgálatában sürgetjük az elvont fogalmakkal adott meghatározásokat, s arra a kérdésre, hogy mi a bánat, azt mondjuk, hogy akarat, mellyel kívánjuk, hogy bár meg ne tettük volna, amit tettünk ; ha azt kérdezik, mi az igazi, tökéletes szeretet, azt mondjuk, az a szeretet, amellyel a legfőbb jót önmagáért szeretjük. Valóban ilyenkor látja be az ember Kempis Tamás ama szavait : «melius est sentire compunctionem, quam scire eius definitionem». Jól tesszük, ha azt a szeretetet és bánatot kívánjuk, melyet érezünk ; kívánjuk bátran, keressük bátran, folyton ; s ha az Úr Jézus elé lépünk, ne vessük le lábainkról az érzelmek saruit. Mert ha valamivel szabad az Úr Jézus elé lépnünk, mindenesetre egész szívvel kell hozzá közelednünk. Hozza el magával a lélek szívét, indulatát, szenvedélyét, szenvedélyes szeretetét, mely tud csüggedni és lelkesülni, remélni és kérni, várni, tűrni és könnyezni. Az egész szívet kell Isten elé hoznunk. E részben nagy kincs nekünk a Szent Pál lelke, az a lélek, mely hódító apostol s nem találja nyugtát sehol, s ugyanakkor azt mondja magáról, hogy olyan, mint a dajka, úgy szereti hiveit, úgy tud alkalmazkodni, mint a dadogó anya, aki azért dadog, hogy gyermeke beszéljen. Olyan lélek ez, hogy a halálba kívánczik, mert nincs a világon öröme, de aki ezzel a síró lelkülettel szívesen bejárja a világot, hogy mentsen embereket. Ez a lélek amily erős, olyan édes, s amily természetfölötti, olyan természetes. Szeretete erős mint az apostolé, s lelkes mint a prófátáé ; viharok szántják ; szenved, csügged, elborul s ismét kiderül és élvez s a harmadik mennybe ragadtatik. Semmiféle szenvedéstől sem ment, százkilencvenöt botütés görnyeszti hátát ; üldözik, elfogják, szeretik, gyűlölik, s ő mindenen győz.

1. E természetfölötti szeretetben két irányzat van ; az egyik gyengéd : a szenvedő, a résztvevő, a lágy szereteté ; a másik az erős, az izzó, a küszködő szereteté ; az egyik inkább passzív, a másik inkább aktív. Az egyik a concupiscibilisnek jellegével bír, mely mézzel dolgozik, a másik az irascibilis jellegét ölti fel, mely kővel, karddal, tűzzel dolgozik. A természetfölötti szeretet mind a két irányt zárja magába, s maga Szent Pál sorolja el a szeretetnek e kétféle jelzőit : «caritas patiens est, benigna est . . .» s épúgy «plus anhelat quam valet, omnia credit, omnia sperat». Első jellege pedig ép azért, mert gyengéd, finom, érzékeny, az, hogy szenved : «caritas patiens est». Aki szeret, az szenved. Ez érzelmnek eleven kommentárjai a mi szentjeink. Hogy tudnak ezek a szentek szeretni ; a

szív bensőségével fordulnak Jézus felé ; úgy szeretik őt, ahogy a szeretet szeretni szokott, gyengéden, félve, tapadóan. Hogy félnek, hogy nem szeretnek eléggé, hogy szeretetük lehül ; félnek, hogy az Úr nincs velük megelégedve s hogy majd elvonul tőlük ; gondolataik úgy járnak feléje, mint szemek : oculi nostri semper ad Dominum, s e szemekben annyi önfeledés s a szeretett arcnak oly lázas tükrözése ég. E szemek a mélybe hatnak, a lélekbe, a szívbe s érzik, hogy beléjük ég az Úr Jézus Krisztus arca. Ezek az izzó, lelkes, szerető lelkek. Vizsgálják meg, k. t. u., ezeket az alvajáró lelkeket ; nézzék ezeket a szomnambulákat, kik köztünk járnak, mialatt egy teljesen más világban élnek. Nézzék ezeket az elragadtatásban éneklő lelkeket ! Veszik észre, úgy-e, hogy ezek mind az «Énekek énekét» éneklik? Nézzék ezeket a túlérzékeny mediumokat, kik mind az Isten szeretetéről beszélnek, más iránt érzéketlenek. Bármilyen történetük velük s körülöttük, nekik csak egy feleletük van : szeressük Jézust ! Ezek a szentek mindig betegek, idegesek ; ám legyen, másképp szinte lehetetlen ; akik az Úr Jézust úgy szeretik, azoknak kell idegeseknek lenniök. Hol van az a gyöngye sodrony, mely a túlerős villamos áramtól el ne olvadjon? Hol van az a szervezet, mely kibírja az Úr Jézus izzó szeretetét? Betege lesz a szeretetnek. Kiszökik a szívük helyéből, szívdobogásban, mindenféleképpen szenvednek, olyanok, mint Néri Szent Fülöp, kinek három oldalbordája van kifeszítve ; annyira lüktetett szíve ! De csodálkozunk-e azon ! Hát hol az a gép, melyet túlnagy erő össze ne törne?

Ennek a tüzes, önfeledett szeretetnek legszebb vonása a résztvevő szeretet Jézus iránt. Az Isten-szeretet is «caritas patiens» ; másképp nem lehet ; az Úr Jézus is résztvevő szeretettel jött a világra, s vele szemben minden szeretetnek résztvevő szeretetté kell változnia. A kereszt alatt csak résztvevő szeretetnek van helye ; s a világban is nem lesz szív, mely Krisztust mint atyját, nevelőjét, jegyesét szereti, mely ne szenvedne valóságos kínhalált, midőn Krisztust bántalmazva, érdekeit sötét éjbe borítva látja. Az ilyen lélekben fölsír a szeretet s hivatva érzi magát kárpótolni az Urat minden bántalomért, minden megvetésért : ecce ego, itt vagyok Uram én, én, aki szeretlek, imádlak tégedet s ki forró szívemmel e nagy jégmezőt megolvasztani s kertté varázsolni kívánom. A Szent-séges Szívnek tövis helyett ők akarnak fakasztani virágot, ezeknek a sebzett és fájós láboknak ők akarnak teríteni puha szőnyeget és fölajánlják e célra, Jézus Szíve engesztelésére önmagukat, vérüket, mindenüket. Ettől a résztvétől izzva jár a

mezőkön Assisi Szent Ferenc, keresztről nevezett Szent Pál; meg-megállnak, mereven néznek maguk elé s csak azt hajtogatják : szeretet, szeretet, keresztre feszített szeretet, melyet nem szeretnek. Megindulnak, megint megállnak ez eszelősei a szent szeretetnek !

K. t. u., kegyetek fiatal lelkek, itt vannak a szeminárium-ban, mely annak a gyengéd, engesztelő szeretetnek veteményes kertje. Ebben a kápolnában, a szentáldozásokban eleget kell tennünk az egész egyházmegyében elkövetett tisztelatlenségért, hidegségért és szentségtörésekért. Ebből a házból kell kiindulnia annak a melegnek, amely fölmelegítse a megdermedt szíveket; innen kell kicsapnia annak a tűz-lángnak, mely az érzéketlenségbe merült lelkeket fölvilágosítsa és fölgyujsa. Ide kell futnia Krisztusnak, ez legyen az ő menedék-köve! Ha az isteni Megváltó nem talál szeretetet kinn, itt kell neki szeretetet találnia. És mily szép dolog volna, ha százhatvan buzgó kispap őszintén résztvevő, az Úr Jézus szeretetét engesztelő szívet hordozna magában. Mily nagy, mily fönséges reményeket és megnyugvást támaszthatna kegyetek szívében e körülmény hivatásuk iránt. Úgy-e, k. t. u., föl kell húzni azt a hűrt a szívből, mely résztvevő szeretettől rezeg, fel kell szítani azt a lángot, mely lelket melegít. Mindenkinek már becsületből is engesztelő lélekkel kell lennie; mert ha itt a szeminárium-ban, zárt falak közt nem is vétkezünk, ez nem nagy érdemünk; hogy érdemünk legyen, mások bűneit kell törlesztenünk.

2. S most még valamit a szeretetnek másik irányzatáról, melyet tulajdonképp máris jellemeztem, mikor a szeretet engesztelési vágyáról szóltam. Mert hiszen az engesztelés a törekvő, a szeretett Jézusért harcra s áldozatra szánt léleknek érzelme. Míg tűr, sír és szenved, addig passzív, de mikor fölébred s kiáll a küzdőterre, akkor már küzdelmes, már aktív. Minden szeretet aktív is. Összehasonlíthatnám e szeretetet a vashidnak íveivel, melyek a teher alatt nyögnek, de feszülnek is, hogy ellenálljanak a rossznak. A szeretet is hordozza a világ bűneit, sok embernek hálátlanságát; mint ahogy az isteni szeretetről elmondották: ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. De azért a szeretet nem ernyed el, nem gyöngül el; mikor szenved is, akkor sem veszít erejéből, hanem lelkesül. A szeretet, ha meg is olvaszt minket, azért olvaszt, hogy erősebbek, nem hogy gyengébbek legyünk. Hasonlít a gyertya-lánghoz, mely megolvasztja a viaszt, de azért olvasztja, hogy tűz legyen belőle. Hasonlít az olvasztott vashoz, mely olvadt állapotában nem veszti el erejét, csak keménységét veszítette

el, hogy jobban alkalmazkodhassék. Ilyennek kell a mi szeretetünknek is lennie, erősnek, áldozatosnak, hősiessnek.

K. t. u. ., ezzel a szeretettel lépünk az isteni Megváltó elé és ajánljuk fel ezt a három napot folytonos imádásul és engesztelésül. Kérjük föl kísérőül Szent Pál szellemét. Csengjen szívünkben, lelkünkben a szeretetnek nagyszerű himnusa, melyet a misében ma olvasunk. Tekintsenek azokra az engesztelő, lángoló szentekre s tartsák nagy megtisztelésnek, hogy adorálhatnak ! Buzdítsák föl magukat, mondván : rossz a világ, én akarok jó lenni ; nem önhittségből, hanem kegyelemből mondjuk ezt. Terméketlen a világ, én akarok terméketlen földből illatos virágot fakasztani. Minden virág, amely egyszerű és igénytelen, oly szép és kedves s az ember szemét és lelkét megvigasztalja. Ily áldozatos, epedő lélekben, habár csak olyan, mint a mezei virág, telik kedve az Úr Jézus Szentséges Szívének. Ezen Szentséges Szív hív minket ; accedamus cum fiducia ; ajánljunk föl neki engesztelő, résztvevő szeretetünket, hogy az isteni Megváltó adjon érte cserébe hősiess lelket, igazán apostoli hivatást !

Nagybőjt 1. vasárnapjára.

I. Istent áldozattal imádjuk.

(1899)

K. T. U. ! Nem kell csodálkoznunk Szent Pál önérzetes kijelentésén, hogy ő nem ismer mást, mint a megfeszített Krisztust ; hiszen az egész kereszténység ugyanazt vallja. Előttem az egész kereszténység oly cselekvés, gondolkodás, érzés, amely mély megrendítő eseménynek, a Krisztus szenvedésének behatása alatt áll. A kereszténységben oly ember-tömeget látok, amely Krisztus keresztje alól a Golgota hegyéről szerte-széjjel megy a világba. Ezeknek az embereknek egy fixa ideájuk van, amely beleveszi magát hitbe, életbe, reménybe, szeretetbe, kivirágzik tökéletességben, ráveti árnyékát egész lelki életükre, kifejezést nyer világnézetükben ; művészetük, poézisük, theológiájuk, világtörténelmük semmi más, mint e gondolatnak forgatása, hajtogatása, kiszövése és szerencsés megtestesítése. Krisztus Urunk szenvedése nyújtja a hit motívumát, az isteni tekintélyt elfogadható és mindnyájunk szívéhez szóló alakban, mint Szent Pál mondja : In fide vivo filii dei, qui dilexit me ; nézzétek, én ezért hiszek

Krisztusnak, mert szeretett engem. Ez a szeretet lett örökségünk, dicsőségünk, vele még a szegénység is gazdagnak véli magát. A keresztyény erény szeretetből indul ki, s a szeretetet az Úr kinszenvedése éleszti: *caritas Christi urget nos*. Ha a szentírás és azok, akik a szentírás lapjairól leolvasztották és lelkükbe oltották a szellemet, valami eszményt akarnak mondani és érte lelkesülni, honnan szedik azt? Hasonulásból Krisztushoz: *conformes fieri imagini filii Dei*. A szenvedő Úr Jézus a testi ember számára kiállhatatlan, véres, torzonborz, töviskoszorús kép, kékséggel, köpésekkel, véres foltokkal, sebekkel borított kép, és mégis a keresztyénység egyre azt hajtogatja: *conformes fieri imagini filii Dei*; hanem aztán, ha ezt a képet sikerült kifejezni elevenen, elbódul a világ, oly fenséges, oly nagyszerű a látvány! — A vértanúság maga mi egyéb, mint az Úr keresztyének gyémántkiadása, milliószor megismételt kiadása. Az egyház összes törekvései és sikerei mily nyomokon járnak? Nem emberi nyomokon; keresztes nyomokon. S az egész világtörténet, amennyiben illat és erény, le van borítva egy lángoló, kereszttel átszőtt fátyollal. Az apostoloktól kezdve az egyház szellemében fejlődő haladás leborította a kereszttel az egész világot. Ó, k. t. u., kérjünk szellemet a kereszti pszichológiájából, lelket az Úr Jézus szenvedéséből; kössünk magunknak csokrot *ex omnibus amaritudinibus Domini*, viseljük szívünkön és eldelegjünk benne Szent Bernát érzelmességével; oltuk bele lelkünkbe az Úr Jézus keresztyének szeretetét, kikezdve azt azon a mély tiszteleten, mely a szeretet úttörője. Próbáljuk és kezdjük meg tisztelni Krisztus szenvedését; hogy ezt megtehessük, álljunk az Isten világosságába; szedjük gondolatainkat Istennek gondolataiból; meg lehetünk győződve, hogy fenségesebb és tisztább forrást gondolatnak sehol sem fakaszthatunk.

1. Tehát mit gondol az Isten Krisztus kinszenvedéséről? Krisztus kinszenvedésében az Úristen kifejezte legkézzelfoghatóbban, legelevenebben mindazt, ami szépet, nagyot és szeretetteljest gondolt a világgal szemben. *Multifarium multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio*; sok mindenféle jelt, sok mindenféle ígét, szót, eseményt használt fel az Isten, hogy szóljon lekünkhöz, hanem az mind csak preludium; *novissime diebus istis locutus est in filio*. Az Isten maga fordítja oda a figyelmet, mert azt mondja: *Levabo signum in nationibus*, majd én emelek nagy jelt a nemzetek

között; emeltem már sok jelt, felmeneszttettem Ábrahámot a Mória hegyére, aki Izsák fiát feláldozza; megrendítő látványa a passziójátékokban Ábrahám áldozata; úgy szereti Istent, hogy szétszakítja az atyai szeretetnek minden szálát, nézi a kést, amely a következő percben fiának véréből piroslik; késlekedik, elmereng, de ez a gondolkodás nem habozás, hanem inkább a nagy áldozatnak öntudatra hozása: Uram, én erre is kész vagyok érted. A rézkigyót is felemeltette a pusztában, de ez mind gyenge jel. Ego levabo signum in nationibus, más jelt, oly jelt, amelyet mindenki megért. Mert ezek a jelek nagyon gyengék, kétértelműek, homályosak, az emberek nem indulnak meg rajtuk; levabo signum in nationibus, szoltam már nagyon sok szót, hanem szólok majd egy szót: Ego faciam verbum in Israel, majd szólok egy szót, melyet mindenki megért s meg is hódol neki. Ego faciam verbum in Israel; és melyik ez a szó? Verbum crucis; ezzel a szóval, csodálatos ékesszólással, hódító, elragadó ékesszólással megmondott mindent; megmondta, hogy szeret, hogy haragjában össze nem zúzott, meg nem vetett, hanem hogy irgalmazott.

Hátha az Úristennek az egész szentíráson végig kedve telt hangsúlyoznia azt a szót, nekem is ugyanazt kell tennem. Észrevevesszük a fejlődő kinyilatkoztatáson, hogy minél többet beszél a Messiásról, annál inkább feledi a dicsőséges Messiást, hogy a kedvenc gondolatát előtérbe állítsa: a fájdalom emberét. Ha az Úr ennyire nyomatékozza ezt a gondolatot mint nagy jelt, mint ékesszóló szót, sejtelemteljes lélekkel fog hozzá az ember, forgatja, fontolgatja, hogy valamiképp megértse titokzatos értelmét és tapasztalja csodálatos erejét.

2. Valamint pedig a keresztről való szó az Isten legteljesebb kinyilatkoztatása: így egyszersmind az ő legkijáratóbb dicsérete és dicsősége. Istent áldozattal imádjuk. Az öszövétség is az áldozati oltárok előtt porba hullva imádkozik, s egyik-másikról az van mondva: odoratus est Dominus odorem suavitatis; de ezek az áldozatok csak azért tetszettek, mert az Úristen emlékezetében a kereszt nagy áldozatának képét elevenítették fel, az az odor, amely feltört az égbe, jelezte az illatot, mely a keresztről szétárad s eltölti egykor a világot.

Az Úr Jézus keresztfájáról gyűrűzött felfelé az odor suavitatis, amelynek kék páráján át az egész világ kedves lett az Isten előtt. Et odoratus est Dominus odorem suavitatis, az egész világ parfümös, kedves lett az Isten előtt. —

Az ember pedig, aki utálatos lett bűnei miatt, álljon bele e párázatlba, szivja magát tele az Úr Jézusnak szeretetével, áldozatos lelkével, bóruljon a kereszt elé, hogy a kereszt miatt az Úr irgalommal tekintsen rá.

A keresztáldozat kellemes illatáról egy más kép is lép lelkem elé. Látom az öreg Izsák patriarkát, amint ágyán ül, érzi, hogy vándorútjának napjai meg vannak számlálva, várja fiát, hogy egyék s ráadja atyai áldását, s mihelyt Jákob belép, az aggastyán megszólal : «Ime az én fiam illata, mint a májusi rét illata, mikor az Isten azt megáldotta». Az Isten is várja fiát, a világ undok előtte, és non est mihi voluntas in vobis, nincs kedvtelése bennetek, mondja az Úr. Mikor pedig Jézus Krisztus a földön megjelenik : ecce odor filii mei, ime az én szerelmes fiam, mondja az Úr, kiben nekem kedvem telt ; ez a szerelmes fiú a Jordán partjától kezdve mindjobban meghódítja az Isten szívét, a keresztfán pedig kilehelte lelkével az engesztelő áldozat búbajos illatát. Most érzi az Úr az illatot és megengesztelődik.

De, kedves barátaim, ha az Úristennek annyira kedve telte keresztben, hogy nem tetszik neki az egész világ, hacsaknem a kereszt árnyékában, és ha az emberiségnek a keresztől elszakadt művészete, tudománya non est odor suavitatis : mily mélységes tisztelettel kell a kereszt iránt viseltetnünk s üdvöt s irgalmat nála keresnünk. Szent Pál szavai szerint : Járuljunk Krisztushoz, az ő ránk hintett véréhez, hogy megigazolást s megváltást nyerjünk «et ad profusionem sanguinis melius clamantem quam Abel». Ez az a kiáltó vér a világ ijesztő, tehetetlen néma csendjében, amellyel meghintjük magunkat, valahányszor jól gyónunk és a szentségekhez járulunk ; e vérrel hintjük meg életünket, cselekedeteinket, valahányszor természetfölötti jót cselekszünk. E vértől piroslik lelkünk, mikor szeretünk ; e vér szökik fel ereinkben, mikor áldozatra szánjuk el magunkat. De hogy e szent vér melege és illata elhasson lelkünkbe, iparkodjunk két kellék megteremtésére : tartsuk meg jól a bőjtöt, úgy hogy a Krisztus szenvedésének szellemét magunkban megteremtsük, és ajtatóssági gyakorlatainkban forgassuk az Úr Jézus kinszenvedésének emlékeit azzal a mélységes tisztelettel, amellyel a vértanúnak fia emlékezik atyjának küzdelmeire. Olvasták a Fabiolában, hogy a kis Pancratius hogyan szította magában azt a lelket, amely őt később a Colosseumba vezette ; édes- atyjának, a vértanúnak vérét hordozta kis ezüsttartóban és szivacsban mellén ; régi keresztény szokás, hogy a vértanúk

fiai és unokái szülők, rokonaik vér-relikviáit viselték mellükön; a vértanú vérével mellükön nem lehettek az ördög templomai; ahol egy nagy gondolat és a halálba rohanó szeretet áll őrt, ott a világ tehetetlen, dárdái tört szalmaszálak. Miért nem használjuk fel mi is ezeket a fenséges gondolatokat, amelyek mint távoli csillagok, mintha nem a mi naprendszerünkbe tartoznának, nem melegítenek? Meleg vér, Krisztus vére van rajtunk. Szienai Szent Katalin azt kiáltotta: ó, tüzes vér, ó véres tűz, ó tűz és vér, ó vér és tűz, s elbódult e szent vértől. Istenem, hisz az én fejemre és szívemre is Krisztus vére csepeg, és ha valaki nem akar vétkezni . . . , de Istenem, mit beszélek itt vétkekről, hisz itt csak hősi erényről lehet szó; Krisztus vére nem arra való, hogy ne vétkezzünk, hanem arra való, hogy szentek legyünk. Vagy talán szokás pelyheket emelni gőzgépekkel? Azt az emeltyűt, amely világokat képes emelni az égbe, nem fogjuk pelyhek emelésére használni. Hogy az ember ne vétkezzék, mikor az Úr Jézust ismeri — az gondolatot sem érdemel, hanem hogy az ember úgy áldozza fel magát mint Krisztus, az helyén való gondolat. Csak ez az egy gondolat tűrhető meg itt. Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu! Nektek nem azt mondom, hogy a halálos bűn ellen frontot kell csinálnotok: Mi az? Krisztus vére és halálos bűn? Ilyen csepp eredményekért halt meg Krisztus? Apostolokká, vértanúkká kell lennünk, az Úr Jézus szentséges vérét gyümölcsöztetni, kamatoztatni kell oly áldozatos erényben, amely nos conformes facit imagini filii ejus.

Nekünk tehát ezt a gondolatot kell hajtogatnunk és forgatnunk agyunkban: Krisztus Jézus vére arra való, hogy szentek legyünk s e vérrel mint választóvízzel kiirtsuk a bűnfoltot, a bocsánandó bűnök és gyarlóságaink maradványait; ezt akarom tenni, és ha nem sikerülne egykönnyen, áldozattal, böjttel akarom kieszközölni. Negyven-napi böjt nem sok a lélektisztulásért, sőt visszatéríti a nélkülözést már az a lendületes alleluja is, melyet április elsején este mondunk. Nagypéntek után esik jól a föltámadás. Húsvéti örömet akkor tudunk érezni, ha előbb áldozatot tudunk hozni, amely Krisztus áldozatával szemben bár említést sem érdemel, de kegyelmével mégis disponál bűnbocsánatra s azzal együtt vígaszra s örömré.

II. *Verbum crucis.*

(1902)

K. T. U ! Villanovai Szent Tamás egykor prédikálni akart a Krisztus kínszenvedéséről, s alig hogy kimondta ezt a négy szót: passio Domini Jesu Christi, elragadtatásba esett s kiterjesztett karokkal, mereven állt a szószéken három óráig. Ez volt a hatalmas prédikáció : egy eleven kereszt. Ez volt a hatalmas szózat. Nem is lehet az Úr Jézus kínszenvedéséről másnak beszélnie, mint az apostoli lelkeknek, mint a stigmatizált szenteknek, azoknak, kik elmondhatták Szent Pállal : Vivo ego, iam non ego ; mihi mundus crucifixus est et ego mundo. Dehát minek is keressünk mi más valakit, hogy szóljon hozzánk, hiszen Szent Pál szerint a verbum crucis maga szól lelkünkhöz ! Az Isten ígéje, de kivált a keresztről való ige kétélű kard, mely szívet-lelket átszegez. Boruljunk bizalommal és áhitattal a szent kereszt tövéhez ; menjünk fel a Golgota hegyére s bizonynyára azt fogjuk majd mondani : Ne szóljon hozzánk senki más, csak az Úr. Az Úr Jézus akar hozzánk szólani, mikor a kínszenvedésről elmélkedünk. Dabo omnes doctos a Domino. Unctio docet vos ! Mindnyájunkat az Úr fog tanítani. Aki az isteni Megváltó nyomaiban jár s a keresztutat végzi, annak hangos lesz a lelke és mélységesen érzelmes a szíve, s nem szorul más beszélőre. Ne is beszéljetelek annak, aki érzi, hogy az Úr Jézus mily mélységes alázatba és mily világot megváltó bánatba merült a keresztfán ; aki érzi, hogy ő mutatta be az áldozatot, mely a világnak irgalmat és kegyelmet eszközöl ki ; aki érzi annak a nagy misének, melyet Krisztus a Golgotán végzett, hatalmát ! Ne is magyarázzatok annak az evangéliumot, aki az Urat a kathedra magaslatáról hallja ! Ne mutassátok be annak Krisztust, aki ez új színváltozást látta, mely az Úr Jézust nem fenségébe, hanem gyalázatába, nem napsugárba, hanem szent vérének bíborába, nem fenséges glóriába, hanem töviskoszorúba öltöztette. Nem kell annak más beszéd, más evangélium, más kép ; az Úr szól hozzá a leghatásosabban, s úgy szól, hogy összetöri szívet s átizzítja lelkét. Rajta tehát, k. t. u., menjünk fel a Golgotára s kérjük az Urat : loquere Domine ; szólj, beszélj, Uram ! Szólj szívünkhöz, mert te ígérted, hogy aki keresztedet tiszteli, aki szenvedésedet szívébe zárja, arra te kiöntöd a kegyelem s az imádság szellemét, spiritum gratiae et precum.

S ép ezen kezdem ; a keresztről leng a kegyelem s a

hódító fölségnek szelleme, s azért a kereszt alatt lehet úgy imádkozni, mint másutt sehol. A kereszt töve alatt érezzük a gratia szellemét. Mi az a gratia? Nem adok tudományos meghatározást, hanem kiemelem belőle az egyik jellemző gondolatot s mondom : a gratia végre is a hatalmas és kegyelmes s természetfölötti isteni akarat. Isteni akarat, mely kegyes és jót akar, azért mert akar ; kényszeríteni azt nem lehet, kiérdemelni nem lehet ; saját jószántából nyílik meg nekünk s ad jót, amit soha-soha meg nem szerezhetünk. Ez az akarat hatalmas, tud teremteni és kihatni, ha nem is tör, nem is zúz ; mi több, e kegyelmes, hatalmas jóakaratot meg is lehet vetni. A keresztény dogmatikában az isteni akaratra többször vissza kell nyúlnunk ; ez az oka, az ősoka mindennek. Ha gondolkozunk világról, létről, emberről s mindennek okát kutatjuk, végre is azt kell mondanunk : isteni akarat. Ha a világ, ha a lét partjára állunk s nézünk a messzeségbe ; ha kérdezzük, honnan eredt s állt ide a világ, Szent Jánossal végre is azt fogjuk mondani : Dominus est, az Úr az. Miért van a világ? Mert az Isten akarata. Miért van úgy, ahogy, s ott, ahol? Mert az Isten akarata.

A kereszténység ezt az isteni akaratot mint új életet, mint természetfölötti életet teremtő akaratot imádja az erkölcsi világban. Ott, ahol föllép az ember, ahol szabadsága és belátása szerint intézkedhetik, az Isten új rendet állít föl, új célt tűz eléje s új erőket teremt az ember számára, hogy e célt elérje. Az isteni akarat az erkölcsi világban is intézőleg és teremtetőleg lép föl ; nem akarja, hogy az ember csak természetes erőivel iparkodjék és törekedjék, hanem külön isteni erőt, a kegyelmet bocsátja rendelkezésére. Nem akarja, hogy az ember erkölcsi nézeteit csak a természetből merítse, hanem isteni kinyilatkoztatást ad neki ; a lelki élet ismét külön a természetfölötti rendbe van beállítva, rá van írva : Isten akarata. Csak ami ez imáandó akarat szerint alakul ; csak ami hitből való, az tetszik az Úrnak ; így akarta ő. Akarta, hogy nélküle semmi neki tetszőt ne tehessünk ; így azután az ember nem is hihet gratia nélkül ; nem tehet jót gratia nélkül ; silány és gyenge minden s az Isten előtt számba se jön, gratia nélkül. Ez az ő akarata ; már pedig ő az Úr !

1. Ezen a hiten két vonás emelkedik ki. Az egyik az, hogy az Isten végtelen és felséges, a másik, hogy az ember hódoljon meg neki teljesen. Azt az első vonást, hogy az Isten nagy és felséges, hirdeti az egész természet, virág és óceán, harmincepp és villám, de kivált az a világ és mindenség

fölött álló, független hatalom, mely teremti és gazdagon alkot, de meg is tör mindent, szép arcot, gyermekszemet, szerető szívet; nem szorul semmire, önmagának elég. Ezt a rideg fölséget hirdeti a szentírás: *ego sum qui sum*; én, ki a szent tüzet sárrá, a templomot rommá, az oltárt kőhalommá változtatom. Én, ki felhőben s tűzben lakom! Elöttem szétfolynak a hegyek, mint a viasz, *quis resistet mihi*? Valóban előtte semmisül meg minden s ő van, ő az Úr! De talán kell neki legalább egy valaki, akit szeretett, akit kiszemelt s fölvette személyi egységébe? Talán megkíméli őt? *Respiciet filium suum*, bizonynyára tekintettel lesz Fiára, akinek glóriás karácsony-éjt készített s kitűzte egére a három király szép csillagát s fészket rakott neki a názáreti házban? Talán őt kíméli meg, akinek megmondta, hogy szereti: «Ez az én szerelmes fiam, kibem nekem kedvem telt». Talán az az Úr Jézus, aki érezte, hogy az Isten szereti őt s szeretetében páratlan kegyelemben részesíté, ő aki tudta, hogy önmagában hordozza a *scientiae et sapientiae thesaurus*, talán ez az Úr Jézus, mondom, megállítja ezt a parancsoló, végtelen akaratot útjában? Nem. Mihelyt az Isten elé lép, abból is áldozat lesz, összetöri őt: *contritione conteram eum*! Mert az Isten mindent megtör, mindent. Fiát is; Fiának is meg kell semmisülnie előtte!

Jeremiás próféta Jeruzsálem romjai közt értette át, hogy mily nagy, mily kérlelhetetlen az Úr; a hívő keresztény lélek a kereszt romjai alatt érti meg, hogy mi az Isten. Az Isten az a felség, melynek minden hódol, mely előtt nem állhat meg senki és semmi, melynek csak kegyelméből élünk. A kereszt úgy áll előttünk, mint egy sötét dóm, úgy néz ránk, mint egy örvény, úgy mered ránk, mint egy éji villámlás. Valóban nagy az Isten; *sileat a facie ejus universa terra*, — némuljon el és semmisüljön meg előtte minden! Kit ne csapna meg e gondolatok mélyéből a *spiritus gratiae*. Itt tanulunk meg alázatosan, bensőségesen *inradkozni*, ezzel a letaposott, rommá lett Krisztussal. Itt nyílik meg az alázatos érzületnek mélysége, mely nemcsak térdre késztet, nemcsak porba vágyik, hanem megsemmisít és megsemmisül! Ez valóban az Isten szíve szerint való ima; a *gratia* sugallja.

2. Azonban a szent kereszt nemcsak az Istennek fölségét hirdeti, hanem haragját is, mert az ember is nemcsak teremtménye az Istennek, hanem bűnös, lázadó szolgája; mi lesz vele, hova fusson, hova meneküljön? Ha érzi is a bűn terhét és iszonyú átkát, ha rá is szánja magát penitenciára, mi

csináljon? Milyen penitenciát végezzen? Legyen olyan, mint egy középkori flagellans, vagy egy tomboló dervis? Bujjék el a sziklák üregeibe és ott sirassa bűneit?

Bármit gondolunk, semmiben sem lehet bizalmunk, nem erőneinkben, melyek merő rongyok ; nem törekvéseinkben, melyeket sokszoros hűtlenség diskreditál ; nem érdemeinkben, melyeket számtalan bűn homályosít el.

Az ember bármit csinál, ha vérben mossa is lelkét, nem lehet azokat a haragos, skarlát foltokat tisztára mosni. Ha akármily vízben fürdik, azt a léprát, azt a pokolvart nem lehet lemosni. Ha bűnösségünknek e vigasztalanságával és tehetetlenségével állunk az Isten színe elé, akkor a spiritus gratiae nem lágy szellőként, hanem zúgó viharként csap le ránk az isteni Megváltó keresztyéről. Fölveti az ember a szemét a keresztre, s látja a szenvedő, az összetört Krisztust : Krisztust, a világ virágját, az Isten örömét, s mégis összerázva s összetörve látja, mert áldozat akart lenni a bűnért. Profétáit, szentjeit összetörte, s most Fiát töri össze az Úr, aki szent, szent, szent s a bűnt nem tűrheti senkin ! Minél nagyobbat s erősebbet tör össze valamely erő, annál hatalmasabb s iszonyúbb ez az erő : milyen lehet tehát az Isten szentsége, mely összetörte az eget a lázadó angyalokban, összetörte a földet, s most összetöri Fiát : non pepercit ! Mily égre kiáltó jel ez a szent kereszt ! Hogy áll, hogy mered a bűnnek éjébe ez a véres tilalomfa ; aki eszmél, az meghallja azt a halk suttogást : Jerusalem, Jerusalem convertere ad Dominum Deum tuum !

Ide fussatok, kik a bűntől félni, a bűnt utálni akarjátok ! Jöjjetek ide, itt kell imádkoznotok bűnbánatért, itt kell imádkoznotok az örök kárhozattól rettegő lélekért. Itt kell elimádkoznotok a penitencia zsoltárait; az Úr Jézus intonálja azokat : miserere mei Deus ! Itt tud az ember bánatot kelteni és végre is megnyugodni s bízni, hogy az Úr Jézus könnyei, vére által irgalmat talál, s mikor a bűnbánó lélek itt porba hullva térdel, úgy tetszik neki, mintha az egész világ el-süllyedne és kiemelkednék egy szirt, egyetlen egy, a romlás, az özönvíz árháború : és ez a Golgota. Minden virág, fa elhervad, és csak egy fa áll, a keresztfa. Minden érzelem lelohad, a vér lepad, a szülői, a gyermeki, a jegyesi szeretet kialszik, s csak egy érzelem lángol a világban, a bűnös léleknek irgalmat kereső vágya, mely megnyugszik az Úr Jézus keresztye alatt.

Adj kegyelmet, Uram, nekünk, irgalmazz nekünk ; a mélységből kiáltunk hozzád, ne vess meg minket. Ó, csak karoljuk át a keresztet, karoljuk át ! A kinszenvedett Jézus

arcába ha pillant az Úr, megkegyelmez nekünk. A cseh Giskra is leszúrta kardját a földbe egy kolostor előtt, mondván: ha a kard holnap ki nem virágzik, elpusztítom a zárdát. S a kard ki nem virágzott, de folyondár futott föl rajta s sötétkek virágja fakadt, azzal a virággal mint sötétkek szemmel nézett a vezérre, s a vezér kegyelmezett. A keresztfa száraz fa, ki nem virágzik, de Jézus öt szent sebe s elkékvült arca, mint rózsza és nefelejts: miatta kegyelmez nekünk az Úr. Úgy legyen.

III. A kísértésről.

(1903)

K. T. U.! Közeledünk az isteni Megváltónak életében ahhoz a legfelségesebb és legfontosabb mozzanathoz, melybe az Isten belefektetett minden értéket, és amelyben az Úr Jézus kinyilatkoztatta belső világának mélységeit. Opus Christi passio ejus. Tudjuk, hogy ez az opus nem engedte az isteni Megváltót nyugodni soha, szemei előtt lebegett mindig: «coarctor», szorul a szíve, míg ezt el nem végzi. Az anyaszentegyházban minden liturgia, aszkézis ennek a nagy opusnak megértésére nevelnek. Maga a nagybőjt semmi más, mint a szenvedés nagyhetének nyitánya. Bevezet minket az anyaszentegyház és el akar tölteni érzelmekkel, akarja hangolni lelkünket hangulatra, amely érzelmekkel és hangulattal képek legyünk behatolni Krisztus szenvedő lelkébe.

1. Már most minő jeleneteket állít szemeink elé, mintegy bevezetésül a nagybőjt első vasárnapján az aszkézis számára, és mily jeleneteket az Úr Jézus szenvedéséről szóló meditációknak preludiumául. A mai ünnep liturgiája Krisztus nyilvános életének tulajdonképeni első jelenete. Alig hogy Krisztus megkereszteltetik, megkísértetik. Alig hogy ez a lélek megkezdí életét, alig hogy kifeszíti szárnyait, ott van az árnyék, a lélek árnyéka, ott van a kísértő s meg akarja akasztani a kiindulásukban, melyektől ő is félt. Az Úr Jézus három kísértetét adja elő a mai evangélium. Krisztus bőjtől, és a kísértő jön és azt mondja: minek ez, minek az imádság? Minek emészted magad? Egyél és igyál, élvezd a világot, úgyis mindennek vége lesz. Hogy egy negyvennapig bőjtőlő ember egyék, az magában véve nem kísértés; a kísértés az a gondolat, hogy minek emészti magát az ember, mit bőjtől, miért hoz áldozatot a lélekért. Hagyd azt, tedd, hogy e kövek kenyérré legyenek. Mert kenyér kell a világnak és nem bőjt,

munka kell a világnak, mely kövekből kenyert tud teremteni, életet kér a világ és nem futást a pusztába. De az isteni Megváltó azt mondja : Nem elég neki a kenyér, sokkal inkább szüksége van Isten igéjére, vagyis azon meleg leheletekre, melyek az Isten szájából jönnek, szüksége van szeretetre, bensőségre, hitre, erkölcsi eszményre csak úgy, mint kenyérre. Mélységes értelme van ennek az első kísértésnek. A másodiknak szintén, a harmadiknak szintén ; de nem akarom elemezni.

Nemde a szentírás azt mondja : «Fili, accedens ad servitium Dei, praepara animam tuam ad tentationem». Egyet lépsz, és ott van a kísértet ; ugyan miért? Azért, mert az embernek kezdet óta választania kell két hatalom között ; az egyik az Isten, a másik a világ. Az embernek valamit mindennek felett kell tisztelnie és szeretnie, és a szerint, amint elhatározza magát, a szerint veszi útját, elszegődik az egyikhez, de a másik nyugton nem hagyja, nem békül meg vele. A két főtekinély, mely az ember életét igazítja : Isten és világ. A világ nagy hatalom, a legnagyobb embereket is sarokba lehet szorítani a világgal, a leghősiesebb embert nevetségessé teheti egy gaz gyerek az utcán s a világ csúfjává teheti. Minden ember érzi, hogy az nagy hatalom, és valamiképen minden embernek számolnia kell vele. De a belső világnak színterén is fellép az a világ, az érzék, az ösztön, az állat s élvezet hatalmasságaival s azért : «Fili, accedens ad servitium Dei praepara animam tuam ad tentationem» ! Mikor elhatározod magad, hogy Istené akarsz lenni, mikor szétbontod az erény szárnyait és magaslatokra iparkodol, mikor az ösztönök és szenvedélyek világából ki akarsz emelkedni, praepara animam tuam. Mert a test hadakozik a lélek ellen, mindenképen le akar minket szorítani, s az élet segíti őt arra. Sok erő és hatalom az ő szövetségese. Valamint minden fal lefelé kívánczik, valamint minden hegy síksággá akar lapulni, ép úgy van egy gravitáció az ember világában, mely küzd a kiváló ellen, hogy ne legyen ott semmi, ami magas, ami kiemelkedő ; legyen minden lapos. Praepara animam tuam, ha valami jobbat akarsz, ha magasabb lény akarsz lenni. Ezt nem tűri a test gravitációja. És a szentírás sokszor jelzi ezt, főleg abban a parabolában, melyben az isteni Megváltó mondja, hogy a rossz szellem nem engedi el az embert, sőt ha az ember kilendült és házát kisöpörte, visszajön a kísértő hét más társsal és újra megszállja, hogy későbbi sorsa rosszabb legyen az előbbinél.

2. Az Úristennek nagyszerű tervei vannak a tentációk-

kal. Beatus vir, qui suffert tentationem, hirdeti a szentírás. Az Úristen meg akar minket is próbálni ; kísértetbe viszlek, hogy meglássam, vajjon igazán szeretsz-e engem? ! Hogy te szereted az Istent, kimutatod harcaidban, nem a nyugalomban. Hogy ellenállni tudsz-e, azt kimutatod hozzám való ragaszkodásodban ; hogy valóban meggyökereztl bennem, azt kimutatod, ha a vihar, melyet rád bocsátok, el nem szakít tőlem. Ezt a hatalmas, maga magából kilépő szellemet koronázza meg az Úr. Mi nagyon jól tudjuk, hogy ez valóban így van. Nem csodálkozunk azon, ha kísértetek jönnek. A sapientia carnis minket is sugalmazni akar, nekünk is azt mondja : minek törekszel, élvezd a világot, minek emészted magadat, élj, hisz meghalsz. De mi nem hajlunk e buta szóra, mi legyőzzük az érzék csiklandozásait Krisztus erejével. Valóban, k. t. u., úgy-e veszik észre, hogy Krisztus mily könnyen végez a három kísértettel a pusztában. Úgy áll velük szemben, mint Dávid, aki az oroszlán karmaiból és szájából kiragadja a juhot és megfojtja az oroszlánt. Csupa erő. Mikor megint eljött az a diabolus, mikor nem azt a közönséges tentatio humana-t, melyről Szent Pál mondja : szívemből kívánom, hogy csak embernek való kísértés szálljon meg titeket — mikor nem ezt hozza az Úrra, a győzelem kivívása nehezebb lett. Az Úr Jézust, a főpapot az Olajfák kertjében, abban a sötét éjben, már nem tentatio humana, hanem tentatio diabolica szállta meg. Mily könnyen végzett a három tentációva a pusztában ; de hogy küzködik Krisztus az Olajfák kertjében megnehezült az idő járása felette. Ránehezedett a sötét szellem mely a pusztában csak rávetette árnyékát, itt már ráborult az agóniában, mint az éjfél, sötétben. Itt a küzdelem életre-halálra megy ; ott a hős csak úgy dobta le magáról az ellenséget, az állatot, hanem itt verejtékezik. S honnan e nagy különbség? A pusztában az Úr oly könnyen mondja : a világot megvetem, a templom csúcsára nem megyek, cészár lenni nem akarok ; könnyen bánik el a rosszal ; itt a kertben pedig szinte le van söpörve. A különbség az, hogy az a tentáció a pusztában a humana tentatio ez a tentáció a kertben a diabolica tentatio. Az a tentáció, az embernek a tentációja, ez a tentáció ez az apostolnak tentációja. Az a tentáció megkerít engem testem révén, bőjtöt panaszol föl, önmegtagadás-tól fázik, hiúság, feltünési vágy ingerli ; a második kísértés sokkal félelmetesebb. Christus timet, taedet, moestus est. Miért? Magáért? Nemcsak magáért, hanem mindenért, mi szent és drága előtte ; az Isten művét félti, a lelkeket siratja :

az Isten szántóföldjének tövisei szúrják át. Azt a koszorút, mely cézárnak, a dicsőséges embernek jár, azt könnyen megveti, de ezt a töviskoszorút, hogy ő hiába dolgozik, nehezen viseli. Azt a keresztet, hogy őt megtöri, még csak elbírná, de a másik kereszt alatt, annyi lélek vesztének láttára, roskadozik. Et factus in agonia, prolixius orabat; ettől a kísértettől kényszerül imádkozni, úgy mint ott imádkozott és verejtékezett. Ezután a nagy kísértés, mely szinte összetöri az embert az apostoli férfiak kísértése szokott lenni. Az isteni Megváltó ezt a fokozatát a kísérteteknek evangéliumában máshol is bemutatja. Mert mikor mindenkit buzdít a kísértetek ellen, a közönséges kísérteteket érti: «Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum», az ördög teljesen össze akart törni titeket, összerázni, mint a gabonát a rostában. Látod, mit csinál az emberrel s mit az apostoli férfiúval.

Ezek után még csak egy tentáció van, mikor a rossz győz és az embert összetöri, de nem az erkölcsi világban, hanem a fizikai világban. Ez a vértanúság tentációja, mikor az embernek el kell buknia a világi hatalommal szemben, de annál dicsőségesebben győz az Isten fóruma előtt.

Minden embernek vannak kísértései, először a közönséges keresztény élet körében; ezeket itt tanuljuk legyőzni. De azokra a kísértésekre legyenek figyelmesek, melyek az apostoli férfiút érik. Tartsanak ki bennük s vigasztalódjanak azokkal, kik ha szentek is voltak, e kísértéseket ki nem kerültek. Nézzék Illést az ószövetségben a borókafa alatt, aki mondja: minek élek? Pedig ő az oszlopa a monoteizmusnak, az Istenben való hitnek. S ez a hatalmas próféta a borókafa alatt teperedik és mondja: meguntam az életet, Uram, vígy el engem. Nézzék Assisi Szent Ferencet, hány-szor akart elfutni az apostoli tevékenység mezejéről s elvonulni a magányba! Hány-szor nem volt tisztában aziránt, hogy igazán Isten akarata szerint való-e működése? Nézzék Szent Bernátot az ő szellemének elsötétüléseiben, azokban az esteli korszakokban, melyek egy lelket sem kimélnek meg. Nézzék a névtelen apostolokat, hallották sokszor panaszukat: nézzék, akik nem hősök, hanem közkatonák, hány-szor panaszolják föl életük szárazságát, unalmát, hány-szor panaszolják föl az Isten szántóföldjének terméketlenségét, hány-szor nyomja őket az a kereszt, melyet hivatásukban visznek: meg fogják érteni, hogy ezek azok a legnehezebb kísértések, melyek Krisztusnak is agóniát szereztek. De az nem baj. Valamint a jó keresztény lélek küzd kísértéseiben az evangé-

lium buzdítása szerint : úgy küzd az apostol a maga nagy kísértéseivel az isteni Megváltó példája szerint s iparkodik az élet homályából ki az evangélium világosságába, még ha agónián át is. Az első kísértést legyőzzük, mondván : nemcsak kenyérből él az ember, hanem az Isten kegyelméből is, s azért kérjük az isteni kegyelmet : emitte Spiritum tuum. A másik kísértést is legyőzzük, mondván : Uram, te állítottál ide ; a te erődből állok itt és nem saját inspirációból. És ha az Űristen megkoszorúz minden küzdelmes lelket, meg fogja koszorúzni azt is, mely nem csupán az Isten parancsait tartja, hanem az Istennek lelkeket is szerez.

Nagybőjt 2. vasárnapjára.

I. A lelkiismeret-vizsgálatról.

(1897)

Akárhány embert, asszonyt kérdeztem már, hogy hát mit kell tenni, hogyan kell előkészülni, mikor az ember gyónni megy ; azt felelték, hogy imádkozni kell, hogy az ember ne vétkezzék, vagy azt, hogy bocsánatot kell kérni a jó Istentől ; de alig volt köztük, ki rámondta volna : meg kell vizsgálnom lelkiismeretemet. Pedig ez az első teendője az embernek, a bűnbánónak, aki komolyan keresi az Isten kegyelmét. Szíve vágya neki a jó gyónás, de jól gyónni nem lehet lelkiismeret-vizsgálat nélkül ; be akarja vallani az Isten helyettesének bűneit ; de mit vall be, ha nem szállt előbb szívébe ? Mint fogja kitárni a gyónásban szívét, ha ez a szív előtte is egy ismeretlen mélység ? Mint fogja ráolvasni önmagára az ítéletet, ha élete önmaga előtt is egy lepecsételt könyv, a gondatlanságnak, könnyelműségnek, tudatlanságnak, önámításnak pecsétjével lezárt titok ? Föl kell szakítani e pecsétet ; ki kell nyitni ezt a könyvet ; rá kell olvasni bűneinkre az ítéletet ; ki kell tárni a gyónásban szívünket ; be kell hatolni az elmúlt évek mélységébe ; más szóval : meg kell vizsgálnunk jól lelkiismeretünket, hogy mit vétkeztünk, hányszor estünk, buktunk, mi rosszat tettünk, mi mindent mulasztottunk. Csak az ilyen fölszántott, megforgatott földbe esik termékenyen az Isten kegyelme, — a bánat harmata ; csak az ilyen léleknek lesz a gyónásból igazi haszna.

Az a kérdés már most, k. h., hogy miért s mikép kell ezt a lelkiismeret-vizsgálatot eszközölni ?

1. Mindenekelőtt el kell vonulni valahová, ahol csendben, nyugalomban lehetünk, vagy otthon, vagy a templomban, s önmagunkba térve, kell gondolkoznunk.

Gondolkozni kell, k. h., ebből nem engedhetünk; az Isten sem engedheti el ezt a kelléket, miután rábízta az emberre az önvádat. S azért nem engedheti el, mert az az ember, aki nem gondolkozik, aki cselekedetein szemlét nem tart, annak nagyon sok bűn és mulasztás nem jön az eszébe, s így azután teljesen és jól nem gyónhatik. E részben a bűnök közt nagy a különbség. A sebzett vad csörtet az erdőn, keres forrást s addig meg nem pihen, míg nem talál, mert égeti a sebe, azt nem felejtheti. A szívnek sebei a bűnök; vannak olyanok, melyeket nem lehet elfelejteni, melyek égetnek, mint a tűz, s bárhol járnak-kelnek az ilyen sebzett szívek, mindenütt magukkal hordozzák s el nem felejthetik bűnökét; fölriadnak álmukban, kísérteteket látnak magányukban; az ilyen bűnösök lelkiismerete ébren van; sem ámitás, sem feledés nem képes azt álomba ringatni. Ilyen volt a bujdosó Káin lelkiismerete, aki mindenütt az Isten szemét látta, bárhová bűjt, bármint takarta virrasztástól kipirult szemeit. Ilyen a gyilkosnak lelkiismerete, aki vért lát elhintve az országúton, a fűzfabokron, a szobapadlón; ilyen a gyermek-sikkasztó anyának lelkiismerete, aki mindenütt elemésztett gyermekének nyöszörgését hallja. Az effajta ember mint a sebzett vad; sebe égeti; lelkiismerete riasztja; nem kell azt már keltegetni; ébren van.

De vannak bűnök, melyek nem izgatják föl így a lelket; kivált oly emberekben, kik reggeltől estig egy tarka világban járnak, tesznek-vesznek; felejtenek s nem sokat törődnek szívük bajaival. Vannak bűnök, melyekkel szemben eldurvul a szív; vannak, melyek kérget növesztenek a lelkiismeretre, mint ahogy kérget növeszt munkásember tenyerére a kapa, az ekeszarva, s káromkodásnak, parázna beszédnek s gondolatnak, misemulasztásnak s megszólásnak biz alig néznek oda. Hát ezekkel a bűnökkel mi lesz? Nincsenek tán följegyezve az Isten könyvében? Nem tudtuk-e, mikor elkövettük? Nem találók-e meg azokat most is emlékeztünkben, ha megvizsgálók azt a letakart emlékezetet? Benne vannak, k. h., csak föl kell tární a lelkiismeret titkait, föl kell nyitni emlékezetünk könyvét s kiolvasni belőle azokat a fekete betűket, melyekkel bűneinket belejegyeztük. Azt pedig akkor tesszük meg, ha mult életünkről gondolkozunk.

Ha elvonulsz valahová s magadba térsz, föltámadnak, kicikáznak emlékezetedből bűneid, mint lángok a tűzből. Az a konyha, szoba, szérű, az az istálló, padlás, műhely, az az országút és dülő, az a föld és szőlő eszedbe juttatja, hogy ott jártadban mit tettél, mily gondolat és indulat kavarta föl lelkedet. Az a templom és harangszó eszedbe hozza, hogy a misét elmulasztottad s talán a gyónást is; az az udvar s a szoba fölhányja szótlánul is neked, hogy hitvestársaddal hogyan bántál; ha marhád, mint a Bálám számára, szólni tudna, elsorolná istentelen káromkodásaidat; ha azok a rejtett helyek, az az éj, a néma éj szólni tudna, föltárná szégyenedet; ha bűnös lépteidnek nyomai meglátszanának, úgy tünne föl, hogy amerre csak jártál, lelkednek szennyét hagyta mindenfelé; olyan volnál, mint a csiga, mely pázsiton, virágon csúnya nyálával jelzi útját.

Nem volna-e jobb, k. h., ha jószántunkból fölkeresnők bűnös életünknek szomorú, sötét útjait, ha rendeznők kihágásaink vádaskodó emlékeit? Nem volna-e jobb, ha elcsitítanók ezt a fájó, ezt a panaszos lelkiismeretet, nehogy aztán az Isten büntető vaskeze nyúljon bele ez áldástalan élet vergődésébe, s az csináljon rendet? Pedig azok, kik lelkiismeretüket nem akarják megvizsgálni, úgy látszik, hogy csakugyan az Istenre akarják a vizsgálódást s az ítéletet bízni! Röstelik a fáradságot; fáznak attól, hogy belenézzenek saját lelkükbe. A marhájuk, a jószáguk, szőlejük, kertjük után nézni ráérnek; ideiglenes érdekeiknek megóvására az éjt is nappallá teszik; órákat gunnyasztanak, a két kezük közé fogva fejüket, törik magukat sorsuk javításán; s arra a lélekre sok, úgy-e, egy félóráska? Fáznak attól, hogy lelkük parlagát megforgassák; pedig e nélkül az a lélek az ördög bitang jószágává válik. Elhiszik s maguk is megteszik, — elhiszik, hogy a földet forgatni, a rétet gereblyézni, a folyót kotorni, az erdőt tisztítani kell; csak a szívet, azt a szívet, mely oly hirtelen, rohamos és szenvedélyes, oly buja és cselszövényes, azt magára hagyják; évszámra egy félóráska sok, hogy belenéznének. Atyámfiai, ily nembánomsággal, kötve hiszem, hogy boldogulnánk a földi életben; de ép oly szentigaz, hogy nem boldogulunk az örökkévalóságban!

2. Azonban, k. h., van azonkívül egy más gondolatom, mely talán még élesebben belevág lelkünkbe, s bebizonyítja, hogy aki gyónni megy, az szálljon előbb őszintén magába

s követelje számon önmagától minden bűnét : s ez a gondolat az, hogy az ember a gyónásban önmaga fölött ül ítéletet.

Ha magatokat megítélitek, nem fogtok megítéltetni, azt mondja az Írás, s a bűnös lélek ezt az ajánlatot szívesen fogadja s ítéletre száll önmagával.

Oly komoly ítélet ez, amely igaz, hogy Isten bízta ránk ; oly fontos ítélkezés ez, amely bizonyos, hogy Isten szent fölsége helyett s az ő nevében végezzük. Jól van, k. h., hát nézzétek, mily ítéletet ülnek azok, kik öfelsége a király nevében ítélnek ; tanúk, ügyvédek, bírák adják egymásnak a szót ; okmányokat, pörös iratokat vizsgálnak, míg végre kimondják az ítéletet. S mi az Isten nevében akarunk ítélni s nem tartjuk érdemesnek, hogy a bűnös lélekbe komoly pillantást vessünk s magunkat bűneink miatt kérdőre vonjuk ? Ő, k. h., az Isten ügye az örök igazság ügye ; az a jussát nem hagyja ; van a halál után isteni ítélet, fontosabb, komolyabb, szentebb minden királyi ítéletnél ; ha tehát önmagatokat meg nem ítélitek a földön, megítél az Isten a túlvilágon. «Scrutabor Jerusalem in lucernis» (Soph. 1, 12), mécszet gyujtok s úgy kutatom föl a szív rejtekeit, mondja a szentírás a halál utáni ítéletről ; tüvé teszem a földet, utána járok minden léptednek, szíved-veséd minden rándulásának ; de kell igazságot teremtenem, hogy ki-ki elvegye a jussát, ha jót, ha rosszat. S te meg akarod előzni az Isten ez igazságos, szigorú ítéletét ; ígérsz eget-földet ; ígéred, hogy Istennek igazságot s elégtételt szolgáltatasz ; gyónni méész. De hát nem kigúnyolása-e az az Úrnak, ha valaki az Isten helyett akar ítélni s meg sem gondolja, hogy mit vétett ? Ítéletet akar tartani anélkül, hogy körülnézzen ? Isten ítéletét akarja elkerülni s azzal térdel oda a gyóntatószékbe, hogy lelkiatyám, én bűnös ember vagyok ! S mást nem tudsz ? Mondd el a bűneidet ; s egy szót sem tud ; álmosan, tuskó módjára ott gunnyaszt !

Ó Istenem, mily tágra nyílnak majd az emberek szemei, ha ítélőszéked elé jönnek s te kitérod szívük mételjét, sebeit, szennyét ? Elborzadnak majd, ha szívükből kiözönlik hosszú évek bűneinek gennye ! Elképednek majd s hűledezve mondják : Istenem, mennyi erkölcsi szenny, mennyi bűn, s én ezt a terhet hordoztam lelkemen, s rösteltem egy félórát arra szánni, hogy magamba térjek ! De nem kell várnunk a halál utáni ítéletre : imhol a tiszta, istenfélő lelkeknek példája ugyanarra tanít ; hogy aggódnak, emésztik, törik magukat ; vizsgálják lelkiismeretüket, fölhányják szívüknek már ism-

telten meggyónt vétkeiket; nem győzik ítélni magukat; elvonulnak pusztaiba, barlangokba s a zsoltáros szavai szerint, bűnük szemeik előtt lebeg szüntelen, s te, k. h., mit teszesz? S mit tettél eddig? Alig hogy betekintettél lelkiismeretedbe!

3. Isten ments, hogy e kegyetlen Isten-feledettségben tengessük továbbra is napjainkat! Nem! «Scrutabor Jerusalem in lucernis», mécset gyujtok s Isten helyett s Isten segélyével fölkatatom szívemet. Már pedig az Isten minden bűnt fölkatat, minden bűnt annak neme és száma szerint. Nem elég azt mondani: bűnös ember vagyok, — nem elég azt mondani: vétkeztem; azt tudja ország-világ; az nem ítélet; hanem meg kell magamat vizsgálnom, hogy hányszor estem el s hogy hányszor vétkeztem. Tudom, hogy arra sokan képtelenek; nem tudják fölkatatni, hogy hányszor estek el; de k. h., azt már csak tudod, vajjon naponként sokszor, vagy nagyon néha, vagy talán egész hónapon, sőt éven át igen elvétele káromkodol? Hát mondd azt, hogy így vagy úgy szoktál vétkezni. Vasárnap, ünnepnap nem esik minden nap, hát azt már csak tudod, vajjon karácsony óta hányszor mulasztottad el a misét? hányszor voltál mértékletlen? Azt is tudod, ha gondolkozol, vajjon szokásod-e a parázna beszéd és gondolat, vagy pedig nincs kedved rajta s ahol lehet, elkerülsz? Azt is tudod, ha egy zsákot, vagy egy csomó szénát elemelsz, vagy a marhát a vetésbe hajtod, vajjon egyszer, vagy háromszor tetted-e? Igen, tudod, vagy ha nem tudod, hát bizton rájössz, föltéve, hogy gondolkozol. A gondolkozásra pedig rákésztet az a hit, hogy Isten helyett ítélek, lássak hát Isten szemeivel is!

4. Igen, Isten szemeivel akarunk látni, hogy azután egykor bizvást tekinthessünk az örök bíró imádató arcára. Szemeiből, mondja az Írás, tűz villogott, és szájából kétélű kard jött ki; az örök bírót, az Úr Jézust érti e kép alatt a szentíró. Ez a tűz s ez a kard nem ismer kíméletet, nem tűr leplezést, kendőzést, szépítgetést; nem állja annak útját sem méz-édes szó, sem mentegetés, hanem megvilágítja az embert, a bűnös lelket, úgy, ahogy önmagában van; leleplezi a külső szint; lehámozza róla a látszatot s meztelenségében s gyarlóságában állítja oda a világ szemei elé; már most, k. h., ha Isten helyett akarunk ítélni, akkor az Isten világosságába kell állnunk; «csalárd a szív mindenek fölött», mondja Jeremiás próféta, s az ember senkit sem csal meg úgy s annyiszor, mint önmagát. Jól mondja erre nézve egy jeles

fró is (Montaigne), hogy az ember maga magának bolondja ; önmagáról elhisz minden szépet és jót, s nem látja önmagán azt a rosszat, amit különben mindenki lát. Hát ha az ember már természeténél fogva ilyen, ugyan miféle lelkiismeret-vizsgálatot fog az tartani, aki mindenáron azon van, hogy maga magát szépítse ; aki bűneire azt mondja : ezt mások is teszik ; így szoktak a fiatalok tenni ; így dukál a legénynek : vajjon nem kész bolondja-e az ilyen szőszátyár lélek az ördögnek? Az egész világ azt mondja, hogy ez fősvény, az kevély, amaz pletykás, ők maguk meg úgy gondolják, hogy nincs rajtuk mákszemnyi sem abból, amit a világ marékszámra is szedhetne róluk !

Valóban, lesz az isteni igazságosságnak dolga, tágra nyitni ez elkábult s elámított lelkeknek szemét ! S többé-kevésbbé minden ember ki fog józanodni önmagából, ha majd az Isten világossága járja őt át.

De legalább tegyünk, k. h., amit tchetünk ! Ne ámítsuk önmagunkat készakarva, ne hintsünk port saját szemünkbe ; hanem merjünk belenézni lelkünkbe ; hisz azért gyónunk, hogy a mérget kivessük ; nyúlunk hát bele lelkünk sebeibe ! Azért gyónunk, hogy az Isten előtt bizvást megálljunk ; hát tartsunk komoly ítéletet magunk fölött. Félre a gondatlansággal ; az épúgy elvezet a pokolba, mint a tettetés. Ha valaki azért került a pokolba, mert gondatlan volt s nem törődött lelkével, vagy azért, mert ismerte bűnét, de meg nem bánta : biz az egyre megy.

S hogy ezt a gyónási lelkiismeret-vizsgálatot jól elvégezhessük, ajánlom, k. h., hogy naponként este pillantsunk estimánk alkalmából szívünkbe. Van-e jobb estima, mint mikor az ember leborul az Isten lábai elé, megcsókolja azokat lélekben s megköveti az Isten szent fölségét a napközben elkövetett bűnökért? «Ne intres in iudicium cum servo tuo Domine», ne ítélj meg s ne ítélj el, Uram, végleg a te szolgádat, — ez a fontos, sőt azt mondanám, mázsás szó ne töröldjék ki emlékezetünkben soha. Amennyire szívünkön hordozzuk e rettenetes igazságot, azon mértékben szabadulunk meg az Isten ítéletétől.

A másik pedig, amit ajánlani akarok, az, hogy a temetésen, a koporsó előtt azt énekli a pap : «ne tradas bestiis animas confitentes tibi», ne dobd oda a fenevadnak, értsd az ördögnek a neked hódoló lelkeket. K. H., sokszor állunk a koporsó körül a temetéskor, gondoljuk meg olyankor, hol van most ennek a megholtnak a lelke? Irgalmazott-e neki az

Isten? S hol lenne most az én lelkem, ha itt e koporsóban feküdnék a testem? Sietünk mindnyájan az Isten ítélőszéke elé; rajta, nézzünk bele lelkiismeretünkbe; ítéljük meg magunkat, hogy meg ne ítéltesünk!

II. Jézus gondolatai a keresztről.

(1899)

K. T. U. ! Már beletekintettünk a multkor az Úr gondolataiba, mintegy az Istennek szívébe, hogy kiemeljük onnan azokat az érzelmeket, melyeket a kereszttel szemben táplált. De úgy vesszük észre, hogy régi gondolatai helyett ő maga ahhoz utasít, kiben a keresztről való gondolata a legtökéletesebb alakot nyerte: szent Fiához. Ne menjünk árnyképekhez, mikor élénk lép a meleg élet; ne menjünk az égbe, mikor a földön mozog megtestesülve az, amit keresünk; ne menjünk az őszövetségbe, mikor az újszövetségben, hitünkben, szeretetünkben fellelhetjük a kívánt bensőséget, mélységet és áhitatot. Honnan lehetne meríteni áhitatot, tiszteletet a kereszttel szemben többet, mint épen az Úr Jézus Szentséges Szívéből? Hogy mi a kereszt, azt Jézus Szíve mondja; hogy mit kell a keresztről érezni, gondolni, hogy milyen bensőséggel, áhitattal, szeretettel kell a keresztet köríteni, azt az Úr Jézus Szívétől lehet tanulni; hogy a kereszt gyümölcének íze, zamatja mi, azt az Úr Jézus Szívében lehet ízlelni. Hisz a kereszt gyökere Jézus szeretete. Az Úr Jézus kezében a kereszt zászlórúd, vexilla Regis, rajta az Istennek üdvözítő programja, a lelki harcok fuvalmában róla lobog a háromszínű lobogó, a mély alázat, szeretet, önmegtagadás jelképe, amellyel felvonult diadalban az Isten szent hegyére; az Úr Jézus szentséges kezében a kereszt a királyi vessző, virga iustitiae; igaz, hogy a keresztfa bitófa is, amely nekünk készült, de amelyre az Isten nem tűzött mást, mint szétromgyolt adósságlevelünket.

Úgy látszik nekem azonban, hogy ezek inkább csak közjogi gondolatok a megváltás művéről; ha akarunk a kereszttel szemben melegen érezni, ne maradjunk náluk, hanem menjünk bele az Úr Jézusnak közvetlen érzelmeibe és gondolataiba, iparkodjunk megragadni, hogy Jézus, mikor a keresztet vitte, mit gondolt és érzett, mikor lefeküdt a keresztre, mikor kiterjesztette kezeit s érezte a szegnek élet, amely először belenyomódott bőrébe, bőrén át a húsába s végre a

kemény fába, mikép kísérté gondolattal, imádkozó érzelmmel a nagy tragédiának fejleményét és mozzanatát. És lehet ezt megtenni? Ó, mindenesetre. Mert valóban, a szentírás, jöllehet csak egy-két vonással, bámulatos mély érzelmvilágot mentett meg számunkra, az Úr Jézus Szentséges Szívének gondolatait és érzelmeit, és hogy ezt minél jobban átértessük, szemügyre kell vennünk, hogy az Úr Jézus mikép volt hangolva, mikép készült, mikép beszélt, mikép viselkedett, mikép intézkedett, mikor a keresztről volt szó.

Mikor az ember valamely nagy, megrendítő esemény benyomása alatt áll, lehetetlenség, hogy emancipálja magát alóla, az ráveti árnyékát; nagy öröm, nagy fájdalom mindkettő okvetlenül mély érzelmeket vált ki szívünkben, és az ember mint szokás mondani, izgatott lesz; ó, de jó, hogy az Úr Jézus Szentséges Szívén rendkívül nagy izgatottságot veszünk észre, mely annál nagyobb, minél közelebb ér a kínszenvedés órájához.

Hogyan írja le a szentírás az Úr Jézus utolsó felmenetelét Jeruzsálembe? Azt mondja nagy emfázissal: Ecce ascendimus Jerosolymam et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et condemnabunt eum ad mortem et illudent ei et conspuent eum et flagellabunt eum et interficient eum (Marc. 10, 33—34); minden szóra külön-külön nagy nyomatékot fektet. Ecce ascendimus Jerosolymam; sokszor mentünk már föl Jeruzsálembe; de így még nem; most lép ki arra a bámulatos útra, melyre őt Isten küldte. Jerosolyma, a szent város most fejt ki sokatmondó körvonalait, most értjük meg, hogy az Isten miért állította oda a templomot; hogy miért volt az Úr szemefénye Jeruzsálem városa, hogy minden áldozatnak miért omlott vére épen Jeruzsálemben, az most kezd csak derengeni. Ezen áldozat miatt. Ime felmegyünk; mélyértelmű felmenet; nincs az a diadalmenet, amely oly ünnepélyes volna; nincs az a temetés, amely oly érzelmes volna; talán csak egy menetet találunk, mely fenéségében hozzáfogható volna; az a menet, amellyel a lélek vonul halála után Krisztus ítélőszéke elé. Az Úr Jézus hogyan hímezte ki ezt az ő menetét? Csodákkal sövényezte, csodákkal a fizikai és morális rendben; a jerichói vak meggyógyult, Zacheus megtért; pálmaágakkal hintette be az alázatos Jézus az útját és diadalmenetet rendezett magának; így sohasem ment Jeruzsálembe. Ecce ascendit Jerosolymam et accingit se ut gigas ad currendam viam, felövezte magát, nekikészült az Úr Jézus mint hős, mint óriás, hogy befussa

útját, és Szent Márk evangéliuma mondja «et praecedebat illos Jesus et stupebant et sequentes timebant (10, 32); az Úr Jézus nagy gondolatának feszerejében sietett előre, és csodálták és iparkodtak utána; az Úr Jézust vitte az ő nagy érzelme; senki sem bír vele lépést tartani, ment, rohant előre; belenőtt gondolataiba és érzelmeibe; et praecedebat illos, azt látták, hogy az eddigiektől elűtő menetben vesznek részt, et sequentes timebant. — Gondoljuk el aztán az Úr Jézus viseletét! Az ő viselete zöldcsüörtökön a tapadó, lángoló, magával nem bíró szeretetnek jelében mutatkozik; az Úr Jézusnak Szentséges Szíve érezve azt, hogy életének utolsó pillanatait éli, felolvad és kiárasztja érzelmeit apostolaira. Mit csinál? Lábát mossa az ő tanítványainak: Sciens, unde exivit et quo vadit, teljes öntudatában annak, hogy honnan jött és hova megy; letérdel és leborol mindegyik előtt, scitis quid feci vobis, látjátok mit tettem nektek; mintha mondaná: remélem, el nem felejtetek. Szeretnék nyomokat hagyni szívetekben, szeretném a szeretetet izzó hatalmával belenyomni és belesütni szívetekbe. Azért van az, hogy a magával nem bíró szeretet itt nyilatkozatokat tesz s jeleneteket rendez, melyeket máskor nem látunk. Különben is az Úr Jézus kinszenvedésének kerete valami oly bámulatos; azok a beszédek, melyekben az utolsó vacsorán szeretetről, egységről, hűségről beszél; az az olajfakerti imádság a teli hold fényében, mely megvilágítja az Úr Jézus rengő könny- és vércseppjeit, az az egész búcsúzási hangulat, mely mindent áthat, mint meleg párás levegő, mint a lélek fésző és virágzó tavasza. Ha aztán megtekintjük az Úr Jézus Szíve hangulatát, sehol se fogjuk azt, ha szabad mondani, oly extravagánsnak találni, mint utolsó intézményében. Intézménye az utolsó vacsorán az Oltáriszentség. Az Oltáriszentséget az ész nem érti; ha a racionalizmus nekifekszik és olvassa a szentírást, nem boldogul, csönört kap, undor fogja el és bámul, hogy lehet ilyeneket gondolni és akarni, hogy lehet ilyesmit hinni. Ime, ez az én testem, egyetek belőle mindnyájan, ez az én vérem, igyatok ebből mindnyájan. Ezt nem lehet megérteni, ha az ember nem áll bele az utolsó vacsorának hangulatába. Ha mutatnék önöknek télen egy gyönyörű aranyszirmú vagy vérvörös rózsát és azt mondanám: íme a hegyoldal virága, elhinné-e ezt olyan csodaember, ki télen született és egy tél alatt kifejlett teljes férfivá? Elhinné-e azt, akinek fogalma nincs nyárról, ki csak a megfagyott és meghalt természetet látta? Elhinné-e azt, ha mon-

danám, hogy a világ egyszer oly meleg volt, hogy itt künn a szabad ég alatt gyönyörű rózsák nyíltak? Azt mondaná talán: nehéz azt elhinni, mert ebben a hidegben és fagyban, amelyben én állok, nem képzelhetem el, hogy egyszer oly meleg volt, hogy ez történhetett.

Lám, az Oltáriszentséget bele kell állítani az Úr Jézus passiójának előtornácába; az Oltáriszentség vérvörös rózsá, mely a trópusok alatt nyílt, mikor az Isten szeretete delelt az emberiség fölött. Jézus szívéből fakasztotta a legcsodálatosabb virágokat és létesített bámulatos világot. Az ész álláspontja a tél, s télen nincs meleg; aki az észnek teléből okoskodik, az nem fogja megérteni az Urat, de aki a tapadó, olvadozó, búcsúzó, távozni készülő, elszakadni nem akaró szeretetet érti, az megérti őt is. Ne csodálkozzunk ezen, hiszen színeváltozásában a Tábori fenségben sem beszélt másról, mint kereszthaláláról, loquebatur de excessu, amelyet majd magának s szent szeretetének egyszer megenged Jeruzsálemben. Az Úr Jézus szívében a keresztlélekének nyoma oly duzzadozó benyomás volt, hogy a Tábori nagyság és dicsőség sem változtatott rajta semmit, dicsőségében is ez tünt fel leginkább. Azért, k. b., nekem az Úr Jézus Szentséges Szívét éppen a passióban kell a maga elemében látnom; Krisztus voltaképpen azért jött, hogy szenvedjen, következőleg belefektette nagy és nemes szívének összes erejét abba a nagy műbe. Azért vagyok én itt — mondja nekünk —, hogy szeressek; a szeretet stádiuma éppen a keresztlélek, felvillogtatom szeretetemet éppen itt kinszenvedésben; azért jöttem, hogy szenvedjek, nekimegyek, végigvágok rajta szívem hevében. Ha egy gőzhajó belekerül valami víztőlcsérbe s látja, hogy élet-halál a sorsa, megfeszíti magát s úgy fut, hogy vagy a kazán szétrobban vagy pedig kigázol; úgy tesz az Úr Jézus Szentséges Szíve a keresztlélek kínjával szemben: érzi, hogy ez az az örvény, amelyen neki keresztül kell vágni és az emberiséget rajta át magával ragadni, megfeszíti minden erejét, kifejti szívének összes érzelmeit, «excedit...»

Tanuljuk meg tehát az Úr Jézus Szentséges Szívétől, mily tisztelettel, szeretettel és kivált áhitattal kell keresztlélek és szenvedése iránt viseltetnünk. Úgy-e a keresztléleknek egyik jellege, hogy semmiről sem tud úgy meditálni, mint a keresztlélek, egy ígét, egy gondolatot sem tud úgy forgatni szívében, mint az Úr Jézus keresztlélekről való szent ígét; észrevesszük, hogy áhitatra gyulladni, szívet gyújtani

nem lehet sehol úgy, mint az Úr Jézus kereszttje alatt, és helyes : hol gyűljanak jobban a szívek, mint ahol az a szív lángol, melynek feladata, másokat lángra lobbantani?

Járuljunk e fölfogással az Úr Jézus kereszttjéhez ; itt kell nekünk szívvel-lélekkel átváltoznunk az Úr Jézus érzelmeibe. De egy csodálatos helyet talállok az ószövetségi prófétánál, Joelnél, amely szóról-szóra megigéri a tisztelet és bensőséges áhitat kegyelmét az Úr Jézus kereszttjének tövében. *Effundam spiritum meum super omnem carnem et propheta-bunt filii vestri et filiae vestrae* (2, 28). Akarnak valamit az áhitat szelleméből, akarnak valamit az olvadozó Isten-szeretetből, amely olvadásban kiválik a bűnnek salakja s belénk vonul az Isten szeretete? Ide kell állnunk ! *Et aspicient in me, quem crucifixerunt* ! Akarnak valamit az áhitat könnyeiből, amely könnyek átváltoztatják a dermedtséget, hogy nem kő többé az eleven szív : ide jöjjenek ; a próféta igéri : *«et plangent eum»*, úgy fognak sírni az Isten fia előtt, mintha tulajdon elsőszülött gyermekük volna. Akarunk olyan közvetlen érzelmeket ölteni, amilyeneket öltünk szereteteink halála fölött, akarjuk az Úr Jézust úgy el nem felejteni, ahogy nem felejtí el a szülő forrón szeretett gyermekét? Az Úr Jézus kereszttje alá kell állnunk. Ez az a *spiritus gratiae*, melyet az Úr igér : az áhitat meleg lendülete. Iparkodjanak a meditációban a gyengéd párás forró lelket, az Isten s az Úr Jézus Szívének leheletét felfogni : ki kell feszítenünk lelkünk vitorláit, hogy felfogjuk a Szentléleknek fuvalmát ; ettől a spiritustól könnyen indul meg az emberi lélek, hasítja a szenvedések és nehézségek tengerén a hullámot s elér az Isten színe elé. Vigyük bele ezt a szent áhitatot, ezt a mély megilletődést, ezt a bensőséges közvetlen együttérzést a szenvedő Jézussal mindenbe, főleg a mi fájdalmas olvasónkba s a szentmisébe ; iparkodjanak a szentmisében, kivált a Sanctus után, mikor már csend van, az Úr Jézus szenvedésének egyik-másik misztériumát szemek elé állítani s vonatkoztatni a szentmisére. A szentmisében is az Úr áldozatos lélekkel jelenik meg az oltáron, következőleg az áldozat gondolatai verődnek ki rajta ; kössük össze a kereszttet és a kinszenvedést a szentmisével, akkor a mi áhitatunk és a szentmisében nyert kegyelem segítenek minket majd arra, hogy az Úr Jézus kereszttjének szeretetében, tiszteletében, áhitatos melegében egyre növekedjünk.

III. A megváltás műve.

(1902)

K. T. U. I Az Úr Jézus keresztje alatt átérezhetjük, amit a próféta mond : Effundam spiritum gratiae et precum. Átérezhetjük az Isten felségét, végtelenségét, mikor arra a romra tekintünk, mely az Isten Fia. Leng felénk az imádságnak és mély megilletődésnek szelleme s szívből mondhatjuk Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus ! De a fölség, amely elnyom s a végtelenség, mely összezúz, ránk nézve hideg föld ; hasonló a hegyek csúcsaihoz, melyek magasak, verőfényesek, hanem hidegek, mindenki menekül onnan. Mi a szent kereszt alatt ily rideg és hideg, ily nem nekünk való érzelmekkel és indulatokkal be nem érjük ; idegen világ az nekünk, melynek talajában lelkünk ki nem virágozik, szívünk nem feslik ; elmondhatnók mi is e környezetben a régi zsidókkal, hogyan énekeljünk, hogyan lelkesüljünk mi itt idegenben, e hideg és rideg földben. Azért az imádás és megsemmisülés érzelmei után az ember újra kérdőleg veti föl szemét a keresztre, mintha kérdezné az isteni Megváltót : Úr Jézus ! mit akarsz te voltaképen itt? Mit szomjazol? Epét? Mit pihegsz? Bosszút? Tárd ki elénk irgalmas szándékaidat ; úgy-e, te jót akarsz nekünk? ! S íme e kérdésre az Úr Jézus azt teszi velünk, amit vízióban látott Assisi Szent Ferenc, hogy leakasztja kezét és fölemel és szívéhez szorít minket. A hívő lélek az Úr keresztje alatt átérzi, hogy az isteni Megváltó nemcsak azért függ a keresztfán, hogy hirdesse, hogy mily nagy, végtelen, igazságos és szent az Isten, hanem azért is függ, mert ki akarja emelni és fel akarja emelni az embert ; ki akarja emelni az embert a bűnből, s föl akarja emelni az isteni élet magaslatára. Ez az ő szándéka, ez az ő műve : opus ejus cum ipso.

1. Mi legyen az Úr Jézus műve más, mint a legnagyobb mű? A műnek nagysága hirdeti az ember nagyságát. Jézusnak is önmagához illő műve van : új világot teremteni, az Isten országát megalapítani. Erre küldte őt az Isten : ego in hoc natus sum et adhuc veni in mundum . . . erre kente őt föl a Lélek. Spiritus Domini super me, propter quod misit me . . . sanare contritos corde : összetört lelkeket gyógyítani, tiszta nemzedéket teremteni, ez az ő célja. Igen, ez az ő célja ; erre irányult imája ; azért töri magát, s megtöri magát a kereszten. Mikor ott függ, akkor már köze

jár hozzá; sötét éjét ez álmok tarkítják; szemeire borul az az álom, melyben az Úr a kínszenvedettnek oldalából alkotja az Ecclesiát; az Úr Jézus a szent kereszten azzal a dicsőséges kilátással kecsegteti magát, hogy szent, tiszta nemzedéket kap cserébe a kínokért; lelkében cseng a próféta biztatása: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longaevum, odaadja életét, s örökéletű nemzedéket fog látni. De a legszenvedélyesebb s a legérzelmesebb e részben mégis Szent Pál beszédje az efezusi levélben: «Christus dilexit Ecclesiam et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, ut sit sancta et immaculata». A jegyes féltékenységgel ég az egyházért az Úr, ég és áldoz; tiszta, ragyogó, tündöklő jegyest kíván, s mivel ezt csak saját vérében érheti el, kiontja ezt. Ez az isteni Megváltónak reménye az ő keserves kínszenvedésben. A jegyes képe izgatta, lelkesítette, hevítette, érzéssel s áldozatkészséggel töltötte el; annak él ő s azért hal meg most, hogy tiszta, szeplőtelen lelkeket nyerjen; hogy az egyház, mely nem egyéb, mint a lelkek összesege, sine macula et ruga, folt és szeplő nélkül legyen. Ez az egyház a szenvedő Krisztus szemeiben még rab, ki kell őt váltania; békó van kezén s lábain, szenny és szomorúság van arcán; a lelkek még mind a kárhozatnak áldozatai, s nincs, aki kiszabadítsa őket, csak egy, egyetlen-egy, a jegyes, az Úr, si posuerit pro peccato animam suam! Nincs, aki fölvidítsa, s az örök szépség báját lelkére kiöntse, csak egy, egyetlenegy; de ha megteszi, övé lesz, örök szeretetben jegyezheti el őt magának!

Azonban azt megtenni nehéz; a megváltás műve nagy, kegyetlen munka; méltán mondhatjuk: improbus labor! Hogy milyen, azt mutatja Krisztus kínszenvedése. Embert nemesíteni, az már magában is nehéz; ezt a hálátlan, kietlen mezőt tört szívek, megghiúsult remények borítják; de embert megszentelni, szeplőtelen, tiszta lelkeket nevelni, kik Krisztus jegyesei legyenek, ez azután a kegyetlen, iszonyú munka. Erdőt irtani, tengerhullámokkal küzdeni, köveket vágni, mind nehéz; de a legnehezebb munka a művelt, nemes, lelki ember. Minden munkában megalszik az emberi vér és verejték; jól mondja a nemzetgazdaság, hogy az áru nem egyéb, mint «geronnene Arbeit» s mondhatjuk «geronnenes Blut», vér, vér minden munka: a legnagyobb munka is, mely az emberiség váltsága, nem egyéb, mint «geronnenes Blut», az Isten Fia vére! Ezt a munkát csodálja a látnok és kérdezi: quare ergo rubrum est indumentum tuum? miért vörös

a te ruhád? Préssel dolgoztam, saját véremet préseltem. Az isteni Megváltónak a világ váltságdíját saját vérével kellett lefizetni, ez az improbus labor. Tekintsetek saját szívetekbe s éreztétek át, mily nehéz e szívet meghódítani s azt tisztává és szentté nevelni! Éreztétek át a sötétség hatalmát; ha nehéz a tudatlanság egét földérinteni, ha nehéz a vadat szelídíteni: nehéz, sőt legnehezebb a bűn hatalmát megtörni! Ez az a hatalom, melyet Jeremiás fölpanaszol, hogy csalárd az ember szíve, önző, ábrándos, kegyetlen. Hogy az ember mennyire ilyen, azt nem kell fejtegetnem. Ezt a hatalmat megtörni, láncát levenni, az emberi szívet a bűnből kiváltani a legnagyobb feladat, melyen valamennyi nagy ember dolgozott; senki sem úgy, mint az Úr! Ha végignézzünk a világon, látjuk az emberi bukásoknak és eséseknek nyomorult és szomorú sorát. Látjuk a kietlen, a szikes avar, melyet emberi életnek hívnak, látjuk a sok örvényt, melybe a bűn belesodorta az embert, összecsapjuk kezeinket s kérdezzük: ki szabadíthat ki minket e romlásból? Ki várásolhatja át e kietlen vidéket paradicsommá? Ha végignézzünk a térképen, látjuk, hogy az evangélium még nem szántotta föl a földet, hanem a babona s a tévely sötétsége borong fölötte. Ha végignézzünk a közéleten, mennyi alávalóság, gyöngeség, jellemtelenség, mennyi árulás, kegyetlenség, szívtelenség jellemzik azt. Valóban igaza van Szent Pálnak, hogy mindent bűn foglal le, mindent bűn ural.

Sokan dolgoztak már e szomorú napszámban, hogy a bűn hatalmát megtörjék; sokan dolgoztak, s mindnyájan úgy panaszkodtak, mint Illés és Szent Pál és Szent Bernát. Mennyi lelki kín volt elzárva az apostoli egyház börtönében; mennyi a francia egyház forradalmi vértanúinak keblében: Defectio tenuit me pro peccatoribus!... Elsenyvedtek! Mert ha a gúlákat építeni két kézzel, azokat az iszonyú gránitkockákat hengergetni improbus labor, ha a rengeteg obeliszket egy darabban kivágni és cipelni improbus labor; ha az Athos-hegyet ecettel étetni és tíz körömmel átvájni improbus labor, higyjék el, k. t. u., az emberi szíveket megmozgatni, azokat a sírköveket, melyek alatt szívek rothadnak, elhengeríteni, a babonaság őserdőjén át az igazság útjait kivágni, ugyancsak szintén improbus labor! Mert ez a sötétség, ez a mētely, ez a durvaság nemcsak hiány, hanem átok, nemcsak az akarat rossz iránya, hanem az Isten haragja. Ezt az Isten-átkot lelkünkön lehengeríteni senki sem volt képes, csak Krisztus. Azért Illés próféta ott fekketik a borókafa

árnyékában és mondhatja, minek élek ; igaza van, nem változtat rajtunk. És Szent Pál panaszkodhatik és sírhat, könnyeitől szívünk fagya ki nem enged ! És a szenteknek is, kik akartak nagyot s küzdöttek érte s elkedvetlenedve mondták : nem lehet ; igazuk van. Csak az Úr Jézus a getsemani kertben tartson ki, csak az ne szálljon le kereszttéről, akkor minden jól van.

Az Isten vére volt váltságdíja az emberi lelkeknek. Az Isten vére, az Úr Jézus kínszenvedése az a ragyogó világosság, mely által a sötétség száműzetett. Ez az egy, ez az egyetlenegy lelkünknek Megváltója bűnből, halálból, kárhozatból. Csak ő mozdított meg, ő indított ; ő emelt ki. Vért, vért szomjazott lelkünk átkozott földje, de isteni vért ; mihelyt az pergett rá, megmenekültünk. Váltásunk ügye olyan volt, mint a Vatikán-téri obelisz, melyet, mikor föl akartak állítani, a gépek elégteleneknek bizonyultak ; valaki a tömegből akkor fölkiáltott : vizet a kötelekre ; és valóban a kötelek megdagadtak és az obeliszket fölhúzták. Úgy bizonyultak elégteleneknek az emberi törekvések ; senki sem tudott segíteni az emberen, míg végre az Úr Jézus meghallgatta kiáltásunkat : vért, vért a lelkekre ! Az isteni vér a lelkeket öntözi, termékenyíti, rügyeik fakadnak, áldás van törekvéseiken ! Ez az Isten-vér az a T betű, melyet kikerül az öldöklő angyal ; az az Isten-vér a tisztaság forrása, s valamennyi lélek nem mosakodik másban, mint Krisztus vérében. Mert bárhol mosakodik, a lepra rajta marad, csak Krisztus vérében tisztul meg ! Ime az ő műve : a bűneitől megtisztult lélek !

2. Azonban ezzel a művel nem éri be ; ez nem egész, ez csak rész ! Minek kiemelkedni a bűnből, ha a bűnös élet után nem kezdődik az isteni élet ? ! Az Isten-vér osztása nemcsak bűnbocsánatot érdemelt ki nekünk, hozzásegített az isteni életre. Az Úr kiváltott a rabságból, szabaddá tette lelkünket, hittel, reménnyel, szeretettel töltötte el szívünket ; mit kell már most tennünk ? Ő isteni életet vár tőlünk, ut vitam habeant ; de abban is válogatós, azért hozzáteszi, et abundantius habeant. Az isteni Megváltó bele akarja ömlesztetni a mi ereinkbe az ő szentséges verét ; akarja, hogy «semen Dei» legyünk, isteni faj, isteni vér legyünk, mely meg nem tagadja magát soha, hanem kifejleszti, kiidomítja a Krisztus-arcot rajtunk. Szent Pál mondja, hogy a keresztyének célja : conformes fieri imagini Filii sui ; amilyen Krisztus, olyanok legyünk mi. Szemeinknek, gondolataink-

nak rajta kell függniök, fejünknek az ő koszorúját, arcunknak az ő jegyét kell viselnie. Cselekedeteinknek örök értékűekké kell válniok, életünknek isteni létté kell lennie. De honnan ez érték, honnan az örök érdem? Krisztus Urunk véréből; a megszentelő malaszt, ez az isteni valami bennünk, ez ad cselekedeteinknek, imáinknak, szenvedéseinknek érdemet; általa nyer értéket hitünk, önmegtagadásunk; a kegyelem által lesz természetfölöttivé bánatunk, áhitatunk. Imáink általa lesznek hathatóságok. Bármikor fordulunk az Úrhoz Krisztus által, ha életünk utolsó percében is, megigazulunk. Múltán megszállhatná gyakran lelkünket a kétség: Istenem, hogy szerezhetnek emberi törekvések örök dicsőséget? hogy hízeleghetünk magunknak, hogy a mi imádságunk, bánatunk, istentiszteletünk etalál az Isten színe elé és a maga előnyére hobbantja meg az isteni igazság mérlegét? Hogy képzeljük, hogy az utolsó pillanatban a tökéletes bánat által mindent megnyerünk? Nem babona, nem tévely ez? Hogy az embernek a szerény és sokszor gyarló élet mennyországot szerez, hogy a fejére koszorút fon, hogy imádságunknak meghallgatás jár, hogy bánatunk poklot zár és eget nyit: ez mind a szent vér ereje és hatalma. Hogy jócselekedeteket vigyünk véghez és ezáltal az Úristen kedves népe legyünk; hogy az a sok szeplő leolvadjon arcunkról és az Úr Jézushoz való hasonlóság kiverődjék rajta, mindez az Úristen szent vérének áldása és kegyelme.

3. Mikor pedig már ennyit lendített a lelken, gondolhatjuk-e, hogy beérte vele? Mikor megkezdte nevelését, gondolhatjuk-e, hogy akart jó, kedves, szerény lelkeket s nem vágyódott szentek és hősök után? ! Neki szentség kell ! Hőstettek láncolatában mutatta be Jézus nekünk életét s vágyvagyik utána, hogy fiai a hősies vérnek sarjai legyenek. Keresztjén az elragadtatott szeretetnek áldozatkészségét tüntette föl; lehetséges volna-e az, hogy az ember ki ne érezze az áldozatkészség viszonzásának, az odaadásnak kötelességét? Valóban az isteni Megváltó nem túrt rabszolga lelkeket; úgy nem érte be azzal, hogy az ember közönséges keresztény legyen. Az ő keresztjének éjét földerítette, szenvedését megédesítette a gondolat: gyönyörű lelkeket kapok. Az isteni Megváltó álmodott egy Assisi Szent Ferencről, Szent Bernátról, egy Szent Katalinról. Álmodta, hogy a hold, nap és csillagok meghajolnak előtte; álmodta, hogy a keresztfa az a lépcső, melyen ragyogó, tündöklő lelkek haladnak az égbe, magasra, mindig magasabbra törnek. Szemeiben a keresztet

rajzolták körül, mint a virágzó akácfát a méhek. Ez a kilátás pihentette s nyugtatta meg szívét; ezért a koszorúért, a lelkek eleven koszorújáért, szívesen adta oda életét.

Igy emelte ki Krisztus a lelket a bűnből, így emelte föl az isteni életre, így nevelt belőle szentet, s miután ezt elérte, lehajtotta fejét, mondván: beteljesedett. Nem kíméltem munkát, fáradságot, nem kíméltem verítéket és könnyet, sőt kiontottam véremet is, csakhogy lelkeket nyerjek, lelkeket, animas, animas! Hajtsd le fejedet a Krisztus keresztjére, s ha összetört az Isten fölsége és szentsége, olvaszson meg a Krisztusnak szeretete, s becsüld meg lelkedet úgy, mint ahogy ő becsülte és szerette.

IV. Tábor-hegyén át a Golgotára.

(1903)

K. T. U. ! Mit akar azzal az anyaszentegyház, hogy tegnap is, ma is ugyanazt az evangéliumot olvassa, ugyanazon evangélistától. S minő evangéliumot? Mennyire nem illik bele ebbe a nagybőjti hangulatba! «Hat nap múlva azon beszédőtől, felment Krisztus egy magas, egyedül álló hegyre és felvitte magával Pétert, Jakabot és Jánost és elváltozott előttük színében, és arca ragyogóvá lett mint a nap, és ruhája mint a hó, és Mózes és Illés lejöttek és beszéltek vele.» Minek mutatja az isteni Megváltó az ő dicsőségét akkor, mikor megalázásának emlékével foglalkozunk? S hűségesebb értelmezője-e az egyház az Úr Jézus gondolatainak, hogy ezt a Tábort oly közel állítja a Golgotához, hogy ezt a két hegyet úgy köti össze, mintha az egyik a másiknak előhegye volna? ! Némelyek azt mondják — gyakran olvassuk, — hogy először kell felmenni a Golgotára, és csak azután lehet felérni a Táborra. Mindenesetre ennek is van értelme; de a történet mást mond. A történet azt mondja, hogy először fel kell menni a Táborra, ha valaki akarja megmászni a Golgotát. Először kell Istenben átváltozni, hogy az ember legyőzze a világot. Nem lehet a Golgotára úgy felmenni, a világot úgy taposni, a szenvedés harcait úgy megvívni, mint Krisztus tette, ha az ember előbb nem jut fel a Tábor hegyére. Én tehát azt gondolom, hogy nem azért foglalkozik az egyház két nap egymás után egy evangéliummal, hogy mutassa, hogy ez a megalázott Krisztus dicsőséges is, hogy fényének és dicsőségének néhány sugarát belelővelje a szenvedésnek éjébe, hanem azért olvastatja ez

evangéliumot, hogy mutassa nekünk az utat a Táboron át a Golgotára. «Haec est via, qua beatus Benedictus in coelum ascendit», így inté Szent Benedek fiait egy szózat a szentnek halálakor; épúgy mondhatom én is ez útról: «Haec est via, qua Christus in gloriam pervenit». A Tábor hegyén kell keresztülmenni, ha valaki a keresztet Krisztussal együtt vinni akarja.

1. Mit jelent a Tábor hegye? Jelenti a léleknek törekvését és törtetését Istenbe; jelenti azt az ünneplő fölségét a gondolatoknak, melyekre szert teszünk az innában, melyek a lélek felett úgy keringenek, mint a sas a bérc felett, mikor kifeszített szárnyakkal, szárnya-libbenése nélkül úszik az égen. E nagy gondolatok hatása alatt elváltozik a lélek, tisztább, tündöklőbb, nemesebb lesz. A Tábor hegye jelenti a léleknek ez elváltozását: Et resplenduit facies ejus sicut sol. Csak az ily lelkek, amelyekben ez megtörtént, képesek oly energiára, hogy a kereszt által is legyőzzék a világot; csak az ily lelkek képesek arra a tiszteletreméltó munkára, melyet ész is, szív is kifejt, mikor a világias gondolkozás lapályaiból igyekezik fölfelé. Meg kell az embernek feszítenie esztét, gondolatait, meg kell feszítenie szívét, érzelmeit, hogyha fel akar jutni. Nagy munkát, melyet nem lehet kilogrammokban és wattokban kifejezni, kell belefektetnünk lelki világunkba, ha föl akarunk emelkedni. Nagyon helyesen alkalmazhatni erre a zsoltár szavait: ascensiones disposuit in corde suo. A lélek az, mely «ascendit» fokokon fel, ki a lapályból. Mert valamint a fizikai világban vannak mélyfekvésű és magasabb régiók, úgy a morális világban is vannak lapályok, fennsíkok, magaslatok, bércek, csúcsok. S valamint a fizikai világban lenn a lapályban lép is van, és megakadnának a vizek, ha nem volnának hegyek, s az egész világ kiállhatatlan mocsárrá válnék, úgy a morális világban a morális ellapulásban terjed a fertő. Az a lélek, mely fel tud a lejtőre emelkedni, kikerüli az erkölcsi lápot. Mi, k. t. u., mikor medítálunk, ezt az ascensus-t gyakoroljuk. Legyenek meggyőződve, hogy az ember emelkedik, mikor jól imádkozik. Van pedig kétféle imádság, az egyik a recitatív ima, a másik a meditáció. Az egyik a közönséges lelkeknek, melyek szárnyat bontani nem tudnak, gyakorlata, a másik az öntudatos lelkek kilendülése, melyben mindenkinek szárnya nő. A recitatív imát az egyház nem veti meg, de látjuk, hogy minden lélek, mely szárnyat bontani tud, annál nem marad. Megtartja a közönséges régi gyakorlatokat, melyek mint az olvasó, bizonyos külső for-

mához vannak kötve, fűzve ; de az nem az ő hazája. A meditáció képezi a léleknek tulajdonképeni imáját. Minden ember, aki egy életet akar átgúrni, saját egyéniségén dolgozik, iparkodik diadalt aratni. Ezt a munkát annyiban végzi sikeresen, amennyiben önmagából kikel és öntudatosan a felsőbb tökélyt s az Istent keresi. A meditáció által az ember az alacsonyból, a fejletlenből a fejlettbe törekszik ; a nehézből és a fáradtból a lélek szabadságára vágyik ; a merevből és a hajlíthatatlanból a szabadon alakíthatóra törekszik. A meditáció által az ember a pszichológia zavaraiából az öntudatnak világosságába tér. Ezt mindenkinek magának kell elvégeznie. Tisztelettel hajlok meg mindenki előtt, aki medítál, s csak attól várok valamit. Ezt sokszor hallják, k. t. u.; hogy azonban hogyan gyakorolják, arra saját életük szolgál feleletül. Mert ha a Tábor hegyének többi jegyei nem mutatkoznak kegyeteken, akkor nincsenek a Tábor hegyén. Ámíthatják magukat azzal, hogy haladunk, de ha a másik két jelleg nem verődik ki, kegyetek inkább alvajárók, kik mindig visszatérnek oda, ahonnan kiindultak.

2. Melyik az a másik két jelleg? Az egyiket ünneplő, uralkodó gondolatnak, a másikat színeváltozásnak mondom. «Facta est species vultus ejus altera». Az elsőt ünneplő gondolatnak mondom s ezalatt azt értem, hogy a gondolat bennünk gyökeret ver s szinte ünnepet ül, mert benyomások, megrendülések ki nem zavarják a lélekből. Az ilyen felér a hegyre s lenéz az álmos, ködös, poros, zürzavaros világba, s örül, hogy kint van belőle. Én a hegymászás sportjában ennek hasonlatosságát látom ; szeretünk hegyekre mászni ; ugyan miért? Az élvezetért, mely eltölt ott a magasban a szabadságnak s a fölségesnek benyomásaitól. Szabadon állunk, egy világ felett uralkodunk. Megirigyeljük a sást, mely szárnya-libbenése nélkül kering a hegyek felett ; mi is élvezetet találunk abban a korlátlan szabadságban, hogy valaki egy talpaltatnyi földön állva a világból kiemelkedik. Az embernek a felséges, ünneplő gondolatok által felséges szabadságra kell szert tennie, hogy csak az Isten uralkodjék felette, és az ember önmaga s a világ felett. Uralkodó vagyok, érzem, hogy alattam van minden. Ünneplő és uralkodó lesz a gondolat, ha vezetni tud, ünneplő és uralkodó lesz az érzés, ha eltölt és boldogít, mint ahogy Szent Pál mondja : *Implemini Spiritu Sancto in hymnis et canticis psallentes*. Teljetek el Szentlélekkel, töltsé el lelketeket himnus, és szent dal hangozzék bennetek az Isten dicsőségére ; legyetek lendületes

lelkek, lelkek, amelyek uralkodnak. Lehetséges meditálni és erre szert nem tenni? Nem lehet. A meditáció kifaragja az emberben a gondolatot és eszmét. Lehet-e folyton vésni és semmit ki nem vésni? Nem vésel, ha semmit ki nem vésel; nem dolgozol, ha semmit ki nem dolgozol. Min dolgozol? A lélek emancipációján! Mit mutatsz fel? Talán régi rabszolga lelket. Kötelékeket nem oldoztál fel, magasabbra nem jutottál, a gondolatot ki nem emelted. Álmodtál, nem éltél!

Látod azért hiányzik benned a másik jelleg is: Te a Tábor hegyén az uralkodó gondolat által más emberré nem váltál! Pedig annak meg kellett volna történnie! Hogy is volna lehetséges, hogy gondolatok torlódjanak fel bennünk s el ne változtassák arcunkat? ! Azt mondja Szent Krizosztom: *Quemadmodum regina quandam urbem ingressa omnes in eam divitiae confluant necesse est, sic ubi precatio simul intravit, virtutes eam omnes comitantur*; valamint ha egy városba betér a királynő, az ország urai, gazdagsága, fénye követik őt, épúgy ha egy lélekbe beveszi magát az imádság szelleme, ez ünneplő, uralkodó érzés nyomán minden erény tartja bevonulását. Mert mi a mi orációnk? Egy megszentelt alázat, átérzett és az Istennel eltöltött engedelmség; imában átízzott bánat, szeretet, hevülés, buzdulás, folytonos színeváltozás, a sötétebb érzések színeinek kigyulladásá tüzesen, ragyogón, tündöklőn. Ez a mi orációnk. Nincs ott tűz, ahol izzás, fény nincs. Fény és izzás, olvadás és átalakulás a fizikában együtt jár. Megint csak azt mondom, a morálisan is együtt van. Akkor változik el az ember, ha tüzes, ha olvad; akkor tölti el a lelket az Ūristen édessége. Az «Énekek énekének» lágysága mézzé válik bennünk. Megízlelteti velünk azokat a vigaszokat, amelyekről Szent Pál is mondja: *Superat omnem sensum*. Ezekkel az érzelmekkel a legnagyobb nehézségeket is le lehet győzni s a világ összes élvezetét elfelejteni. Imádkozva feljutunk a Tábor hegyére, s ha keresztszakad nyakunkba, felvisszük azt is a maga hegyére, a Golgotára.

Azért, k. t. u., önök maguk a hőmérők. Amennyire az ünneplő, uralkodó gondolat kifejeződik önökön s a színeváltozás beáll, annyiban imádkoznak kegyetek jól. Ha pedig az ember az ő apró-cseprő, szívéhez nőtt hibáit le nem veti, ha a gyarlóságok rabszíjára van fűzve, ünneplő gondolatról ne beszéljen, színeváltozást önmagán nem mutat. Ezeket a színeváltozásokat meg lehet akasztani a legkisebb dolgokkal is. Ha valaki a diszciplinát nem tartja meg, megakasztja a színeváltozást. Ha nem keresi azt a mindennapi szolid életnek

s gyakorlatnak mezején, önmagát csalja. Nem napsugár az, amiben tetszeleg magának, hanem csak tűzijáték, vagy talán csak a nagyvárosi utca kivilágításának visszaverődése az égen, amitől élet nem fakad, napvilág s öröm nem támad. Ha kegyetek nem tartják meg a közönséges dolgokat, lehet-e ott radikális odaadásról szó? Lehet-e szabadságról ott szó, hol az ember egyre köti magát mindahhoz, amitől szabadulnia kellene. Lehet-e ünneplő hódolat a szívben Isten iránt, ha sok más zavaró érzésnek hódolunk? Nem. Ezeken a nyomokon nem jár az Isten kegyelme. Vestigia terrent! Mind lefelé tart ez a nyom! Ezek a hegyről lefelé tartanak és nem a hegyre fel. Mi pedig fölfelé tartunk, tehát küzdjünk, dolgozzunk, imádkozzunk. Rászántuk magunkat a Golgotára, iparkodjunk feljutni a Táborra. Nem fogod megállni helyedet a szenvedésben s áldozatban, ha a Tábor meg nem mászod örömben és lelkesülésben!

Nagybőjt 3. vasárnapjára.

I. A keresztény reményről.

(1898)

Az Úr Jézus sokszor mutat rá az evangéliumban arra a sötét hatalomra, mely életútjaink fölött borong s úgy veszi ki magát, mint nyáron a hullámzó, arany kalászos vetések fölött a sötét, vészthozó felhő. Nincs hatalom a szorongó emberek közt, mely azt a felhőt eltérítse vagy eloszlassa; ha villámaint reánk zúdítja, ha sötét méhéből felhőszakadásban vizeit reánk hárítja, veszve vagyunk; mit tegyen hát az ember e sötét hatalommal szemben? Reszket, imádkozik és remél. Életútjaink sötét hatalma az ördög s a bűn. Észrevesszük lépten-nyomon, hogy e sötét hatalom áldozatokat követel, keres és sajnos, talál; elcsavarja az emberek esztét, megrontja szívét, lealacsonyít és nyomorba dönt ezeket, s kivált bizonyos korszakokban úgy látszik, mintha a pokol vasreteszeit kiszakította volna a sátán, s a mai evangélium szavai szerint hétszeres hatalommal jelennék meg az emberi élet küzdterén. Nem természetes-e, hogy elfogul szívünk, s aggódva s félve tekintünk köröskörül? S ha körültekintettünk, s csak romokat és veszedelmeket láttunk, nem természetes-e, hogy csüggedjünk, lemondjunk, kétségbeessünk? Igen, ez mind természetes, nagyon is természetes; de nem a termé-

szethez s annak érzelmeihez utasít minket az Úr, hanem a kegyelemhez ; a kegyelemnek pedig az üdvösség veszedelmeivel szemben szava, érzelme s ereje a reményben összpontosul.

A keresztény remény, ez kell nekünk. Ezt esdi le a mai misének bekezdése : «Szemeim mindig az Úron vannak, mert lábaimat ő vonja ki a tórból. Tekints reám és könyörülj rajtam, mert én egyes és szegény vagyok» (Zsolt. 24, 15 16). A zsoltár e fohászaiba öntjük lelkünket ; hallgatunk a biztató, bátorító, segélyt följajánló Istenre s kegyelmének erejében fölbátorodva kiállunk a harcok elé ; nem csüggedünk már, mert reménylünk.

K. H., reméljünk hát s keressük föl az Isten gondolatait a keresztény reményről, hogy azokból erőt meríthessünk.

1. Az Isten gondolata a keresztény remény szükségességéről abból tetszik ki, hogy a keresztségben a megszentelő malasztal együtt a három isteni erényt önti lelkünkbe : a hitet, reményt és szeretetet. Útnak indít, de előbb fölszerel, ellát minden szükségessel, hogy mikor kiindulunk az élet pályáján, ne vethessük szemére a könyörülő Istennek, hogy nem gondoskodott rólunk eléggé, s hogy nem szerelt föl erővel és hatalommal a veszedelmek, a kísértetek és küzdelmek legyőzésére. Fölszerelt, ellátott, fölvértezett ; fegyverzetben nincs hiány. Az apostol is emlegeti a keresztény lélek fölszerelését s a három isteni erény közül a reményt az «üdvösség sisakjának» hívja ; a hit a pajzs, a remény a sisak s az Isten igéje a kétélű kard. Így fölszerelve vezeti Isten harcba az embert, s csakis így ; máskülönben vesztőhelyre s kárhozatba vinné ; mert ha nincs keresztény reményünk, hasonlítunk a harcshoz, kinek sisakja nincs s ellenségeinek csapásai alatt roskad össze.

Az Isten már e hasonlattal is nagyon kiemeli a reményt s nagy súlyt fektet reá ; mintha azt mondaná : hit nélkül nem lehet üdvösség, de lehet-e remény nélkül? Pajzs nélkül nem állhatjuk meg győzelmesen helyünket ; de megállhatjuk-e sisak nélkül? Vert hadak, lekaszabolt harcosok leszünk, ha nincs pajzsunk s nincs sisakunk. Kell pajzs, de kell sisak is ; a sisak a remény.

Bízzást nézünk e fegyverzetben ellenségeink támadásai elé, nem fognak árthatni ; a remény érzelmei öntudatot s bátorságot keltenek bennünk, hogy velünk van az Isten s el nem hagy. Mintha fejünk fölé tartaná láthatatlan kezét, mintha vértet szőne a kegyelem sugaraiból fölénk, úgy érezzük

magunkat s ez megnyugvást kelt bennünk. Mintha közel állana hozzánk, s éreznők, hogy van valaki mellettünk, akit azonban nem látunk, úgy járunk a földön a keresztény remény kíséretében: Isten kíséretében, Istennel, Istenhez közel, Isten erejével. Míg az ember csak hisz, de nem remél, addig megfogja ugyan az Isten kezét, de az a kéz hideg; mikor azonban remélünk, az a kéz a segítő, könyörülő Istennek meleg keze, a jó kéz, a csókolni való kéz. S e meleg, biztató viszony következtében, mely a hittől különbözik, legyőzzük kísérteteinket, megvetjük a csábító suttogását, nem dédelgetjük szenvedélyeinket, kiemelkedünk bűneinkből s élünk Istennek s az örök élet reményének. S ugyan ki adná meg magát, ha egy győzhetetlen hatalom áll oldalán? Ki tántorodnék meg a jó harcban, ha az Isten karja fogja föl az ellenségtől ránk mért csapást? Ki akarna bizalmatlankodni, mikor Isten, maga a seregek Ura Istene siet segítségünkre, s a szoltáros biztosít: «Jobbod felől ezren, balod felől tízezren esnek el, de hozzád el nem érnek», s így állod meg harcaidat; mert ismét csak az Úr lekötölte magát: «Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum», mert bennem bízott, kiszabadítom s megóvom s megvédem őt.

Az Isten ez oltalma a bízó és remélő lélek sisakja; nincs acél, mely azt átszelje, nincs golyó, mely átfúrja. Vegyetek tehát fejetekre az üdvösség sisakját, a keresztény reményt.

2. Már ezekből is kiérezzük, hogy a remény által szoros összeköttetésbe lépünk Istennel, mint boldogságunk biztosítójával; de ezt a biztató, kedves összeköttetést s annak szükségességét akkor értjük meg jobban, ha ez erény tárgyát, indító okát fölismerjük.

A reménység oly isteni erény, mint a hit és a szeretet; valamint szükségesek tehát ezek, úgy szükséges a remény is.

Isteni erény, mert Isten a tárgya és indító oka. Tárgya, amennyiben őt, mint a legfőbb jót, mely minket nyugtat s boldogít, megkívánjuk s keressük; indító oka pedig, amennyiben ezt a nagy, boldogító jót csak az ő hatalma, jósága és hűsége folytán reméljük elérni.

Hogy is mondta Szent Pál? «Várván a boldog reménységet s a nagy Isten eljövételét» (Tit. 2, 13). A várakozó, boldogságot kereső lélek reménysége a nagy Isten eljövételére irányul; gyermeksége első éveitől, anyja emlőitől egész vénségéig boldogság-szomját az a remény csillapítja: eljön az Isten; «Te vagy az én reménységem, — mondja a zsoltár — anyám emlőjétől». A gondok sötét éjtszakájában ezt a re-

ményt üdvözljük hajnalképen : «Isten, én Istenem, hozzád ébredek virradatkor ; utánad szomjazik az én lelkem, színtoly nagyon vágyódik utánad az én testem» (Zsolt. 62, 1 2). A küzdelmek hevében reá építünk s kívülre nincs hathatós segélyünk : «Ne távozzál el tőlem, mert a szorongatás közel vagyok ; mivel nincs, ki segítsen» (Zsolt. 2, 12). A zoltárok tüzes fohászai, a bízó lélek forró érzelmei ezerféle alakban mindig egyet mondanak : jó az Úr a benne bízóknak, a léleknek, mely őt keresi.

Ne csodálkozzunk már most azon, hogy az erényt a katekizmus Istentől belénk öntött erénynek mondja. Hiszen telve van Istennel ; hát kitől legyen, ha nem Istentől? Istenhez vágyik ; hát hovávaló legyen, ha nem Isten szívébe? Isten erejében áll, az éleszti és hevíti ; hát kihez símuljon, ha nem az Úrhoz? Igen, mert Istentől való a remény, azért Isten keze oltotta belénk már a szent keresztségben, s mert tőle van, azért vágyik és sír Isten után, azért nincs nyugta, míg benne nem pihen. Örök életet keres, a megígért boldogságra tör, s e törekvésében s e küzdelmeiben reméli az üdvösség eszközeit, a kegyelmeket is elérni ; reméli a bűn bocsánatát s az Isten könyörületét, dacára annak, hogy sokszor s ismételten elpártolt tőle s más tűnékeny javak után futott.

Úgy tűnik föl előttem ez a keresztes remény, mint egy erőteljes akácfa-gyökér, melynek törzsét levágták : kihajt a gyökér, s ha letörik a hajtást, fölserken más vessző, s ha azt is letörik, sarjad, serken sok más, mert nem győzi a gyökér az élet vágyát s erejét magában tartani ; így van ez az isteni reménnyel is, Isten öntötte belénk ; olyan az, mint az örök életnek, az Isten életének gyökere, mely egyre hajt, s ha letörjük hajtásait, kihajt a gyökér újra. Szinte nem lehet elpusztítani, nem lehet elfojtani. Ő be jó, hogy az isteni élet, hogy az örök boldogság vágya ilyen erős bennünk, s ha el is tévedtünk s elfojtottuk magunkban az igaz, örök élet vágyát egy időre, győzelmesen kitör ismét szívünkől s új tavaszt, új virágzást ígér.

Valamint pedig az Isten a keresztes reménynek tárgya s ő maga oltotta azt belénk : úgy az indító oka is a reménynek az Isten.

Isten miatt, hatalma, jósága, hűsége miatt remélünk minden jót.

Hogy is mernénk, k. h., isteni boldogságot várni, ha magunk erejéből kellene azt elérnünk? Isteni boldogság ! Két szó ez, mely álmainkat is meghaladja. Ki vállalkoznék ugyanis

a boldogság elnyerésére, annak a földi, emberi természetes boldogságnak megteremtésére? Ki biztathatná, ki álmithatná magát ily vérmes reményekkel? Nem jutnánk-e oda, honnan Salamon király kiáltja felénk : hiúságok hiúsága és minden hiúság ! De amily gyöngye és képtelen a szív s amily álmodozó az emberi lélek, nem éri be vele ; nem emberi, hanem isteni boldogságról álmodozik, azaz, hogy tévesen mondtam, nem álmodozik, hanem lelkét s életét teszi rá, hogy isteni boldogságot nyer el halála után ; hiszi azt s életét adja e hitért.

Tehát isteni boldogság, ez a keresztény remény célpontja, s mivel isteni és örök a boldogság, azért nem saját erejéből, hanem Isten kegyelméből reméli : Isten fog majd erőt, kegyelmet adni neki ; Isten lesz irgalmas bűneinek ; Isten törli el homlokáról a kárhozat pecsétjét s rálehel a kiválasztás csókját ; Isten teszi mindezt, mert teheti, mert tenni kész, s mert megígérte s megtartja szavát.

E részből úgy tűnik föl előttem ismét ez a keresztény remény, mint szikla az örvény fölött, melyet átfog a hajótörött ember. Ez a szikla az Isten hatalma, jósága és hűsége. Vagy pedig olyan a keresztény remény, mint a sas, melyhez Mózes hasonlította az Urat ; leereszkedik ez a sas, szárnyára veszi s emeli a magasba az embert. A leereszkedő Isten az Úr Jézus Krisztus ; vágyaink, reményeink hozzásimulnak ; gyöngeségünk, gyarlóságunk, vétkeiségünk átkarolja az ő keresztjét ; bűneinktől eltereljük az Isten szemeit s az Úr Jézus szent sebeire irányozzuk azokat, mintha kiáltanók : vétkezünk, gonoszsgot cselekedtünk, boldogságunktól el-estünk, de tekints Uram Krisztusod arcába, tekints őt szent sebére, s érette s érdemei miatt kegyelmezz nekünk és segíts meg minket.

Ime az isteni erények lendülete ! Isten a remény szárnya ; Isten jósága, Isten hűsége, Krisztus érdemei a keresztény reménynek pihégesége. Önmagunkban elszáradnánk, de az Úr Jézus vérében kivirágzik lelkünk, mint a száraz jerichói rózsza a vízben ; lelkünknek ez a kivirágzása, ez a föléledése Istenben az isteni remény !

3. De nemcsak tárgyában és indító okában isteni a remény, hanem hatásaiiban is, s e hatásokra kell tekintenünk, ha erőssé s lendületessé akarjuk tenni reményünket. S mik a keresztény remény kihatásai?

Öröm, lelkesülés, bátorság, türelem, kitartás.

S méltán. A remény szinpompás látomásban kitárja előttünk az Isten javait, odamutat Isten ígéreteire, lelki

szemeink elé állítja koronánkat, harcaink s kísérteteink sötét-ségében ránk deríti az Isten kegyelmét, s midőn csüggedni szeretnénk, azt suttogja : Consolamini, consolamini popule meus, vigasztalódjál, én népem, mert nagyhamar eljön a te segítséged ; eljön, sőt már itt van ; mert aki az Úr nevét segítségül hívja, üdvözl.

Nem kell-e kitágulnia szívednek, valahányszor erre gondolsz? Hiszen ha reméled, hogy az orvos meggyógyít, hogy rokonod örökséget hagy, hogy pöröd jól végződik, öröm s vigasz tölti el szívedet ; mi lesz hát veled, ha az Isten kegyelmét, szeretetét s boldogságát remélheted? Valóban vigaszt s örömet hoz reánk a mi reményünk ; a vigasz pedig nagy kincs, édes élvezet ! «Az én vigaszom, mondá Szent Bernát, az, hogy szent hitem biztosít engem, hogy nagy, kitűnő javak várnak reám az égben : de sokkal nagyobb vigasz nekem a remény, hogy ezeket a javakat el is fogom érni egykor Isten segítségével.

Ez a vigasz s ez az öröm tartja meg az embert jó, készséges lelki hangulatban. Akinek nincs vigasza és öröme, annak elszárad a lelke ; háza rideg, napjai szomorúak, élete kelletlen lesz ; minden, ami körülveszi, örömtelen és egyhangú ; cselekedetei unalmasak ; mestersége és foglalkozása olyan, mintha száraz malmot taposna. Mire való ez az élet? ez az örömtelen tengődés? ez a lelketlen ténfergés? hányszor hallani ezt a világban a reménytelenség szomorú rabjaitól ! Eltikkad s elszárad a szív, ha nincs reménye. Ezt hirdeti a próféta : «Áldott ember, ki az Úrban bíz, s kinek bizalma az Úr. Leszen ő, mint a víz mellé ültetett fa, mely nedvességre ereszti gyökereit és nem fél, midőn eljön a hőség és levele zöldelni fog, és szárazság idején nem lesz aggodalma és soha sem szűnik meg gyümölcsöt teremni» (Jer. 17, 7 8).

Ugyancsak nehézségeinkben bátorságot, kitartást s türelmet nyújt. A remény lelkesítette a küzdőket, a szenvedőket, a rágalmazottakat, az igazság s dicsőség reménye. A remény bátorította Kolumbust, midőn zendülő hajós népség közt a viharos tengeren hányatva kereste az új-világot. Keserű, mély hullámok fölött, halállal fenyegettetve, a sikertelenség kísértetétől környezve, sokszor hallotta : térj vissza, halálba méssz, hiábavaló a te törekvésed ; de a sáfrány illata, mely az új-világ partjairól a szellő szárnyain a hajót betöltötte, bátorságot s kitartást öntött beléje. Mint a sáfrány illata az új-világba evező Kolumbusnak, úgy ad lelket a keresztény remény az élet tengerén küzködő kereszténynek. Tarts ki,

bátran törj előre, ezt suttogja neki, te is meglátod az örök boldogság révpartját.

A keresztény remény legyőzhetetlenné is tesz, mert nemcsak dicsőséges koszorút lebegtet szemeink előtt, hanem kegyelmet is biztosít; nemcsak ígér pályabért, de nyújt is tényleg erőt, hogy fussunk s fussunk kitartóan a célig. Bármily rövid legyen is az élet, hosszú egy éjtszaka a betegnek, s tíz év az ágyban fekvő káros örökkévalóságnak látszik: éppen úgy hosszú az az egyenes út, mely mindig meredeken fölfelé tart, s a küzdelem s az istenes élet rögzös pályája, ha félannyi is, mint az élvezetek útja, beláthatatlannak látszik.

De félre, k. h., e lemondó, életűnt gondolatokkal, félre a kedvetlenség kísérteteivel; vajjon lepkék után futkossunk-e, vagy mint a tapasztalatlan utas, a délibábot kergessük-e? Annak a lepkének, a világi örömnek hamar kopik el a színe, cafrangos lesz a szárnya s petéiből hernyók kelnek ki, melyek a virágot s a zöldelő levelet tönkreteszik; nekünk más öröm, más élvezet kell, s ha az Úr örömeire gondolok, melyet ígért nekem, rövid küzdelmeim után, megszáll a győzelem lelke, s mindent taposok, hogy a dicsőséges koszorút elnyerjem; a koszorút, nem azt, melyet koporsómra tesznek azok, kik szeretnek, s kiknek én szolgáltam, hanem azt a hervadhatlan koszorút, melyet az Úr Jézus ad győzelmes híveinek; azt a koszorút, mely után Szent Ágnes lelkendezett, mikor tizenhároméves korában a sercegő máglyától meg nem ijedt, hanem azt suttogta: «A világot és szépségét s dicsőségét megvettem az én Uram, az Úr Jézus szerelméért. Ez a koszorú hervadhatatlan, mint Szent Péter mondja, ez a koszorú «sertum glorie et corona exultationis» a dicsőség s az öröm koszorúja. Félre tehát, k. h., a kislelkűséggel, félre a lemondással s a panasszal; élveztetek ti már eleget, ittatok ti már annyit a világi örömök poharából, hogy elmondhatjátok, vajjon érdemes volna-e azért élni s küzdeni az örök élet után vágyódó embernek. Nem, bizonyára nem érdemes. Ha boldogság után vágyódik már lelkünk s be nem érhetjük a világi örömök mézcseppjeivel, akkor gondunk lesz rá, hogy el nem tűnő, el nem hervadó örömöket szerezzünk magunknak; ezeket pedig a keresztény remény helyezi kilátásba.

Ezek legyenek érzelmeink, k. h., ha a kísértet környez s ha lelkünk elborul.

Legyünk «*spe gaudentes*», örvendezzünk reményünkben. Az apostol is azt mondja, hogy ha haláleset fordul elő házunkban, ne szomorkodjunk úgy, mint «*kiknek nincs reményük*»;

ha csapás ér, ha betegség és szomorúság sujt, ha nagy gondok közt elszárad a lelkünk, rajta, k. h., mondjuk: benned bíztam, Uram, nem fogok megszegyenülni. Ha elvesztjük azt, ami nagyon szívünkön feküdt, ha Isten nem hallgatta meg imáinkat, akkor is emeljük föl szívünket az Úrhoz s gondoljuk el mély meggyőződéssel: Dominus est, qui vivificat et mortificat; az Úr az, aki megörvendeztet és megszorít; de jó nekem, ha megaláz. Bármí érjen, bízom az Úrban! Szégyenkezném, ha csak jó dolgomban ragaszkodnám az Úrhoz; miféle erény volna az? Az-e az az isteni erény? ! Ha isteni erény az a remény, akkor tartson ki isteni csapásokat, isteni rázkódtatásokat, tartsa ki a pokol támadásait s az ördög kísértéseit, tartsa ki a világ gyűlöletét és az emberi szív csalódásait; ha mindezt kitartja, akkor igazán isteni.

S végül még valamit! Bízunk az isteni remény kitartásával, hogy az Isten megsegít életünk megjavításában s megtérésünk tökéletesítésében.

K. H., bűnösök vagyunk, de örök életet remélünk; hogyan remélhetjük azt, ha javulásunkban, őszinte megtérésünkben nem bízunk? ! Igenis, bízunk abban, hogy a kegyelem segítségével a bűnt elkerüljük. Senki se mondja, hogy nem lehet a bűnt elkerülni! Ez a szó a keresztény remény ellen van mondva; ellenkezőleg, legyünk meggyőződve, hogy Isten segítségével minden kísértést megtörünk s minden bűnt elkerülünk. Vagy mi vagyunk tán az elsők, kik a bűn rabigáját lerázzuk? Hát ki volt Szent Máté, Pál, Ágoston? Ki volt Szent Magdolna, Pelagia, Cortonai Margit? Talán kiskoruktól szentek voltak? Máté uzsorás volt, Pál egyházüldöző, Ágoston eretnek és világfi; s mégis szentek lettek. Épígy Magdolna, Pelagia, Margit bűnös asszonyok voltak, s mégis Krisztus jegyesei lettek. S mikép lettek szentekké? Megtértek, bíztak Istenben, hogy ami másoknak sikerült, az nekik is sikerül. Isten segítsége el nem marad a törekvő s remélő lélektől. Ha a régi bűnök nyomorúságában leledzel, az onnan van, mert a régi lanyhaság s a régi reménytelenség borong szíved fölött. Vesd el magadtól az életőlő, szellemtelen lelket, foglald le magad számára az Úr Jézus végtelen érdemeit; lehetetlen, hogy föl ne lendüljön lelked, az a lélek, melynek reménye halhatatlansággal teljes, «quorum spes immortalitate plena est». Ha remélsz erősen s életedet reményeidhez alkalmazod, meglátod, hogy teljesül rajtad is az Úr szava: «Megszabadul a te lelked, mert énbennem volt bizodalmad» (Jer. 39, 18). Mert újra meg újra kiáltom: reméljete, bízzatok keresztény

hallgatók ! Reméljétek örök életet, kegyelmet, javulást a mi Urunk Jézus Krisztus által, ki reményeinket most éleszti s ott túl koronázni fogja ! Úgy legyen.

II. A szent kereszt dicsősége.

(1899)

K. T. U ! Az Isten megdicsőíti azt, aki neki szolgál ; ezt az elvet az Úr Jézussal szemben is érvényesíti ; megalázza magát Jézus, hogy megdicsőítse az Isten, viszont az Isten megdicsőíti őt. Hiszen a kis Betlehem és fölötte az angyali ének világos példája ennek az eljárásnak. De az ember méltán kíváncsi, hogy az Isten hogyan fogja megdicsőíteni szent Fiát ott, ahol ő legmélyebben alázza meg magát, t. i. a kereszten ; s íme, ott látszólag megváltoztatta eljárását, mert nem látunk semmi dicsőséges viszonzást ; nem látunk ott semmit, amivel az Isten kárpótolná Krisztusnak mély alázatát és áldozatát ; de legyünk meggyőződve, ott is ugyanaz az elv érvényesül. Ha pedig keressük, hogy az Isten miben dicsőítette meg Krisztust a kereszten, azt kell mondanunk : megdicsőítette őt magában abban a műben, mely ott végbement, megdicsőítette őt abban a kegyelemben, melyet nekünk, s abban az érdemben, amelyet magának szerzett, megdicsőítette őt abban, hogy minden üdvöt a kereszthez fektetett.

1. És valóban. Két semmiséggel állunk szemben, ha gondolkozunk ; az egyikkel találkozik eszünk, a másikkal hitünk. Az egyik semmiség, a fizikai világ semmisége, mely elé odaáll a szuverén, abszolút végtelen akarat s megteremti a világot. És a másik semmiség a morális világ semmisége ; és ebbe a semmiségbe mit állított bele? A keresztet. Az első semmiségben sötétség van, sed qui facit ex tenebris lucem splendescere, beleállította a semmiségbe a gyönyörű világot, amelynek végfejlődését mi nemcsak hogy nem látjuk, de meg sem értjük ; et vidit Deus, quod esset bonum, és látta Isten, hogy ez mind jó ; e fizikai világnak minden dicsősége, minden csillága, minden szépsége koszorúként száll az Isten fejére. De egész így van ez a morális világban ; íme, a morális világban is van sötétség, melyet nem annyira az ész, mint inkább a hit lát. A mi bölcsőnket, az egész emberiség bölcsőjét ringatja a rossznak szelleme, natura filii irae, akik természet-től fogva a harag fiai. Mi nagyon jól tudjuk, hogy az embernek nincs egyetlenegy Istennek tetsző cselekedete, tabula rasa az

egész erkölcsi világ. Valóságos mélység, nem is khaosz, még annál is kevesebb, a teljes tagadás; semmi sem tetszhetik Istennek e világon, ezeken a lelkeken: non est mihi voluntas in vobis; nemcsak az áldozatról mondhatja ezt, hanem mindenről, ami a szívekben moccan. Ha akarunk valami Istennek tetszőt, azt nem kereshetjük magunkban; az Istengyermek típusa másféle van, ahhoz kell hasonlunk: conformes fieri imaginii Filii ejus. Ebben a semmisségben és lelki sötétségben áll az Úr Jézus keresztfája. A kereszténység egyre hajtogatja: gratia, gratificari, minden ingyen való, érdem, tehetség, képesség az Isten abszolút teremő akaratából. Azt mondja, hogy az ember bűneinek bocsánatát nem nyerheti önmagából, máshol kell azt keresnie: accepimus remissionem in sanguine eius; engesztelő áldozatot bűneiért nem nyújthat: ipse est propitiatio pro peccatis nostris; az Úr Jézus engesztelő áldozat értünk, az ő vére által leszünk igazakká.

Érdem, igazság, jó cselekedet, erény, minden ott kezdődik, ahol az a szent vér kibuggyan és lecsepeg és megmossa a világot: mundati a peccatis nostris in sanguine eius, aki értünk meghalt. És mikor a szentírás és kinyilatkoztatás ezeket mondja, akkor a szenvedő Jézusra mutat. Nézzétek mily dicsőséges halál ez, melyből az élet ered s minden érdem s erő belőle van. Képzelhettek-e valami dicsőségesebbet? Az erkölcsi világban mindennek az övének kell lenni. Vagy hát hiába halt-e meg Krisztus! Úgy-e, lehetetlenség? Ha Krisztus meghalt, okvetlenül mindent ebbe a halálba kell foglalnunk; azért halt meg Krisztus, hogy minden bűn meghaljon és minden élet benne feltámadjon; azért halt meg Krisztus, hogy az erkölcsi semmisségnek vége legyen és az erkölcsi valóság kezdődjék, hogy ahol előbb harag és átok pusztított, ott ezentúl kegyelem és élet éledjen. És ezt oly következetességgel viszi keresztül a szentírás, hogy nem kegyelmez semminek. Fellépteti a hősöket, az erényt és azt mondja: ez is semmi; fellépteti a görög klasszikus kultúrát és azt mondja: ez is semmi. Nincs igazság, nincs erény Krisztus vére nélkül. Si ex lege iustitia, ergo gratis Christus mortuus est, ha az ember önmagából jót tehet, akkor hiába halt meg Krisztus. De ha nincs nagy erény, legalább tán van kis erény; vannak tán apró jó cselekedetek, melyek által az ember kegyelmet nyerhet Istennél? Nincs. Si ex operibus iustitia, vagyis ex lege, gratis Christus mortuus est. Hanem tán megmenekülhet az ember a végső haragtól, hogy az Isten össze nem zúzza őt? Tán van valami kis kigyózó ösvényke, amelyen az ember

Istenhez ér? Nincs ; Krisztus keresztje nélkül nincs irgalom a földön. Ime, a szentírás mindent az Úr Jézus keresztjébe foglalt ; ott kezdődik a jó, ahol az Úr Jézus vére csillámlik. De talán az ember imádkozhatik, hiszen az imához nem kell más, mint hogy az ember saját nyomorúságát érezze? Kereszt nélkül is érezhetjük nyomorúságunkat. Ó igen, érezni is, imádkozni is lehet, de nyerni Krisztus nélkül semmit sem lehet. Tán Istent tisztelni lehet, tán neki áldozatot bemutatni lehet, tán esengeni lehet? Nem. Krisztus nélkül ezt sem lehet ; egyetlenegy kultusz van, amely az Istent megtiszteli, és ez az Úr Jézus keresztáldozata ; egyetlenegy főpap van, aki nincs bisszuszba és tunikába öltözve, hanem vérbe, akinek mitrája a töviskoszorú, pásztorbotja a kereszt s oltára a kereszt, e nélkül az Istennek nem tetszik semmi. Az Istent tehát önerőnk-ből, célravezetően imádni nem lehet ; csak Krisztus imádkozik és aki utána tesz valamit, olyasfélét, amit ő.

Mindent Krisztus keresztjébe fektetett az Isten, és ez az Úr dicsősége ; elsüllyed az egész világ végleges erkölcsi tehetetlenségben, még csak nyöszörögni sem képes, úgy hogy az Isten színéhez érjen, és ebben az erkölcsi semmisségben és tehetetlenségben áll az Úr Jézus keresztje ! Ezen a keresztfán fakad az imádság, amely az Isten szívéhez ér ; ezek az elszáradó ajkak, ez az esengő tekintet, ez a felkésződő mély sóhaj, az talál egyedül az Istennek szívéhez. Az egész világ a tehetetlenség szilenciumába van merülve, csak az Úr Jézus zokog és eseng. Áldozatot mutat be egyetlenegy, amely a világon tetszik az Úristennek, semmi más nem tetszik neki ; bemutatja szívének hódolatát. Egyetlenegy szív, az ő szíve dobbant úgy, amint az Istennek tetszik -- Ádámot és Évát kiliagyom, mert ránk nézve ez egy letűnt világ, amint az Atlantis az Atlanti-óceánba süllyedt világrész. Az Istennek tetsző világ a kereszt körül emelkedik ; a kereszt kegyelme hívja létre, a kereszt fénye csillámlik rajta, a kereszt érdeme változik ragyogó szépséggé benne. A kereszt körül gyűlnak ki, mint sötét égbolton a csillagok, a legragyogóbb lelkek, a Boldogságos Szűzön kezdve végig a szűzek, vértanúkon ; ők mind Jézus keresztjének kegyelméből valók ; nem tetszik az Úristennek még a Szent Szűz sem, csak a kereszt miatt. Amit Szent Lőrinc végez, amit Szent Vince szenved, az mind csak azért tetszik az Istennek, mert az Úr Jézus keresztjét utánozza. Imádság, vergődés, esengés csak azért talál kegyelmet, mert az Úr Jézus azt a kereszten számunkra már előbb megtalálta.

Ez az Úr Jézus keresztjének dicsősége, hogy az Úristen mindent a keresztbe fektetett, hogy az egész erkölcsi világ voltaképpen egy szóval jelezhető : *Crux Christi* ; hogy az erkölcsi világnak minden később kifejlődő jósága már itt benn van Krisztus keresztáldozatában ; minden kegyelem, érdem, erény, dicsőség, amely valamikor embert fog koszorúzni, Krisztus keresztjéről való. *Adoramus Te Christe et benedicimus Tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.* E magaslatról tekintünk végig a kínszenvedő Úr Jézus dicsóságán ; ez örök, nagy kihatás érzetében bizvást kérdezhetjük Szent Pállal : *numquid gratis Christus mortuus est?* S mély s alázatos megadással ismételhetjük : tehát minden Krisztusé s Krisztustól s Krisztusért ; *omnia per ipsum et cum ipso et in ipso* ! Összezúzó s megsemmisítő tudat ránk nézve, dicsőséges, fonséges valóság Krisztusra nézve.

2. De ne ernyedjünk, ne málljunk szét semmiségünk öntudatában ; hanem keljünk föl s fordítsuk meg az apostoli szót s mondjuk : Nem, nem lehet, hogy Krisztus hiába halt volna meg, ezt én nem tűrhetem ; tegyünk, dolgozzunk, hogy Krisztus halála hiábavalóvá ne váljék. Lehetséges-e, hogy az emberiségre nézve Krisztus hiába halt legyen meg? Isten kimutatta, hogy Krisztus nem halt meg hiába s minden érdemet s kegyelmet keresztjéhez fűzván, e keresztet megdicsőítette : s az ember nézheti-e, hogy saját hibájából a kereszt dicsősége meddő maradjon ! Nem, nem ; azt nem tűrhetem ; hálátlan, undok szörny volnék ; kegyetlen, alávaló volnék, ha Krisztus keresztjének kínja, kegyelme, áldása, példája rajtam kárba veszne. E lehetetlenségből sarjad Krisztus keresztjének második dicsősége az erkölcsi világban, az, hogy óriási erkölcsi nyomást gyakorol az emberre. Összezúzza őt és azt mondja : Ember, ha Krisztus szenvedett érte, mondd meg, mit fogsz majd tenni érte? Mit teszesz majd te? Ez a kérdés felszítja és fölzaklatja az emberi léleknek összes nemes ösztönét, hogy talpra álljon és mondja : Nem tűrhetem, nem lehet, hogy Krisztus hiába halt meg, meg fogom mutatni, szeretetemmel és áldozatommal jót állok érte. Krisztus nem halt meg hiába. Ennek kimutatására pezsdül föl a keresztény buzgóság ; ideális alak képében látom arcán a szépség kinyomatával az Úr Jézus keresztje alatt térdelni, érzelmeit eléje önti ; hajtogatja : nem, Krisztus nem halt meg hiába ; szégyenpír tükröződik arcán, leperreg a fájdalom a bánat könnyeiben ; a szentek érzelmei mintegy örökzöld folyondár felfutnak az Úr Jézus keresztjére s gyönyörű színekben, a

bizalomnak, szeretetnek, hősies áldozatnak színeiben ott nyílnak meg virágai. Az Úristen látszólag leszúrta a kereszt-fát, mint az átok fáját, mint egy száraz karót, de azt a száraz karót egészen benövi az erény, betakarja érdességét, csomóit, egészen szép már Isten szemében az Úr Jézus keresztje. Beszéli a rege, hogy a híres Giskra, a huszita vezér meg akart rohanni egy apácakolostort s hallotta a testvérek énekét, jöttek hozzá könyörögni, hogy irgalmazzon; megállt, keveset eszmélt, aztán leszúrta kardját a földbe s mondta: ha holnapig kivirágzik, jó, ez egyszer irgalmazok. Jött a reggel, de a kard nem virágzott ki, hanem a mese szerint egy szép folyondár futott fel rajta s égszín kelyhét a kard markolatán pihentette. Jött a Giskra vezér és megkegyelmezett, mert bár a kard nem virágzott ki, de legalább egy virág futott fel rajta. Nem mese, hanem valóság, hogy a keresztfa az átok fája, maledictum, s átkozott még az is, aki rajta függ. Krisztusnak is kemény, kegyetlen fája lett a keresztfa, de az erények mily gyönyörű virágai lepték be azt, milyen szép ez most! Megindul a keresztúton a passió hőseinek kifogyhatatlan menete. Jézus akar az ő szentjeiben, választottjaiban egyre tovább szenvedni, s ezt az ő szándékát leginkább keresztjének szeretetével éri el.

Keresztje áll a világ előtt, hogy a nagy szenvedést hirdesse, amelyet Jézus viselt el, s arra a másik szenvedésre buzdítson, mely reánk vár — és győzzön ebben is a kereszt: *compatiamur passionibus Christi*, ut *cum eo conglorificemur*. Az erkölcsi világnak nagy erényei, legnagyobb áldozatai, melyek még az Isten lelkét is elragadják, Jézus szent keresztjének virágai. Valóban az Úr Jézus szent keresztje az a száraz fa, amelynek lángjánál felmelegszik szívünk s apostolokat, szűzeket, vértanúkat állít a felhevült szeretet a világba; mindegyik azt mondja: nem halt meg Krisztus hiába. Ne maradjon ő egymaga áldozatban, buzgalomban; szegődöm én is hozzá, én is apostola leszek; ne maradjon ő egymaga tiszta szűzies szeretetében árván: én is szűzies jegyesének készülök. Ne függjön a keresztfán egymaga; nem tűrhetjük, hogy az Úr Jézus egymaga haljon meg másért, mi mindnyájan oltárok akarunk lenni, áldozatot akarunk bemutatni; *eamus et moriamur cum illo*! Ime, igaz, nem, nem halt meg Krisztus hiába.

Én is ismétlem: nem halt meg Krisztus hiába, mutassuk ki mi is ezt! Akkor nem halt meg hiába, ha az ő keresztjének érdemei, hatásai bennünk mutatkoznak, ha nem elégszünk meg valamiféle erőnnyel, szeretettel s odaadással, hanem ha az áldozatnak útjára lépünk. Az Úr Jézus keresztje arra nézve

nincs hiába, akinek szívében hasonló keresztfa nő, aki szintén a kereszt útját járja és Krisztussal meghal. Szolgáljon nekünk buzdításul az is, hogy a szent kereszténység hogyan tudta az Úr Jézus keresztjének és szenvedésének minden mozzanatát szívére venni és azt külön tisztelni, hogy a kis vér-relikviák tiszteletére, melyek Szent Tamás szerint nem is a Krisztus igaz vére, hanem csak csodás jelek, hogyan tudott dómokat építeni; hogyan tiszteli külön a töviskoszorút és annak minden tövisét, a keresztet és annak minden szilánkját és azt szeretetén, tiszteletének, bensőségének melegével köríti; hogyan tiszteli meg hálás emlékezettel Krisztus Jézus szenvedésének minden jajját és fohását, lelkének minden sóhaját, szívének minden érzelmét. Valóban, aki ezt elgondolja, méltán mondhatja: Istenem! Krisztus nem halt meg hiába! Tehát: adoramus Te Christe et benedicimus Tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.

III. Vir poenitens.

(1902)

K. T. U. ! A keresztény érzület egyre a szent kereszt felé tart. Érzí, hogy ott született; ez az ő szülőföldje; ott megpihen, mint otthon. Úgy tesz azzal a szirttel, a Golgotával és azzal a fával, a keresztfával, mint a madár; körülrepdesi a fát s az ágat, melyen fészke van. És a szentírás ezt akarja, egyre sürgeti, hogy figyelmünk, hitünk, szeretetünk az Úr Jézus szent keresztjére irányuljon. Ezt sürgeti az apostol, mikor kimondja, hogy az ő egész lelkét egy jel tölti ki, a szent kereszt: mert én köztetek úgy voltam, mint aki másról nem tudtam, mást nem ismertem, csak a fölfeszített Krisztust. Ezt sürgeti Szent Péter, ezt ajánlja Szent János. Valamennyi erény a szent keresztet viseli címerében; a hit azért hisz, mert Krisztus szeretett s odaadta magát értünk, a remény azért remél, mert a horgony szerencsénkre elváltozott, két görbe karja kiegyenesedett s a horgonyból kereszt lett. Hogy pedig a szeretet az isteni Megváltó keresztfáján nő naggyá, azt említenem sem kell. Képzeljék el, k. t. u., hogy hány lélek talál a keresztfa tövében nyugalmat, hány lélek tisztult meg, hány repül föl ennek a fának ágairól az örök boldogságba. Képzeljék el, hányféle ima kelt szárnyra a keresztfa tövéből, hány lélek futamodott a kereszt árnyékába: szomorú, reménylő, szerető lelkek. Képzeljék el, hány

művészt hevített a kereszt hite és szeretete, s hány lélekben színezte kimondhatatlanul gyengéd, mélységes, meleg színekkel az áhitat a keresztre feszített alakját! Nem csodálom, hogy a kereszténység összes gondolataival, művészetével, érényeivel körülfolyja a szent keresztet. A XVIII. században még egy külön szerzetesrend alakult az Úr Jézus szenvedésének imádására s szent keresztjének tiszteletére, a passzionisták rendje. S ahol a keresztény nép az eleven s életet lehelő kereszténység után vágyódik, ösztönszerűleg is a szent keresztre irányozza figyelmét; a Krisztus szenvedése neki örvény, abban elmerül, hogy éljen, vigasztalódjék, bízzék s küzdjön. Igen, el kell merülnünk a Krisztus kínszenvedésébe, mert a szegek, a tövisszörű, a szent vér, maga a szent kereszt is, mind ez inkább csak külsőség. Az egész passió olyan, mint a takaró, mellyel le van fődve egy nagy szenvedő; itt-ott átszűrődik rajta egy-egy vérfolt, mely a láthatatlan, lappangó fájdalomra utal; az az öt seb a takarónak öt véres foltja; a szegek, tövis, a kereszt Krisztus szenvedésének ágya és keretei, de hol van a szenvedés izzó heve, mélysége, tüze, kínja? Hol van a szenvedés forrása? Belül a lélekben, a szívben. A szenvedés megértésének kulcsa a szív. A szenvedés átérzésének nyitja a mi szívünk; azért mondja az apostol: hoc sentite, quod et in Christo Jesu... Halljátok? Sentite! Mihelyt átértéztétek, megértettétek.

A passió tehát Jézus szívébe utal, s én ez alkalommal az isteni Megváltó szívének egyik jellemző érzelmét akarom kiemelni. Nekem úgy tetszik, hogy az egész szenvedésben az Úr Jézusnak uralkodó érzelme a mély szomorúság volt. Jézus szívbeli, mélységes bánattal járja a keresztutat, a penitenciának útját. Ez az ember úgy jár, mint aki a világ alávalóságát hordozza borzasztó teher gyanánt: posuit in eum iniquitates omnium nostrum. Ez imádandó Isten-ember úgy jár, mint a halálraítélt, mint az eleven halott. Az isteni Megváltó a keresztet viszi, úgy viszi, mint koporsóját; s aki a saját maga koporsóját viszi, az mélyen szomorú.

Ne felejtjük el Jézus bánkódó, szomorú lelkét; szenvedése hidegen hagy, ha a lélek ez árnyékáról megfélelkezünk; ellenben mélyen megindít a szenvedés, s lágy és érzelmes lesz lelkünk, ha az Üdvözítőben a szomorú embert látjuk. A szomorú ember mindig szegény: recordare paupertatis meae, absynthii et fellis. Nézzünk tehát gyakran az Üdvözítőre: az isteni Megváltó szeme egy szomorú embernek szeme, beesett arca, tövisszörűzött homloka és tövissel árnyékozott arca

bűnbánatos arc; homlokához tapadt haja, egy szenvedő lélek kerete. Hát még a lelke? Arról ő maga mondja: *tristis usque ad mortem*. Azok a verejtékcseppek, melyek az Olajfák kertjében homlokáról gyöngyöznek, ránk nézve drágagyöngyök. Mert valamint az, aki verejtékezik, nagy teher alatt nyög: úgy az Úr Jézus verejtékéből az ő küszködő, szomorúságában a halállal vívódó lelkére következtetünk. Szegény, szomorú Úr Jézus, mily göröngyös a te penitenciádnak útja, te szegény, szomorú szenvedő!

Ez a vonás szinte mélyebben hat az ember szívébe, mint a testi fájdalom, melynél fogva ő a *vir dolorum*; minden hős *vir dolorum*, de ez itt *vir poenitens*, ki a világnak bűneit hordja. E szomorú szívre borul rá az undor s az utálat a világ bűneitől, mely a mi szíveinket is megszállta, mikor finomabb, mélyebb érzésünk perceiben szemeink elé tárultak az erkölcs mocsarai, mikor letaposva láttuk az ártatlanságot s megméltelyezve a féltékenyen őrzött szíveket. Ez a bánat hajítja meg Jézus térdét, mikor háromszor borul a porba s úgy küszik ott, mert «*déreg s nem ember*»; ez a bánat imádkozik: «*Atyám bocsáss meg nekik*»; ez a bánat kiált föl «*voce magna*»; az utolsó kiáltás, mely mint egy hatalmas Kyrie eleison hangzott föl s azóta is zúg és visszhangzik és zsi bong a szívekben.

A Kálvária a *mons myrrhae*; itt tanulunk bánatot. Kezdet óta ápolta a kinyilatkoztatás a bánatot. A bánat a javulás kezdete és föltétele; azért sürgeti a magabátérést s a bánatot az ethika is. Semmiféle akaratnevelés nem nélkülözheti ezt; indító okokat keres a bánatra s neveli a lelket finomabb érzékenységre. A trienti zsinat szerint: *fuit quovis tempore hic contritionis motus necessarius ad impetrandam veniam*. A kinyilatkoztatás a bánatot a prófétáknak szenvedélyes hangján sürgeti: Térjetek hozzám teljes szívetekből sirással és jajgatással, szaggassátok meg, nem ruháitokat, hanem szíveiteket. De sehol annyi bánat, mint az egyházban, sehol se annyi szomorúság a rossz hatalma felett, mint a kereszt tövében. Sehol sem hallatszik oly mélységes jaj, mely a földről az égbe felemelkedett! Hol van penitencia, melyet az egyház penitenciájával össze lehet hasonlítani. Az az egyház, mely csörgette a mennyország kulcsait, amely azzal a hatalommal lépett föl, hogy ő megbocsátja az emberek bűneit, semmit sem sürgetett annyira, mint a penitenciát. A szenvedő, bánatos Megváltó árnyéka, az ő szomorú tekintete ráesett az egyházra, s a lelkek, melyek megváltást keresnek, bánatba merülnek.

A kereszttől alól indult ki a legmélyebb penitenciának árama, s a fölvilágosult szem mintegy beláthatatlan távlatban látja a szent kereszttől mögött a bánkódó lelkeknek kifogyhatatlan sorát. Ez volt az egyház vigasza, ha gyermekei penitenciát tartottak; ezt nevelte bennük, nevelte mindenekelőtt saját bűnösségük érzetét s azután szította lelkükben a bánat tüzet. Már apostolában kifejleszti e szellemét; Szent Pál mondja: «Az Úr Jézus jött üdvözíteni a bűnösöket, akik között én első vagyok». Ime, Pál a legnagyobb bűnös! Pál, az Úr Jézus választott edénye, a nemzetek apostola! Utána mondják mások! Szent Klára nem érti, hogy hogyan lehet valaki az ő közelében, mikor ő pestises beteg; Ferreri Szent Vince fél, hogy ő minden nap rosszabb lesz; Borgiasz Szent Ferenc bűnössége érzetében keres magának helyet s nem talál mást, mint a pokol fenekét. Az egyház kimutatta, mennyire ért a lelkek neveléséhez, s hogy mit kell bennük nevelnie: finom érzéket a jó szeretetére s a rossz gyűlöletére. Érzéket, érzéket; aki nem érez, az meghalt. Rengeteg sok lélek van, melynek sok bűne van és még sincs bűne, mert nem érzi; vannak, kiknek kevés bűnük s mégis sok bűnük van, mert érzik. Legigazabb pedig az a lélek, mely önmagát tartja legnagyobb bűnösnek; nem abban az értelemben, mintha ő a külső cselekedetekben nyilvánuló nagy bűnöket elkövette volna, hanem annyiban, amennyiben csakis magáról érezheti az ember élénken s bensőségesen, hogy mennyire bűnös ő; magáról tudja, hogy az Isten kegyelmeit hányszor vetette meg, mily érzéketlen, hálátlan volt az Úr Jézussal szemben, azt más nem tudja, még kevésbbé érzi; azt mindenki maga tudja, érzi.

Miután az egyház kinevelte bennünk a bűnösség érzetét, elborít a bánat bámulatos motívumaival. Neki már nem elég a tékozló fiú szeretete, annál nem áll meg, neki a halálra vált vérért tékozló Istenfiának szeretete kell. Neki nem elég az irgalmas, jó atyának csókja; ő a Krisztus elkékvált ajkait nézi; nem elég neki az ölelő kar, neki a fölfeszített, leszegzett két kar kell. Jézus öt sebe, szomorú arca, tövisszorosútól árnyékolt homloka, átszegzett oldala, ezek a keresztyén bánatnak motívumai. Az a motívum hat lelkére, melyet az Úr Jézus hangoztatott a szent keresztről a próféta szavaival: «kiterjesztettem kezeimet egész nap a hitetlen és keményszívű nép felé»; az az intelem rendíti őt meg, melyet a szentírás hangoztat: Ó, ti mindnyájan, akik átalmentek, lássátok, van-e fájdalom, mint az én fájdalomam.

K. t. u., az embernek gyökeret ver a lába, mélységes bánat rendül meg szívében, ha bűnössége érzetében lép az Úr Jézus kereszthéhez, s Jézus kínjában s bánatában méri föl saját szívének bánatát : In Christi Domini afflictionibus tua mettre delicta (Szent Lőrinc). Bűnös lelkek, gyertek a kereszthez s mérjétek ki saját bánatokat az isteni Megváltó bánatán s nagy adósságokat az ő borzasztó elégtételén. Meglátjátok, hogy megszállja lelketeket a spiritus gratiae et precum s a penitencia szelleme ! A régi s a középkori egyház penitenciája elmult, vezeklési kánonjai elavultak ; de a penitenciának kötelve, melyet az Úr a keresztről hirdet, el nem avult. Az egyházi disciplina a múlté, hanem az isteni Megváltó penitenciára hívó szava : «O vos omnes . . . !» az egy permanens szó ; azt sohasem tehetjük a mult emlékeihez ; lelkünk halálát bizonyítaná, ha a kereszt alatt penitenciára nem buzdulnánk. Tartsatok bűnbánatot, s bevonul lelketekbe az Isten országa.

Nagybőjt 4. vasárnapjára.

Jézus szereti keresztiét.

(1902)

K. T. U. ! Tagadhatatlan, hogy a kereszténység tiszteli a keresztet. Mindenhová azt tűzi föl ; a kereszt neki a legnagyobb, a legszentebb jel. Ez a két egymásba rótt fa beszédes ; többet mond neki, mint valamennyi könyv, mint valamennyi tudomány. Legalább is oly beszédes neki, mint a gyermeknek a kereszt az ő édesanyjának sírján ; beszél neki nagy szeretetről, mely volt és most nincs ! Mily ékes-szóló ez a néma fa ; mily lágy és illatos, pedig másnak száraz ; mily virágokat hajt, a hálás szeretetnek emlékeit ! De az Úr Jézus keresztfája mindennél többet mond ; a legnagyobb, a legáldozatosabb szeretetről beszél ; szeretetről, melyet Jézus is így mutat be nekünk : majorem caritatem nemo habet. Nem is lehet a szeretetnek más emléke, mint a kereszt ; Jézus akarta, hogy ez legyen az ő emléke. A kereszten csapott fel Jézus szeretetének lángja az égre, itt gyúlt ki tűzoszlopa. Ez az a fa, mely meg van aranyozva az Úr Jézus véres, tüzes szeretetével, azzal az aurum ignitum-mal, melyről a szentírás beszél ! Ez a fa leheli az isteni Megváltó nagy szívének szellemét. Erről a fáról olvassa le az érzelmes lélek Krisztus-

nak összes nagy gondolatait és mély érzelmeit. Mert hogy az isteni Megváltó mily nagy, mily erős, mily mély ; hogy mily törtető hős: azt a keresztt hirdeti ; «Recordare pauper-tatis meae, absynthii et fellis», emlékezzél meg szegénységemről s keserűségemről. Mire lehet e prófétai intést jobban alkalmazni, mint az Úr Jézus kereszttjére. Mivel pedig a keresztt ilyen, azért Jézus is szereti ; a keresztt az Úr Jézus kereszttfája, kedvesebb neki, mint a paradicsom élet-fája. A paradicsom életfája kiszáradt a földön ; ennek a száraz kereszttnek kell kivirágoznia a földből. Azonkivül a szent keresztt az Úr Jézus botja, virga tua et baculus tuus, reá támaszkodnak mindnyájan a csetlő-botló zarándok-lelkek. A keresztt az Úr Jézus ágya ; rajta hűnyta be szemét. A keresztt az Úr Jézus keretje, ebben a keretben mutatta meg szenvedő arcát. Ebből a keretből akart ránk nézni, hogy mindenki, aki ráveti szemét, a keresztt által keretezett szent arcban felismerje lelkének atyját, vezérét, kibén megbízhatik ; példaképét, akit méltán utánozhat. Én tehát elfogadom, hogy a keresztténység el van telve tisztelettel, hódolattal a keresztt iránt.

1. De az Úr Jézus többet akar ; az Úr Jézus akarja, hogy szeressük a kereszttet, és ez megint annak az excesszív szeretetnek a következménye. Mert nem éri be azzal, hogy szenvedélyesen szeressük az Istent, a lelket, az embert, ő akarja, hogy szeressük a kereszttet. Ezt pedig nem lehet megtanulni sehol és senkitől, mint magától az Úr Jézustól.

Ha belemélyedek az Úr Jézus szenvedő lelkébe, csodálkozva veszem észre, hogy az ő egész élete a kereszttnek jegyében áll : hogy a keresztt volt uralkodó gondolata. Az Úr Jézus ezzel a gondolattal járt mindenütt ; ez annyira bele volt ékelve szívébe, hogy azt ki nem törhette, ki nem emelhette semmi sem. Járt vele, hordozta képét, míg megvalósulva nem látta szemei előtt. A közönséges ember ritkán keres valamit soká és folyton ; az élet hullámváza majd azt, majd ezt a gondolatot veti föl. Csodálva halljuk a régi történetírók meséit, melyekben Xerxes királyról beszélnek, hogy szolgája mindennap azzal keltette föl : Xerxes, emlékezzél a görögökről. Azt akarta ezzel Xerxes, hogy a bosszú gondolata őt soha el ne hagyja ; hogy akár derűs, akár borús napra ébred, akár öröm, akár bánat állja körül, ne felejtse el, hogy mi a dolga : a görögök megaláztatása. Hasonlóképpen Alamizsnás Szent János, az alexandriai patriárka megcsináltatta sírját, de be nem fejeztette, s híveinek mindig kellett őt

figyelmeztetniök : még nem kész a sírod. Az isteni Megváltó a keresztnak élt, nem kellett neki őrangyal, ki őt figyelmeztesse : Krisztus, rád a keresztt vár. Jézus azt mindig szemei előtt hordozta ; e gondolattal járt ; nem hiába mondta a próféta : «et opus ejus cum eo», nem felejtí el napszámát.

A szentírás bele is enged pillantani az Úr Jézus lelkébe, ahol a keresztt úgy ragyog, hogy fényét nem vehette el semmi. Amikor a Szent Szív megnyilatkozik, még legdicsőségesebb perceiben is, azonnal felénk int Szent Szívéből a keresztt.

Földi életének három jelentőségteljes napján kereszttjéről beszél. Mikor Péter megvallja Jézus istenségét s bemutatja a hit hódolatát, ez a dicsőséges szó : «te Krisztus vagy, az élő Isten Fia», nem tereli el figyelmét a szent keresztről, hanem az Írás mondja, attól fogva kezdi Jézus jelenteni tanítványainak, hogy neki Jeruzsálembe kell menni és sokat szenvedni a vénektől és megöletni és harmadnapon föltámadni (Máté 16, 21). A második esetben, mikor a Táborról jön le Krisztus, mint Mózes, erőben és hatalmának öntudatában, s a tömegtől körülvevett apostolok tehetetlenül állnak a holdkóros gyermek előtt, mert csak Istennel egyesült lélek képes a gonosz szellemeknek parancsolni, ő egy szóval gyógyít, parancsol, hódít, a tanítványok el vannak ragadtatva, a nép ámul és lelkesül, Jézus pedig mondá nekik : «Az ember Fia az emberek kezébe adatik, és megölik őt, de harmadnapra dicsőségesen föltámad ; s ezen igen megszomorodának». A harmadik alkalom a harmadik húsvét közeledtével köszöntött be : «És fölmenvén Jézus Jeruzsálembe, magához vevé a tizenkét tanítványt külön és mondá : «íme fölmegyünk Jeruzsálembe, és az ember Fia elárultatik a papi fejedelmeknek és halálra kárhoztatják őt» (Máté 20, 17).

2. Ime, az Úr Jézus szerelmes lelke ; igazán szerelmes ; úgy beszél s úgy tesz, mint akit egyetlen egy gondolat vezet, s az a gondolat úgy uralkodott rajta, hogy leghevesebb érzelmein át is utat tör magának. Jézus semmiről sem beszél oly szenvedéllyel, mint a keresztről ; Szentséges Szívének vágyai a kereszttben kulminálnak ; desiderio desideravi, baptismo habeo baptizari et quomodo coarctor ! Mily erőteljes kifejezések ezek ; nagyra vágyom . . . elhal a lelkem ; s mikor így beszél, siet, alig bírnak lépést tartani vele. Mikor leghatalmasabban lüktet a vére, lelke, a keresztt felé száll ; mikor «coarctatur», szorong a lelke, mikor kigyullad a lelke kívánságától és vágyaitól : mindig a keresztt a pihenője. Az ember tehát azt teszi, amit az apostolok tettek ; bámuljuk,

de nem értjük. Hogy is lehetne azt megérteni, hogy valaki a keresztet szeresse, mikor Szent Pál kimondta, hogy régen is — s most is úgy van — a keresztről szóló tan, pláne az ily tan, hogy a keresztet szeretni kell: scandalum et stultitia. Hogy szeretheti a szenvedést egy egészséges, erőteljes lélek? Nem beteges irányzat-e az? Hogy szeretheti egy öntudatos lélek a megalázódást? Vajjon rongy-e az öntudatos szellem öltözete? A természet egyenesre növesztette az ember derekát; vajjon boldogságára válik-e, ha meggörnyed a háta s igavonó lesz? Dicsőségére válik-e, hogy a nyomorúság uralkodjék rajta? Legyünk türelemmel, k. t. u., s ne ítéljünk hirtelen. Jézus nem beteges, gyöngé, pesszimista lélek, hanem öntudatos, hatalmas ember; vir potens in opere et sermone, ki hatalommal tanít, teremtető erővel alakít; királyi lélek, ki Pilátus kérdésére: király vagy-e te? azt feleli: az vagyok. Krisztus erős ember az élet virágában, aki az Olajfák kertjében kimutatta, hogy emberi természete mennyire irtózik a szenvedéstől; vért izzad, mikor a szenvedésekre gondolt; küzd a halállal, háromszor imádkozik, s kínjában verejtékezik. Krisztus tehát erőteljes s nem egy beteges lélek. Ha az isteni Megváltó mégis szerette a keresztet, az nem a természetnek, hanem tisztán a kegyelemnek az iránya. Nem az elkeseredésnek, világfájdalomnak, cinizmusnak, a pesszimizmusnak árnyalata, hanem természetfölötti belátás és akarás. Miért szerette Krisztus a keresztet? Jóllehet nem angyal hozta azt, hanem Pilátus s a zsinagóga s Júdás csókja, Krisztus mégis tudta, hogy a keresztről az Isten akarata. Pater mi, si non potest hic calix transire, fiat voluntas tua, s most a te akaratod a keresztről, s mert annyi áldást kötöttél a kereszthez, s mert a lelkeket szenvedésben neveled s acélozod: fiat voluntas tua, én elfogadom, sőt szeretem a keresztet.

A keresztet csak akkor lehet megszeretni, ha az ember azt Isten kezéből veszi. A szenvedést szeretni nem lehet, a szenvedést csak gyűlölni lehet, mert a szenvedés a mi ellenségünk; semmiféle élet nem szereti a szenvedést, a tűz nem szereti a vizet, az öröm nem szereti a szomorúságot; az ember sem szeretheti a bűnt, a bajt, a kínt, a halált. Ha valaki szereti a rosszat, csak mint jót szeretheti. Krisztus Urunk is így szerette, mint Szent Pál mondja: az eléje tett örömről, a kilátásba helyezett dicsőségért viselte el a keresztet; ebben van logika, van észszerűség, van kegyelem, van természetfelettség is. Nem lehet szeretni a rosszat, csak úgy,

ha jó kerül ki belőle. Krisztus azért szerette a keresztet, mert látta, hogy dicsőségének és a világ legyőzésének fája. Így már mindenki megbékül a kereszttel; a diák, a tudós szereti a tanulást haszonért, élvezetért, dicsőségért; a beteg szereti a keserű medicinát, mert az egészségre gondol; a szántóvető verejtékkel öntözi barázdáit az aratás reményében; Krisztus is szereti a keresztet Istenért s az emberért. Ebben van logika. A kereszt az Úr Jézus győzelmének zászlaja, dicsőségének jelvénye, azért szerette azt s leküzdvén félelmét s iszonyát mondá: surgite, eamus! Akkor már nem a Júdást látta, hanem az Istent, az a csók nem az áruló csókja, hanem az Atyának csókja, aki őt a keresztútra hívja. A zsidókban, jóllehet kajánsággal vannak eltelve, az Atyának az eszközeit, a kereszt földmagasztalóit szemléli! Így tegyen az ember, bármi történik, s ha az emberektől jön is a rossz, lássa az emberek mögött az Istent, a kemény szenvedés mögött a dicsőséget. Így látták s így szerették a szentek, úgy hogy Szent Angelától el kellett rejteni a keresztet, mert úgy szerette, hogy extázisba jutott. Szent Rodriguez Alfonz, ki beteg léteire csak néha aludhatott, mégis sajnálta, ha negyed órára elaludt, mert a kereszt érdemét elveszítette. A világ ennek hallatára hamar kész az ítélettel s kimondja: hisz kötni való bolondok; de ha valaki átértette az isteni Megváltónak gondolatát, ha fölértette, hogy a szenvedés dicsőséget varázsol ránk: meghajtja fejét és azt mondja, ez a legnagyobb bölcsesség, nobis Dei virtus et sapientia. Azért Dei virtus, mert az Isten akarata, azért Dei sapientia, mert az Isten tud a rosszból jót csinálni.

Bízunk benne s iparkodjunk, hogy a szenvedésből lelkünkben kereszt váljék; ami akkor fog megtörténni, ha az ember a szenvedést Isten kezéből fogadja s természetfölötti jóra irányozza. Nagyon sok szenvedés van a földön, nagyon sok tövis, nagyon sok iga, hanem kevés keresztfa. Nagyon sok nyomorúság és kín özönével, de kereszt és áldásos szenvedés kevés van. Ha sikerül a szenvedést enyhíteni, a kínt lecsillapítani: hál' Istennek; mi nem akarjuk az emberiség kínjait fokozni s bajait növelni, de hiábavalónak tartjuk a csalóka reményt, hogy valamikor legyőzzük a kínt s a bajt s tövistelen rózsák közt járunk a földön. Mi is le akarjuk győzni a kínt s a szenvedést, de nem hiú reményekkel, hanem Jézus izzó példájával. Kicsoda képes száműzni a világból a betegséget, lelki kínt, testi gyötrelmet... a mulandóság árnyékát, a sír sötétségét, a keserűség töviseit, a szenvedések

keresztútját? Lesz világ, melyben nem lesz baj — mondják a szocialisták; ez nem a mi evangéliumunk. Folyik az élet, a harc s a küzdelem, a szenvedések rokkantjai lepik el az utakat; az élvezet sivársága kiüresíti a szíveket; a céltalanság éje ráborul a lelkekre, s ti a szenvedésnélküli jövőnek kilátásaival csitítjátok az embereket? Ó, ti üres idealisták, kik elkészerítetek hiú ígéretekkel az embereket s leszegezitek a röghöz hittagadással a lelkeket, tanuljatok Krisztustól! Tanuljátok meg a kereszt szeretetét, hogy szenvedések hiábavaló ne legyen, harcaitok végleges vereséggel ne végződjenek! Tanuljatok keresztény módon szenvedni. A szenvedés akkor lesz keresztény szenvedés, ha az ember teljes öntudattal Isten kezéből veszi és az Isten dicsőségére viseli. Szerezzük meg ezt a művészetet, hogy lehet szenvedésből és nyomorúságból örömet s lelki békét meríteni. Akkor nyomorúságunk Krisztus keresztyével egyesítve nem lesz oly nehéz, hogy lenyomjon, szenvedésünk nem lesz kietlen, életünk nem merül el a fájdalom s a reménytelenség keserű hullámaiban, hanem felénk világít a hit, hogy így szenvedve győzünk.

Nagybőjt 5. vasárnapjára.

Mater dolorosa.

(1902)

K. T. U. ! A fekete vasárnap a szenvedésnek árnyékát veti rá lelkünkre; az Úr elfedi arcát, hogy mikor aztán megint meglátjuk őt, ne csak a szemünkre, hanem a lelkünkre essék tekintete és mélyen megindulva mondhassuk: Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit. Az Úr ígéri magának, hogy célt ér, bízik benne, hogy valóban megindítja szívünket. Kilátásba helyezte ezt a nagy hódítást, mikor azt mondta, cum exaltatus fuero, omnia traham ad me. És a megindulásnak nagy kegyelmét az Úr Jézusnak szent keresztyéről a próféta is ígéri, mikor azt mondja: et aspicient in me... et plangent; rám néznek és sírni fognak. Másrészt azonban megszállja szívünket a kétség, vajjon győz-e majd az Úr? A próféta annyiszor felpanaszolja az emberi szív csalárdságát, kegyetlenségét: filia populi mei crudelis sicut struthio in deserto, az én népem kegyetlen, mint a puszta madara. «Csalárd az emberi szív mindenekfelett» mondja máshol; ugyan meg fog-e hódolni a megfeszít-

tett Krisztusnak? Annál is inkább, mert hiszen mi azt a keresztet már nagyon megszoktuk, s az emberi szív, amit megszokott, attól meg nem indul. Hány koporsót farag az asztalos anélkül, hogy lelke elfogódnék azon bánat fölött, mely a koporsókra borul. Hány sírt ás a sírás a nélkül, hogy elgondolná, hogy tulajdonképen a könnyeknek árkat vájja; hány beteget ápol a kedves testvér és hánynak csukja le a szemét mindenesetre azon érzelmek nélkül, melyekkel az elsőnek utolsó könnyeit letörölte. És hány vértanú emlé-két ünnepeljük mi, s vajjon ép ennek a vértanúnak kegyelem-teljes emléke fog-e lelkünk felett diadalt aratni, hogy végleg meghódoljunk neki? S Jézus mégis bízik, hogy mi szívben-lélekben mélyen megindulva állunk majd keresztje alá. Hol vannak tehát a megindulásnak könnyei, hol van az angyal, aki leereszkedik az emberi szívbe és fölzavarja a bánat s a részvét könnyeit?

Bízunk K. T. U. ! Az Isten, aki az emberi szívet alkotta, törvényeit ismeri, gondoskodott arról, hogy az a szív dacára keménységének s kegyetlenségének mélységesen meginduljon a szent kereszt alatt. Ő nagyon jól tudta, hogy az ember lelké-ben van egy húr, amelyet ha megérint, a leglágyabb érzelmek ébrednek benne; nagyon jól tudta, hogy vannak szentelt emlékeink, amelyeket ha felújítunk, szívünk okvetlenül ellágyul; tudta, hogy van egy név, mely minden ember szívé-ben visszhangzik: a mi anyánk neve! Azért keresztje alá odaállította az ő anyját. Ez az evangélium mesterfogása. Ezt az első szobrot ott hagyják állni még a vad hóhérok is, tisztelettel térnek ki útjából; miattunk áll ott, hogy Jézus szenvedéseinek fölértésére lelket-szívet tőle kérjünk; miat-tunk áll ott, hogy szemeinket reá vetve átérezzük habár csak kis részét annak a fájdalomnak, mely az ő lelkében égett.

1. Két felséges jelenet tárja elénk Szűz Máriának keser-vét; az egyikét a hagyomány, a másikat a szentírás őrizte meg számunkra. A Boldogságos Szűz Máriát az Úr Jézus keresztútjára a tradíció és az Úr Jézus keresztje alá a szent-írás állítja. Boldog Emerich Katalin irataiban olvassuk, hogy a Szent Szűz, mikor már hallotta az utca zaját és a nép roha-mát, kiment Szent Jánossal és odaállt egy utcaszegletre, amerre a menetnek elvonulni kellett. Az alsó sarkon már kikiáltották a hírnökök, hogy most valakit keresztre feszí-teni visznek; a hírnökök után ellovagoltak a Szent Szűz mellett a farizeusok, mögöttük tolongott a csöcselék; azután

jött egy fiú, aki a kereszt feliratát vitte, azután jött vánszorgva, a kereszt terhe alatt roskadozva az isteni Megváltó. És mikor az ő mélyen beesett szemeivel felnézett a Boldogságos Szűz Máriára, a Szent Szűz kezeit tördelve a hóhérok közé rohant és Krisztus karjaiba borult.

A keresztúti ájtatosság negyedik állomása ; állomásnak mondják, jól mondják ; a kereszténység lába itt gyökeret ver ; elképzei magának azt a fájdalmat, melyet az isteni Megváltó szívében támasztott ez az egy szó : «*fiám*», melyre ő csak azt felelt : «*anyám*». Ha valaki ezt a fájdalmat fölérteni akarja, annak a Boldogságos Szűz Mária gyengéd, átszegezett szívét kellene ismernie ; át kellene értenie azt, hogy a Szent Szűz mint függött az isteni Megváltón, mily édesen és hevesen, mert hiszen az érzés a szívtől függ. Akik szeretnek, azok abban a mértékben szenvednek ; ha érzésük mély, fájdalmuk óceán lehet. Hogy a Boldogságos Szűznek mily szíve volt, azt elképzelhetjük, hiszen az Űristen gyönyörűségére és szeretetére, még pedig az Isten-anyai szeretetre volt teremtve. Hogy a Boldogságos Szűznek mily érzelmes lelke volt, kitetszik abból, hogy az Isten legnagyobb s legédesebb szeretetét a teremtésben neki kellett viszonznia. Hogy az Isten mily szeretettel viseltetett a Boldogságos Szűz Mária iránt, kitetszik azokból a lángoló, színpompás kifejezésekből, melyekkel az Énekek-éneke elsősorban a Szent Szület tiszteli meg, őt, az Isten galambját, egyetlenét, választottját.

Az Isten kiárasztja gazdagságát a teremtésben s terem magának gyönyörű lelkeket ; ezek az ő gyöngyei, de a preciosa margarita mégis csak ő, a legkedvesebb a Szent Szűz. Lelkében épített magának az Űr otthont, szívében alkotott új paradicsomot. Ha minden érzés az emberi szívtől függ, ha minden lebrezgés a lélek által lesz fénné, minden hullám a lélek által lesz hanggá, ha a porból lélek által lesz természet, üde arc, ragyogó szem : mindenesetre a Boldogságos Szűz Mária lelkében fejlesztette ki az Űr azt a fényt, azt a hőt, azt a gyönyörűséget, azt a mélységes életet, melyben az Istennek kedve telt, melybe az Isten belevetette magát mint otthonába. Ő mily bensőség, mily érzés tölthette el a Szent Szület ; úgy-e tudott érezni s szeretni? Higgyétek el, ez a legmélyebb lélek. S ha vannak költők, akiknek lelkén a Divina commedia, s művészek, akiknek lelkén a kölni dóm tükröződött, ép azért, mert elég hatalmasak voltak hozzá : gondoskodott az Isten, hogy legyen egy lélek, melyen párat-

lanul tükröződjék az Isten képe, a fájdalmas Krisztus képe, oly bensőségesen, oly tőzzel, hogy az egész szellemi világ érzelmei eltörpüljenek mellette.

Voltak szentek, akikben mély volt a krisztusi szeretet, ezek aztán abban a mértékben szenvedtek is; Assisi Szent Ferenc a compassio által eleven keresztté, Krisztus hasonmásává lett; Szent Terézia szívéből kinő a tövis, a fájdalmas szeretet szimboluma; Szent Pál hirdeti, hogy Krisztussal a keresztre van szegezve: mily eleven kereszt, mily tövises szív, mily átszegezett lélek jellemzik akkor a Szent Szűzet! A Boldogságos Szűz lelke compassionis anima, a legteljesebb, legbensőségesebb lélek; az a tükör, mely legteljesebben, legérzékenyebben fogta fel a passió valamennyi mozzanatát. Nekem a Boldogságos Szűz Máriát a keresztúton mint az eleven compassiót kell tekintenem; nyomaiban tudom érezni s fölfogni Krisztus szenvedését; értem azt, amit az ének mond: «Ő, mely nagy volt rettegése, aggodalma, epedése, mely gyötrelmet szenvedé!... Ki az, aki meg nem indul Krisztus anyján, s könnye nem hull, látván őt keseregni? Ki az, akit bú ne érne, egy anyát ha így szemlélne magzatával vérzeni?... Szeretetnek szent forrása, ó Szűz, lelked bánkódása, add, lelkemé is legyen». Ez annak a compassió szeretnek kifejezése; nem hiába Szent Ferenc egyik tanítványa költötte; Jacopone da Todit sötét melankóliája képesítette a Stabat Mater érzelmeire. A kereszténység belevezet minket ebbe a compassióba és sürgeti azt. Miután Krisztus szenvedett, nekünk mindnyájunknak szenvedő lelkekké kell válnunk. Mi szeretjük Krisztust, következőleg nekünk a szájalom és részvét érzelmeibe kell merülnünk. Mennyire kell megszánni az isteni Megváltót. Csak egy könnyet, csak egy könnyet! Legalább a nagybójtben minden nap, a Krisztus kinszenvedésének egy könnyet szentelni! Mily édes béke szállná meg a lelket. Azok a legbékésebb lelkek, melyek az Úr Jézus keresztje alatt sírni tudnak. Az a fájdalom már nem a világ fájdalma, hanem a Krisztussal való egyetérzésnek élvezése. Az, aki úgy szeret, hogy sírni tud, a predestináció reményét bírja.

Tehát édes érzés is Krisztussal együtt sírni, s ugyanekkor nagylelkű, nemes kiindulás. A keresztény lélek méltán ki akarja venni részét az isteni Megváltó szenvedéséből. Ha a vad harcos Űriás azt mondja Dávidnak: Uram! Izrael serege sátrak alatt alszik, s én, a te szolgád házamba térjek aludni? Nem, azt nem viseli el a lelkem. S nem ment haza,

hanem lefeküdt urának a háza lépcsőjére. Igazán nemes bár. A keresztény világ is azt mondja : a mi Urunk Jézusunk keresztutat járt, mélységes fájdalomban jár és él, nem lehet a mi részünk más, mint hogy vele együtt sírjunk és szenvedjünk. S a részvét készíti őket Krisztus nyomaiba lépni ; mindnyájan a fájdalmas anyával tartanak s fájdalmában osztoznak.

2. A második jelenetet a szentírás adja elénk. Tengernyi nép hullámszik a Golgota környékén, és «ott álla a nép, néz-vén» (Luk. 23, 36).

De állt ott más is, más valaki, akinek mind ez a gúny és szitok mélyen a szívébe vágott bele, s ki azzal a szenvedő Jézussal bánatba merülve hallgatott : az ő anyja. Az ő anyja — rövid két szó ; de mily kincs s mily szeretet vagy fájdalom ! Tegyétek ki a koporsót az udvarra ; odalépnek a szomszédok s mondják : derék asszony ; a cselédek s mondják : jó úrnő ; a szegények s mondják : gyámolónk ; a pap s mondja : jó keresztény ; de odalép a gyermek, az mindennél többet mond : anyám. A Szent Szűz az anyja ; anyja az Isten Fiának : anya apa nélkül. Titokzatos anya, szeretete szent titok ! S ez az anya áll, áll, pedig tenger a bánata ! Ő veszít ám sokat ; sokat ? mindent ! Ő Szent Szűz, Betlehemben szültél, édes anya lettél a szent éjben, angyalok énekeltek glóriát s pásztörök imádták fiadat, s most ? Most itt függ latrok közt fölfeszítve ! Hol vannak, boldogságos anya, a szent királyok, kiket csillag vezetett öledben pihenő fiadhoz ? Hol van a ház, hol a gyermek játszott, s te rajta felejtetted szemedet ? Ime a kereszt, s rajta ő, fiad, tátongó sebével ! Ő valóban keseredett anya, elborult eged, csillagaid letűntek, szívedet a fájdalom töre járja át, s te mégis állsz ? Állsz s hallod fiad búcsúszavát : Asszony, ime a te fiad ! Búcsúzik tőled szent Fiad, elmegy ; a kin letörli már életét, s te nem segíthetsz rajta. Isten veled, anyám ! Te, ki bárdolatlan jászolba fektettél, fektess a kőszirba ; te, aki engem pólyába takartál, takard be testemet aloé- és vászonba temetésre. Te, aki bölcsődalt dúdoltál, ki az angyal énekét hallgattad, csukd le szememet és csókold meg sebeimet. Isten veled, anyám ! Ki vigasztal meg téged ? Péter ; a Krisztus-tagadó ? Júdás, az áruló ? János, aki megmerevült a fájdalomtól vagy a többiek, akik bujdosnak, vagy ez az érzéketlen tömeg ?

Nem, neked vigasz emberektől nem kell ; te állsz, s hirdeted, hogy mint álljon a lélek a szenvedés tüzeiben, mint küzdjön a keserűség tengerében s mint dicsőítse meg Istent

fájdalmában. Jöjjetek ide, ti kik akartok látni hűséges, kitartó, állhatatos szeretetet fájdalomak s kínok közt! Anyátok tanított meg hinni és szeretni gyermekkorotokban: a fájdalmas anya tanít majd meg hinni balsorsban s szeretni áldozatokban s mindegyik megtanít azáltal, hogy Krisztus szenvedéseibe belevezet, hogy szíveteiket részvétre hangolja; aki Krisztussal egyeterez, az Krisztussal együtt tud szenvedni is.

Husvétnapra.

I. A föltámadás dicsősége.

(1887)

«Az ő sírja dicsőséges leszen»
(Lz. 11, 10).

Azok, kik az első húsvét napján Krisztus sírjához mentek, egy rendkívüli síremléket láttak ott: Nem földbeszúrt keresztet, nem kőszobrot, hanem ragyogó angyalt! A fölfordított sírkövön nem volt fölírás, melyből meg lehetett volna tudni, hogy ki fekszik itt, hanem a fölírás helyett hangzott az angyal szava: «A megfeszített názáreti Jézust keresitek? Föltámadott, nincs itt» (Márk 16, 6). A közönséges temetőben, ha még oly pompás sírkövekkel, keresztekkel és szobrokkal ékeskednek is, mindig csak ezt olvassuk: «Itt nyugszik». Megállsz például kis sírhant mellett, keresztjén olvashatod: Itt nyugszik ez meg ez, meghalt 5 éves korában; még tovább, ott olvasod: Itt nyugszik ez meg ez, meghalt 77 éves korában; de ha nincs is a keresztre semmi írva, ha leszakadt karfája, mégis tudod, hogy ez a rozoga kereszt azt hirdeti, itt nyugszik valaki. De Krisztus sírján — nem olvasod, hanem hallod; s hallod az angyaltól: föltámadt! Ez az egyetlen, páratlan sír, Krisztus Urunk sírja! S azért, mert egyetlen, páratlan, nyerte a próféta hallatlan dicséretét: és az ő sírja dicsőséges leszen. Ezen sírnak dicsősége a legnagyobb dicsőség, mely Krisztust érte s mely Krisztus Urunk által reánk is kiáradt. Kérlek, k. k., vegyük jól szemügyre ezt az egyetlen, páratlan sírt. Nincs benne rothadás, nincs romlás. Tekintsünk bele bátran, nem kell félnünk, hogy összeborzadunk.

1. Miféle dicsőséggel emelkedik ki Krisztus Urunk e sírból?

A föltámadás Krisztus legnagyobb dicsősége; mert ez a dicsőség lelkünk szerelmes Megváltóját minden szenvedéséért, minden keservéért, minden szomorúságáért ezerszeresen s

örökkétartóan kárpótolja. Bárcsak fölértenők ezt az ezerszeres, ezt az örökkétartó kárpótlást, annak édességét és boldogító erejét ! Idegenen járt az isteni Megváltó köztünk, oly hideg, oly közönyös világban, nem volt, aki értse. Tele volt szíve a kicsordulásig irgalommal és szeretettel, beszélt sok csodálatost az Istenről s az örökkévalóságról, a lélek nagy értékéről — jaj de kevés, maroknyi nép volt csak az, mely megértette ! Oly nehéz volt szíve, midőn látta, hogy a városi nép lelke üdvével nem törődik, de még a szegény ember is hozzá nagyrészt csak a földi jókért vonzódik. Küszködött ez az édes Jézus, áldozott, segített, mindent tett, csak hogy mentse, de viszonzásul a keresztet kapta, s meghalt a legnagyobb szívfájdalomban. Keresztjére föl lehetett volna írni nemcsak azt, hogy ez a «Názáreti Jézus, a zsidók királya», hanem azt, hogy ez az a Jézus, akit mindig félreértettek, ki keserűségbe merülve élt, aki soha nem nevetett, de igenis sokszor sírt és szomorkodott a vérizzadásig ; hogy ez az a Jézus, kinek azzal fizettek, hogy feje alá párna helyett tövist raktak, s víz helyett ecettel itatták, kinek temetésére senki sem jött, kinek sírjára pecsétet nyomtak, hogy halála után is gonosztevőnek bélyegezzék.

De Krisztus föltámadt. Sötét, fergeteges, borzalmas, kegyetlen éj után fölkelt ragyogó napja. Kiszenvedett teste megdicsőült, mennyei szépség ömlik el rajta, szemeiből a boldogság sugárzik. Testét baj, sérülés nem érheti, nem fázhatnak, nem vérezhetnek, szemei ezentúl nem sírhatnak, ajkai nem panaszkodhatnak ; kard, fegyver nem sértheti, vadállat, villám nem ijesztheti ; a tövis ha érhetné szent fejét, rózsává kivirágoznék, sebei mint drágakövek tündöklének. Így emelkedik ki a sírból — sírja dicsőséges lészen !

Ki hallotta azt valaha, hogy sötét éjjelre verőfényes dél következék, hogy a január hó fagyát egyszerre a május legszebb, legillatosabb estéje váltsa föl, hogy az erdőre és a rétre ráfagyott jégcsapok egyszerre eltűnjenek s helyükbe tarka virág, lomb és madárénekek lépjen ? Ő, az első húsvét napja ily csodálatos nap volt ! Arra a borzalmas éjjelre, melyben az Üdvözítő lelke vigasztalan s elhagyottan gyöttrődött a keresztfán, egyszerre az öröm verőfénye következett, — a szenvedésnek s üldözésnek fagyát, melyben szent szíve elszorult, a derült, háborítlan boldogság váltotta föl. Az Úr Jézus szent lelke szabadon föllélegzett, szent teste és sebei pedig soha nem tűnő ifjúságban és szépségben fölragyogtak. Örvendünk mi is ennyi dicsőségen, ha nem is fogjuk föl egészen Krisztus Urunk örömét. Soha több oka nem volt embernek örövendeni, mint neki ;

mert a halandó emberre bármennyi öröm után sötét sír vár, amely bármint koszorúzzák is, a bánkódás- és a siralomnak földbe mélyedt háza marad ; de Krisztus öröme és dicsősége oly nagy, hogy az ő sírja is dicsőséges lett — és az ő sírja dicsőséges lesz.

2. A föltámadás Krisztus Urunk legnagyobb dicsősége ; mert ez a föltámadás minden ellenségén, minden irígyén, minden üldözőjén kivivott fényes győzelme. K. k., valami elgondolhatlan nagy diadal, melyet Krisztus föltámadása által minden néven nevezendő ellenségei fölött kivivott. Krisztus Urunk úgy jött le a földre, mint ki nem a földről való volt ; mindazok, kik hajlamaik szerint éltek, nem szívelhették az Urat ; mindazok, kiknek a jó élet Isten és törvény nélkül tetszett, azoknak Krisztus szava kiállhatatlan volt ; akik nem szerettek oda túlrá nézni, hol pokol és mennyország vagyon, azok mind ellene zúdultak, a nagyok és hatalmasak pedig féltették tőle földi érdekeiket. Krisztus Urunk ép ezért vajmi elhagyottan állt, s a világot ellenségének mondja. S világ alatt ért minden hatalmat, mely Istennel ellenkezik, a királyok és főurak hatalmát, mely nem akar hódolni Istennek, a hadseregek fegyverét, a gazdagok pénzét, az Istentől elfordult emberek szenvedélyeit, a zsidók konokságát, árulkodását, irígységét, gyűlöletét. Mindez Krisztus ellen sorakozott. S élükön ott áll Krisztus ellenségeinek feje, maga az ördög s az egész pokol, az a tengernyi gonoszság, az az elfojtott gyűlölet, mely megsemmisítene mindent, Istent, Krisztust, embert, világot, önmagát ! Üldözőbe fogta Krisztust e rettenetes hadsereg : Jöjjetek, keserítsük, gyalázzuk, rágalmazzuk, kínozzuk ezt a Megváltót, marjuk ki a világból. S úgy is tettek ! De Krisztus föltámadt, s mint a polyva a viharban, szétporzik minden ellensége. Mindent tettek vele s kiszenvedte ; végre a halálba fojtották ; most — gondolták — megtörtük ; de Krisztus legyőzte a halált is. Legyőzte a törvényszéket, mely őt halálra ítélte ; a lándzsát, mely szívébe fúródott, a római katonákat, kik sírját őrizték, a lepecsételt kősziklát, mely sírját zárta, az ördögöt, ki őt zsákmányának tekintette, a poklot, melyből a patriarkák lelkeit kiragadta ; mindent, mindent — az ő sírja dicsőséges lesz.

Nincs az a börtön, melybe vethetni : áthatol vason, követ ; nincs az a hadsereg, melynek fegyvere érhetné ; nincs az a gyűlölet, még ha az ördögé volna is, mely neki árthatna : mindent megszegyenített.

Ha a föld mélyébe zárták volna, Krisztus megtörte volna

ezt a zárat is ; mert a föld, a holtak nyugelye, nem tarthatta vissza az élet urát, a halál legyőzőjét, a föltámadt Krisztust. Istenem ! mily diadalkaput emeltél Krisztus Urunknak, a világ, a halál, az ördög legyőzőjének ? Mily diadalmi zászlót adtál kezébe, mily koronát tettél fejére, mily pompába öltöztetted, mily trónra ültetted ! Mily hódolattal járul hozzá az angyalok serege, akik énekelve kérdezték, kicsoda az az erős, legyőzhetetlen hős ? kicsoda a dicsőség királya ? s felelték : Az Isten báránya az, aki méltó, hogy nyerjen tőlünk imádást, hódolatot, dicséretet, áldást, mindörökké ! Mily hódolattal járult hozzá valamennyi kiszabadított lélek ! Mint áldották Istenüknek, Urunknak, szabadítójuknak ! Azon húsvéti éjen, midőn Krisztus sírja megnyílt, megrendültek a sirok, mintha meg akartak volna nyilni ; érezték, hogy nem fognak örökre zárva maradni ; s az egész természet, melyről Szent Pál mondja, hogy a bűn átka alatt nyög s hogy ez átoktól valamikor fölszabadul, megrendült, midőn fölszabadítója, az Úr Jézus Krisztus halottaiból föltámadt.

3. Amily dicsőséges ez az első húsvéti föltámadás az Úr Jézusra nézve, oly dicsőséges az ránk nézve is.

Az Úr Jézus síremléke az első húsvétkor egy ragyogó angyal volt, s a síremlék fölirata helyett ott volt az angyal szava : «Föltámadt, nincs itt !» Az Isten a világ végén, midőn már minden ember meghalt, annyi sok millió és millió sírra szinte egy angyalt rendel, a föltámadás angyalát. Ennek az angyalnak nagy harsonája lesz ; belefúj, s az Isten e hatalmas szavára fölébred minden halott, s jön ítélőszéke elé. «Holtak, ébredjétek fel s jöjjetek az ítéletre» — ez lesz a mi húsvétunk, a mi föltámadásunk. A húsvétvasárnap mindkét hitcikkely ünnepnapja, az egyiknek, mely így szól : Krisztus harmadnap halottaiból föltámad, a másiknak, mely így szól : hiszem a testnek föltámadását. Lehetetlen e kettőt szétválasztani ; amily bizonyos, hogy Krisztus föltámadt, oly bizonyos, hogy én is föltámadok. Borzadok, ha rágondolok ; mert nem tudom, milyen lesz az az én föltámadásom ; mert nem tudom, hogy mint fogom akkor ezekkel a szemekkel, amelyekkel ma titeket s e templomot látom, a világ valamennyi népét látni ; hogy fogom majd akkor a harsona szavát hallani füleimmel, melyek most ugyanazt hallják, amit akkor hallani fognak : «van föltámadás». Pedig úgy lesz ; ha csodálkoztok, halljátok csak, amit Krisztus mondott a bámuló zsidóknak : «Ne csodáljátok ezt ; mert eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a sirokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát, és eléjönnek, kik jót

cselekedtek, az élet föltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet föltámadására» (Ján. 5, 28 29).

Mit mondjak erre mást, mint hogy «hiszem a testnek föltámadását». Az egész világ azt felelte rá, kezdve Szent Péteren, Szent Pálon . . . Halljad csak e tüzeslelkű Szent Pál szavát: «Mindnyájan föltámadunk . . . Rögtön, egy pillanatban, a végharsonára; mert megriad a harsona, s a holtak föltámadnak rothadatlanul» (I. Kor. 15, 51 52).

De ezt fogod tán mondani: «Jaj, be síri gondolatok! hogyan is illenek a húsvéti örömhöz?» Nemcsak síri gondolatok, de dicsőséges gondolatok is ezek; mert Krisztus sírja dicsőséges sír; s mi is minő feltámadást várunk? nemde dicsőségest? Nézd, k. lélek, itt áll a keresztút, itt újjászületté, Krisztus dicsőséges testébe beoltattál; ő a test feje, te vagy a tagja, míg tagja maradsz, addig te is a fejnek, Krisztusnak dicsőséges föltámadásában részesülsz. Mert nem lehet, hogy a fej megdicsőüljön s a tagok rothadjanak. Míg te keresztségi fogadalmadat megtartod, míg ellene mondasz az ördögnek s minden igyekezteinek s minden pompáinak, addig Krisztussal győesz, s te tudod jól, hogy Krisztus Urunk győzött dicsőséges föltámadása által. Ott áll a gyóntatószék, ami romlás és rothadás van lelken, kívánságaidon, testeden, szavaidon, menj oda s törleszd, gyógyítsd; a dicsőséges föltámadásban nem lehet a lélek vagy a test fekélyes, mert a dicsőséges föltámadás annyit jelent, mint romlatlanságot. Csak az ép lélek támad föl dicsőségesen; a rothadt, fekélyes, vagyis bűnös lélek, az is föltámad, de gyalázatára. Nézz ide az oltárra, itt az Oltáriszentség. Jézus Krisztus velünk egyesül, magát belénk oltja. Tudod-e, mi a többi közt neve az Oltáriszentségnek? «A jövődő dicsőség zálogának» mondjuk. Valamint a hitvány vad fába beoltjuk a nemes ágat s akkor az egész fa nemesül: úgy tesz Krisztus velünk, belénk oltja halhatatlan dicsőséges testét, hogy mi is, ha nem is mindjárt, valamikor halhatatlannok s dicsőségesek legyünk.

4. Tehát dicsőséges föltámadást emleget előttünk Krisztus Urunk föltámadása; dicsőségest . . . egy biztos, egy el nem maradó, dicsőséges föltámadást! Mi lesz belőlem a dicsőséges föltámadásban? Kérlek, k. h., meg ne ütközzetek egy nagyon is közönséges hasonlaton, melyet e kérdésre, hogy mi lesz belőlem a dicsőséges föltámadásban, feleletül fel akarok hozni. Bármely bokron láttál már hernyót kúszni, nézd csak, mily tehetetlen, csúnya állat, alig mászik egy levélről a másikra; mit ismer az a világból? egy darabka földet, azt a kis bokrot.

Mit csinál? eszi, rontja azt a levelet, melyhez tapad, folyton reszeli s fűrészeli ; kevés öröme lehet, de annál több ellensége, madár, ember, állat üldözi. tapossa. Végre, miután elélt egy hónapig, megunja az evést, csúnya, sápadt, színtelen lesz, elmászik valami szögletbe vagy a földbe, ott gubót fon magának : ez a gubó mintegy az ő koporsója. De ha a telet áthúzta a földben, egyszerre megnvlik a gubó, s egy gyönyörű színes lepke száll ki belőle ; nem mászik, hanem repül, bejárja a világot, hegyen-völgyön, messze-messze föl az ég felé száll, nem kell neki a csúnya, érdes levél, csak virág, belőle szív mézet, illatot. Ó, mily nagy változás !

Keresztény hallgatóim ! Így változunk mi is át a dicsőséges föltámadásban. Ebből a nehézkes, beteges testből halhatatlan, szenvedésre képtelen test válik, mely nincs e göröngyhöz kötve többé, hogy túrja verejtékben a földet, hanem mely megdicsőülve fölszáll az égbe, a boldogság honába.

Nincs ellensége többé, nincs baja, nincs betegsége. Nem nyomja többé bánat és keserv, szeme könnybe többé sosc lábad ; ragyog, az Isten dicsősége és szépsége tükröződik rajta. Nem lesz többé csúnya, érzéki vágya, nem telik kedve az evés-ivásban, hanem eltelik a legédesebbel, a legboldogtóbbal : Istennel ! S ebben a ragyogó, ebben a romlatlan, megdicsőült testben lakozik majd lelkem, melyet minden ízében boldogít mindörökre az Isten.

Ó, föltámadásunk boldog húsvétja ! Közel vagy-e, vagy még nagyon is messze? De hogy bizonyára megjősz, arról biztosít a föltámadt Úr Jézus, «ki megújítja a mi alázatos testünket, hasonlóná tévén az ő dicsőséges testéhez, azon erejénél fogva, mellyel mindent is alávetethet magának» (Filip. 3, 21). Úgy legyen !

II. Az örök élet hile.

(1899)

K. T. U. ! Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus et lactemur in ea ! Hogyan érzi magát az ember a húsvét ünnepének hajnalán? Mint akinek szívéből legördült a sírkő ; fellélekzik, hálás tekintetet vet az égre, aztán a felfordított sírkőre mint gondjainak s vágyainak nyugtató párnájára hajtva fejét mondja : Feltámadunk ! A feltámadt isteni Megváltó dicsőségének fénysugarát látjuk átsiklani a földön ; megmozdítja futtában a hitetlenség nagy szemfödjét, mely a szellemek világára ereszkedik, megmozgatja, de le nem

szedi egészen. Megsajnálhatja velünk azt a sötét éjt, melyben mindazok botorkálnak, kik az örök reménytől elesnek és az Úr Jézustól elfordultak. Megvilágítja azt a gyászos szomorú világot, a lemondás iskoláját, a vakmerő okatlan lényeket, kik kétségben nevelkednek és szívüknek nagy és nemes vágyait örök lemondásra akarják tanítani; gimnazista gyermekeket, akik hitetlenséggel kérkednek, művelt és intelligens világot, amelynek a hit nyűg, amelynek a szárny teher s melynek az örök remény illúzió, világot, melynek evangéliuma a hazugság, mely Krisztusból csak Ecce homo-t csinál és az ő félreértett szent tanának rongyait akasztja rá, a kételynek töviskoszorúját nyomja fejére, s miután lemondott hitről s reményről s elnyomorította Krisztust s meghamisította tanát, nem tud meghajolni és hódolni szívből úgy, hogy igazán öröme telnék a föltámadás ünnepén abban, hogy: Surrexit Christus, spes mea.

De ezen a viharos tengeren vannak Krisztus óta egész a mai napig illatos szigetek, a keresztény egyházak. Ebben a nagy sivatagban vannak pálmás virágzó oázok; a hitetlenségnek szürke homokjából emelkednek ki azok a titkos, elzárt kertek, s azokon az oázokon és szigetekeken ma ünnepet harangoznak; harangozzák a nagy sabbatnak ünnepét. Igazán, úgy-e, sabbat van? Pihenő van? Ez a sabbat egyfelől emlékeztet arra a nagy pihenőre, mikor kétmilliónyi nép nekivágott a tengernek és átment rajta, és a másik parton felcsendült az ének: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est; iszonyú, félelmetes éj után a hajnal sugárinál zengett a pihenők éneke: átmentünk éjjelen, tengeren, és íme az Úr keze kiemelt minket. Ó, de fenséges pihenő volt ez a pusztában! Másfelől ez a nap pihenő a lelki életben, mert az ember a sírnak éjén át, az élet zivatarán át Isten erejével és hatalmával átkel és tudja biztosan, hogy egyszer majd ő is rázendíti az éneket, a mulandóság tengerén áthaladva az Úr Jézus előtt meghajtja pálmáját: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est!

De nemcsak ezt a két pihenőt jelenti a húsvét; még az életben is fenséges pihenő a húsvét napja, hitünknek, reményünk pihenője; a felfordított sírkő a mi hitünk alapja, a láthatatlanoknak látható argumentuma; reményünk biztosítéka: substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium, s az ember az ő lázas, a kételyektől s kétségtől gyötört homlokát megnyugtatja, ráhajtja az Úr Jézus sírkövére. Ha az ember nem tud hinni, ha nem tud remélni, csak

menjen a feltámadás hajnalába, menjen kenetes szívvel, mint ahogy tették a jámbor asszonyok, az isteni Megváltó sírjához, hajtsa fejét a sírkőre, biztosítom őt, hogy megnyugszik a szíve. Ha nem is emészt a kétely, ha reményteljes is a szívünk: erős hitre, szilárd reményre mindig rászorulunk; menjünk tehát mi is az Úr Jézus sírjához és éllesszük fel ott magunkban az örök élet hitét!

1. Miféle argumentummal bírjuk mi aggasztó és emésztő kétségeinket megnyugtadni? Mindenekelőtt szeretném kegyeteket beállítani az utolsó vacsorának hangulatába, estéjébe. Kedves Barátaim, az isteni Megváltó nagyon jól tudja, hogy az emberi szívnek mi esik nehezére, hogy mi a terhe és bánata. Az ész nem világítja be élte útjait, rendeltetését, szívének érthetetlen elégedetlenségét; hinnie kell. Egyrészt érzi, hogy haza kell mennie, de másrészt nem tudja biztosan, merre van az a haza, s még kevésbé tudja az utat, amely haza vezet. Az Úr Jézus az emberi szívnek ezen gondjaival és aggodalmaival szemben áll életének utolsó estéjén s búcsúünnepet tart; meg fogja-e nyugtatni az aggódó, kétkedő embert? Bizonyára, hiszen minden, ami ott történik, bizalmat és szeretetet lehel. Az isteni Megváltó érzi, hogy neki azt az ő szívét még ki kell egyszer tárnia és tanítványait barátjaivá kell avatnia; érzi a szükségletet, hogy mindazt, amit szívében hordozott, kitárja és hűséges szívükre bizza. S tényleg beszél; beszél szerető, jót akaró szívvel; beszél a búcsúzó édes atyának indulatával; összefoglalja mindazt, amit eddig mondott s nyomósítja s belevési hallgatóinak szívébe végrendeletét. Elmondja, hogy hazamegy s nem sokára értük visszajön. Fellebbenti egyszersmind a jövőnek fátyolát s rámutat az árulásra és saját gyalázatos végére, megismerteti velük a nagy kísértéseket, melyek tanítványait a Megváltó iránt való bizalmukban megrendíthetik. Mint mikor este van és a távoli hegyek már ködfátyolba borulnak, de még a lég telítve van a napnak aranyos sugarától, még teljes a harmónia, de tudjuk, nemsokára itt lesz az éj, amely minden szint kiolt, úgy vagyunk az utolsó vacsora hangulatában. Mindenki érzi, hogy jön az éj és hogy az a kísértet éje lesz, most azonban még itt van a szerető szív, melyen függünk, melyből élünk, mely aggodalmainkat s kételyeinket eloszlatná; ha valahogy megnyílnék, ha beszélne nyomatékkal, félreérthetetlenül, kétséget kizárólag. Ó, szólj, beszélj Jézus! beszélj úgy, hogy megnyugodhassunk végleg benned. És íme, az isteni Megváltó szól, beszél utoljára, beszél meggyőzően

beszél hódítóan; s mit mond? Ezeket mondtam nektek, mert elmegyek, ha nem volna így, megmondtam volna nektek.

Ezt kell egy aggódó és Krisztusban kételkedő szívnek mindenekelőtt megfontolnia: «ha nem volna így, megmondtam volna nektek». Tudjátok, hogy szeretlek titeket, most búcsúszom tőletek: higgyetek bennem, «ha nem volna így, megmondtam volna nektek». Az isteni Megváltó elmegy, tudja, hogy apostolaira ráborul a kétségnek éje, nagyon jól tudja, hogy megrendül a hit az élet nagy kísértéseiben, és mindezzel szemben mit rendel? Mire appellál? Minő biztosítékot, minő megnyugtatót nyújt tanítványainak? Csakis ezt: ha nem volna így, megmondtam volna nektek. Rá akarja bízni tanítványaira a legnagyobb titkait, de éppen ezek a titkok sziklák és szirtek, amelyeken a hit hajótörést szenved; hogyan mentheti meg a lelket e nagy veszedelmekből? Appellál szent szeretetére; a búcsúzó lélek karjaival átkarolja a szegény, kételkedő lelkeket és megnyugtatója őket: ha nem volna mindez így, amit tanítottam az örök életről, a végleges feltámadásról, mindnyájunk egyesüléséről, megmondtam volna nektek, mert most elmegyek. És tényleg Szent Pálra is ez a gondolat tett mély benyomást: *In fide vivo filii Dei, qui dilexit me!* Nem szabad megfélemedeznünk a hitnek e hatalmas, megrendíthetetlen argumentumáról: bízom az isteni Megváltóban. Miért? Mert szeretett engem. Ha nem volna így, megmondta volna nekünk.

2. Szegény világ, nem tud hinni a bizalmas, megnyugtató szónak; dehát nem fog-e hinni a tettnek sem? A husvét nemcsak a szavak, de a tettek napja is. Az egyik tett olyan erős, mint a halál, a másik oly diadalmas, mint az élet.

Alighogy elhangzottak Jézus biztató szavai a coenaculumban: «ha nem volna így, megmondtam volna nektek», gyors tempóban következnek az események. A katasztrófát csak néhány órányi köz választja el; a csomó bonyolódott; a Messiás tragédiáján a végkifejlés készül. A hitetlenség s Krisztus Urunk utoljára találkozhatnak. A rossz akaratú, érzéketlen, kétkedő, hideg kedélyek, melyek Krisztust csak támadni és vele ellenkezni tudnak, el akarják fojtani az eddig csak tartózkodással megnyilatkozó messiási kijelentéseket. Krisztus Urunk az ő szemükben úgy viselkedik, mintha a Messiás szerepére vágyódnék, de mindaddig hitetlenségüknek megfelelő tartózkodással; Krisztus úgy beszél, mintha szavai-
ból ki akarná vétetni, hogy ő Isten Fia; nekik ez mind botrány és káromkodás, s azért ki akarják pusztítani őt. Végre

tehát törvényszék előtt áll a messiási aspirációkkal vádolt Úr Jézus, a gyanúsán beszélő s magát Isten Fiának mondó Krisztus : úgy-e van vagy nincs? Igazán akar-e minket kötelezni, hogy Isten Fiának tartsuk őt? Kényszerítsük az élő Istenre, hogy mondja meg, ő-e a Krisztus vagy nem. S kényszerítették, s ő engedett s megmondta : én vagyok.

Ez a szó nagy tett, olyan mint a kereszt, olyan mint tengerkin, olyan mint a halál. S ezt is értünk mondta, azaz, hogy megtette. Hallod-e a morajt, mint zúgja és harsogja vissza : Hej, te ki lerontod az Isten templomát... mert mondotta, Isten Fia vagyok. Krisztus vértanúságot szenvedett ; vérével tesz tanúságot amellet, hogy ő az Isten Fia. Nem hinnénk egy szerető szívnek, mikor szeretetből halált szenved? Ünnepeleyesebb, szentebb, fönségesebb tanúság nincs.

3. De van diadalmasabb ! A halál ünnepeleyes ; az élet diadalmas ; hát a föltámadott élet milyen lesz? Krisztus föltámadt, hogy higgyünk benne. Szólt szívünkhöz, hogy higgyünk ; szenvedett, hogy higgyünk ; de isteni tervei szerint a hit végleges és mindent összefoglaló argumentumául a föltámadást állította oda ; a sírkő a hit alapja. Az evangéliumon át vörös fonálként húzódik végig a gondolat : várjatok csak, majd meghódítlak titeket a föltámadással. Sőt meg van győződve, hogy lelkeket nem vonzhat magához azzal az általános hódító erővel, amelynek egy világ lesz küzdtere, mielőtt a sírba nem száll és abból újra fel nem támad. Nisi semen frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet, cum autem mortuum fuerit, multum fructum affert ; a feltámadás mutatja nekünk azt az isteni tervet, hogy a Megváltónak épen a végleges megsemmisülésből kell a legnagyobb dicsőségbe átmennie, a halálból az életet előteremtenie ; a feltámadás mutatja a nagy és csodálatos hatalmat, hogy az Úristen ott, ahol minden szétfoszlik és lehanyatlik, ott veti meg dicsőségének alapjait, és valamint tényleg a legszebb gyönyöket a legmélyebb mélységből kell kihozni, úgy az isteni Megváltó a halál mélyéből, mert nagyobb mélység nincs, hozza ki halhatatlan királyságának és koronájának ékköveit.

Ha a kereszténység terjesztését vesszük figyelembe, mibe foglalták az apostolok az evangéliumot? Christus pro nobis mortuus, resurrexit. Szent Pál is mondja : de resurrectione mortuorum ego iudicor, én ítélőszéketek elé állok, de ha tudni akarjátok, hogy mi a tanom jellemző vonása, halljátok : Feltámadunk. A szenvedő Krisztus, az csak a félevangélium, az

evangélium teljessége a feltámadt Úr Jézus. Ha az isteni Megváltó csak meghal, senki sem hitt volna benne, de mert föltámadott, mindnyájan hittünk benne; ha az isteni Megváltó csak a szenvedés Ecce homo-ja volna, sajnálnók, megszánók és elismerésünk adójával tisztelnók meg őt, de a szív örök reményeit nem tennók lába elé; de mivel az isteni Megváltó nemcsak Ecce homo, hanem feltámadt Krisztus, mivel ő maga veszi a feltámadás s az örök élet és végleges győzelem zászlaját kezébe, azért mindnyájan szívesen követjük.

Ha az emberi szív e szerint hitével s örök reményeivel megnyughatik az isteni Megváltón, a föltámadás hajnalán nemcsak az örök életnek, hanem a Krisztusért való életnek vágyával illik töltekeznünk. Az Isten az Úr Jézusra bízta szívünknek, lelkünknek összes vágyait, örök reményeit, halhatatlanságunkat, magát az örök életet, rábízta bizonyára szívünknek, lelkünknek nevelését, legtökéletesebb kifejtését. Okvetlenül ez a kettő együtt jár. Én tehát a feltámadás hajnalán épen az örök élet vágyával ráfekszem jelenlegi lelki életemre; Christus resurrexit, ut et nos in novitate ambulemus, feltámadt az isteni Megváltó, hogy mi mindnyájan az élet újságában járjunk. Mi volna remeklő kezének nehéz, talál-e redőt, melyet ne tudna elsimítani; árnyat, melyet ne tudna felderíteni, és keménységet, melyet ne tudna meglágyítani; nehézséget, melyen ne tudna győzedelmeskedni? Bízunk rá lelkünket; aki föltámadt, az föltámasztani is tud!

Isteni Megváltó, feltámadt Úr Jézus, nézd, van itt egy lélek, mely elnyomorodhatik és a feltámadásnak dicsőségétől eleshetik, hanem Te, nagy küzdő és nagy győző, segítsd és fogadd zászlód alá! Uram, követlek, bárhova mégy! A húsvéti béke, melyet az isteni Megváltó izleltetőül nyújt, legyen ösztönünk és buzdításunk; a lágy sequentia, mely Mária Magdolna ajkairól lefolyik, az a könnyes szemű, mosolygó arcú, édes lelki öröm szolgáljon biztosítéku, bátorításul nekünk. Ó, menjünk minden áron az édes Jézus nyomában. Legyen a húsvéti öröm szívünk kifeszítője, lelkünk szárnya, biztatásunk, reményünk. A feltámasztott Úr Jézus hív minket, lengeti dicsőségének zászlaját, s ha nyomában járunk, sír és halál éjén át mi is dicsőségre jutunk.

III. A lelki derűtlenségről.

(1899)

K. T. U. ! Szakítsunk magunknak nemcsak a Golgotáról, hanem egyszersmind az Úr Jézus dicsőséges sírja mellől néhány virágot. Nem véres, hanem tündöklő és ragyogó virágok azok, mert hiszen az Úr Jézus sírja a dicsőség fényében ragyog és a húsvét napja az örömnök napja. Búsulni sem lehet húsvétkor, sőt úgy érezzük, hogy még bünt bánni sem illik húsvétkor. A húsvét már feltételez tiszta szíveket, az Úrban örvendező lelkeket. És nemde, az isteni kinyilatkoztatás, az evangéliumnak minden lapja, minden sora, amely a húsvétról szól, szétoszlatja az ember bánatát. Hogyan jönnek vissza a sírtól a síró asszonyok? Örömtől repeső szívvel. A két emmauszi szomorkodó tanítvány mikép tér vissza a béke városába, Jeruzsálembe? Lángoló lélekkel, ruganyos léptekkel.

Az isteni Megváltó, ahol megjelenik, mindenütt az örömnök, vigasznak, békének sugarait hinti szét. Csakhogy úgy látszik, hogy arra a tartós húsvéti örömrre még meg nem értünk, mert a mi igaz húsvétunk szintén a végleges győzelemnek ünnepe, az erőnek napja, a léleknek diadala lesz gyengeség, nyomorúság, tehetetlenség fölött. Istenem, hol találom azt föl? Ha azt mondják: Örüljetek!, amint Szent Pál mondja: *Gaudete in Domino semper*, hitetlen arccal nézünk a buzdító apostolra; azt gondoljuk, hogy sokkal inkább illik hozzánk a zsidóknak mondása, kik a babiloniaknak felszólítására: *cantate nobis cantum de canticis Sion*, azt felelték: felakasztjuk az Eufrat füzeiben lantunkat, hogyan énekeljünk idegen földön, számkivetésben éneket szülőföldünkről? *Quomodo cantabimus in terra aliena?* Nincs énekre kedvünk, mi foglyok és rabok vagyunk, csak a szabad ember énekel, a rab nem.

És a keresztény askézis, amely az embert bevezeti nyomorúságának dohos pincéibe, amely egyre beleállít minket omladékba és romlásba, vajjon arra való lelkületet ébreszt-e bennünk, hogy örvendjünk és vígadjunk? Bármint legyen, mégis csak kell lelkünkben valamit abból a folytonos húsvétreggeli derüből megteremtenünk, mert az élet s a fejlődés az örömnök húrjain pendül; azért jó lesz a lelki élet örömének vonását figyelembe vennünk s az apostol szavát megvaló-

sítanunk : Vigadjatok az Úrban mindig ; legfeljebb az foroghat kétségben, hogy milyen legyen ez az öröm.

1. Tény, hogy a keresztény aszkézis valóban beleállít a tehetetlenségnek, szinte azt mondanám, az undornak légkörébe. a) Az emberi lélek, ha magamagát jól vizsgálja, a kicsinykedésnek oly fogyatékos, koldusos mezében jelenik meg önmaga előtt, hogy alig talál sajnálatraméltóbbat a földön. Mennyi hiány, gyarlóság, bűn, tehetetlenség van rajtunk ; valamiféle émelygés fogja el bensőnket, ha sokat foglalkozunk önmagunkkal. Lelkem olyan, mint a koldusgyermek az utca szegletén télvíz idején ; nincs ruhája szegénynek, kék az ajka, didereg, vörös a keze, a lába, egészen át van fázva ; hol marad a ragyogó szem, a villanyozott szív? Istenem, beteg gyermeknél, koldusnál hogy kereshetnők azt? pedig az emberi lélek beteg is, koldus is. Az önismeret világossága furcsa világosság, azt mondanám, a beteg szobának félhomálya, itt pálmák nem nőhetnek. Önmagába térve a lélek valóban betegszobába tér, le van ott a függöny eresztve, az aranyos napsugár kirekesztve, éjjel pedig ott pislog az asztalon tejüveggel leszorított méceseske ; ennek az önismeretnek félhomálya elég ahhoz, hogy az embernek lelkére ráboruljon a betegszobának gyenge és tehetetlen légköre.

b) Aztán meg, milyen csúnya az az emberi lélek ! Senki sem akarja nézni, legkevésbé önmagunk. Ha szép volna, megnéznék, mert ami tetszik, annak nézésével nem bírunk betelni. Melyik például a legkedvesebb kép? Kávéházakban, hajókon, szalonokban egy képet szeretnek az emberek nézni ; mindenfelé ott lóg a tükör, hogy önmagát nézze benne az ember. A lelkiismeret tükrébe pedig senki sem akar nézni. Milyen csúnya lehet az a kép, melytől mindenki fut. Gyerünk, menjünk innen, gyerünk játszani, halászni, vadászni, gyerünk táncolni, menjünk ki az utcára, de önmagunkkal foglalkozni, nem, ez tűrhetetlen állapot ; azért akar a világ szórakozni, mert nem akarja magát megismerni ; a szórakozás édessége az, hogy az ember elfelejti önmagát. Boldog megsemmisülés, nirvana vesz körül bennünket, mikor önismeretünk kódébe borulhatunk. Élvezetnek a nyomorúságba való leereszkedést nem nevezhetem, mert ha tényleg leereszkedünk saját alázas voltunk alacsonyosságába, mit látunk? Dohos, nyirkos ott minden ; mint omladozó pince, olyan az ember lelki élete, hogy attól futunk, ez egészen természetes.

c) De meg aztán, milyen erőtlenség itt minden ! Kinek van olyan erős keze, hogy amit megfog, azt megpogtassa? Ellen-

kezőleg, kezeink között az imádság, a szentségek, a kegyelmek, az örök remények és gondolatok is elgyengülnek ; úgy vesszük észre, hogy lelkünk nem friss, mint a vízesés a hűvös erdőben, hanem tikkadt, erőtlen. Sőt, megérzik a sok erkölcsi nyomorúság hatása a buzgó papokon is ; a gyóntatószék ugyanis valóságos kórház, az ember ott nem hall mást, mint sópánkodást ; nem lát mást, mint hajótörést ; csupa beteg, nem mosolyog egy sem, mind sír. Az a lélek ott mind béna, vak és süket ; az az emberi szív mind csak panaszkodik ; elegiát zümmög, dal ott nem hangzik. Azok a lelkek is, kik a keresztény aszkézisben élnek, úgy látszik, nem a Tátra levegőjét szívják, nem ; az aszkézis levegője tompa, fullasztó, rekedt levegő, derült fény, erős légáramlat nélkül. A fenyves illatát, a vízesés leheletét, azokat a harmatos páfrányokat, a kábító kakukfűvet, az erdőnek illatát, mintha nem ismernék. Már most, ha ennek csak a fele igaz, amit én most mondtam, mi lesz akkor a keresztény erényből és erőből? Vajjon ez-e a lelkülete, érzete azoknak a lelkeknek, amelyek naggyá nőni akarnak? Nemde igazuk van azoknak az erőteljes természeteknek, akik ezzel az öntépelődéssel és önmagukkal való foglalkozással szakítanak, undorodnak tőle ; gyenge, émelygős panaszos világ nem kell nekik ?

2. De, k. t. u., ez csak egyik oldala az éremnek, okvetlenül meg kell néznünk a másikat is. Mindig eszembe jutnak az olasz kertek. Rideg, magas falak, az idegen nem lát a kertből semmit, az üvegszilánkokkal megspékelte falakon nem lehet átmenni, hanem aztán belül a gyönyörűség kertje tárul elénk. A lelki élet is ilyen. Az egyik oldalról nézve rideg és visszataszító, az önmegtagadás töviseivel, üvegdarabjaival van megspékelve, de belül a benső növekedésnek, a lélek-fakadásnak, az erény virágzásának, a lélek derűtségének, az isteni kegyelem aranyos sugarának szépsége. Nekünk nem szabad megállnunk a külsőnél ; okvetlenül szükséges az önismeret ; szükséges, hogy az ember bátor búvárként ereszkedjék a mélységbe, behatoljon az omladozó pincébe, érezze belső tehetetlenségét, nyavalyás voltát, érezze, hogy olyan mint egy görvélyes gyermek, csak úgy lóg rajta a hervadó élet ; de nem szabad ennél megmaradnia, mert az alázat csak arra való, hogy minket a lelki erőhöz vezessen ; ez az émelygése az emberi léleknek arra való, hogy minket a szív tehetségéhez vezessen, ez az undor arra való, hogy az igaz életre, lelki erőre segítsen. És mi által fogják kegyetek azt elérni? Igazság és jókedv által. Veritas liberabit vos ; ismerjük föl az Isten

műveit a maguk valóságában s ítéljük róluk túlzás nélkül. In infirmitate perficitur virtus, de undorodjunk attól, ami erőtlén; vegyük úgy, amint van, s nemesítsük. Ha látok egy gyermeket az ő fejletlenségében, látom varas fejét, idétlen alaktalanságát, ugyan kérem, ki ne undorodnék ettől a fajzattól, és úgy látszik, hogy mennél erőteljesebb a férfi természete, annál kevésbbé szimpatizál a gyermekkel, de az édes anyában sokkal nagyobb a természetes érzés és tudja, hogy nem szabad attól undorodnia, hanem nagygyá kell nevelnie, akkor a gyermek is olyan lesz, mint te, aki nem gondolod meg, hogy a te nevelésed is olyan volt, mint a gyermeké. Ha a tanító a butaságtól undorodnék, becsapná a könyvet és kimenne az iskolából, akkor a kultúra nem győzne. Abba, ami sötét, bele kell vezetni az igaz világosság sugarát ! Úgy vagyunk mi is, erőtlének, undorítók vagyunk, mint egy beteg gyermek ; idétlenek vagyunk, mint egy ostoba libapásztor, de azokat a fejletlen, tökéletlen alakokat nem az undor által, hanem alapos tanítás, jószágos, tapintatos nevelés által emelhetjük föl magasabb polcra. Ha vannak helyes fogalmaink arról, hogy természetünk mily gyenge, hogy az eredeti bűn anyajegyét nem lehet lapockánkról levakarni, hogy az belénk van égetve ; ha meggondoljuk, hogy az elesett természet neve rongyos zászló, mellyel dicsőséget nem arathatunk : gondolom akkor nem az undoron kezdjük, hanem munkán, törekvésen, mellyel azt nemesíthetjük. Nemesítjük pedig igazsággal és szeretettel. Ezek egészen más húrok !

K. T. U., ha lesznek ilyen józan fogalmaink, akkor nem fogunk undorodni magunktól, hogy aztán végleges gyermekes és tehetetlen pesszimizmusba süllyedjünk, hanem erősen megragadjuk lelki nevelésünk ügyét s dülőre segítjük. Tudom, hogy lelkem nem szeretetreméltó, hanem gyenge, beteges, de épen azért kell iskolába járnom az isteni Megváltóhoz ; ki kell mennem a tiszta, nemes, őszinte érzés friss levegőjére ; szemem elé kell állítanom a fenséges példaképeket, Krisztust, a szenteket, az örök igazságokat, így aztán az élet, az egészség majd csak rám is ragad. Olvadj Krisztus szívébe, és Krisztus átolvad lelkedbe. Legyenek igazságos, helyes nézeteid túlzás nélkül, akkor kegyelem, hit, világosság is uralkodik lelkedben. Ha az ember nem kendőz és nem leplez semmit, ha magamagával szemben egészen őszinte, egyenes és törekvő, csakhamar oka lesz öröme is. Örülhet annak, hogy halhatatlan lelke van, hogy lelkébe belejátszik az isteni kegyelem, hogy az Oltáriszentség leereszkedik lelkének

gyöngeségeihez, a mélységbe, a tehetetlenség pinceomladékaiba. Jól esik neki, hogy az isteni Megváltó nagy szívének lüktetési tiszta vért, forró szeretetet, életkedvet dobogtatnak benne is. Ne féljünk, hogy elcsenevészedünk, hogy eltörpülünk; non degeneramur, olyan gondolatok alatt törpékké nem lehetünk. De fény és világosság okvetlenül szükséges a fejlődéshez. A békaporonty a metamorfózisban sohasem válik békává, ha sötétségben marad; naggyá nő, de nem fejlődik tovább. Ugyanezt mondanám az emberi lélekről. Az emberi lélek, amely csak a gyengeségét, tehetetlenségét érzi, amely undorodik magától, sötétségben él; az undor féligazság és félhomály, az emberi lélek nem fejlődik benne, megmarad a metamorfózis alacsony fokán; erőteljes, krisztusi lélek nem válik soha. A kémiában a legtöbb sóoldat nem kristályosodik csak a világosságban, nem csoportosulnak tengelyük körül a kis tömecsek, csak a fényben; a kristály üveglapjait nem öltik magukra, csak a világosságban; úgy van az emberi lélek.

Mit akarok én ezzel? Azt, hogy undorból és önutálatból meg nem él az ember; ez szükséges, de ez csak lépcsőzet, metamorfózis, melynél megállni nem szabad; hanem bele kell állítanunk az emberi lelket fénybe és világosságba; tudnunk kell, hogy a gyengeség csak átmenet, mely sarkunkhoz fűződik, de csak azért, hogy erőteljességre sürgessen, melyet az igazságból, az egyenes tiszta szándékból vegyen. Mennél inkább neveli magát az ember ebben az irányban, annál szolidabb és megállapodottabb lesz húsvéti hangulata. Dacára gyengeségemnek és tehetetlenségemnek nem várhatok teljességet egyhamar, de azért megalázódva, mégis csak érzem az erőteljes életnek lüktetését bennem, s ez boldogít és megnyugt: húsvéti hangulatban vagyok. Gaudete in Domino, iterum dico gaudete!... de örömtők az örök gondolatoktól legyen véve, hivatástokból, reményből, mely untig elég arra, hogy villanyozzon, derítsen és lelkesítsen.

IV. Jézus dicsőséges, örvendező, győzelmes élete.

(1904)

Carissimi fratres! annuntio vobis gaudium magnum, quod est Alleluja. Ez az üdvözllet hasonlít a karácsonyihoz. Karácsonykor az angyal azt mondja: Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator in civitate

David. És a föltámadás miséjében azt énekli az egyház diacónusa : Annuntio vobis Alleluja. És melyik a nagyobb öröm? Mit használt volna nekünk, hogy Krisztus született, ha úgy születik, hogy meghal és elporlad. Egy holt megváltó váltsa meg előbb önmagát; egy holt megváltó nem válthat meg minket!

De az Úr Jézus föltámadt, és ez az a nagy gaudium, amely végigreszket a világon, főleg azokon az áldott, kegyelmes lelkeken, akikben a hit azt a hírt ünneppé változtatja, kik azt mint valóságos tavaszt átérzik; nem a lombnak, nem a rügynek fakadását, hanem a dicsőséges, az örvendező, a győzelmes életnek ébredését. Olyan viruló tavaszban állunk mi a mi hitünkkel, kedves testvéreim, mint semmiféle világ. Nincs a világnak oly fénytől, lélettől átítatott tavasza, mint a lélek világának tavasza. Sehol sincs annyi öröm, sehol sem fakad annyi élet, mint azokban a lelkekben, akik Krisztus föltámadásán örvendeznek. Valóban a föltámadt Megváltónak élete dicsőséges, mert halhatatlan s örömmel telt s örömet hint, amerre megy, mindenütt ébreszt, vigasztal, mindenhová fényt és örömet hint, apostolokat, Magdolnákat, tanítványokat emel fel és vigasztal. Nyomában, mint az indiai mesék szerint Budhának nyomaiban, virágok fakadnak. Nem hiába első megjelenésében is a kertész alakját öltötte magára, tényleg ő kertet varázsolt maga köré. S mily győzelmes egy élet ez! Azt mondja ő maga: Confidite, ego vici mundum, bizzatok bennem, én legyőztem a világot. Ez a dicsőséges, örvendező, győzelmes élet jellemzi a feltámadt Megváltónak húsvétjét.

1. Először a dicsőséges élet. K. H., az Úr Jézus, ahol járt-kelt, mindenütt magával hordozta és kifejezte ezt az ő vezérgondolatát, hogy ő életet hozott. S méltán, mert a Megváltótól csakis ezt várjuk. Az egész világnak koronája az élet. Teremtés, melynek homlokára a halál írja fel nevét, ésszerűtlen, érthetetlen lét. Öntudat, melyet az Isten felébreszt, hogy azután elfojtson, önmagában véve képtelenség. Az élet úgy jár Krisztussal, mint a napsugár a világgal. Nem lehet az evangéliumból kiradirozni ezt a főgondolatot: fons vitae, vita aeterna, panis vitae, spiritus et vita! Azért jöttem, hogy éljetelek; bizzatok bennem, én vagyok az élet, én adok örök, halhatatlan életet. A halhatatlan élet az igazi dicsőséges élet, a halandó élet magában véve nyomorúság. Az isteni Megváltó szemünk elé állva, lelkünkbe mélyedve belevisz minket a hitbe, hogy az életnek örökkévalónak, következő-

leg dicsőségesnek kell lennie. A kereszténység legnagyobb ünnepe, a húsvét napja a dicsőséges életnek a napja. A kereszténység jelentkezése az életnek győzelmes térfoglalása : Surdi audiunt, leprosi mundantur... mortui resurgunt... beati, qui non scandalizantur in me. A kereszténység tavaszba állítja bele a lelkeket, az örökélet tavaszának reményébe, s diadalát mindenekelőtt magán Krisztuson mutatja ki, mert mikor kifejlődött az átoknak hatalma s a sötét óra, hora tenebrarum, oda állt Krisztus elé, mondván : «Téged is összetörtek» — összetörte ugyan ideig-óraig, de azután feltámadt. Jóllehet, hozsanna-kiáltások földi dicsőséggel kínálták, az nem kellett, mert a pálmák elhervadnak, a hozsanna-kiáltások elhangzanak, és a földi dicsőség, akármilyen legyen, a mulandóság prédájává válik.

Krisztusnak dicsőséges élet kellett, dicsőséges élet pedig csak a feltámadt, halhatatlan élet. Ettől a dicsőséges, halhatatlan élettől lesz az ember énekes, lesz költő, hős, ettől a dicsőséges, halhatatlan élettől lesz az ember — boldog ember. És az evangélium ezt akarja. Mert az εὐ-αγγέλιον annyit jelent, hogy jó hír ; melyik az az embernek való jó hír, ha végleg is meghal? Mi legyen az a szó, mely az egész világ számára jó hírt jelent, ha nem az örök, dicsőséges élet? ! És a lélekben csak ez a szó visszhangzik : örök, dicsőséges élet. Örök, dicsőséges élet, mely megtöri a hatalmat és átugrik az árkon, melyet sírnak hívnak, s elragadja a dicsőségnek és megnyugvásnak pálmáját. Nem tudom, k. h., hogy ti mennyire vagytok meggyőződve az örök életről és a halhatatlanságról. Én úgy úszom e meggyőződésben, mint a felhő a napsugárban. Mert végezni, mondja Goethe is, buta szó. S buta szóval életet magyarázni? ! Amit az evangélium hirdet, hogy az élet örök, azt a filozófia is követeli, és nem imponál nekem semmiféle bölcsesség, mely, ha saszerűen is, de a semmiségbe néz. Minek az erők, melyek semmit sem teremtenek? hisz azt a tehetetlenség is győzi! Számunkra megnyugvás, érthetőség, életerő, életkedv csak az örök élet zónája alatt van. Aki azt a zónát szétrombolja, vagy alóla elköltözik, az életet, kedvet, örömet, erényt veszti. Végezni buta szó ; okos szó : élni !

2. Másodszor az isteni Megváltó húsvét napján feltűnteti magán az örvendező életet. Jézus feltámadása után mindenkit megörvendeztet ; aki csak ruhája szegélyét érinti, mind föléled. Azok a lehangolt, támolygó apostolok, az a magamagával nem bíró Magdolna, azok a desperált, a világban

mézcseppeket kolduló emmausi tanítványok, mihelyt annak a Krisztusnak búvkörébe jönnek, enyhülést, vigaszt, örömet lelnek. Krisztus vigasztal; Krisztus megtanít minket örvendezni; azért mondom, Krisztus tanít énekelni.

Az öröm az élet virága. Valamint minden fának van virága, úgy az életnek van öröme. Az isteni Megváltó azért, hogy az örök életet állítja lelkünk öntudatába, örvendező lelkekké tesz, mert nem lehet valaki meggyőződve arról, hogy örökké él, anélkül, hogy ne örülne. A kedvetlenség az élet hervadása, az élet betegsége. A szomorú lelkek beteg lelkek. A betegség pedig a halálba gravitál. Egy híres életrajzíró Szent Ferencnek vidám, éneklő leközlését onnan magyarázza, hogy Umbriában született. Umbriának levegője anynyira van fénnel átitatva, hogy ez örvendező természetűtől Assisi Szent Ferenc örvendező szent lett. Assisi Szent Ferenc végigment erdőn, mezőn és énekelt; nos és mi? Nincs az az Umbria, nincs az a tavasz, melyet a halhatatlan, feltámadt Krisztussal melegen érintkező lélekkel összehasonlíthatnánk. Benne minden élet; minden harmónia.

K. H., miért nem tudnak az emberek örülni? Mert nincs bennük harmónia. És miért nincs bennük harmónia? Mert fel van dűlva szívük. Gond és bűn, az nyúl bele az emberi szív húrjai közé, és ettől az érintéstől a húrok felpattannak. Nem tudnak örülni, mert nem tudnak nagylelkűen hinni. Azt mondja egy híres író: Aki nagyot akar tenni, annak mindenekelőtt nagyon kell hinni. Aki akar örvendező lélek lenni, a feltámadás hitétől meg kell ittasodnia. Az olyannak érzelmei dallá, himnussá magasztosulnak.

Azután azért nem tudnak az emberek örülni, mert megkeserítik, megmérgezik magukban az élet forrását; nem merítik örömeiket Istenből, hanem hamar kiapadó forrásból. Legyen tiszta szívünk, s örvendez majd lelkünk. Nem tudok én egy vidéknek sem örülni, ha a szívem nem tiszta. Egy tiszta szív az öröm kulcsa. Akkor minden fa, lomb és virág, minden csillag öröme hangol . . ., szeretetre az Isten iránt. Az a felséges numerus, mely a világot összetartja, lelkünkben kiváltja az érzés numerusát, ütemét. Legyetek tiszta szívűek, k. h., fogtok tudni örülni, fogtok tudni énekelni. Nem azzal az énekkel, melyhez hang kell, hanem azzal az énekkel, melyhez szép lélek kell. Az isteni Megváltó azt akarja, hogy akik utána járnak, örvendező lelkek legyenek, már azért is, mert csak így haladhatnak. Ha valaki nem halad, azért nem halad, mert nincs kedve hozzá. Nem tudja

szétbontani szárnyát, nem tud úgy hozzáérni az élet vágyaihoz és hajtásaihoz, hogy érintése tavaszi legyen, hogy úgy nyúljon a lélek rügyeihez, hogy nyíljanak. Legyetek tisztaszívűek, hogy könnyű legyen éltetek. Egy örvendező léleknek minden könnyű.

3. Harmadszor Krisztus élete győzelmes élet. Már csak azért is, mert önmagában elpusztíthatatlan, s azután azért, mert az élet s a feltámadás páratlan tényével győzött ellenségei fölött; legyőzte a halált, az ördögöt, a gyilkos embert. Mindent legyőzött! Mindent lábai alá vetett. Ez a legfelségebb győzelem. Confidite, ego vici mundum. Mi az a világ, amelyet az evangélium szembeállít az Isten országával? A győzelmes rossz, mely halad és erényt tapos, a győzelmes rossz, mely életet és hitet pusztít, a győzelmes rossz, mely az embereket az igaz útról eltereli. Vele szemben áll a regnum Dei, az Isten országa, a győzelmes jó, milyen az erény, a szépség, az élet. Ennek a győzelmes hatalomnak zászlóvivője és ura, ennek az országnak királya az Úr Jézus Krisztus. A győzelmes jó minden emberben kivívja a győzelmet, aki teljesen meghódol neki. Érzitek-e már, hogy győzött bennetek a jó? Mily királyi érzés a jónak, az erénynek, a halhatatlan életnek ünnepe a lélekben! Ó, bár bennünk is ünnepelne már! Átfogom az isteni Megváltó lábait és kérem: Úr Jézus, rendkívül sok hatalom küzd értem és körülöttem; érzem, hogy a rossz is könnyen tért foglal bennem. Ó dicsőséges, örvendező király, légy te bennem egyszersmind győzelmes király! Győzd le azt, ami bennem rossz, és állítsd fel lelkemben országodat. Akkor lesz bennem az a iustitia, pax et gaudium, melyről az apostol beszél. Akkor én is legyőztem a világhoz való rendetlen ragaszkodásomat s lélek vált belőlem, mely az örökkévalót szereti s belőle él. Az ilyen kifejleszti magában az életet, melyről Szent Pál mondja: Krisztus feltámadott, hogy mi is új életet éljünk, hogy mi is feltámadjunk bűnből, kedvetlenségéből, s hatványozzuk magunkban a belső erőt, az élvezetet az erényen.

Boruljunk tehát az isteni Megváltó lábaihoz Magdolnával, mondván: Uram! íme hódolok neked, a győzelmes, dicsőséges élet királyának. Segíts meg engem, hogy hervadó életem kivirágozzék, hogy szomorúságomat öröm váltsa fel; adj jókedvet, lelkesülést, hogy a te nyomaiddban nagylelkűen járjak, s ami kegyelmet belém oltottál, az valamikor természetfölötti boldogsággá, a végtelen Istennek színről-színre való látásává változzék. Amen.

Fehér vasárnapra.*I. Az első szentáldozásról.*

(1896)

Kedves gyermekeim! Itt álltok ma az oltár körül ünneplő ruhában, s szent áhítattal várjátok azt a percet, mikor az Úr Jézus a kenyér színe alatt, a ragyogó szentostyában, szívetekbe tér. Sokszor voltatok már a templomban, sokszor imádkoztatok már itt az oltár körül, sokszor néztetek az oltárszekrényre, hogy nyílik-e majd nektek is ajtaja: de az Úr Jézus soha sem engedett titeket oly közel lépni magához, mint ma. Ma, k. gy., ma ez mind értetek van itt, a templom, az oltár, ezek a virágok, azok a lobogó gyertyák, szüleitek öröme, a községnek ünnepe, sőt maga az Úr Jézus — mind a tietek, mind értetek van itt. Azért készültek erre a napra, — azért tanítottunk titeket külön az iskolában, — azért biztattak s buzdítottak szüleitek, — azért álltok most itt külön az oltár körül, s mindnyájan néznek rátok: mert ma nektek ünnepetek van, élteteknek legszebb, legkegyelmesebb napja. Ez az a nap, melyen az Úr Jézus vár rátok; — ez az a nap, melyen szentséges szívéhez szorít, hogy ezentúl az Úr Jézusnak különösen jó, kedves gyermekei legyetek; — ez az a nap, melytől fogva lefoglalja a maga számára szíveteket, bemegy abba, s azt mondja: ezentúl itt lakom én; te léssz gyermekem, én atyád; — te szolgám, én Urad, én Istened, én mindened.

De, k. gy., minden attól függ, hogy mily szívvel fogadjátok az Urat; vajjon ide s tova nézegetve, vagy ájtatosan szemlesütve; vajjon mindenféle másra gondolva, vagy csakis reá. Mert az Úr Jézus szívesen jön hozzátok, ha ti szívesen mentek feléje; az Úr Jézus vágyódik utánatok, ha ti vágyódtok utána; s betölti szíveteket, ha ti kinyitjátok azt neki s forró szívvel kívánjátok: jöjj Úr Jézus.

Ha jól vigyáztok, k. gy., amit nektek most elmondok, megnyílik szívetek, s az Úr Jézus szíves-örömetest jön majd hozzátok.

Volt 1335-ben Bologna, olasz városban is első szentáldozás. A gyermekek, úgy mint ti most, az oltár körül álltak, az oltáron virágok illatoztak s gyertyák lobogtak. Elmul: már az Úrfölmutatás s a gyermekek buzgó hittel s forró szívvel imádkoztak; nem néztek se jobbra, se balra s a csend-

ben néha azt lehetett hallani, hogy suttogták : ó édes Jézusom, jőjj hozzám ! De ezektől a szerencsés gyermekektől távolabb, a templomban térdelt egy kis leány, Imeldának hívták. Ez a kis leányka buzgón imádkozott, vágyódva tekintett néha az oltárra s mélyen fölsóhajtott : Ó, Úr Jézus ! hát hozzám nem jössz be? Neki ugyanis még nem volt megengedve, hogy áldozzék, mert nagyon fiatalka volt. Imeldának ez nagyon fájt ; látta az oltár körül a boldog gyermekeket, s azt gondolta magában : ó, kedves gyermektársaim, mennyire boldogok vagytok. Ti az Úr Jézust magatokhoz veszitek s én árván térdelek itt ; pedig én úgy kívánom az Úr Jézust, hogy fáj a szívem utána. S égett az arca ; kipirult ; de sőt könnybe lábadt a szeme és sírt, hogy az Úr Jézust nem vehette magához. Megint csengettek ; most a pap kifordult a gyermekek felé, a ragyogó fehér szentostyával kezében, s azt mondta latinul : Ime, az Isten báránya, ki elveszi a világ bűneit. A kis Imelda e szavakra mélyen fölsóhajtott, meghajtotta fejcskéjét ; át volt hatva lángoló hittől, hogy a szentostyában van jelen láthatatlanul maga az Úr Jézus, s két forró könnycsepp hullt a leányka szemeiből a földre : a szeretetnek s vágyódásnak könnye. De ime : nagy csoda történt ! a szentostya, melyet a pap kézben tartott, kiosont kezéből s a gyermekek s a hívek fejei fölött ellengett s a kis Imelda fölött lebegett. Az emberek alig hittek szemeiknek ; de a pap utána ment s ilyen aranyos patenával fölfogta a szentostyát s a kis Imelda ajkaira helyezte. A gyermek úszott örömben ; kis szíve alig bírta befogadni a végtelen kegyelmet ; lehúnyta szemét, mint aki egészen elmerül Istenben ; ajkai mozogtak s mosolyogtak, mint aki az Úr Jézussal beszél ; de azután ajka megszűnt mozogni, szemét föl nem nyitotta többé, meghalt. Örömtől s boldogságtól megrepedt a szíve. XII. Leó pápa 1826-ban őt a boldogok sorába iktatta.

K. Gy. ! Ugy-e nem kell többet mondanom? Tudom, hogy ti most mindnyájan az Úr Jézusra s a kis Imeldára gondoltok s elgondoljátok : Ó, boldog gyermek, kinek szíve oly tiszta volt s ki úgy vágyódtál az Úr után, hogy a nagy Isten nem állta meg, hanem a szentostyában maga jött hozzád. Kölcsönözd a te hitedet, a te szívedet nekünk, hogy az Úr Jézus elé méltán mehessünk ! Jól van, k. gy., igen, mi is hinni akarunk lelkesen, vágyódni akarunk tüzesen, szeretni akarunk forrón. Az Úr Jézus is ezt akarja : Higgyetek gyermekeim s jöjjetek hozzám ; ne féljetek ; nem büntetni, hanem szeretni jöttelek.

Ennek a hívó s biztató Úr Jézusnak tehát megnyitjuk szívünket s lelkünket.

És pedig először is: hinni akarunk benne; azért térdelünk le előtte, azért tartjuk ezt a lobogó gyertyát kezünkben. Hinni akarjuk, hogy magát az Úr Jézust vesszük ajkainkra és szívünkbe. Hinni akarjuk, hogy ebben a szentostyában ő jön csodásan hozzánk, aki csodásan szállt a kis Imelda feje fölé; ő megtehetné azt mindenkiel közülünk. Ő nagy Úr, a csodák Istene!

Másodszor: vágyódni akarunk utána... úgy, hogy szinte repül feléje a lelkünk: Jöjj, Úr Jézus, hozzám is, úgy vágyódom utánad, mint boldog Imelda. Tudom, hogy akkor az Úr Jézus is vágyódik utánam. Igen, vágyódom utánatok — felel az Úr Jézus, oly tüzesen, mint a keresztfán, mikor azt mondtam: szomjazom. Szomjazom, kiáltja az Úr Jézus a szentostyából is — szomjazom a ti lelketek üdvösségét, jó gyermekeim! Szomjazom azt, hogy oly tiszták s ártatlanok legyetek, mint milyenek most vagytok. Szomjazom szíveteket. K. Gy., az Úr Jézus szomjazza szívünket; mit gondoltok: ne adjuk-e neki ajándékba szívünket minden gondolatainkkal, hogy másra ne gondoljunk; minden érzelmeinkkel, hogy bűnt soha el ne kövessünk! mit gondoltok, ne adjuk? Úgy-e odaadjuk?

Végre pedig szeretni akarjuk az Úr Jézust, szeretni úgy, mint a mamát, az édesanyát. Ha el voltunk hosszabb ideig édesanyánktól s visszajövrünk hozzá, akkor átkaroljuk, megcsókoljuk, hozzásimulunk s oly boldogok vagyunk, hogy nem akarnók őt elhagyni soha, soha... mert szeretjük. K. Gy., tegyetek így az Úr Jézussal; hiszen ti szeretitek az Úr Jézust; tehát karoljátok át azt a jó Jézust, s mondjátok: nem eresztlek el többé magamtól Jézusom soha. Kiváltkép a szentáldozás után, mikor csendben imádkoztok, mondjátok magatokban: édes, édes Jézusom, szeretlek s mindent megteszek érted. Isten ments, hogy vétkezzem s tőled elszakadjak. Maradj velem, vezérelj, ints, taníts engem, jó gyermek akarok lenni, akiben az Isten lakik.

Keresztény szülők, tanítók, hívek! Igen, e gyermekekbe tér az Úr Jézus s bennük akar lakni; fogadjuk e gyermekeket úgy, mint az Isten frigyszekrényeit, őrizzük, óvjuk meg bennük Krisztus Urunk kegyelmét. Ne lássanak e gyermekek köztünk soha semmi rosszat. Ne halljanak tőlünk semmit, ami megbotrándoztatja lelkük kárával őket; ne törjük össze bennük azt, amit Krisztus épített és szent vérével meg-

szentelt. Legyenek házaink, hová e gyermekek térnek, olyanok, mint a názáreti ház, legyenek e gyermekek az imádandó gyermek Jézus képei, kik növekednek korban, bölcseségben és kegyelemben ; ha jól neveljük őket, jó példát adunk nekik és sokat imádkozunk értük : akkor valóban köztünk lakik majd az Úr Jézus s áldása velünk marad.

Rajta tehát, k. gy., imádkozzatok buzgón ; mindjárt betér hozzátok az Úr Jézus ! Imádkozunk mi is értetek, hogy ti az Úr Jézusnak dicsősége s szüleiteknek s édes mindnyájunknak öröme s vigasza legyetek. Amen.

II. Krisztus a mi bizalmunk.

(1897)

A feltámadás s a megdicsőülés fényéből halljuk a szót : *confidite, ego vici mundum*. Bízmat és megnyugtató az Úr . . . bizalmat kér tőlünk. Mintha azt mondaná : bízmatok bennem ; én győztem, ti is győzni fogtok. S szükségünk is van e bízó hitre ; mert Krisztus Urunk ugyan feltámadt ; de mi még nem támadtunk fel ; Krisztus Urunk győzött, de hol van a mi győzelmünk ? Ellenséges hatalmaktól körülvéve, melyek megfeszülten dolgoznak, lankadni érezzük erőinket ; eszményeinket bepiszkitják, — gyengéd hitünket kigúnyolják, — az egyházat leszorítják. Mily bátorítólag hangzik akkor a szózat : bízmatok, én győztem ! Annál inkább rászorulunk e bízmatásra, mert sokan közülünk is kifáradnak a harcban s munkában, kiszorítva tevékeny elleneik szemessége által, szívesen elvonulnak, s magányukban duzzognak a világra, melynek nem árthatnak, s neheztelnek ellenségeikre, kiket elítélnek ugyan, de el nem mozdíthatnak. Legnagyobb szükségünk van pedig e bízmatásra, ha mindnyájan hősök is volnánk, a mi korunkban, mikor az emberiséget csak úgy söpri a haladás s az újítás fergetege ; mikor mindenhol új harcok s új nehézségek torlódnak az istenes keresztény elé ; mikor annyi a hajótörés az ész, annyi a szív tengerén ; mily nyugodt öntudatossággal s bízmatóan hangzik ilyenkor lelkünk győzedelmes vezérének szava : *confidite*.

1. Szól pedig ez a bízmató szózat először *eszünknek*.

Az ész útjain különben is sok a homály ; de kivált mikor az ész azokra a szent hegyekre törekszik, melyeken Isten lakik, borul reá a tudatlanság, s ami még rosszabb, a kétség homálya ; homályos az út, s bár hangzik a buzdítás : *venite et*

ascendamus in montem Domini ; másrészt az apostol mondja, hogy oda csak homályon át lehet eljutni : accendentem ad Deum oportet credere, aki Istenhez közeledik, feléje iparkodik, az mindenekelőtt a hitnek felhőjébe lép. A hit magaslatai mindig felhősek ; nem látunk rajtuk világosan, hanem tartjuk azt, amit nem látunk színről-színre ; ez a homályos tudás : a hit. S bár homályos, mégis biztosnak s rendületlennek kell lennie ; lelkünket, életünket tettük s írtuk rá, s Szent Pállal ismételtetjük : Scio, cui credidi et certus sum ; lelkesnek kell lennie, amilyen lélek csak ébredhet annak a lángoló szeretetnek hevében, melyről ugyanaz a Szent Pál mondja : in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me ; hiszek neki, mert szeretett engem, s szeretetét hitemmel, hűségemmel, szeretetemmel viszonozom !

De mialatt én e szent homályban állok rendületlen, lelkes hitemmel, addig künn zúg a tömeg ; az elkapatott ember hirdeti, hogy csak az van, amit ő lát, s hogy csak az lehet, amit az ész fölismerhet ; ha valamit föltaal, azt gondolja, hogy nincs már titok, nincs fölfoghatatlan végtelenség körülötte ; ostrom alá fogja a hit szentélyeit, föl akarja deríteni a hit szent homályait ; föl akarja nyitni az Isten titkainak hétépcsétes könyvét, melyről a Titkos Jelenések könyve írja, hogy az Isten mennyei oltárán fekszik ez a könyv, s hogy azt ki nem nyithatja a világon sem ész, sem tudás, sem művészet, sem műveltség, csak az Isten Igéje, az Úr Jézus Krisztus, aki hitünknek szerzője, pátriárkája, prófétája s örök, halhatatlan királya. S a hitnek ez a halhatatlan királya az örök boldogság s változhatatlanság révpártjáról nézi a hetyke s elbizakodott emberek ostromát az ég ellen ; elnézi, mint építik a tudománynak új babilonai toronyát, s nem zavarja meg nyelvünket, hanem azok a híres tudósok maguk, miután fölértek a tudás tornyának tetejére s letekintenek a világ s a mindenség mélységeibe, elszédülnek, karjaik lehanyatlanak. Ők maguk kimondják, hogy a tudás korlátolt és véges, az Isten pedig korlátlan és végtelen s következőleg hirdetik s vaskos könyvekben bizonyítják azt, hogy az ember mindig homályban fog állni, — hogy az ember, mint az éji lepke vagy az éji madár, sötétségben születik sötétségre s az igazság napjába nem nézhet (Ignoramus et ignorabimus).

Szegény ember, sötétség szülöttje, ki a semmiség éjéből jöttél s a sir éjébe sietsz, ki fogja hát megvilágosítani lelked homályait? ki fog feleletet adni kérdéseidre? kicsoda megnyugtatóst kételyeidre? «Confidite, ego vici mundum», hangzik

mélyértelműen s biztatóan s kedvesen az Úr Jézus húsvéti szózata, mintha egy búbájós húsvéti reggelnek ezüstharangja volna. Ne féljete az ágaskodó észről, pislogó mécs az a sötét éjféiben. Én vagyok a lelkek világossága ; aki engem követ, nem jár sötétségben. Valamint Dávid öt síma követ szedett a patakból s azzal ment neki Góliátnak s megforgatván parittyáját, leteremtette az önmagában bízó, fölfuvalkodott óriást, s a parittyá suhogása azt susogta a reszkető zsidóknak : confidite ; látom gyengéjét, homloka nyílt, sisak nem vérteti, — s ép homlokon találta el a rettenetes ellenséget : úgy Krisztus Urunk is öt szent sebével, áldozatával, átszegett szívének szeretetével elébe áll a világ s az ember gögijének ; látja a tudomány ijesztő fegyvereit ; érzi a lázadó ember földrengető lépteit ; hallja a fölületes tömegnek zsvaját ; de ugyanakkor rámutat az ember eszének korlátoltságára, tudásának határoltságára, tévedéseinek öserdejére, s azt hangoztatja, s most már ugyancsak ünnepélyes fönséggel s fölénnnyel : confidite ! Itt, a tudás, a kutatás határán, hol nem nyílik út tovább, hol a kapu, mely egy felsőbb ismeretbe vezetne, be van zárva, itt — mondom — lép föl az Isten Igéje, keresztyével zörget az örökkévalóság, a halál, a boldogság kapuin, s azok szélesen kitarulnak előtte ; itt fogadja híveit, kiket a hit fénye vezetett az élet homályán s a halál szűk s alacsony folyosóján át az örök boldogság diadalkapujához : jöjjetek, Atyám áldottai, ti pedig, kik a világon a szóbeszéd, a közvélemény, a hitetlenség hullámain hanyódtok : ti bízzatok s higgyétek, hogy az a Krisztus, ki meghalt értetek, meg nem csal, — s aki feltámadt s győzött az éj sötétségén, az győz majd a ti kételyeitek, kislelküségtek homályain is : confidite !

2. Ez az első biztatás eszünknek szól, de az Úr Jézus nemcsak az észnek, hanem a szívnek gyengeségét is gyámolítja, s azért ehhez az ájúlodozó s annyi baj és keserv által kimerített szívhez is intézi biztató szavát : confidite ! A szív viszi az élet keresztyét ; szeretni akar és lelkesülni, örvendeni kíván s boldogulni ; de amint szeret, úgy gyűlöl is, amint vágyik, úgy retteg is ; s ma szereti azt, amit holnap gyűlöl, s egy időben szolgálja azt, amitől máskor undorodik ; végre nem tudja, mit szeressen, mit kívánjon, miért lelkesüljön. Ráadja a fejét, hogy hírt szomjaz, dicsőséget hajhász, élvezetek után jár éjjel-nappal ; de miután mindez ki nem elégítette, elkeseredésében mindent rossznak nézett, a világot, az életet velejében megmérgezettnek tartotta ; hiábavalónak jelentette ki a lörekvést s az erényes küzdelmeket hóbortoknak ; a bűnt

és jótettet, érdemet és kihágást egyaránt semmitmondóknak hirdette. Szegény emberi szív, hogy megtévedt! Gyűlölni kezdte, amit előbb szeretett; majd megint szeretni kezdte hévvel, amit előbb gyűlölt; megvetette, amit előbb tisztelt; s újra oltárt épített annak, amit előbb lábbal taposott; de sem szeretetében, sem gyűlöletében nem boldogult.

«Confidite», hangzik a húsvéti győzőnek szózata. A tévedések és csalódások, a küzdelmek és vajadások által elernyedtt emberiség ajkain folyton hangzik az ima: jöjjön el országod; az igazság, az erkölcs, a boldogság országa; minden szív természete ösztönéből eped utána; de ha kifárad, ha önerejére, bűneire néz: «confidite», biztatja őt az Úr! Legyetek meggyőződve, megjön; s először belétek, a ti szívetekbe jön. Ha majd szívetekben gyökeret ver, kifelé fog terjedni; mindenki fog az emberiség boldogulásának országán építeni; mindenki fog e munkából magának részt kérni; «confidite». Nektek isteni biztosíték kell, hogy boldogok lesztek; nektek isteni példa kell, melyhez gondolataitokat s érzelmeiteket alkalmazzátok; nektek egy halhatatlan, égből lenyúló, erős kar kell, mely felkaroljon s gyámolítson: nézzétek, itt vagyok én: az Istenember, aki szenvedett, mert testvérték volt, s aki föltámadt, mert Megváltótok s boldogítótok lesz.

Az emberek kezdetben még talán ellenkezni akarnának a biztató szóval; de valamint az Északi tenger halásza biztos szemmel s erős karral veti szigonyát a cetre, s ha még oly villámgyorsan szökik le a rengeteg állat a mélységbe s hullámhegyeket kavarr dühében: a halász mégis tudja, hogy övé, s hogy kis vártatva ártalom nélkül fér hozzá: úgy ez a győztes hős is, az Úr Jézus Krisztus, megsebezte, és pedig szíven találta szigonyával, a szent kereszttel a világot, szeretetének tüzes nyilaival hódítja meg a fagyos, a csalódott szíveket s tudja, hogy győzni fog rajtuk. Méltán kíván bizalmat az evangéliuma iránt; kivált akkor, mikor áldozatot követel, mikor rámutat bűnös természetünkre, s megfoszt élvezeteinktől, mikor fegyelmezi testünk vágyait. De, k. h., mi, akik bizalmunkkal megtiszteltük a világot s keserves áldozatokat vállaltunk magunkra kegyetlen szolgálatában; mi, akik hittünk emberi biztatásoknak, rózsás ígéreteknek, szép szavaknak, s nem akartunk kételkedni bennük, s akkor is, mikor már gúnyt űzött belőlünk a hűtlen, néhány könnyet szentelt emlékének: k. h., vajjon mi vonjuk meg bizalmunkat lelkünk pásztorától s halhatatlan reményeink hordozójától, Krisztustól, mert áldozatot kíván, — azért, mert fénybe

vezet felhőn át, s boldogságra keserven át? Soha, soha! ellenkezőleg, az apostolokkal kiáltunk: Domine, quo ibimus? s azzal a Krisztus szolgálatára magát felajánló lélekkel, «sequar te, quocunque ieris»; mert tudom, hogy utaid győzelemre, igazságra s boldogságra vezetnek.

III. Békesség nektek.

(1898)

A mai vasárnapot fehér vasárnapnak hívják, mert régen ezen a napon vetették le fehér ruhájokat azok, kik nagyszombaton vették fel a szent keresztséget s a húsvét hetén át tündöklő, fehérbe öltözve jártak; reánk nézve pedig úgy gondolom, hogy fehér és derült ez a vasárnap, mert a húsvét reggelének örök derűje s túlvilági fénye tükröződik rajta. Igen, ez a mi fehér vasárnapunk; volt nekünk fekete vasárnapunk is. Azon a fekete vasárnapon elborult a lelkünk, s fájdalomunkban befődtük a fölfeszített képét, — azon a fekete vasárnapon sötétség szállta meg szívünket, mikor a szenvedés sötét éjébe szállt alá reményünk napja, az Úr Jézus Krisztus, — azon a fekete vasárnapon úgy néztünk föl a kálváriának szikláira, mint a hajótörött a tengernek szirtjére, melyen bizalmának, erősségének, életének hajója tönkrement; de ezen a fehér vasárnapon egészen másképp érzünk, megkönnyebbülten lélekszünk, derülten függesztjük szemeinket arra a tájra, hol az Isten haragjának felhője borongott, arra a szirtre, melybe Krisztus keresztje volt beleeresztve; most minden biztat, vigasztal, bátorít, mert a sötétség helyén áll a feltámadás dicsőségében az Úr, s ajkairól hangzik a biztató szózat: Békesség nektek! Bízatok, én meggyőztem a világot.

Ha reményeinkre néha éj borul, ha nehézségek gördülnek elénk: gondoljunk e szavakra, s a mai napon fontoljuk meg, hogy a reménytelenségnek és csüggedésnek miféle kétségeit oszlatja el az Úrnak e biztató igéje: békesség nektek.

1. K. H. ! Az embernek legnagyobb terhe mindig a bűn volt s az marad. Mihelyt eszmélni kezd s önmagába tér a bűnös ember, érzi az élet e szomorú örökségének terhét, érzi a furdalásnak az égető tövisét, s bárhová fordul, nem talál segítőt, ki ezt a terhet leemelje, nem talál hozzáértő kezét, mely ezt a tövist kihúzza. Minél tovább vergődik pedig gondolataival s minél deresebben esik meg haját az évek:

annál inkább szomjúhozza az ember a békét a bűnbocsánatban. Ezt a bűnbocsánatot kereste az ember a pogányság véres, kegyetlen s embertelen áldozataiban, s nem szűnt vért ontani, hogy lemossa lelkéről a bűnnek sötét foltját. Azt az ónsúlyt, mely lelkét terhelte, el akarta hengeríteni, — azt a kísértetet, mely szívének, öntudatának mélyéből emelkedett, el akarta űzni: de hiába. Mindenfelé járt-kelt emésztő, maró kínjával, végre elvetődött a kereszt alá is. De ott is addig, míg a fekete vasárnap sötét színeiben látta a világot, bírt-e remélni, bírt-e bizalomra gerjedni? Mily kilátások nyíltak előtte? Sötét felhőket látott az égen, az Isten haragjának fergetegét, s undok alávalóságot a földön, az emberi erény s erkölcs nagy csataveszteségeinek gyászos véres terét. «Omnis caro foenum» hangzott feléje; minden ember mint a polyva, szétszedi és űzi azt majd az Isten búsuló haragja; sőt az egyetlen hős, aki volt, nézzétek, hová került? A kereszt-fára! Letört tehát az emberiség virága, lehanyatlott zászlaja, lealkonyodott csillaga, s az ördög ellépdelt patáival a letiport emberiségen s azt üvöltötte a világ négy tája felé: Vae victis, jaj a legyőzötteknek!

Vae victis! ezt kiáltotta régen is a szívtelen győző, régen a pogány világban, s leölt harcost, asszonyt s kisedet, kardra hányta az öreget, beleszúrt a vaknak szemegödrébe, kielégítette szenvedélyeit, nem nézte <a szenvedőnek> könnyűit, állat lett, tomboló fenevad felebarátjának vérében, s azt mondta dühében: jól van ez így, mert vae victis!

De mi a harc a földért, szemben a harccal az égért? Mi az ember állatias dühe az ördög gyűlölete mellett? S mi az Isten búsuló haragja a föld összes véres csataival szemben? Ime legyőztünk, s elmángolódik fölöttünk az Isten átkának nagy vashengere, mint ahogy mángolják és törik az országút kövceit; valamennyi ördög húzza e világokat lapító hengert. Elterült a földön szívünk; leteperedett minden gondolatunk, kiömlött mint a víz erőnk. Hogyan emelkedjünk ég felé? Hogyan várjunk könyörületet s bocsánatot az Úrtól? Vae nobis! vae victis!

De mondom, ez a fekete vasárnap sötét gondolata, vagy inkább kísértete.

A fehér vasárnapon lelki szemeink előtt ragyogó fényben áll a szent kereszt: róla e két szót olvassuk le: misericordia, victoria! Mi győztünk! az Isten kiengesztelődött. A szent kereszt az Isten engesztelésének szent jele: rajta

függött Krisztus, aki vére által megváltott minket. Ime a keresztény bűnbocsátnak forrása, ime a letepert szívek reményének Jézus vérétől bíboros hajnala! O crux ave, spes unica! Üdvözlégy szent kereszt, egyetlen reményünk! Nem pellengér, nem bitófa a kereszt, királyi zászló az a reménykedő, üdvöt kereső szíveknek. Véres küzdelmet, de győzelmet is hirdet. E szent vér hullása megszentelte az átkozott földet, első cseppje leolvasztotta róla minden foltját, szennyjét, utálatát; a világ fölébred rabságának nehéz álmából, felnéz a keresztre, meghinti magát Krisztus vérével s újra bízni kezd: hiszem s remélem a bűnök bocsátnát.

Az Isten tehát megbocsátja a bűnt Jézus vére által! S lelkünkrol leveszi azt az emésztő kint, azt a félelmet, mely elsorvasztott abban a gondban, hogy hát ki szabadít meg a bűntől s az Isten haragjától?

2. Vannak azonban, k. h., a keresztény reménynek még más nehézségei és kísértetei. Az apostol egyre emlegeti az igazság szerint, az érdem szerint juttatott koronát, corona iustitiae, — így hívja az örök életet. «Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit», senki sem fog megkoronáztatni, hanem csak az, aki törvény szerint küzdött. Érdem kell tehát az örök életre; virágok kellene, hervadhatlan virágok a dicsőség koszorújába; ékkövek, drágakövek az örök élet koronájába. S honnan szedjük e virágokat? Mi, kik körül minden hervadó és szétfoszló, hol ássuk azokat a drágaköveket? Mi, kik sírokat áshatunk, de örökkévaló kincseknek bányákat sehol sem találunk!

Nézz csak végig életeden, h. k.; nézz végig napi munkáidon, bajlódásodon, vergődéseiden; ássz, kapálsz, varrsz, fősz; mondd meg, mi érdemi ebből az örök bért? Ha ötven-nyolcvan krajcárt fizetnek napszámba keserves munkáért a földön, mit gondolsz, vajjon örökkévaló kincseket, hervadhatlan dicsőséget adnak értük a mennyben? Úgy-e, méltán így gondolkozhatik az ember, elborul a lelke. De ez még hagyján! Ha egy életet szánunk rá az Isten szolgálatára, ha mindig hívek vagyunk hozzá, ha erőnktől telhetőleg mindent megteszünk: akkor még csak remélhetjük, hogy az Isten érdemszámba veszi életünket és szenvedésünket; de mi lesz velünk, ha halálos bűnben töltöttük életünk java-részét; ha adtunk belőle jócskán ördögnek, világnak, de édeskeveset az Úrnak? Mi lesz pedig végleg azokkal, akik csak halálos betegségükben fordulnak az Istenhez? Ugyan nem emészt-e mindezekben a kétség: hogy mi lesz velünk? Hol

vannak érdemeid az örök életre? Örök élet! végtelen élet! isteni öröm és élet! Istenem, ki és hol szedjen ehhez érdemet a földön!

Ha megfeszül is, és dolgozik mint a kincskereső visszafojtott lélekzettel végig egy emberi életen; ha arat és aratna félszázadig folyton éjjel-nappal, hogy elég kenyere legyen neki egy egész örökkévalóságon; ha minden gondolatát és lélekzetét munkává változtatná, hogy biztosítson magának eltartást, ruházatot örökre: mi lesz vele? Ő szegény kincskereső, arató és munkás, bármit tesz, néhány évtizedről gondoskodhatol, de évszázadokra, ezredekre nem terjed munkád; annyira terjed, amennyire átlag élni szoktál, s ki él közületek örökké itt a földön? Úgy-e, senki?

S mégis kell úgy-e örök érdem?

Örök érdem annak a napszámosnak, béresnek, annak a koldusnak, házalónak, annak az özvegyasszonynak, cselédleánynak, annak a miniszternek, királynak, annak az egész életén át küzdő s Istent szolgáló hitvallónak, s annak a halálos ágyán megtérő bűnösnek? Igen, kell örök érdem; kell, mert elvesznek különben; de ha kell, honnan szedik?

Ime a reménynek másik kísértése, k. h. ! S ha valamikor ez a reménytelenség kerülgetne, imhol a fehér vasárnap biztató szózata: békesség nektek! Ne kételkedjete. Tudom, hogy örök érdemre van szükségetek, de ki által lesz meg ez az érdemetek? Általam; Krisztustoknak, Megváltótoknak vére által.

Igen, k. h., cselekedeteinknek csak azért van természetfeletti, örök érdemük, mert kegyelemből valók, s Jézus szent vérének az áldása van rajtuk. Amit nem teszünk a megszentelő malaszt állapotában, amit nem teszünk kegyelemből s kegyelemmel Istenért, Jézus szeretetéből, annak semmi haszna, semmi érdeme Isten előtt. Ne is csodálkozzatok ezen! Hát hogyan higgye el magáról az ember, hogy ő saját erejéből örök érdemeket szerezhet? ! Jól mondja azt ennyiben az az előbb említett kísértés: Hagyj fel vele ember, ne álmúsd magadat, hogy örök érdemet szerezhetsz — mulandó életed, s reményed is. Igen, k. h., ha magunkat tekintjük s cselekedeteinket, bíz ez szent igaz; de ha Krisztussal való egyesülésben, halálos bűntől tiszta lélekkel, Istenért végezzük azokat, akkor már nem a mi gyarlóságainkat tekinti az Isten, hanem az Úr Jézus érdemeit, aki bennünk él s velünk dolgozik.

Krisztus Jézus végtelen érdemei, ezek a mi reménysé-

günk szárnyai. Látja ez a hatalmas sas az ég magaslatairól azt a sok gyatra, pihegő lelket a föld porában, mint a fész-kükből kiesett, pelyhedző verébfiakat; hiába várja, hogy azok fölrepüljenek s az égbe érjenek: azért lejön ő maga, kiterjeszti tollait, szárnyaira veszi az emberi lelkeket s érdemeinek erejében kiemeli őket a sírok gödrein s árkain át, a mulandóság örvényei fölé az örök dicsőségbe! Scapulīs suis obumbrabit tibi et sub pennis ejus sperabis; szárnyai-val eltakar, s tollai alá rejt téged. Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit; aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül. Minden tehetségünk s reményünk s bizalmunk tehát az Úrtól van... Krisztus a mi életünk, s meghalni nyere-ségünk.

Ezt a két kísértést, mely a szent reményt ostromolhatná néha valakiben, oszlassuk el a fehér vasárnap derűjével. Pihenjen rajtunk ez a világosság, bármerre járunk s bármily nehéz utakon törünk ég felé. Senki sem győzhet, aki győzel-met nem remél. Azért mondja az Úr: bízatok, bízatok bennem! Lelketek megnyugvását megszerzem nektek s örök érdemekre erőt s malasztot nyujtok nektek; tehát ne csügged-jetek!

Ó, ki akarna csüggedni? Ki csüggedhetne, mikor a fehér vasárnap oltári áldozatában ott emlegetik Krisztus győzel-mét, s mikor az oltárról felénk leng a húsvéti győző diadal-mas zászlaja? Ha csügged a harcos, ha csügged a hős is, kiket rettenhetetlen vezér vezet, mi soha semminemű körül-mények közt nem csüggedhetünk; mert a mi reményeink-ről, harcainkról és küzdelmeinkről azt mondja a szentírás, hogy «*spes eorum immortalitate plena est*», az ő reménységü-ket a halhatatlanság dagasztja, az életi és vezetési diadalról-diadalra, fel egész az örök boldogságba. Úgy legyen.

Áldozóesütörtökre.

A másvilágról.

(1896)

Hová ment az Úr Jézus? Haza ment: felment a mennybe; ez az ő hazája; ott megnyugszik: «*ascendit in caelum, sedet ad dexteram Dei*»; ül, nyugszik. Befutotta mint óriás az ő pályá-ját; harcolt, győzött s most diadalát üli. S mi az ő diadala? Hogy országot örökké: «*ül a Mindenható jobbja felől.*» Az Isten országa minden lélek hazája; azért mondja az Úr Jézus,

hogy eljön értünk s elvisz, hogy ahol ő van, mi is ott legyünk. Sok lélek átérezte már azt a nagy igazságot! Mikor Szent Alajos megtudta, hogy betegségéből nincs föllábolás, fölkiáltott: Örültem azon, ami mondatott nekem, hogy az Úr házába megyünk, vagyis hogy haza megyünk. S volt egy más kedves szent, aki télen locsolgatta künn a kertben mellett, mert láztól is, de honvágytól is égett s belehalt a honvágyba 18 éves korában: Szent Szaniszló. Ezek mind sietnek; hová? Haza! Gondolom, minden embernek vannak pillanatai, mikor csendben a csillagos égre néz s látja az egek útját, a tejutat s elgondolja magában: ott fenn is van egy világ, a másvilág, oda ment Krisztus Urunk, s odamegyünk mi is: haza megyünk. Sejtelmekkel teljes szívvel gondol akkor arra a másvilágra; töméntelen kérdés ostromolja esztét, szívét: Ugyan hogy lesz az ott? Micsoda ország az? Messze van? S hogyan jutnak oda a lelkek? s elszorul a szívünk, ha elgondoljuk, hogy egykor mi is arrafelé megyünk. Jó lesz tehát, ha e szent ünnepen arról elmélkedünk: Van-e ilyen ország s miféle ország az?

1. Az az Isten s a lelkek országa! Ez a föld az emberek, a halandó, küszködő, vágyódó emberek országa; a csillagokon túl pedig van az Isten s a megdicsőült lelkek országa. A megdicsőült lelkek pedig nem szenvednek, nem romlanak, meg nem halnak: így tehát az az ország nem is romlandó s el nem pusztul; szenvedés nem szántja és könnyű nem öntözi. Csodálva s kétkedve kérdezték, van-e ilyen ország? van-e ilyen másvilág? De hogyan kételkedhetik ezen ember? S aki kételkedik, az nézzen föl az égre! Nézd, mennyi csillag, mennyi világ! némelyik százszor nagyobb, mint a föld; lám, ezek közül mindenik egy-egy más világ lehet. De ha nem néz valaki az égre, hát nézzen szívébe. Nem nyer-e nyomban fölvilágosítást önmagában, szíve szózatában, mely azt mondja neki: e földön nincs hazád! A földön küszködöl, de nincs diadalod; dolgozol, de nincs pihenésed; vágyódsz, de nincs csitításod; minden mondja neked: mást keress!

Igen, k. h., hit, szív, ész azt mondja: ez nem a te hazád. Ellenséges föld ez, hideg, sötét, a halál s az örök fagy hazája. Nem élhetsz itt, még akkor sem, ha nem kellene meghalnod soha. Mert a nap az égen egyszer majd kihül és kialszik; jégmezővé válik a föld s föltornyosult jéglapok közt zúg majd a szél! Azt mondod erre: Mikor lesz az; de addig mégis csak édes nekem ez a föld! K. H., nincs az egészen úgy; mert küszködve csikarjuk ki azt, ami életünkhöz szükséges; folytonos harcban állunk a nap perzselő sugaraival, a széllal, a

rothasztó esővel, a dagadó árral, a májusi fagggyal, villámmal, a tengő földdel, apró férgekkel s még apróbb gombákkal; minden meg akar törni minket... Testünk szétesik, csontjaink széthullanak, porainkban apró bogarak és legyek húznak majd girbe-görbe vonalakat, s míg élünk, irigység, gyűlölet emésztli lelkünket s az ördög jár körül, mert az Apokalipszis írja, hogy «levettették a sárkány, a régi kígyó, ki ördögnek hivatik, és a földre vettették s vele angyalai is letaszítottak». Ellenséges földön állunk tehát: sátrak alatt lakunk, nincs maradandó városunk, hanem a jövődőt keressük.

Ki is érezheti magát e földön idehaza? mikor úgy vagyunk itt, mint a vasúti stáción; járunk-kelünk batyunkkal s várjuk, mikor indulunk; egyik szorítja másikat; egyik átadja helyét a másiknak, s folyton csengetnek, csendítenek, indulnak s elmennek a lelkek Isten ítélőszéke elé. A mi házaink olyanok, mint az indóházak, csakhogy hosszabb ideig maradunk bennük. De utóvégre is, amit építünk, szétesik, s amit faragunk, szétporlik. S kik laktak itt előttünk 1000—2000 év előtt? Kiknek volt ez hazája; kiknek állt itt háza? Ha föltámadnának, bizony azt mondanák: Mikor mi itt laktunk, úgy mint ti, azt gondoltuk mi is, hogy ez a mi hazánk; pedig nem az; sem a mienk, sem a tietek! Tehát a «másvilágon» van a mi hazánk; oda gyerünk, oda iparkodunk.

2. Sejtelmes szívvel nézhet föl ezek után az ember az égre s mondogatja magának: másvilág, másvilág! s miféle és milyen lehet az a másvilág?

Valamit erre a kérdésre is mondhatunk.

Először azt mondjuk, az a «másvilág» az Isten országa, a szentírás szavai szerint: «Az Úr a mennybe helyezte az ő székét, és uralmának minden alá van vetve».

E szavak kimondhatatlanul sokat jelentenek. Először azt, hogy az Úr nem a földre, hanem a mennybe helyezte az ő székét.

Az Úr a mennybe helyezte székét! a földön az ő országa tökéletlen és gyenge, uralmát zavarja a bűn s a szenvedély; híveit ostromolja az ellenség, és a megpróbáltatás keresztjeit ácsolja vállaikra; betegség és inség, gond és félelem emésztli, küzdelmek szorongatják, s a halál mindenütt kiveszi a részét. Ha ország ez itt, — romba dülő ország, — ellenségtől pusztított ország; s azért az Úr a földről el, a mennybe helyezte az ő székét, s uralmának minden alá van vetve. Ha van itt öröm, csak rövid és gyors; ha van virág, csak úgy, mint romok közt, s nem mint édenkertben; ha van itt vigasz, csak úgy van

s olyan van, mint melyet sok bánat keserít... ez nem az Isten országa. Annyira igaz ez, hogy az Isten maga, midőn a földre jött, szenvedő testben jött, s mihelyt megdicsőült, elment. Mintha itt semmi sem lehetne, ami tökéletes, ami dicsőséges, ami örömteljes s édes : minden csak kissé szép, csak részben.

Látjátok, itt az Isten országa csak árnyként, csak zavarosan, csak gyökerében van meg. Az Isten országa a maga pompájában a másvilágban van. Ha lehet egy hasonlatot mondanom, azt mondanám : minő fogalma lehetne a vakondnak, ha az Isten ész adna neki, a virágokról, melyeknek gyökerei közt ás : ha keményebb gyökérhez érve, azt mondaná : ez a rózsza gyökere, — azután tovább : ez a lilium gumója : ez a kamélia gyökere : ez a szegfű gyökérszála. Mit gondolna a rózsza s a lilium virágáról az a vakond? Mily gyarló képet csinálna magának e remek virágokról? Úgy vagyunk az Isten országával ; mi csak a gyökerét ismerjük. A földbe mélyed az Isten országa : de csak a gyökere ; mi e gyökér körül túrunk s ásunk, s *<eszünk>* mondja nekünk : van egy más világ fönt ; ez itt csak por és sár, melybe annak az országnak a gyökere mélyed ; de ez nem a virága, nem a pompája és dicsősége. Így értjük tehát azt : «Az Úr a mennybe helyezte székét, s uralmának minden alá van vetve». Ott tehát kifejti uralmát ; ott kiárasztja végtelenségét ; ott kiárad az élet, Isten lévén az élet, s azért kiszorul országából a halál ; Isten az öröm, azért kiszorul országából a szenvedés ; Isten az áldás, azért kiszorul országából minden csapás ; Isten a béke, azért kiszorul a küzdelem ; Isten a bőség, azért kiszorul minden nélkülözés ; Isten a szeretet, azért kiszorul minden versengés — szóval a másvilág az Isten országa.

Vagy tekintsük meg ezt még egy más oldalról. Nézzétek a földet, a test, a mulandóság, a szenvedés és halál országát és tekintsétek meg az eget, az idők halhatatlan királyának országát.

Mit veszünk itt észre? Minél nagyobb az Úr, annál távolabb van házatól a nyomor, s a királyok környezetéből kiszorítanak mindent, ami kínoz s gyötör. Palotáik vidékén letörnek minden kunyhót, — kertjükből kiirtanak minden kórót : fény, pompa, gazdagság környékezi őket. Mi lesz már most az Isten országában, ahol az idők halhatatlan királya lakik? Ami s aki ez országba lép, az mind halhatatlanná válik. Mindenkiről, aki ide betér, arról szól az Írás : «Nem vagytok idegenek s vendégek, de társai a szenteknek és az Isten háza

lakói». S mindenki a dicsőség s boldogság fényébe öltözik, megint csak a szentírás szavai szerint: «Mikor megjelenend a pásztorok fejedelme, elnyeritek a dicsőség hervadatlan koszorúját».

3. Ez az Isten országa, ez országban lesz a mi házunk, a mi örökkévalóságunk háza — mondja a szentírás. Ezt készíté az Úr: atyám házában sok lakóhely vagyon. De különös, hogy az Úr Jézus nem adta elő bőven, hogy mit készített nekünk; különös, hogy az Úr Jézus nem írta le örömeit, vidékeit, lakóit. Nem... Krisztus Urunk meghalt értünk; a szeme megtört, a vére kihült, a szíve meghasadt s a lelke elborult, de az ajka nem szólt — s mégis leolvashatja róla mindenki, hogy azt mondja: nézd, mit ér az az ország, melyet szereztem neked véremlen, végső erőmegfeszülésemben, melyért ily nagy árt adtam én, az Isten Fia: önmagamát; gondold el, milyen az az ország!

S igazán mily ország lehet az, melyet Krisztus Jézus végmegfeszüléssel s vérével szerzett; mily ház lehet az, melyet Isten alkotott jutalmul azoknak, kik őt szeretik!

Ha Nosztráról Szob felé megyünk, minél küljebb érünk, annál vigasztalanabb vízmosások közt kanyarodik utunk, — gyér, leperzselt pázsit, törpe bokrok terjengnek a porban, mezelen sziklák fehérlelenek, s az agyagos falakban számtalan egérlyuk sötétlik. De e vízmosásos völgy torkában nagy sövény húzódik s gyönyörű kertet választ el a kietlen környezettől, — árnyas sétányok tekerőznek a pázsiton, — fenyőkre és szilfákra vadrózsa kúszik, — kis vízesések és tavacskák hűsítik a levegőt, — bódító illatú virágágyak pompáznak. Ki csinálta ezt? Ezt az ember alkotta, hogy pihenjen. Mocsárból, vízmosásból alkotta ezt az ember! Mikor ezt látom, azt mondom magamnak: hát mit alkothat akkor az Isten!

Menjete a Lázkereszt szédítő szikláihoz, nézzétek meg azokat a vöröses, lila, barnás szemekkel tarkított köveket, melyek ott hevernek, — nézzétek le az almási kőbányába, hol olaszok faragják a dinamittal elválasztott köveket, — nézzétek bele a díszítőművészek és festészek műhelyeibe, hol a gipsz, a mészpor, fölhalmozva hever, hol a festékfazekak és pléhtömbök föl vannak állítva, — vegyétek szemügyre a tutajokon szállított tölgy- és hársfákat, alakatlan, ügyetlen idomtalanságukban, — verjétek le cipőitökről azt a kovaport, mely az országút kövecseitől rászállt: úgy-e mily hitvány és csúnya minden? de adjatok hozzá emberi munkát: s szemei-

tek előtt emelkedik az esztergomi bazilika, a Lázkereszt köveiből, az almási vörösbányából ; a durva tömbök faragott székekké válnak, a terméskő-lapok tükrökké, a kovapor üveggé, a festék képekké, amelyeken megpihen lelkesülten a tekintet.

Ime, mit tesz az ember, ha házat épít Istennek. S mit fog tenni az Isten, ha házat épít önmagának s azoknak, akik őt szeretik?

4. De minek az Isten országára s az Isten házára utalni. Nem az Isten művei, hanem Isten maga lesz a mi jutalmunk. «Mutasd nekem arcodat», mondja Mózes ; s az Isten feleli : «Ostendam tibi omne bonum». Kicsoda az Isten? «Omne bonum», minden jó. Ah ! mi nekünk a «minden jó»? Egy kevés jó is édességgel tölt el ; feledteti bánatunkat és enyhíti keserveinket s boldogítja azt az embert, aki egy hiú szív szerelmében elveszti az esztét, kit egy nagy örökség öröme örüllté tesz, kivel egy szép vidék, vidám nap, egy jó társaság elfeledteti bűjút, — azt az embert, kit, ha király, sok torok üdvkiáltása, — s ha atya, egy kedves kis csacska nyelvnek csevegése boldoggá tesz ! Ó boldogság ! mily kevés kell a jóból, hogy megtöltse szívünket ! De «minden jó » Mít csinálunk mi azzal? «Eltelnek házad bőségétől, és gyönyörűséged patakából itatod őket.» Van azonban még valami, ami különösen fölébreszti e nagy jónak fogalmát : Hogy vele szemben kicsi minden. A vértanúk áldozata, Szent Vince szeretete, Szent Erzsébet irgalma, mindez kevés e jutalommal szemben ; «mert az, ami most nyomorúságunkban egy szempillantásnyi és könnyű, a dicsőség módfelett örökkévaló nagyságát eszközli bennünk». Minden szempillantásnyi és könnyű, ezt hirdeti Szent Pál, ki máshol ugyancsak elmondta, hogy mit tett és túrt, de akkor az embereknek szólt s a földre nézett ; ha Istenhez szól s az égre néz, azt mondja : «egy szempillantásnyi ez mind és könnyű».

Tehát a mi célunk az Isten országa s benne az Isten háza s e házban az Isten maga.

Akinek ily nagy célja van, az nem lehet törpe, az nem hagyhatja el az erényt ; az nem lehet kislelkű és szűkmarkú Istennel szemben. Örökkévalóság, örökkévalóság — ez a mi célunk ; bár el ne felejtenők ! S ez a cél folyton int felénk, közeledik. A világon ugyan sok a szóbeszéd s a rossz példa, mely elfeledteti az eget s betölti szeméttel a szívet : de ha le nem vesszük szemünket arról az országról, hová Krisztus bevonult : győztünk. Beszélhetnek nekünk eleget arról, hogy

mit gyötröd magadat ; nézd, ez úgy, az meg így tesz ; ez hisz, az nem hisz, — ez keresztény életet él, megtartja a bűjtöt, az meg semmit sem tart. Nem kell velük törődnünk. Mindenki álljon meg a jóban és nézzen föl Krisztus Urunkhoz. Ha oldalunkhoz vannak jobb és baloldali szomszédok, kik föl nem néznek, hanem le, az nem nógat arra, hogy én is úgy tegyek. Én nem úgy teszek, mint aki nem hisz, hanem úgy, mint aki hisz s boldog is hitében ; s azért, mert hiszek, föl-nézek az égre s mondom az apostollal : Salvatorem expectamus, várom az Üdvözítőt. Őt várta a Szent Szűz, mikor az Olajfák hegyén a mennybe menő Úr Jézus után nézett ; őt várták az apostolok, midőn az angyal hozzájuk lépett s mondá : «Galileai férfiak, mit álltok itt s mit néztek az égbe?» Őt várta s várja most is minden hívő s bizó lélek s az apostollal fölsóhajt : jöjj Úr Jézus ; s az Úr azt feleli : jövök, jövök, amen !

A pünkösd ünnepköre.

Szentháromság vasárnapjára.

A Szentháromság titka.

(1897)

A Szentháromság a hitnek titka. Van a hitnek sok titka, de az első s a főtitok ez: egy Isten három személyben. Az ember érti e szavakat, de nem lát át rajtuk; olyan, mintha egy fényből szótt függöny előtt állna; olyan, mintha este a napnyugtának ragyogó, aranyos, tüzes fellegeibe nézne: látja a függönyt, de nem lát át rajta; látja a ragyogó alkonyatot, szinte belenéz az égbe: de nem lát mást, mint ragyogást és fényt. Úgy állunk mi az Isten végtelenségével szemben; fényt látunk, de semmi mást; gyöngé a szemünk, többet nem láthatunk, sőt szívesen lesütjük szemeinket a földre; hiszen nem vagyunk sasok, hogy a napba nézzünk. S nemcsak mi vagyunk így; hanem ez mindnyájunk közös sorsa. Mózes is hajdan azt kérte az Istentől: «Mutasd meg nekem arcodat»; s az Isten azt felelte neki: «Nem láthatja azt ember, ha nem akar halálfia lenni». Újra kérte őt Mózes, de azután sem láthatta meg az Isten arcát; hanem látott fényt és homályt is, mintegy az átmenő Istennek árnyékát, s azzal be kellett érnie. Az Istent tehát magában nem láthatjuk; homályosan azonban, s mintegy átmenetben igenis fölismerhetjük, s ez a homályos ismeret a szent hit, s a hitnek ágazatai közt az első: egy Isten három személyben.

Ebbe a fényes homályba áll az Úr; e felfoghatatlan hittitokban várja és követeli eszünknek s szívünknek hódolatát, s hogy e hódolatot tökéletesebben végezhesük, fontoljuk meg, hogy miként áll az ember a magát kinyilatkoztató Istennel szemben, aki azt mondja: hárman vannak, kik az égben tanúságot tesznek, Atya, Fiú és Szentlélek.

Az ember az égből jövő szóval szemben megrendül s készséggel elfogadja azt. A gyermek is s a meglett ember is keresztet vet magára s vallást tesz az Atyának, a Fiúnak s a Szent-

léleknek nevééről. Minden szentséget, minden esküt, minden ünnepélyes végzést a teljes Szentháromság nevével erősítünk, s ha néha törjük is eszünket rajta s föl akarjuk érteni, hogy hogyan is lehet három személy egy Istenben, csakhamar a kisdedek alázatos hitéhez térünk vissza s ismételten mondogatjuk: hiszek, hiszek. E tekintetben mindnyájan úgy vagyunk, mint az az együgyű gyermek, akit a tudákos iskola-látogató gúnyolva kérdezett: «Ugyan mit fogsz te tudni tenni a mennyországban, mikor már itt e földön oly bárgyú és tudatlan vagy?» a gyermek azt felelte: «Egyre azt fogom hajtogatni: imádott, áldott légy teljes Szentháromság».

Ugyan tudna tán a bölcs, a tudós, a világlátott embert mást mondani; tudna-e méltóbbat, igazabbat és szükségesebbet hinni és vallani? Nem! Az egész kereszténység beleáll ebbe a szent felhőbe, ebbe a szent homályba, mely értelmünkre borul, s az öntudatos hitnek hódolatával imádja az Istent, akit nem lát, mert őt látni egyáltalában képtelen; de azért örvend annak a végtelenségnek, annak az életteljességnek, mely az Isten három személyében van s annak a leereszkedő szeretetnek, mellyel az Úr önmagát az embernek kinyilatkoztatta.

1. Igen, k. h., a Szentháromság titkát örvendező szívvel kell fogadnunk s átkarolnunk, mert az Isten nagysága és végtelensége nyer benne kifejezést. Ha kérdezed, miért van az Istenben három személy, azt kell felelnem: «mert végtelen nagy az Isten». Értjük-e k. h. az Isten nagyságát? Ha számon kérjük a földön az Isten műveit s azt az erőt, mely azokat létbe hívta; már akkor elnyom az Isten nagysága, s gyöngeségünk átérzése imává változik ajkainkon. De mi lesz velünk, s hová vész erőnk, ha e föld szűk kereteiből kiemelkedve, a mindenség útvesztőibe tévedünk? ha a forgó világokban megnyilatkozó Isten nagysága borul ránk? Ki érti ezt? Ki fogja föl? Lelkünk szétfoszlik mint a pókhálósál, mellyel kereket akarnánk kötni; szívünk verése elhal, mintha eszméletét készülné elveszteni, mikor az Isten nagyságát elgondolja. Uram — kiált föl ilyenkor az ember — Uram, az én létem semmiség; szűk, keskeny és korlátozt; Te vagy, Te vagy igazán; mi inkább csak árnyékok vagyunk, a Te hatalmas, erőteljes léteddel szemben. Fölfogni nem bírom nagyságodat, s e felfoghatlan nagyságban rejlik ép oka annak, hogy Te három személyben egy vagy. A mi parányi létünk korlátoltsága miatt mindig egy személyt képez; a te fölfoghatlan valód három személyben egy. Ki az az ember,

aki mondhatná, hogy az nincs úgy? Ki az, aki fönnakad az egy Isten három személyén? s ha fönnakad, ugyan latolgatta-e már az isteni lényeg végtelenségét? Átérezte-e már saját parányiságát?

Lépjen csak ki az ember önmagából, emelkedjék ki földi, emberi létének korlátaiból: ha megcsapja arcát az Isten lehelete, ha kezdi sejteni a végtelen Istennek fonságát, örömmel fog majd akkor meghódolni a Szentháromság titka előtt.

Vagy gondoljunk, k. h., az Isten végtelenségére. Mindenütt van, él és hall az Isten. Kicsoda képes megmérni a világokat? Kicsoda képes föl kutatni az erdők rejtekeit, a vízmosások s a hegyszakadékok csendét, a föld mélyeit? Ha az éjjél sötéttségében az erdő harasztján kúszik valahol a kígyó; ha a vízmosás szitáló partjairól leválik egy homokszem, s leüti magával a rajta mászó bogarat; ha századok óta elhagyatott bányákban időnkint csepeg a víz s kísértetiesen visszhangzik az a fénytelen üreg: mindenütt ott van az Isten. Ha éjjel fölemeled szemeidet az égre, s kérdezve függeszted tekintetedet a csillagokra, de nem látsz belőlük mást, mint azt a reszkető sugarat: gondold meg, mindenütt ott van az Isten! S a csillag mellett, melyet nézesz, ragyog a másik, azután a harmadik s így tovább, s a csillagok felett van a tejút, csillagköd, s azon túl mi van? Új és új világok s ott is létezik, él, hall, alkot az Isten! S mialatt gondolatunk elfárad s elcsigázva visszatér a távolban kalandozó tekintetünk: látjuk a mi korlátolt létünket, s érezzük törpe-ségünket. Mi itt állóhelyünkben néhány arasznyi tért foglalunk el; mi ha máshová akarunk jutni, az egyik helyet el kell hagynunk s a másikat kell felkeresnünk: de micsoda s milyen lehet az az Isten, akit mérni nem lehet, helyhez kötve nincs. A mi létünk, a mi személyünk arasznyi térben s időben van; csoda-e hát, ha egy személyt, egy gyarló, halandó személyt alkot? Elég a kis vízérnek, ha csevegve futja be folyását; ne várjuk tőle, hogy ágakra oszolvá, egy világ kincseit szállító hajókat emeljen. Nekünk is elég, k. h., ha szerény, egyszerű létünkben egy személyiséget alkot-hatunk. De az Isten végtelensége mint az óceán, mélységből mélységbe ömlik s meg nem fogyatkozik. Három személyt képez az isteni lényeg, mint amilyen például három ember; nem három személyt, mint amilyennek képzelne valaki egy testet három fejjel; nem, k. h., az Isten tiszta szellem, neki sem teste, sem feje; ő a tiszta, merő élet; ez a végtelen élet külrevaló megszakadás és különválás nélkül, önmagában

alkot három szellemi létet, melyet Atyának, Fiúnak, Szentléleknek hívunk.

Aki a Szentháromságot érteni akarja, az értse meg előbb az Isten nagyságát ; az mérje meg előbb az Isten mérhetetlenségét ! A végtelen nagyság s a mérhetetlenség csak fölületét képezik az Istenségnek ; benn pedig rejlik az Istenség élete, a teljes Szentháromság. Az Isten nagyságát és mérhetetlenségét nem értjük ; látjuk, hogy kell ilyennek lennie az Istennek, de nem fogjuk föl, csak tapogatózunk körülötte ; a Szentháromság titkát szintén nem értjük, de nem is látjuk be, hogy az Istennek kell három személyben léteznie. A végtelen nagyság s a mérhetlenség is titok ; felhő, homály az is ; de a Szentháromság titka az Isten legmélyebb, leghomályosabb szentélye : oda csak alázatos hitnek van bemenete.

Menjünk be a szentélybe ; vessük le saruinkat, a világi, a földi, az emberi gondolatokat, s bízzuk magunkat annak az örök igazságnak vezetésére, mely sem nem csal, sem meg nem csalatkozik.

2. Többet mondok : ajánljuk föl örvendő szívvel hitkészségünket az Istennek, aki leereszkedik gyöngé teremtényeihez : kitarja elénk titkait. Nagy kitüntetés ez reánk nézve, hogy az Úr meghív minket, bizalmasságába vonz s meghallgatja imáinkat, mely egyre csak azt ismétli : «Mutasd meg nekem arcodat». No hát a Szentháromság titka az Isten arculatának legjellemzőbb s legkifejezőbb vonása. A Szentháromság titka az Isten végtelenségébe vezet be minket, ahol szédül fejünk, ahol kialszik a tudás mécse ; ahol az ember Istent csak a hit hódolatával tisztelheti meg, midőn mondja : «Hiszem Uram, hogy Te nem vagy olyan, akit véges eszünk fölérthet vagy megmérhet ; fogadd azért e véges értelmem hódolatát, fogadd hitemet ; Uram ! én hiszem, hogy Te egy vagy három személyben.

Értelmünk s akaratunk e hódolata tiszteli meg ezt az imádandó, végtelen Szentháromságot. S méltán, mert a végtelen Istent, a világosság s örök igazság Urát nem a kezek, nem az inak, nem a karok, nem a gépek szolgálata tiszteli meg elsősorban, hanem az értelem s az akarat szolgálata, melyet hitnek hívunk. Mi által szolgál a szolga gazdájának ? ugy-e azáltal, hogy testi munkát végez ura parancsára és akarata szerint ; kapál, szánt, söpör, tisztogat, tesz-vesz, szóval teljesíti gazdája akaratát ; a gazda gondolataihoz illeszti saját gondolatait, a gazda akaratához alkalmazza saját akaratát. Mi is Isten szolgálói vagyunk ; mi is szolgálni s hódolni

kívánunk neki. Kérдем már most, mi által mutatjuk ki ezt a mi szolgálatunkat? Azáltal-e, hogy lótok-futok éjjel-nappal s kenyeret keresünk? Bizonyára azáltal is! Azáltal szolgálunk-e Istennek, hogy templomába járunk, böjtölünk, imádkozunk, irgalmasságot cselekszünk? Mindenesetre azáltal is! Vagy talán azáltal, hogy a bűnt kerüljük; Isten parancsait megtartjuk? Bizonyára azáltal is! Hiszen Isten az Úr, övé minden; neki jussa van minden erőnkhez s tehetségünkhöz; neki szolgáljon karunk, kezünk, lábunk, testi erőnk; de mivel Isten az az Úr, az Urak Ura, a végtelen Főnség, azért előtte kell mindenekelőtt eszünknek, neki kell értelmünk hódolatát bemutatnunk hitünkben. Te Úr vagy Istenem, — így kell hozzá fohászkodnunk, — én szolgád vagyok; mivel pedig Te vagy a legfőbb, az imádandó Úr, azért neked ajánlom föl az én legnemesebb, s legalázatosabb hódolatomat, értelmemet vetem alá neked. Hiszek benned; hiszem amit nem látok, de amit Te elém társz. Isten, kit a bölcs lángesze föl nem ért, csak titkon érző lelke imádvá sejt; mihelyt szavadat hallom, megfogadom azt, elfogadom s igaznak valom; igaznak mindenekfölött, igazabbnak annál, amit magam látok és tapintok, s örülök rajta, hogy lelkem és szívem e hódolatával megtisztelhetlek téged.

Ime, k. h., az Isten a Szentháromság titkában lép elénk vakító fénnel és fölfoghatlan főnséggel, s az ember lesüti előtte szemét, meghajtja térdét és fejét s azt mondja: Hiszem Uram, hogy Te egy vagy három személyben! Add, hogy valamint a Szentháromság nevében megkereszteltettem, úgy egykor a Szentháromság dicsőségét színről-színre láthassam. Amen.

Pünkösöd után 2. vasárnapra.

Az igazi Úrvacsora.

(1904)

K. H. ! Van egy vágy, mely oly általános, mint maga az emberiség; oly tartós, mint maga az élet. Még a halál sem szünteti meg, mert ez a vágy a halál utáni örökkévalóságot is felöleli magába. Ez a vágy, ez a szüntelen törekvés az élet utáni vágy. Minden életet keres, élet után vágyódik. Tudomány mint rendszer, műveltség mint gyakorlat, művészet mint az igaznak szép formába való öltöztetése — minden életet keres. De, sajnos, sokan nem az igaz élet kútforrásánál

keresik az életet. Posványokba merülnek el, és halált lehelnek élet helyett.

Hol keressük mi, k. h., az igaz életet? A mai evangélium reámutat az igazán éltető asztalra s az igazán éltető ételre. Reámutat az örök élet kenyerére, és megmutatja nekünk az Úr asztalát. Itt van az élet az Úr Jézusban !

Azóta van élet, igazi, emberi, mélységes, szerencsés, gazdag élet, mióta az isteni élet az Úr Jézus lelkében emberi gondolattá lett ; mióta az isteni szeretet az Úr Jézus szívében emberi érzéssé lett ; mióta az isteni vágy teremteni embert, amelyet Ádám óta kivinni nem sikerült, Krisztusban szerencsésen érvényesült ! Tehát hogyha kell élet gondolataitoknak, merítsetek itt ; ha kell harmonikus érzés szíveiteknek, melegedjetekek itt. Ha kell tökéletesség, ültessétek át ezt magatokba. S mindennek a módja s a nyitja : egyesülés Krisztussal ! Ime, az eucharisztia semmi egyéb, mint egyesülés. Az eucharishtiában a kenyér színe egyesülésre hív : egyetek, de vigyázzatok, hogy az evés csak jel s egyesülést sürget, egyesülést, ahogy a lelkek, ahogy a szívek egyesülni szoktak. Lelkek akkor egyesülnek, ha egyet gondolnak ; szívek akkor egyesülnek, ha egyet éreznek. Emberek akkor egyesülnek, ha szeretetben egyesülnek. Mi az Úrvacsora? A lelkek egyesülése a gondolatok közlésében, szívek összeforrása az érzelmek egységében. Mi az igazi szentáldozás? Krisztus gondolataival való töltekezés, Krisztus érzelmeitől való felgyulladás, Krisztus hasonmásának kiverődése a szemén, homlokon, ajkon, beszéden, szereteten, szíven, életem, az egész életem, az egész emberem.

Megvan tehát a programm, hogy hogyan kell áldozni. Áldozni úgy kell, hogy az ember a lelkét eltölti az Úr Jézus gondolataival. Úgy menjetekek k. h. áldozni, mint akik mennek fölvilágosodni s ugyanakkor megnyugodni az Úr Jézus gondolataiban. A Krisztus-kép ott táruul föl előttünk ; ott néz az Úr Jézus mélyen bele a lelkünkbe, úgy, hogy képét soha többé el nem felejtjük. Ha nézetekek egy képet, akkor én a művésze gondolataiban megnyugszom, s nyugalmaam valóságos élvezetté lesz, élvezetekek gyönyörködöm. A mi felvilágosodásunk is ily megnyugtató és élvezetes kontempláció ! Én nézetekek őt, ő nézetekek engem. Valahányszor ily megnyugodva nézzetekek az Urat, mindannyszor belénk folynak át az ő gondolatai s erőnket fokozzák. Ilyenkor lelkünk egyesül az Úrral s megpihen benne.

Nézzetekek meg, k. h., a szentírásban a lélekek megnyug-

vásának jeleneteit, valóságos Úrvacsora-jelenetek. Ott ül Betániában Mária az Úr Jézus lábainál. Ez Úrvacsora. De hisz ott nem esznek! Az evés az egyesülés jele, az itt is megvan; a lélek itt is megnyugszik. Mikor Mária az Úr Jézus lábainál ül s szeme az isteni Megváltónak nemcsak szemébe, hanem lelkébe is elmerül, a szerető lélek megpihen jegyesében. Pihenés a jegyesben: az Úrvacsora. Térjetez be az első zöldsütőtörök estéjén az Úrvacsora termébe. Az aggódo gondolatok ott elcsitulnak s tizenegy lélek függ a Mesteren, ki értük imádkozik. Ez Úrvacsora. Nem a vacsora miatt, hanem a lelkeknek megnyugvása miatt a Mesterben. Nézzétek a húsvét reggelét; ez Magdolnának az Úrvacsorája. A kétkedő, reményeiben megtört lélek hogyan tud úrvacsorázni, hogy tud egyesülni, hogy tud megnyugodni a Mester gondolataiban, azokban a győzelmes gondolatokban! Nézzétek húsvét délutánján az emmausi tanítványok útját; két ember, akik lemondtak reményeikről, hogy gyullad fel s hogy nyugszik meg azután két ily kislelkű szív egy nagy lélek közelében! Ez Úrvacsora. És a húsvét estéje az egész apostoli gyülekezetnek Úrvacsorája. K. H., mi megyünk úrvacsorázni, megyünk megnyugodni az Úr Jézus biztató, győzelmes gondolataiban. Megyünk a szentáldozáshoz, hogy világi nézeteinket, gondolatainkat, sokszor meghasonlott, maga-magával nem bíró lelkünket Jézus szívén földerítsük s megnyugtassuk, hogy szent békénk legyen.

Az Oltáriszentség továbbá nemcsak azért nyugtatja meg lelkünket, mert gondolatainkat Jézusban megpihentetjük, hanem azért is, mert hitünket rendkívül megerősíti. «Est enim memoria mirabilium.» Hitünk az Isten csodálatos műveivel áll szemközt. Ime az Oltáriszentség az Úristen csodálatos műveinek emléke. Nagy emlék, melyben megújul Krisztus megtestesülése és szenvedése. Nagy emlék, mert csodásan van jelen itt az Úr, s jelenlétéi is csodák bizonyítják, amilyenek nagyszerű emléke a felséges orvietoí dóm. Nagy emlék, amelyhez az emberi lelkeknek annyi csodálatos tünete, az aszkézis annyi titka, az elragadtatások felséges sora fűződik. Est fidei mysterium! A hit titka. Csodák alkotják, csodák kísérik e titkot. Ilyen a bolsanoi csoda. A misézó pap egyszer kételkedett, vajjon igazán van-e az Oltáriszentségben Krisztus teste s vére, s ime Úr-fölmutatáskor a bor a kehelyben piros vérré változott, felforrott, kiömlött s elárasztotta az egész oltárt; ennek emlékére építette IV. Orbán pápa a felséges orvietoí dómot. De nem any-

nyira ezek a csodák, mint inkább azok az eleven csodák, a bámulatos szentek bizonyítják az Oltáriszentség valóságát, kik nem ettek más ételt, mint eucharisziát s kik oly erősek voltak, hogy legyőztek mindent.

Legyünk mi is az eucharisztia eleven bizonyítékai buzgó életünk által, melyet az Oltáriszentségből meritünk. Változunk el tőle. A mi gondolataink gyenge gondolatok ; szürke gondolatok, melyekben nincs meg a hitnek világa ; a kétely gondolatai, világiak, földies gondolatok, melyekben nincs lendület, nem értjük meg önmagunktól : mire való az eucharisztia? Ki kell váltani az Úristen gondolatait. Igaz, hogy megtette ezt már az isteni Megváltó, mert az evangélium csupa isteni gondolat, emberi kiadásban ; csak hogy az Oltáriszentségben ezeket a gondolatokat mintegy tüzes bélyegzővel nyomja bele lelkünkbe. Nekünk az eucharisztia az isteni, a krisztusi életnek orgánuma ; magunkhoz vesszük s élni kezdünk. Valamint az orgona a bűgő szelet zenévé változtatja s a szem a sötétségből világosságot teremt : úgy Krisztusnak nagy lelke is a földi életbe isteni életet gondolt és teremt. Hozzájárulunk s mondjuk : Gondolataink szavak, üres szél, teremts belém életet ; sötét éther vagyok, legyek világosság ! Mi nem akarunk ragaszkodni a mi gondolatainkhoz. Ezek annyiszor kompromittáltak, annyit károztak ; sötétségbe tereltek ; mit szeressek rajtuk? A világ gondolatai sem imponálnak, hisz annyi sok ember szenvedett hajótörést miattuk ; mi súlya legyen a nagy világ ítéletének előttünk, kik már kiéreztük, hogy az Úr Jézusban egy harmonikus, gazdag életnek világa áll előttünk. Mit zavarjon engem ember, ki nagy szavakkal és nagy tehetségekkel kiindul világgá s életet akar teremteni, de azután magamagával sem bír? Mit menjek emberek után, akik ha nagy tehetségek is voltak, azzal a sóhajjal haltak el, hogy : «több világosságot». Ily lelkiélet, akármily költemények fakadjanak belőle, akármily szobrokat tudjon faragni, akármily színekben tudja rálehelni ideálját fára és vászonra, nekem nem imponál. Nekem kell az élet, mely egész embert tud kialakítani, amely az ésszt, ezt a végzetes tehetséget, melyet az Úristen adott, hogy őt megismerjük, melynek az a szerencsétlensége, hogy őt ritkán ismeri meg, le tudná foglalni, igaz tudománnyal tölteni és megnyugtatni ; ezt végre is tökéletesen csak a hit teszi. Azért, k. h., mi úgy akarunk áldozni.

Azonban nemcsak az emberi ész, hanem az emberi szív is követeli a maga részét. Ezt az emberi szívet kétféle érzelem,

kétféle szeretet foglalja le. *Caritas et cupiditas*. A *cupiditas* olyan mint a tűzvész, mely az emberiségen nyilal; kél- és élvezetvágy; tűz, mely emészt és perzsel, szomjássá tesz és kínoz. A világ csak úgy szívja és szomjazza e tüzet. Ennek következménye nemcsak a gőg, mely az észre veti az árnyékát, hanem egyszersmind a szenvedély, mely az emberi szívet teszi tönkre. Le kell foglalni az emberi szívet a szent szeretetnek, hogy az a másik szeretet, mely mohó és falánk, mely az állat szenvedélye, csökkenjen bennünk. *Nutritum caritatis et imminutio cupiditatis . . . ubi caritas, ibi cupiditas non est*. Ez nem fog egészen sikerülni, csak az égben; de biztos, hogy mihelyt a szeretet, a tiszta *caritas* kigyullad, annak a másik lángnak tápja elfogy, s a láng eloltódik. Ő igen, a szent szeretet elég hatalmas arra, hogy a szívek bomoljanak utána; elég hatalmas arra, hogy a világot felgyujtsa. Ezt főleg az eucharisziában teszi. Az Úr Jézus bennünk a szent szeretettel legyőzi az érzéki szeretetet. Úgy gyönyörköd- tet, úgy melenget, hogy más után nincs kívánságunk; meg- van élvezete és gyönyöre, mást nem keres. A lélek olyan, hogy, mint Szent Gergely mondja, «aut delectatur infimis aut summis»; s ha megvan a «summum», elfelejti azt, ami «infimum».

Az Oltáriszentség még azáltal is töri bennünk a rossz szenvedélyt, a szennyes szeretetet, hogy az Úr Jézussal egyesülve a *castissima caro* sopit *concupiscentiam*. A leg- tisztább, a legszűziesebb test érintése a mi forró vérünk törvényét megtöri.

Gondolom, k. h., hogy még sok mindenfélét lehetne emellett fölhozni, de végre is arra a következtetésre jutnánk: «*Eucharistia est magnum vitae adjumentum*», az életnek, annak a gazdag életnek segítsége. Akár lelkemet, akár szemem akarom megnyugtatni és azt derültté tenni, akár a szív szenvedélyeit akarom letörni, azután megnevesíteni: segítségem az eucharisztia. Iparkodjunk tehát jól áldozni, az Úr Jézus gondolataival s az Úr Jézus szeretetével töltekezni. Tanuljunk meg szentáldozni, vagyis önmagunkat emancipálni gyenge gondolatoktól s a szív rendetlen vágyaitól; az Úr Jézus gondolatainak békéje: ez lesz az igazi Úrvacsora.

Pünkösöd után 3. vasárnapra.

A jó pásztor.

(1896)

Mily vigasztaló ez a mai evangélium s mily biztosan talál el az emberi szívbe! Ha azt mondanák nekünk: Képzeljétek el magatoknak a Megváltót úgy, ahogy szeretnétek; képzeljétek el olyannak, oly leereszkedőnek, hogy ne féljetelek tőle,—oly kegyesnek, hogy megbízzatok benne,—oly szeretetreméltónak, hogy vonzódjatok hozzá: ugyan, k. h., mertünk volna-e gondolni erre a kedves képre, melyet Jézus önmagáról nyújt nekünk, a jó pásztor képére? Hát nem gondoltuk volna-e, hogy ámtjuk önmagunkat, hogy túlságosan jónak, elnézőnek, résztvevőnek képzeltük, mikor azt gondoltuk róla, hogy bárkit közülünk, mint kedves juhocskáját tekint — keresi, ha elveszett s vállaira veszi? S úgy-e mégsem tévedtünk volna, sőt eltaláltuk volna szentséges Szívének érzelmét, imádandó lelkének gondolatát, mely ott lebegett szemei előtt mindig s megszólalt ajkain a mai evangéliumban: én vagyok a jó pásztor.

A jó pásztor képe oly kedves kép, hogy azon a próféta szeme már 500 évvel Kr. előtt ámulva fönnakadt: «Ami elveszett, fölkeresem», mondja Ezekiel, azután folytatja: «És támasztok nekik egy pásztor, ki őket legeltesse». De ez a pásztor tán a hatalom embere? tán az erőszak eszköze? tán a próféta keleti szokás szerint pásztor alatt királyt ért? Ha volna ilyen kételyünk, azt a mai evangélium eloszlatja, mert pásztorról szól, kinek száz juha van, ki elveszt közülük egyet; jó pásztorról szól, ki keresi az elveszett juhocskát, vállaira veszi s nem tud hová lenni örömeiben. Az Úr Jézus tehát a juhnyájnak pásztorával hasonlítja magát össze, ki nyáját kincs gyanánt őrzi, életét neki szenteli, jó sorsát és veszedelmét vele megosztja s az Úr Jézus a pásztor gondjaiban, bajaiban, fáradalmaiban saját maga gondjait, bajait, fáradalmait visszatükröztetve látja.

Mit tesz a jó pásztor az eltévelyedett juhhal? Rögtön keresésére indul. Így az Úr Jézus. Szíve mindig lángol, mindig forró; a lelkek veszedelme neki éles tör; mikor ez a tör megérinti, fölrezen és mondja: elveszett egy juh, melyet megváltottam; megyek keresni rögtön!

1. Az Úr Jézus tehát mindnyájunkkal szemben, kik

tévelygünk és tőle elfordulunk, a jó pásztor szerepét játsza. Elhagyja a kilencvenkilencet rögtön s jár az elveszett egyetlen nyomában, keresi s kiáltoz utána. Mi az ő szava? A lelkiismeret szózata szívünkben, mely nyugtalanít és vádol. A jó pásztor közeledik az eltévedt juhhoz. Mi az ő közeledése hozzánk? A kegyelem biztatása : térj meg, térj meg, tévelygő lélek. S igazán a jó pásztor ajkairól csak ily szavak folyhatnak ; biztat, bátorít, buzdít, vonz ! Nem lehetnek szavai kemények, nem kegyetlenek. Nem zúdítyák ránk a pokol átkát. Nem hirdetik, hogy véged van, halál fia vagy ! többé nem szabadulsz az ördög karmaiból. Így szokott a világ, így szokott az ördög beszélni ; a jó pásztor nem ismeri ezt a nyelvet. Mi hisszük, hogy van pokol ; de mikor ezt hisszük, hisszük azon célból, hogy ne kerüljünk bele. A pokol nem arra való, hogy az embert a kétségbeesésbe hajtsa. Ezt a világ mondja, mely sem a hitet, sem a jó pástort nem érti. Azért van-e a hegyekben örvény, hogy a juh beleessék? Úgy-e nem azért? De ha tagadják, hogy van, s nem törődnek vele, — ha altatják lelkiismeretüket s behunyják szemeiket, vajjon nem tévelyednek-e majd bele? Mit használ az örvényt nem nézni, mikor ott tátong, s ugyanakkor gondatlanul járni s a jó szerencsére bízni sorsunkat? ! Mi hisszük, hogy van pokol, van örvény, melyben végleg tönkre mehet a lélek ; de az örvény szája körül ott jár a jó pásztor ; folyton jár, minden tévelygő után jár ; folyton kiált a lelkiismeret szavával : «ó ne keményítsétek meg szíveiteket, ha ma meghalljátok szavamat».

2. Azután nemcsak rögtön keresésére indul, de szorgosan keresi.

A jó pásztor erdőt, mezőt, berket, bokrot átkutat, tűvé teszi a hegyet és völgyet, hogy eltévedt juhocskáját keresse. Néha megáll s fölpanaszolja fáradalmát ; azután újult erővel és hévvel nekiindul. Ha maga nem győzi, útnak indítja társait és segítőt s gondját megosztja másokkal, hogy minél többen, minél buzgóbban keressék az elveszett juhocskát.

Ezt a szorgos kutatást sem utasítja el magától az az Úr Jézus, ki jó pástornak mutatta be magát nekünk ! Követi a bűnöst minden útján, otthon és idegenben, a tömkelegben épűgy, mint a magányban, éjjel úgy, mint nappal ; s nem engedi magát elriasztani. Komolyan szól hozzá, majd meg lágyan : ráijeszt s ismét szeretettel vonzza. Fölszólítja a jó lelkeket, hogy segítsék ; megosztja gondjait szülőkkel, gyóntatókkal, hú és buzgó keresztény jó barátokkal, szóno-

kokkal, tanítókkal; fölemeli s szentséges Szívéhez szorítja a buzgalmas papokat s apostolokká avatja föl őket. S miután annyit tett, gondjaiban még úgy sem fáradt ki, csak valami panaszfélére nyitja meg ajkait, azt is azért, hogy a panaszos szó is közölje szent Szíve érzelmeit s legyen fegyvere a megkeményedett szívek ellen. Abban a panaszban is a rossz útról beszél, melyen ő annyit jár hívei után. A panasz pedig már 2500 év óta hangzik: «Kiterjesztettem kezeimet egész nap a hitetlen néphez, mely nem jó úton jár» (Izai. 55, 2). Máskor ismét fölpanaszolja, hogy bár forrón és folyton vágyódik, dolgozik, tesz és áldoz, mégsem értik meg őt: «Jeruzsálem! hánszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint a tyúk egybegyűjti csirkéit szárnyai alá, és nem akartad!» (Máté 23, 37).

3. De nem azért jó pásztor az Úr, hogy keres; nem azért, hogy szorgosan keres; de azért jó pásztor, hogy addig keres, míg meg nem találja az eltévedteket: «És az után megyen, mely eltévedt, míg meg nem találja» (Luk. 15, 4). «Míg meg nem találja», ez a jó pásztor célja, s ez a szent cél lebeg lelkünk pásztora előtt. Megtalálhatja addig az eltévedteket, míg e földön élnek; ha bűnben haltak meg s elvesztek: akkor már hiábavaló a keresés. Az örvény széléig keresi. Az örvény a bűnös ember halála. Némelyiknek ott az örvény szélén ragadja meg lelkét; kitérja a halálba lekonyuló szív felé karjait s még az utolsó pillanatban segít rajta. Vannak, kik 30, 40, 60 évig fárasztották a jó pásztor s ki nem fáraszthatták; vannak, kik sok éven át egyenes úton siettek a pokol felé s csak az utolsó pillanatokban tértek el oldalt a veszedelemtől: ó, mennyire érzik azok, hogy az Úr Jézus a jó pásztor; de mennyire érzik azt is, hogy mily oktanul, mily eszeveszetten s kegyetlenül viselkedtek ők maguk a jó pásztor iránt! Örülhetnek, hogy megszabadultak; de mily nyomorúságosan és szegényesen állnak meg lelküknek ez imádandó jó pásztora előtt!

S miért nem ragadja meg ez a jó pásztor legalább a halálban minden egyes bűnös lelkét? Miért nem zárja kegyelmének karjaival a halálos bűnben fuldokló haldoklót szentséges Szívére? Miért halnak meg a jó pásztor dacára az emberek a bűnben? Miért? Mert akarnak. A jó pásztor szól szívükhöz, vonzza, gyámolítja őket; de ha nem akarnak: a jó pásztor senkit sem kényszerít. A bűnös lelke elé állítja az örvény képét, — oda állítja keresztjét, könnyeit, — hallatja kiáltó szavát; de ha a bűnös oly könnyelmű, hogy

Krisztus keresztyére ügyet nem vet ; ha oly rabja a bűnnek, hogy a bűn mosolyától elfelejti Krisztus könnyeit : annak a lelke elvész ; a jó pásztor sem segít azon, kinek nincs jó akarata.

K. H. ! Ez az egyháznak tana a kegyelemről. Mi ellenállhatunk a kegyelemnek ; s ha akarunk ellenállni, hiábavaló a jó pásztor képe, hiába a kereszts az egész szentírás. Mi tudjuk, hogy minden ember kap elégséges kegyelmet ; de mire való az a kegyelem, ha nem járul hozzá az ember akarata ? S fog-e hozzájárulni az az akarat, ha beleéli magát a világ tempóiba, — ha imát s templomot kerül, — ha minden komoly gondolatnak kitér az útjából ? Azért mondja az egyház, hogy aki nem imádkozik, az nem üdvözl. Azt úgy kell érteni, hogy aki az Istent nem keresi ésszel, szívvvel nem hódol meg neki : az nem üdvözl. Mindenkinek van elégséges kegyelme ; de nem hatol szívébe ! S ami oda nem hatol, attól az a szív nem dobog ! Úszhatik valaki vértengerben ; de az a tenger vér nem élteti őt ; ami őt élteti, az az a kis patak, mely ereiben folydogál s melytől szíve melegszik. A magyar közmondás is azt tartja, hogy aki hogy sóhajtozik, úgy üdvözl, vagyis ahogy valaki töri, emésztí magát, — ahogy valaki törődik, vágyódik, lelkesül s bánkódik az Isten kegyelmével : úgy üdvözl ; aki tehát nem törődik lelkével igazán, az aligha üdvözl.

Vannak olyan jószívű emberek is, kik azt mondogatják : hogyan volna az lehetséges, hogy az a jó Isten valakit örökre a pokolba taszítson ? Erre azt kell mondani : senkit sem taszít oda ! Isten ments ! sőt ami a szívben megmozdul, ami nemes, ami szeretet van bennünk ; — ami gyűlölet ég ereinkben, ami remény és vágy dagasztja szívünket : mindezt fölszítja az Isten, hogy a lélek pokolba ne kerüljön. Azután jó pásztorak áll be s kegyelmével kíséri az embert ; buzdítja, rémíti, vonzza ; s végül az örvény elé állítja a keresztet. Senkit sem taszít az Úr a pokolba : de az emberek bele-rohannak az örvénybe. A lelkek rossz útjára odaállította keresztyét. Tilos az út, azt hirdeti a kereszts. De nemcsak kereszts az ott, nem két egymásra tett lécs ; nem ; hanem a keresztén vonaglik valaki. Találd ki, hogy kicsoda ? Sohasem gondolnád, ha nem nyilatkoztatta volna azt ki maga az Isten ; sohasem találnád ki ezt a nagy rejtélyt ; sohasem fejtenéd meg azt a kérdést, hogy ki az ott, az a vérző, keresztrefeszített ember ? Megmondta azt az Isten : az én Fiam ! De most meg az egész világ, ég és föld, — szív és gondolat

fölkíált és kérdi : Hogyan lehet az? Isten Fia a keresztfán ! Hogyan lehet az? Tudod, hogyan lehet az? Az csak úgy lehet, hogy van pokol ! Ha van pokol, akkor értem a keresztfát !

De, k. h., hová kerültem? A jó pásztorról szólok s a pokolról beszélek ! Igen ! ez a jó pásztor azért oly buzgó, mert nagy veszedelemben forognak a lelkek : s azért örül oly nagyon, ha az eltévedt juhocskát vállaira veheti, mert oly nagy veszedelemből kiszabadította ! «Vállaira veszi, örülvén és egybehívja barátait, mondván nekik : örvendjetelek velem, mert megtaláltam az én juhomat, mely elveszett» (Luk. 15, 5-6). Nem töröm össze, nem sebesítem meg, nem kötöm gúzsba ; vállaimra veszem, viszem, gondozom s megvigasztalom. Jól mondta azt Szent Bernát, hogy a mi bánatunk, mellyel a bűnt bánjuk, a legédesebb keserűség ; s épügy mondhatom, hogy a mi kereszttutunk, melyen a bűnből ki, penitenciában járunk Istenhez, a legpuliább út : Jézus imádandó szent Szívén, Jézus vállain tesszük meg azt !

K. H., kérjünk magunknak ebből az édes keserűségből néhány cseppet ; s járjuk be gyors léptekkel ezt a puha, lágy utat ! Nem tehetünk semmit, ami nagyobb öröme válnék az Úr Jézus szent Szívének. Örvendeni fog fölöttünk a jó pásztor ; egybehívja majd barátait ; öröme hívja föl atyját, anyját, a Boldogságos Szűz Máriát, az angyalokat és szenteket : örvendjetelek velem ! örvendjetelek velem !

Ne éljünk halálos bűnben, k. h., a bűn megkeményíti a szívet, s nem tudjuk, vajjon nem fordítja-e el másfelé igyekezeteinket s gondolatainkat. Most jól gondolunk ; a jó pásztor kedves alakja lebeg szemeink előtt ; most értjük örömét és bánatát, buzgalmát és fáradoalmát : kérve kérlek tehát a jó pásztor nevében : ne éljünk, ne maradjunk meg a halálos bűnben. Hív a jó pásztor ; menjünk hozzá. Amen.

Pünkösöd után 4. vasárnapra.

Kegyelem, szeretet, krisztusi hasonlóság.

(1901)

K. T. U. ! Az isteni Megváltónak legszebb bemutatkozása az ő földi életében a jó pásztornak képe. Ez a kép szebb, mint a tékozló fiú vagy az irgalmas samaritanus parabolája. Ebbe a képbe gyengédebb szeretetet lehel az Úr Jézus szíve, s lágyabb vonásokat találunk rajta, vigasztalóbb, enyhébb

fényt, mint bármely más hasonlaton vagy parabolás alakon. A jó pásztor ugyanis úgy szeret, hogy vágyik utánunk és keres. A jó pásztor nem vár, hanem jár; nem marad otthon vérző szívvel bár, mint a tékozló fiú atyja, nem jó ki csak a kapu elé, vagy tán az útra is; nem, ő nem türtőztetheti magát s tövises utakon jár, a pusztába is elhatol, az Isten-elhagyatottság pusztájába, keresni azt, ami elveszett. Épen úgy az irgalmas szamaritánus útjai nem a betegkeresés útjai; az irgalmas szamaritánus utazik, van nála bor és olaj, jót tesz, ha kell, de ő nem jár, mint a szentbernáti barátok, haldokló embereket keresni, ő más járatban van; de jó szíve van, s ha sebzett embert lát, bort és olajat önt sebeibe. Nem így a jó pásztor, annak oly aranyos szíve van, hogy úgy szeret, hogy keres és a lélekért mindent elhagy, mert neki egy bűnös többet ér, mint kilencvenkilenc igaz. Hogy érhet az többet? Ő nem nézi az értéket, ő érzelmeiről beszél, melyek kigyúlnak, ha egy elveszett lelket talál. Ő elásott gyöngyöket, elrejtett kincseket keres, s ha talál, gazdagabbnak érzi magát, s azon örövend.

Mit gondolnak, k. t. u., változott-e e részben a föltámadás után Jézus szíve szenvedélye? Talált-e kedvesebb és találóbb képet szentséges szíve szeretetének bemutatására? Az Úr Jézusnak szíve, a föltámadt szív egészen a régi; legfőbb ideálja a pásztor, végső aggodalma az, hogy kit hagyjon maga után pásztornak. Mert íme, a jó pásztor kérdezi Szent Pétertől: Diligis me plus his? S miért? Hogy pásztorrá tegye maga helyett. Eddig ő volt a pásztor, most sem tud adni mást szeretetet, mint jópásztor-szívet! A megdicsőült szent Szívnek ideálja is tehát a jó pásztor. Az Úr Jézus szívének ezen megnyilatkozása hangsúlyozza, hogy jobbat nem adhatott, míg élt, s hogy most sem hagyhat vissza jobbat, mint pásztori szeretet. Az Úr Jézus, a föltámadt Jézus szíve vágya, aggodalma, buzdítása mindig csak ez: szeress, apostolok feje, szeress, hogy mindig jobban hasonulhass hozzám, hogy buzgó, jó pásztor lehess! Olyan, mint én! Szeress tehát nagyon, forrón s jobban! Szeress! A szeretet fog fölavatni pásztorrá. Aki mit szeret, azzá lesz. Ha nincs szereteted, semmi sem vagy; ha van krisztusi szereteted, Krisztus vagy. A szentatyák is így gondolkoznak s krisztusi szeretetet sürgetnek.

Már most e krisztusi szeretetben mintegy az Úr Jézus háromszori kérdésére vonatkozva «Diligis me plus his», három fokot lehet megkülönböztetnünk: 1. a kegyelem gondos őrzését szívünkben, mely kizárja a halálos bűnt; 2. a meg-

hitt barátságot, mely kizárja a bocsánatos bűnt is ; 3. a Krisztus áldozatos életének magunkra öltését.

1. A szeretet első foka a *kegyelem*, mondjuk az *Isten-fiúság*. Az Isten-fiúság által van bennünk isteni természet, isteni vér, a «semen Dei», s mi következőleg Istenéi leszünk, mint a gyermekek szülőikéi. Ez a belső nemesség az alávalóságot nem tűri, ez a tiszta vér a romlást kizárja, mert akiben a kegyelem van, abban bűn nincs. De szeretheti-e az olyan az Istent? A szeretet nem vér, hanem érzelem ; a fiúság sem szeretet, de ha a fiú öntudatra ébred, ha a vér szívet forral, akkor ez öntudat s ez a forró szív bizonyára szeretetet lehel. Az Isten-fiúság e részben olyan, mint más fiúság ; mindkettő az érzésnek, gondolkozásnak és életközösségnek alapját képezi, melyek kifejlődnek az egyéni öntudatban. Van közöttünk vérközösség, *sumus naturae divinae participes* ; e vérközösség által kifejlík az emberben a természetfeletti élet, mely Krisztus életéhez hasonlít, kifejlík az arc, mely Krisztusra emlékeztet. Ha a természetfölötti élet nem fejlik, akkor az Isten-gyermek inkább öntudatlannak mondható, hasonlít a csecsemőhöz. De távol legyen tőlünk a gyengeségnek e dicstelen állapota. Az isteni természet nem azért adatott nekünk, hogy idétlenek, törpék maradjunk. A vér kifejti az alakot, kiszínezi, átszellemesíti az arcot : úgy tesz az Isten-vér, úgy tesz a kegyelem. A krisztusi életet sürgeti, abba nő bele ; a halálnak utálatát, a bűn iszonyát sugalja nekünk. Ne öld meg lelkedet ; halj meg inkább, semhogy vétkezzél ! Mi lesz belőled, ha lelked életét, a kegyelmet elvesztetted? Mit használ világ, dicsőség és élvezet? Ezen megérzik az élet lüktetése. Vesszük észre, itt erős szívek dobognak ; ahol így gondolkodnak : ez már isteni érzés. A kegyelem feszíti a lelket, gyújtja a szívet. Ime szeretetünk ! Ó igen, szeressünk, szeressünk a halálos bűn kizárásával, szeressünk a természetnek az élethez való ragaszkodásával, szeressünk a virágok áprilisi nyílásával, szeressünk az életvágynak ösztönszerűségével, szeressük az Urat. Kérlek, szeress engem először így. Ez mindennek alapja, ez az élet forrása : tartsd meg, óvd meg magadban a kegyelmet. Ez által lakik Krisztus szívünkben, bennünk van lakása, bennünk a szeretet titka. Ezen szeretet által mi olyanok vagyunk, mint Antiochiai Szent Ignác, a Christophoros, ki Krisztust hordozta magában ; olyanok vagyunk, mint a nápolyi szűz, Lucia, aki azt mondta, hogy ő az Isten és a Szentlélek temploma. Lojolai Szent Ignác ezt az alázat első fokának hívja ; mi a szeretet első fokának mondtuk. Mi szeretetben ragasz-

kodunk az Ur Jézushoz ; nélküle gyöngéknek érezzük magunkat. A báránka szereti a pásztort, béget utána, fél nélküle. A lélek szeretete mindig alázattal összekötött érzelem ; a bárány odasimul a pásztorhoz, kíván nála lenni, kinyújtja nyakát, hogy a pásztor megsimogassa fejét.

2. A szeretet második foka már nemcsak természet-azonosság és vérrokonság, nemcsak ösztön, hanem kifejtett érzület, mondjuk, *meghitt barátság*. Az a lélek, melyben megvan a semen Dei, előbb-utóbb öntudatra ébred. Nem lehet természet nélkül, hogy meg ne mozduljon ; nem lehet rügy nélkül, hogy ki ne nyiljék ; nem lehet bimbó nélkül, hogy ki ne virágozzék. Ha van bennünk kegyelem mint természet-fölötti tehetség, kell bennünk lenni szeretetnek mint a tehetség aktusának. Ilyen szeretet a meghitt barátság Krisztus iránt, mely a bocsánatos bűn kizárásával együtt jár. Nem annak a bocsánatos bűnnek kizárásával, mely az ember elkövet a természet gyarlóságából, az ösztön rohamosságával, melyet tudva és akarva nem követünk el, mert nincs elég elszánt, ragaszkodó szeretetünk. Igen, ilyenkor a ragaszkodó, a hűséges szeretet hiányából vétkezünk. A ragaszkodó szeretet nem teheti, hogy megszorítsa, akit szeret ; hogy sértő, hideg, visszautasító legyen vele szemben. Ha van igazi szeretet, az lesz az, melyről mondja a szentírás : Diliges Dominum Deum ex toto corde. Megengedem, lehet szeretni bekezdésszerűen, kezdetlegesen is, s akkor hűtlennek, figyelmetlennek, érzéketlennek lenni. Hogy is ne lehetnénk ilyenek, mikor életünk tele van az érzéketlenség és hidegség e szomorú emlékeivel ; de hát ez csak a kezdetleges szeretet, az igazi szeretetnek okvetlenül barátságnak kell lennie ; a barátság pedig mindig figyelmes, mindig meleg, mindig érzékeny. A barátság mindig nagylelkű, mindig alázatos. Alázata semmi egyéb, mint figyelem az iránt, hogy inkább bármit tűr vagy veszít el, de bocsánatos bűnnel nem sérti meg a szerető, baráti szívet. Ezzel együtt jár az indifferencia a teremtet dolgok iránt, megint azért, hogy túlságos ragaszkodás által ne keveredjünk a bűn veszélyébe. Akiben ez a szeretet van, az tud igazán szeretni, egészen másképp, mint aki csak őrzi magában a gratiát.

E ponton vehetjük észre egyszersmind azt, hogy gratia és caritas között nagy különbség van, az a különbség, mely van a természet és a meleg szív megnyilatkozása közt. A gratia csecsemő, a caritas lángoló ifjú. A gratia köszénbánya, a caritas tűzvész ; a gratia a villamosság, mely a

levegőben van, a caritas a villám, mely a felhőből cikkann. A gratia tehát caritas-szá fejlődik, mint a gyermek ifjává, mint a királyi vérből származott csecsemő lovagias királlyá ; a gratia a gyengéd figyelemben, finom érzékenységekben, a bocsánatos bűn óvatos kerülésében a caritas meleg érzületét ölti magára. Simon Péter, akarsz jó pásztor lenni? Szeress ; ne csak a kegyelmet őrizd s halálosan ne vétkezzél, hanem szeress úgy, hogy szereteted féltékeny gyengédséggé, figyelemmé fokozódjék. Akkor lesz nagy szereteted, mely egy szalmaszálat sem tesz a jegyes útjába. Nem viseltetik hidegen az iránt, akit szeret, nem taszítja el magától, csupa vonzalom és bensőség. Mindenki, aki szeret, úgy érez ; mindenki, aki szeret, él abban, akit szeret, nem taszítja el, hanem magához vonzza szeretetének tárgyát. A bocsánatos bűn is taszítás, megvetés, sértés ; a szeretet ezekről nem tud.

3. Simon, diligis me plus his? — kérdezi az Úr harmadszor ; kérdez, mert kér s sürget többet. Szeretsz-e? Szeress jobban. Még jobban? Kerülöm már a halálos bűnt, inkább meghalok, semhogy vétkezzem, kerülöm a bocsánatos bűnt ; szeretetemen vennék erőszakot, ha elkövetném ; mit tegyek még? S Jézus feleli : Légy egészen olyan, mint én, hogy oly jó pásztor is lehess, mint én. Szent Ignác szerint az alázatnak, szerintünk a szeretetnek harmadik foka nem a bűn kerülése, nem az indifferencia, hanem mindannak, amit Krisztuson látunk és ami látszólag a természettel ellenkezik, magunkra öltése. Ha az ember nemcsak eltűr indifferenciából gyalázatot vagy dicsőséget, hanem ha Krisztusért vonzódik megaláztatáshoz ; ha indifferenciából nemcsak elvisel szegénységet, hanem Krisztusért tiszteli, becsüli az igénytelenséget s vonzalommal viseltetik a szegénység iránt ; ha a nép kegye és a dicsőség nem az ő mámora s a megvetés és ignorálás nem a kinja, azonfölül pedig öröme telik a megaláztatásban, s *krisztusi hasonlóságot* fedez föl magában, mikor ilyesmire éri : akkor szeretete még nagyobb, még lángolóbb ; jobban szeret, sőt legjobban szeret, s az Úr tovább nem sürgeti.

Jézus szíve e hármasszeretetet keresi Szent Péterben s miután megtalálta azt, kivillan szent Szívének szándéka : pasce oves meas ! Most már pásztor lehetsz, ha így szeretsz. Az a szeretet kell neked, mely csupa tett, csupa kiindulás, csupa lelkesülés, áldozatkészség. Ez a három fokú szeretet, ez a háromszorosan fokozott, Krisztus szeretetéhez hasonló szeretet kell a lelkek főpásztorának. Ó, értsétek meg, pász-

torok, az aggódó jó pásztornak lelkiületét. Nem túrtózteti magát s gondját, hogy lelkekre kösse, hogy e hármias szeretet nélkül nemcsak üresek, hanem járó-kelő ellentmondások lesztek. Értsétek meg tehát, kérlek, s mindenki magához intézettnek tartsa Krisztus kérdését: szeretsz-e engem? Van-e benned oly szív, mely nemcsak a bűnt gyűlöli, hanem lángol a bűnt más lelkekből is kiirtani? Van-e benned szeretet, mely nemcsak a te nevedet akarja szívembe beírni, hanem számtalan lelket siet beírni? Van-e érzékenységed, hogy nemcsak te nem akarsz engem megszorítani, hanem iparkodol a botrányokat mind elsimítani? Van-e szíved, mely lángol az Isten dicsőségéért, s csillagfűzért köt nekem gyönyörű, lángoló lelkek nevelésében? Ha ilyen a szíved, akkor: *«pasce oves meas»*.

Ime, k. t. u., három fokon keresztül emelkedünk föl a jó pásztor szeretetéhez, melyet Krisztus vágyódva, aggódva, buzditva örökbe akart hagyni apostolainak. Ennek a buzgó szeretetnek, az Isten dicsőségét önmagában s másokban előmozdító, lángoló szeretetnek kell a papban meglennie, ezt kell az Oltáriszentségből naponként merítenie, fáradhatatlan, tevékeny életben tetté váltania. Értem én, hogy az Úr más nem keres; megnyugszik, ha ez megvan. Ez a kérdés feleletet sürget minden paptól! Ez az ő testamentoma! Feleljünk meg ez izzó, végső akaratnak.

Pünkösöd után 10. vasárnapra.

Az alázatról.

(1898)

Az Úr Jézus azt a gondolatot, mely a most fölolvastott példabeszédben lelke előtt lebegett, az utolsó szavakba foglalta, mondván: «Minden, ki magát felmagasztalja, megaláztatik, és aki magát megalázza, felmagasztaltatik». Kirezzük e szavakból az Úr Jézus szívének azt a vágyát és fölhívását, melyet máshol így fejezett ki: «Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok s alázatos szívű». Igen, Jézus imádandó lelke és szíve az alázat szeretetétől hevül; látja, hogy az embernek mily nagy szüksége van e kitűnő erényre, s ugyanakkor, hogy mily nehéz azt elsajátítani; azért oda utal saját imádandó személyére, önmagára, ki bár a tökéletesség magaslatán áll, nem ajánlhat nekünk szükségesebbet, nem szakíthat

ki szívéből áldásosabbat, mint ép az alázatot ; azután meg a fölolvastott példabeszédben lemutat a mélységbe, a bűnnek örvényébe, hol megpillantjuk a szegény, méltatlan vámost, aki, mert alázatos volt, kiemelkedett a bűnből s megigazulva tért házába. Tehát akár föltekintsünk, hol Krisztus ragyogó alakja int felénk, akár letekintsünk, hol az emberi nyomorúságot s bűnösséget a vámos képviseli, egy s ugyanazon következtetést vonjuk le : alázat kell nekünk, még pedig nem az az édeskés alázat, mely szóban alázatos, de lélekben gögös, nem az az alázat, mely fejét lekonyítja, szemét elforgatja, de szíve telve van magától, öndícsérettől s önbizalomtól, nem az az alázat, mely önmagáról megvetőleg beszél, de ha más valaki csak egy kicsinylő szót mond róla, tüzet fog és pattog ; nem ez az alázat kell nekünk, hanem az, mely a lélek és szív valóságos alázata.

1. Az első kérdés már most az, hogy miben áll az igazi alázat? Csak az imént említettem, hogy az igazi alázat nem édeskés beszéd, nem fejlekonyítás, szemforgatás, nem alakoskodás ; most pedig hozzáteszem, hogy az igazi alázat saját gyarlóságunk és semmiségünk fölismerése s ez ismeret szerint igazodó élet. Igazság tehát és élet, mint az Úr minden szava ; igaz, hogy kegyetlen igazság, de annál valóbb, teljesebb és boldogabb élet. Ez igazsággal kell mindenekelőtt lelkünkbe bevilágítanunk s magunkat a főnnhéjjázás, rátartóság, kevelység és góg ellen az alázat hétszeres meggyőződésével körülöveznünk. Meg kell győződve lennünk, hogy

a) semmiből valók vagyunk. Vagyunk ugyan teremtményei az Úrnak, de létünk korlátolt és törekeny. Lelkünk van, de az a lélek, mint a tűzből pattant szikra, okvetlenül kialszik, ha a tűzbe vissza nem tér. Emberek vagyunk, de e mérhetlen nagy világban, mint öt érzékkel körülzárt piciségek mozgunk . . . gyöngé teremtmények vagyunk, kiket Isten keze tart. Meg kell győződve lennünk, hogy

b) általános szorultságban, szükségben s gyarlóságban élünk s mozgunk. Számtalan kísértés, folytonos harc, kifogyhatlan munka jellemzi testi és lelki életünket. Az emberiség az egész vonalon munkával, verejtékkel keresi kenyerét, s bár azt mondjuk, hogy az ember a teremtés koronája és ura, millió és millió embernek nem jut öntudatára sem az, hogy ő a teremtés koronája, sem az, hogy ura. Kezeinek nehéz munkája biztosítja neki valahogy az életet, s bár haladunk és művelődünk, nagyon jól tudjuk, hogy azt az uralmat csak folytonos megerőltetésben s alázatos munkával tarthatjuk fenn. Íme, a

bőrkötényes, a bányák porától, a gyárak olajától, a perzselő napsugártól megviselt, elkínzott ember, ime, ez a földnek koronája és ura ; igazán egy alázatos úr ! Urasága tehát elválaszthatatlan attól a fölismeréstől, hogy a fáradság és fájdalmak töviskoszorúja alatt emelheti csak fel nyugodt lelkiismerettel fejét. Meg kell győződve lennünk, hogy

c) magunktól semmi természetfölötti üdvöset s érdemszerzést nem gondolhatunk, ilyesmi jót nem akarhatunk. Ami jót az ember önerejéből tehet, annak a föld mesgyéje s a sűrű árka, s néhány arasznyi idő képezi határát ; a halhatatlan lélek szomjasan és szegényen néz az ilyen szürke élet ablakából át az örökkévalóság felhőtlen derűjébe. Mit csinálunk természetes jó cselekedeteinkkel, mikor a halál int s az örökkévalóság kitárul elénk ? Ott csak a természetfölöttinek van értéke ; a természetes jóért nem adnak túl semmit. Tehát kegyelem kell ! Kegyelmet, örök értéket, azt szomjazza a vándorolni kész lélek, de a kegyelem kész és teljes ajándék ; az nem belőlünk való, az a földön nem terem ; Isten adja még a legkitűnőbb szentnek, még Szűz Máriának is ; legyen tehát bár vértanú valaki, apostol vagy szűz, tiszta lélek, mindnyájan kegyelemből valók s kegyelemből élnek. Meg kell győződve lennünk, hogy

d) a bűn által még a semminél is silányabbak s hitványabbak lettünk. «Tamquam nihilum», mint a semmi, olyan az ember, hirdeti az Írás ; de talán csak a gázt s a bűnöst érti ? Nem azt, hanem összefoglalja az egész emberiséget fényes tehetségeivel, sok jó hajlamaival, sok természetes erényeivel ; az egész természetes emberiség mint a semmi, olyan az Úr előtt. Mi lesz hát akkor a bűnös, az Istentől elpártolt ember ? Az okvetlenül a semmi alá is lesüllyed ; mert a bűn a semmihez az Isten ellen való pártütést fűzi. «Nihil rebelle», mondják a szentatyák, «nihil armatum», egy lázadó, Isten ellen fegyverkező semmiség, melyről nem tudjuk, vajjon megvessük-e inkább vagy megutáljuk ? Megvessük-e gyöngeségét és szelídségét vagy megutáljuk-e alávalóságát, hálátlanságát, gyalázatot ? Meg kell győződve lennünk, hogy

e) rászolgáltunk sokszorosan arra, hogy az Isten megfosszon kegyelmeitől, s alávaló gyönyöröknek, utálatos szenvedélyeknek, borzasztó vétkeknek, az ördög kegyetlenkedésének vessen oda zsákmányul. A szentírás az Istennek különös büntetéseül azt említi, hogy az Isten a magáról megfélekezett embert «tradidit in reprobum sensum», elvetemült gondolataira hagyá, hogy fokról-fokra süllyedjen az erkölcsste-

lenség mélységébe. Azt gondolták a finom rómaiak, hogy tiszta, tündöklő, bíbor-szegélyes tógában, márványpalotákban, erős hadseregekkel, klasszikus költeményekkel fönn-tarthatják magukat az emberi érzés színvonalán ; azt gondolták, hogy nem válnak semmivé : s íme, az Isten elvetemült gondolataikra hagyta őket, s önmagukban senyvedtek el, mint a száradó penész. Meg kell győződve lennünk, hogy

f) a jó úton járva, s az Isten kegyelmétől körülözönölve is a romlás fészkei vagyunk ; hajlamaink oly rosszak, szenvedélyeink oly hevesek, ingereink s vágyaink oly szégyenletesek, hogy alig van jó cselekedetünk, melyre árnyékot ne vetnének. E részben nem is mienk az első szó, hanem a szenteké. Ismerjük Szent Pál szavait, ki a romlottság testéből kikívánczik ; olvastuk Szent Ferenc, Szent Benedek védekezéseit, kik tövisek közt hengerkedtek ; hallottunk a szentek könnyeiről, kik egy életnek nyomorúságát siratták, azét az életét, mely nem bűnökben, de számtalan nemtelen hajlamokban, érzésben, ingerekben folyik le az Isten előtt, mint egy zürzavaros, iszapos folyam ! Gyakran nem is gyanítjuk, mily tökéletlenek cselekedeteink, s mi mindenféle csunya, nemtelen indító-ok szövődik beléjük. Azt gondoljuk, hogy lelkes, önzetlen, tisztalelkű emberek vagyunk, s nem sejtjük, hogy tulajdonkép csak hajlamunk játszólapdjául szerepelünk. De minek erről hosszasan beszélni? Nem vak-e az ember saját hibáival szemben? Nem veszi észre azt önmagán, mit az egész világ lát rajta ; jónak, ártatlannak tartja magát ; mentegetőzik, védekezik, még akkor is, midőn a bűn s a szenvedély lekoptatt róla minden becsületet. Végre meg kell győződve lennünk, hogy

g) mindezek után önmagunkból csak hazugok s alakoskodók vagyunk, kiknek nagy gondjuk van arra, hogy a világ ne lássa bűnösségünket s gonoszságunkat. A látszatos, természetes jóság is csak olyan, mint a szegény ember takarója, mely takarja, de ugyanakkor föl is tárja ugyanazt a szegénységet. A szentírás is megsajnálja ezt a cifra nyomorúságot, midőn azt mondja : Mondod, hogy gazdag vagy s nincs szükséged semmire, s nem tudod, hogy nyomorult és alávaló, szegény, vak és meztelen vagy.

Folytassam-e tovább, k. h.? Föltárjam-e még jobban az emberi semmiséget? Nincs többre szükségem ; e hétszeres nyomorúság sötétszínű szívárványába kell beállnunk, ha bánt a nagyzás, a gőg vagy a kevélység ; e hétszeres semmiség fölismerésére kell szert tennünk, hogy lelkünket a hiúság s

a főnnhéjázás szárnyaira kelni ne engedjük. Bizonyára meg száll a semmiség e mélységének párkányánál az alázat szelleme, s megtanuljuk ott azt a leckét, melyről Kempis Tamás írja (I. k. 2. f.): Haec est altissima et utilissima lectio, tui ipsius vera despectio. Nagy és fönséges lecke az alázat, melyet meg kell tanulni; nagy és fönséges föladvány az «én» fölismerése, melyet meg kell oldani. De bár nagy és nehéz a lecke, se baj! Hiszen mi tanulni jöttünk az Úr Jézus iskolájába; rábíztuk magunkat e kitűnő mester, e kiváló tanító kezére, s ez a tanító szent szívére mutatva, mondja: Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok s alázatos szívű; rámutat szentjeinek, hű tanítványainak hosszú sorára, csupa ép, egészséges, hatalmas lélekre; egy Páduai Szent Antalra, Szent Tamásra, Szent Ferencre, kik bár a világot mozgatták, nem tartották magukat fontos személyeknek, sőt másokat maguknál jobbaknak véltek, mosolyogva tudtak elviselni szitkot, vádat, bántalmat, s azt kiáltják felénk: lelkek, jertek utánunk, itt van az igazság, itt a Krisztus Urunk iskolája, mert igazság és alázat egy s ugyanaz!

2. Igen, mi az igazságot szeretjük s következőleg az alázatot becsüljük s iparkodunk azt tőlünk telhetőleg elsajátítani. De, hogy annál gyökeresebben orvosolhassuk lelkünk titkos és nyilvános kevélységét, engedjétek meg, k. h., hogy itt is néhány pontban szedjem össze a kevélységnek bennünk való megnyilatkozását. A kevélység bálványa az «én»: azt dicséri, kiemeli, kitünteti, azt védi, menti, óvja, azt iparkodik becsülésben, tiszteletben emelni, s minden egyebet lenyomni; aziránt viselkedik kímélettel, elnézéssel, annak hibáit takargatja, szépítgeti: szóval az «én»-t, azt imádja, s igaz, valóságos arcát sem másnak megmutatni, sem maga megtekinteni nem meri.

Félre e bekötődsi játékkal, félre e kendőzéssel! Legyen bennünk annyi bátorság, hogy magunkat fölismerni s mások előtt is olyanoknak bemutatni merjük, amilyenek vagyunk. E célból, k. h., vizsgáljuk meg megunkat, vajjon

a) ha észrevettük, hogy nincs annyi szellem, eszély, jó tehetség bennünk, mint van másokban, nem okozott-e ez a fölfödözés nekünk nagy fájdalmat és szomorúságot?

b) Nem veszítettük-e el lelki nyugalmunkat, ha gyöngéink, tökéletlenségeink, csunya tulajdonságaink, szenvedélyeink kitörései nyilvánvalóvá tették s megismertették azt, ami bennünk van?

c) Ha oly szerencsétlenek voltunk, hogy Istent meg-

bántottuk, volt-e bennünk annyi lélek, hogy szívesen elfogadtuk a vétekből ránk háramló megaláztatást és szégyent? Nem szolgáltunk-e rá Szent Ágoston gáncsára: *Qui non erubuerunt de iniquitate, et erubuerunt de humilitate*. Kik hibáikat mentegetik, palástolják, azok az igazi alázatosaktól ugyancsak messzi esnek.

d) Nem törekedtünk-e hibáinkat sietséggel, figyelmetlenséggel, gyarlósággal s más mondva-csinált ezerjófűvel mentegetni?

e) Nem toltuk-e hibáinkat másokra, azon célból, hogy ők viseljék értük a szégyent? S hogy ez sikerüljön, nem folyamodtunk-e kétértelműségekhez, leplezésekhez, mesterfogásokhoz, hazugságokhoz?

f) Ha valaki olyasmit mondott, ami reánk nézve megalázó volt, nem ébredt-e föl rögtön bennünk a bosszúvágy? Nehéz volt-e neki megbocsátanunk az esetben, ha hibáinkról szólt, jöllehet azt talán csak föllebbvalóink s elöljáróink, gazdáink előtt tette?

g) Végre nem fejtettünk-e ki ezerszer annyi igyekezetet arra, hogy hibáinkat eltakarjuk, mint amennyit erőlködünk, hogy azokat megjavítsuk s el ne kövessük?

Szinte belefáradunk a kérdésekbe, de kimeríthetjük-e a kevelység számtalan megnyilatkozását? Soha. Telve van kevelységgel szívünk. Valamint a molnár ruhája tele van liszttel s a cséplőé tele porral; mint az erdő tele van zsongással, bűgással: úgy az emberi lélek tele van titkos és nyilvánvaló kevelységgel. Csak folytonos munka és igyekvés képes e részben rajtunk segíteni. De rajta, ne csüggedjünk. Nemcsak az alázat szépsége s fönsége lelkesítsen e munkára; nemcsak az Úr Jézus szent szívének vonzalma buzdítson e nemes törekvésre; hanem szorítson rá az a gyűlölet is, mellyel az Úr a kevelység ellen viseltetik.

A szentírásnak egy-két szava is elég ahhoz, hogy e gyűlöletet szemeink elé állítsa: «Isten s emberek előtt gyűlöletes a kevelység, mondja a Szentlélek, mindkettő előtt igaztalanul cselekszik». S ismét: «Minden bűnnek kezdete a kevelység, s aki megmarad benne, eltelik átokkal» (Eccl. 10, 7). S ugyan miért gyűlöli az Úr annyira a kevelységet? Azért, mert tagadása az Úr hatalmának és föltétlen uralmának. A kevelő függetleníteni szeretné önmagát az Istentől, eszeveszettségében fölkiált: nem szolgállok, s az égre emelt fővel fogamatba veszi, hogy Istent trónjáról letaszítsa. Nem telik-e el az ily örjöngő szükségképen átokkal? Átká lesz maga-magának, s

hegyibe ránehezedik az Úr keze. Mert meg lehetünk győződve, hogy az az Isten, aki irgalmából ki nem fogy, kedvét leli a kevélyek megalázásában, akár e világon, hol üres szívvel, elégedetlenül járnak-kelnek s gyakran ocsmány bűnök fertőjébe süllyednek, akár a másvilágon, hol a pokol örvényeibe temeti s az ördög csúfjává teszi. Ugyancsak más sors az, melyet az Úr ígér: Tanuljatok tőlem alázatot... s én megenyhítek titeket s meglelek szívetek nyugalmát.

Hiába; igazság az Isten, s a hazug lelkeket nem szereti; már pedig a kevély ember hazug; eltagadja saját belső valóságát, eltagadja Urát, Istenét, ha nem is szóval, legalább tényleg, hogy annak az üres és hitvány bálványának hódoljon, amely ő maga. Míg ellenben az alázatos lélek saját semmiségét fölismeri és megveti, hogy az Isten lakjék benne; tökéletlenségeit, bűneit üldözi, hogy az erény díszébe öltözzék; fejtevényt hajt az egy Isten előtt, hogy kiszabaduljon saját énjének, számtalan rosszindulatának s gondjainak rabságából. Valóban itt is igaz, hogy «veritas liberabit vos», az igazság fog felszabadítani titeket — s az alázat egy nagy darab igazság.

Pünkösöd után 17. vasárnapra.

I. Az Isten-szeretetről.

(1896)

«Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből.»

Szeresd az Istent! Ez az a visszhang, mely megfelel a szív valamennyi vágyaira és jajjaira; szeresd őt teljes szívedből, teljes lelkedből s minden erődből, ezt hirdeti és sürgeti az evangélium! Ó, ki érti közülünk e beszédet? A szentek titokzatos nyelve ez, melyet az érzéki ember oly nehezen ért! Ki követi e szózatot? Magasra vezet, felhőkbe vész útja!

S mialatt az Isten azt akarja, hogy szeressük őt teljes szívünkkel, azt tapasztaljuk, hogy az az Isten nem is vonzza sokszor a szívünket, míg ellenben a világ színpompás, izgalmas életet tár elénk; szegényesnek látszik az, amit az evangélium ígér; örömtelennek tűnik föl az istenes élet, mintha csak szürke, fakó, őszi tájba nézne bele az ember, ahol a színek sötétek és hidegek, a levegő nehéz, a lomb kemény, akár csak plébából volna, a virágok szalmaszálak, sok a köd, s ha kinézed a szemedet is, akkor sem látsz sokat. Mit válasszunk? Szeresd a világot, mondja a mulandóság... «Szeresd az Istent», mondja

az evangélium, még pedig teljes szívedből ! . . . Gondolkozom s ingadozom ; mert nem tudom amúgy igazában, hogy mit jelent az : szeretni teljes szívből. Szeretek immel-ámmal, s azért izetlen az nekem ; de hogyan kell szeretni teljes lélekből, azt föl nem érem. Szeretek úgy ahogy, s azért belefáradok ; de hogyan kell szeretni minden erőből, az messze van tőlem.

No hát küld az Isten segítségemre ragyogó szellemeket, akikben az a hideg evangélium testet öltött; élet, öröm, erő környezi őket ; szemeik ragyognak ; beszédük tűzpatak ; alakjuk oly fényt áraszt, hogy a föld dicsősége tőle homályba vész ; körülöttük hamuvá esik szét a világ ; útjuk mint a hulló csillag szikrázó pályája, nem keresnek semmit, s minden ölükbe hull, s amit megvetettek fényből s dicsőségből, trónjuk zsámolyává lesz ; elcsókolja lelküket az Úr, s mikor meghalnak, akkor kezdenek tulajdonkép élni. Ezeket a szellemeket — nem ! nem is szellemek — ezeket a mi testvéreinket, a szenteket küldi segítségünkre az Úr s azt mondja : nem fogom neked magyarázni, hogy mit jelent az, szeressed a te Uradat Istenedet ; nem fogom neked magyarázni ; mert bármit mondok, saját törpe gondolataidat kevered bele ; nem fogom szóval magyarázni, mert a szavak értelmét meghamisítja a szokás, a nyegleség, a lelketlenség ; hanem meg fogom neked mutatni eleven képen, hogy mit tesz Istent szeretni teljes szívből ; meg fogom mutatni, hogy mily győzhetetlen erő s mily halhatatlan dicsőség az, szeretni az Istent minden erődből.

Elvezetlek Carthagóba ; nem mutatom régi hamilcari falait ; a római Karthágó nagyvárosias utcáin járunk s az egyik külváros palotaszerű háza előtt megállunk. Ez az Ubia-család háza. Ismered? ugy-e, még nem hallottál róla. E család leánya két év előtt ment férjhez ; a fiatal, még csak 22 éves anya, szíve egész bensőségével függ azon a gyermekén. — Lépjünk be e házba ! Ez a ház a 203. év nyarán nagy gyászban van ; szenvedélyes fájdalom gyötri kivált az ősz családapát, mely néha örvöngésbe csap át ; mert leánya, a fiatal anya a prokonzul börtönébe záratott, s most ott tengődik barátnőjével s három ismerős ifjúval, Revocatus-, Saturninus-, Secundulussal.

Mi történt? Miért van Perpetua, a 22 éves családanya a börtönben? Ő akarja szeretni az Istent teljes szívből, s mivel vétket, hittagadást követelnek tőle, azt mondja : teljes szívből szeretem az Istent s azért el nem szakadok tőle ! Inkább elszakadok házamtól, hitvesemtől, ősz atyámtól, inkább gyermekemtől ; de soha az Istentől.

De hát mi lesz már most ebből?

A világ esze megáll ; a családi érdekek, az atyai szeretet, a hitvesi kötelék, a köztisztesség, a börtön zordonsága megtántoríthatnának minden embert, nem hogy egy nőt, egy hitvest, egy családayát ; de Ubia Perpetua azt mondja : Szeretem az Istent teljes szívemből, s családomért nem tagadom meg őt.

Látod, k. h., mit jelent az, szeresd az Istent teljes szívedből ; akár anyai szíved van, akár atyai, akár gyermeki, akár hitvesi ; mindezzel, teljesen ; s mindennél jobban. Jobban, mint a családot ; jobban, mint atyádat s anyádat. Ha elveszed őket, el kell szakadnod tőlük Istenért ; ne tántorodjál meg percig sem ! Szeresd az Istent, ő lesz atyád, anyád, ő több neked ! — Jaj, kegyetlenek, mit hirdettek ? kiölték a gyermeki, az anyai érzületet ? gyűlöletet hirdettek ? Nem . . . nem, szeretetet hirdetünk. Szeressünk !

De ez még nem elég ! Atyja belép a börtönbe s így szól : «Gyermekem, irgalmazz ősz fejemnek ; szánd meg atyádat, ha még megérdemlem, hogy atyádnak mondassam. Karjaimmal fölneveltelek, míg így kivirágoztál Karthágó örömeire, ne tégy most gyalázatává a városnak. Tekints anyádra, nagynénédre, gyermekedre. Hagyj föl kevély, főnnhéjjázó, hajthatatlan érzületeddel». Így kért engem atyám, mondja Perpetua, s letérdelt, s megcsókolta kezemet ! S Perpetua megszánta atyját, sajnálkozott fájdalmán, s különösen azon, hogy ő, az apa nem örül leánya vértanúságának. «Atyám, az fog történni, amit Isten akar», ez volt Perpetua felelete.

Szeresd az Istent minden erődből ! Mindent Istenre vess ! minden gondolatot, minden szeretetet, szenvedélyt, érdeket, vonzalmat és reményt ; mindent Istenbe, hogy azt mondhasd : Istenem, mindenem ! Szegény emberi szív ! mennyi sóhajodba s könnyedbe kerül ez a nagy tett : szeresd az Istent !

Perpetua magában ült, csendben, a sötét börtönben. Haza gondol. Oly jól ismeri házukat ; hány ablaka van s hány szobája ; a szobákban otthon szőnyegek vannak és képek, s itt a börtönben nedves falak s nyirkos föld ; otthon a szekrényekben el vannak téve ruhái s ékszerei, s itt a börtönben megtépve s kezein békókkal ül ; tudja, hogy a cselédek otthon most mit csinálnak ; tudja, hogy édesanyja most hol üldögél ; elképzeleli, hogy a madarak a kalitkákban édesanyja szobájában mint sipognak, s hogy az udvaron mint lubickol a szökőkút ; ha úgy belépne most a szülői házba s átkarolhatná anyját, atyját, s szívéhez szoríthatná gyermekét, volna az öröm ! Pe-

dig csak rajta fordul meg. Ha egyet szól, megnyílik a börtön, Perpetua szabad.

De Perpetua nem teszi. Szívére szorítja kezét; megcsörgeti láncát; végigsimitja homlokát s azt suttojja: nem lehet! Szeretem az Istent! Szeretem jobban, mint minden mást. Szeretem s mindenről lemondok érte, mindenről! . . . 22 éves koromban kiszakadok házamból, s leszakad keblemről csecsemő gyermekem — hiába: tudom én, mit jelent az: Szeresd az Istent teljes szívedből.

S mi lesz a világgal? Mit fog szólni a nagy város, Karthágó? Az a hivatalos előkelőség, mely nálatok ki-bejárás volt? Mit a szolgák, a munkások? Mit az utca népe, mit a szomszédok? «Übia Perpetua, a vakbuzgó keresztény, mily esztelen, mily kegyetlen», ezt hajtogatják a mosónék, ezt a zöldsegi piacon a kofák, ezt a boltok vásáros népe. «Mily bolond, mily esztelen!» S ha majd kilépsz, Perpetua, a piacon a törvényszék elé, vagy ha majd vezetnek a vesztőhelyre, hogy fog bámulni az a tengernyi nép; ismerőseid egymást könyökükkel meglökik, sugdosnak; idegenkedve néznek rád, vizsgálják ruhádat, hogy gyűrött-e, szakadt-e; nézik hajfonataidat, hogy megviselt-e a börtön; megjegyzéseket tesznek, hogy mily halavány, mily törődött vagy; mindnyájuk szájában forog a te neved. Ó, Perpetua, 22 éves édes anya, elviseli-e ezt szerény tekintetét? tisztá, gyengéd lelked? Lesz-e erő imáidban a keserves, nehéz útra? Menj, kérlek, menekülj!

Nem! nem mozdulok! szeretem az Istent s megvetek érte mindent: a világot, a világ ítéletét, haragját és hizelgését, dicséretét és gáncsát . . . mindent. «Regnum mundi et omnem ornatum saeculi contempsisti . . . contempsisti . . .» miért? «propter amorem».

Szeretni az Istent! Ó, Isten-szeretet, ó, világot legyőző hatalom, mely a 22 éves fiatal Perpetuát vértanúvá s hőssé tette, midőn lefoglaltad szívét, lelkét s minden erőit, s odaállítottad a világ színe elé, a kislelkű, fáradt emberek elé, hogy lássák, mit jelent az: Szeresd az Istent teljes szívedből, teljes lelkedből s minden erődből. K. H. ! Mi van bennünk ebből? Hol vannak áldozataink, hol könnyeink, melyeket Istennek bemutatathatunk? Mikor szerettük Istent teljes szívünkben, teljes lelkünkben s minden erőnkben?

De Perpetua még nem hozta meg utolsó áldozatát! Édes atyján kívül ő még mást is szeretett s börtön s láncok fölött rettegett más valami áldozattól, s mégis meghozta. Mi volt az?

Mikor a börtönben volt, egyetlen földi vágy emésztette

szívét ; szeretne volna szoptatni gyermekét ! Kérte tehát, hozzák be hozzá. Elhozták gyermekét, s mikor dadogását hallotta, úgy tetszett neki, mintha a börtön palotává vált volna. Ezzel a gyermekkel tehát talán le lehetett győzni Perpetuát? Ez lesz alighanem az a kapocs, mely lelkét a világhoz köti ; ez lesz az a hatalom, mely szívéből az Isten-szeretet tűzét kioltja ? De ha ez sikerül, akkor Perpetua nem szeretné Istent teljes szívéből, teljes lelkéből.

Ezt akarta atyja, hogy a gyermek, a csecsemő legyőzze Perpetuát. Mikor tehát Perpetua a piacon felállított ítélőszék lépcsőin biztos léptekkel fölsietett, hogy elvegye a halálos ítéletet vagy a fölmentést, atyja odaállt a legmagasabb lépcsőre s odanyújtotta a mosolygó kis csecsemőt Perpetuának : «Perpetua, így szól atyja, Perpetua, könnyörülj rajtam s a kisdeden!» Perpetuának elszorult a szíve, fölsóhajtott, elfordítá arcát s azt mondta : «Nem lehet». Ismét győzött ; győzött a csecsemő fölött, győzött az anyai érzelmeken, győzött az isteni szeretet erejében : győzött s a halálba ment. Mit mondjak még többet? Azt-e, hogy Perpetuát vad bika vette szarvaira? Azt-e, hogy végül bárd ütötte le babérkoszorús fejét? Ó, aki tud győzni szíven, az tud győzni vadállaton, bárdon és halálon. S Perpetua győzött, s valamint a keresztre föliratul az Úr Jézusnak azt írhatjuk oda, hogy «így szeretett» : úgy Perpetua is 1600 év óta a keresztényeknek élén áll s hirdeti : testvéreim ! így kell az Istent szeretni.

Szent Perpetua tehát élő magyarázata az Úr Jézus szavainak : Szeresd az Istent teljes szívedből, teljes lelkedből s minden erődből. Senki sem magyarázhatja meg azt úgy, mint Perpetuának hősiek alakja. Vessük szemeinket gyakran reá, s minél gyöngébbeknek érezzük magunkat, annál mohóbban szívjuk magunkba szellemét. Ó, mily gyöngék s árvák vagyunk az Isten szeretetében ! Azt mondjuk, hogy meghalnánk Istenért s mindent odaadnánk érte, s voltaképen minden alól kivonjuk magunkat, ami terhes, ami nehéz s ami kellemetlen. Képeinken vértanúink vérről, kinszenvedett képe a legnagyobb áldozatról beszél hozzánk ; mi folyton nézzük e képeket s nem értjük, nem akarjuk érteni, hogy szeresd az Istent teljes szívedből, vagyis úgy, hogy semmi áron el ne szakadj tőle. Mit gondoltok, k. h., ha úgy egyszer mi is vérzenénk Istenért, ha meleg vérünk lecsurogna kezünkön : hej, akkor éreznők, most szeretem az Istent igazán !

De van sok más vértanúság az emberi életben ; mutassuk

meg olyankor, hogy szeretjük az Istent teljes szívünkkel. Van úgy, hogy szívünk vérzik, — van úgy, hogy szemünk könnyez, — van úgy, hogy lelkünk fáj vagy az emberektől, vagy az élet keresztjétől, vagy a szívnek megtagadott szenvedélyeitől : ilyenkor kell megállnunk, kezünket szívünkhöz szorítanunk s azt mondanunk : Szeretem az Istent teljes szívemből. Őt megbántani soha sem akarom s érte minden áldozatra kész vagyok. Ha ez a szeretet dagasztja majd szívünket, akkor szentek teremnek nemcsak Karthágóban, de Hontban és Barsban ; szentek teremnek nemcsak az Ubiák palotájában, de a szalmafedelű kis házakban ; mert aki az Istent teljes szívéből szereti s aki e szeretetből érte áldozni tud, abban az Isten ereje megnyilatkozik. Úgy legyen !

II. A buzgóságról.

(1902)

K. T. U. ! Lelkem előtt áll még a mult hétnek kedves, szerény Mária-ünnepe, s magának annak a rabokat váltó Madonnának alakja, melyet magamnak képzelek. Elképzelem őt magamnak égő arccal, mert ég a lelke ; elképzelem pihegő kebelével, mert siet, útban van. Hasonlít ahhoz a Sarlósboldogasszonyhoz, akiről mondja a szentírás : *abiit in montana cum festinatione* ; sietve ment, mert segíteni ment ; azért siet. A rabokat váltó Szűz Mária, a Maria Mercedes is segíteni siet, sokakat szabadítani megy. Ezért kigyulladt az arca, piheg a keble. De szenvedő, lelkét feszítő vágyaival nem akar magában maradni, hanem szerez segítőtársakat, ellátogat a földre, s beleszövi fényes alakját három szent férfiú álmába. Beköszön hozzájuk, hogy eltöltse szívüket saját maga érzelmivel, a szenvedő és segíteni siető felebaráti szeretettel. Azzal a szeretettel, mely a mórak fogságában szenvedő keresztények ügyét vette szívére.

Tudott erről Nolasco Szent Péter, tudott róla Jakab, arragóniai király, tudott róla Pennaforti Szent Rajmund ; de mennyivel többet tudott arról a Szent Szűz. Ő nemcsak mesékből, de valóság után ismerte a mórak pincéit : azt a sötétséget, mely a rabszolgának nemcsak szemére, de lelkére is árnyat borít ; ő nemcsak képzeletben, de valóságban látta azt a dohos szalmát, melyen a test is, a lélek is elrothad. Hervadó, fájdalomszántotta arcoknak a hite is hervadt, szeretete is lankadt, ha ugyan el nem pusztult még egészen.

A Szent Szűz hallotta, mint imádkoznak a szegény rabok hozzá ; hallotta azt az Ave Mariát, mely halavány ajkról s kételkedő, lemondó szívből küszködött föl öhozzá ; hallotta az imát, de lánccsörömpölés között. Hallotta, de az nem csengett örömmel, hanem szomorúság és nehéz kétség volt abba belevegyítve. Ó, hogy hatott ez mind anyai szívére ! S mivel szerette azokat a nyomorgó embereket, segíteni jött. Segélynyújtásra hívja föl az Úr Jézus szolgálait, segélynyújtásra nemcsak a test, hanem a lélek bajaiban. Mert a test után a szív is elrothad. A sötétség homályában a lélek is elborul ; akik tehát szeretik a lelket s könyörületesek az emberek nyomora iránt, azokat hívja a Szent Szűz, a Maria Mercedes, hív minket s buzgóságra tanít. Tavaly előadtam mi a pietas, mi a devotio, most előadom mi a fervor.

1. Mi a buzgóság? A buzgóság kifejléséhez két elem szükséges : *Lángoló lélek egyrészt, nyomor másrészt.* Valamint minden növénynek megvan a zónája : úgy van az erénynek is sajátos kerete, mintegy szülőföldje, melyből kisarkad. A buzgóság is erény, melynek kerete a nyomorúság, másoknak nyomora. Állíts bele egy lelket, lelket, mely e névre méltó, a nyomorúság keretébe, s észreveszed, hogy nyilalnak rajta végig érzelmek, indulatok, melyek másutt s máskor nem jelentkeznek. A nyomorúság terhe rávetődik a szerető lélekre s elszomorítja azt, de ugyanekkor fölkelti benne a reakciót a rossz ellen, és sarkalja őt, hogy segítsen. Sírni kezd, de e könnyek nem oltanak, hanem szítanak érzelmeket. Szíve ég, s e tűznek élesztői keresztek, tövisek és bojtorjánok, az emberi szenvedések keresztfái. Emeljétek ki a nyomorúság keretéből a lelket, felejtessétek el vele a szenvedést, vigyétek át az égbe, hol ne lásson nyomort, felejtse el a látottat : a buzgóság mécsese kialszik, tüze elhamvad. Azért az égben buzgóság nincs ; a szeretet, mikor buzgó akar lenni, lejjön az égből s itt jár köztünk, itt az élet árnyas s nem verőfényes oldalában, itt a hegyszakadékok, puszták, szirtetek, vízmosságok közt ; itt a szegénység, állati munka, szolga-iga, örömtelen lét, bűn, alávalóság, gond, elnyomás, zsarnokság, szenvedés hazájában. Itt piheg a keble, itt könnybelábad a szeme, itt fölgýúri karjait s munkára készül : segíteni akar. S minél nagyobb a baj, annál inkább lángol s ahol teljesen elhatalmasodik a rossz, ahol már letéperte s fojtogatja áldozatját : ott az égre csap lángja s hősies áldozatokra ragadhatja magát, csatakiáltása a «non praevalébunt».

Két szóval lehet jellemezni a buzgóság földjét : *Sorge*

und Sünde, vagy mint a szentírás mondja: Terra miseriae, s e földbe mélyed az eleven gyökér. Ez a gyökér a bajt fölértő, szíven viselő, erőteljes lélek.

2. A buzgósághoz mindeneelőtt a) *a bajt mélyen átértő lélek* kell, melybe másnak nyomorúsága szinte belevette magát, úgyhogy ahol jár-kel, magával viszi s nem tudja feledni. Vannak lelkek, melyekre rávetődnek a benyomások mint hideg tükrökre, melyek oly simák is, mint a tükrök s a benyomást fölfogják ugyan, de magukévá nem teszik. Ezekben az egyik gondolat kiszorítja a másikat, s a benyomások kölcsönösen eltörlik egymást. De vannak lelkek, melyekbe a gondolat beleég, s úgy követi s kíséri őket, hogy eleven darabjává lesz lelki életüknek, s elmondhatják róla: ez az én gondolatom.

b) Valamint fölértik a bajt s a nyomorúságot, úgy át is érzik azt, s ez második eleme a buzgóságnak. A gondolatból érzelem lesz, s a szív lesz betegje. Az ily betegség áldás és szerencse; *érzékenység, lágyság, gyengédség* kell hozzá, s körülmények, tapasztalatok, benyomások nevelik ki őszinte, igaz részvétté. E részvét éget és gyötör, sőt emészt: maga az Úr mondja: *Zelus domus tuae comedit me.* E részvét teher, hiszen mondjuk, hogy ez meg az szívemen fekszik, s a lélek olyan, mint az irgalmas szamaritánus, ki a maga hátán viszi nyomorult felebarátját. Ha tehát buzgók akarunk lenni, ereszkedjünk le a mélybe, az emberi lélek veszedelmeinek s szenvedéseinek mélységébe. Az apostoli lélek hasonlít az evangélium rossz szelleméhez, ambulans per loca inaquosa, quaerens requiem et non inveniens; jár vigasztalan régiókban, hol a bűn s a gond lakik s nem talál tőlük nyugalmat; de azért nem fut, nem menekszik előlük, sőt inkább beleéli magát, s a veszedelem lépten-nyomon kiált felé: figyelmezz rám s segíts!

Akár a ruthéneken akar segíteni, akár a tuberkulózison, a buzgó ember egy gondolatnak él. Ez a gondolat az ő rögeszméje, belerögzik és szenved tőle. Így szenvedett az Úr, így az apostolok, így a szentek, kik sírva, epedve, szenvedve jártak körül.

c) De van a buzgóság lelkének még egy érzelve, melyet kifelejtetni nem szabad. A buzgóság erő s a részvét, a szenvedés az inkább gyöngeség. Részvétből lehet buzgóság, de a részvét önmagában véve még nem az. Erő, ellentállás, visszahatás kell a nyomorúság ellen; reakció kell hozzá s elszántság, mely mondja: ezt nem tűröm, ezt lé akarom győzni! Ez elszánt, törekvő, küszködő részvét érdemli meg a buzgóság

nevét. A buzgó lelkek a veszedelemnek mennek neki, hogy azt föltartóztassák ; a sötét gondok éjében vigaszra derítik a bánkódó, csüggedő lelket; a támadó nyomorúságnak testükön át lehet csak diadalútját folytatnia s le kell győznie a buzgóságot, mely hirdeti : él az Úr, nem engedek ; győzni vágyom, hiszen erősebb vagyok ! Ez a fegyver a lélekben, amelyet buzgalomnak hívunk. Ettől lángoltak a buzgó emberek, kik a lelkeket szerették s az emberi nyomor ellen hősiessen küzdöttek. Nézzék Szent Bernátot, Amiens-i Pétert, mikor keresztes hadat hirdetnek. Nézzék Illést és Szent Pált, nézzék a Macchabeusokat ; a négereknek, árváknak, a szegényeknek apostolait ! Égető, emésztő gondolatok hajtják őket : az Isten dicsősége s szenvedő testvéreik emléke. E gondolatokat élesztik a jóindulat, a testvériség, a nagy, fölséges emberi tekintetek, de kivált az isteni szeretet s a bizalom, mely azt súgja : rajta, segíts, Isten is úgy akarja. Szemük előtt lebegnek testvéreiknek szenvedései, de főleg az epedő Krisztus-arc, melynek ajkairól hangzik a szó : amit egynek a legkisebbek közül tettetek, azt nekem tettétek. S ez arc s e szó nagy bizalmat inspirál, s a buzgóságba bizalmat, lelkesülést önt. Nincs buzgóság remény nélkül. Hiszen elsorvadna, ha félne, hogy győznie nem lehet ; ha látná, hogy a rossznak hatalma legyőzhetetlen. Nem ; a buzgó lelkek nem kételkednek ; ha néha kételkedni látszanak, az csak olyan elhomályosodás, mint az iramló felhőnek árnyéka a virágos réten, mely futtában eloszlik. S ez érzületben kitanának a buzgó lelkek, jól-lehet látják, hogy a nagy tömeg érzéketlen és hideg, s hogy oda sem néz annak, amitől ők lángolnak. Kevesen vannak a buzgók, tengernyi pedig a léha, lanyha lélek, s a buzgók mégsem csüggednek ; tudják ők, hogy a buzgóság kegyelem, s hogyha a géniusz csókja is ritka homlokon csattan el, ritkák azok is, kiket a kegyelem a nagy tömegeből isteni érzelmeknek hordozóivá szemel ki.

Igy akarta ezt az Úr ! Talán ki akarta vele mutatni, hogy nem a tömeg teszi, hanem a kegyelem ; talán ki akarta tüntetni, hogy ajándékait választott lelkeknek adja, akinek akarja ; talán gyönyörködik a titáni harcban, mit a szellem vív a névtelen ezrekkel ; nem tudom, mit akart, de azt látom, hogy a buzgó lelkeknek sorsa egyrészt a jótett a nyomorulttal, másrészt a bajvivás a léháknak érzéketlenségével. Küzdenek Kinizsyképen két karddal ; az egyik oldalról a nyomorúsággal, a másik oldalon a lélek terhével : az érzéketlenséggel. lanyhasággal s saját lelkük szomorúságával.

Ép azért a buzgóság útjai nehezek ; nem is utak ezek, hanem kövecses pusztákban elvesző véres lábnyomok. A buzgó lelkek arcán kiverődik előbb-utóbb valami titkos szomorúságnak árnya s szívüket gyakran elgyötri mély, de szent fájdalom. A fájdalom behatása alatt szabad panaszkodniok, szabad sírniok ; fölfohászkoznak Illéssel : Uram, pusztaság és szomorúság életem, kimélj meg már velem s vigyél. Fölpanaszolhatják Szent Pállal küzdelmeiket s nem kell elhallgatniok azt sem, hogy megunták már életüket. De azért az is bizonyos, hogy ezt a töviskoszorút, mely gondokból fűződik fejük köré, soha le nem tennék s föl nem cserélnék semmiféle koronával, s azt az életet, mely gondban, küzdelemben s szeretetben folyik le, úgy becsülik, mint királyi lelkeknek napszámát, melyért csak Isten fizethet egyesegyedül ! S ő fizet, fizet édes békével, királyi öntudattal, az erény szenvedélyeivel, a megsegített lelkek szeretetével ; fizet istenileg !

Hatoljunk bele most, k. t. u., a nyomorúság éjébe s kivált a bűnös léleknek örök veszedelmébe. Vessük lelkünkbe a kárhoznak sötét képét, mely annyi lelket fenyeget. E gondolatoktól lángra gyúl majd szívünk, s megtanulunk testvéreinkért imádkozni és dolgozni. Sokat imádkozni és sokat dolgozni ! Lesznek fájós gondolataink s nyugtalan érzelmeink ; de az jó ; az kell az apostolnak. Caritas Christi — s nemcsak az, hanem miseria christiani urget nos, s így kell annak lenni, míg az Úr Jézus misszióját teljesítjük ; a zelus domus tuae hatása elkerülhetlen, comedit me. Uram, add nekünk e kegyelmet, ezt a páratlan kegyelmet, hogy a buzgóság áldozataivá legyünk.

III. Az angyalokról.

(1903)

K. T. U. ! A boldogságos Szűz Mária az ő nevenapján el fogja nekem nézni, hogy nem róla, hanem azokról beszéltek, kiknek ő királynője ; ma van ugyanis az őrangyalok vásárnapjának oktavája. Mi rendesen egy látható és láthatatlan világról beszélünk. Jó, hogy nem beszélünk ismert és ismeretlen világról. Mert ha úgy osztanók fel, azon vennők magunkat észre, hogy tulajdonképen az, ami látható, szintén nem ismert, hanem ismeretlen. Az ember úgy néz a bokorra, fára, úgy tapossa a földet, mint hogyha ez mind régi ismerőse volna. Tulajdonképen pedig mind ismeretlen. Az embert kör-

nyékezi egy látható, de nem ismert világ. Nemcsak hogy környékezi őt egy látható, de ismeretlen világ, hanem kíséri is egy csodálatos, láthatlan és mégis ismert világ. Senkise jár egymaga az élet útján, járnak velünk láthatatlan sokan; járnak gondolataink, melyeket másoktól vettünk; körülvesznek emlékeink, amelyek másokhoz fűznek. Egész világunk ki van szöve láthatlan másokból. Egész egyéniségünk akárcsak nem a mienk volna; annyi benne az idegen szellem vívmánya. Nem járunk tehát egyedül, nem vergődünk egymagunk. Minden embernek világa, még a remetének is a barlangban, még az eltévelyedettnek is a pusztában, nem magányos, nagyon hangos; a világ érverését lehet rajta észrevenni. Hátha még arra gondolok, hogy kísér és környékez engem a láthatatlan Isten, hogy támogat és ébreszt a láthatatlan kegyelem, hogy az az Isten és kegyelem olyan, mint a világosság, mely a napból árad; olyan, mint a villamosság, mely hullámszik s áramlik körülöttem. Nem jár az ember egymagában, hanem inkább egy csodálatos tarka, zajos, sokoldalú világgal, s ez a tarka világ még sem elég nekem. Nekem kellene valaki, aki pajtás, jóbarát, aki oly szív, oly lélek volna, mint én vagyok. En azokkal a hullámokkal, foslányokkal, fénysávokkal, azokkal a láthatatlan erőkkal be nem érem; világom mégis csak magányos. Ha volna oldalam mellett valaki, aki olyan mint én, az úzná el magányosságomnak lohasztó és ijesztő érzetét.

Van ilyen, k. t. u. ! Higgyék el, amit a szentírás mond : *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te.* Higgyék el, amit az Úr Jézus az evangéliumban mond : *angeli eorum semper vident faciem Patris mei.* Az angyalok kísérnek és teszik Atyám akaratát. Higgyük el és vegyük szívünkre, amit az ószövetségi szentírás mond : *Ne vesd meg, hanem tiszteld, becsüld meg nagyon.* A hit átfogja ezt a jóságos szellemet, barátkozik vele, meleg érzelem s nemes gondolat-közösség világát éli vele; ez a hit világának egy fontos fejezete. Én megirigylem Szent Ceciliát, aki látta, én megirigylem Szent Franciskát, aki járt az ő őrangyalával. De mit tegyek én, aki nem látok : hogyan közeledjem én e jóságos őrszellem felé?

Ami a hitet illeti, én abba bele találok magamat, mert eszem is sugallja, hogy én higgyek angyalokban. Eszem kimutatja, hogy a természet egy felséges, nagyszerű épület, sokféle létből, valóságból, sokféle életből fölépítve, melynek stílusa a lét haladó tökéletesedése, de a természet nem marad

meg lent, hanem fölfelé épít ; nem éri be a tökéletlennel, hanem egyre tökéletesebbet sürget ; mindig jobbat, szebbet, tökéletesebbet, s igyekszik fölfelé a lét tökéletességének fokozatain. Látom, hogy van buta göröngy, érzéketlen kő, van fény és villám. Látom, hogy a göröngy szétbomlik s köport szítál, s mihelyt finom lesz, fölszívárog fába, rózsába, levélbe. Máshol még csodálatosabb utakra téved s érezni kezd. Megalkotja az életnek csodálatos és nagyszerű sorait, azokon az állatokon kezdve, melyek a tenger mélységes sötétségében és az iszonyú nyomások alatt a sziklákhöz növe élnek és jól élnek föl az emberig. Az ember megint egy új perspektívát kezd ki, mely nemcsak érzés, hanem öntudat, amely öntudat magában foglalja mint tükör az egész világot. Ezt hívom szellemi életnek, létnek. A szellemi világban ismét vannak alacsony lelkek, lelkek, amelyeket a test súlya lapít össze : a szellemi lét szétszórt gyöngyei a tenger mélyében ; de vannak azután független lelkek, szellemi lények. Mi nem látjuk őket ; a test burokja elzárja őket tekintetünk elől ; de azon nem akad fönnt az élet. Gyarlóságunk nem képezi az élet határait. Van tovább is élet. Az szabad, független hatalom. Az élet emancipálja magát anyagtól és testtől ; önmagában élő élet akar lenni. Ezt szellemnek hívjuk.

E gondolatainkba és sejtelveinkbe merülve, úgy érzem magam, mint Kolumbus a spanyol partokon. Látja, hogy a tenger nedves pálmafadarabokat vet ki lábai elé. Tört darabok, holt tanúk ; de elegendők ahhoz, hogy az ember elmondja : erre egy világnak kell lenni. Hajóra száll ; megy, tör előre ! A földhöz tapadt ember vállat von ábrándjaira, de ő azt kérdezi tőle is : Nem érzitek a más világ illatát ? Nem érzitek a szasszafraszt illatát ? Csak előre ! Egy új világ fog kitarulni előttünk. Eltalálta. Angeli eorum semper vident . . . Ne mondja a hal, hogy is lehetne élni egy finom levegőszerű semmiben ? Nem élet az ; az élet itt van ebben a hűvös árban. Nézzétek, mily nyílsebesen iramlom, ez az élet ; ott fenn semmi sincs, mert ha felvetődöm a hullám fölé, visszaesem, ott semmi sincs, ott elvesztem lélekzetemet. A hálnak nincsen igaza. Abban a finom mediumban van az igazi élet. Az a hideg élet, mely a hideg vízben van, csak gyenge érverés ; ott nincs fény, nincs tűz ! Hanem a finom levegőben élet, tűz, erő, öröm van ; ott van az élet. Ne akarjunk lenni halak ! Ha felvetődünk az anyagon túlra, a szellemi világba, ne mondjuk, nem lehet ott járni, lélekzeni, nincs ott napsugár, nincs villamosság. Sebaj, azért mégis van ott finom szellemi élet ; más

élet az, más tűz az. Ott van az igazi élet, ahol úgy lélekeznek, mint a szellem szokott és oly élesek és áthatók, mint a tűz.

Ezeket a dicsőséges szellemeket nem lehet megközelíteni lépésekkel, nem lehet megfogni karral. Ezeknek megközelítése a szerető tisztelet. Nekünk mindnyájunknak ezen szellemi túlvilág iránt mély tisztelettel kell viseltetnünk, mint akik a túlvilág partján állunk s merengünk s iparkodunk kiszőni azt a csodálatos képet, melyet a szentírás néhány vonással lelkünkre vet. Gyönyörű, kedves, hatalmas élet az ! Felszabadult élet, mely csupa intelligencia, csupa fény, csupa erő. A felszabadult élet, mely nem idegekkel, nem érzékekkel dolgozik, hanem csakis értelemmel.

A szentírás jelzi e csodálatos élet teljét, mikor hirdeti bölcseségüket: Rex tu sapiens es, sicut angelus Dei. Nincs bölcsőbb, mélyebb fölfogású, élesebb eszű lény Isten után az angyalnál. Akik közülünk e részben kitűnnek, angyaliaknak hivatnak. Szent Tamást, akinek lelke oly csodálatos éles, aki oly csodálatos művet teremtett, mint a kölni dóm és a «Divina commedia», a Summa Theologicá-t, Angelicusnak nevezzük. Csupa fény és világosság ! Valamint pedig nagy az angyalnak esze, oly nagy az ő ereje is, s a szentírás gyönyörű képekben, hatalmas eseményekben vázolja az angyal erejét. Mert angyal az, kinek karja hadsereggel megvív, s pusztító haragja százhuszezer embert tud egy éj alatt elpusztítani. Angyal az, ki macchabeusi harcok élén áll, az Isten hatalmas angyala. Vannak küzdő, vannak támadó és védő angyalai. Mikor a szentírás szemünk elé akarja állítani, hogy mi az igazi szép és ragyogó, az angyalokat mutatja meg nekünk. Mikor Dániel meglátja az Isten angyalát, szépségétől elkábítva lerogy ; mikor Izaiás látja Isten dicsőségét, látja angyalait. Az emberi művészet is hogy iparkodik a szépnek kifejezést adni az angyalban ! Mi is, mikor ideálisan gondolkozunk, mikor alakot teremtünk, kiben a lét teljes harmóniája van, angyalt gondolunk magunknak. A legszebb vonásokat angyali vonásoknak hívjuk. Mi azt mondjuk, hogy thüringiai Erzsébet az ország angyala, egy jó anya a háznak, a családnak angyala. A legszebb, a legkedvesebb, a legédesebb ; mindaz, ami a szívet megnyeri, angyali.

Szeressük, lelkesüljünk az Isten angyalaiért ; hisz a mi angyalaink ők ! A német Clemens Brentano költő gyönyörű költeményt írt : «A puszta angyala» címmel s angyal alatt Louise Henselt, a protestáns pásztor leányát érti, aki katholicizált s öntudatra ébresztette benne is a hitet és eléje tárta a

katholikus léleknek boldog, benső életét. Der Engel der Wüste! K. t. u., többé-kevésbé «Wüste», puszta az élet, s érezzük, hogy pusztában járunk. Puszta az élet, mikor lapos és halavány; mikor nincs lendület, nincs öröm benne; mikor nincs virága, erénye s nincs lendülete; mikor az ember megelégedezik a motívumokról, melyek erényesen indítanak. Puszta a lapos, földhöz tapadt élet. E pusztába angyal kell, olyan, kit a művész is szárnyalónak fest; kinek inspirációi mindig a tiszta szellemiség inspirációi legyenek; angyal, aki felemel a bizalom, a szeretet szárnyain. Jóságos hatásait megérezzük, ha az egyház útmutatása szerint az angyalokat igazán tiszteljük, ha velük baráti viszonyban élünk s hozzájuk vonzódunk s magányos utainkon, hol elég veszély van, védelmükbe ajánlkozunk.

Bízzuk rá magunkat őrangyalunkra; ő vezet, ő felráz, ő biztat és segít és megvéd, s sokszor fogjuk tapasztalni oltalmát. Példákat nem akarok mondani, de az biztos, biztosít az Isten, hogy az őrzőangyalnak adatott befolyása, ami illeti a testi veszélyt is, nagyszerű. Járuljunk tehát szeretettel és bizalommal az Isten angyalaihoz, akkor az a titkos, szellemi világ reánk nézve az áldás és erő forrása lesz s ha nem is látjuk meg őrangyalunkat, de tapasztalni fogjuk biztató, védő közelségét.

Pünkösöd után 18. vasárnapra.

Homo Dei.

(1902)

K. T. U. ! Azt mondta Montforti Simon az albigi harcokban, mikor nyolcszáz lovagja élén állt tízezer emberrel szemben s biztatták, hogy okvetlenül vonuljon vissza: Az egész egyház imádkozik érted, nem hátrálhatok. Tiltja lovagias becsületed, hogy mikor tudom, hogy az egész egyház imádkozik érted, kételkedjem a győzelemben. Harcból a mi korunkban is van elég; oly harcok, amelyekben még az albigi harcoknak arányát is fölülmúlja a hadfelek egyenlőtlen száma; nos, és imádság nincs? Imádkozunk széles e földön; az egész egyház imádkozik értünk. A kántorböjtben az egyház imádkozik és böjtöl. Hol van tehát a hiba; min múlik, hogy nincs meg az a szellem, mely nem fél, mely hősi, mely lovagias, mely hátrálni nem tud? Az rajtunk múlik. Fel kell szítanunk, k. b., az öntudatot, hogy mik vagyunk, vagy ha

még nem vagyunk, hogy miknek kell lennünk. Mindenkinek be kell telnie bátorsággal, meggyőződéssel és hősies lélekkel. És én ez alkalommal tisztelettel félreteszem a szentatyákat és konciliumokat és becsapom a föliánsokat, és csak közvetlen benyomásokból akarok beszélni, melyeket az evangéliumból és a világ gondolkozásából veszek ; öntudatukra akarom hozni, hogy minek kell lennie a buzgó papnak.

Nekem egy vezető gondolatom van, mely a szentírás régi és új lapjain egyaránt tündöklök, ez a gondolat az, hogy Isten választott ki : electus, quem elegi. Én választottalak ki titeket, következőleg nektek választott embereknek kell lennetek. Mikor az Isten választ, követi szíve vágyát ; szíve vágyát csak fölséges, mély gondolatok vezetik. Ami az Úrnak tetszik, azt választja. Ostende, mondja a község, quem elegeris, mutasd meg nekünk azt, hogy kit választottál ki. Mikor az Úr Jézus apostolokat akar maga mellé venni, akkor választ ; mikor kiválasztotta és apostolságukra figyelmezteti, választásra hivatkozik : ego elegi vos. Mintha mondaná, gondolhatjátok, hogy milyeneknek kell lennetek, mikor én választottalak ki titeket. Judás helyett kell más valakit állítani ; ki állítsa oda? Azt csak az Úr teheti : Ostende, quem elegeris. Mert hiszen téled függ, te választasz. És valóban Szent Pálnál megint előfordul a jellemző szó, mely megmondja, mi ő : vas electionis. Itt is az Úr választott : Segregate mihi Saulum et Barnabam. Következésképpen a szentírás hirdeti, hogy minek kell lennie a papnak, minek kell magát éreznie, és ha még nem az, hogy mire kell törekednie. Ezt hirdeti a neve is «clericus» ; mi annyit jelent, mint pars haereditas, az Úrnak része.

Már most azt gondolom, hogy az Istent a kiválasztásban kiváltképpen két jellemvonás vezeti és vonzza : a tisztaság s az előkelőség, s hogy az Úr csak ilyeneket választhat ki.

1. Valóban az Úr csak olyat választhat, akit szeret ; már pedig csak a *tiszta lelkűt szereti*. Mit csináljon szentélyében a tisztátlan s hogyan bízza magát valakire, ki nem az övé? ! Én úgy érzem, hogy csak akkor lehetek választott, ha az Isten embere vagyok, következőleg ha az Isten kegyelme van bennem. Az ószövetségi szentírás is így gondolkozik ; mert a nép azt tartja prófétának s annál keres fölvilágosítást, aki az Isten embere.

Menjünk az Isten emberéhez — mondja Saul, s elmegy Sámuelhez. Az Isten embere az Istennel egyesült ember. Aki bűnös, szennyes, tisztátlan, az nem lehet az Isten embere. Izaiás érzi, hogy neki meg kell tisztulnia, mert prófé-

tának küldi őt az Úr. Mindenki közülünk érzi, hogy az Úr oltára elé nyomorultan és szennyesen nem léphet. Lavabo inter innocentes manus meas . . . azután foghatok az áldozathoz, ha a te embered vagyok, ha tiszta vagyok. A segregatio a peccatoribus mindenesetre nem a reverenda, nem a kanon, hanem az érzés és a szellem által történik. Mikor a pap az oltárnál áll, emelkedettebb helyen s lépcsőn áll, azzal nem a magasabb helyzetet a térben, hanem a szellem emelkedettségét akarták jelölni, valamint mikor aranyos-ezüstös liturgikus ruhába öltözik, érzi, hogy nem érheti be a csillogó ruhával, hanem ragyogó léleknek kell lennie.

Ezt a tiszta isteni lelkületet hangsúlyozza Szent Pál, mikor elmondja, hogy milyen legyen a pap. Episcopusról beszél, de neki az episcopus és sacerdos mindegy az igényeket és a követelményeket illetőleg. Oportet episcopum esse non superbum, akiben az Isten lelke, a hit és az élet tapasztalata és alázata van, non iracundum, aki az emberek iránt jóindulattal van ; non litigiosum, aki a szenvedélyek felett áll ; irreprehensibilem, akire egyáltalában folt nem esik ; nemcsak az, hanem aki tükör, kin a közbizalom fölragyog. Oportet testimonium bonum habere ab his, qui foris sunt, hogy az emberek azt mondják, ez nem rongy-ember, nem botránykő, ez olyan, kit arravalónak ítélünk, s ki az egyház büszkesége lehet. Igen, erre is van tekintettel a szentírás. Azért is kell tisztának lennie a papnak, hogy az egyházra gyalázatot ne hozzon. Szent Pál szerint Krisztus féltékeny volt, hogy jegyesén az egyházon folt és szeplő ne legyen. Az egyház arca a papság ; az egyház arcán a folt és szeplő a papnak bűne. Vessünk az ily arcra fátyolt, az nem tündöklük.

2. A kiválasztott léleknek második jellege az *előkelőség*. Aki igazán pap akar lenni, annak lovagias, előkelő léleknek kell lennie. Az előkelőség vérben nem sokat ér, de érzésben nagy kincs. A világ sokat ad az előkelőségre, a demokrácia pedig neveti. Kár azt nevetni. Van nemes és nemtelen vér ; csakhogy az nem a családfához van kötve. Mi demokraták vagyunk, ami a jogközösséget illeti, de arisztokraták kívánunk lenni az érzést illetőleg. Nem lehetünk közömbösek alacsony járású és fenkölt gondolkodás iránt. És miben áll az előkelőség? A világban az előkelőség a nemes, rátartós, a közönségestől elkülönülő viseletben áll, hogy valaki nem ereszkedik szóba akárkivel, megválasztja a helyeket, az alkalmakat ; hogy nem adja magát bármikép, tartja magát. Tud nem ösztönös, nem rohamos, nem mohó, állatias lenni. Nekem

tehát az arisztokrácia egy fejlettebb, magasabb, öntudatosabb típus, nemes, finom érzék ; arisztokrata lélek előttem finom érzésű lélek. A homo Dei ilyen legyen ; előkelő ember legyen. Előkelő, ami illeti a gondolkozást s az érzést. Ne legyen meg-hurcolt, profanált lélek. Ezt a vonást a régi egyház annyira sürgette, hogy a bűnbánók közül senkit sem ordinált. Ex poenitentibus electus non ordinetur. Mert qui dudum fuerunt vasa vitiorum, azok nem valók az Úr oltáira. Úgy gondol-ták, hogy ha a poenitens lehet is szent, de arra a fényes, elő-kelő helyre ne álljon olyan, kihez a bűn emléke fűződik, kivált a testi bűnöké. Szent Jeromos buzdítja Rusticust : Adolescentiam nulla tuam sorde macules, ut ad altare Christi quasi virgo procedas. A szűzies lelkeket, a nem profanált lelkeket kereste az egyház. Aki már átment az életen, aki végig vándor-gott a sáron s az élet gyönyörein, annak a vére zavaros, érzülete valamikép föl van dülva. Tudom én azt, hogy e rész-ben nagy diszkrécióra van szükség, és az ember a lelkeket nem osztályozhatja a paragrafusok szerint, de van ebben finom érzék, melyet méltányolnunk kell. Szentelt kardot, mely nem volt piszkavas, virágot, melynek mézét s illatát nem szívták ki csapodár pillangók, tiszta edényt, melybe nem szűrődött le a világ gondolata, akartak Istennek a papban följájlani. Azt gondolták, hogy, aki valamikor már a sárban gyönyörét lelte, az nem alkalmas arra, hogy szeplőtelen erkölcsnek zászlóvivője legyen. Szóval : akartak előkelő lelket. Az ily lélek érzülete a világ felett áll, a világ felette hatalmat nem gyakorol ; tud nem érdeklődni a világ iránt. Nem udvarol ; az asszonyok és leányok érzik, hogy ez emancipált ember.

Ezzel jár a nagy szeretet az Úr Jézus és az egyház iránt. Az ily lelkek kielégítik az isteni Megváltónak vágyát : Simon diligis me plus his? Domine tu scis quia amo te. Hogy is lehetne az, hogy aki ily lovagias, fölülemelkedett, előkelő érzésű, az ne szeressen téged másoknál jobban : Uram, én szeretlek téged. Az ily szeretet valóságos ihletet inspirál. Akinek ihlete van, annak finom érzéke is van, az teljesen apostoli lélek. Az ilyen lelken tükrözik az Isten ügye ; emelkedéseitől földerül, csapásaitól elborul. Olyan mint a tenger, mely kék mint az ég, mikor a nap tükröződik rajta ; ha pedig borús az ég, a tenger is sötét.

Mindezek után : Videte fratres vocationem vestram ; videte nem annyit jelent, hogy gondoljátok meg a ti hivatás-tokat, hanem azt, hogy éljétek bele magatokat. Éljétek bele magatokat, hogy teljesen Istennek éljtek, érte lelkesüljétek,

érte dolgozzatok. Legyetek tiszták, akkor imponálni fogtok a világnak ; emancipáljátok magatokat bűnből, érzékiségből, a nemtelen ösztönszerűségből, s felragyog bennetek Krisztus Urunk s az egyház iránt való szenvedélyes szeretetetek ; lovagjai lesztek annak a jegyesnek, akit az Úr Jézus eljegyzett magának, az egyháznak. Montforti Simonok lesztek, mert az egyház imádkozik értetek. Ti is imádkozzatok s küzdjétek, akkor el nem buktok ; mert lehetetlen, hogy az Isten valakit kiválasszon, felkenjen, hogy az egész egyház imádkozzék érte, és mégis elbukjék.

Pünkösöd után 19. vasárnapra.

I. Simile est regnum coelorum homini regi.

(1897)

Az a «regnum coelorum», vagyis az amit én hozok, az ami itt veletek általam s körülöttem történik, az az élet, melyre én tanítlak, az a megújulás, melyet a Messiás eszközöl : mindez hasonló a menyegzőhöz.

Az Úr Jézus ugyanis a maga megtestesülésében úgy közeledik az emberiséghez, mint a vőlegény az ő menyasszonyához. Micsoda is e közeledésnek alaphangja és értelme? A gyengéd szeretet. Szeretetben vonza magához menyasszonyát ; szeretetben időz nála ; rajta csüng gondolataival és érzelmeivel ; belevonja őt életébe és Istenségébe s mindent megtesz, hogy jól érezze magát az emberi lélek nála ; végül szinte ráerőszakolja szívét. Nézd e szívet, mondja nekünk, mely az embereket annyira szerette, nézd e szívet ; mit gondolsz, mit keres ez a lángoló, forró szív? Szeretetet ! Ha tehát szeretet az Úr Jézus legmélyebb érzelme ; ha a szeretet az ő cselekedeteinek rugója ; ha szeretetéből nő ki a kereszt, s verődik ki a töviskoszorú is ; úgy-e méltán mondhatja akkor, hogy hasonló a mennyek országa egy menyegzőhöz? De a menyegző nem egyen múlik ; a menyegző öröme siralommá változik, hogyha ott csak az egyik fél szeret s a másik félnek szíve hideg ; a menyegzőből halotti tor lesz, ha az a szív, melynek viszontszeretni kellene, nem dobog, nem lelkesül : azért az Isten országa csak akkor lesz igazán hasonló a menyegzőhöz, ha mi az Úr Jézus meleg szívéért saját lelkes, hevülő szívünket adjuk cserébe. S valamint ő szeretettel jött hozzánk, szeretetben időzött nálunk s szeretetből értünk élt :

úgy mi is igaz, buzgó szívvel függjünk rajta ; parancsolatait szemünk előtt tartsuk ; erényeit utánozzuk ; gondolatainkkal nála időzzünk ; reményeinket szavaiból, ígéreteiből, szentséges véréből merítsük ; bánatunkat, keservünket reá való gondolattal enyhítsük ; ha a világ megcsal s kiábrándít, annál szorosabban hozzáfűződünk s élünk siető napjaival vágyunk lépést tartva hozzá kíváncsozunk. Ime, k. h., az ilyen életre rá lehet írni azt, hogy «érte», egyedül érte él, folyik, foszlik ; az ilyen élet a vőlegényét kereső lélek élete ; benne van a mennyek országa, melyről az Úr mondja : hasonló a mennyek országa a menyegzőhöz.

Hogy erre az Istenért folytatott életre buzduljunk, kettőt kell megfontolnunk ; először azt, hogy mily becsben áll az Isten előtt ez a szerető élet ; másodsor azt, hogy mi adja meg az ily életnek azt a mindent meghaladó értéket.

1. Az elsőre nézve bámulattal vesszük észre, hogy az Istennek nem tetszik semmi más, csak ami hitből s iránta való szeretetből való. Bármily hőstett, bármily hosszú, keserves évekre nyúló munka, fájdalom vagy küzdelem mintha nem is volna, tekintetbe sem jön az Isten szemeiben, ha nem hitből s szeretetből volt való. Fáradoztak, küzdöttek, áldoztak sokat és sokan a pogányok közt ; a természetes erény koszorúit fölaggatták maguknak az emberek emlékeztének templomában. De mit használ az? Ezek a koszorúk elfonnyadnak, s a templom is, s vele minden hír és dicsőség romba esik ; költők énekelték meg a hősök lelki erejét, s a történelem fölveste neveiket érc tábláira ; de mit használ az, ha az Isten nem írta föl azokat abba a könyvbe, melyből megítéli a világot az utolsó napon? ! Az Isten oly erényt s oly jó cselekedeteket keres, milyeneket Krisztus tanított s mutatott, milyenekről nem álmodtak nevelők, nem szóltak világbölcsek s hallgatnak Horác énekei s Sophokles bölcs mondásai ; az Isten krisztusi és nem plátói, sem sokratesi erényt keres, s méltán keresi csakis azt, hiszen azért küldte le Fiát a földre, aki azt mondta magáról : egy a ti tanítótok, Krisztus.

Ez a tény tán elremíthet minket, tán kegyetlennek látszik, de kétségbe nem vonható. Hirdeti azt az evangélium s az egyház tana : Istennek csak a hitből s a szeretetből folyó cselekedet tetszik ; a bölcsek erényei, a művelt emberek ildomos cselekedetei, a hitetlenek jósága, a pogányok könyörülete, szóval a természetes embernek természetes erénye nem nyeri ki az Úr tetszését ; mindegyikre rámondja : non est mihi voluntas in vobis, nem tetszetek nekem.

Mily szépen tünteti ezt föl az Úr Jézus példabeszéde a farizeusról s a vámosról ; az Isten előtt nevetséges s utálatos a farizeus bőjtje, imája, tizede, s apostolainak is azt mondja : nisi abundaverit justitia vestra plus quam scribarum et pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum ; azok a farizeusok is várták a Messiást, remélték, imádkoztak, bőjtöltek ; de nem volt meg bennük az Istent szerető szív ; ők nem voltak a menyegzőn ; ők nem szerették az Úr Jézust, nem húzódtak hozzá alázatban s bizalomban, s azért erényük nem tetszett az Úrnak.

Még értéktelenebb az újkor művelt nemzedékének erénye, mely az alázatot észszerűtlennek tartja, s hóbotnak gondolja a szív áldozatkészségét ; hirdeti, hogy nem Istenért, hanem önmagunkért, az emberi méltóságért kell erényesnek, hűnek, kötelességtudónak lenni, s nem az emberekben szenvedő Úr Jézus iránt való szeretetnek s könyörületnek műveit ajánlja, hanem a tiszta emberszeretet tekintélyes vállalatait hirdeti, a vöröskereszt-kórházakat, a mentő-egyesületeket, az erkölcsjavító társulatokat ; csak Istent, Krisztust ne említsék neki, mert attól szédül és borzad. Ime ezek nem ismerik az Isten Fiának szívét s szeretetét, irtóznak tőle ; ezek nem voltak a menyegzőn.

Olvashatsz könyvekben sok jó tanácsot és hasznos életelvet ; az erkölcsi mondások s példabeszédek gyűjteményében jólelkű emberek s emberbarátok nemes nézeteit leled füzérbe kötve ; nem mondom, hogy nem okulhatsz belőlük s hogy hasznát nem veszed ; dehogyan, nagy hasznodra lehetnek, de csak ez életben ; a túlvilági boldogságban nincs értékük, ha nem valók Jézus szívéből, ha nem sarjadtak az iránta való szeretetből. Ime ezek is jó, nemesszívű emberek lehetnek ; de az Úr Jézus menyegzőjén nem voltak. Ugyanezt kell mondanom a világi eszélyességről, ügyességről, műveltségről, etiketről és ildomról : szép, de üres ; rózsaszínű felhők az esti alkony egén, melyek szétfoszlanak, mihelyt a nap lenyugszik. Az Isten tetszését csak az nyeri meg, ami örök, teljes, s igazán értékes, ami Isten szeretetéből való, ami az Úr Jézusnak menyegzős szeretetét viszonzza. Szeretetet, bizó, alázatos, küszködő, szívet szívért adó szeretetet keres az Úr ; ahol ezt találja, ott gyönyörét leli ; ahol nem találja, ott elszorul szíve — non est mihi voluntas in vobis !

S ne mondjátok, hogy oly kicsinyek, egyszerűek, silányak a ti cselekedeteitek ; ne mondjátok, hogy nem lehet nagyot tenni a tarlón, a szérún, a szalmafedeles házakban ;

ne féljete, hogy nem tudtok nagyokat mondani, hogy nincsenek szellemdús szikráitok, mialatt elleneitek teli szájjal, magas lóhátról hirdetik eszméiket, az emberbarátságot, a humanizmust s más sok latin szóba burkolt semmiséget! Ne féljete! már Krisztus Urunk biztatott minket, hogy a kereszt gyöngeségében és gyalázatában meggyőzhetjük a világot.

De hogy e biztatás bennünk rendületlen meggyőződést érleljen, megmondom, hogy miért tetszenek Istennek kizárólag a hitből s szeretetből való cselekedetek, s mi képezi e cselekedeteknek halhatatlan s elévülhetlen értékét.

2. A keresztények érdemes cselekedeteinek értékét a kegyelem teszi. Miért tetszik Istennek az az erény, mely hitből és szeretetből való? Azért, mert a kegyelem gyökerén fakad, más szóval azért, mert Isten fakasztja azt, s következőleg, mert az az erény isteni. Istennek csak az tetszik, ami isteni. Ne csodálkozzunk azon! hiszen azért küldte le Fiát, hogy istenítsen, Isten fiaivá emeljen minket, s így amit az ember mint Istennek fogadott fia végez, az jó és szent és kedves előtte; amit pedig Krisztustól elszakadva, vagy legalább is elfordulva művel, az nem tetszik neki! A keresztény erény tehát nem megszokott, könnyen végezhető cselekvésben áll, nem, a keresztény erény a lélekbe öntött kegyelemből, a lélekkel összeforrt Istenből, a lelket vőlegénykép átkaroló Úr Jézusból való. Jézus szeretetében kell élnünk, Jézus szívén kell imádkoznunk, Jézust kell a szegényekben s szenvedőkben látnunk; amit vele való egyesülésben teszünk, az mind isteni, s mert isteni, tetszik az Úrnak. Szemre s a világ előtt sokkal nagyobbat tehet a hitetlen hadvezér, ki csatákat nyer, a zsidó bankár, ki milliőkat ad kiűzött hitsorsosai gyámolítására. Mi ezzel szemben, jó asszony, a te filléred? Mi evvel szemben földműves, kézműves, napszámos, a te kaszálásod, szántásod, varrásod, építésed?! A haladás által finomítani lehet az életet, az utcák oly tiszták mint a szoba, az ajtókilincsek ragyognak a napsugárban, a nép tiszta, ildomos, szépen öltözködik; mi ezzel szemben a major udvara, az istálló szemetje, a műhely lim-lomja? Azonban ez mind nem lényeges; a lényeg az, vajjon isteni-e, vajjon kegyelemből való-e a cselekedet vagy nem?

K. H., a keresztény életben minden a kegyelem körül forog; minden attól függ, Krisztussal egyesülve vagyunk, élünk, dolgozunk-e vagy sem; minden attól veszi értékét, ha Isten van-e bennünk, van-e velünk; Isten nélkül, Krisztus Urunk szeretete nélkül nincs keresztény erkölcs. Azért mondj:

az Úr: én vagyok a szőlőtő s ti vagytok a szőlővesszők; valamint a vessző a levelét, a rügjét, a virágát s gerezdjét a tőkéből veszi, s ha a tőkében nem marad, elfonnyad: úgy vagytok ti is; minden cselekedeteiteket, melyek igaz, isteni értékkel bírnak, belőlem, kegyelmemből veszítek, s ha tőlem elszakadtok, hervadó virágot, értéktelen gyümölcsöt hozhattok ugyan, de az életre, az örök halhatatlan életre alkalmas s érdemes cselekedeteitek nem lesznek.

Ezt kell tehát biztatásunkra s fölvilágosításunkra szemünk előtt hordoznunk: cselekedeteink azért értékesek, Isten előtt azért becsesek, mert kegyelemből valók, mert isteniek! Semmi sem kicsiny, ha isteni; valamint semmi sem nagy, ha nem isteni. Akartok poros tarlókon, köves utakon, darócba öltözötten, csépet, söprűt, tűt, tollat forgatva, nagyok lenni: legyetek isteniek, vagyis éljétek a kegyelemben, az Úr Jézus szeretetében! S ti síma, művelt emberek, akarjátok-e, hogy éljétek ne legyen üres tüntetés, munkátok ne legyen hiábavaló igyekvés, a színen s látszaton túl keressétek azt, ami igazán isteni, örök s maradandó; keressétek s karoljátok át az isteni kegyelmet.

Ha emberileg s nem istenileg éltek, hiába éljétek!

Különben ha nemcsak a hitből, de az életből is kívántok érvet, nézzetek végig az elmúlt idők történetén s a jelenkorak vajdásain, s ítéljétek meg magatokat, hogy mit becsüljön s mit tartson nagyra az Isten. Vajjon azt az erényt becsülje-e, mely erkölcstanokban, nyomtatott betűkben díszik, de a tények világában silánykodik? Azokat az erényhősöket becsülje-e, kik nagyokat mondanak, vagy azokat-e, kik nagyot tesznek? A szép szavak, a nagy mondások tehetetlenek; a magasröptű tanok hidegek; melegítsétek föl ezeknek a szegény, szenvedő embereknek szívét; gyujtsatok bennük tudományotok tűzoszlopaival, frázisaitok zsarát-nokaival csak egy szikra reménységet, melyet a szenvedés fenékhulláma el nem olt, s a halál éje el nem nyel. A szavak tehetetlenek; ha tehetségesek volnának, akkor a pogányok erkölce gyönyörűen pompáznék, s az újkor hitetlensége fölvirágoztatná az erényt. De a pogány erkölcs csütörtököt mondott, s az újkor erkölcstelensége példabeszéddé lesz! Ugyanakkor pedig azok, kiket az Úr Jézus szeretete ihlet, kik a menyegzős vőlegény ölelésében megtanulták a keresztet szeretni érte s dicsőségüknek nézik a megaláztatást, erényről-erényre emelkednek; tiszta, feddhetlen életben szolgálnak Istennek s embertársaiknak, s ha meghalnak, áldott emléket

hagynak maguk után. Ezek éltek igazán menyegzős életet, a szeretet életét, bár koszorújuk nem volt merő virágos, hanem hasonlított a lelkek vőlegényének, az Úr Jézusnak töviskoszorújához.

Mi nem disputálunk sokat; nem fogadkozunk, hogy mi mindent akarunk tenni; mi igénytelenségben, alázatban akarunk élni; másoknak engedjük át a nagy mondásokat; magunknak csak azt az egyet kívánjuk, hogy amit a régi keresztényekről mondtak, azt rólunk ismételjék: «Nézzétek, mennyire szeretik egymást!» Az új szavak s új tanok helyett keressük s idézzük föl a régi tetteket; mindenekelőtt azt a nagy tettet: «Nézzétek, mennyire szeretik egymást», s e nagy tethnél még azt a nagyobbbat, mely minden nagynak alapja és tetőzete, gyökere és virága: nézzétek, mennyire szeretik az Istent! Nézzétek, mennyire szeretik Jézust, lelkük vőlegényét; mennyire szeretik s hogyan szeretik! Mily bizalmasan, mily alázatosan; kebelén sirják el bajaikat; szívébe öntik keservüket; sebeiből szívják az áldozatot! Csoda-e, ha nem lankadnak, ha nem hátrálnak? A legfőlségesebb, megfeszített szeretet, ez lelküknek vőlegénye! Ó, mily áldozatra, mily hevülésre szítja ez majd föl szívüket. S mink van nekünk? Szép szavaink s hideg szíveink; magas tanaink telve köddel s földve felhővel, s azontúl nincs semmi; halál és vég — remény s boldogság nélkül!

Érzitek-e, k. h., hogy kinek van igaza, s kié lesz a győzelem? Érzitek-e, hogy ki nyeri el az erkölcs s az erény porondjain a halhatatlanság pálmáját: a világ-e üres szavaival s bűneivel, vagy a lelkek vőlegénye az ő áldozatos, biztató szeretetével? Ugye, hogy ő? ! Ó igen, ő!

Járjunk tehát nyomaiban! Éljük a kegyelemért s kegyelemből. Haljunk meg inkább, semhogy vétkezzünk; mert ha halálosan vétkezünk, elvesztjük a kegyelmet s vele azt, ami bennünk egyedül isteni! Minek is élénk Krisztus Urunk szeretete nélkül? De többet mondok: hogyan vehetnők meg lelkünk jegyesének szeretetét? Ha nem is jutalmazna örök étellel; ha nem is ijesztene végtelen kinnal, az erény szeretetére eléggé lelkesít minket az a nagy kegyelem, hogy őt szerethetjük, hogy jegyesei lehetünk s iránta való szeretetből élhetünk. Szent Ignác is azt imádkozta lelke buzgalmában: *amorem tui solum cum gratia tua da et sufficit mihi, szeretetedet add nekem Uram, s nem kívánok egyebet.* Így gondolkodnak s imádkoznak azok, kik a menyegzőn voltak s az Úr Jézus jegyeseiként élnek. Amen.

Pünkösöd után 21. vasárnapra.*A szent tisztaság.*

(1901)

K. T. U. ! Az anyagi fölségnek anyagi hódolat jár. Ha a Boldogságos Szűz lelkünk királynője, akkor homlokunkon s szívünkön ragyogjon az ő jelszava : szeplőtelen tisztaság ! Az egész kereszténység vallja a szent tisztaság kötelező voltát, törvényét, mely az élet különböző állapotaiban más-más mértékben kötelez. Van érintetlenség, olyan, mint a fésző bimbóé, mint a hamvas gyümölcsé, s ez az ifjúság tisztasága. Ó, bár a mi fésző, nagyhamar fesletté ne váljék ! — Van a házasság tisztasága, mely a virág érintetlenségét az anyaság termékenységgel váltja be az Úr akarata szerint, s ez is tisztaság, mely a szenvedélyt mérsékli s annak a házastársi hűségben medret váj. — Végre van tisztaság, mely érintetlen is s termékeny is ; mely szűz is, anya is, s ez az Istennek fogadott tisztaság. Ez már kilép az ifjúság határozatlanságából s állapotá lesz. Testben szűzies, lélekben anyai. Testben érintetlen lélekben termékeny.

Erre a tisztaságra kell lelkünknek megérnie. A papi szentségnek egyik alapvonása a tisztaság. Róla értelmezzük az újszövetségben a szentírás szavát : Sacerdotes sancti incensum et panes offerunt Deo suo . . . et non polluent nomen ejus. Tiszta kezűnek s tiszta szívűnek kell lennie, aki az Úr hegyére tart : quis ascendet in montem Domini ? innocens manibus et mundo corde ! Szent Hildegard látta vízióiban az anyaszentegyházat. Ruhája fehér selyem volt, smaragd zöld palást borította vállait, arca finom, kedves, hajában szőlőlomb és aranykalász, kezeiben vitte az eucharisziát és csodákat művelt. De nemsokára eltorzult a szép arc, a ruha lerongyolódott róla, testét fekély borította s a szeplőtelen egyház lealjasított a bűn által, főleg a tisztátalan életű papság által. Így gondolkoztak már a XII. században, így éreztek később is, s mily erős kifejezésekbe öltözött ez a meggyőződés Szent Brigitta ajkain ! A tisztátalan papság a világ undorát és utálatát kelti föl s azt a gyűlöletet és megvetést, melyre a farizaizmus rászolgál. S igaza van ! Nincs rondább lélek, mint egy tisztátalan pap, s a világnak utálat, gyűlölete méltán éri azt a belső ellentmondást, ami a papban van, a papban, aki fehér albába öltözött parázna. Mert a világ,

ha bűnös is, de érzékeny; erkölcsi érzékét nem veszi el az erkölcsöt hirdető papsággal szemben. Kérzi következőleg, hogy ha valahol nem járja a tisztátalanság, úgy bizonyára az oltárnál kiáltó istenkáromlássá válik. Ó, ments Isten, hogy valaki közülünk fehérített sír, járó-kelő ellentmondás, a világ utálatának szomorú tárgya legyen. De hogy e veszedelem ne érjen s a tisztaságot sikeresen művelhessük, meg kell ismernünk a tisztaságnak mibenlétét, s mindenekfölött szellemét, pszichológiáját; mert ha helytelen alapra fektetjük magunkban az erényt, s ha e kényes lelki erőnek természetét helyesen meg nem ítéljük: csodálkozhatunk-e azon, hogy az erőlködéseknek nem felel meg az eredmény, s hogy sokat küzdve sem juthatunk zöld ágra!

Mi tehát a tisztaság? S mi a tisztaság lelke, vagy mondjuk kulcsa? A tisztaság lelkület, mondjuk: erény, amely a nemi hajlamokat alárendeli ideális törekvéseknek és ezekért lemond azokról. Ez a lelkület erő és lelkesülés, szeretet, mondjuk, szenvedély, s e nélkül nincs tisztaság. A szent tisztaságban ez a lelkület valóságos szeretet. — engedjék meg a kifejezést — valóságos szerelem, nem véve ezt a szót abban a vastag, érzéki értelemben, nem, hanem véve azt mint a szív epedését és tüztét. Van a szent tisztaságban is eljegyzés, a léleknek és szívnek átömlése a jegyesbe, akit szeretünk; s ahol szerelem és eljegyzés van, ott termékenység is lesz a lelkiségnek, az Isten-szeretethez összes áldásában! Élet, tűz, virág, illat, gyümölcs, — szóval egy egész lélek az élet s a fejlődés teljességében. S csakis így állhat meg a tisztaság, mert így van lelke, szíve, tüze; így találja meg kielégítését önmagában.

Nem szabad a tisztaságot úgy gondolnunk, hogy az nem egyéb mint hideg, érzéketlen léleknek tüntetése, mely kiáltja: nem szorulok rátok, megállok önmagamban; nem, az nem a mi kedves, szent tisztaságunk; a mi tisztaságunk meleg szeretet. Nem szabad azt úgy sem fölfognunk, mintha rideg, magányba vágyó lelkeknek daca volna; hiszen nem rideg, hiszen jegyest keres és talál. Ne képzeljük terméketlen, erőszakos lemondásnak, hiszen győzelmek és erények mezeje! Ami hideg, rideg és erőszakos, az meg nem áll; legalább soká meg nem áll. Ezzel lehet a világ előtt tüntetni, lehet pózolni, lehet színpadias, hősi szerepet játszani, de a színpad falai mögött, a szív rejtekében a hős sír és átkozza sorsát. Ami meg akar állni, annak bensőségesnek kell lenni. Ezt a meleg, ezt a szerető, ezt a szenvedélyes tisztaságot maga az isteni

Megváltó hozta magával a világba ; mert emberi természetében, az ő odaadó lelkében s izzó szívében s e szerető természetnek az Istennel való legbensőségesebb egyesülésében látjuk a tisztaságnak eszményét, igaz pszichológiáját. Szeretni az Istent s egyesülni vele egy szívvé s lélekké : íme, ez az Úr Jézusban történt meg legtökéletesebben ; azért Szentséges Szívében született meg a keresztény szüzesség eszménye. Ez eszmény nem a Vesta-szűzben testesült meg, nem abban a terméketlen, kevély tisztaságban, mely kegyetlen is. — Hasonlókép nem tomboló dervis, világgyűlölő bonc, piszkos láma volt a keresztény tisztaság típusa ; hanem Ágnest, Ceciliát, Katalint hozta kéznél fogva.

Az ókorban a szent tisztaság nem volt népszerű ; még csak befátyolozva járt, nem láthatták arcát. Kikezdései a zsidóságnál már jelentkeznek ; de azok inkább csak árnyképek, melyek néha ugyan kigyúlnak, de aztán ismét elhamvadnak ; mikor pedig kigyúlnak színeik, akkor a bölcsnek is megigézik szemeit, aki fölkiált : «*Oh quam pulchra et casta generatio cum claritate, immortalis est enim memoria ejus, quoniam apud Deum nota est et apud homines*». De ez a pulchritudo még nem győz, még nem hódít. A próféta még többet, még nagyobbbat mond : «*Ecce Virgo concipiet et pariet filium et vocabitur nomen ejus Emmanuel*». És a virginitas s a próféta által magasra emelt zászlója mégsem nyomul győzelmesen előre s nem hódít lelkeket. A zsidó leányok dacára annak a szűznek, akit a próféta megénekel, keresik a Megváltót a pátriárkák vérében, s nem keresik a szűzi erényben, nem keresik a kegyelemben.

Kellett, k. t. u., kellett ahhoz több lélek, több szellem, hogy a tisztaság eszméje kigyúljon a lelkeken és szeretetével eltöltse a lelkeket, a világot. S ezt a lelket és kegyelmet az Úr Jézus lehelte s annak képét mintegy három kiadásban, t. i. önmagában, a Szent Szűzben s Szent Józsefben léptette a világba. Ez az a szerető, lelkesülő, ez az a szenvedélyes tisztaság. Csupa élet és finomság, csupa lélek és érzékenység ; valódi szellemi előkelőség. De ismétlem, nem az az előkelőség, amely hideg mint a jégárak az alpesekben ; sem az az érintetlenség, mely tiszta mint a hó, de amely meg is olvad mint a hó, meleg érintésre, tüzes szemek tekintetére. Mi abban a hideg, rideg, erőszakos, természetellenes tisztaságban nem bízunk, nekünk meleg, lelkes, szerető tisztaság kell, amelyhez ha hozzá is érnek, el nem lágyul, ha rátekintenek meleg szemmel, el nem olvad ; hanem bátran visszanéz.

Ez az ideális, krisztusi tisztaság legszembetűnőbben a Boldogságos Szűzben van eszményesítve, s az egyház biztosít róla, hogy jól fogtam föl a szent tisztaság pszichológiáját, mert az Énekek énekének szerető, tüzes, olvadozó kifejezéseit a Szent Szűz szeretetéről, Istennek hozzá való viszonyáról érti. Mily tüzes, mily olvadékony az Énekek énekének nyelve, mintha a földi szerelem kifejezéseit kölcsönözte volna ki : *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa . . .* mondja a Jegyes, s a szeretett lélek hasonlóképen eped : *Dilectus meus mihi et ego illi*. Keresik egymást hegyen-völgyön ; a szeretőnek képével jár-kei a jegyes ; virágot kér és illatot, *quia amore languet*. Elképzeli magának a jegyesnek arcát, ajkát, szemét, haját . . . szóval benne él.

S megértették-e régen e tüzes, e szenvedélyes éneket? Gondolják-e, hogy a szűzies lelkeknek érzelmeit festi a szentírás az Úr iránt? Nem, nem, azt nem értették meg akkor ; de megértették, mikor a Szent Szűzben a keresztény tisztaság jelent meg a földön, megértették, mikor a Szent Szűz nyomába lépett Ágnes, Cecilia, Katalin, mikor a középkori gyönyörű szűzi lelkek kimutatták, hogy hogyan lehet szeretni tüzesen, szenvedélyesen az Istent, szeretni azzal a jegyesi odaadással s az odaadás teljes boldogságával. És ez lesz a keresztény szűzeknek s nem a Vesta-szűznek, ez lesz a gyengédségnek s nem a kénytelenségnek, ez lesz a szeretetnek s nem a rideg öngyűlöletnek tisztasága. Hogy csak egyet emeljek ki e ragyogó lelkek közül, hallják csak, k. t. u., hogy beszél Ágnes, mily nyelven, mily érzelmekkel : *Annulo suo subarrhavit me Dominus Jesus Christus ; eljegyeztél magadnak gyűrűvel*. S nem hiába leány, de fölemlíti a drágaköveket s gyöngyöket, mellyekkel jegyese fölékesítette nyakát és karját : *dexteram meam et collum meum auxit lapidibus pretiosis . . . coruscantibus et vernantibus gemmis*. Elbeszéli, hogy édes neki a jegyes szája, mint a méz és tej. Mel et lac ex ore ejus accipi. El van ragadtatva a jegyes szépségétől s nem adná őt oda senkiért és semmiért. *Illi sum desponsata, cui angeli serviunt, cuius pulchritudinem sol et luna mirantur*. Beszéli, hogy koszorút kötött fejére, bizonyára szép mirtuskoszorút, *tamquam sponsam decoravit me corona*. — Miféle érzések ezek? Kárhoztassuk, botránkozzunk-e rajtuk? vagy mentsük-e ki a fiatal leány képzelődésével? De e szűzek szentek ; szentek és vértanúk ; nyomukban indulnak a ragyogó lelkeknek hosszú sorai ! Gertrud, Róza, Julianna, ókor, középkor és újkor mind egyformán éreznek s beszélnek, s ha kifogásolni

akarnók érzelmeiket, rámutatnak a szent Szívre : nézzétek, azt az utat is oda mi találtuk el ; bízzatok hát érzelmeinkben ! Igen, bízzunk bennük, mert az Úr szereti őket s kinyilatkoztatta magát nekik.

Mondhatja már most valaki, hogy a tisztaság beteges irányzat? Mondhatja-e, hogy a keresztény egyház is félreértette az ember természetét? Dehogyan értette félre, sőt nagyon is találóan jellemezte, mikor azt gondolta, hogy aki szeret s szeretetben örvend s élvez, s örömeiben boldog, az nem beteg. Beteg a jegyes, ha nem szeret, de a lélek, mely szeret, s szenvedélyesen szeret, az nem lehet beteg. Azt mondják továbbá, hogy a szent tisztaság nem természetes. E kifogásban kétértelműség rejlik. A mi természetünk komplikált, háromféle életet foglal magában: a tenyésző, az érző, a szellemi életet, s ez a három egymáson épül föl, egyik a másiknak alapja. Nem szabad az alapot lerontani, ha emeletet akarunk építeni. A vegetáló életet s az idegeket nem szabad a szellemi élettel tönkretenni, s éppen így nem szabad gyöngé alapra többet építeni, mint amennyit kitart. A keresztény ideál magaslatai csak erős alapokon emelkedhetnek. S következőleg bevallom, hogy az ideális irányzat a szűzi életben nem való mindenkinek ; nem való a lelkének s époly kevéssé való a vérének. Erre vonatkoznak az Úr szavai : *qui habet aures audiendi, audiat ! Non omnes capiunt verba ista* ; úgy van, s az ilyennek, valamint hiábavaló, úgy tilos is az erőlködés ; de akinek való, azt nem kell félteni ; nem kell félteni, hogy a természet ellen vét ; dehogyan vét, sőt ellenkezőleg, emeli a természetet ! Bízzatok azt azokra, akiket a lélek emel és inspirál. Ne féltse a veréb a sast, hogy természete ellen vét, mikor magasán röpül ; sem a nehezen suhanó varjú ne féltse a sebesen repülő galambot ; s ne féltsetek a fecskét, mikor költözködik ; tenger fölé száll ugyan, de elszáll fölötté haza. *Animalis homo*-t is említ a szentírás. Vannak ilyenek is. Az *animalis homo* a természet szerint jól élhet, beillesztheti az életet a hit keretébe is, de maradjon meg annál, ami neki való ! Ne haragudjék az *animalis homo* a *spiritualis homo*-ra, ne nehezteljen az ösztön az ideálra. Ismétlem, senki sincs kötelezve a magasabb tökélyre, aki nem való rá, az maradjon. De másoknak is teljes szabadságot hagyjon s kívánjon neki szerencsét, hogy jól járjanak.

Végzek, k. t. u., értsék meg gondolatomat. A szent tisztaságot lelkes, tüzes, szenvedélyes odaadásnak és eljegyzésnek tartom. A szűzi lélek fején mirtuskoszorút látok,

keblében vágyat, ajkán a szót hallom : Szeretlek téged, lelkem jegyese, páratlanul. Szeretlek, mint szeretni szoktak jegyések, s lefoglallak magam számára, mert enyém vagy. E szeretet szívemet melegíti ; én úgy érzem, hogy teljesen kitölt engem ! Ettől a tűztől kigyulladnak a halvány arcok, tisztulnak a félreértések, s a kritika azt kényszerül bevallani, hogy így, az igazi eszményiség alapján, megáll a szűzi tisztaság ! Ha tehát a szent tisztaságot ki akarjuk fejleszteni önmagunkban, akkor erre az alapra kell állnunk : lelkesülni, átömleni, egybeolvadni, ez elvünk és irányunk. Ez a fölfogás imádság és folytonos törekvés által vigasztaló és biztató és bizalmas gondolatunkká válik, melyet megszeretünk úgy, hogy megvalósítjuk. S nem fogjuk érezni, hogy rideg magányba, rideg érzéketlenségbe, embertelen magaslatokra tévedtünk, hanem ellenkezőleg, meleg, bensőséges lelkület lesz részünk, és sejteni fogjuk, hogy talán ez az, amit az antifóna mond : Veni electa mea et ponam in te thronum meum !

Pünkösöd után 22. vasárnapra.

A szent tisztaság: szépség.

(1901)

K. T. U. ! Az angyali Fölségnek, a Boldogságos Szűz Máriának egyszersmind angyali kíséret jár. Az angyali kíséretet a szűzies lelkek adják. Mi is azok akarunk lenni ; tehát angyalokká kell válnunk. És az Úr Jézus nem kevesebbet mond az evangéliumban, mikor a tisztaságot dicséri : neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei. De éppen ez zavar minket, hogy erunt, post resurrectionem erunt ! Nem lehetne-e az ember ante resurrectionem angyallá ? Az egész egyház úgy érti a krisztusi szót, hogy az ember a szent tisztaság által már itt a földön igazán angyalivá lesz, és hogy kiverődik rajta az angyali léleknek két jellege : a szépség és az erő ! Hogy a szent tisztaságra fölbuzduljunk, ma ezt az elsőt akarom kegyetek elé tární.

A tiszta szűzi lélek a legszebb lélek. A szentírás maga azon kezdi a tisztaság dicséretét : Oh quam pulchra est casta generatio cum claritate. A szent tisztaságnak a szépsége az érintetlen, tündöklő lelkiségben áll, mely az erkölcsöt a testen átszivároztatja, mint ahogy a lámpa fénye áttetszik a tejüvegnek ; a test is áttetsző lesz, az érzékiség homálya kiderül

s a lélek önti ki reá báját ; a tiszta lélekről el lehet mondani azt, amit az Úr mond Szent Máténál (6, 22) : ha szemed tiszta, egész tested világos lesz. Igen, ha lelked tiszta, tested világos lesz ! Világos, s e révén kivetődik rajtad anyád szépsége ; a szeplőtelenül tiszta, világos test és lélek ! Különben nem hiszem, hogy a szűzi lélek szépségében kételkednénk, mert hisz a multkor a régi egyház egy szűzének vértanúi alakjában lépett elénk a szűzi lélek képe, és az Énekek éneke elvont kifejezései testet öltöttek Szent Ágnesben. Láttuk a jegyest magát, láttuk hevülő arcát, láttuk a mirtuskoszorút fején. Nézzék, szakasztott így néznek ki a szűzies lelkek. Ezzel a valóságos alakkal lefegyverezhetünk minden nehézséget, amely azzal áll elénk, hogy a szent tisztaság kivesszi az emberből az élet örömeit, meggyűlölteti vele a szép földet, érzéketlenné teszi a napsugár és a világ iránt, sötétséget borít szemekre. A római misekönyv egészen más képet ad róluk : fényes, koszorús, drágaköves lelkeknek mondja őket. Nem borong rajtuk a világfájdalom árnyéka ; még a nevük sem sötét : Lucia, Caecilia, Agnes, Agatha, Catharina (a tiszta) — e nevek mind fényt, jót, derűt, kedveséget emlegetnek. Nem is születtek ezek a gyönyörű lelkek az Alpeseken túl, ahol köd jár, hanem Itália kék ege alatt, piros rózsák között, és nem sötétlett egyikén sem a pesszimizmus árnyéka. Nem ijesztette őket a vértanúságban a szomorúság, nem a világtól való elszakadásnak komorsága ; nem sötétült el szemük keserű könnyek fátyolában ; nem torzult el arcuk a legnagyobb áldozat megpróbáltatásai közt. Ők győzedelmeskedtek a világon, mert győzött bennük a lélek a testen, s vértanúk lettek, mert szűzi, szép lelkek voltak. Nekünk tehát untig elég látni, hogy az igazi szépség arrafelé jár ; menjünk utána !

De nekünk a tiszta lelkekbe mélyebb bepillantásunk is van. Mi tudjuk az okot is, hogy miért kell a szűz lelkeknek szépeknek lenniök? — Azért, mert a szűzies lelkek legalkalmasabbak az Úr szeretetére. Már pedig a lélek legnagyobb szépsége a caritas. Szép az Istent szerető lélek, szép ép azért, mert szeret ; ha nem szeret, szép nem is lehet. De ha a caritas annyi mint egyesülés, mint odaadás és egymásba-olvadás, a leggyengédebb s legtisztább, a caritas-ra a szűzies lélek lesz hivatva. Mert ki mondhatja annyi joggal, mint ő : dilectus meus mihi et ego illi? Kire illik inkább az, hogy illi soli servo fidem? S főleg ki lesz képes az első és legfőbb parancsot úgy teljesíteni, mint a szűzi lélek : diliges Dominum tuum ex

tota mente, ex toto corde, ex toto animo? Hol lesz az a tota mens, ha nem az illibata mens az? Hol lesz az a totum cor, ha nem a jegyes szíve az? Hol lesz az a totus animus, ha nem lesz az, mely panaszkodik, hogy *amore languet?*!

Eldöntötte ezt a kérdést már az Úr, mikor a regnum Dei-t különösen övének mondta s az ellentétes bűnt a legtávolabb kizárta belőle: «*Neque adulteri neque molles regnum Dei possidebunt*». Eldöntötte akkor is, mikor a lélek vágyát a mennyország után tíz szűznek képében léptette elének, akik nem alusznak, akik várják a jegyest, akiknek egész életük vágy a mennyország után; s kik nemcsak várnak, hanem eléje mennek, exierunt obviam. Az Úr ezzel is jelzi, hogy a caritas pszichológiája a szűzies lélekben érvényesül legjobban: gondolata, érzelme, vágya, szenvedélye, várakozása, foglalkozása egyetlen-egyre van központosítva: az Úrra! Ime feléje fordul a tota mens. Mint ahogy a jegyes jegyese felé fordítja arcát: úgy fordítja feléje lelkét, egész lelkét; s valamint mikor jegyeséhez fordul, szeme fölragyog, s különös él s különös fény villan ki belőle: úgy a jegyesi, szűzi szeretettől égő léleknek is fölragyog, s tüzet sugárzik szeme s lát sokat, amit mások nem látnak. *Intelligam in via immaculata*, megismertem az Istent a tiszta életben. S a tiszta szívűekről mondja a szentírás, hogy látni fogják az Istent. Ime a tota mens az iszapos folyású érzékiségben, a poros, ködös atmoszférában nem is érvényesülhet; annak verőfényes tisztaság kell.

Szent Ágoston, az isteni szeretetnek theológusa még radikálisabb. Nála a szeretet már nem is kellék, nála szeretni annyi, mint látni: *videre amare est*. Azért aki látni akar, szeressen; aki theológus kíván lenni, szeressen, s hogy jobban szerethessen, szűzi lélek legyen. Mert Nazianzi Szent Gergely szerint: *Acuit ingenium castitas et facit ad coelos avolare mentem*. Ime a szárnyaló ész angyali szárnyakon emelkedik a magasba! S Szent Ágoston a theológia géniuszát a szűzesség kezei közt és nevelésében látja fejlődni: «*Castitas mentis et interna pulchritudo, libertas angelica, quae facit doctores et magistros et litteratos et philosophos et theologos, et omnimodo eruditos*» (t. 8. col. 283). Ime az igazi theológia. az Isten látása, a szűzesség nyomaiban nyílik meg.

S ha a szent tisztaság az észet fölvilágosítja, nem fogja-e a szívet forróbb s mélyebb szeretetre alkalmassá tenni?! Ki fog *ex toto corde* szeretni?! Senki úgy, mint a szűzi lélek. Az Úr egész szívet keres: *praebe mi fili, cor tuum mihi*: az Úr lefoglalja az egész szívet, ha így szól valakihez: Rosa

mihi dulcis sponsa eris ; de kérdem, kihez szólhat így? Kihez máshoz, mint szüzi jegyeséhez, azokhoz, kik már átadták neki szívüket. S viszont mi ragadja el, mi zárja el az isteni Megváltótól a szívet? Megmondja Ozeás próféta : Fornicatio et ebrietas auferunt cor. Elragadják a szívet ; profanálják ; elrontják azt ! Érttem tehát már, hogy a tiszta szív az az «egész szív», melyből Istent szeretni kell, s melyet az Úrnak szeretete viszonz ; viszonz annyira, hogy a szüzi szívekbe zárkózik az antifóna szavai szerint : «Veni dilecta mea et ponam in te thronum meum» ; amint ezt már meg is tette, mikor a földre jöven, az első Szűznek, a szüzek Szüzének szíve alatt vett lakást, ott épített magának oltárt, ott volt otthon. Igen, otthon lett a szüzi szívből, otthon lett ismét a földön azóta, amikor mondta : «non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est !» S hol talál az Isten embert, ki nem test? A szüzi nemzetség inkább szellemi, mint test !

Még valamit kíván az Isten-szeretet : «Diligens ex tota anima». Mi az anima? Az a kedély ; az a lágyság, bensőség, érzékenység, az a szenvedély, finomság, mindaz, amitől meleg lesz a szív, az ember szíve ; amitől virágos lesz képzelete, lágy a hangja ; mindaz, amitől szárnya nő a gondolatnak, amitől lendül a lélek ; az a meleg, emberi szeretet. Szeresd az Istent egész kedéllyel. Ott lesz ez a kedély szerinti szeretet, hol lendület van, ahol szárnyal a lélek, s ezt a szüzesség teszi Nazianzi Szent Gergely szavai szerint : facit in coelum avolare mentem ; ők a jegyes után szárnyalnak már akkor, mikor a földön élnek. S mit gondolsz, mi lesz azután? Éneket énekelnek, melyet senki más nem tud, és követik a Bárányt, bárhová megy. Hiába, mégis csak igaz : vulnerasti cor meum soror mea sponsa . . . a te beteged vagytok !

Ennek a szüzi caritas-nak szellemét akarta az egyház a papságba lehelni. Hisz klerus annyi mint pars Domini ; legyetek hát az Úréi ; s a szelleme azt kiérezte, hogy az Úr akkor lesz igazán s egészen, ha tiszta lesz. Senki sem vetheti szemére, hogy nem értette meg a keresztyénséget, legfeljebb azt mondhatnák, hogy túlsokat akart. Egyenes és kiméletlen volt követelése, magas volt igénye ; de logikája ellen kifogást nem tehetünk. Rávetette a szemét az első oltárra, amely az incarnatio oltára, a Szűznek szíve, rávetette szemét az első monstranciára, a szent Szűz kezeire, s e tekintet fölvilágosította az egyházat s tudtul adott neki mindent, s az egyház meghajtotta fejét, s dacára a nehézségeknek, melyek ijesztették s a szigor látszatának, melyet ráfoghattak, ki-

mondta : legyen szűzies a papság, amely Krisztusnak szolgál. S mintha csak föltétlenül szükséges s nélkülözhetetlen jellege volna az egyházi rendnek a tisztaság : valamint senki sem tud úgy érezni az egyházzal, mint a tiszta, szűzies papság, úgy nem tudja az egyházat senki sem úgy gyűlölni, mint a tisztátalanság. Az rontja le a világtörténelmen végig oltárait ; a pogányság épúgy, mint a forradalom ; az Venust és Dianát állít Betlehem és Golgota oltáira, ez kéjhölgyet a Notre Dame főoltárára. Ahol azok állnak, ott a kereszténység pusztul, ereje elvész, kegyelme terméketlen, Krisztus vére erőtlén !

Ezt kell megértenünk, k. t. u. ! Vannak a szellemnek is útjai ; a szellemi világban is van logikai egymásután s törvényszerűség. Mikor az evangélium megőrzésére s a krisztusi kegyelem közlésére Isten egyházat alapított a földön, lelki erőt adott neki örökségül, mely legyőzze a világot és a testet ; de előbb a testet, azután a világot. Azért bíbortalástanban lép föl az egyház a világban, harcaiban lett e palást bíborvörös vértanúinak véréből ; de ezt a palástot telesszította fehér liliummal, úgy hogy az ember nem tudja, melyik az alapcszeme, piros-e, fehér-e inkább? Tulajdonképen pedig az a fehér és piros egy ; egymásba van szőve, s aki az egyiknek szálait ki akarná húzni, szétszaggatná a másikáét is. Ahol a lilia virginum elhervadnak, ott a rosae martyrum is kiszáradnak. Egyikét a másik nélkül föltalálni : vértanúi lelket testiség nélkül, szűzies lelket áldozatkészség nélkül nem lehet. Ez a lelkeség útja ; ezen jár az egyház ; a másik a testiség útja ; az a lápha visz ; azon jár a világ, jár és gázol benne a megfulladásig. A kultúrák a mezítelenség és a szemtelenség jegye alá állnak ; fővárosaink legmélyebb pontjaivá válnak az erkölcsi süllyedésnek, hogy haldokló népeknek festett arcú romlottsággal szolgáljanak. Innen árad szét a pénzkereső napi sajtó révén a romlás a vidékre ; egykrajcáros lapokkal tesznek tönkre erkölcsöt, melyet kincsen venni nem lehet. Így lesznek hervadtak a szívek s fáradtak a fejek, omne caput languidum et omne cor moerens ; így vesznek el rothadásban a nemzetek s kifordulnak Babilon s Ninive falai : cernimus mirantes, oppida posse mori.

Ennek a szellemtelenségnek és meztelenségnek tulajdonképeni ellentéte a szűzesség, s ezt nem annyira hirdetni, mint inkább élni kell ! És kinek kell azt élnie? Elsősorban a klérusnak. A tisztátalan klérus az egyháznak s az emberiségnek megmérgezője ; mindenkinek, ki szereti az Istent s a lelkeket,

hozzá kell látnia gyökeres kiirtásához. A tisztátlan klérus az oltárok rombadöntője s Krisztusnak legalávalóbb ellensége; mi lesz a világgal, melynek klérusa a pokol fenekére való? Következőleg győződjenek meg: a tisztasággal élünk és halunk! Azért el kell tölteniök szívüket szenvedélyes szeretettel, érzékenységgel, finomsággal a szent tisztaság iránt, mely egész életüket s fiziológiájukat is áthatja s önmegtagadóbbakká, szerényekké, fegyelmezettekké neveli önöket.

Győződjenek meg, hogy képtelenek, alávalók, nyomorultak lesznek, ha tisztátalanok lesznek, míg ellenben hősies hasonmásaivá lesznek Krisztusnak, ha szeplőtelen lelket nevelnek magukban. Nevelje azt önökben ugyanaz, ki Jézust nevelte; kérjék szenvedélyes lángolással: Szűz Mária, én szűzies lélek akarok lenni, azért tisztellek téged; a szenvedélyesen tiszta lélek szenvedélyével viseltetem irántad, hogy hozzád való közeledésemben fölbredjen bennem a tisztaság ösztöne s érzéke. Vegye körül lelkemet a tiszta lelkek légköre; éljek abból, amiből ők; szeressem a tisztát, a ragyogót, a tündöklőt; utáljam az alacsonyít, a szennyeset, a nemtelent. Ez bennem már nemcsak a szabad akarat, ez bennem érzék és természet. Legyen ilyen a szeminárium szelleme, legyen ilyen a szemináriumban nevelt kispapnak világa. Mondja mindenki magában: ha e világ színei és szenvedélyei nem foglalnak bennem tért, inkább megyek, elmegyek, kilépek; mert ha a zászlót lelkesen nem követem, álljak el tőle, de sárba tiporni azt a szeplőtelen eszményt azon a tündöklő selymen nem akarom. Isten engem úgy segéljen! A jóakaratú, buzgó ifjaknak, akik egy életet akarnak szánni s föláldozni az Úrnak, annyit bizonyára ad az Úr, hogy lelket ad nekik, melynek erejében vért, testet, képzeletet, világot legyőzve, övéi legyenek. Amen.

Pünkösöd után 23. vasárnapra.

Az igazi élet kútforrása.

(1904)

K. H. ! Halottas házba vezet a mai szent evangélium. Szerető szülék egyetlen leánya, örömük, reményük, földi mindenük ravatalon fekszik. Az enyészet fojtó szaga tölti be a házat. Itt a halál tartja diadalát. Borzadva hagyjuk el a halál kamráját és életet keresünk. Az Úr Jézus azért jött, hogy életünk legyen. Ő is azt akarja, amit mi, hogy legyen

életünk ; adott hozzá kenyeret, az élet kenyerét. A zsoltóáros igéri, hogy az Isten oly hatalmas, hogy a kőből vizet fakaszt és a sziklából mézet ad és a pusztát kertté változtatja : rupem in fontes aquarum, petram in stagnum ; igéri, hogy az élettelent föltámasztja s a meddőt megtermékenyíti ; az isteni Megváltó az Oltáriszentségben ezeket a nagy feladatokat oldja meg a lelkekben, kik átadják magukat neki. Mert ha kő is volt a lélek, forrást fakaszt belőle, s ha pusztá is volt, édenkertet alkot benne. Teszi ezt az isteni Megváltó elsősorban az által, hogy az eucharisztia által a hit szellemét fejleszti bennünk, s erről már szóltam ; azonban az élet nemcsak hit ; a szép élet az erkölcsi élet. A hit annak az életnek csak egy tényezője, annak az édenkertnek csak egy virágos csemetéje. Szép erkölcs, k. h. : ez a legszebb remekmű.

Van különféle szép remek márványból : pl. a medencére szállt galambok a kapitóliumi múzeumban, a kígyókkal küzködő Laokoon-csoport, Apolló vagy Héra ; ezek remek márványból. Lehet a szépet kialakítania az embernek a maga külsejében ; lehet pl. valaki jó színész, aki nem márványban, hanem saját megjelenéseinek hajlékonyságában alakít. Alakíthat oly hüen, hogy benne szemléljük az illetőt. Lehet festékekkel is alakítani úgy, hogy az ember a képben a valóságot véli látni. Ha lehet márványból és festékből s élő alakokból remekműveket alkotni, hogyne lehetne azt abban a legremekebb anyagban, abban a legszínompásabb világban, melyet léleknek neveznek ! Szép lélek, tiszta erkölcs, harmonikus élet, tiszta világ, ez az igazi remekmű. Azért az Űristen a szobrokat, a képeket lenn hagyja, a színészek után nem vágyik, de az ég múzeumába a szép lelkeket viszi át. Mert a márvány-remekből meszet égethetnek, a képből rongy lehet, az emberből is nyomorult teremts válhatik, de a lélek, mely az Űristen képére alakult, maradandó, örök emlék lesz. Tehát tiszta erkölcs, szép ember, szép lélek, harmonikus lélek : ez a remekmű, melyet az Űr Jézus élvez. Az erkölcstelen ember az romlás és rothadás ; nem alak, hanem alaktalanság ; nem ritmus, nem arány. Ott a test viaskodik a lélekkel ; a gondolatot előli a szenvedély, az egyik szenvedély előli a másikat ; az erkölcstelen ember egy khaotikus, rendezetlen világ, hol erők küzdenek s kialakulni még nem bírnak . . .

S hol teremnek azok a szép lelkek ? Mindennek megvan a maga hazai földje ; megvan zónája, ahol a napsugár úgy éri, oly szög alatt, amint jó neki. Ha nincs a hazai földben a növény, ha nincs a maga zónájában az élet, elcsenevész.

Álljatok meg, k. h., a kis, takaros zsurlók előtt s gondoljátok el, hogy voltak egyszer világok, mikor ezek a kis törpék óriási fák voltak, mikor őserdőket képeztek, melyek köszénéből mi most melegsünk! Ime, mily törpék lettek azóta. Tengődnek mint az apró méces világ, melynek kéklő lángját az olaj még nem nyelte el. Más csillagok voltak, más volt a föld melege, mely a zsurlót fává nevelte. Nézzétek az oroszlánt valami állatseregletben, nézzétek ezt az ütött-kopott állatot, fénytelen szemét. Nincs otthon, hisz ketrechen van. Neki pusztá kell, végtelen pusztaság! Nézzétek a halakat az akváriumban; az üveg-fiókokban bugyborékol a sós víz, de a fiók nem óceán. Vegyétek az embert, aki nagy városokban pincelakásokban lakik s gyárakban dolgozik, ahol por és füstfoslány úszik a levegőben. Adjatok neki tiszta levegőt, erdőt, napsugarat, adjatok neki életet, meleget: meglátjátok, hogy mi lesz belőle.

Hát ha a zsurlónak kell a maga világa és az oroszlánnak a maga pusztája és az embernek tiszta levegő: mi kell a tiszta erkölcsnek? Van az erkölcsnek is hazai földje, zónája? Van annak is üdesége, friss folyása? Annak is van! Legyetek meggyőződve, sehol sincs az erény annyira otthon, mint az Oltáriszentség atmoszférájában. K. H. ! akartok tiszta, harmonikus, szép lelkek lenni, lépjétek be az eucharisztia légkörébe; érezni fogjátok, hogy ez az, amire szükségtek van. Ott megtaláltok mindent, ami erős lelki élethez kell; mindenekelőtt nagy, széles látókört, nem fiókládát. Mert a léleknek az kell, ami az oroszlánnak, ami a hálnak: végtelen, boldogító szabadság! Nem sötétség, nem lebuj, hanem napfény. És mi az életre nézve a napsugár, az áttetszőség? Azok a nagy, felséges gondolatok, melyek lelkünkben teremtenek hatalmas világot, azt az öntudatot, hogy Isten van veled, te szabad lény vagy. Krisztus van veled, többet mondok, Krisztus van benned. Te Cézárnál, Napoleonnál nagyobb vagy; nem a hatalmat, hanem az élet szuverénitását véve. Te a szabadság gyermeke vagy. Nemcsak a szabadságé, te az Isten gyermeke, az Isten temploma vagy. A benned sutogó imát jobban becsüli az Isten, mint Szent Péter templomát, mint a katakombákat. És hol érzed azt, hogy benned ily érték rejlik, hogy benned ily hatalom lakik? Hol érzed azt inkább, mint a szentáldozásban? Ott ébred az ember saját méltóságának, gazdagságának, istenfiúságának öntudatára. Ez jó neki.

Aki ezt meg nem érti, az elfonnyasztja a keresztyénységet. Nézzétek azokat a sötét szektákat, melyek nem értették meg

az Urísten nagy gondolatait ; a nagy világból csináltak ketrecet és belegyömöszölték a lelket és megvonták tőle a nap-sugárt ; bizalmatlankodtak az Isten kegyelmében, az Isten szeretetében. Még azok is elnyomorították az embert, kik Szent Ágostonnal dicsekedtek s a kegyelmet dicsőíteni akarták, s leghevesebb ellenségei voltak a Jézus Szíve tiszteletének. Ó az ember bizalmatlankodik az Isten szeretetében, leereszkedésében, a velünk való s bennünk lakó Krisztus őszinteségében. Gyanakodom, hogy ez a nagy Isten megvet, hogy ez az Úr Jézus, mikor az Oltáriszentséget rendelte, nem az én számomra rendelte. Ez a hideg éj s sötét éjfél nem nekem való világ. Futok ezekből a jégvermekből, ez oltároktól, e hideg szikláktól. Nem fakadnak itt források, melyek föllocsolják bennem az életet. Ó másmilyen a tiszta lelkek hazája ! ott fény van, meleg van.

Mi kell továbbá az életnek ? Az életnek kellenek források, melyek tiszta vizet adnak. Az élet nem a pusztáé. Nekünk kellenek kutak, melyekben nincsenek tífusz-bacillusok ; mert aki azokból iszik, halált iszik. Források kellenek, melyek képesek bennünk a tiszta erkölcsöt fejleszteni. Ezzel a szent tisztaságra célzok, mert a szent tisztaság a legüdébb, a legkedvesebb erkölcsösség. Az ember megvakul a szenvedélyektől, kivált a hatodik parancs elleni vétkektől ; sűrű lesz vére s kiszárad veleje. Belső világunk lapos és érzéki lesz, az élet színtelen és nem méltó hozzánk. Mi locsolja föl ezt a szárazságot ? Az Oltáriszentség semmit sem lehel annyira, mint a szent tisztaságot. *Quid pulchrum ejus, quid bonum ejus, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines.* Ha vannak választott lelkek, ha vannak lelkek, melyeket a Pontificale Romanum «*sublimiores animae*» névvel jelez, ezek a fensőbb lelkek, ezek a kiváltságos lelkek a szent tisztaság kedvelői. Az Oltáriszentség a szeplőtelen érintetlenséget, a lelki világnak szeplőtelen átlátszóságát teremti meg. Ahol ez nincs, ott az erkölcsnek ereje, szépsége, harmóniája hiányzik.

Mi kell még a szép belső világhoz ? Meleg lendület. A meleg, a hő csupa energia, a lendület csupa erő. Anélkül szabad világ nincs, nincs kiindulás, lelkesülés és bátorság. Az eucharisztia által lelkünkbe fektetett meleg és energia az áldozat szelleme. Az embernek túrni és szenvedni kell ; s hogy azt jól tehesse, meg kell találnia helyét, ahol fejének, szívének nyugalmat talál, ahonnan erejét szívja. A mi szenvedő lelkünknek megnyugvása az Úr Jézus szíve. Ha szívére borulok,

szenvedésem megenyhül. Az a töviskoszorú, mely őt szúrja, engem nem szúr; az a seb, mely őt döfi át, engem kímél. A kereszt, melyet ő is hordoz, nekem könnyebb. Ez az érzés nekem lendület és erő. Az áldozat ez érzelmeire akar minket oktatni az isteni Megváltó, midőn azt mondja: *Hoc facite in meam commemorationem*. A szent áldozás nem nélkülözheti soha az Úr Jézus szenvedésének, türelmének motívumait. Azokat onnan számúzni nem lehet. De a tűrés, a szenvedés az áldozatnak csak alsóbb foka; van annak magasabb foka is, s az az önkéntes áldozat. Ha az ember nemcsak tűr, mert kereszt borul rá, hanem készakarva rászánja magát küzdelemre és szenvedésre egy nagyobb szeretetért, mely őt lelkesíti; testet, érzékiséget, világot, amennyiben ezek lépcsők lehetnek a léleknek, lábbal tapos, s azáltal önönmagát, lelkét, életét fensőbbé varázsolja. Ez az áldozatkészség volt az egyháznak nagyszerű hozománya! Oh beatam Ecclesiam, kiált föl Szent Ciprián; *fuit quondam in operibus fratrum candida, nunc facta est in sanguine martyrum purpurea*! Az egyház ruhája fényes, ezüst és arany brokát; *fuit quondam candida, a pünkösdi tűznek fényében; azután beleszötte az Úristen abba az arany és ezüst brokátba a tüzes rózsákat, a vérpiros szálakat, s facta est purpurea*! Minden lélek, amely az Úr Jézust szereti, az áldozatos jelleget hordozza homlokán, s ez a szentáldozásban verődik ki rajta, mely az embert becsülettessé, harcra s áldozatra készségessé teszi. Itt teremnek azok, akikre a költő szavait alkalmazhatjuk: «*magnae animae prodigi*», kik pazarolják a lelket, az életet, de úgy, hogy azután százszeresen megtérül az bennük. Amit adnak, azért százszeres kárpótlást kapnak. Minden áldozat, minden önmegtagadás fokozza az ember belső energiáját, a lélek küzdelmét már is győzelemmel koronázza.

Valóban igaz tehát, hogy ha a zsurlónak van zónája és korszaka, s az oroszlánnak hazája s a hálnak óceánja, s az egészséges embernek a maga légköre: úgy az erkölcsi életnek, az erkölcsös léleknek is megvan a maga levegője, légköre, fényes égboltja, üde forrásai és napfénye. Legyetek meggyőződve, ti is azon mértékben lesztek szép lelkek, azon mértékben alakultok ki Krisztus hasonmásaivá, amelyben a szentáldozásból tudjátok meríteni az élet erejét; «*mysterium vitae erit vobis magnum praesidium vitae*.»

Pünkösöd után 24. vasárnapra.

Purgatórium.

(1902)

K. T. U. ! Az embernek földi életét méltán összehasonlíthatjuk az év szakaival. Van élet-tavasunk, mikor megmozdul bennünk az élet ereje és vágya s tehetségeink csirába, rügybe vágyódnak ; mikor a lélek hajlékony, érzékeny, illatos és olajos lesz s hangulata is csupa erő, öröm, vágy ; vágy a teljesebb élet, a fejlődés után. Van az életnek is nyara, mikor a komoly tevékenység terére lép, s megérlelteti magában az élet gyümölcsét. Van az életnek ősze, levélhullása, fonnyadása, hervadása ; ilyenkor hűl s szegényedik az élet, az ember életöröme csökken, s ő maga érzi legjobban, hogy esteledik ; éjjelei hosszabbodnak, nappalai ködös borongásban állnak. Az életöröm napja alacsonyan száll s nem pezdítheti föl már az élet vágyát. Az ily lélek fáradt s pihenni vágyik. S úgy-e, van az emberi életben tél is? Van, mikor a háza sírdomb, akár haraszt, akár virág illatozik rajta.

S valamint az embernek földi életét, úgy hasonlóképen egész existenciáját is — születésétől kezdve az örökkévalóságon át végig — szintén párhuzamba állíthatjuk az év szakai-val. Mert van a léleknek örök tavasza ; ez a boldogult lélek állapota, mikor örök örömben áll, és mégis örök öröm várakozik még rá. Mert az a csodálatos az örök örömben, életben, hogy jöllehet örökkévalóságban élünk, mégis az örökkévalóság partján állunk, előttünk fekszik még mindig az egész örökkévalóság ! Fenséges kilátás a mérhetetlen életbe, mely az emberi lelket eltölti az örök ifjúság erőérzetével : Sanctorum velut aquilae iuventus renovabitur. A másik életben nyár nincs. A nyarat egészen és teljesen a földre kell helyezni. De van a másik életben is tél, a második halálnak iszonyú és szomorú világa. Mikor a lélek él és önmagát feledni képtelen, mikor a végtelenség neki végtelen keserűséggé válik. Secunda mors. Hol van azonban, k. t. u., az őszi, a levélhullásnak, a hervadt létnek, a szegény, szomorú életnek szaka? Van-e ott túl is őszi? Van-e ott is hervadó, borongó őszi táj? Van ; az a purgatórium!

Ez alkalommal megragad a gondolat, hogy a tisztuló lélek az örök életnek őszeiben áll, a szegénységnek, szomorúságnak, melankóliának, a levélhullásnak, a csupaszáságnak szakában s következőleg, hogy a tisztuló lelkek mélyen szomorú lel-

kek, melyeknek ha arcába nézünk, szinte részvétre gerjedünk. Jólesik nekünk most novemberben az a részvét. Nem lehet jobb helye a halottak napjának az évben, mint őszi, novemberben. Azért is, mert egy elmúlt, elsárgult, elhervadt életre emlékeztet az őszi természet, s szomorú emlékeinknek így támad alkalmas fekete kerete ; de azért is, mert a hit rámutat egy földöntúli állapotra, mely a lelkeknek ösze. Valóban az őszi a bánatnak s melankóliának évszaka. Állítsák bele a költőt, a vérző szíveket egy őszi tájba, ahol minden beteg, minden sárgul ; rajtuk is kiverődik önkénytelenül egy mélységes búban ; beteg, fáradt lesz a lélek tőle. Olyan lesz már itt, hát még ott, ahol az őszi kimondhatatlanul érvényesül rajta.

A tisztítótűzben szenvedő lelkek az örök életnek őszeiben állnak, ha a lelkületet s hangulatot tekintjük. Lelküknek vannak virágai ; hisz van szeretetük, reményük, de az érdem himpóra nem hull le rájuk. Tagadhatatlanul őszi virág a tisztuló léleknek természetfölötti megnyilatkozása ; szép a szirma, de nem termékeny ; érdeme nincs ; gyümölcsöt nem hozhat. Leveleik lehullnak ; ott fönny az Isten gyermekeinek házában, az egyházban, ezer póruson át szívta az ég világosságát magába ; kifeszülhetett szent vágyakban, s szinte fürdött kegyelmekben, a hit fényében s az élet vizeiben, itt pedig hervadt mindene ; ott feldolgozta magában az Isten kegyelmét erővé és létté ; itt a kegyelem rendkívül gyéren folyik, csak épen annyi van belőle, amennyi kell, hogy a lélek a természetfölötti rendben tengjen. Szomorú és terméketlen a föld is, terra miseriae. Patakok nem lejtenek rajta, források nem szivárognak benne. Az isteni szeretet a tisztítótűz világában is honol ; hogyné, hiszen Isten-szerető lelkeknek világa ez ; de a szeretetnek ez a napfénye fátyolos, köd borítja ! Hogyné volnának tehát szomorúak a lelkek, mikor érzik szegénységüket, hervadásukat, mikor életük le van kötve s világosságuk homálybá vész ? Ha kevés a fény, akkor hervad az élet ; ha kevés a meleg, elcsenevész az élet, nem pezsdiül föl a vér, nem örül a lélek ; ha alant száll a nap, az éj deres és fagyos s a dértől borzong minden élet. S nemde ilyen a tisztuló lélek élete ; az isteni kegyelem fénykévei helyett árnyékok esnek rá s ez árnyakból a lélek öntudatában gyötrő kínok válnak. Értjük-e, hogy e hűlő, ez élettelen lét panaszát hangoztatja Ezekiás éneke : *Ego dixi : in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. Quaesivi residuum annorum meorum, dixi : non videbo Dominum in terra viventium . . . Generatio mea ablata est et convoluta est a me quasi tabernaculum pastorum.* Az élők földjétől való el-

válásnak szomorúsága a tisztítózbe kíséri a lelket. A tenyeren hordozott vándor sötét, rideg világba vetődik, hol nem kegyelik, hol az Urat nem látja, ő, kit úgy szerettek, kegyeltek, becéztek ott fönn. Hej, az akkor volt, mikor még az Isten szeretetének szelíd mécsese függött feje fölött, elgondolja Jóbbal, mely biztatott, s melegített ; milyen világ volt az !

S ne csodálkozzunk, hogy e szent és mély szomorúság oly lelkeket gyötörhet, kiket az Úr szeret, kik kevésre tán már színe látásán örvendezni fognak. E szent és mély szomorúság nagyon érthető, mert az Isten nekik még nem szeretet és boldogság, hanem szükségesség és metafizika.

Úgy áll velük szemben az Úr, mint az örök szükségesség, mint a kétszerkettő négy, mely érvényesül a fizikai létben épúgy, mint a morálisban. Ez utóbbiban mint cél, mint rend, mint összefüggés érvényesül olyképen, hogy ami a rendet megtartja, az célt ér, s ami pedig nem tartja, vagy amennyiben nem tartja, az vagy egészen, vagy részben célt nem ér. Célt érni annyit tesz, mint boldognak lenni, s abban a mértékben, melyben célt nem érünk, csikorog, zúzódik a létünk, mint malomkövek közt a búzamag ; s ez fáj ! Igen, ez fáj ; de a szükségesség azt nem nézi, az csak a dolgok valóságát tekinti. Már itt a földön sem néz egyebet. Nem nézi a betegnek fájdalmát ; nem tekinti a siránkozóznak bánatát ; nem a fuldoklóznak erőlködéseit ; nem a haldoklóznak könnyeit ; csak egyet néz, azt, vajjon megfelel-e a lét követelményeinek ez a valóság ; ha megfelel, megáll ; ha meg nem felel, elpusztul.

Sok botrányra ad okot e zord szükségesség, mely alatt nyögünk, könnyezünk, verejtékezünk ; melyet a Gondviseléssel megegyeztetni nem tudunk ; pedig ez is a Gondviselésnek egyik tényezője s a világ tökéletesedésének hatalmas lendítője. Mindegy : e szigorú Isten-arccal mindenütt találkozunk ; nem moccan meg rajta egy ideg sem ; vonásai ridegek, kemények. Szemei csak az egyenlőségre néznek, arra, hogy mit kíván az örök szükségesség, s e tartozást kiveszi rajtunk : ... donec redderet ultimum quadrantem ! Nekünk ez még titok ; mi azt még nem értjük. A Gondviselés nehézségei e titoknak árnyékai ; biztos vagyok benne, hogy az örök szükségesség, a végtelen valóság kérhetlen követelései támasztják a mi nehézségeinket s borítják el a gondviselő, a szerető Isten arcát lelkünkben. A tisztuló lelkek már értik ezt ; az Isten úgy néz le rájuk, mint az örök szükségesség, melyben kegyelem nincsen. Az isteni arc vonásai hidegek, mint a jég, ridegek, mint a tél, sötétek, mint az éj. Ó, mennyire érzik, hogy teremtmé-

nyek ! Mennyire érzik, hogy végtelen az Úr, kinek szolgálnunk kell, vagy szeretetben, vagy igazsága előtt keserves meghódolásban. Iratus Dominus, tradidit illum tortoribus ; itt a földön haragja szívesen engesztelődik, szinte várja azt ; a kárhozatban haragja féktelen, mint az enyészet ; van azonkívül még egy harmadik harag, mely szintén a szükségességből veszi motívumait, de mely véget ér ! E szigorú, e kérlelhetlen Isten-arctól elborul a lélek, megdermed, elsenyved . . . tehát szenved.

Kicsoda képes e szomorúság mélységét kimeríteni? Ki e lelkeket megsegíteni és vigasztalni? ! Tudjuk a hitből, hogy mi segíthetünk rajtuk. De engedjétek meg kedves, szomorú lelkek, hogy közvetlenül nem a ti boldogtalanságtokat, hanem a mi boldogságunkat olvassam le rólatok. Ti, szomorú lelkek, az érdemek, az erényes cselekedetek terméketlen földjén, a hervadt élet honában, ti tudjátok azt fölérteni, hogy mily nagy kegyelem az, napsugárban, rózsák közt élni. Mily nagy jótétemény itt a földön élni, hol az Isten szeretete vesz körül, hol életet lélegzünk, s lépten-nyomon virágok nyílnak lábunk alatt, s jótettek érdemei kínálkoznak. Az élet vágya kitör a pogányságtól eltorzított hitregékben s Achilles vágyódik a szép föld után ; inkább akar zsellér lenni itt, mint ott király. Ezekiásból kitör az élet ösztöne s ragaszkodva a szép élethez, emlékezteti az Urat : Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te ; non expectabunt, qui descendunt in lacum, veritatem tuam. S úgy-e, Uram, te lelkes és nem szomorú, te életteljes s nem szomorú, hervadt lelkeket akarsz? no hát : vivens, vivens ipse confitebitur tibi sicut et ego hodie. Ó, a lelkek mélyében visszhangzik ez a szó : vivens . . . vivens ipse confitebitur tibi ! Gondolnak vissza a szép tavaszra, ifjúságuk napjaira, egészségük örömeire, vándorútjuk kegyelmeire. Ők tudják megbecsülni az érdemeket szerző életet, melyet mi élünk ! S ha rájuk gondolunk, megszeretjük e szép életet, megismerjük annak igaz értékét, azt, hogy virágozhatnak s gyümölcsöt hozhat. Elmerülve e mély melankóliába, egy életnek hervadó, sárguló őszébe, megértjük, hogy mily kincs az élet, s mily boldogság az, hogy Istennek élhetünk. Elragad minket a teljes, a gazdag élet vágya, s futunk, iszonyodunk a haldoklástól. Meine Seele muss im ewigen Frühling stehen, írja Nietzsche tizenöt éves korában, denn wenn erst die rosige Blütezeit vorüber ist, dann ist auch mein Leben vorüber.

Ime, k. t. u. !, hol szeretjük meg az életet? A halál árnyékában ! Hol szeretjük meg a tavaszt? A sárguló ősznek beteges, fáradt világában ! Mi a purgatóriumból úgy ébredünk

jelen helyzetünk méltatására és nagyrabecsülésére, mint ahogy a dobsinai jégbarlangból kijövünk júliusban a virágos, illatos hegyoldalra ; harangvirágok köszöntenek, madárdal, napsugár üdvözlő, s kimondhatlan báj és kék tölti el szívünket. A purgatóriumból úgy térünk vissza e szép földre, mint ahogy a Vincze-egyleti tag tér vissza a szegények kunyhóiból szobájába ; mily gazdag vagyok, gondolja magában, mily boldog, mily erős, mily szerencsés ! A legegyszerűbb szobában is gazdagnak érzi magát, s az élet reakciója a szemlélt nyomorúsággal szemben mint boldogság és megelégedettség jelentkezik lelkében. Így olvasom a tisztuló lelkeknek szomorú ábrázatáról a mi boldogságunkat ; hervadó életük a mi tavaszunkat, őszi világuk a mi szép földünket juttatja eszünkbe, ahol minden világos, derült, napsugaras ; hol az embert szereti az Isten, ahol a szegény is kimondhatlanul gazdag, hiszen szent és buzgó lehet.

Azonban érzem, hogy nagyon önző volnék, ha a szomorú lelkek arcáról csak a mi boldogságunkat olvasnám le ; önző, durva, sértő lennék, ha meg nem szánnám őket, s ha boldogításukról nem gondoskodnám ; egyoldalú is volnék, ki mikor az arcokba néz, csak a szomorúságot veszi észre rajtuk, holott van azokon az arcokon még egy más, szívet-lelket meghódító vonás, mely reájuk tereli a figyelmet s irántuk fölébreszti érdeklődésünket, s az az, hogy az a szomorúság egy szerető szomorúság, ha szabad mondanom : szép szomorúság. A tisztuló lelkek szép lelkek, hiszen Istennek gyermekei, s bár a tisztító-tűzben szenvednek, angyalokéknál magasabb kegyelemnek örvendhetnek. Úgy képzelem magamnak a tisztuló lelket, mint egy gyászfátyollal leborított angyalarcot. Szép, szomorú angyalarcot ! Hogy e szomorúság a lélek szépségét ki nem oltathatja, az abból is világos, hogy ez a szomorúság a boldogság tornácában ül s szívében hordozza az örök öröm tudását. Ó, mily nemes, szent szomorúság, mily szomorú szépség ! A tisztuló lélek az örök boldogság tornácában ül s tudja, hogy nem is sokára örökké boldog lesz. Vajjon nem boldog-e már akkor, mikor boldogság öntudatában él ? Hogyan is lehet szomorú, mikor tudja, hogy övé a boldogság ! Csak az emberi szív rejthet magában ily ellentéteket ; hogy szomorú és boldog is lehet. Nem képzelhetem magamnak azt a lelket, mely tudja, hogy boldog lesz örökké, hogy az az örök boldogság már szinte várja, s hogy azt nem ragadja el senki tőle, nem képzelhetem el másképp, mint úgy, hogy ha szomorú is, de lelkében cseng már diadaléneke. Mit gondolnak, mily szomorúság ez ? Úgy

látszik nekem, hogy e tekintetben a lélek hasonlít az Úr Jézus Szent Szívéhez, amely örökké boldog és mégis tövissel koszorús, amely dicsőséges s mégis vágyik s keresi az embert. Jézus boldog és szomorú ; ezek a lelkek pedig szomorúak, de valamiképen boldogok.

Ezt fölérteni nem igen fogjuk ; némi irányításul szolgáljon az a gondolat, hogy az egy más világ ; az ellentétek világa, a legmélyebb szenvedélyek világa ; legmélyebbeknek mondom, mert mi lehet oly mély, mint az örök élet vágya az örök élet küszöbén ! ahol gondolat, érzelem, mult, jelen, jövő egy végtelen vággyá nő, mely a percekét örökkévalóságokká nyújtja : a nélkülözés és várakozás örökkévalóságaivá. Ezeket a jellegeket kell összekötnünk, hogy a tisztítótűzben szenvedő lelkeket bensőségesen szerethessük ; épen ez ellentétek teszik őket előttünk érdekesekké és kedvesekké : megesik az ember szíve ezen a szomorúságon, de ugyanakkor megszereti ezt az elragadóan szép szomorúságot. S minél jobban megszereti a szenvedő lelkeket, annál többet tesz majd értük ; nemcsak részvéttel, hanem valóságos lelkesüléssel viseltetik irántuk. Mintha csak jobban vonzódnék a szépség iránt, mely szomorodik ; mintha kiéreznék, hogy közelebb áll hozzá, mert rászorul. Nemes büszkeséggel telik el a lelkem, ha elgondolom, hogy én is tehetek értük valamit ; a gyászfátyolt elemelhetem a szép arcról s a boldogság derűjét önthetem ki rá. Ráadhatom a habérkoszorút s pálmaágot nyujtok neki ; bevezetem az örök boldogság nyíló ajtaján s még meghallom a diadalének bekezdő szavát : benedictio et claritas . . . s úgy érzem, hogy abból én is kapok részt.

Rajta tehát, k. t. u., dolgozzunk, hogy a szomorúság derüljön, a szegénység tűnjék, az ősz kitavaszdadjék, a hervadást virágzás, a szükségesség nyomását pedig a szeretet ölelése váltsa föl ! Ha ez érzelmekkel tekintünk oda túlra, úgy látszik nekünk, mintha a tisztítótűz távolodnék a pokoltól, s a szomorú életen a megnyugvás szépsége ömlenék el, mely azonban csak fölszítja buzgalmunkat s mélyebb benyomást tesz ránk, mint a kietlen szenvedés. Szeressünk, dolgozzunk, imádkozzunk ; kin és szeretet egyaránt készteszenek erre !

Pünkösd után 25. vasárnapra.*I. A szent tisztaság: erő.*

(1901)

K. T. U. ! Említettem, hogy a szent tisztaságnak két jellege van : az egyik a szépség, a másik az erő ; a szépségről már értekeztem, hanem erejéről még nem emlékeztem. Ezt kívánom most megtenni.

Gondolom, hogy a szent tisztaság egy hatalmas és küzdelmes erő. Nagy erő, amely nem tör és zúz, hanem amely alkot nagyot. Alkotása az, melyet Szent Bernát jellemez : *Ex homine angelum facit* ; alkotása remekmű. Felemeli, fénnel átjárja, megnemesíti az embert. Alkot paradicsomot ott, ahol mocsár volt, alkot templomot, ahol pusztaság volt. És mialatt ezt a paradicsomot megalkotja, lábai egyre mocsárban állnak, értem ezalatt az érzéki természet megzavaródásait. Különös erő ez a tisztaság, olyan mint a gyökér ; csodálatos mint az élet ; a gyökér maga mindig nyirkos földbe mélyed ; gyönyörű színeket, remekszövéssű virágokat, szép formákat rejt magában, de a nyirkos földben mind e szépségből nem látni semmit ; egyet venni észre rajta, hogy kihajtani igyekszik, hogy napsugárt keres. Így fejlődik ki pompás liliommá a szent tisztaság, bár a lélek gyökere az érzékiség nyirkos földjébe temetkezik. Azonban én most nem ezt akarom kiemelni, nem azt az alkotó, teremtető, lelket fejlesztő erőt, hanem azt az erőt, melynek hatalmában az emberből küzdelmes, törtető lélek lesz ; azt az erőt, mely mindig küzd és szerencsésen győz ; azt az erőt, mely a szentírás első lapjain lép elénk, mint győzedelmes, ördögfejet zúzó erő, és amelyet később a szentírás emleget, mikor mondja : *Quae est ista . . . sicut acies ordinata* ? Ki az a küzdelmes szűz, a lelkes lelkeknek vezetője, a győzedelmes lelkek vezére ? !

Gondolom tehát, hogy a szent tisztaság a legküzdelmesebb erény. Mert egy erénynek sem kell annyit küzdenie, egynek sem annyi kísértést, annyi harcot kiállania, mint a tisztaságnak. Az érzékiség és alacsony ösztönök hadosztályai-val áll szemben s védi az eszményi szépet. A képzelet s az érzéki vágyak ráröpítik tüzes nyilaikat, s a tüzes nyílzáporban áll az erény sisakkal fején, vérttel mellén, pajzzsal a karján, *thorace iustitiae*, és kezében az Isten igéjének kardjá-

val. Érttem ezalatt a fegyelmezettséget, mely pajzsként borítja a testet, érttem az önmegtagadás vértjét s az Isten igéjét, amellyel visszaveti és parírozza a csapásokat. A szent tisztaság úgy lép elélem, mint a makkabeusi angyal, aki ragyogó ruhában, de karddal kezében áll a csaták élén. Mennyi kísértet támad föl lelkünkben egy emberöltőn át; ki fogja azokat megszámlálni? De hát hős-e az, aki számlálja a dárdákat és a golyókat a csatamezőn? Úgy tartja, hogy harcban és küzdelemben állván, annak úgy kell lennie, másképp nem lehet. Vannak dolgok, amiket nem szokás számlálni: ilyenek az esőcseppek, hullámok, levelek, hajszálak, s a lélek világában kegyelmek és kísértetek. Lehet, szabad panaszkodni, tessék; hiszen Szent Pál is panaszkodott; de vigyázzunk, hogy igazságtalanok ne legyünk senki iránt, önmagunk iránt sem, kik harcra termettünk, a természet ellen sem, mert annak épen az a természete, hogy concupiscat. Hálások vagyunk Szent Pál iránt, hogy panaszkodott, de nagyon nem akarjuk ebben utánozni. Hálások vagyunk a kezdők miatt, hogy el ne riadjanak, és a szentek miatt, hogy kísérteteiken meg ne botránkozzanak; hanem tudják meg szentek és nem-szentek, hogy harc és küzdelem az erény élete.

S ha küzdelem az élet, ugyan kérdezzük-e majd, hogy meddig kell küzdenünk? Talán csak addig, míg az ifjúság izzó ösztönein, a férfiság meleg vágyain átesünk? Talán csak addig, míg a tomboló erő szakain átsietünk, hogy az élet komolyságába hajoljon át életünk? Nincs kor, nincs év, mely a kísértetek alól ki volna véve; mert valamint a hamu alatt is izzik a parázs, úgy az öregkorban is jelentkezik a kísértés. Vagy köthetünk-e fegyverszünetet a vérrel, az ösztönökkel, a hajlamokkal? De hiszen akkor szüneteltetnők az egész életet! Hiába keresünk, hiába kérdezzük; nincs fegyverszünet, nincs privilégium, mely a tisztaság harcias erényét békéről biztosítaná! De van talán sabbath, van ünnep, vannak szent idők? Vannak talán szent karácsonyi éjek, áhítatos húsvéti vigiliák, melyeken kialszik az erzéki-ség tüze? Ne kérdezd, ne ámitsd magadat; esetleg a húsvét s a karácsony a legháborúsabb nap lehet, ami illeti a kísértéseket. Az oltárnál is lehet az ember lelke mocsáros; érzi, mennyire ellenkezik érzelme, hajlama a hely szentségével; de nem segíthet rajta. Nincs szent idő, nincsenek szent helyek, nincs szent föld, nincsenek privilégiumos oltárok a kísértésekkel szemben.

De annak így kell lenni, és azon nem szabad botránkozni,

és az ember mindig azt gondolja, én angyal vagyok, jóllehet harcban állok ; tündöklő a ruhám, jóllehet az érzékiség sötétsége veti rám árnyékát, s nem érzem magam kisebbnek, míg így küzdök, sőt el vagyok ragadtatva ezen erénynek hősie kitarthatásától s gyökeres ellenkezésétől. Kedvem telik a lélekben a testtel szemben, s bizonyára az Úristennek is kedve telik benne. Kedve telik e virrasztó, éber erőben, mely csodálatos hűséggel éjjel-nappal, esőben-viharban egyre ott áll a gáton s őrzi a zsilipeket, melyek a sárözönt visszatartják. Kedve telik ez őrszemben, mely védi s őrzi az ő eleven templomát ; annak nincs pihenője ; mert valamint a tenger éjjel-nappal mossa a partot, épúgy az emberben a vér árama s az érzékiség ösztönei egyre alá akarják mosni az Isten templomát ; de az őrszem virraszt s dárdájára támaszkodva szemmel kíséri az ellenség mozdulatát.

S miután minden életmód visszahat az emberre, annak gondolkozására, érzésére, sőt testtartására s viselkedésére is : nem csoda, hogy a szent tisztaságnak is befolyása van az egész emberre, kihat testére s lelkére ; erő ez, mely megvasalja s külsőleg is más formába önti az embert. Nem is lehet az máskép. A tiszta öntudatnak ily szeplőtelen megőrzése, az erkölcsi érzéknek folytonos ébersége és az erkölcsi igények ily hűséges teljesítése visszahat az emberre. Visszahat testére és hajlékonnyá, erőssé, edzetté, valamiképen romlatlanná teszi, ad neki valamit abból az integritásból, amelyet az első ember bírt, s melyet a költő is érthetett, mikor mondta : *integer vitae scelerisque purus ; test, melynek a vére is tiszta ; melynek diétája : multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit, abstinuit Venere et vino.* S e fegyelmezett testben lakik a fegyelmezett lélek, melynek gondolatán, érzésén, viseletén megérzik a Lélek fegyelme, a disciplina Spiritus, mely mint az olympiai küzdők szintén fölkeni magát olajjal, *oleo laetitiae*, az ima szellemével. A szent tisztaság a lelket erőssé, úri lélekké neveli s állhatatosságot ad neki a természet inga-tag elváltozásai közt. S lévén a fegyelem a lelkülete s a küzdelem a természete, nem csoda, ha kivált egy jelleg emelkedik ki rajta : az áldozat szelleme ! Az egyház kiérezte már régen, hogy az áldozat sugallataira a tiszta lelkek a legalkalmasabbak, mert a tapasztalat is úgy mutatta, hogy a legszébb vértanúi pálmák a szűzek kezében lengtek. A szüzesség kezdet óta nagyszerű csatákat vívott az arénákon ; egyszerű leányokat és ifjakat, sőt gyermekeket avatott hősöké. S az egyház gyönyörködhetett lelkeken, kikről énekelte :

duplici palma beatae! Higgyék el, az áldozat szelleme most is ugyanazokon a nyomokon jár. Áldozatra szükség van; a küzdelem megmaradt, csak az aréna változott. A közélet s a magánélet küzdőterein most is vívnak lelkek, s áldozataik nem vérben, hanem verejtékben váltódnak ki, s higgyék el, hogy az áldozatoknak leglendületesebb nemét ép a szüzi tisztaság hozza; ahol áldozat, nagy áldozatok, ahol áldozatos élet kellene nagy célokért, ott a lelki függetlenségnek ez a faja áll a küszködő lelkek élén, melyet szüzi tisztaságnak hívnak. Ez az erény, mely nyomorult korokban is mindig epikai nagyságba öltözik s a gyöngé, búsongó lelkeket megvigasztalja és föllelkesíti.

S hogy némi fogalmat adjak hősiesség lelkületéről, ugyan tekintsenek végig a világon, Ázsián, afrikai vadságon, dél-amerikai elmaradottságon, ausztráliai állatiasságon, kicsoda fogja kezébe s viszi az evangélium mécsesét? Kicsoda jár járatlan utakon elvadult lelkek után? Ki az? Ki az? Kicsoda áhítozik még a XX. században a vértanúság pálmája után? A tudomány borostyánt keres, a hadviselés és kormányzás a dicsőség pálmája után vágyik: de a vértanúság pálmáját az evangéliumi tisztaság keresi; tündöklő, fehér ruhába öltöznek, kik «nagy szorongattatásból jönnek, et palmae in manibus eorum». Kicsoda áll be a legszerencsésebb hivatással a nyomorultaknak, a szegényeknek, a dögvészeseknek, leprásoknak, gyógyíthatatlanoknak szolgálatába? Kinek áll jól a hősiesség szeretetreméltósága, ez a lelki függetlenség, hogy affektálás nélkül szeresse azt, akit a földön senki sem szeret? Ki szeressen úgy, ha nem az, akinek a földön szeretetét lekötő párja nincs? Ki szeressen úgy, ha nem az, ki szeretetét Istennek szentelte? Ahol élet forog veszélyben a szeretet szolgálatában, kinek élete alkalmasabb a szent áldozatra, ha nem a szüznek élete? Nézzétek a keresztény szeretet szenvedélyességét, hekatombákat szed szüzi életéből kárpótlásul mindazokért az életkért, melyeket a szent tisztaság vett oltalmába s őriz, véd pusztulástól s haláltól!

Kivált pedig a lelkek szolgálatára s a lelkek mentésére hivatott a szüziesség. A szent tisztaság kiemeli s fölmagasztalja az embert s alkalmassá teszi őt, hogy a nép bizalma feléje forduljon. Függetleníti őt a családi kör szeretetétől; kiveszi a szerető hitves, a gyermekek karjaiból, hogy sokaknak szeretetére és szolgálatára képesítse. A szerencsétlenek hozzásietség; mert remélik, hogy aki mást nem szeret az élet odaadásával, az őket szereti. A bűnösök hozzá mennek; letérdel előtte

a reszkető leány, az őszbecsavarodó agg ; kitarják titkaikat a hányatott lelkek, keresik Krisztusnak vigaszát ; de azt azért keresik nála, mert gondolják, hogy ő nemcsak pap, de méltó pap ; sajt, hogy méltó pap, tiszta életéből következtek. Az Úr Jézus az áldozatnak s a lelkek szeretetének szellemét várja tőlünk ; jó pásztorokat akar adni népének, qui animam ponunt pro ovibus suis. Ordinációnkban mondja : áldozatomma teszek, légy szabad és független ; ahová rendellek, mész : beteghez, szegényhez, hitetlenhez, vadhoz ; kórházba, üregekbe, lebujokba ; életedet kívánom.

És mikor ily nagy igényt támaszt, szinte megfélemlítve mondjuk : Uram, adj előbb hősies lelket ; s az Úr azt feleli : Adok neked tiszta lelket, ha azt megőrzöd, hős leszel ! Ha pedig tisztátlan leszel, tönkre mész ! Tönkre egészen ! S valóban higgyék el, nincs erény tisztaság nélkül, az erkölcsiségnek éltető idege, valamiképen alapja a tisztaság. E nélkül semmiféle erény nem exisztál, sem hit, sem remény, sem buzgóság ! Úgy rémlik nekem, hogy a tisztaság az a fortis armatus, qui dum custodit atrium suum, in pace sunt ea, quae possidet. Az erény nagy templomának tornácában a szent tisztaság. Valamint Milton Elveszett paradicsomában a pokol kapuja előtt két szörny alak áll : a halál és a bűn, épúgy az el nem vesztett paradicsom ajtajában a tiszta szívnek, az Isten országának tornácában is áll egy kerub, a szent tisztaság ; és ha ezt a kerubot az ármány megejtí, akkor vége a tiszta szívnek, de vége az erénynek is. Az egész világ tapasztalata bizonyítja, hogy a hitetlenségnek átlag a tisztátlanság az oka. A hit csak a tiszta lelkek egén ragyog, oly lelkekén, kik az eget nézik, s nem terpeszkednek el a földön. Ezt szinte fölösleges bizonyítani ; mert a hitnek fölfelé törő lélek kell, ha megtörték égbetörő ösztöneit, elhomályosították szemeiben a hit eszményeit. Nézzék meg jól, hogy miféle nyomokon jár a hitetlenség, s meglátják, hogy az állatnak, az erkölcstelenségnek nyomain. Az erkölcstelenség borít éjt a lélekre s kialszik tőle a hit fénye. Nocte Moab cecidit, nocte cecidit murus eius ! Éjjel dőlt le a város fala. Valóban az erény gátját, az Isten templomának falát kidönti az érzékiség sötét hatalma. Szent Ambrus azt mondja Salamonról : Uti coepit luxuriari, coepit deviare a fide. Mikor elkezdett paráználkodni, elkezdett hitetlenkedni. A gondolatok közt is van rokonság, s ugyan mi lehetne rokona az érzékiségnek s bujaságnak ? Vajjon az Isten-félelem, a pokol ? Vagy az Isten tagadása s a pokol ignorálása ? Bizo-

nyára ez utóbbi! Kimutatja ezt a szentírás is, mikor Zsuzsanna történetében így jellemzi a véneket: *exarserunt in concupiscentiam et everterunt sensum suum et declinaverunt oculos suos, ut non viderent coelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum*; a rossz, tisztességtelen lelkület miatt nem emelték föl a szemeiket az égre s nem gondoltak az Isten örök ítéletére. Nem is kell ahhoz más; csak le kell nézni, s elvesztünk. S mikor az ember leszegzi tekintetét az égről a földre, hite kialudt. Nemde ez az aposztaziák története Salamontól végig az utolsó hitehagyott papig; valamennyien a tisztátlanság útjain járnak. K. T. U., nincs hit tisztaság nélkül; legalább is süppedékes alapon áll az erkölcs-telen embernek hite.

S mit gondolnak, van-e papi buzgalom szeplőtelen tisztaság nélkül. A lelki életben sok eshetőség van, s anomáliák tarkítják a szabályokat; de csak egyet említék: apostolokat nemcsak Isten avat, hanem a nép bizalma is. Apostolnak lenni, az kettőn fordul meg: buzgalmon és bizalmon. A szenvedő lelkek bizalmának alapja bizonyára az Úr Jézus hatalma és intézménye; de ami őket közvetlenül vonzza, az az apostoli férfiú erénye, s ha egyáltalában lelkét embernek kell kitárnia, akkor tiszta, nem pedig sárban fetrengő lelket keres. Az emberek bizalma oly férfiak felé fordul, akikről mondhatják: ezek több, ezek külön emberek! S az ember több ember, külön ember csakis szelleme, erényes élete által, s elsősorban a tisztaság által lehet. Egészen az történik a modern világban, ami a marabout-indiánoknál történt, akik midőn a katolikus misszionáriusokat megismerték, azt mondták: ezek szentek; mikor pedig a protestáns misszionáriusok jöttek hozzájuk feleségstül, családostül, azt mondták: ezek csak emberek. A bizalom külön embert keres. Nietzsche bevallja, hogy a népnek, kivált a nőknek bizalma a katolikus papság iránt a tiszta életen épül; azért gondolják ők, hogy ez külön ember náluknál. Nekik szükségletük azt hinni, hogy mi külön emberek vagyunk, mint ők. Tiszteljék az embereknek e nagy szükségletét, k. t. u.! Ők önökre szorulnak, az önök erényére, az önök külön szellemére. Tegyük meg nekik ezt a szolgálatot!

Lelkesüljünk a szent harcon; ami győzelmet aratunk magunk fölött, az a népnek, az az egész egyháznak java; az a hitnek fölragyogása, buzgalmunknak föllángolása, ordinációnk szellemének megújhodása. Minél többször győzünk, annál erősebbé szövődik az az óv, mellyel angyalok

ővezik a tiszta férfiak lányékát; annál fényesebbé válik az a stóla, melybe az egyház öltöztetett; annál biztatóbb, mert igazabb az Úr szava: iam non dixi vos servos, sed amicos meos.

II. *Requiem aeternam.*

(1902)

K. T. U. ! A mi ünnepeink féligmeddig mindig egy más világnak ünnepei, mert figyelmünket oda irányozzák, ahol Krisztus van. De gondolom, hogy egy sem emeli ki annyira a világból s viszi át a másikba, mint a halottak napja. Már a mindenszentek ünnepe is vonz s visz oda át, mikor megmutatja nekünk a diadalmas várost, a civitatem sanctam Jerusalem, mikor beállít az Úr dicsőséges templomába, mely «eleven kövekből épül»; buzdit, hevít, lelkesít e kilátás; de úgy tartom, hogy a halottak napja, a szomorú városnak ünnepe, melyben kevés a diadal, kevés a fény, de annál több a szív, a bensőség, az odaadás, a lelkesülés, a szeretet, nem enged semmiféle diadalmas ünnepnek, s teljesen lebilincsel s leköti érdeklődésünket. Szinte átrepül, átszáll a lelkünk oda, hol azok szenvednek, akiket szeretünk. Érzéssel teljes, szerény egy ünnep ez, kedves napja az egyházi évnek, bár ködös; olyan igazi novemberi nap, novemberi ünnep. Annyira szívünkhez nő ez az ünnep, hogy a naphól hónap akar lenni, hogy az egész hónapon át kísérjen emléke; sőt többet mondok, azt akarja az egyház, hogy illata átvonuljon egész évünkön, hogy a napnak imája: requiem aeternam dona eis az egész éven át szóljon. Nem is tudom én azt megállapítani, hogy mikor is lelkesülnek jobban Istenért a lelkek, vajjon akkor, mikor a szentek diadalmi ünnepét ülik, vagy akkor, mikor a szenvedő lelkek emlékét szentelik. Mind a kettő nagyon alkalmas arra, hogy az ember lelki, hitből élő legyen. Mindkét városból leng felénk a buzgalom, a lélek értékének, az örökkévalóság szeretetének, az Isten mélységének ihlete. Én most, miután már az első városban megfordultunk, a második városra fordítom kegyetek figyelmét. Kár volna azt a nagy lelki hasznot, melyet a halottak emlékéből vonhatunk, parlagon hagyni.

Minden nagy itt és felséges és szolgálja a lelki életet. K. t. u., ha kegyetek ezen város felé mennek, az első ami megragadja figyelmüket, s ami lelkükhöz szól úgy, hogy el nem felejthetik soha, ez annak az országnak a portája. Mi ezen

országnak a portája? Az a sötét porta a halál óriási hatalma. Ez az a hatalom, melyet nem tud legyőzni semmi a világon. Ez az a hatalom, mely ellen küzd minden élet, minden mozgás, minden energia. Ez az a hatalom, mely ellen hadakozik a lélek titkos ereje; e hatalom ellen szórja a nap az ő tüzes nyilait, sugarait. Ellene vonul fel a vérnek szenvedélye; de ez a hatalom úgy áll, mint a cövek, nem bírja azt kiemelni semmi; ezen a sziklán megtörik minden. Minden hajó, a lángész iramlása, a szentségnek hatalma itt pozdorjává zúzódik. Ha ez a hatalom ráteszi váz-kezét valamire, ha virág, elhervad; ha lomb, elszárad; ha ideg, szétmállik. Ahová lép, ott az élet megszűnik, a mozgás megfagy, a nap kialszik, az élet elhervad; éj és rémitő csend követi.

S oly hatalmas a halál, hogy hatalmát és fölségét minden-kivel közli, ki portáján áthalad. Még a szegény ember is a halálban valamiféle szín-elváltozást szenved, a nyomorúság, a gyengeség színében elváltozik; a halálban mindenki szentté válik. A közönséges ember is megnagyobbodik; valamiképen szentté lesz előttünk, mihelyt a ravatalon fekszik. Miért? Talán a romlás felsége az, mely minket meghat? Vagy az élet pusztulásától sorvad el szívünk? Nem, hanem e megindulást eszközli az a sejtetem, az a biztos hit, hogy itt új világ kezdődik, más világ, s az a lélek, melynek hüvelye előttünk fekszik, átment már abba a csodálatos, sejtelmes világba. Az a lélek többet lát, mint Szent Tamás látott itt a földön; jobban látja a paradísót, mint Dante, és a purgatóriumot nemcsak látja, hanem átszenvedi. Mihelyt átment a lélek ezen a kataraktán, szemünkben nagy lesz, mert az örökkévaló világnak árnyéka esik rá. Ez a lélek már meglátta a dicsőséges Krisztust s vagy úgy látta, hogy arcából szívta örök megnyugvását, vagy úgy látta, hogy elborzadt és örökre elvált tőle. Ez óriási, nagy dolog ám! Ez a lélek átment már azon a vízválasztós vonalon, melynek egyik oldalán örök boldogság, a másik oldalán pedig örök pusztulás van. Tisztelem Dantet, de ő csak képzeletében látott, tisztelem Szent Jánost Pathmos szigetén, de ő csak látomásban látott, az egyik költő, a másik ihletett próféta; de az átköltözött lélek a valóságot szemléli önmagában; jobban tudja ő már azt megítélni, hogy az egész világ semmi az örökkévalósággal szemben, melyről Krisztus mondta: *quid prodest homini, si mundum universum lucretur...* Jobban érti ő azt, mint az összes vértanúk itt a földön értették. Ez a lélek mélységesebb alázattal hajtott már térdet a végtelen Isten előtt, mint itt a legnagyobb szentek: átélt

ő már az Istennek végtelen nagyságát. Ez az, amiért megilletődve állunk a ravatal előtt; látjuk rajta az örök élet árnyékát.

A halottak napja tehát nagy benyomások alá helyez, s fölsír tőlük bennünk a hitnek ösztöne azt hajtogatván: ó Istenem, szeretnék ezeken a szerető, de még mindig szenvedő lelkeken segíteni. Szeretném a nagyot, mely bennük vajúdik teljes kifejtésre hozni; ami adósság bennük, törölni; a hiányt valamikép pótolni. Érzem, hogy minden össze van kötve a világegyetemben. Érzem, hogy a legtávolabbi csillag is az ether hullámain leér hozzánk: remélem tehát, hogy lelkem imája, a tűz, mely bennem ég, az is átreszket egy más világba s ott is megnyugvást, bizalmat kelt. Remélem, hogy mint a természetben az egyik segíti a másikat, épúgy a szentek közösségében, a lelkek világában is, az egyik segíti a másikat, következőleg én is segíteni akarom a lelkeket.

Azonban, k. t. u., nemcsak a léleknek nagysága s a halálnak portája az, ami mélyen megindít, hanem meghat minket az is, hogy e portából néz ki az Istennek végtelen szentsége és igazságossága. Az Istennek végtelen szentsége az a mérték, melyhez ott mindent mérnek; tökéletessége szerint igazodik ott minden. A mennyei Jeruzsálembe nem megy be semmi, ami piszkos, szennyes, tökéletlen. Az Isten ott egy ideális világot akart összeállítani, minden stilszerű. Mint ahogy egy remek templomban még a kilincs s az ajtószark is stilszerű: úgy az örökkévalóságban minden stilszerűen tökéletes. Az Isten stílja: a tökéletesség. Azért nyúlnak, feszülnek, olvadnak a lelkek, hogy a tökéletes formát magukra öltsek. Ha a purgatóriumra gondolok, nekem elsősorban nem a passzív, hanem az aktív elem jön eszembe. Ezek a lelkek, mint Szent Katalin állítja, nem kényszerből, hanem készségből szenvednek; miután érzik, hogy tökéletlenek, át akarnak idomulni, ki akarják magukból szenvedni a tökéletlenséget. Mikor a vas olvad, megtisztul a salakjától, ez az olvadás, az az izzás nem szenvedés, hanem tökélesbülés. A tűz, mely a vasat szét-szedi, ránk azt a benyomást teszi, hogy romboló hatalom; voltaképp pedig tökélesbít: úgy a tisztító tűz is szenvedést hoz ugyan, de tökélesbülést is. Ez a folyamat nemcsak a szenvedésnek, hanem a tökélesbülésnek is törvénye. Amellett azonban valóságos elégtétel; a megsértett isteni Fölségnek nyújtott elégtétel. S az elégtétel fáj; fájdalomkban szolgáltatjuk azt az Úrnak. Így akarta az Isten. Hogy pedig miért akarta s miért nem engedte el az ideiglenes büntetést az Isten,

annak oka bizonyára abban keresendő, hogy akarja mindenütt a mi közreműködésünket. Azért teremtett, hogy tegyünk, dolgozzunk; akarja, hogy a lélek ott túl is active viselkedjék. Az a protestáns botránkozás, hogy minek a satisfactio, voltaképen az egész lelki életet képes elhamvasztani; azok botránkoznak ezen, akik azt gondolják, hogy az embernek az üdvösségért nem kell semmit sem tennie, megtette azt Krisztus; mi pedig, akik tudjuk, hogy a krisztusi ideál buzdít arra, hogy tökéletesek legyünk, egyszersmind azt is tudjuk és hisszük, hogy arra is kényszerít, hogy vele együtt szenvedjünk. A purgatórium felett tehát az elégtételnek szigorú kötelessége is lebeg, ez valósul meg benne. Szenvdjünk és szenvedjük ki a tökéletlenséget. Tegyünk eleget az Istennek; nem tehetünk eleget érdemben, tegyünk tehát eleget legalább a szerető szenvedésben. Újra ismétlem, akárhogy is tekintjük a tisztító tüzet, mindez buzdít engem cselekvésre, közreműködésre; minden sürget: tégy, kérlek, dolgozzál, ajánld fel imádat, önmegtagadásodat; s ha később pap lesz, ajánld föl a szentmisét.

Semmit sem kívánnak meg a lelkek annyira, mint a szentmisét. S ennek megvilágítására eszembe jön az a biztató és lelkesítő gondolat, hogy a régi kultúra Babilonban és Egyiptomban a lelket madár képében ábrázolta, s a halálban pedig azt gondolta, hogy a lélek kirepül a szájából, mint a madár a fészekből. Ennek a madárnak odatettek a sirhoz enni és innivalót. E fölfogásnak én keresztény alakot is adhatok. Mikor a szent kelyhet felemelem az égre, hívom a tisztítótűzben szenvedő lelkeket: jőjjetek, igyatok, oltsátok szomjaitokat az Úr Jézus szentséges vérével. Mikor a szentostyát felemelem, hívom a túlvilág borús egének madarait: jőjjetek és egyetek, oltsátok gyötrő éhségteket, mellyel az Istent éhezitek. Szent Bernát, mikor a Trefontane kolostorban misézett, látta, hogy mint repülnek ki a lelkek a tisztítótűzből. Jézus szíve, tüze van oly tisztítótűz, mint a túlvilági tisztítótűz; végre ez is ennek a vérnek érdeméből tisztít.

Tehát ajánljuk föl a jó cselekedeteket, k. t. u., mint verejtékünk csöppjeit, az önmegtagadásokat, mint lelkünk könnyeit, az Úrnak; víz a verejték, víz a könny, olt lángokat; de ajánljuk föl főleg a szent vért. A szent vért ontsuk ki a tisztítótűz lángjaira. A szent vér hathatóságának gondolata buzdítson: requiem aeternam dona eis. Uram adj nekik örök nyugalmat. Kiáltjuk azt az anyának szenvedélyével, ki ki akarja erőszakolni meghalt gyermekének boldogságát;

kiáltuk a testvér szeretetével, aki ki akarja erőszakolni az Űristentől az örök nyugalmat testvéreinek ; de kiáltuk azt főleg a lelkek püspökének, az Űr Jézusnak, nemcsak kiáltó szavával, hanem kiáltó vérével : Uram, adj örök nyugalmat nekik. Mert akiket szeretsz, azok nemcsak betegek, hanem szenvednek, nem haltak meg ugyan, de mégis a halál birodalmában nyögnek. Domine quem amas infirmatur. Adj, Uram, örök nyugalmat nekik. A keresztény szeretet szenvedélyességét akarjuk belevinni a túlvilágba, hogy minél szomorúbb az a tájkép, mely felett imádkozó lelkünk átrepül, annál melegebb, szenvedélyesebb legyen a lehelet, melyet belelehelünk kérésünkkel, hogy : Uram ! adj örök nyugalmat nekik.

Pünkösöd után 26. vasárnapra.

I. A búcsúról.

(1901).

K. T. U ! Vessünk még egy tekintetet a másik világba, abba a világba, amely ködös és homályos ; olyan, mint a párkányi part novemberben reggel ; az ember tudja, hogy van, de nem látja. És épen, mert ködös és homályos, azért a fölfogásunk is változatos, s különféle vélemények kelnek szárnyra róla. Majd az egyik, majd a másik vonását emelik ki. Némelyek azokban a lelkekben szenvedőket látnak ugyan, de az Űr Jézus jegyeseire is ismernek bennük ; mások a szenvedéstől a jegyest nem látják, hanem inkább a kinpad áldozatait nézik bennük. Mily különbség azon képek közt, melyeket a selmeci kálvárián látunk, hol lángokban szenvednek megbékázott emberek, ahol csak egy gondolat mered elénk, az, hogy ott isszonyú kín és szenvedés gyöttri a lelkeket, s azon látomások közt, melyekkel az Űr megvigasztalja szent Gertrudot. Látja egy elhúnyt, kedves nővérét, mint áll az Űr Jézus előtt lesütött szemmel, nem mer fölneézni az isteni Megváltóra ; pedig szép és tiszta. Az Űr Jézus kiterjeszti feléje karjait, de a testvér visszariad. Az Űr Jézus közeledik feléje, ő még gyorsabban hátrál és a sas sebességével leveti magát, nem az Űr karjaiba, hanem a tisztító tűzbe ! A szeretet a jegyes iránt nem bírja elviselni a bűnösség öntudatát ; azért mert szeret s még nem tiszta egészen, azért akar szenvedni. Mily különbség Genuai Szent Katalin és Bellarmin, mily különbség Dante és Savonarola közt ! A szigorú emberek-

csak a szigort és iszonyt látják a tisztítóhelyen ; Genuai Szent Katalin nem tagadja a kint, távol van attól, de a kinban és szenvedésben, a kinnál és szenvedésnél mélyebb érzelmet lát, s ez az érzelem a megadás, a bizó szeretet, a szenvedő szeretet érzelme, melyről el lehet mondani, amit Szent Ágoston mondott Szent Lőrinc kínjáról : nagyobb volt a tűz, mely szívében égett, mint az, mely kint égette. Nagyobb volt a vértanú szeretete, mint a rostély tüze.

De bármint fogjuk is föl s képzeljük el magunknak azt a másik világot : a főgondolat mégis csak az marad, hogy a lelkeknek nagy rovásuk van : hogy ezt ők csak ideiglenes bűnhődéssel törleszthetik. E bűnhődés fáj, bár szeretettel tűrik s nem akarnának adóssággal lelkükön Isten színe elé lépni. Nem lehet eleget tenniök : satis facere, hanem csak eleget szenvedniök : satis pati, s ők szívesen szenvednek s fölkiáltanak a zsoltárossal a bűn sötét hatalma ellen : exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea ! A katolikus anyaszentegyház szemeiben tehát, akár a Szent Katalin szelid, akár Savanarola szigorú tekintetével nézzen oda túlra, egy gondolat áll őrt a tisztító-tűz párkánya előtt : itt nagy szenvedők laknak ; egy siró, kiáltó szó hangzik abból a ködös és homályos világból felénk : Miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Ez a gondolat könyörületet keres ; ez a kiáltó szó visszhangot ébreszt, s egyház, szentek, hívek egyaránt fölértik azt, hogy ahol a szenvedés nagy, ott segíteni kell, ha ugyan van mód összeköttetésbe lépni a tisztuló lelkekkel.

Tudjuk a hitből, hogy igenis segíthetünk rajtuk sokféleképen, minden jócselekedettel, de kivált a legfölségesebb engeszteléssel, a szentmisével, s a leghathatósabb büntetés-elengedéssel, a bűcsúval ; az elsőt most hagyom, s a másikkra térek. Legyenek buzgók a bűcsük elnyerésében. Mi a bűcsű ? A bűcsű az egyház által adott büntetés-elengedés. A bűcsű annak a hatalomnak az aktusai, melyet az isteni Megváltó adott Péternek : Amit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyben is, amit föloldasz a földön, föl lesz oldva a mennyben is. Péter tehát azzal a hatalommal köt és oldoz, mely a földről az égbe ér. Van oldozni valója elég : leköt minket a bűn béklyója, a büntetés szigora, de oldoz minket a Krisztus kegyelme. Ez oldozó hatalmát használja föl az egyház vergődő gyermekeinek javára ; oldozni jön azokat, kiket a bűn s a büntetés leköt, s kiket az Úr hozzája küld, hogy mutassák meg sebeiket. Ezt az oldozó hatalmat küldte a világba az Úr,

mikor tanítványainak lelkére kötötte, «ut curarent omnes languores et omnes infirmitates», s a keresztny szív kiérezte, hogy egyik nagy infirmitása a bűnnel megbántott Istennek megengesztelése s a bűnért való elégtételnek megadása. Már az Istennek is fölpanaszolja tehetetlenségét: si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit; most pedig, mikor öntudatára ébred az egyház oldozó hatalmának, alázattal leborul előtte s kéri: oldozz fel, kérlek, a bűntől és ne neheztelj, hogy kérlek: oldozz a büntetéstől is. Mert az ember duplán nyomorult: vétkezik, és vétkeért nehezére esik a büntetést elszenvednie. Csoda-e, hogy kér büntetés-elengedést? Ne gondolják, k. t. u., hogy ez a kiáltó szó a gyávaság érzelme volt. Nem igaz, azt csak Luther Márton mondja. Nem volt ez a gyávaság kiáltása, hanem a gyöngeség emésztő tudatának és boldogulás vágyódó vágyának szava. Érezték, hogy gyengék, hogy tehetetlenek, azért mondták: kérlek, oldozz föl. Nem mondták, mert kímélni akarták magukat; nem mondták, mert gyávák voltak, hanem mert a kegyelem s irgalom gyermekeinek tartották magukat s hittek a hatalmas egyházban; hiszen a búcsúk az egyház iránti bizalom virágai. Mert ha kell lélek, volt abból elég; nézzék a penitencia szellemét, mely a középkorban élt! Ha kell határozottság, ha kell hősies odaadás, nézzék azt a fegyelmet, mely sok száz éven át az egyházban uralkodott. Hej, volt az penitencia, mely sziklákban vájt medret a könnyeknek és több hamut szórt néhány évszázad alatt, mint azelőtt évezredek alatt. De ez a szigorú penitencia is az egyházra támaszkodott; könnyes szemeit az anyára vetette s bízott benne, hogy az kipótol mindent, s végre föloldozást az egyháztól kért, bűntől épűgy, mint büntetéstől. Montanisták azok, akik mondták: tartsunk penitenciát, s ne kérjünk föloldozást; van bennünk erő, ha bünt követtünk el, tudunk bűnhődni is. Az nem katolikus hősieség, az az elbizakodottság ereje; az lehet klasszikus erő, de nem katolikus erény. A keresztnység, ha penitenciát is tartott, bűnhődését megkoszorúzni óhajtván letérdelt és kért föloldozást; még ha hősies is volt, akkor is érezte, hogy Istennel szemben gyöngé. Ilyen volt a bűnbánó szívek elégtétele, szorgossága és gondja.

De ha csak magukra lett volna gondjuk! A szeretet azonban másra is gondol; a bűnbánó szeretet is azt teszi. Ha a túlvilágra gondol, ott is lát bűnhődést és kint, s jóllehet megteszi azt, ami tőle telik, de ez esetben is az anyához siet s tőle vár segítséget. Gyönyörű egyház, Krisztus jegyese;

kincstárosa az Úr érdemeinek, te, kinek kezei közt vannak Krisztus véreinek gyöngyei . . . ó, segíts, segíts és oldozz, s ha joghatóságod nem is ér a túlvilágra, de tárd ki karjaidat, emeld föl kezeidet, ajánld föl a Krisztus verét és érdemét; hátha az Úr megkönyörül s esedezésedért megbocsát nekik! Az egyház tényleg ezt teszi; búcsúkat engedélyez a tisztító-tűz lelkeinek javára s bízuk, hogy az Úr itt a testvér üdvét és kínját szíven viselő hívőnek nem fogja azt mondani, amit mondott Szent Péternek, midőn ez Szent János sorsát tudakolta: quid ad te? Nem, azt nem mondja; hanem ellenkezőleg, szívesen veszi a közbenjáró egyháznak szeretetét s Jézusért elengedi sok tisztuló léleknek bűnhődését.

A búcsú e gyakorlatában háromféle szeretetre fognak szert tenni. Mindenekelőtt megszeretik az anyaszentegyházat s annak áldott, anyai hatalmát, kit az Úr köztünk hagyott, s finom érzéssel látott el összes gyöngeségeink gyámolítására. Első gondja természetesen nem az irgalom s a könyörület, hanem a lelkesülés s az eszményi szentség. Ő arra való, hogy az Úrnak szenteket neveljen, azért megtanítja gyermekeit hinni, bízni, lelkesülni s buzdítja őket a tökéletesség magaslatára. Meg is indítja nagy szerencsével a hősiesség lelkei áramát, úri lelkeket nevel; de ugyanakkor a szív sebeit is gondozza. Hogy is mondtam? Hogy azokat is gondozza? Valóban; hát mivel foglalkozik inkább, mint a bűnösökkel, a megterheltekkel, a testi s lelki élet nyomorékaival? Gondjai, érzelmei, hatalma a szív tisztulására, a lélek megnyugtatására vonatkoznak! Azt el nem tagadhatjuk tőle, hogy a gyöngéket gondozza, míg a világon élnek, sőt halálukban is átkíséri, s miután már átkeltek azon az óceánon, melyre földi élet nem szállhat, letérdel az egyház az örökkévalóság partjain, föl-emeli karjait s mondja, «ha valamit érek szemedben, Uram: recordare Domine absynthii et fellis . . . gondolj keservedre . . . recordare primae rosae martyrum, virginum; gondolj a Szent Szűz s a szentek érdemeire! Gondolj s könyörülj azokon a szegény szenvedőkön. Úgy-e, elfogadod, Úr Jézus, jegyesed kezéből a följárlt engesztelést?» S az egyház valamennyi gyermeke ott térdel vele s tanul irgalmat és szeretetet tőle. Ó kedves, szép egyház, engedd, hogy hozzád simuljak, te nemes édesanya! Engedd megcsodálnom érzelmeidet; gyermekeidet el nem felejtheted, hisz öledben hordoztad őket; tejjel tápláltad, tamquam modo genitos infantes; — később bort adtál nekik, édesebbet mint Engaddi szőleiből; megismered gyermekeidet; emlékszel, hogy a te énekeidet

énekelték templomaidban ; a te evangéliumodat hallgatták, relikviáidat csókolták ; hozzád futottak, kebledbe rejtették arcukat ; íme, jól tették ; tudták, hogy szereted őket : nem feledkezel meg róluk. Ime, eltalálták, te nem feledkezel meg róluk.

A búcsú gyakorlata által továbbá megszeretjük a tisztuló lelkeket, kik iránt mély rokonszenv ébred bennünk úgy is, mint kedves szenvedők iránt, úgy is, mint testvéreink iránt. A búcsú szemeink elé állítja az Isten után vágyódó lelkeket s beletanít vágyaikba s beállít érző, szenvedő világuknak mély benyomásai alá. Így történik, hogy megszeretjük őket, mint az orvos megszereti a beteget, mint a kedves nővér megszereti a gyógyíthatatlanokat, kiket meg nem gyógyíthat ő maga, de akikért imádkozik, hogy gyógyítsa meg őket az Isten. A világiás gondolkodás ijedezik a szenvedőktől s azokat a lelkeket is üres, átlátszó árnyaknak gondolja ; a halál érzéketlenségét és hidegségét viszi át rájuk s kísérteteket lát bennük. Mi oka e hideg, érzéketlen kísértet-látásnak? A szeretet hiánya, mely feledést borít csakhamar emlékükre. Gyakorolják e csúnya részvétlenséggel szemben a búcsú-áhitatot s meglátják, mint változik el fölfogásuk. Nem sárga holtakat, nem rút kísérteteket látnak majd, hanem a szentek közösségében élő, szerető, izzó, buzgó, de bűnhődő lelkeket. Nem kísérteteket látnak majd, hanem szenvedő szenteket. Ily benyomások alatt áhitatunk lágy és bensőséges lesz s napról-napra nemesbül szívünk. Hogy is ne, mikor évek során ily vágyódó, türelmes szenvedésnek angyalarcai körítenek ! A szenvedő lelkekkel való közlekedés lehetetlen, hogy szeretetre ne tüzeljen. Szert teszek általa az irgalmas szamaritánus érzelmeire, és amerre járok, a sebekbe bort és olajat öntök, fölveszem vállaimra a sebesültet és viszem örök hazája felé !

Végre megszeretjük saját lelkünket is a búcsú megnyerése által. Önhittség és kényesség elpuhít minket s beleringat sok hamis nézetbe ; elbizzuk magunkat, hiszen szeretjük az Istent, sőt buzgóknak is látszunk. Nem is akarom különben ezt tagadni, hiszen valóban buzgók lehetünk ; de ez öntetszéstől elborul lelkünkben az Úrnak képe, mert könnyen megfeledkezünk bűnösségünkről és nagy rovásunkról. Ó család feledés, elfelejti azt, amit elfelejteni nem szabad ! Elfelejti, hogy mily nagy és szent az Isten, mily ragyogó az ő tisztasága ! Elfelejti, hogy mily kevésbé fejlett ki bennünk az ellenkezés a rosszal, a tökéletlenséggel szemben ; mennyi a hamis szeretet önmagunk, mennyi a hálátlan hidegség Isten

íránt! Ki felelt már meg Krisztus szenvedésének? Ő, aki ezt gondolja, az érti, hogy mi a tisztítótűz; az érti, hogy miért gondoskodott az Isten tüzről, hogy legalább tűzön át jusson a tökéletlen teremtés a boldogságba. Mily alázat leng a tisztítótűz felől, mely megcsapja az embert s megérteti vele, hogy nagy az Úr, s hogy előtte a szentnek is rovása van! Ebből a fölismerésből fakad azután az igazi buzgalom; kezdünk jól imádkozni, ügyet vetünk lelkiismeret-vizsgálatainkra, bánatunkra, gyónásainkra, szentáldozásainkra; elszántabban gyűlöljük a bűnt, szóval a tisztítótűztől tanulunk tisztulást.

Ime, k. t. u., a tisztítótűzben szenvedő lelkekért följajánlott búcsúink haszna! Szeretet, buzgóság, szivtisztaság jár nyomukban; szeretet az egyház, a lelkek s önmagunk iránt. Ez nagy haszon. Ugyan mit gondolnak, ha ez előnyöket szem előtt tartják, ki nyerhet többet, ök-e, vagy mi a búcsúk elnyerésében? Ők legjobb esetben büntetésük némi elengedését nyerik, mi pedig bűn- és büntetés-elengedést, buzgalmat, szeretetet, még több kegyelmet; tehát valóban igaz az, hogy *sancta et salutaris est cogitatio pro mortuis exorare!*

II. A megszentelő malaszt.

(1904)

«Nem szűnünk meg értetek imádkozni, hogy Istenhez méltó legyen viseletetek mindenben»
(Mai szent lecke).

K. H. ! Nagyon is rászorulunk az apostol imájára, közbenjárására, melyet e szavaiban nekünk megígér. Gyarlók vagyunk és kicsinyesek. Oly nehezen tudunk e világ porából felemelkedni a fölséges Istenhez. Rövidlátók vagyunk vagy egészen vakok, és nem vesszük észre és nem értjük fel Isten nagyszerű gondolatait, melyeket mint értékes gyémántokat szórt szét az egész mindenségben s annak berendezésében. A föld, az ég, a mennyország és a pokol mind telvék ily isteni gondolatokkal. Csak szem kell hozzá és értelem, hogy azokat leolvassuk az ég azúrjáról, a pokol kapuiról.

Ma egy ilyen nagy, mély, mert isteni gondolatról akarok hozzátok szólni. Az a túlvilági hely, ahol van szenvedés, de szabadulás is, ahol van fájdalom, de remény és enyhülés is, ahol van bűnhődés, de tisztulás is, — *a tisztítótűz*, a purgatórium tárja elénk ezt a nagy gondolatot, a tisztítótűz világítja meg nekünk ezt az üdvös intelmet. S tudjátok, mit világít meg nekem a tisztítótűz? Megvilágítja azt a nehezen

megközelíthető, nehezen érthető gondolatot, hogy micsoda a megszentelő malaszt.

Segít engem az Isten-gondolatnak megközelítésére az óriási ellentét, mely fönnáll az Isten felsége, szépsége, tökéletessége közt egyrészt, az emberben nyüzsgő tökéletlenség közt másrészt. Ez az ellentét mérhetetlenül nagy. Gondoljuk el, hogy mit kíván tőlünk az Isten tökéletessége, hogy mily magasztos célt tűz ki elénk: «Estote perfecti sicuti Pater vester coelestis perfectus est». Mily ragyogó ideált tűzött elénk, mikor mondta: *Conformes fieri imagini Filii sui*! Nem ráfaeli imagóról van itt szó; ez az imago több: isteni imago. Folyton rohamban vezet minket a tökéletességnek magaslatára, s nem enged pihenni: reformamini, renovamini, ez az ő jelszava; hogy mire bevezet az égbe, isteniek legyünk s Isten szépségébe öltözködjünk.

De, k. h., ugyan honnan szedjük ez isteni szépséget? Ha mi most itt, ahogy vagyunk, meghalnánk, remélem, hogy halálos bűn nélkül lévén, el nem kárhoznánk; de mily távol esünk az istenitől! Hát mi van rajtunk isteni? Ha a mennyországba nem léphet be más, mint színarany lélek, s ha az Isten megtéveszthetetlen ítélete fogja fémjelezni azokat a színarany lelkeket: ugyan mi bennem az a színarany, melyre az Isten fémjelzőjét rá lehessen ütni? Ha mindnyájan úgy érezzük is, hogy nem vagyunk az utolsók, hogy jobbra-balra tőlünk még különb, még gyatrább alakok élnek, mit változtat ez az én hitványságomon? Azzal, hogy sok az ördög, én nem lettem istenibb. S íme, még a világias, gyöngye lelkekről is azt tartom, hogy bemehetnek az égbe. Ha a nehézbeteg jól gyónt, ha bizik Krisztusban, s így hal meg, reméljük, hogy üdvözülni; pedig hol van e világias multú emberben a hit, melyet Krisztus kíván? Hol van az az isteni öntudat, mely átjárja lelkét s megtisztítja életét? Hol van az a tetté, életté vált evangélium? Hol van meg az a nyolc boldogság, nem írásban, de életben? Hol van az átérezve, hogy nehezebb a gazdagnak a mennyország kapuján átjutnia, mint a tevének a tű fokán? Mikor élte át az ilyen ember azt az evangéliumi követelményt, hogy adjunk oda mindent a lélekért, kabátot s birtokot a lelkiismeret békéjeért? Hol van meg az ilyen életben az evangéliumi törvénynek nyoma, mely nem is törvény, hanem csupa szellem, mely az Úr Jézus ajkairól mint mézes folyam folyt le a világba?

Azután az evangélium Istentől átjárt nemzedéket akart teremteni, mely Istenbe merül, mely az ima szellemét leheli.

Nos, hányan közelítik meg az Istent, s hányan tudják úgy kontemplálni őt, mint Sokrates kontemplálta az igazságot, mint Mózes a látomást? Milyen a mi elmélyedésünk Istenbe, hitbe, kegyelembe? Hol van tehát az az isteni élet? S ha nincs meg bennük az isteni élet, hát akkor hová jutnak ezek mind, mi is és ők is? Ha benyomásaink szerint ítélnénk és ha csak az isteni életnek gondolatát ragadnók meg, ugyan hamar készülnénk el a felelettel: csak a pokolba juthatunk. Mennysországba ezek a fejletlen, álcaszerű bábellek, ezek az öntudatlan öntudatok, ezek az élettelen életek, ezek a torz-alakok, be nem mehetnek. Helyes; mennybe csak az isteni mehet be.

De én még folytatom a gondolatmenetet s azt mondom: ugyan hát, ha tökéletesek volnánk, amennyire embertől telik, meg volna-e akkor bennünk már az isteni? Nem, k. h., az ember önmagától isteni életet sohasem élhet; tehát nem is mehet be az égbe, ha olyan szent is mint Spinóza, ha olyan tökéletes is mint Sokrates, ha olyan világmegvető is mint Thales; mert ez mind nem isteni. Csak az megy be az égbe, akiben a megszentelő malaszt van, mert ez isteni! Azért megyünk be mi az égbe, nem mert hősök vagyunk, hanem mert a malaszt a mi életünk. És ezt a kegyelmet nem az ember produkálja, nem ő fejt ki önmagából. A szervesetlen földből sohasem lesz virág, a növényből sohasem lesz állat, az állat sohasem lesz ember, az emberből sohasem lesz Isten, soha a maga erejéből; de igenis lehet egy nagy isteni aktus által. A földre beleteremti az Isten a növényvilág potenciáját, ez egy új energia; a növényvilágba beleteremti az érzési élet potenciáját, az állat-ország fölé helyezi a szellemi élet ragyogó napját; világot világ fölé, életet élet fölé. Ezek isteni művek. A megszentelő malaszt olyan a lélekben, mint a lilium a buta sárban; ez egy új erő, s belőle fakad egy új élet. Ez az a nagy dolog, amire hitünk tanít. Azért megyünk mindnyájan az égbe, mert megvan bennünk a «semen Dei». Ez az «Isten magja» ki fog bennünk fejlődni. Azért megyünk be, mert van isteni vérünk, de azt az Isten-vért nem mi szűrtük, azt az Isten teremtette. A megszentelő malaszt az Isten teremtő aktusa, azzal bennünk egy új világot nyitott.

Ezt a megszentelő malasztot mi úgy hordjuk magunkban, mint a «semen Dei»-t, ebből a «semen Dei»-ből lesz később istenszerű lény! De ez csak később, csak ott a másik világban történik; addig a «semen Dei» olyan, mint a magtáron a mag, nincs hazai földjében. Hazai földje a másvilág, ott isteni lény

fejlődik belőle. Itt idegen földben nyugszik, melyben csak tökéletlenül fejlődik. Érdes, rideg neki itt a levegő, és nincs elég napsugara. Ezt az egész természetfeletti életet tehát még fejletlenül hordozzuk magunkban, mert nem értünk az isteni élet zónájába. Egyszer majd odaér mindenki, s akkor az az életerő kitör belőle. Milyen lehet az a kitavaszkodás, mikor az Isten magva kicsirázik és kibontja szépségét ! Miféle áramai az életerőnek cikáznak végig az előbb öntudatlan Isten-magon, mikor az isteni élet kezd benne kifejlődni ! Hogyha a sirokkó végig leng Tirol havasain, olvad a hó, dagadnak a folyók, kiárad a Duna le egész a Fekete-tengerig ; tavasz van. Meglegyintette az élet lehelete a jégbefagyott vidékeket ; megolvad rajtuk minden, ami le volt kötve. Hasonlóképen mikor a lélek átlép a másik életbe, az élet árnyain végigfúj az isteni élet lehelete. Bomlik ott minden, lefoszlik minden tökéletlenség, egyenesen Isten felé röpül. Azok a lekötött erők mind eleven energiákká válnak, azok a fejlődő csirák mind fejlett alakká válnak.

Ez az életerő, a «*gratia Dei*», quae non est ex operibus, hanem új életelv ! Mikor az ember a nitro-glicerin elemeit nézi, mind olyan ártatlan ; keverheti, öntheti, semmi baj ; hanem ha egybeönti, egyszerre egy titokzatos erő lép ki a vegyületekből és szétrombol mindent ; nemcsak a kezét, hanem a testet, a falat, a házat ! Ilyen a megszentelő malaszt az emberi lélekben. Az Isten-élet, k. h., a hitben le van fogva ; ez a tél ; ez az Isten-energia fölébred, majd ha tűz lesz belőle ; meglátják akkor, hogy mi a *gratia* ! Csak azért mehetnek a lelkek a mennyországba. Ezt a gondolatot emelhetjük ki Szent Pál mondásából : «*Si autem gratia ex operibus, gratis Christus mortuus est*». Sokratesi tökéletesség, spinózaí indifferencia nem a keresztény természetfeletti élet ; a keresztény természetfelettliség a «*semen Dei*».

Viseltessünk mélységes tisztelettel, nagyabecsüléssel ez isteni titok iránt, melyet az Úr rejtett szívünkbe ; e thesaurus absconditus iránt, amelyben a Krisztus vérének, szenvedésének értéke lappang ; e pretiosa margarita iránt, melyet az emberi életnek szántóföldjébe rejt el az Isten. Mert ezek mind, mind kincsek, mind gyöngyök, de rejtett gyöngyök. Mi azonban nagyon jól tudjuk, hogy ezek a gyöngyök mily értéket képviselnek : életet, örök életet, isteni életet ! Ezeket a kincseket magunkból kivetnünk nem szabad. Mi a megszentelő malaszthoz úgy ragaszkodunk, mint az élet titkához, mint a boldogság kincséhez, s e kincset nem adjuk oda soha

semmiért ; a megszentelő malasztot nem akarjuk száműzni szívünkéből semmiféle halálos bűnnel.

Azonban k. h., ne érjük be ezzel ! Ha a kegyelem az «élet magva», fejlesszük ki magunkban tőlünk telhetőleg az isteni életet a hit erejében, a remény tökéletességében, a szent szeretet bensőségében, s építsük föl ez alapra rá az igazságosságot, mértékletességet, erősséget, okosságot. És az oszlopokra ismét más oszlopokat, az erény gyakorlataiban, hogy egy erőteljes belső világ alakuljon ki bennünk. Ezt méltán várja tőlünk az Isten, mert mélyebb tekintetet vethetünk az örök, isteni életnek bennünk való titkaiba. Legyünk önérzetesek s buzgók ! Önérzetesek a vértanúk önérzetével, mely Istent megtagadni, Istent elvesztetni nem akar, inkább veszít mindent ; mert az a minden csak földi, az a másik pedig örök és isteni. Legyetek buzgók kísértéseitek legyőzésében, ne engedjete az Isten törvényéből egy jottát ! Ha úgy éltek, megnyeritek az örök életet ! Ha e gondolatok áthatják szívünket, akkor az Isten kegyelme kincsünk, gyöngyünk lesz e fejletlen életben s dicsőségünk, örömünk az örök életben ! Úgy legyen !

Pünkösöd után utolsó vasárnapra.

I. Az ítélet nagy napja.

(1897)

Az ember gyakran fönnakad a világ folyásán, melyben a bűnös, a gonosz boldogul, s az igaz, a jó nyomorog s keresi, kutatja az elrejtőzött isteni igazságosságot. Hol van az az igazságos Isten ? kérdi hivatkozva, s rázza fejét akkor, ha az Úr nem jelenik meg rögtön, hogy elsöpörje a botrányokat, s fölmagasztalja a szenvedő erényt. S mintha maga a szentírás is rászolgálna az isteni igazságosság elhomályosítására, midőn lapjain az Istent túlnyomóan engedelkenynek, szelidnek, irgalmasnak, kitűnőnek hirdeti s igazságosságát háttérbe szorítja. Ha ugyanis a szentírást olvassuk, úgy tűnik föl, mintha az Isten rendes élete a szeretet és irgalom volna, s az igazságszolgáltatást csak kelletlen szükségesnek nézné. Meggyökeresedik ez a véleményünk a megtestesült Istennek, Krisztus Urunknak viselkedése következtében, mert font ugyan ő is ostort, amellyel küzdte a kufár-lelkeket a templomból, de azt nem emlegeti, azzal nem dicsekszik, hanem azt

hirdeti, hogy szelíd és alázatos szívű, hogy nem jött kárhoztatni, hanem menteni, hogy nem öl, hanem meghal. Mi lesz tehát az isteni igazságossággal? Mi lesz a meggyalázott Istennek megbosszulásával? Mi lesz az erény győzelméből s a Megváltó dicsőségéből? Mi lesz?

Megfelel a szelíd és alázatos szívű Jézus a mai evangéliumban, hogy ítélet lesz. Külön kimondja, s előadja hosszan, lefesti fekete, komoly színekkel; végigmegy az égen, a napon, holdon, csillagokon, felhőkön, végig a földön, a zúgó tengeren, a rémülő emberiségen s belevési szívünkbe a tudatot: lesz ítélet. Istent kijátszani nem lehet. Istené minden, s kezéből ki nem szabadulhat semmi, neki kell győznie; egy nagy döntés elé siet minden; egy rémséges, döntő ütközetbe száll az Isten a föllázadt teremtéssel, kifejti hatalmát, összetöri a világot, kiolvasztja belőle a bűnt s a salakot s fölállítja trónját, mondván: én vagyok az Úr, nekem hajol meg minden térd; s valamint kezdetben enyém volt a világ, úgy lesz a végén is enyém; az ítélet napján reáírom nevemet: Ego Dominus, én az Úr!

Hajtsuk meg, k. h., már előre térdünket az Úrnak. Flectamus genua! Hassuk át lelkünket az Úr félelmével, melyet az ítélet napja áraszt s olt belénk, s elmélkedjünk arról, hogy milyen nagy az a nap, mily félelmes és rettenes, melyen az Úr eljövend ítélni az eleveneket és holtakat.

1. Nagy és félelmes nap ez, mert az Úr napja, melyen «nagy hatalommal és dicsőséggel jön». A szentírás nem hiába hangoztatja, hogy nagy hatalommal jön. Máskor ugyanis az Úr hatalmát és dicsőségét nem emlegeti, pedig járt már közöttünk az Úr, csodákat is művelt; halálánál elsötétültek a nap s a csillagok, s megrendült a föld; de ezek a jelek és csodák csak fátyola és leple a benne rejlő dicsőségnek és hatalomnak, csak elvétett megnyilatkozásai erejének; maga az a hatalom és dicsőség és erő egy más napra van fönntartva, az ítélet napjára. Az Úr tehát a földön nem hatalomban és dicsőségben, de gyöngeségben s alázatban jár rendszerint; csak a zsoltáros emlegeti, hogy hatalommal jön az Úr, mikor az Isten haragját festi a zúgó viharban, mely elborítja az eget, villámokat szór, fölkavarja a tengert s megrendíti a földet sarkaiban; de micsoda ez a viharos éj, mely után ismét kisüt a nap; micsoda ez a villámló ég, mely ismét mosolyogni készül, s mit kavargat a tenger, mikor holnap ismét játszik majd a part csigaházaival és tarka fövényével? Ó, ez még nem az Úr haragjának napja; a legrémségesebb szélvészben sincs meg

a végítélet nyoma ; az csak figyelmeztetés s nógatás a javításra, s ha büntet is az Úr, nem kárhoztat el még ; mint Üdvözítő s nem mint ítélőbíró jár el velünk szemben.

Nem úgy az ítéletben ; ott a hatalom s nem az irgalom érvényesül, s ettől reszketnek a népek. Valamint ugyanis a viharok van előszele, melytől félelmesen reszket a fák lombja s kezd búgni az erdő : úgy az ítélet nagy napjának félelme ezer és ezer év óta hat vissza a bűnös emberiségre. Hatalmas egy nap lehet az, melynek nyomásától megrendülnek ezredévek ; félelmes egy nap, mely a prófétákat reszketeti. Halld csak fohászaikat és rémületüket. «*Dies magna et amara valde*», nagy és keserves napnak hívják az ítélet napját ; «*dies calamitatis et miseriae*», nyomorúság napjának ; «*dies Domini*», az Úr napjának. Izaiás fölkiált : «*Ululate, quia prope est dies Domini*», sirjatok, mert közel van az Úr napja ! Ámos fölajdul a bűnösök nemtörődésén, kik siettetik az ítéletet : «*Vae, vae, desiderantibus diem Domini*», jaj nektek nyomorultak, kik siettetitek az Úr ítéletét ! Sofonias nem talál elég rettentő s borzalmas szavakat s összehordja a nyelv kifejezéseit s a költészet képeit, hogy ecsetelje az ítéletnapnak félelmisségét. «*Közel van az Úr nagy napja — úgymond — közel van s igen siet. Harag napja az a nap, gyötrelem és szorongattatás napja, nyomor és inség napja, sötétség és homály napja, köd és forgószél napja, harsonaszó és riadás napja*» (1, 13 16). Végre Malakiás azt állítja, hogy nemcsak a nyelv, de az ész is fölmondja a szolgálatot, s hogy valamint a nyelv kifogy a szóból, úgy szűkölködik az ész gondolatokban, hogy annak a napnak illő fogalmát megteremtse : «*Ki gondolhatja el az ő eljövetele napját és ki marad meg, hogy őt lássa?*» (3, 2) «*Mert íme, eljő a nap, fölgyulladva mint a kemence, s a kevélyek mind pozdorjává lesznek*» (4, 1). S nemcsak a kevélyek, de az igazak is. Nézd, mint rémülnek az Isten prófétái évezredekkel az ítélet előtt? Mint hull szét merő hamuvá erősségük s porba alázódik erényük. «*Ki marad meg, hogy őt lássa?*» kiáltják. Őt — kit? Az Urat az ő hatalmában és fönségében !

Nem kell az Istennek megjelennie, hogy az ember reszkessen. Haragjának egy szikrája, elborult egének egy villáma iszonyattal töltheti őt el. Eszter elájul a koronás király arcától ! Egy dicsőséges angyal láttától imbolyog, erejét veszttve Dániel próféta ; a földre borulva dadog s elváltozik arca ; egy dicsőséges angyal megjelenik Szent János evangélistának, s Szent János a hatalomban és méltóságban Istent látni vél.

De mit mondjak az Isten bosszuló angyalairól, kik Egyiptom legsötétebb éjtszakájának legrémesebb hatalmai voltak? Mit a Szennakerib táborát földuló szellemről? Mit a makka-beusi harcok küzdő angyalairól? Ki kezd majd ki velük? Ki áll nekik ellen? Ki bírja el őket? S ha mindezt elbírnám is: vajjon elviselném-e a haragvó Isten közeledtét? «Ki gondolhatja el az ő eljövetele napját és ki marad meg, hogy őt lássa?»

Senki, senki, k. h. ! Azért írja le az Úr Jézus is e napot mint az Isten végtelen győzelmét, midőn «elszáradnak az emberek azok félelme és várása miatt, mik az egész világra következnek» (Luk. 21, 26). Elszáradnak azok az óriások, azok a hősök, azok a hatalmas, erőteljes harcosok; nemhogy ellent nem állnak és sikra nem szállnak, de elszáradnak; «mert az egek erői megindulnak és akkor látják az emberfiát eljönni a felhőkben nagy hatalommal és dicsőséggel» (21, 26 27). S az Úr Jézus e szavaitól reszket az egyház, remegnek a szentek, s az ó- és az újszövetség, próféták és egyházatyák, Izaiás és Szent Ágoston, Malakiás és Szent Jeromos mellüket verve ismételtetgetik: «Vae, vae, desiderantibus diem Domini».

2. Mi természetesebb már most ez általános rettenésnél és félelemnél, mely az egész emberiségen átreszket, s melyben a szentek a bűnösökkel osztoznak? Mi természetesebb, mondom; hiszen az Úr nagy hatalommal jön; hatalommal azért jön, hogy összetörjön. Ha a hatalom fölvonul, az már magában is elég, hogy elszáritson; de mitévők legyünk, ha a hatalom azért vonul föl, hogy összetörjön? S még hozzá az Isten hatalma!

Pedig azért jön az Úr nagy hatalomban és dicsőségben, hogy összetörje a bűnt s annak eszközeit, hogy összetörje az embert s a világot, a napot, holdat és csillagokat; azért jön, hogy tűzben tisztítsa meg a földet a bűn salakjától. Tűzet gyújt, hogy fölvilágosítsa azoknak sötétségét, kik azt vélték, hogy az Isten nem igazságos; világosságot támaszt, hogy földerítse a bűn minden rejtekét, a szív minden redőjét: ítéletet tart, hogy karjának egyetlen egy csapásával tönkre tegyen minden hatalmasságot, mely ellene harcol!

Rémséges dolog az, ha az ember Isten ellen föllázad s azt mondja: nem szolgállok. Inog az Isten trónja; úgy látszik, mintha a teremtmény föléje kerekednék s vakmerő káromlásban tagadná Isten uralmát; úgy látszik, mintha kimenekülne az Úr szolgálati kötelékéből s magárahagyva az Urat, azt kiáltaná oda neki: «Mindenhatónak mondja magát, s

íme nem engedelmeskedem neki ; fenségesnek s imádandónak hirdeti magát, s íme én nem hódolok neki ; bölcsnek tartja magát, és én fittyet hányok bölcsességének s tudományának s magam esze s kénye szerint teszek». Így szabadul ki a világ az Isten kezéből s magárahagyja a parancsoló, fenyegető bűnt bocsátó Isten !

De végre üt az óra ! A hosszantűrő Isten fölkel, hogy kipótolja dicsőségének veszteségeit, jóvátegye a világ ballépéseit, helyrehozza a bűn förtelmeit, szóval, hogy kimutassa azt, hogy ő az Úr ! Ego Dominus ! «Heu consolabor super hostibus meis et vindicabor de inimicis meis», ezeket a szavakat adja Izaiás az Úr ajkaira : elégtételt veszek magamnak s megbosszulom magamat ellenségeimen ! Ez az elégtétel s ez a hosszú nem a szenvedély kitörése, hanem az örökkévaló rendnek követelménye, melynél fogva elengedhetlen szükségesség, hogy Isten legyen az Úr, s neki ellent ne állhasson hatalom ! Az Isten pedig ezt az ő legfőbb hatalmát kimutatja azáltal, hogy összetöri ellenségeit, a dacoló s meg nem térő bűnöst, s hogy tűzben megtisztítja ezt a földet, melyet a bűn taposott s összezúzza s kioltja a napot, holdat és csillagokat, hogy azontúl új legyen minden.

Ez lesz a világ temetése, melyet maga az Isten fog végezni. Mikor meghalt XIV. Lajos, a királyi udvar fölkeréte Bossuet-t, hogy tartson a király fölött gyászbeszédet. És Bossuet a fontos pillanatban, mikor rajta függtek mindenek szejai, megütötte pásztorbotjával a koporsót s így szólott : «Nagy az Isten és senki más». A közönség megrendült, mert hatalmasabb szót mondani nem lehetett. Nézzétek, hogy mi a leg-hatalmasabb francia király? Por és hamu ; e por és hamu fölött fölragyog az Isten nagysága. Épenúgy : nézzétek, mi a világ, a ragyogó nap s a csillogó csillagok, a föld s az ember hatalma? Rájuk üt az Úr, s porba hullnak az ítélet napján, mert nagy az Isten, és senki más ! Nézzétek, mi lett színházaitokból, palotáitokból? Hová lettek a kertek és mulató-helyek? Mivé olvadtak kincseitek? Hová veszett jövedelmeitek? Mindennek vége van ; nem maradt belőlük más mint rom és hamu. Ime akkor fölocsúdnak álmaikból a hívságos lelkek, azok, kikről az Írás mondja : «Emberek fiai, miért szeretitek a hiúságot és keresitek a hazudságot?» (Zsolt. 4, 3) Ime akkor világos lesz a világ előtt, hogy nagy az Isten és senki más !

3. De van az ítélet leírásában valami, ami azt még borzalmasabbá s az Isten haragját még rettenetesebbé teszi, s ez az, hogy a kereszt jele tűnik föl az égen. A kereszt annak

a Megváltó Istennek, annak az irgalmas Istennek címere ; a kereszt annak a bírónak botja, aki hogy ítélni ne kényszerüljön, szenvedett, vérént ontotta, meghalt ; a kereszt annak a vándor-intőnek, tanítónak botja, ki hogy Isten haragjától megóvjon, járt utánunk, följánlta nekünk szeretetét, hívogatott magához. Mit jelent most az a kereszt az égen? Mit olvas le róla a bűnös, aki az Úr szeretetét megvetette, könnyeit nevette, vérént taposta? Mi villámlik a keresztfáról szerteszéjjel az Istent, Krisztust, az egyházat, a szentségeket megvető világba? Vajjon a vigasz s a remény mécsének sugarai-e azok, melyek leolvadnak abban a végleges éjben a keresztről, vagy a haragvó Isten szemének villámai?

Nincs kétségünk eziránt, k. h. ! A szeretet, melyet megvetünk, gyűlöletté, a vér, melyet szívünkbe föl nem fogadunk, méreggá változik ; Krisztus vére is, ha azt tapossuk, fejünkre hull átok gyanánt, s a kereszt, ha útmutatónak el nem fogadtuk, vasvesszővé válik, hogy összetörjön. Ne gondoljuk, hogy így csak az ember gondolkozik ; nem, nem ; ez az isteni szívnek s igazságosságnak is törvénye, s a szentírás biztosít róla, mert a zsidókról mondja a Szentlélek : «És mint azelőtt örvendezett az Úr rajtatok, jól téven veletek : úgy fog örvendezni, midőn eltöröl titeket és kiirt, hogy elveszsetek a földről» (Deut. 28, 63). Halljátok : azelőtt örvendezett az Úr rajtatok, jól téven veletek ; annyira szeretett, hogy meghalt értetek, s most, miután megvetettétek őt, most ismét örvendez, midőn eltöröl titeket. Sőt a szentírás az Isten végtelen haragját még erősebben fejezi ki, midőn mondja : «az Úr kineveti őket» (Sap. 4, 18) ; «nevetni fogok veszteteken», mondja másutt, és Ezechiél az Urat úgy mutatja be, mint aki tapsol örömben : «Én is összecsapom kezeimet és kitöltöm bosszúságomat ; én, az Úr, szólottam ezt» (21, 17). Fájni fog a kárhozottak lelke, hogy Isten összetöri őket ; de mennyivel inkább fog nekik fájni az, hogy annak az irgalmas Istennek szívében számukra már nincs hely, s hogy megveti s kineveti haszon-talan, céltalan, de rémséges fájdalmukat. Ebben a fájdalom-ban kiáltják majd a szerencsétlenek : hegyek boruljatok reánk, dombok, halmok temessetek el.

Ime k. h. ! a haragvó Isten képe ! Nem a képzeletből merítettük e vonásokat, hanem a szentírásból s magának az Úr Jézusnak szavaiból. Ez az isteni harag borong minden bűnös feje fölött s végső enyészettel fenyegeti őt. Az idő múlik, s mi sietünk az utolsó ítélet nagy napja felé, s egyszer megjelenünk mindnyájan, akik itt vagyunk, az Isten ítélő-

széke előtt. Ez az Úr Jézus, ki itt jelen van az Oltáriszentségben irgalomteljesen, az fog ott ítélni irgalom nélkül. Most is látja ő szívünket; most figyelmeztet minket bűneinkre; oda mutat a gyóntatószékre; szívünkhöz szól az ítéletnek ma fölolvastott s most magyarázott szavaival: Mit tegyünk, k. h.? Megrögződünk? Megvessük-e az Isten hívó szózatát? Egy tekintet a borzalmas ítéletre kijózanít minket. Ha még oly édes volna is a bűn, ha még oly mámorosan karolna át csábjaival, élvezeteivel; de az ítélet zúgó szele, az lehüti lázas homlokunkat; ha még úgy szeretnők az igazságtalanul szerzett, az összezsarolt birtokot s boldogságot igérnénk magunknak élvezéséből; ha paradicsomot varázsolna szemeink elé s az élvezet édenkertjeit tárná föl előttünk: ó, de az ítélet emléke fölriaszt minket. Nem, nem ámithatjuk magunkat; mi az örök Bírónál kegyelmet s nem haragot, irgalmat s nem átkot akarunk találni. Jobb nekünk egy nap az Isten szívében, mint évezredek nélküle; jobb nekünk egy csepp a földi jóból ő vele, mint tengernyi birtok nélküle s ellene; jobb nekünk a tiszta szív érzete, mint élvezet, öröm, mámor, piszkos, szennyes lelkiismerettel; jót és boldogságot az Istent szerető léleknek, átkot és kárhozatot a megátalkodott, szerencsétlen bűnösnek.

Azért minden áldozatra készek vagyunk, hogy Istennél kegyelmet találjunk; kitarjuk szívünket a gyónásban, ha eddig elhallgattunk valamit; rendezzük ügyeinket, ha igazságtalanság nyomja lelkünket; kibékülünk s jóvá tesszük botlásainkat; csak hogy az a nagy nap az irgalomnak s ne a büntetésnek napja legyen számunkra.

II. Három ítélszék.

(1898)

K. T. U. Ha minden az Isten gondolata, nemde akkor az emberi élet is az lesz. Csak az a különös, hogy az Úristen az ő gondolatait nem állítja bele készen a világba, hanem kikezdésképen. Nem készen lenni, hanem folyni, fejlődni, alakulni, ez a világ jellege. Következésképpen az Isten gondolatai csak mint magok és csirák vannak a világban elhintve, csak mint árnyképek és sejtelmek jelennek meg előttünk; tüzetesebb alakot, határozott vonásokat csak idővel öltenek. Az Isten minden emberről gondolt szerető, hűséges gondolatot, kitűzött eléje érdemes feladatot: de ez a hűséges gondolat,

ez a nemes feladat is le van fátyolozva ; vonásait nem látni, szemeibe nem nézhetni ; egyedül az erényes élet képes az isteni gondolatot önmagán kifejteni s a sejtett feladatnak szerencsés alakot adni.

Talán azt is mondhatnám, hogy minden emberi lélek műhelyben lakik s ott dolgozik az Istennek képén. Minden emberi élet oly munka, mely isteni vonások kialakításában folyik, de a szobor be van ponyvázva ; a lepel az élet tarkasága, a változatok, hangulatok játéka, az élet hullámzása. Egyszer majd leleplezik a művet és ez lesz az ítélet. Lehull a lepel, hogy mindenki lássa, hogy a műhelyben min dolgoztak és mily műértéssel. Akkor odalép a művész, kinek kritikáját nem lehet megfellebbezni, aki nem változó ízlés, hanem igazság szerint ítél : az Úristen és kimondja, hogy az ő képe-e vagy nem. És ami az ő képe, azt átteszi a mennybe, ami nem az övé, azt ledobja a kárhozat örvényébe. Nagy, fontos döntés. Ez az ítélet.

Ha citálnám Humboldt, meglehet jobban imponálna, ha nem egyébert, talán azért, hogy a világi tudomány sem tud jobbat és szebbet gondolni, mint amit a szentírás naiv szavakkal ismételtet. «Minden emberi élet arra való, mondja Humboldt, hogy az Isten gondolatait önmagán fejtsse». Ó, k. t. u., hány emberi élet széljárta műhely, ahol nem dolgoznak, hanem káromkodnak ; ahol nincs eszme, nincs gondolat, hanem kétségbeejtő szegénység ; ahol csak szél jár, de szeretet nem honol. Nem akarunk ilyen műhelyben élni, nem akarunk kontárok, hanem művészek lenni. Mit csinálnánk különben az Isten ítéletével szemben, melyet ki nem kerülhetünk, mely oly szigorú, hogy megdermeszt, oly fenéges, hogy megfagyunk benne, oly magas, hogy utólérhetetlen, oly mély, hogy elszédül még Szent Pál is s remegve int, hogy fogjunk hozzá az isteni mű kialakításához, merítsünk hozzá eszmét az Úr Jézus példáiából, komolyságot a legnagyobb gondolatok mély járásából és a szerint érezzünk s tegyünk . . .

Három ítélőszéknél kell az embernek megfordulnia, a világ, önmagunk s az Isten előtt. Az erőteljes, jellemes és az Isten kegyelmétől hordozott léleknek e három ítélőszékkel szemben három erős érzelme van. Az elsőt neveti, mint az anarchista a mi modern ítélőszékeinket ; a másodikat megveti, mert tudja, hogy fizetett bírák ülnek rajta, a harmadiktól fél s meghajlik előtte. Azt mondom, hogy ezt teszik erőteljes lelkek és jól teszik.

1. Ha az elsőt nézzük, imponálhat-e a világ ítélete? Nedves, hideg a légköre, mint a novemberi reggel, csupa köd és látszat; változatos és változó ítélete is. Fölületes, mint az utcai gyermek. Mindig csak a siker szerint igazodik. Akinek szerencséje van, az győz; aki valamire vitte, az imponál neki; pléhgallérok, paszomántos ruhák, méltóságos címek, nagyzó arcok, öntudatos megjelenések, merész föllépések, harsány hangok, nagy szavak fogadják a világ hódolatát. Ami csillog, ami látszik, az győz. Hogy a szív, hogy a szándék milyen volt, azt senki sem nézi. Különben is de *internis non iudicat praetor*, s a világ is egy üres fejű, sivárszívű prétor, ki betűkhöz ért s paragrafusokat olvas ki s jól érzi magát a hódoló s kegyelmeket élvező köznapiságban; ítéletei látszatosak, ahol nem emberek, hanem automaták szerepelnek s siker s a sikertelenség a döntő. Ha valaki pókhálóból fonna koszorút s azt a fejére tenné, nem nézne ki nevetségesebben, mint az ilyen, ki a világ ítélete szerint igazodik. Ezen ítélőszék előtt csak realitások esnek beszámítás alá. Pénz, hatalom, dicsőség, előkelőség, szerencse, nagy tehetségek, vállalkozás, reklám, hadiszerencse, vaskéz — akiknek e részben felderül, azok ezen a nyomon a halhatatlanságba emelkednek. Kolumbusok, Andréek, Napoleonok, Bismarckok a világ ítélőszéke előtt okvetlenül győznek; hogy pedig megvetendő emberek-e, s önmaguk előtt szégyenkeznek-e, az nem esik latba. Ez ítélőszék előtt ceiloni gyöngyök sokat érnek, de a lélek gyöngyei semmit; drágakövek sokat, könnyek semmit; szenvedések nem imponálnak, ott a szándék nem erény; ott csak az esik latba, ami kilókban kifejezhető. Isten ments, hogy ez ítélőszék szerint igazodjam. Anarchista vagyok vele szemben s szemébe nevetek; ti gazok, mondom nekik, ti akartok ítélni engem: Én megvetlek titeket. Igaz, hogy a ti ítéleteitek békóba verhet engem, de békóban sem igazodom szerintetek. Mi a ti uralmatok? Hazugság és erőszak, látszat és önámítás. Megvetem uralmatokat; én az igazságot, az igazi archét akarom tisztelni.

Igy gondolkozom, de nem mindig érzek így: velle adiacet mihi, sed perficere non invenio; rajtakapom magam nagyon sokszor, hogy a világ ítélete imponál nekem; imponál valahányszor tetszik, hogy van szerencsém, és nem tetszik, hogy nincsenek sikereim. Nem mondom, hogy ez rossz, hanem mindenesetre ez a látszatok iránya, mely a világ badarsága felé vezet. Ha szomorkodom, hogy nem dicsérnek meg jótetteimért, ha azt látom, hogy nem ismerik el erényeimet;

ha rajtakapom magam, hogy összehasonlításokban utazom, és azt mondom, mennyit tesz az, és mennyit én, és mennyit ér el az, és mily keveset én, s végigfut rajtam az ellanyhulás s elkedvetlenedés bágyadtsága, beteges érintése a világnak — nem mondom, hogy ez bűn, hanem a világ ítéletének szele, mely arcomba csap.

2. A másik ítélőszék az én ; jómagunk. Mikor az ember eszmél és mélyebben hatol a dolgokba és reflektál önmagára, akkor kezd bizalmatlankodni saját ítéletében. Önmagunkról való ítéletünket összevisszakuszált szövedéknek látja, melynek titokzatos szárait hajlamaink, szenvedélyeink, önzésünk, érzékiségünk tartja kezében, s az az ember, aki azt mondja, hogy hidegen s igazságosan jár el, mikor önmagáról ítél, átlag rossz pszichológ. Ellenkezőleg, legyünk meggyőződve, hogy öntudatlanul is mindig magunk felé hajlunk. Az önzés még a legszentebb emberben is él, és folytonos ellenőrzés szükséges, hogy túlkapásokba ne essék. Tudom a pszichológiából, hogy én vagyok a világ központja, magamhoz viszonyítom az egész világot, mert csak egy subiectum van : az én, és a többi mind obiectum. Ugyan gondolják-e, hogy ez a központ egyszersmind súlypont is lesz? Alighanem úgy van, hogy csak az én érzelmeim, gondolataim szerint van ott a súlypont, a világ tényleges rendjében nagyon kis pont az csak. Az ember mindig ezen pont szerint látja a világot, ítéli meg a világrendet. Kiváltképen két veszedelmes szeretet játszik ott közre : amor sui és amor mundi. Az önszeretet érzékiség, a világ szeretete hiúság ; egyre mutogatják csalfa arcukat, mely rendszerint álarc. És az ember hisz nekik, és minél többet hisz, annál többet csalódik. Érzékiség ! Istenem, aki csak kezdő is a természetfeletti életben, aki előtt dereng a tökéletesség, és sejtelme van arról, hogy mit jelent az : Istennek élni — lépten-nyomon beleütközik az érzékiségbe és ha nem vigyáz, lelkiismeretének tisztaságát is rajta vesztheti. Nem teletünk egy lépést sem anélkül, hogy önmagunkba bele ne botoljunk. Ha imádkozom és imámat a szerint ítélem meg, hogy édes és ömlengő, meglehet, hogy Istennél imáimnak kevés értéke van, de előttem annál több, mert érzékiségem játszik bele. Ha buzgólkodom valaki iránt, akit szeretek, ha lelkét féltékenyen gondozom, mert kedves emberem : apostolnak látszom ; pedig az érzékiség apostola vagyok ; ellenben ha azokon a rideg, tövises nyomokon járok, melyeken az érzékiség kivész, akkor az igazi apostol erényével érdemét is remélhetem.

Azért, k. t. u., ha a szentek annyira örködtek, hogy munkásságukba bele ne szövődjék az érzékiség szála, ha az embereket nem arcuk, kedvességük, kellemük, nemük szerint kedvelték; ha helyhez, házhoz, környezethez nem ragaszkodtak, mert az érzékiség tapadó szellemtelenségétől s lelki nyűgétől félték; vajjon kisebb óvatosságra lesz-e nekünk szükségünk s rábirhatjuk-e lelkünket hajlamaink csalóka játékára? Az emberi természet csupa érzékiség. Nem értem itt a tisztátlanságot, hanem a hajlamokat, melyek az érzékiségbe vonnak, az én-nek tömjéneznék s azt melengetik. Nagy munkára, folytonos éberségre van szükségünk, hogy e szellem káros befolyását ítéleteinkre s hajlamainkra ellensúlyozzuk. Őserdővel állunk szemben, mely kipusztítva újra hajt, mert csupa eleven gyökérszál a földje. Ezt az érzékiséget aki letöri s a világ ítéletét megveti, bizalommal áll majd meg az Isten ítélőszéke előtt.

3. Ez aztán az ítélőszék! Micsoda leleplezések lesznek itt, s mily ürességek s kiábrándulások foglalnak majd tért ép ott, ahol az ember sokat várt. Az Isten ítélete a szolid, az önzetlen erényt keresi s illeti, s nem a lármát. Nagy a láрма a világon. Porfelhő száll fel a látszatok ponyvái mögül, de lehull majd a ponyva és a világ nem lát mást, mint port és törmeléket. Ezért dolgoztatok, lármáztatok? Napszámotokat nem fizeti meg senki. Hiába éltetek! Nos, insensati, vitam illorum aestimabamus insaniam — ezt a filozófiát meghagyja nektek az ítélő bíró; mély belátás van ez ismeretben, de semmi vigasz. No, ebből a dicsőségből nem kérek. Inkább a félelemhez szegődöm. Mint bőszen tengert, mely mindent szétmos és elsöpör, úgy tekintem a végtelen Istent, úgy félek ítéletétől, melyet nem tudok elviselni. Dávid zsoltárai egyre ezt a félelmet hangoztatják: *Cognovi Domine, quia aequitas iudicia tua et in veritate humiliasti me. Confige timore tuo carnes meas!* Dávid zsoltárai óta ezredek multak, de helyzetünk az Isten ítéleteivel szemben nem változott. Aki az Isten ítéleteitől nem fél, az istenesen nem fél; az nem sejtí, hogy mily végzetes baj az, ha az egész élet kapkodásnak, szappanbuborék-eregetésnek bizonyul.

Ugyanezt az Isten-félelmet lehelik a középkor fenséges szentjei, főleg az a két jóbarát, egyik koldustarisznyával nyakában, a másik Franciaország trónján, két rokon: Szent Lajos az egyik, Assisi Szent Ferenc a másik. Félelemről, rettegésről, ítéletről suttog mindkettő még haldokolva is, hogy lelkét mély alázatba és alázatos bizodalomba ringassa.

Ne tartsuk ezen érzületeket extravaganciáknak, ne túlzásoknak; az örökkévalóság örvényei fölött állni, a végtelen szentség közeledtét érezni és saját öntudatunkba pillantani önmegsemmisülés nélkül nem lehet. Aki nem tud félni Istentől, azt még az örökkévalóság szele sem csapta meg, az még vad lélek, a természetfelettinek még küszöbét sem érte el. Hanem aki bizalmatlankodik önmagában, aki tudja, hogy folyton csalja magát, abban kezd mozogni a lélek, mert közelebb van hozzá az Isten.

Ez az a három ítélszék, melyek előtt megjelenik az ember. A két elsőt nevezheti; a harmadikát ne nevesse; komoly az, mint maga az örökkévalóság. Akarunk dolgozni a világban, józan, igaz erényre törekedni s önmagunkban bizalmatlankodni. Szent alázatban akarom rostálni az önzés polyvájától az én vetésemet, aratásomat; gyanakodva akarok vigyázni lelkem mozdulataira, hogy ne az ideigvalónak, hanem az örökkévalónak szolgáljanak. Akkor életemen kifejlik az Isten gondolata, s megnyerem a kegyelmet, hogy szerencsés kézzel dolgozzam megtestesülésén. Gondolatait utána gondolom, — érzelmeit átérzem, életét átélem, hogy ítéletét kiálljam s örvendjek fölötte.

III. A végső állhatatosság kegyelméről.

(1895)

K. T. U. ! Nem voltak önök még kíváncsiak megtudni, hogy hogyan záródik le a szentírás? Nem akarták megtudni, hogy annak a nagyszerű kinyilatkoztatásnak melyik az az édes, lágy szava, melynek végig kell hangzania világon, életben, lelkeken? A szentírás utolsó fejezetének végén azt mondja az Úr Jézus: «Én vagyok Dávid gyökere és ivadéka, a fényes hajnali csillag; s a Lélek és a menyasszony mondják: Jöjj el! s aki hallja, mondja: Jöjj el! — Bizonyára hamar eljövök. — Jöjj el, Uram Jézus».

Lássák, a kinyilatkoztatás végződik egy nagy vággyal. S hova irányul? «Jöjj el, Úr Jézus! Amen.» De nemcsak a kinyilatkoztatás, hanem az egész történelem függőben van; vár, mint a sibilla az éjben, mint a próféta virrasztó szemmel a mult homályában. Mit vár? Vár egy más világot; mert minek perdül az évek orsója? Hova szakad az idők folyama? Mily örvény felé tolong a mulandóság árja? Egy más világba! Minden lélek, amely érez, ráhajtja fejét arra a kinyitott szent-

írásra ; szeretné megálmodni, hogy mi lesz vele? De akárhogy tépelődik és akárhogy okoskodik és bármikép szorgoskodik, nem bírja lefejtetni a predestináció könyvének pecsétjét, amelyet ha lefejtene, megtudná, hogy mi van róla írva, hogy mi lesz vele: Üdvözülök-e én, vagy nem? Boldogul-e az én lelkem, vagy nem? Miután elsöpri majd a világ bomlás ezt a hazát és földet, hol lesz az én hazám? Miután szétbomlik minden ház és megszakad minden kötelék, hol lesz az én otthonom? Mi lesz velem? — Ezzel a nagy kérdéssel szemben nincs az embernek más feladata, mint *kitartani*. Azért a visszhang, melyet ez a lágy és édes csengés kelt lelkünkben, más nem lehet, mint hogy: tarts ki! Esto fidelis! Nagyon félek, nem tudom, hogy mikor botlom, nem tudom, hogy mikor ernyed meg az én buzgalmam: tarts ki! Önérzetem gyengesége azt mondja nekem: akárhogy akarsz kitartani, gyenge vagy; erre pedig más biztatást nem találok, mint azt, hogy: imádkozzál! Megrendül valóm, csuklik térdem; üdvözülésem gondjainak terhe alatt nem tehetek mást, mint hogy alázattal leborulok és kérem a *végso állhatatosság kegyelmét*.

Lássák, k. t. u., ez a legnagyobb kegyelem: esto fidelis; tene, quod habes! Imádkozhatol érte, de jogod nincs hozzá, nem érdemelheted ki: rimánkodhatol érte; hiába követeled: nincs jussod, csak remélheted; a végso állhatatosság kegyelmét kiérdemelni nem lehet, kérni lehet. S miért? Mert olyan rendkívül nagy ez a kegyelem.

1. Mutatja azt mindenekeelőtt az élet, mutatja azt az élet az égben, mutatja azt az élet a földön; mutatja azt a régi mult századok története, mutatja azt a mi jelenünk mindenütt. Nagynak kell lenni annak a végso állhatatosság kegyelmének, melyet a szentírás oly könnyes szemmel és gondteli arccal és reszkető ajakkal köt a mi lelkünkre. Mikor a szentírásból olyasmint olvasok, ami a végso állhatatosság kegyelmére vonatkozik: úgy rémlik előttem, mintha gondteli édesanyának ajkáról hangzanának az Írás szavai, ki ráncos, gondtelt arccal és könnyes szemekkel jó tanácsokat ad tékozló fiának. Emlékeztetek meg Lót feleségéről, mondja maga az Úr Jézus a végso állhatatosságról; angyal jött érte és elterelte őt az igaz útra; a kénköves lángok elpusztították már városát és házát, s ő mégis visszavágyott és visszakíváncozott: visszánézett és sóbálvánnyá változott. És mikor a szentírásnak ezen passzusait olvasom, s elgondolom, hogy mennyi romlást látott e szavaknál az Úr Jézus; mert kicsoda képes jobban belenézni az emberi lét titkaiba, mint az Isten lelke? — mikor, mondom, ezt olva-

som, mindenekeelőtt lesír hozzám a panasz, az angyalok panasza: Elestünk! Quomodo cecidisti Lucifer? Hogyan estél el, Lucifer, Istennek angyala? Mi lesz akkor veled, emberfia, ha még oly kedves gyermeke is vagy most az Istennek? Lész-e oly szerencsés, hogy kikerülsz az élet nagy kísértéseit, az élet folyamának kataraktáit? Sikerül-e majd az élet hajócskáján oly szerencsével evezned, hogy nem szenvedsz hajótörést, mikor hajót törnek nem a földön, hanem az égben még az Isten angyalai is? És a választott néphez mondja az apostol: Nem akarom elhallgatni előttek atyámfiai, hogy atyáink mindnyájan a felhő alatt voltak és mindnyájan átmentek a tengeren, és Mózesről mindnyájan megkereszteltettek a felhőben és a tengerben, és mindnyájan ugyanazon lelki eledelt ették és mindnyájan ugyanazt a lelki italt itták . . . de közülök sokban nem telt kedve az Istennek; azért elhullottak a pusztában (I. Kor. 10, 1—5). Testvéreitek tehát mind átmentek a tengeren, át a legnagyobb veszedelmen, s a pusztában az ég kenyerét ették és ittak a vízből, melyet Isten keze fakasztott, s mégis sokan elhullottak a pusztában; mennyien? Mindnyájan, ketőt kivéve!

2. Felesleges azonban a multba nézni, hiszen itt van a jelen. Minket is ijesztenek romok, melyek hajdan magasan állottak, mint tornyok és oszlopok. Kegyetek is ismernek liliomokat, melyek lehullottak a sárba, és nincs kéz, amely előbbi ragyogásukat visszaadhatná; ismernek tüzes lelkeket, melyek kialudtak; rájuk borult az éjfélutánnak harmata; kialudt virrasztó pásztortűzük: lett belőlük üszök és sár. A szentírás mondja nekem, hogy a zsidók, midőn a babiloni fogságba hurcoltattak, szent tűzüket valami titkos kútba rejtették Jeruzsálem mellett; és mikor visszajöttek: a tűz helyett vastag zöldes vizet találtak. A szent tűz sok lélekben, pedig azok nem nyirkos, sötét kutak, még az eucharisztia szent tüze is, e szent zsarátnok, melyet az Isten angyala hoz le az oltárra, sárrá lesz, erjedésnek indul és mocsárrá változik. Hány tüzeslelkű ifjú volt, akinek lelke mocsárrá változott? Hány ragyogó lélek volt, amely kialudt? Hány tiszta és gyengéd szív volt, amely elernyed? És mi lett belőlük?

3. És lássák, k. t. u., mily végleges és teljes ez a romlás! Az állhatatlanság egy pusztító enyészet; szinte oly erős, mint az Isten igéje! A szentírás leírja az Isten igéjének erejét és azt mondja, hogy az olyan, hogy áthat valónkon; hogy radikális erő; hogy tűz, mely az élet rejtekébe is elnyilal. Ily átható, csakhogy átkos erő az állhatatlanság is. Aki a végső állhatatos-

ság kegyelmét elveszti, mindent elveszt vele, ami benne jó volt. Hiába égett az ő lelke imájának tüzeiben, az áhitatban, nem ismerni rá ; hiába kenték fel szent olajjal, nem ismerni rá. Illat, kenet, áhitat, meleg, minden elpusztul és vissza nem hozható ; mint ahogy a márványlépcsőt, ha egyszer lekopott, nem lehet újjá tenni soha ! Tehát oly nagy a végső állhatatosság kegyelme, hogy aki elveszti, visszahozhatatlanul mindent veszít ; és a romlás oly nagy, hogy nemcsak romok sötétlenek árnyában, hanem még sötét is hintenek ezekre a romokra, hogy necsak emberi kéz, de még a természet keze se működjék ott enyhítőleg soha. Hát nem nagy kegyelem ez, mit ily nagy veszedelmek köritenek ?

4. Hogyha pedig, k. t. u., mi utána nézünk, hogy miért oly nagy kegyelem, meglátjuk, hogy miért. A végső állhatatosság két fonál ; két fonálból van sodorva az a kötelék, mely a mi hajónkat az örök révparthoz köti. És mi az a két fonál ? Az aktív és passzív állhatatosság. Mi az aktív állhatatosság ? *Az aktív állhatatosság az életnek ébersége. Az élet pedig érzés, az élet mozgás, az élet tevékenység. Kell az észnek fogékonyság, kell az akaratnak hajlékonyság, kell a szívnek gyengédség, kell a kedélynek termékenység : ez az élet ; így élni pedig nehéz : mindig érezni, soha el nem ernyedni, el nem fáradni, a hitnek világát mindig éber lélekkel felfogni olyan elevenen, mint az ezüstételes üveglap, mely a fénynek leggyengébb rezgéseit is felfogja ; mindenre reagálni, azokra a művészi indításokra is, melyeket az Isten keze végez bennünk : ez nehéz. Élni a legnagyobb munka. Micsoda él ? Ami érez, és ami érez, az sohasem nyugszik. Tekintsék az élet nagy munkáját ! Szívünk dobog, éjjel-nappal dobog ; ereinkben lüktet a vér éjjel-nappal ; hidegünk vagy melegünk van mindig. Élni a hitben, fenntartani szívünk gyengédségét, megőrizni a kedély ruganyosságát, meg nem öregedni (mert a szív nem öregszik) : ez az élet. Ki kételkednék már most abban, hogy nagyszerű a végső állhatatosság kegyelme, nagyszerű, mint maga az élet. Élni a hitből, összekötve lenni az élet forrásával, az Istennel, belőle meríteni az élet szikráit : bizony ez nagy munka. Azután mihelyt valami él, kell neki mozogni ; mihelyt a hit és a szeretet a szívbe hat, bizony kell neki munkálkodni : ez a buzgalom. A végső állhatatosság kegyelme buzgalommal jár karolfogva. Hogyha vizet forralunk és a párát erős edénybe zárjuk, mit csinál ? Dolgozik, zakatol, feszül, fárad, másképp nem tehet. Olyan az emberi lélek, ha van benne élet : kell neki dolgozni, kell neki buzogni ; ha nem buzog : elhal, lehül, vége van.*

De folyton dolgozni igazán nehéz dolog. Látják, mily nagy kegyelem a végső állhatatosság kegyelme? — Azután meg az élet res delicata, kényes és érzékeny! Az életnek szövetei rendkívül finomak. Nincs az a finom selyemszövet, mely oly finom volna, mint a szívnek erei és szövetei. Azt mondja egy görög szentatya: «Gyengéd dolog a lélek, de oly erős, mint az egész világ». Oly gyengéd, hogy nehéz vele durva emberi kézzel bánni. Látják, mily nagy kegyelem a végső állhatatosság kegyelme?

5. De azt mondhatná valaki: hogyan lehetne nehéz, mikor annyi a kegyelem? Azt mondhatná valaki: hull reánk a kegyelem mindenütt; hull reánk az élet csirája. Igaz, nézzék a természetet, mily bőségesen hinti mindenhova petéit, magvait, csiráit, és nézzék az óriási ellenségeket, melyek az életnek magvait mindenütt pusztítják: a kövecses földet, mely oly kegyetlen, mint a pusztta, nem akarja, hogy a legszebb virág is nyíljék rajta; nem indul meg, ha a legszebb rózsák, nem, ha a gyengéd liliumok akarnak virulni: nem kell neki; pusztta marad. Vannak kemény lelkek, amelyek a kegyelemmel szemben, amit Isten keze hint, olyanok, mint a szikla; elpusztul rajtuk minden! Vannak hideg lelkek. Akármily életet hintsetek a jégre, elvész. Az élet óceánhoz hasonlít; hiába esik rá a langyos májusi eső, hiába reszket felületén a legillatosabb szél, hiába szórta rá a természet a szelek szárnyain az életet: minden elvész. Rengeteg nagy ellenségei vannak az életnek. Az emberi szív is óceán; szikla az emberi szív is; kegyetlen az emberi szív is, hideg; az Isten keze hint reá ugyan életet, de a legtöbb csíra elvész. Ő igazán, hiszen másképp nem is értethetők meg azt a mi szívünket; csak úgy, ha föltesszük, hogy összeesküdött minden sötét, életellenes hatalom az emberi szív természetfeletti élete ellen, s ha belátjuk, hogy meg kell nekünk küzdenünk ezzel az ellenséggel, ezzel a hatalommal, s ha elismerjük, hogy igazán szerencsés az a lélek, mely mind-ezen keresztül hajótörés nélkül átesik. Ha olvassák a szentek életét, megrendül a lelkük is azon, hogy még ezek a nagy emberek is mily közel állottak sokszor a végső bukáshoz. Ha egy Nazianzi Szent Gergely életét olvasom, ki elkeseredve, mindenkitől félreismerve saját lelkének meg hasonlításában ott hagyja a konstantinápolyi érseki széket s elmegy Kappadokiába a birtokára, igazán mily gyengének látom még őt is az élet ennyi nehézségével szemben. Ha olvasom a híres Dom Guéranger életét, ki meghalt a hatvanas években, fönnakadok azon, amit életírója mond, hogy keserű lélekkel vált meg a

világtól. Ha félreteszem az egyház történelmét s felnyitom a világtörténelmet, látom, hogy a legnagyobb emberek is mennyi megpróbáltatáson mentek keresztül; hogy emberek, kiknek szívük nagy volt, eszük pedig mint a sasnak szeme, gyengédséggel, buzgósággal, lelkesültséggel kiindultak; hogy egy Colbert, ki azt mondta: hogyha csak Franciaországot nagyvá tehetem, elvonulok valahova és nem bánom, ha udvaromon fő nő; és mi lett belőle és belőlük? Titkon ásták el Colbert tetemét éjjel, nehogy megbecstelenítsék még koporsóját is. Ilyen lelkesültségért, áldozatért ezt a keserűséget! Be sok megpróbáltatást, be sok csalódást, be sok lehülést, be sok megrendülést kell kiállani annak a gyenge jószágnak, amit emberi szívnek neveznek!

Látják, k. t. u., a végső kitartás és állhatatosság ugyan-csak nagy kegyelem. Mikor végignézek mindenem, látom külső bizonyosságait e kegyelem nagyságának a történelem romjaiban és hajótöréseiben; s látom a belső élet nehézségét és leborulva, lekonyult fővel elmondom: «Jöjj el, Úr Jézus, jöjj el!»

Nem tudom, hogy mi lesz velem. De talán jobb is, ha nem látom előre szenvedésemet, küzdelmeimet, még azt gondolhatnám, hogy nem tartom ki. És minő óvszert ad nekem itt a kezembe a szentírás? Mit kérdezzük? Azt mondja, hogy éljünk! Éljünk buzgón és lelkesülve! Vésődjék szívünkbe a kedves szentnek, Szienai Szent Katalinnak szava: építs magadnak cellát szivedben; vonuljunk vissza oda, ahol a lélek él, el a külső világtól; oda, ahol elvonulva melegekedhetik, miután künn megfázott; oda, ahol elvonulva felüdül, miután künn meggyengült; oda, ahova jön inni, inni kívánván az örök forrásból, miután künn nagy pusztában zarándokolt; oda, ahova üdülni jár, miután vérző lábbal járta az élet tereit és utcáit. Kell élnünk! Ó be jó az élet! Ó be jó, hogyha az ember szívében bírja az Úr Jézust; s be jó, hogyha az reggeltől estig szent bensőségben és összeszedettségben tudja tartani azt a nagy kincset, a buzgalmat! Ó be jó, ha az isteni kegyelemmel reggeltől estig közreműködik; mert rendkívül nagy kincs az Isten kegyelmének szüntelen tevékenysége eszünkben és szívünkben. Ne vesztegessük ezt a kincset, mely drágább minden ezüstinél és minden aranyinál! Soha! Tartsuk meg szívünket mindig abban a gyengédségben, melynél fogva szüntelen vágyódjék az isteni kegyelem teljesebb kihasználása után. Tartsuk meg a mi lelkünket mindig abban a szent buzgalomban, hogy mindig minél többet akarjunk tenni az Úr Jézus dicsóságára. Ó, ha ez az életnek a titka, akkor jól fog-

juk magunkat érezni és a gazdagságnak s gyengédségnek ezt az érzetét nem fogjuk odaadni semmiért. És úgy fogjuk magunkat érezni, hogy teljes vigaszban és teljes épségben és készségben fogjuk szolgálni az Úr Jézust. Kell-e ennél több? Mikor minden szív ez után sír és ez után vágyik? Ugy-e nem? No hát az évnek utolsó vasárnapján, mely a mai vasárnap, az egyház oda fordítja szemünket és figyelmeztet, hogy minden elmúlik és kihűl és kipusztul, de mi nem akarunk elpusztulni, hanem élni ; élni akarunk bensőségesen ; élni akarunk buzgón és gyengéden. Jöjj el, Úr Jézus !

IV. Az idő felhasználásáról.

(1899)

Az egyházi év vége felé, az utolsó vasárnapon, már mint ma, az egyház a világ végéről szóló evangéliumot olvastatja a misében. Ez az evangélium kioltja a csillagokat fejünk fölött, kirántja a talajt lábunk alól s hangoztatja a próféta szavát : *finis venit, venit finis*. Azonban az a különös, hogy nem azért emlegeti a halált, hogy meghaljunk, hanem hogy éljünk. Le akarja törni az idő viskóját, hogy oda utaljon az örökkévalóság házába ; nem akarja beérni azzal, hogy az ember itt építsen magának vályogos házat, hanem nézzen aeterna tabernacula után. Kioltja a csillagokat, a napot és a holdat az égen, hogy helyettük meggyujtsa az örökkévalóság mécse-sét ; megrengeti a földet lábaink alatt, hogy lelkünknek szárnya nőjön és elmenjünk az igazi hazába. Nem akarja, hogy itt gyűjtsünk kincseket, melyeket a moly megesz és a rabló elvisz, hanem azt akarja, hogy a mi egész létünk súlypontja ott legyen, ahol igaz kincsünk van. *Ubi est thesaurus tuus, ibi et cor tuum*. Egész filozófiája pedig az, hogy : éljetek úgy az idővel, hogy az örökkévalóság biztosíttassék számotokra ; buzdít tehát kivált arra, hogy *jól használjuk fel az időt*.

Az a kérdés vetődik fel tehát, hogyan kell megbecsülni az időt és ki becsüli meg azt? A világot két határtalan mérték méri : az egyik a tér, a másik az idő. A tér az nyugvó mérték, az idő mozgó mérték, és valamint minden mérték, úgy ez is a tartalomtól függ. Van egy véka arany, vagy egy véka zab ; van egy órai pathmoszi elragadtatás, vagy egy órai vasuti unalmas várakozás ; az ember gyűjthet a mértékbe gyöngyöket vagy szemetet. Ugyanazon térben állhat egymás után istálló és oltár ; ugyanazon időben egymás mellett lehet egy

tisztátalan állapot és tiszta, ragyogó szűz. Újra tehát az a kérdés, hogyan lehet és mivel lehet az időnek üres mértékét kitölteni? Hogyan lehetne gyöngyöket és nem szemetet beleszedni, érdemet és nem büntetést, életet és nem halált?

Az idő a mozgás mértéke; az idő akkor nem üres, ha mozgást mér, az idő akkor üres, ha mozgást nem mér. A teljesebb mozgás az élet, a tökéletesebb élet még tökéletesebb tartalom, és a legtökéletesebb élet csupa gyöngy és szinarany. Aki akarja az idő üres mértékét szinarannal és gyöngyökkel megtölteni, annak kell tökéletesen élnie. Élni, dolgozni, mozogni siet minden, ami van. Az Úr beleállította az ürbe a világot és az időbe a mozgást; felhúzta ezt a nagy világórát, s azért húzta fel, hogy járjon. Mihelyt megteremtette az ősködöt, attól az első perctől kezdve kezdte befutni az anyag fejlődésének beláthatatlan útjait. Mert hiszen az Isten, jól lehet nem él az időben, de azért azt, ami az időben valósággá lesz, legteljesebben bírja, lévén ő az *actus purissimus*, a mérő élet: az ő képe a működés, a törtetés bélyege rá van ütve minden művére az egész világon. Folyik az egész világban, az időben az isteni mű, kifejlődik az isteni gondolat, seholy se szünetel, mindig törtet előre. Arról mondja az Úr Jézus: *Pater meus usque modo operatur*: az én Atyám mindaddig dolgozik. Dolgozik a természetnek menyasszonyi pártáján tavasszal, dolgozik a természet szemfödőjén őszkor, dolgozik télen minden fészülő jegecen, dolgozik nyáron minden zsendülő fűszálban és érő kalászban. Vegyük a természetfölötti rendet! Beleáll a természetfölötti rendbe a legnagyobb munkás, *servus Dei*, az Úr Jézus. És az Úr Jézus mit mond magáról? *Opus consummavi, quod dedisti mihi*, és csak ez *opus consummatum*-ért kéri aztán az ő díját, érdemét: *Clarifica me nunc tu Pater apud temetipsum claritate quam habui prius, quam mundus esset*. Dolgozik az Isten, mint tiszta szellem, dolgozik a Teremtő az ő művében, dolgozik a megtestesült Isten, az Úr Jézus Krisztus.

Minket azonban főleg az érdekel, hogyan kell nekünk dolgoznunk. És erre nézve világos a felelet, hogy a mi üdvösségünk nagy műve szintén az időben folyik s azt a nagy művet az Úr Jézus példája szerint lehetőleg teljesen és tökéletesen kell elvégeznünk. Ha az időt felhasználjuk s ha üres mértékébe a természetfölötti életnek aktusait, csupa gyöngyöt peregtetünk; ha az Úr Jézusnak érdeméből erényes törekvéseinknek értéket kölcsönzünk: akkor az időben üdvösségünket biztosítottuk, de ha a tátongó időt nem töltöttük ki és nem dolgoz-

tunk, akkor legfeljebb szemetet gyűjtöttünk. Az embernek élete vagy Istennel töltekezik, vagyis természetfölötti étellel, vagy pedig semmivel; szemre ugyan látszólag valamivel, sőt tán feltűnő és csillogó tettekkel, tényleg azonban érték és érdem nélkül marad. Öntudatára is ébredt az soknak, kik nem Istenért éltek, hogy mily üresek napjaik, mily céltalan életük, mily hazug még az a nyelv is, melynek szólásmódjaival élnek. Kérdezte egyik latin a másikat: *Quot annos habes?* Felelte a másik: *Sexaginta habeo.* — *Illos dicis, quos non habes?* Azokat mondod-e, amelyek nincsenek? Úgy-e azt gondolod, hogy az van, ami nincs, mert hiszen abból, amit az ember élt, igazán már semmi sincs. Semmi sincs az időben, ha nincs meg érdemben. A hatvan éves Barlám remetét kérdezte egyszer Jozafát király, hogy hány éves; azt felelte a remete: harmincöt; huszonötöt elhallgatott, mert haszontalan ifjúság hiúságában töltötte azokat. Ha az ember nem él Istenért és csak a világért, tényleg mintha nem élt volna. Egy jeles római szenátor, Limilius, aki a császár hű szolgálja volt, de semmi mással nem törődött, azt iratta sírkövére: *Hic iacet Limilius vetulus septennis; öreg gyermek!* A szentírás pedig ezzel a desperált és szálnalmas gondolattal szemben ismer más valamit, ismer nagykorú fiatalokat: *aetas senectutis, vita immaculata.* Kicsoda az öreg? Az, aki erényes. Kicsoda a fiatal? Aki nem erényes. És a mult vasárnapi szép orációban ugyanazt fejezi ki az egyház, hogy Szent Szaniszló azt a tizennyolc évet serény, folytonos munkálkodásban maga számára kiváltotta a mulandóságtól. A mulandóság oly áram, mely mindent elvisz, ami nincs lekötve, az élet pedig sajka rajta; ha nincs az örökkévalóság partjára kikötve, elsodorja a víz. Elsodorja a víz a sajkat, elviszi a partot és az egész világot.

Nemde, k. b., értelmetlen és oktalan volna az ember, ha nem akarna élni az örökkévalóságért? Azt mondta Nagy Sándor, aki fiatal korában halt meg: *En eleget éltem, nem ha éveimet, de ha győzelmeimet számítom.* Mindenki közülünk is azt mondhatja, hogy eleget éltem, évszázadokra és örökkévalóságra éltem, nem ha éveimet, hanem ha győzelmeimet számítom, mert ha azokat számítom, legyőztem a világot, az időt, a mulandóságot, következésképp nekem örökkévalóság jár.

És látjuk, hogy ezen a gondolaton gyűl ki voltaképpen a szentek buzgalma. Hogy ne említsünk különös szentet, értek kanonizált szentet. A vakációban tartottam Piliscsabán a

lazaristáknál exerciciumokat, az öreg Lollok tartotta, és amilyen érzelmes és buzgó ember, mihelyt az időről kezdett beszélni, rögtön sirva fakadt s. hogy a maga gondolatait takarja, előadta, hogy egyszer ő buzgó apácától kérdezte, hogy mit sajnálna legjobban, ha meg kellene hálnia, s a testvér felelte : az elveszett időt. Igazán, ha az ember az időt elveszti, nincs mód, hogy azt kárpótolja és valamiképp visszaszerezze, hanem beáll egy olyan önmagával nem bíró lemondás, amilyent látunk az öreg Jákob pátriárkán, aki Faraónak kérdésére, hogy hány éves, azt feleli : dies peregrinationis meae pauci et mali ; az én vándorutam napjai kevesek és rosszak. Ha az ember százötven év derével fején ezt kényszerül mondani, méltán megsajnálhatjuk, de nem segíthetünk rajta ; magára hagyjuk a lemondás bánatával. Másképp hangzik a világ, másképp az erény felelete. Mit éltem? — kérdi a világ s feleli : kevés és rossz napot. Mit éltem? — kérdi az erény s feleli : egy örökkévaló napot. Rossz a világias élet napja nemcsak céltévesztésében, hanem önmagában is ; jó az erény napja, nemcsak célszerűségében, hanem verőfényében is. Az erény, az adja meg a fiatal lelket és kedvet, az életkedvet ; a tétlenség s a bűn, az veszi ki az emberből a kedvet és helyébe teszi a keserű lemondást.

A lemondás után pedig jön az ítélet veszedelme ! A legkegyetlenebb ítélet, amelyet a próféta említ az Istenről, így hangzik : Vocabit contra me tempus, hogy az tanúskodjék, felhívja ellenem az időt. Hány perc, hány óra, hány év ! Főleg pedig, amit az ember halálos bűnben tölt, ránk borul a nyomasztó üresség. A bűntől eltekintve vádolni fog minket sok foglalkozás, melyben nem volt tiszta és nemes szándék, melyet nem az Úristen iránt való szeretet hordozott ; az élet legnagyobbrészt olyan, mint a jéghegy, erősnek, ragyogónak látszik, de a napsugárban elolvad ; az isteni ítélet világosságában a legtöbb élet szétmállik s elolvad. Nekünk tehát, ha az időt jól akarjuk felhasználni a megszentelő malaszt állapotában, tiszta szándékkal, lehetőleg Isten-szeretetből kell dolgoznunk. Nem értem azt, hogy aki nem directe Isten-szeretetből dolgozik, hanem más erényes indító okból, hogy ez nem él teljes napokat, hanem azt szeretném, hogy minél teljesebb napjaink legyenek, mert hát ott is különbség van bronz, érc, vas, ezüst és arany között. Nem kopik el a jó cselekedet az örökkévalóságban ami illeti az érdemet ; a bronz, a vas, a kő is erős, de mégis csak többet ér, ha lehetőleg nemes szándékból és Isten-szeretetből dolgozunk ; többet ér, ha színarany

az életünk. Szokjanak hozzá, k. t. u., hogy kivált a szentmisében az offertóriumban, később mint papok a primában felajánlják magukat és mindenüket az Úristennek; a prima orációja ezt a gondolatot hangsúlyozza: *Dirigere et sanctificare, regere et gubernare dignare corda et corpora nostra, sensus, sermones et actus nostros in lege tua*; mindent, szívet, gondolatot, beszédet, cselekedetet, mindent az Úristenért. Ha az ember úgy él Istenért, nem hal meg; akkor az idő nem vádló, hanem legnagyobb, kitüntető oklevele lesz a mi életünknek, akkor a halálban nem állunk mint egy vihartól megtépett fa, hanem úgy, mint a gyorsan iramló idő vízfolyásai mellett ültetett pálma. Akkor az élet nem szakad le az ember szeméről mint álom és mámor, hanem kezdet óta tisztában leszünk vele s örök értékét biztosítjuk számunkra. Következésképpen: *tempus instanter operando redimentes in aeternam ingredi requiem festinemus!* Annál jobban sietsz, minél többet dolgozol; minél teljesebb lesz életed, annál jobban váltod meg az időt a mulandóságtól, és ha megváltod egészen, akkor lesz igazán gazdag! Ezt a kincset lelkedben hordozod. Valamint a fa éveit törzsének gyűrűiről számítjuk, úgy, hogy minél többet élt, annál törzsközebb és erősebb: akkép izmosodjunk meg mi is; minél többet élünk, annál erényesebbek legyünk. Ilyen életet az Isten megáld és megkoszorúz a legnagyobb kitüntetéssel, a tulajdonképeni étellel, mert életet csak azok érdemelnek, akik élni megtanultak; élni pedig azokat tanultak meg, akik nem a mulandóságnak éltek.

Éljünk tehát a mulandóságban az örökkévalóságnak, hogy a tulajdonképeni örökkévalóságban örökké éljünk!

A kiadó jegyzetei.

Az itt közölt szentbeszédnek javarésztét Prohászka mint spirituális az esztergomi kispapoknak mondotta el 1894—1903 között; innen a megszólítás: Kedves Tisztelendő Urak (K. T. U.); innen a beszédeknek a tanévbe eső ünnepekre való szorítkozása. Ezek a beszédek aránylag gondos könyomatos kiadásban jelentek meg, főként első hallgatóik használatára, mégpedig töredékesen az 1894., 1895., 1899—1900., egészen az 1898—9., 1901—2., 1902—3. tanév vasár- és ünnepnapi szentbeszédjei.

Másutt vagy másutt is (az utóbbiak többnyire csak a megszólítás megváltoztatásával és a latin idézetek mellőzésével) jelentek meg a következők:

- 14. lap: Isten ígéje szentbeszédekben 1904-es évf. is.
- 23. lap: Jó Pásztor 1900—01-es évf.
- 30. lap: Isten ígéje 1900-as évf.
- 35. lap: Isten ígéje 1902-es évf.
- 40. lap: Isten ígéje 1897-es évf.
- 46. lap: Isten ígéje 1896-os évf.
- 56. lap: Borromeus 1886—7-es évf.
- 61. lap: Isten ígéje 1899-es évf. is.
- 77. lap: Jó Pásztor 1905-ös évf. is.
- 81. lap: Isten ígéje 1898-as évf.
- 87. lap: Isten ígéje 1904-es évf. is.
- 102. lap: Isten ígéje 1898-as évf.
- 150. lap: Isten ígéje 1897-es évf.
- 170. lap: Isten ígéje 1898-as évf.
- 197. lap: Borromeus 1887-es évf.
- 212. lap: Isten ígéje 1904-es évf. is.
- 217. lap: Isten ígéje 1896-os évf.
- 220. lap: Isten ígéje 1897-es évf.
- 224. lap: Isten ígéje 1898-as évf.
- 228. lap: Isten ígéje 1896-os évf.
- 235. lap: Isten ígéje 1897-es évf.
- 239. lap: Isten ígéje 1904-es évf. is.
- 244. lap: Isten ígéje 1896-os évf.
- 253. lap: Isten ígéje 1898-as évf.
- 259. lap: Isten ígéje 1896-os évf.
- 276. lap: Isten ígéje 1897-es évf.
- 292. lap: Isten ígéje 1904-es évf. is.
- 318. lap: Isten ígéje 1904-es évf. is.
- 322. lap: Isten ígéje 1897-es évf. is.

A címek a kiadótól valók.

Ami a 74—5. lapon a *törvény és szeretet* viszonyáról van mondva, nem más, mint amit Szent Pál mond Rom. 7. Hogy a jog és törvény általában, de kivált az evangélium területén a szellemnek kerékkötője is lehet, azt a történelem és élet sokszorosan tanúsítja. Hogy mindkettő hivatásánál fogva a szellemnek és bensőségnek fönttartó váza és védő burka, azt meg a szerző nem vonja kétségbe, amint a folytatásból kitűnik.

